



ACTE ŞI LEGIUIRI

PRIVITOARE LA

CHESTIA ȚĂRĂNEASCĂ

SERIA II

DIN DOMNIA REGELUI CAROL

ADUNATE DE

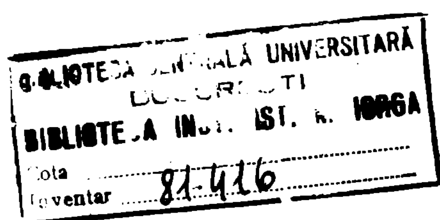
RADU ROSETTI

VOLUMUL VII

LEGILE ASUPRA BĂNCILOR POPULARE ŞI A OBŞTIILOR SĂTESTI.



BUCUREŞTI
ATELIERELE GRAFICE SOCEC & Co., SOCIETATE ANONIMĂ
1908


UNIVERSITARĂ
IORGA
Cota
81.416

I. INFIINȚAREA CASSEI CENTRALE A BĂNCILOR POPULARE.

1. **Şedinţa dela 12 Martie 1903 a Camerei.**

. . . .

D-l *C. Stere*, raportorul comitetului de delegaţi ai secţiunilor dă cetire următorului raport şi proiect de lege:

Domnilor deputaţi,

Comitetul delegaţilor, compus din d-nii:

Dr. I. Radovici,	pentru	secţia	I;
I. Demetrescu-Agraru,	„	„	II;
V. I. Brătianu,	„	„	III;
C. Cernescu,	„	„	IV;
C. Stere,	„	„	V;
St. Ioan,	„	„	VI;
M. Moisescu,	„	„	VII, luând în cer-

cetare, în şedinţele din 5 şi 6 Martie a. c., sub preşedinţa d-lui I. Demetrescu-Agraru, proiectul de lege, prezentat de d-l Ministru de Finanţe, asupra băncilor populare săteşti şi a Cassei lor centrale, l-a admis în unanimitate, cu oarecari modificări, de acord cu d-l Ministru, precum am onoare a-l supune desbaterilor şi aprobării d-voastre.

D-lor deputaţi, proiectul d-lui Ministru de Finanţe nu tinde de a reformà legislaţia noastră generală asupra societăţilor cooperative, ci are un scop pur practic, dar foarte însemnat, de a asigurà prosperitatea şi propăşirea băncilor populare săteşti.

Intr'o ţară, în care aproape $^2/_3$ din întreg pământul cultivabil aparţine ţăranilor şi unde aceşti ţărani formează aproape 80$^0/_0$ din

populaţiunea totală, problema creditului popular agricol nu este numai o chestiune de umanitarism, ci o vastă problemă economică şi socială, dela rezolvirea căreia atârnă şi ridicarea producţiunii naţionale şi aşezarea Statului pe temelii neclintite.

Producţiunea agricolă, singura industrie adevărat naţională la noi, poate numai să lâncezească cât timp ţăranul—muncitor şi proprietar de pământ—nu are capitalul necesar pentru gospodăria lui ieftin şi la îndemână.

Dar capitalul caută înainte de toate o plasare avantagioasă şi mai ales sigură, — şi acest lucru e anevoie de realizat în starea actuală a lucrurilor.

In adevăr, creditul personal al ţăranului, luat izolat, e aproape nul, iar asociaţiunile ce poate el formà în acest scop prezentă după legislaţia în vigoare puţine garanţii.

Vorbesc acì din punctul de vedere pur comercial şi financiar, singurul care poate fi ţinut în seamă, când este vorba de organizarea solidă a creditului.

In adavăr, nevoia de credit a ţăranului nu poate fi satisfăcută decât prin organizarea societăţilor cooperative de credit.

După art. 221 C. com., *oricare* societate se poate întemeià pe principiile cooperaţiunii, cum o înţelege Codul comercial.

Dar societăţile cari pot asigurà creditul ţăranilor, bazate pe principii pure de mutualitate, nu sunt societăţi comerciale în sensul art. 77 C. com., şi chiar dacă ele s'ar îmbrăcà în forma exterioară a unei societăţi anonime, după art. 236 C. com., lor încă nu se pot aplicà dispoziţiunile privitoare la faliment şi competinţă; iar fără această formă ele ar puteà să nu aibă nici măcar o personalitate juridică completă, art. 233 C. com. asigurându-le numai dreptul de a sta în justiţie.

Starea de fapt e şi mai rea. Graţie formalităţilor multiple, costisitoare şi grele de îndeplinit, foarte multe din băncile populare actuale nu le îndeplinesc. Astfel adesea ne aflăm în faţa unor asociaţiuni, cari nu sunt nici societăţi civile, neintrând în condiţiunile Codului civil, nici societăţi comerciale, nici societăţi civile în ormă comercială, neîndeplinind prescripţiunile Codului comercial.

Şi, pe deasupra, lipsa oricărui control legal serios expune coată această mişcare de cooperaţiune a ţărănimii noastre să fie compromisă prin malversaţiuni şi abuzuri de tot felul.

Și în astfel de împrejurări, mulţumită mai ales energiei şi devotamentul unui singur om, d-l Haret, şi numai în doi ani de zile, s'a putut ajunge la acele rezultate minunate, arătate atât de luminos de d-l Costinescu în expunerea de motive ce însoţeşte proiectul d-sale; 800 de bănci, cu un capital de 5 milioane, născute sub acest regim, ne dau măsura şi nevoia de credit a ţăranului şi a intensităţii mişcării cooperative.

D-l Ministru de Finanţe, în proiectul supus deliberărilor d-voastre, încoronează opera începută de d-l Haret.

Acest proiect dă băncilor populare săteşti o bază solidă, recunoscându-le personalitatea juridică (art. 3), declarându-le societăţi comerciale (art. 2) şi, în sfârşit, necerând pentru constituirea lor legală decât formalităţi simple şi limitativ enumerate în art. 4 şi 5.

Dar însemnătatea operei d-lui Costinescu nu constă atât în modificarea sau în precizarea legislaţiei noastre asupra societăţii cooperative, în ce priveşte băncile populare, cât în organizaţia creditului popular însuş.

Astăzi Statul vine în ajutorul ţăranului prin instituţiunea Creditului agricol, care însă nu poate intrà în raporturi decât cu un individ izolat. Astfel, pe de o parte, această instituţiune, care de altfel sufere de toate defectele inerente unui mecanism pur biurocratic, a trebuit să renunţe de fapt la orice operaţiune, bazată pe credit personal, — lucru atât de important în economia noastră agricolă, — iar pe de altă parte, a fost silită să înconjoare împrumuturile pe amanet cu atâtea formalităţi, cheltueli de timp şi de bani, încât creditul acordat în aceste condiţiuni e şi peste măsură costisitor pentru ţărani şi duce la tărăgănări nesfârşite.

In astfel de împrejurări, cu drept cuvânt putem spune că această instituţiune a rămas foarte puţin eficace.

După concepţiunea d-lui Costinescu, din proiectul de faţă, creditul popular agricol se întemeiază pe acţiunea combinată a băncilor populare, izvorîte din iniţiativa şi spiritul de asociaţiune a ţăranilor înşişi, pe de o parte, şi a Cassei lor centrale, organ al Statului, pe de altă parte.

Din principiile de organizare a acestor elemente de credit popular, în proiectul d-lui Costinescu, iese la lumină cu o nouă putere acel simţ practic şi cugetare limpede, ce caracterizează toate lucrările actualului Ministru de Finanţe.

In adevăr, din încurajarea ce se face acelor bănci populare, cari se apropie de principiile riguroase de mutualitate, rezultă că d-sa recunoaşte că aceste societăţi, ce în primul rând sunt asociaţiuni de persoane şi nu de capitaluri, pot formà baza cea mai solidă a creditului nostru popular agricol.

Astfel societăţilor,—bazate pe responsabilitatea solidară şi nelimitată a membrilor, neîmpărţirea beneficiilor (cel puţin 50%) şi a fondului de rezervă şi gratuitatea administraţiunii,—Cassa centrală le împarte o parte din beneficiile sale (art. 22), iar Statul le scuteşte de patentă (art. 8). Mai mult, băncilor fără capital social, cari încep operaţiunile lor cu capitalul avansat de Cassa centrală, administraţia acestei Casse are facultatea de a le impune să nu împartă chiar de loc beneficii societarilor, vărsându-le integral la fondul de rezervă (art. 34).

Dar, spre a nu pune piedici mişcării noastre cooperative dela sate, plăpândă încă, în principiu se dă băncilor populare săteşti cea mai mare latitudine în ce priveşte organizarea şi funcţionarea lor, în limitele stabilite de legislaţia noastră generală asupra societăţilor cooperative. Toate însă sunt supuse la un control neîncetat riguros (art. 15—17 şi 29—30).

Numai în ce priveşte acele bănci populare, cari ar voì să beneficieze de creditul Cassei contrale, li se impun oarecari condiţiuni restrictive, cari toate au în vedere sau garanţiile necesare sau apropierea de principiile de mutualitate (art. 31), şi se acordă Cassei centrale dreptul de a le impune şi alte condiţiuni, indicate de experienţă şi împrejurări, în aceeaş ordine de idei (art. 32).

Dar faţă de avantagiile ce le dă creditul Cassei centrale, de sigur e numai o chestiune de timp trecerea tuturor băncilor populare săteşti sub acest regim, — şi astfel şi îndrumarea lor treptată spre un sistem de mutualitate riguroasă.

In ce priveşte celălalt factor al creditului popular—Cassa centrală—ea rămâne ca şi Creditul agricol de mai înainte, un organ al Statului, spre a evità orice posibilitate de speculă şi exploatare,—însă pentru a o ferì de excesele biurocratismului se alătureează pe lângă direcţia ei un consiliu de administraţie, a cărui alcătuire îl pune la adăpostul fluctuaţiunilor politice şi al spiritului exagerat de cancelarie (art. 23).

Această organizaţie are avantajul de a nu fi imitată după

vreo legislaţie străină: ea s'a născut în mod firesc din împrejurările de fapt ale ţerii noastre, în care, pe de o parte, mişcarea cooperativă la sate s'a desvoltat sub impulsiunea dela centru, iar pe de altă parte, creditul popular agricol e de mult considerat ca o funcţiune importantă a Statului.

Proiectul d-lui Costinescu a putut astfel să dea organizaţiunii creditului nostru popular toată elasticitatea şi energia de acţiune, fără să fie nevoie de acele detalii de reglementare, în cari, de pildă, a fost silit să intre legiuitorul german,—lucru pe care cu asprime îl critică R. Raiffeisen, fiul apostolului cooperaţiunii rurale germane (Layer, *Handbuch für Darlehenskassen-Vereine*, p. 58).

Aceasta, d-lor deputaţi, este economia proiectului de faţă.

In urma expunerii de motive, lucide şi complecte, a d-lui Ministru de Finanţe, cred că nu e nevoie să insist mai mult asupra diferitelor dispoziţiuni de detaliu.

Sunt silit numai să spun câteva cuvinte asupra modificărilor introduse de comitetul delegaţilor.

Aceste modificări nu au atins întru nimic economia legii, ci au contribuit numai la precizarea tendinţelor ei generale.

Astfel s'au completat dispoziţiunile în privinţa scutirii băncilor săteşti de plata patentei (art. 8); s'au întins dispoziţiunile legii Creditului agricol din 2 Iunie 1892 asupra împrumuturilor pe amanet şi avansurilor pentru cumpărarea vitelor, seminţelor şi a instrumentelor agricole, contractate la băncile populare (art. 13 şi 14); s'au accentuat îndatoririle consiliului de administraţie al Cassei centrale, în ce priveşte îndrumarea cooperaţiunii rurale în direcţia îmbunătăţirilor economice şi culturale (art. 22 şi 25); s'au precizat formele de urmărire (art. 12 şi 36).

Celelalte modificări sunt mai mult simple schimbări de redacţiune.

Imi permit, drept încheiere, d-lor deputaţi, să-mi exprim convingerea că prin acest proiect de lege problema creditului nostru popular a găsit o soluţiune fericită.

După crearea în Prusia a „Cassei centrale de cooperaţiune“, prin legea din 31 Iulie 1895, — cu un capital la început numai de 5 milioane mărci, sporit în urmă abià la 50 milioane, — operaţiunile acestei Casse au ajuns peste vreo trei ani la suma enormă de 1.120 milioane pe an.

Dacă în aceeaş proporţie ar creşte operaţiunile Cassei noastre centrale (care dela început însă are un capital de peste 20 milioane), ele în trei ani de zile ar trebuì să întreacă cu mult 150 milioane!

Dacă ele nu vor ajunge decât la suma de 50 sau 60 milioane, toată economia noastră naţională s'ar resimţì adânc, şi productivitatea muncii naţionale ar creşte nemăsurat.

Dar faptul că prin canalizarea creditului, mulţumită cooperaţiunii, el va ajunge până în straturile cele mai profunde ale corpului naţional, nu poate să nu aibă efect asupra desvoltării şi celorlalte forme de cooperaţiune, ca sindicate agricole, societăţi de consum, de producţie, etc.

Dacă legea de faţă nu poate aveà în vedere, strict vorbind, decât organizarea creditului popular propriu zis, ea însăşi prevede totuş, şi chiar impune, îndrumarea în această direcţie.

Insă e vădit că opera noastră legislativă, în ce priveşte direcţia viitoare a economiei naţionale, nu se poate mărginì numai la atât.

Iniţiativa bine cuvântată a d-lor Haret şi Costinescu va servì astfel, sperăm, ca punct de plecare pentru alte reforme, în aceeaş ordine de idei.

Aceste consideraţiuni ne fac să apreciăm şi mai mult valoarea intrinsecă a operei legislative a d-lui Ministru de Finanţe.

Pentru toate aceste motive, d-lor deputaţi, am onoarea a vă rugà să daţi aprobarea d-voastre acestui proiect de lege.

Raportor, *C. Stere.*

Proiectul de lege asupra băncilor populare săteşti şi a Cassei lor centrale.

Cum s'a prezentat de Guvern.	Cum s'a modificat de comitetul delegaţilor.
Capitolul I.	
Despre băncile populare săteşti.	
Art. 1. Societăţile cooperative de credit la sate, numite „bănci populare săteşti“, sunt supuse tuturor dispoziţiunilor cuprinse în titlul VIII, secţiunea VII din Codul co-	Admis.

Cum s'a prezentat de Guvern.	Cum s'a modificat de comitetul delegaţilor.
mercial, întru cât ele nu vor fi modificate prin legea de faţă.	
Art. 2. Toate băncile populare săteşti, în orice formă ar fi constituite, sunt considerate ca societăţi comerciale.	Admis.
Art. 3. Băncile populare săteşti, cari se vor constituì în condiţiunile legii de faţă, vor aveà personalitate juridică şi vor puteà dobândì avere mobilă şi imobilă cu titlu oneros sau gratuit, încheià convenţiuni şi sta în justiţie prin reprezentanţii autorizaţi de statutele lor.	Admis.
Donaţiunile făcute băncilor populare nu vor puteà fi niciodată împărţite între societari, fără de voinţa expresă a donatorului. Statutele trebue să precizeze, pentru cazul de disolvare a societăţii, destinaţiunea lor, într'un scop de utilitate publică. In caz de omisiune, aceste donaţiuni se vor vărsà la fondul de rezervă al băncilor populare, format pe lângă Cassa centrală, conform art. 19 de mai jos.	(In loc de art. 19 se va zice art. 22).
Art. 4. Băncile populare săteşti se constituesc printr'un act scris, care va fi autentificat de judecătoria de pace a ocolului în care se află societatea, fără nici o taxă de înregistrare sau timbru.	Admis.
Judecătoria va autentificà actul constitutiv, prezentat cel puţin de doi dintre membrii fondatori, dacă	

Cum s'a prezentat de Guvern.	Cum s'a modificat de comitetul delegaţilor.
iscăliturile celorlalţi membri sau declaraţiunile de adesiune ale celor neştiutori de carte, vor fi certificate de primăria locală.	
Art. 5. In termen de 15 zile dela data actului constitutiv al băncii populare, o copie autentică se va depune la grefa judecătoriei de pace a ocolului respectiv.	*Art.* 5. Odată cu autentificarea actului constitutiv al băncilor populare, o copie se va depune la grefă; 20 zile după aceasta banca e considerată legalmente constituită şi îşi poate începe operaţiunile.
Tot astfel se va procedà în urmă la toate modificările introduse în actul constitutiv.	Admis.
Judecătoria va îngrijì din oficiu de îndeplinirea tuturor formalităţilor relative la publicitate, prevăzute în Codul comercial.	Admis.
In acest scop, judecătoria va comunicà tribunalului respectiv toate extractele şi actele prescrise de art. 91, 92 şi 96 din Codul comercial spre transcriere şi afişare; ea va mijlocì şi publicaţiunile în *Monitorul Oficial* şi *Foaia de anunţuri judiciare*, prescrise de art. 94, 95 şi 96 din Codul comercial.	In acest scop, judecătoria va comunicà tribunalului respectiv toate extractele şi actele prescrise de art. 91, 92 şi 96 din Codul comercial spre transcriere şi afişare; ea va mijlocì şi publicaţiunile în *Monitorul Oficial*, prescrise de art. 94, 95 şi 96 din Codul comercial. Aceste publicaţiuni se vor face gratuit.
Publicaţiunile pentru băncile populare săteşti se vor face gratuit, atât în *Monitor*, cât şi în *Foaia de anunţuri judiciare*.	Se suprimă.
Judecătorii de pace, în caz de neîndeplinirea îndatoririlor ce le pune articolul de faţă, vor fi pasibili, pe lângă măsuri disciplinare, şi de daune civile către cei interesaţi.	Admis.

Cum s'a prezentat de Guvern.	Cum s'a modificat de comitetul delegaţilor.
Art. 6. Toate băncile populare săteşti, în termen de o lună după constituirea lor, sunt obligate a comunicà Creditului agricol o copie autentică a actului lor constitutiv şi un exemplar din statute.	Admis.
Art. 7. Aceste statute în mod obligator vor arătà:	Admis.

a) Numele ce va purtà societatea și locul în care se înfiinţează;

b) Modul formării capitalului social, mărimea părţilor sociale ale membrilor, modalităţile lor de plată şi de restituire, în caz de ieşire sau de excludere din societate;

c) Enumărarea operaţiunilor pe cari le poate face societatea;

d) Modul cum se vor păstrà capitalurile societăţii;

e) Condiţiunile de intrare în societate, precum şi condiţiunile retragerii asociaţilor sau cazurile de excludere;

f) Limitele răspunderii membrilor pentru actele societăţii;

g) Condiţiunile în cari se va acordà creditul, atât membrilor, cât şi terţiilor;

h) Modul formării şi întrebuinţării fondului de rezervă, şi destinaţiunea lui în caz de disolvare a societăţii;

i) Modul împărţirii beneficiilor, în cazul când statutele ar permite o împărţire de beneficii;

j) Modul de administrare a so-

Cum s'a prezentat de Guvern.

cietăţii, regulele pentru alegerea administratorilor, puterile şi îndatoririle acestora;

k) Modul de lichidare eventuală a afacerilor societăţii.

Art. 8. Băncile populare săteşti, până la 20.000 lei capital, nu vor plătì nici o patentă.

Actele, creanţele şi toate operaţiile pentru efectuarea şi urmărirea împrumuturilor, vor fi scutite de taxa de timbru, pentru toate băncile populare.

Art. 9. Autentificarea actelor de împrumut se va face la primăria locală, în conformitate cu art. 37 şi 38 din legea Creditului agricol.

Registrele societăţii vor fi parafate şi legalizate de judecătoria de ocol respectivă.

Cum s'a modificat de comitetul delegaţilor.

Art. 8. Băncile populare săteşti nu vor plătì nici o patentă, dacă vor fi bazate pe principiile următoare:

a) Răspunderea nelimitată şi solidară a membrilor;

b) Neîmpărţirea între membri a fondului de rezervă constituit din cel puţin 50% a beneficiilor anuale nete;

c) Gratuitatea administraţiunii, afară de comptabil.

Din celelalte bănci populare săteşti, cele cu un capital până la 20.000 lei de asemenea vor fi scutite de plata patentei; iar cele cu un capital mai mare vor plătì jumătate din patenta cuvenită după lege.

Actele, creanţele şi toate operaţiile pentru efectuarea şi urmărirea împrumuturilor până la valoarea de 100 lei, vor fi scutite de taxa de timbru pentru toate băncile populare.

Admis.

Cum s'a prezentat de Guvern.	Cum s'a modificat de comitetul delegaţilor.
Art. 10. Imprumuturile contractate la băncile săteşti sunt de natură comercială; creanţele, rezultând din aceste împrumuturi, sunt negociabile şi vor puteà fi transmise prin gir.	Admis.
Art. 11. Cambiile, emise în ordinul băncilor populare săteşti, sau scontate la ele, se vor puteà protestà, în caz de neplată, pentru suma până la 50 lei, la primăria locului de reşedinţă a împrumutatului; iar pentru sumă mai mare, la judecătoria de pace.	*Art. 11.* Cambiile, emise în ordinul băncilor populare săteşti, sau scontate la ele, se vor puteà protestà, în caz de neplată, pentru suma până la 50 lei, la primăria locului de reşedinţă a împrumutatului; primăria va aveà competinţa de a instrumentà. Pentru sumele mai mari, protestul se va face la judecătoria de pace.
Art. 12. Urmărirea averii debitorilor băncilor populare săteşti se va face conform legii de urmărire a veniturilor Statului.	*Art. 12.* După ce creanţa va fi constatată înaintea judecătoriei de pace, care va decide definitiv, fără drept de apel, până la suma de 1.000 lei, averea debitorului se va urmărì conform legii de urmărire a veniturilor Statului.
	Art. 13 (nou). Imprumuturilor pe amanet, contractate la băncile populare săteşti, se aplică toate dispoziţiunile din art. 26—30 din legea Creditului agricol din 2 Iunie 1892.
	Art. 14 (nou). Când băncile populare fac avansuri sătenilor pentru cumpărare de vite, seminţe şi instrumente agricole, acestea vor fi considerate ca amanetate din momentul cumpărării lor, aplicându-se în această privinţă dispozi-

Cum s'a prezentat de Guvern.	Cum s'a modificat de comitetul delegaţilor.
	ţiunile prevăzute în art. 17, alin. II, şi art. 25 din legea Creditului agricol din 2 Iunie 1892.
Art. 13. Toate băncile populare săteşti fără distincţiune dacă vor aveà sau nu compt la Creditul agricol, vor fi supuse controlului acestui Credit, pentru toate operaţiile lor; iar în cazul prevăzut în art. 27 al legii de faţă şi agenţilor Băncii Naţionale.	Admis, devenit art. 15. (In loc de art. 27, se va zice art. 30).
Pentru exercitarea controlului, Creditul agricol poate da delegaţiune şi agenţilor Ministerului Instrucţiunii publice.	
Art. 14. Dacă se vor descoperì desordine sau abuzuri în administraţiunea vreunei bănci populare săteşti, Creditul agricol va puteà să depărteze imediat pe administratorii abuzivi, luând măsuri pentru asigurarea averii societăţii, până la desemnarea noilor administratori, în conformitate cu statutele fiecărei bănci.	Admis, devenit art. 16.
Autorităţile administrative şi judecătoreşti vor da întru aceasta tot concursul lor agenţilor Creditului.	
Art. 15. Toate băncile populare săteşti sunt datoare să-şi încheie bilanţul anual şi să-l comunice formal Creditului agricol, cel mai târziu două luni după închiderea exerciţiului anual.	Admis, devenit art. 17.
	(Aliniat nou). Comunicarea bi-

lanţului prescrisă de art. 179 din Codul comercial nu este cerută.

Art. 18 (nou). In caz de lichidare a unei bănci săteşti, judecătoria de pace are toate drepturile şi atribuţiunile conferite în asemenea materie de Codul comercial tribunalelor.

Capitolul II.

Despre Cassa centrală a băncilor populare săteşti.

Art. 16. Pentru a venì în ajutorul şi a asigurà supraveghiarea administraţiunii băncilor populare săteşti, *Creditul agricol*, înfiinţat în Bucureşti prin legea din 2 Iunie 1892, va aveà şi funcţiunea de Cassă centrală a acestor aşezăminte, luând, dela promulgarea legii de faţă, nume de *Credit agricol şi Cassă centrală a băncilor populare.*

Admis, devenit art. 19.

Art. 17. In acest scop, Creditul agricol este autorizat ca, pe lângă operaţiunile prevăzute la art. 17 al legii din 2 Iunie 1892, să facă şi următoarele:

a) Să scompteze efectele comerciale ale băncilor populare săteşti, sau să le acorde împrumuturi;

b) Să primească dela aceste bănci fonduri în compt-curent sau în depozite, în conformitate cu art. 23 al legii dela 2 Iunie 1892;

Admis, devenit art. 20.

Cum s'a prezentat de Guvern.

c) Să reescompteze, de preferinţă la Banca Naţională, portofoliul băncilor populare săteşti, în afară de comptul-curent, prevăzut de art. 41 al legii dela 2 Iunie 1892.

Art. 18. Dacă Creditul agricol, prin desvoltarea operaţiunilor sale, va ajunge a dispune de fonduri mai însemnate decât ar aveà nevoie pentru băncile populare, şi pentru propriile sale afaceri de împrumut, va puteà să fructifice aceste fonduri prin cumpărare de efecte publice.

Art. 19. Beneficiile nete realizate de Creditul agricol, în operaţiunile făcute cu Băncile populare săteşti, se vor întrebuinţà după cum urmează:

40% vor intrà în beneficiile proprii ale Creditului agricol;

30% vor servì pentru formarea unui fond, care se va numì *„fond de rezervă al băncilor populare"* şi din care se vor puteà ajutà aceste bănci în cazuri de pierderi excepţionale;

30% se vor împărţì, după prorata lucrării lor cu Cassă centrală, acelor bănci populare cari vor fi bazate pe principiile următoare:

a) Răspunderea nelimitată şi solidară a membrilor;

b) Constituirea unui fond de rezervă din cel puţin 50% a beneficiilor anuale şi interzicerea de a

Cum s'a modificat de comitetul delegaţilor

Admis, devenit art. 21.

Art. 19, devenit art. 22. Beneficiile nete realizate de Creditul agricol, în operaţiunile făcute cu băncile populare săteşti, se vor întrebuinţà după cum urmează:

40% vor intrà în beneficiile proprii ale Creditului agricol;

30% vor servì pentru formarea unui fond, care se va numì „Fond de rezervă al băncilor populare" şi din care se vor puteà ajutà aceste bănci în cazuri de pierderi excepţionale;

30% se vor împărţì, după prorata lucrărilor cu Cassa centrală, acelor bănci populare cari vor fi bazate pe principiile arătate sub aliniatele *a*, *b* şi *c* dela art. 8 al legii de faţă.

In caz când nu vor există bănci întemeiate pe aceste principii, cele 30% arătate mai sus vor fi în-

Cum s'a prezentat de Guvern.

se împărţì vreodată acest fond între membrii societăţii;

c) Gratuitatea administraţiunii, afară de comptabil.

Toate acestea se vor constatà în bilanţul anual al Creditului agricol.

Art. 20. Ca organ superior de administraţiune şi supraveghiare, se înfiinţează, pe lângă direcţiunea Creditului agricol, un consiliu de administraţie, compus din 7 persoane:

Trei din aceste persoane vor fi numite de Ministrul Finanţelor pe termen de cinci ani; una va fi delegată de Creditul funciar rural; două de Banca Naţională şi una de Banca agricolă.

Din cei doi delegaţi ai Băncii Naţionale, cel puţin unul va fi dintre membrii administraţiunii superioare a acestei Bănci.

In cazul când veri una din aceste instituţiuni ar refuzà de a delegà pe reprezentantul său, Ministrul Finanţelor va îndeplinì el însuşi locurile vacante.

Consiliul alege dintre membrii săi un Preşedinte. In lipsa Preşedintelui, întrunirile consiliului sunt prezidate de cel mai în vârstă dintre membrii prezenţi.

Art. 21. Consiliul de administraţiune se întruneşte cel puţin de două ori pe lună.

Cum s'a modificat de comitetul delegaţilor.

trebuințate după o deciziune a Consiliului de administraţie, aprobată de Ministerul Finanţelor, pentru îmbunătăţiri economice şi culturale la sate.

Art. 20 devenit art. 23. Ca organ superior de administraţiune şi supraveghiare, se înfiinţează, pe lângă direcţiunea Creditului agricol, un consiliu de administraţie, compus din 7 membrii, numiţi pe 5 ani.

Trei vor fi numiţi de Ministrul Finanţelor, unul de Ministrul instrucţiunii publice, unul de Creditul funciar rural, unul de Banca Naţională şi unul de Banca agricolă.

In cazul când veri una din aceste instituţiuni ar refuzà de a delegà pe reprezentantul său, Ministrul Finanţelor va îndeplinì el însuşi locurile vacante.

Consiliul alege dintre membrii săi un Preşedinte. In lipsa Preşedintelui, întrunirile consiliului sunt prezidate de cel mai în vârstă dintre membrii prezenţi.

Admis, *devenit art. 24.*

Cum s'a prezentat de Guvern.

El lucrează cu majoritatea membrilor în funcţiune.

Art. 22. Principalele atribuţiuni ale consiliului de administraţiune sunt:

a) A se rostì în mod consultativ asupra tuturor afacerilor pentru cari va fi consultat de directorul general sau, în lipsa acestuia, de subdirector;

b) A deliberà şi a decide despre tot ce priveşte relaţiunile dintre băncile populare săteşti şi Cassa lor centrală;

c) A elaborà regulamentele privitoare la relaţiunile cu băncile populare;

d) A prescrie regulele de urmat de băncile populare spre a fi admise să lucreze cu Cassa centrală; în consecinţă, a le examinà statutele şi a cere modificările trebuincioase pentru stabilirea relaţiunilor cu Cassa centrală;

e) A luà, în fine, orice dispoziţiuni va crede de cuviinţă, fie prin publicaţiuni împărţite pe la sate, fie prin conferinţe populare, cu cari va însărcinà persoane apte a le face, fie printr'un tip de statute, spre a propagà pe la sate înfiinţarea de bănci populare trainic întemeiate;

f) A se rostì asupra admiterii fiecărei bănci populare a lucrà cu Cassa centrală, a-i fixà creditul şi

Cum s'a modificat de comitetul delegaţilor.

Art. 22, devenit art. 25. Principalele atribuţiuni ale consiliului de administraţiune sunt:

a) A se rostì în mod consultativ asupra tuturor afacerilor pentru cari va fi consultat de directorul general sau, în lipsa acestuia, de subdirector;

b) A deliberà şi a decide despre tot ce priveşte relaţiunile dintre băncile populare săteşti şi Cassa lor centrală;

c) A elaborà regulamentele privitoare la relaţiunile cu băncile populare şi un tip de statute pentru băncile populare;

d) A prescrie regulele de urmat de băncile populare spre a fi admise să lucreze cu Cassa centrală; în consecinţă, a le examinà statutele şi a cere modificările trebuincioase pentru stabilirea relaţiunilor cu Cassa centrală;

e) A se rostì asupra admiterii fiecărei bănci populare a lucrà cu Cassa centrală, a-i fixà creditul şi dobânda pentru scompt şi pentru împrumuturi;

f) A prescrie toate măsurile de supraveghiere şi de control ce le va crede trebuincioase, spre a ferì băncile populare de neregule şi pericole;

g) A luà, în fine, orice dispo-

Cum s'a prezentat de Guvern.

dobânda pentru scompt şi pentru împrumuturi;

g) A prescrie toate măsurile de supraveghiare şi de control ce le va crede trebuincioase, spre a ferì băncile populare de neregule şi pericole.

Art. 23. Ministrul Finanţelor poate oricând opune votul său la orice deciziune a consiliului.

Art. 24. Membrii consiliului de administraţiune primesc mărci de prezenţă de 30 lei de şedinţă sau de zi de inspecţiune.

Art. 25. Directorul general al Creditului agricol şi Cassei centrale a băncilor populare este obligat a supune deliberării consiliului de administraţiune şi a executà deciziunile acestuia în tot ce priveşte relaţiunile Cassei centrale cu băncile populare săteşti.

Art. 26. Direcţiunea Creditului agricol şi Cassei centrale se va servì, pentru inspectarea băncilor populare, de tot personalul prevăzut la art. 12 şi 13 ai legii dela 2 Iunie 1892, precum şi de cel prevăzut la art. 13 al legii de faţă.

Cum s'a modificat de comitetul delegaţilor.

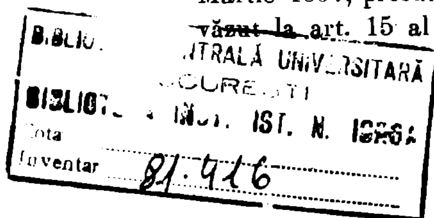
ziţiuni va crede de cuviinţă, fie prin publicaţiui împărţite pe la sate, fie prin conferinţe populare cu cari va însărcinà persoane apte a le face, spre a propagà pe la sate înfiinţarea de bănci populare, îndrumându-le în acelaş timp spre îmbunătăţirea culturii şi gospodăriei săteşti; tot în acest scop va organizà şi congrese ale băncilor populare.

Art. 23, devenit art. 26. Ministrul Financelor poate oricând opune veto la orice deciziune a consiliului.

Art. 24, devenit art. 27. Admis

Art. 25, devenit art. 28. Directorul general al Creditului agricol şi Cassei centrale a băncilor populare este obligat a supune deliberării consiliului de administraţiune toate chestiunile ce intră în prevederile art. 25 de mai sus şi a executà deciziunile ce se vor luà.

Art. 26, devenit art. 29. Direcţiunea Creditului agricol şi a Cassei centrale se va servì, pentru inspectarea băncilor populare, de tot personalul prevăzut la art. 20 din legea pentru organizarea Administraţiunii finanţelor Statului din 6 Martie 1897, precum şi de cel prevăzut la art. 15 al legii de faţă.



Cum s'a prezentat de Guvern.

Fiecare bancă populară va trebuì să fie inspectată, cel puţin de două ori pe an, în toate amănuntele gestiunii sale şi raportul de inspecţiune supus consiliului de administraţiune; bilanţul anual va fi verificat la reşedinţa fiecărei bănci după normele ce se vor hotărî de consiliul de administraţie.

Art. 27. Banca Naţională are oricând dreptul a face să se inspecteze, prin agenţii săi, băncile populare, şi consideraţiunea admiterii la scompt a efectelor lor; administraţiunea băncilor populare este datoare a se supune acestor inspecţiuni, întocmai ca celor făcuta de propria lor Cassă centrală.

Capitolul III.

Condiţiunile ce se cer băncilor populare săteşti spre a fi primite să lucreze cu Cassa Centrală.

Art. 28. Consiliul de administraţiune al Creditului agricol şi Cassei centrale a băncilor populare, examinând statutele şi actul constitutiv al băncilor populare săteşti, va decide dacă o admite sau nu să lucreze cu Cassa centrală; el va puteà eventual să arate schimbările de introdus în statute pentru ca admiterea să fie cu putinţă.

Nu vor fi admise să lucreze cu Cassa centrală, nici să beneficieze

Cum s'a modificat de comitetul delegaţilor.

Fiecare bancă populară va trebuì să fie inspectată, cel puţin de două ori pe an, în toate amănuntele gestiunii sale şi raportul de inspecţiune supus consiliului de administraţiune; bilanţul anual va fi verificat la reşedinţa fiecărei bănci după normele ce se vor hotărî de consiliul de administraţie.

Art. 27, devenit 30. Admis.

Art. 28, devenit art. 31. Consiliul de administraţiune al Creditului agricol şi Cassei centrale a băncilor populare, examinând statutele şi actul constitutiv al băncilor populare săteşti, va decide dacă o admite sau nu să lucreze cu Cassa centrală; el va puteà eventual să arate schimbările de introdus în statute pentru ca admiterea să fie cu putinţă.

Nu vor fi admise să lucreze cu Cassa centrală decât acele bănci

Cum s'a prezentat de Guvern.

de celelalte avantagii prevăzute în această lege, decât acele bănci populare săteşti cari vor împlinì următoarele condiţiuni:

a) Banca populară nu va admite ca membrii ai societăţii decât locuitorii din comuna de reşedinţă a băncii sau cel mult încă din o comună limitrofă;

b) Nu se va admite ca membru un locuitor care ar mai fi membru într'o altă bancă populară sătească;

c) Când o bancă populară sătească va aveà forma unei societăţi pe acţiuni, acţiunile, în conformitate cu art. 226 din Codul comercial, vor fi totdeauna nominative şi vor puteà fi împărţite numai între locuitorii comunei de reşedinţă, sau şi ai unei comune vecine;

d) Băncile populare săteşti nu vor puteà acordà împrumuturi decât locuitorilor acelor comune, din cari se pot recrutà şi membrii lor. Insă în aceste limite statutele pot permite acordarea împrumuturilor nu numai membrilor societăţii, ci şi terţiilor;

e) Dobânda împrumuturilor acordate de băncile populare săteşti nu va puteà trece peste limitele fixate de consiliul de administraţiune al Creditului agricol. Statutele vor precizà cu îngrijire

Cum s'a modificat de comitetul delegaţilor.

populare săteşti cari vor împlinì următoarele condiţiuni:

a) Banca populară nu va admite ca membrii ai societăţii decât locuitorii din comuna de reşedinţă a băncii sau cel mult încă din o comună limitrofă;

b) Nu se va admite ca membru un locuitor care ar mai fi membru într'o altă bancă populară sătească;

c) Când o bancă populară sătească va aveà forma unei societăţi pe acţiuni, acţiunile, în conformitate cu art. 226 din Codul comercial, vor fi totdeauna nominative şi vor puteà fi împărţite numai între locuitorii comunei de reşedinţă, sau şi ai ai unei comune vecine;

d) Băncile populare săteşti nu vor puteà acordà împrumuturi decât locuitorilor acelor comune, din cari se pot recrutà şi membrii lor. Insă în aceste limite statutele pot permite acordarea împrumuturilor nu numai membrilor societăţii, ci şi terţiilor;

e) Dobânda împrumuturilor acordate de băncile populare săteşti nu va puteà trece peste limitele fixate de consiliul de administraţiune al Creditului agricol. Statutele vor precizà cu îngrijire

Cum s'a prezentat de Guvern.

înlesnirile ce se fac în această privinţă membrilor societăţii faţă de terţii, dacă aceştia, după statute, pot face împrumuturi la bancă;

f) Imprumuturile, acordate de băncile populare săteşti, vor puteà fi restituite şi înainte de termen, după voinţa împrumutătorului; iar dobânda nu se va plătì niciodată decât pentru partea din capital care rămâne împrumutată şi numai pentru timpul cât rămâne în mânile împrumutatului;

g) Pentru băncile al căror capital nu trece peste 10.000 lei, administraţiunea, afară de un comptabil, va fi gratuită; pentru cele cu un capital mai mare, cheltuelile de administraţiune nu vor puteà trece peste 10 la sută din beneficiu;

h) Administratorii băncilor populare săteşti vor fi solidar răspunzători pentru pierderile băncilor, cari ar resultà din reaua credinţă sau din neglijenţa lor;

i) Fiecare bancă îşi va formà un capital de rezervă din cel puţin 10 la sută din beneficiile sale, destinat a acoperì pierderile eventuale ale băncii. Consiliul de administraţiune al Creditului agricol va puteà impune ca acest capital să fie depus la Cassa centrală spre fructificare.

Art. 29. Consiliul de administra-

Cum s'a modificat de comitetul delegaţilor.

înlesnirile ce se fac în această privinţă membrilor societăţii faţă de terţii, dacă aceştia, după statute, pot face împrumuturi la bancă;

f) Imprumuturile, acordate de băncile populare săteşti, vor puteà fi restituite şi înainte de termen după voinţa împrumutatului; iar dobânda nu se va plătì decât pentru partea din capital care rămâne împrumutată şi numai pentru timpul cât rămâne în mâinile împrumutatului;

g) Pentru băncile al căror capital nu trece peste 10.000 lei, administraţiunea, afară de un comptabil, va fi gratuită; pentru cele cu un capital mai mare, cheltuelile de administraţiune nu vor puteà trece peste 10 la sută în beneficiu;

h) Administratorii băncilor populare săteşti vor fi solidar răspunzători pentru pierderile băncilor, cari ar resultà din reaua credinţă sau din neglijenţa lor;

i) Fiecare bancă îşi va formà un capital de rezervă din cel puţin 10 la sută din beneficiile sale, destinat a acoperì pierderile eventuale ale băncii. Consiliul de administraţiune al Creditului agricol va puteà impune ca acest capital să fie depus la Cassa centrală spre fructificare.

Art. 29, devenit art. 32. Admis.

Cum s'a prezentat de Guvern.	Cum s'a modificat de comitetul delegaţilor.
ţiune al Creditului agricol va puteà impune băncilor populare săteşti, cari ar voì să lucreze cu Cassa centrală, şi alte condiţiuni, după datele experienţei şi după împrejurări, relativ la terminele de credit, măsurile de garanţie, cuantumul împrumutului, caraterul operaţiunilor, avantagiile de acordat membrilor faţă de terţii, etc.	
Art. 30. Băncile populare săteşti, admise să lucreze cu Cassa centrală, nu pot introduce nici o schimbare în statutele societăţii, fără o prealabilă autorizare a consiliului de administraţie al Creditului agricol, sau înainte de achitarea integrală a datoriilor sale către Cassa centrală.	*Art. 30, devenit art. 33.* Admis.
Art. 31. Se pot organizà bănci populare şi fără capital social, alcătuit din mize sau din donaţiuni ; însă astfel de bănci populare nu se pot înfiinţà decât pe baza răspunderii solidare şi nelimitate a membrilor societăţii pentru toate operaţiunile ei. Consiliul de administraţiune al Creditului agricol poate avansà acestor bănci capitalul necesar pentru începerea operaţiunilor lor, cu condiţiune ca societatea să fie formată din cel puţin 20 de agricultori, gospodari dintr'o comună, şi după ce s'a convins, printr'o verificare la faţa locului, că acei 20 societeri au destulă avere	*Art. 31, devenit art. 34.* Admis.

mobilă şi de preferinţă imobilă, spre a înlăturà orice rizic pentru suma de avansat.

Autorizând avansul, consiliul va fixà şi modalităţile de restituire; va puteà impune ca toate beneficiile nete să nu se împartă între societari şi să formeze un fond de rezervă, va puteà asemenea impune formarea capitalului social prin cotizaţiunea societarilor, cu câte cel puţin 1 leu pe lună.

Art. 32. Băncile populare, constituite pe baza creditului acordat, după cum este prevăzut în articolul precedent, vor puteà fi obligate de Creditul agricol să nu mai contracteze nici un împrumut în altă parte decât la Cassa centrală, şi să fie ţinute să transmită fără întârziere, la cea mai apropriată sucursală a Creditului agricol, toate depozitele ce eventual ar primì dela terţii, spre fructificare

Dispoziţiuni transitorii.

Art. 33. Băncile populare săteşti, cari vor fi existând în momentul promulgării acestei legi,

Art. 32. devenit art. 35. Admis.

Art. 36 (nou). Băncile populare săteşti, despre cari tratează capitolul al III-lea al legii de faţă, vor puteà să urmărească averea debitorilor lor după legea de urmărire a veniturilor Statului.

Dispoziţiuni transitorii.

Art. 33, devenit art. 37. Admis.

Cum s'a prezentat de Guvern.	Cum s'a modificat de comitetul delegaţilor.
vor puteà să beneficieze de dispoziţiunile ei, după ce se vor fi conformat condiţiunilor prevăzute într'însa.	
Art. 34. Ministrul Finanţelor este autorisat a numì, pe lângă personalul prevăzut de art. 12 şi 13 ai legii dela 2 Iunie 1892, şi unul sau doi inspectori, cari vor fi special însărcinaţi cu inspectarea băncilor populare.	*Art. 34, devenit art. 38.* Ministrul Finanţelor este autorizat a numì, pe lângă personalul prevăzut de art. 20 din legea pentru organizarea administraţiunii finanţelor Statului din 6 Martie 1897, şi unul sau doi inspectori, şi unul sau doi controlori cari vor fi special însărcinaţi cu inspectarea băncilor populare.
Prin derogare dela art. 8 al legii dela 2 Iunie 1892, Ministrul Finanţelor va puteà numì ca director general şi ca inspectori ai Creditului agricol, şi persoane neposedând titlurile prevăzute în acel articol, însă experte în verficarea comptabilităţii şi cunoscătoare de operaţiunile de bancă.	Prin derogare dela art. 48, 49 şi 50 din legea de organizare a Ministerului de Finanţe din 6 Martie 1897, Ministrul Finanţelor va puteà numì ca director general şi ca inspectori ai Creditului agricol şi persoane neposedând titlurile prevăzute în acele articole, însă experte în verificarea comptabilităţii şi cunoscătoare de operaţiunile de bancă.
Cheltueala cerută pentru aceste numiri va fi acoperită, în exerciţiul 1903—1904, printr'un credit extraordinar: iar pe 1904—1905 va fi trecută în bugetul Ministerului de Finanţe.	Cheltueala cerută pentru numiri va fi acoperită în exerciţiul 1903—1904 printr'un credit extraordinar; iar pe 1904—1905 va fi trecută în bugetul Creditului agricol.
Art. 35. Legea de faţă se va aplicà cu începere dela 1 Aprilie 1903.	*Art. 35, devenit art. 39.* Admis
Art. 36. Un regulament de administraţiune publică va determinà amănuntele aplicări legii de faţă.	*Art. 36, devenit art. 40.* Admis.

Ministrul Finanţelor,
E. Costinescu.

Expunere de motive la proiectul de lege asupra băncilor populare săteşti şi a Cassei lor centrale.

Acest proiect de lege nu are drept scop a înfiinţà ceva nou, a alcătuì din capul locului instituţiuni concepute acum şi cu cari am voì să înzestrăm ţara. Nu avem a face cu un necunoscut. Ocupându-ne de băncile populare săteşti, avem fericirea de a tratà o chestiune cunoscută, experimentată în multe părţi în ţara noastră, şi care a dat şi până astăzi roade binefăcătoare.

Proiectul de lege ce înfăţişăm are de scop:

1. Să consolideze băncile populare astăzi în fiinţă, supunându-le la regule cari să le ferească de desordine, şi la un control neîncetat, care să le apere de pericolele la cari sunt expuse instituţiunile mânuitoare de bani;

2. Să propage şi să răspândească în toată ţara înfiinţarea acestor binefăcătoare aşezăminte, apărătoare ale sătenilor de jafurile cămătăriei şi ajutătoare ale gospodăriei rurale;

3. Să înfiinţeze Cassa centrală a băncilor populare, atât spre a înlesnì controlul, cât şi spre a da un avânt puternic acestor aşezăminte, întreind şi împătrind, prin mijloace nouă, acţiunea lor binefăcătoare.

Deşì sunt astăzi în fiinţă peste *şapte sute* bănci populare, număr foarte însemnat când ne gândim că avem în total 2.900 comune rurale, din cari multe foarte mici şi sărace, totuş instituţiunea nu este veche în ţară.

Cea mai veche din băncile populare săteşti este cea înfiinţată în 1891 la Urziceni, în judeţul Ialomiţa. Ea a fost fondată din iniţiativa unor comercianţi de acolo, dintre cari unii străini, şi aveà ca clauză în statutele ei că nu puteau face parte ca membrii aceia cari, sub orice formă, vor primì o leafă dela Stat, judeţ sau comună. Cu modul acesta erau excluşi de drept şi primarul, şi învăţătorul şi preotul.

Această bancă a avut însă caracterul unei întreprinderi mai mult de speculă, şi de aceea, deşì a ajuns până la un capital de 65.000 lei, nu a adus populaţiunii locale toate serviciile ce puteà să i le aducă. Astăzi afacerile ei sunt slabe şi capitalul ei este în mare parte încurcat în împrumuturi fără garanţii suficiente.

In 1892 nu se înfiinţează nici o bancă populară; în 1893

se înființează patru, dintre cari Caraimanul, dela Breaza-de-Sus (Prahova).

Această bancă merită o deosebită atențiune prin desvoltarea cea mare pe care a dobândit-o. Incepută cu 36 membri şi 600 lei capital, ea a ajuns în opt ani, până la 1 Octomvrie 1901, la 1.000 membri şi 786.656 lei capital. In 1902 ea aveà 1.139 membri şi 666.536 lei capital. Scăderea capitalului provine dela lichidările făcute în 1902, conform statutelor. Banca este în neîntreruptă prosperare, mulțumită situațiunii sale favorabile, într'o regiune avută şi industrială, populată de oameni activi şi întreprinzători. Ea aduce servicii imense populațiunii țărăneşti, nu numai din Breaza, dar şi din comunele vecine. Inființarea acastei bănci se datoreşte mai cu osebire d-lui I. Ștefănescu şi preotului Samson Popescu, învățători locali.

Tot în 1893 s'a înființat şi banca din Besdead (județul Dâmbovița), prin stăruințele învățătorului Gr. Rădulescu.

In anii 1894, 1895, 1896, 1897 şi 1898 lucrurile rămân aproape pe loc. In aceşti ani se înființează în total numai 19 bănci populare.

De altmintrelea nimeni, în sferele înalte ale Guvernului, nu dedeà cea mai mică atențiune acestor folositoare întreprinderi. Cele 24 bănci înființate în intervalul dela 1891 până la 1898 erau numai încercări izolate, neîncurajiate de nimeni, izbite de neîncrederea sătenilor pe de o parte, și de persecuțiunea cămătarilor satelor pe de alta.

Fericirea şi ridicarea acestor binefăcătoare instituțiuni trebuià să vină dela d-l Haret, Ministru al Inctrucțiunii publice şi Cultelor. In 1898, d-sa fiind ministru al Instrucțiunii publice, a aflat din întâmplare despre Banca dela Besdead, şi că este înființată de un învățător. A trimes atunci un revizor şcolar să vadă ce este acea bancă, cum funcționează şi ce servicii aduce. In urma raportului favorabil ce a primit dela revizor, d-l Haret a adresat M. S. Regelui un raport foarte elogios pentru învățătorul fundator, Gr. Rădulescu, cerând pentru dânsul medalia ***Răsplata Muncii*** de clasa I. Acel raport a fost publicat în ***Monitor*** şi în toate ziarele, împreună cu o scrisoare personală foarte măgulitoare a Ministrului către Gr. Rădulescu.

In acea scrisoare d-l Haret ziceà între altele învățătorului:

„Am văzut că acea societate este de un folos imens pentru sătenii cari o posedă şi că ea îşi datoreşte existenţa şi propăşirea ei iniţiativei, stăruinţei şi devotamentului d-voastră.

„D-voastră aţi înţeles adevăratul caracter al misiunii ce aveţi. Invăţătorul într'un sat nu trebue să fie numai învăţător al copiilor; el trebue să fie în acelaş timp şi *sfătuitorul bun şi luminat al sătenilor, pilduitorul lor la cele bune şi folositoare pentru dânsul.*

„Când învăţătorul îşi înţelege astfel chemarea şi rolul său, el este o adevărată binefacere pentru populaţia în mijlocul căreia trăeşte.

„De aceea M. S. Regele a binevoit a vă conferì, ca recunoaştere a serviciilor d-voastre, şi ca încurajare, medalia de *Răsplată a muncii pentru învăţământul primar*, de clasa I".

Ne-am oprit ceva mai mult asupra acestui fapt, căci prin însemnătatea ce d-l Haret a ştiut să dea iniţiativei învăţătorului Rădulescu, prin cuvintele cu cari a lăudat purtarea sa, prin recompensa dobândită dela M. S. Regele şi publicitatea dată acestor fapte, s'a produs deşteptarea şi încurajarea printre învăţători de a imità exemplul lui Rădulescu. Cu toate că d-l Haret a ieşit din Guvern la începutul anului 1899, şi cu toate că în acel an a izbucnit o grea criză, totuş s'au înfiiinţat 20 de bănci nouă în anul 1899 şi 44 în 1900.

D-l Haret revenind la Guvern în Fevruarie 1901, a luat de îndată pe d-l Dimitrescu-Bumbeşti, învăţător la Bumbeşti, în Gorj, care se ocupase cu propagarea ideii băncilor populare, şi l-a însărcinat să umble prin toată ţara, să îndemne pe învăţători a propagà instituirea băncilor populare, să le dea instrucţiune despre modul de procedare şi să controleze, pe cât se poate, mersul băncilor. Pe de altă parte Ministrul însuşi, prin instrucţiuni, circulări şi încurajări de tot felul, a căutat să activeze mişcarea.

Cată să aducem aici laude meritate d-lui Dimitrescu-Bumbeşti, care a pus, în îndeplinirea misiunii ce-i fusese încredintată, un zel şi o destoinicie la înălţimea scopului ce erà de realizat.

Rezultatul a fost că dela 1 Aprilie până la 1 Decemvrie 1901 s'au înfiinţat 168 bănci nouă, iar dela 1 Decemvrie 1901 până la 1 Septemvrie 1902 alte 444.

In cele din urmă 14 luni capitalul depus în băncile populare a crescut dela 2.346.000 la mai mult de 5.000.000.

In momentul acesta, mişcarea urmează mai viguroasă decât oricând. Numărul membrilor fondatori ai băncilor, care dela 1 Decemvrie 1901 fusese de 20.604, erà de 59.844 la 1 Septemvrie 1902, şi în acest moment este mult mai mare. Aşà repeziciune în desvoltarea unei instituţiuni economice rareori s'a observat în alte ţeri.

Serviciile făcute de băncile populare sunt foarte mari. Prin satele unde băncile au prins ceva putere, camăta a dispărut cu desăvârşire; ţăranii îşi plătesc datoriile, îşi cumpără vite, pământ, îşi fac case.

Iată câteva exemple:

O bancă, înfiinţată la Comana (Vlaşca) la 6 Decemvrie 1901, a permis sătenilor să iea cu arendă dela Stat o bucată de fâneaţă, care până acum erà arendată unui străin, ce o subarendà sătenilor în condiţiuni extraordinar de grele. Sătenii plătesc Statului 6.000 lei pe an şi se folosesc şi ei de o diferenţă însemnată.

La Predeal (Prahova), banca *Peleşul*, care are peste 83.000 lei capital, în timp de patru ani a ajutat la construirea a 42 de case, la repararea altor 16, la cumpărarea de 68 boi şi 31 vaci, a desfiinţat cu totul camăta, a făcut să plece din sat pe mai mulţi cârciumari, a îndemnat pe săteni să economisească sume relativ însemnate, a refăcut întreaga gospodărie a unui locuitor ruinat de un incendiu, a ajutat pe văduva şi orfanii unui membru, rămaşi în mizerie în urma morţii capului familiei, şi altele.

La Dărmăneşti (judeţul Bacău), banca *Uzu* a permis sătenilor ca în vreo trei ani să-şi plătească toate datoriile la Creditul agricol, să adune economii de peste 100.000 lei, să-şi înfiinţeze un magazin de consum şi un hambar pentru comerţul cerealelor în comună. Un mare număr de străini, cari erau aşezaţi în sat ca cârciumari, cămătari şi speculanţi, nemai având ce explotà, au trebuit să plece.

Iată ce sunt chiar astăzi băncile populare, deşi nici o măsură generală din partea Statului nu le-a venit până acum în sprijin şi ajutor. Un singur om, d-l Ministru Haret, a dispus de o parte din organizarea sa didactică pentru propagarea ideii salvatoare, şi am văzut că numai în anul 1902 a reuşit să facă să se înfiinţeze 444 bănci populare.

Tot d-l Haret este acela care s'a gândit pentru prima oară şi la înfiinţarea unei instituţiuni centrale, cu menirea de a controlà

şi ajutà băncile populare. In vara anului trecut d-sa a pregătit chiar un ante-proiect în acest scop şi, cu concursul d-lui deputat Stere, a întreprins studiarea mai deplină a chestiunii. Considerând însă proiectul de natură mai mult financiară, d-sa a încredinţat în Septemvrie trecut subsemnatului grija de a duce la bun sfârşit lucrarea întreprinsă. De atunci am urmat cu d-l Stere studiul început; ajutat de d-l Stere nu numai cu cunoştinţele dobândite din studiarea unor instituţiuni analoge în alte ţeri, dar şi cu durerea de inimă ce-i inspiră nişte aşezăminte menite a ridicà poporaţiunile rurale din starea în care se află, am dat împreună proiectului forma în care-l supunem Corpurilor legiuitoare.

Este urgent ca aceste lucrări pregătitoare să se transforme în lege.

Au început a se arătà oarecari simptome ameninţătoare ce trebue să fie stârpite de îndată. Băncile populare, necunoscute, modeste, au început să fie cunoscute şi să atragă atenţiunea celor mereu însetaţi de cheltueli zadarnice. Se citează de câtva timp cazuri în cari cutare sau cutare funcţionari, ce n'au nimic a face cu agricultura, au dobândit prin presiune câte un împrumut dela unele bănci populare şi au uitat în urmă să le mai achite. Odată dâra făcută, curând se duc cele câteva mii de lei din cari se compune capitalul fiecărei bănci populare, căci pe unde a trecut cel obişnuit a cheltuì din gros, nu mai rămâne nimic pentru ţăranul, ce se mulţumeşte cu câteva zecimi de lei spre a-şi prinde nevoia. A oprì răul dela început, acesta este în prima linie scopul legii de faţă.

Proiectul aşează în capitolul întâiu, principiile generale ce trebuesc urmate în constituirea băncilor populare. Articolele 1, 2 şi 3 stabilesc caracterul juridic al acestor instituţiuni asimilându-le pe toate cu societăţile cooperative, despre cari tratează titlul VIII, secţiunea VII din Codul de comerţ. Şi, spre a nu lăsà nici o îndoeală despre caracterul comercial al acestor instituţiuni, art. 2 stabileşte că, în orice formă ar fi ele constituite, sunt considerate ca societăţi comerciale. Determinarea neîndoioasă a acestui caracter este trebuincioasă din numeroase puncte de vedere: ca societăţi comerciale, regulele şi comptabilitatea comercială le devin obligatorii şi înlesnesc controlul la care trebue să fie supuse; apoi li se poate face mai lesne credit şi au facultatea de a dobândì, ca personalitate juridică, avere mobilă şi imobilă; în fine, o procedură mai expeditivă le este apli-

cată în această calitate înaintea justiţiei, precum în urmă se prevede şi la art. 9, 10 şi 11.

Art. 3 prevede o dispoziţiune specială, în afară de principiile codului, şi care are de scop a determinà că asemenea societăţi nu se constituesc spre a procurà beneficii fundatorilor, ca băncile de speculă. Aliniatul al doilea prevede că donaţiunile făcute băncilor populare nu vor puteà fi niciodată împărţite între societari fără de voinţa expresă a donatorului; când această voinţă nu este expres arătată, donaţiunea este afectată, în caz de lichidare, unui scop de utilitate publică sau fondului de rezervă al băncilor populare, constituit pe lângă Cassa lor centrală.

Articolele 4 şi 5 prevăd înlesniri însemnate pentru îndeplinirea formalităţilor cerute de Codul de comerţ la constituirea societăţilor. Toată sarcina acestor formalităţi este dată judecătoriei de pace: fondatorii n'au decât a depune actul lor constitutiv în mâinile judecătorului, şi n'au a plătì nici o taxă de înregistrare sau de timbru. Articolul 5 prevede chiar pedepsirea judecătorului de pace şi răspunderea lui civilă, în cazul când n'ar îndeplinì formalităţile trebuincioase.

Astfel este înlăturată una din greutăţile de cari se plângeau mai mult cei ce voiau a înfiinţà bănci populare la sate.

Articolul 7 prescrie câteva dispoziţiuni obligatorii pentru statutele băncilor populare.

Aceste dispoziţiuni nu sunt poate astfel cum s'ar cere, spre a se înfiinţà numai societăţi mutuale în strictul înţeles al cuvântului. Este adevărat că pe baza acestor dispoziţiuni se pot înfiinţà şi societăţi după sistemul aşà numit Raiffeisen, cari sunt expresiunea cea mai înaltă a cooperării, şi societăţi cum este cea dela Breaza, despre care am vorbit mai sus, şi care îşi dobândeşte caracterul de cooperativă în sensul Codului nostru de comerţ, numai prin faptul că capitalul său este format prin mize treptate, cari pot fi şi luate înapoi după anume reguli.

Aflându-ne în faţa unor chestiuni de fapt, şi având a ţineà seamă de 700 bănci populare cari funcţionează, n'am putut prescrie reguli cari ar descalificà pe cele mai multe dintre acestea. Am avut grije ca nu, căutând a face mai bine, să stricăm ceea ce este bine şi să avem a ne imputà discalificarea unui mare număr de bănci, ce suntem fericiţi de a vedeà în fiinţă.

Am fost însă ceva mai riguroşi la capitolul III, unde ne ocupăm anume de băncile populare săteşti, cari ar fi primite să lucreze cu Cassa centrală.

Acestora le-am impus condiţiuni, cari le apropie în câteva puncte de tipul Raiffeisen. Pentru a îndrumà cu încetul societăţile cooperative de credit pe această cale, am prevăzut, la art. 19, acordarea chiar a unei prime băncilor cari vor fi bazate pe principiile următoare: răspunderea nelimitată şi solidară a membrilor, constituirea unui fond de rezervă din cel puţin 50 % a beneficiilor anuale şi interzicerea de a se împărţì vreodată acest fond între membrii societăţii; în fine gratuitatea administraţiunii.

N'ar fi cuminte ca din capul locului să pretindem ca poporaţiunile noastre agricole, atât de lipsite încă de cultură, să ajungă pentru organizarea băncilor lor, acolo unde au ajuns numai un număr limitat de comune în părţile cele mai civilizate ale Germaniei. Să ne mulţumim şi să fim fericiţi de ceea ce s'a putut face şi de ceea ce se va mai face în aceeaş direcţiune; să ne mărginim la observarea principiilor puse în proiectul de lege prezentat, principii îndestulătoare spre a asigurà mersul regulat şi prosper al acestor aşezăminte. Să aşteptăm dela timp întărirea spiritului de solidaritate şi de încredere reciprocă în aşà grad, încât „răspunderea nelimitată şi solidară a membrilor“ să fie pusă la baza unor asemeni societăţi. Deocamdată această răspundere ar sperià pe locuitorii satelor — ar sperià şi mai mult şi cu mai drept cuvânt pe locuitorii oraşelor — şi ar oprì formarea de societăţi cooperative.

Totuş, atât trebue să fim de preocupaţi a stabilì la sate spiritul de solidaritate, încât, pe lângă prima dela art. 12, am mai prevăzut la art. 31 încă o favoare, cu totul specială, pentru societăţile ce s'ar formà pe baza răspunderii solidare şi nelimitate, fără preocupare de împărţire de beneficii între membri, ci numai pentru înlesnirea şi ajutorul comun şi reciproc.

Articolul 34 prevede că atunci când cel puţin 20 gospodari dintr'o comună, având destulă avere spre a merità un anume credit, se asociază pe baza răspunderii solidare şi nelimitate şi hotărăsc ca toate beneficiile ce le vor realizà să le depună la un fond de rezervă, ei vor puteà primì dela Cassa centrală capitalul trebuincios spre a începe operaţiunile, mai înainte de a-şi fi format ei înşişi un capital prin vărsări lunare.

Cine cunoaşte ţărănimea noastră şi starea ei materială, înţelege că dispoziţiunile art. 31 ies din firea lucrurilor. Ţăranul nostru are adesea avere, pământ, vite, case, unelte agricole, dar bani puţini; căci toată lumea aleargă după banul lui: cârciumarul, arendaşul, proprietarul mare, fiscul. Dar ţăranul e bun platnic, mai bun decât toate celelalte clase ale societăţii.

Ne aducem aminte că prin 1887 opoziţiunea de pe atunci pornise o campanie din cele mai violente în contra Creditului agricol; ea susţineà că toţi banii împărţiţi în împrumuturi la ţărani, căci pe atunci Creditul agricol lucrà mult mai larg decât astăzi cu ţărănimea, erau pierduţi; că cele 16 milioane pe cari Banca Naţională le pusese în scomptarea contractelor de împrumut ale Creditului agricol erau pierdute; în fine, opoziţiunea anunţà un dezastru general în toate aceste operaţiuni.

Câtva timp după aceasta, cei cari făcuse această campanie veniră la putere şi, fiindcă greşelile din opoziţiune se plătesc la guvern, din nenorocire în socoteala ţerii, ei desfiinţară Creditul agricol, cum erà pe atunci, îl refăcură după cum este până astăzi, şi lichidară afacerile vechi.

Ei bine, cu ocaziunea acestei lichidări, se dovedì că nu erà dezastru nicăeri; toţi ţăranii plătiră; Statul nu pierdù nimic; Banca Naţională nu pierdù nici un ban. Dacă s'a pierdut ceva, nu din capital, ci spre împuţinarea beneficiului unui an, pierderea n'a venit dela ţărani, ci dela speculanţi, dela albăstrimea de prin sate.

Deci, în deplină cunoştinţă de starea ţerii şi a ţăranului, se poate permite, când se solidarisează cel puţin 20 de gospodari relativ avuţi, a li se face un credit de câteva mii de lei, cu care să înceapă operaţiunile băncii lor săteşci.

Avem chiar credinţa că aceste bănci vor devenì cele mai solide din toate, căci vor fi întemeiate pe răspunderea solidară şi nelimitată în toate operaţiunile, şi vor pune la rezervă toate beneficiile lor. Se poate însă ca mult timp nici una să nu se constitue în asemenea condiţiuni; răspunderea solidară şi nelimitată sperie; când însă vor ajunge să se formeze, va trebuì să fim fericiţi de a le da concursul nostru, căci atunci se vor aşezà adevăratele baze ale mutualităţii.

Venim acum la partea proiectului prin care se înfiinţează *Cassa centrală a băncilor populare.*

Simţind trebuinţa acestei Casse centrale, atât spre a controlà

neîncetat băncile populare, cât şi spre a le venì în ajutor cu creditul şi cu mijloacele sale, ne-am gândit că nici o instituţiune n'ar puteà răspunde mai bine la această menire decât Creditul agricol. Titlurile ce-i dau această menire sunt următoarele:

Creditul agricol dispune mai întâiu de un capital însemnat, 20 milioane. Nu este lesne a formà o Cassă centrală nouă având un asemenea capital. Acest aşezământ va aveà dar de îndată, şi mijloace proprii spre a venì în ajutorul băncilor populare, va găsì cu înlesnire şi credit la Banca Naţională, când, precum e cert, mijloacele sale nu-i vor fi de ajuns.

Apoi Creditul agricol lucrează de douăzeci şi doi de ani cu poporaţiunile agricole, le cunoaşte, ştie şi modul de a tratà cu dânsele, şi măsurile de luat pentru ca banii ce li se împrumută să fie înapoiaţi.

In fine, Creditul agricol dispune de o organizare ce se întinde peste toată ţara şi, pe lângă agenţii săi proprii, dispune şi de funcţionarii de control ai Ministerului de Finanţe, iar după proiectul de lege va dispune şi de parte din personalul didactic.

N'am puteà dar închipuì un aşezământ mai apt, atât spre a se informà despre creditul ce merită fiecare bancă populară şi chiar fiecare debitor al acestor bănci, cât şi spre a exercità asupra lor o supraveghere şi un control neîncetat.

Pentru ca Creditul agricol să poată îndeplinì şi însărcinarea de Cassă centrală a băncilor populare, a trebuit să se facă diferite modificări şi adause la legea sa constitutivă.

Mai întâiu i s'a dat dreptul să acorde împrumuturi băncilor populare, sau să le scompteze efectele şi, spre a-şi mărì mijloacele, să reescompteze, de preferinţă la Banca Naţională, portofoliul lor.

După legea astăzi în vigoare, consecinţă a campaniei de opoziţiune despre care vorbiam mai sus, Creditul agricol nu poate să se împrumute decât cu trei milioane cel mult, în condiţiunile prescrise da art. 41 al legii dela 2 Iunie 1892. Această resursă este atât de slabă, încât nu ne putem gândì a da Creditului agricol atribuţiunea de Cassă centrală a băncilor populare, fără a-i înlesnì mijloace mult mai largi.

Astăzi Creditul agricol îşi are tot capitalul şi rezervele întrebuinţate în împrumuturi agricole, pe cari nici vorbă nu poate să fie de a le împuţinà. A face aceasta ar fi a cauzà un mare rău

imediat, în vederea unui bine viitor. Numai cu timpul, când băncile săteşti vor prinde mai mare putere, împrumuturile agricole făcute direct la Credit se vor împuţinà în mod natural, spre a fi înlocuite cu împrumuturi făcute la acele bănci şi scomptate la Credit; dar şi atunci resursele trebuincioase vor trebuì să fie mai mari decât cele 21 milioane de cari dispune Creditul: căci dacă acestea ar fi fost îndestulătoare pentru ţară, nu mai erà nici o trebuinţă să se înfiinţeze bănci populare.

Trebue să ne aşteptăm dar, câtva timp după înfiinţarea Cassei centrale, să vedem urcându-se scomptul ei în efecte ale băncilor populare, la 5 şi chiar la 10 milioane, şi cu timpul mai mult, ceea ce ar îndoì şi întreì acţiunea binefăcătoare a acestor aşezăminte.

Experienţa ne spune că acest fapt nu trebue să ne îngrijească câtuş de puţin. Dacă nici Banca Naţională, nici Creditul agricol n'au pierdut nimic până la 1892, când aveau a face numai cu împrumuturile contractate direct cu ţăranii, cum s'ar puteà admite o pierdere acum, când Cassa centrală va aveà, peste răspunderea personală a împrumutatului, şi garanţia băncii populare ca girantă? Şi negreşit, Cassa centrală nu se va mulţumì pe gir: dispunând de un aparat imens de control, ea va cercetà şi mai de aproape decât în trecut împrejurările fiecărui împrumut.

Art. 19 al proiectului stabileşte că beneficiile nete realizate de Creditul agricol din operaţiunile sale cu băncile populare prin reescomptul efectelor lor nu vor fi întregi dobândite pentru dânsul. Am introdus acì, şi la Creditul agricol, ceva din principiile mutualităţii: numai 40% din aceste beneficii vor fi atribuite Creditului; 60% se vor întoarce băncilor săteşti sub două forme: 30% se vor vărsà la „fondul de rezervă al băncilor populare", şi 30% se vor împărţì ca primă, după cum am arătat mai sus, între acele bănci populare, cari vor fi constituite pe baza unor principii mai înalte.

Pentru ca Creditul agricol să poată răspunde mai bine menirii sale de Cassa centrală a băncilor populare, am crezut că trebue să-i întărim administraţiunea în diferite moduri.

Intâiu am înzestrat-o cu un consiliu de administraţiune; fiind dat modul cum se formează acest consiliu, trebue să sperăm că va fi la înălţimea chemării sale. Numit parte de Guvern, parte de cele mai serioase instituţiuni economice ale ţerii, va aveà autoritatea cerută spre a croì temeinic din capul locului relaţiunile dintre Cassa

centrală şi băncile săteşti. Atribuţiunile administrative şi de control ale consiliului sunt enumărate la art. 22 în aşà mod, încât nimic din ce se atinge de relaţiunile dintre Cassa centrală şi băncile săteşti să nu se facă fără deciziunea şi controlul său. Fiind însă că răspunderea constituţională pentru toate faptele administraţiunii tot asupra Ministrului resortului cade, a trebuit să prevedem că acel Ministru are dreptul de *veto* în ceea ce priveşte hotărîrile consiliului.

Al doilea ajutor ce-l dăm administraţiunii, spre a-şi exercità supraveghiarea şi controlul asupra băncilor populare, este de a dispune nu numai de toţi agenţii Ministerului de Finanţe, ci şi de ai Ministerului Instrucţiunii publice.

Dreptul de control îl dăm chiar şi Băncii Naţionale, în consecinţa creditului ce ea acordă băncilor săteşti, prin mijlocirea Creditului agricol.

In fine, al treilea ajutor este dreptul de a numì doi inspectori, special însărcinaţi cu neîncetata inspectare a băncilor populare.

Acestea sunt dispoziţiunile ce alcătuesc proiectul de lege, ce are de scop a ferì de pericole instituţiunile cele mai binefăcătoare pentru poporul român, a le mărì numărul şi a le da mai multă putere în menirea ce au de a ridicà poporaţiunile rurale.

Corpurile legiuitoare le vor studià şi aduce toate îmbunătăţirile ce vor crede de cuviinţă, fără a pierde însă din vedere că situaţiunea cere hotărîri urgente.

Ministrul Finanţelor, *Em. Costinescu.*

D-l *Preşedinte:* Discuţiunea generală este deschisă.

D-l Vintilă Brătianu are cuvântul.

D-l *V. I. Brătianu:* D-lor deputaţi, este foarte lesne de a criticà o lege, dar foarte greu de a apărà fără a fi banal una bună, care singură vorbeşte în fiecare din articolele sale şi se explică. Daţi-mi voie, prin urmare, să nu intru în discuţiunea articolelor legii de faţă şi să mă mănţin în consideraţiuni mai generale.

D-lor deputaţi, proiectul pe care ni-l prezentă d-l Ministru de Finanţe cuprinde mai multe părţi. Partea întâia este stabilirea unui control al băncilor populare, necesitate recunoscută, cred, de toţi. A doua este înlesnirea care se face acestor bănci pentru constituirea lor; una din dificultăţile de azi fiind în supunerea lor Codului co-

mercial, legea generală. Partea a treia, înlesnirea formalităţilor pentru urmărirea creanţelor.

Al patrulea punct este înfiinţarea unei bănci centrale, chemată să dea mai multă elasticitate băncilor populare (Intreruperi).

In aceeaş lege este şi o tendinţă, tendinţa economică care caută să se dea acestor bănci. Mă voiu ocupà în particular cu această chestiune: îndrumarea acestor bănci. Inainte de a intrà însă în această chestiune, trebue să vedem care este situaţia creditului şi economia la sate: Săteanul astăzi are două trebuinţe: Intâia este acea de a pune la o parte banii cari îi economiseşte şi al doilea să poată găsì bani cu înlesnire la vreme de nevoie. S'a căutat prin Cassa de economii a Statului să se satisfacă cea dintâi trebuinţă. Suma totală de 34.631.353 lei subscrisă la 30 Septemvrie 1902 în 133.269 livrete, erà astfel împărţită:

93.323 depunători cu 26.347.100 lei în comunele urbane de reşedinţă;

6.074 depunători cu 1.164.053 lei în comunele urbane nereşedinţe;

33.872 depunători cu 7.120.000 lei în comunele rurale, adică erà:

	Pe cap de locuitor	La 1.000 de locuitori	Pe cap de depunător
In oraşele de reşedinţă	28 lei	98 dep.	280 lei
In oraşele nereşedinţe	7 „	36	191 „
In comunele rurale .	1,50	7	210 „

Dacă apropiăm din acest tablou numărul depunătorilor comunelor urbane reşedinţe de acel din comunele rurale, vedem că acest din urmă este de 7 la 1.000 de locuitori, pe când cel dintâiu de 98; dacă comparăm însă pentru aceleaşi comune suma depusă pe livret, găsim 210 lei contra 280, adică cu totul altă proporţie decât în primul caz.

De acì reiese că şi în comunele rurale nu este ţărănimea care depune, fiindcă depunerea este aproape tot aşà de mare ca şi la oraşe, ci depunătorul este proprietarul, arendaşul sau unul care dejà dispune de o avere oarecare.

Cassa de economie cum este astăzi, nu dă aproape nici un re-

zultat pentru micul cultivator, care nu poate strânge economiile sale decât ban cu ban.

Defectul actualei organizaţiuni este întâiu dobânda de 5 % pe care o dă Cassa de economie, pe când la sate, acei cari pot plasà disponibilul lor. pot să găsească 10—20 %, şi 100 % pentru banii lor.

Un alt inconvenient pentru depunerea economiilor lor la Cassa de economie este că depunătorul trebue să aibă recurs la perceptor pentru ca acesta să binevoească să-i taie chitanţa care să constate depunerea. Altul este că, restituţiunea economiilor nu se poate face grabnic. De aceea, putem zice că foloasele Cassei de economii pentru săteni sunt aproape nule. Cred că dacă s'ar da băncilor populare cari se înfiinţează astăzi, putinţa ca ele să iea o parte din rolul Cassei de economie, se vor satisface mai bine cerinţele reale din comunele rurale. Atunci ţăranii vor aveà la îndemână mijlocul de a depune economiile lor de 50 bani sau 1 leu, nu mai vor fi tentaţi să-şi ducă la cârciumă banii păstraţi în chimir, ci se vor grăbì să-i depună la aceste Casse de economie.

D-lor, în mod incidental, fiindcă vorbim de Cassa de economie a Statului, voiu spune părerea ce am că ar fi mai folositor ca aceste economii, făcute la sate, să fie întoarse şi utilizate imediat în localitate chiar, iar nu vărsate pentru a alimentà datoria publică a Statului, aşà cum se face astăzi.

Prin organizaţiunea Cassei de economie, luată după sistemul francez, în mod indirect, ea pompează puţinele resurse cari se găsesc la ţară.

In Italia s'a adoptat un alt sistem:

Acel al casselor de economie locale, înfiinţate din iniţiativa privată şi ale căror depuneri sunt utilizate în cooperaţiuni de producţiune sau în scontarea efectelor comerciale. Chiar şi economiile din oraşe sunt întrebuinţate în întreprinderile mici agricole şi comerciale dela sate.

Nu este locul de a arătà avantagiile şi siguranţa acestui sistem, dar condiţiunile în cari se găseşte ţara noastră se apropie foarte mult de acelea ale Italiei.

In ceea ce priveşte a doua chestiune a creditului sătesc, Statul încă dela 1881 a înfiinţat o cassă care să dea satisfacţiune trebuinţelor ţăranilor, aceea a Creditului agricol.

Ea aveà cu totul alte baze decât cele ce s'au dat la 1892 şi

cari s'au păstrat până azi. In acel an, găsindu-se rezultatele neîndestulătoare, s'a făcut o transformare în organizaţiunea acestei casse: dintr'o cassă locală şi din iniţiativă privată, s'a făcut o instituţie de Stat, în care acesta erà singur acţionar, centralizându-se în mâinile lui toate operaţiunile.

Cu acest din urmă sistem în 1900—1901 din 338.297 de solicitări pentru o valoare de 27.698.644 lei s'au realizat în totai 319.447 împrumuturi cu 25.712.216 lei.

Din aceste împrumuturi au fost numai 14.573 realizări de împrumuturi nouă, în valoare de 1.343.477 lei, restul adică, 95%, au fost împrumuturi reînnoite, cari au profitat la 304.874 împrumutaţi. Acest capital, imobilizat astfel, nu zic că este pierdut, căci ţăranii îşi ţin angajamentele pe cari le-au luat; de el însă nu profită decât numai o anumită parte din populaţiunea rurală.

In ceea ce priveşte valoarea creanţelor la 1 Aprilie 1901, ele erau:

100.257 creanţe până la 50 lei, în valoare de 4.355.388 lei, 70 bani;

109.220 creanţe dela 51—100 lei, în valoare de 8.020.033 lei, 85 bani;

29.422 creanţe dela 101—150 lei, în valoare de 3.470.777 lei, 75 bani;

22.035 creanţe dela 151 în sus, în valoare de 4.761.144 lei, 20 bani.

Adică, 80 la sută din împrumuturile actuale sunt de o valoare mai mică decât 100 lei.

Din apropierea proporţiei aceste de 80 la sută de valoarea de 1.343.477 lei a împrumutului din nou, reiese că Creditul agricol, cum a fost transformat în 1892, nu corespundeà rolului pe care trebuià să-l împlinească.

Nu corespundeà, fiindcă atunci când s'a modificat legea, s'a pierdut cu totul din vedere natura chiar a creditului care trebuià să se acorde ţăranului.

In loc ca celui mai sărac, care şedeà mai departe, să i se dea casse de credit la îndemână, care să-i cunoască mai bine trebuinţele, să-i cunoască casa şi toate mijloacele lui de traiu, în loc să se pună şi cassa de credit în putinţa de a cunoaşte pe creditorul său, legea dela 1892 a centralizat operaţiile în administraţiile financiare

ale fiecărui district, în mâinile unui funcţionar necunoscător de judeţ, de locuitori şi de trebuinţele lor.

Acestor secţiuni ale Creditului agricol li s'a dat menirea să facă împrumuturi!

In aceste condiţii ele lucrează orbeşte.

Azi, pentru ca ţăranul să facă un împrumut, trebue mai întâiu ca el să ceară perceptorului şi primarului să vină să constate şi să certifice existenţa emanetelor ce propune. Cererea se duce în urmă la şeful de secţiune, la oraşul de reşedinţă, agent care nu cunoaşte absolut nimic din situaţiunea ţăranului, nu o cunoaşte decât numai din certificatul primarului şi perceptorului.

Presupunând împrumutul afectat fără vreo intervenţie a săteanului, după ce i se aduce la cunoştinţă această aprobare pentru o sumă de 30 sau 40 de lei, el trebue, ca să intre în posesia ei, să vină din fundul judeţului, să aştepte 3—4 zile.

Creditul agricol din punctul de vedere al trebuinţelor imediate ce le are omul sărac, adică cazurilor de o moarte sau boală în familie, nu-i poate servì absolut la nimic, fiindcă solicitatorului îi va trebuì cel puţin o săptămână ca să poată scoate banii dela Credit.

Dacă Creditul agricol, în organizaţia lui actuală, nu poate satisface trebuinţele urgente ale săteanului, el nu înlesneşte nici desvoltarea putinţei lui de muncă.

In legea dela 1892 s'a prevăzut ca această instituţie să poată să dea bani pe două iscălituri, pentru ca ţăranul să-şi cumpere cu ei unelte sau vite; după cumpărare acest credit personal provizoriu trebuià să fie transformat într'un împrumut definitiv pe gaj. Ei bine, nici acest rol — care erà cel de căpetenie — nu a fost îndeplinit până astăzi şi mi se pare că nu este nici un caz din toate împrumuturile Creditului, care să fi fost făcut în aceste condiţii.

Va să zică, Creditul agricol, aşà cum este organizat, nu dă bani nici pentru trebuinţele imediate ale săteanului, nici ca să-şi cumpere vite sau unelte, ci numai ca să-şi emaneteze averea.

El nu a servit, prin urmare, în cazul cel mai favorabil, decât la transformarea datoriilor uzurare într'o datorie cu 12 la sută, mijlocie ce se plăteşte azi ca dobândă la Creditul agricol. Dar aceste cazuri sunt rare.

Inconvenientul principal al creditelor agricole este acel ce indicăm mai sus, este depărtarea pusă prin actuala organizare între

credit şi debitori. De aceea, nu putem decât aprobà tendinţa care este în legea propusă astăzi de d-l Ministru de Finanţe, ca în timp foarte scurt, aceste bănci populare să caute să înlocuească peste tot secţiunile Creditului agricol, să fie adevărate sucursale ale Cassei centrale a Creditului agricol, care să le supleze în toate operaţiunile ce le face astăzi.

Prin legea de faţă se va da, prin urmare, o satisfacţie reală, iar nu pe hârtie ca până azi, nevoilor imediate ale ţăranilor; i se va da şi putinţa de a pune la o parte economiile sale. Limitat aici rolul nouăi organizatiuni, este încă mare şi frumos; umplând golul ce se găseşte azi în casa nevoiaşului prin o repartizare mai bună, se vor alinà multe dureri, se vor îndreptà multe nedreptăţi.

Cred, însă, că rolul Statului nu este numai de a regulà această chestiune a creditului; el trebue, mai cu seamă în chestiunile mari, să fie prevăzător, să caute să îndrumeze măsurile ce iea, astfel ca să evite pentru viitor orice dificultăţi s'ar puteà întâmplà.

Mai cu seamă când ţăranul este în joc, trebue să nu se piardă nici un minut, nici un ban, fiindcă el este şi foarte sărac şi într'o situaţiune culturală inferioară faţă de semenii lui din alte ţeri.

Măsurile într'adevăr eficace ca cele luate prin legea de faţă sunt chemate să transforme repede şi cu putere o situaţie nenorocită; dar tocmai violenţa cu care această transformare se produce, poate face ca la un moment dat să se depăşească ţelul ce voià să se atragă.

Aci este rolul Statului, pentru ca în măsurile prevăzătoare ce iea, să caute să evite inconvenientele viitoare, dând dela început îndrumare bună sumelor ce vor fi în curând disponibile.

Judecând după rezultatele obţinute până azi, este cu putinţă ca să se înfiinţeze în scurt timp aproape toate cele 2.900 bănci în toate comunele rurale din Ţara-Românească, şi se vor înfiinţà cu un capital, dacă nu foarte mare, dar suficient.

Ca să justific această părere, voiu luà ca exemplu două judeţe în cari putem găsì date pe mai mulţi ani.

In judeţul Dâmboviţa, din 45 bănci cari funcţionau la 1 Septemvrie 1902 cu 4.323 membri şi 463.670 lei capital, 26 bănci au fost înfiinţate înainte de 1 Ianuarie 1902, adică:

14 în cursul anului 1901 :
6 „ „ „ 1900 :
3 „ „ 1899 ;
2 „ „ 1898 ;
1 „ „ „ 1893, cu un capital la 1 Septemvrie 1902 de 40 949 lei; una fără dată în numărul băncilor populare cu 20.107 lei capital la aceeaş dată.

Aceste bănci au avut la constituire un capital mijlociu de 1.000 lei, la 1 Septemvrie 1902; acest capital mediu s'a ridicat la 14.000 lei. Reamintesc că tot în acest judeţ sunt la Cassa de economie a Statului în comunele rurale 1.676 livrete cu 184.764 lei, şi o societate în Târgovişte cu un capital aproximativ de 600.000 lei.

Din aceste date vedeţi sporul extraordinar pe care l-a luat capitalul, în intervalul de doi ani, pentru fiecare bancă.

In judeţul Bacău, dintr'un total de 31 bănci la 1 Septemvrie 1902, având 2.279 membri şi 296.701 lei, sunt 12 bănci fundate înainte de 1 Ianuarie 1902, din cari:

5 din anul 1901 :
3 „ 1900 :
1 „ 1899 :
2 „ 1898 :
1 „ „ 1897 ;

Aceste 12 bănci au avut la constituire un capital mediu de 625 lei, iar la 1 Septemvrie 1902, acest capital mediu s'a ridicat la 18.000 lei; numărul membrilor s'a suit dela 336 la 1.197, iar depunerile pe cap de societar dela 22 lei la 180 lei.

D-lor, bazat pe aceste rezultate uimitoare, cred că viitorul acestor bănci e asigurat şi putem prevedeà înfiinţări de bănci populare într'un timp foarte scurt aproape în toate comunele rurale.

Dacă am pune ca mijlocie, luând ca rezultat cifrele cari vi le dedei, suma de 20.000 lei de bancă populară (cred că are să fie mai mult), în 5 ani vom aveà în aceste bănci 58.000.000 lei, cari vor fi strânse în comunele rurale. Şi este o cifră încă mică.

D-l *Em. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Doresc să fie aşà.

D-l *V. I. Brătianu:* Să vă mai dau încă un exemplu tipic: Este în comuna Slobozia-Mare din judeţul Dâmboviţa o bancă populară care a început în 1901 cu 4 membri şi 6 lei, 50 bani capital. Această bancă, la 1 Septemvrie 1902, numără 200 membri

şi 3.174 lei capital. Sunt sate unde capitalul se ridică la suma de 80.000 lei, astfel că nu cred că exagerez prevăzând în 5 ani un capital total de 58 milioane.

D-l *Em. Costinescu, Ministru de Finanțe:* Să vă fie gura blagoslovită!

D-l *V. I. Brătianu:* Mă bazez pe datele pe cari le am la îndemână şi pe rezultatele obţinute prin cele 700 bănci — azi în fiinţă — nu mai sunt de înfiinţat pentru a completà suma de 2.900, decât 2.200 Vom aveà în aceste bănci o rezervă de 50.000.000. Creditul agricol pune la dispoziţiunea sătenilor încă 20 milioane pe cari le are şi cu 3 milioane cari le iea dela Banca Naţională, conform legii lui speciale.

D-l *Em. Costinescu, Ministru de Finanțe:* Plus creditul, care se poate urcà încă la 20 milioane.

D-l *V. I. Brătianu:* In sfârşit, în 5 ani de zile, se vor pune la dispoziţia trebuinţelor sătenilor între 75 şi 100 milioane, pe când astăzi nu aveau la dispoziţie decât 23 milioane ale Creditului agricol şi v'am arătat în ce condiţiuni.

Care va fi efectul acestei mane cereşti asupra ţăranilor? Primul efect va fi să umple golul cel mare care există în casa săteanului astăzi, pe urmă să se scadă dobânda banilor.

De acì în 4, 5 ani, ţăranul care plăteşte azi 2 lei la pol pe lună, adică 120 la sută, are să găsească bani în comuna lui cu 5--6 la sută.

După ce va plătì datoriile dela cârciumă şi cămătar, are să-şi cumpere boi, plug, etc. Pe urmă ce o să facă cu aceşti bani care-i va considerà ca bani cari îi vin gratis, fără dobândă? Dacă nu va aveà alte trebuinţe, va fi împins să facă cheltueli de lux, — căci şi ţăranii când se îmbogăţesc, ca şi oamenii dela oraş, sunt împinşi a cumpărà alte lucruri în afară de trebuinţele neapărate. Am avut ocaziunea într'o excursie ce am făcut-o prin comunele de munte să vizitez mai multe case ţărăneşti şi am găsit într'însele servicii de masă cari nu se găsesc în multe case din Bucureşti, şi, când mâncam în acele talere frumoase, cu acele furculiţe de argint, mă gândiam că banii cu cari au fost cumpărate ar fi putut fi întrebuinţaţi în alt mod mult mai folositor pentru gospodăria stăpânului casei.

Trebue să ţinem seamă de aceste tendinţe ale omului şi trebue să prevedem că peste 5—6 ani are să fie mai mult credit decât

trebuinţă la sate, dacă aceste bănci populare nu vor fi îndrumate decât ca casse de credit.

Cum am analizat trebuinţele ţăranului ca creditor, să-mi daţi voie să analizăm trebuinţele cele bune, cele folositoare ale ţăranului ca gospodar sau ca producător.

Să mă iertaţi, d-lor, că poate în această parte a cuvântării mele voiu fi, cum zice Francezul cam „terre à terre"; dar eu cred că vorbind de ţărani, de trebuinţele celei din urmă celule a organizaţiunii noastre, trebue să ne scoborîm şi în casa şi în câmpul lui, şi sunt silit când vorbesc de dânsul, să vorbesc de idei cari nu sunt destul de nemerite cu...

D-l *C. Stere:* Cu poezia.

D-l *V. I. Brătianu:* Cu poezia; nu sunt la înălţimea ce se cere pe drept sau nedrept pentru tribuna parlamentară; că legea care o facem astăzi este o lege care să satisfacă nevoile ţăranului, care este înainte de toate agricultor.

In agricultură astăzi nu se mai poate urmà ca în trecut, ea a devenit o adevărată ştiinţă, care nu mai este la îndemâna celui neştiutor de carte.

Instrucţia micului cultivator în privinţa aceasta lasă mult de dorit.

Daţi-mi voie să vă dau câteva exemple, cari cred că vor arătà că ştiinţa este azi o necesitate şi pentru dânsul.

Prin legea dela 1864 s'a lăsat la o parte chestiunea păşunatului, care este astăzi cea mai mare greutate pentru cultivatorul sătean, căci s'a dat numai teren pentru cultură şi fostul clăcaş a rămas astfel fără păşune. Astăzi o mulţime de arendaşi şi proprietari face o adevărată speculă din chestiunea păşunatului, servindu-se de dânsa pentru a impune învoeli foarte grele.

Care este soluţiunea care trebueşte dată acestei chestiuni? Poţi să reiei azi, dela proprietar, ceea ce puteai să dai ţăranului la 1864? Negreşit că nu, deoarece chestiunea a fost regulată atunci.

Ceea ce poţi da ţăranului, pentru locul lui de cultură, este mijlocul ca să producă mai mult fân, pe o întindere mai mică, mai multă păşune decât are azi.

Acì vine în mintea tuturor chestiunea plantelor furagere — că ţăranul nu cunoaşte decât în cazuri rare lucerna, trifoiul sau alte plante leguminoase sau graminee.

Se poate găsì câte odată şi la el semănat lucernă, căci se întâmplă că el a putut să imiteze pe proprietarul vecin. S'a dus şi dânsul la oraş şi a cumpărat sămânţă, dar neştiind să o aleagă, a găsit-o plină de boala numită tortell, care după câtăva vreme face ca toată munca lui să fie pierdută.

Altădată sămânţa este bună, dar atunci se întâmplă alte rele: După ce a trăit 3—4 ani pe acelaş loc, peste acest timp lucerna este semănată în acelaş câmp; ori se ştie că lucerna nu trebue semănată pe acelaş loc, decât după un număr de ani egal cu intervalul în care a fost utilizată. Ţăranul a trebuit să facă 4 ani de zile experienţa pe spinarea lui, fiindcă nu aveà cunoştinţe speciale.

Vă aduc cazul acesta, fiindcă păşunatul este baza economiei ţărăneşti; pentru un lucru aşà de simplu, trebue totuş cunoştinţe speciale.

Să luăm acum cazul grâului, care este cultivat pe toată întinderea Ţerii-Româneşti.

Dacă ţăranul va şti să-l pună curat de cu toamnă, el îl va puteà vinde la vară odată cu al proprietarului, şi cu acelaş preţ ca şi dânsul.

Azi grâul din dijmă este vândut cu 50 lei chila, iar grâul proprietarului cu 67—70 lei chila. Vedeţi, prin urmare, o diferinţă de 20 de lei de chilă.

Diferinţa aceasta este datorită secării amestecate cu grâul şi nesulfatării sămânţei cu piatră vânătă. Faceţi socoteală cât se duce în văzduh din resursele ţăranului, numai fiindcă n'a ştiut să-şi aleagă sămânţa şi să-şi împietrească grâul.

Ţăranul însă de unde să le ştie? Se întâmplă să le cunoască, dar atunci le învaţă prin pierderea directă suferită de el.

In regiunea viilor cari au fost filoxerate, ţăranii au rămas fără nici un mijloc de traiu. Cum au să facă ei replantarea viilor lor? Proprietarii mari cari au câte 20 şi 30 pogoane, pot să-şi aducă oameni speciali, să facă o pepinieră şi să-şi replanteze viea, dar ţăranul care are o jumătate de pogon, nu va puteà să pună în cheltuelile lui generale acea persoană specială care să posedă această ştiinţă.

Dar odată cu civilizaţia au venit şi boalele criptogamice şi parasiţii de tot felul. Contra lor cultivatorul trebue să lupte armat cu remediile date de ştiinţă. A sta pe loc va să zică a da înapoi,

căci pământul sărăcind, acţiunea parasiţilor este şi mai puternică şi aduce ruina cultivatorului neştiutor. In această ordine de idei este boala viilor numită în limba vulgară mană. Şi aş puteà să vă dau multe exemple ca să arăt că şi agricultura este bazată pe ştiinţă şi că ţăranul nu cunoaşte avantagiile cari le oferă această ştiinţă. Am căutat prin câteva exemple să arăt situaţiunea ţăranului ca cultivator şi că este necesitate să i se dea sfaturi. In această privinţă, începutul făcut de d-l Ministru al Instrucţiunii este foarte bun şi negreşit va supleà în mare parte acestor neajunsuri, însă trebue să ne gândim că aceste încercări nu vor puteà să dea roade imediat; generaţia care este astăzi în şcoală este o generaţie care va deveni muncitoare peste cel puţin zece ani, va trebuì un timp oarecare pentru ca învăţătorii să capete cunoştinţele speciale de agricultură ce nu le putem cere acum dela ei. Trebue, dar, să ne ocupăm de actualitate, de mijloacele de a îndrumà chiar de acum pe ţăran pentru o cultură mai raţională. Al cui este rolul acesta? In mintea noastră tuturor este Ministerul Domeniilor.

El poate să acţioneze sau prin proprietari, dacă aceştia ar fi în stare să devină dascălii ţăranilor, sau direct prin sfaturile ce el poate da.

Dar acì este dificultatea cea mare. Ar fi o utopie să credem că Ministerul Domeniilor poate să se adreseze la cele 5 milioane de cultivatori. El nu se poate adresà, cu personalul ce are, decât unor asociaţiuni, şi acì e rolul asociaţiunilor ţărăneşti. Asociaţia ce va formà săteanul pentru a-şi procurà creditul necesar, este şi unelta cea mai puternică ce are Statul la dispoziţie pentru a da sfaturile, pentru ca odată cu banii ce înlesneşte celui nevoiaş să-i arate cum să-i cheltuească.

Săteanul va primì fără teamă sfaturile ce i s'ar da în aceste asociaţiuni, făcute din iniţiativa lui şi pentru el.

Această îndrumare a băncilor populare şi câte alte cooperaţiuni de credit se impune şi din alte consideraţiuni.

Avem în faţa noastră pe micul cultivator, care este producător; vânzarea în comun este singurul mijloc ca el să nu-şi dea munca pe nimic. Aceasta însă este un al doilea rol al asociaţiilor, pe care însă nu-l voiu desvoltà acum.

Dar cel căruia i se adresează aceste poveţe este el apt să le priceapă?

Fiecare dintre d-voastră care a trecut pe câmpii în timpul verii, a putut vedeà maşinile de treierat. Maşina a venit acolo abià de câteva zile şi cu toate acestea vedeţi pe mecanic dormind, iar ţăranul, care nu erà luat decât ca să întreţie focul, conducând singur maşina.

Să vă dau un alt exemplu:

Un ţăran cu 5 clase primare, luat dintr'o localitate pierdută, a stat un an la o pepinieră a Statului, şi a învăţat toate felurile de viţă. Nu numai a învăţat să le numească în limba franceză, dar încă şi să le scrie, căci profesorul erà un Francez.

Dar cred că asupra acestui punct nu trebue să insist, că suntem cu toţii de acord că ţăranul nu cere decât să-l îndrumăm bine. El este în situaţia aurului din stâncă, pe care, viind apa, îl desagregă, îl roade, îl duce la vale, îl amestecă cu nomol şi cu nisip, în urmă vine lucrătorul abil, îl spală şi îl trece prin sită şi aurul rămâne la fund tot aşà de curat ca şi mai înainte.

Tot aşà e şi cu ţăranul nostru. Poate că el să aibă unele defecte. Să pară rutinar; câte odată chiar necorect în anume relaţiuni, dar acei cari au trăit la ţară ştiu cine le-au dat exemple. Nu numai străinii cari au fost în ţară, dar şi proprietarii şi arendaşii. (Aplauze).

Trebue să considerăm pe ţăran ca aurul din nisip. Uitaţi-vă în fundul lui şi veţi găsì aurul tot aşà de strălucitor, cum a fost în vremea veche, veţi găsì într'însul o civilizaţie care e reală. Şi nu o zic ca să fac o declaraţie, dar fiindcă la orice fapt apar într'însul urmele unei civilizaţiuni vechi, urme moştenite dela un popor civilizat.

Altfel nu puteam să obţinem rezultatele cari le-am obţinut dela dânsul în timp aşà de scurt.

Un argument încă mai mult că ţăranul e apt ca să primească toată această civilizaţie, e chiar în rezultatele obţinute de d-l Ministru al Instrucţiunii publice în înfiinţarea acestor bănci.

Aceste bănci, peste 800, cum s'au înfiinţat ele? A fost o trebuinţă, negreşit, dar fost-a un curent care a plecat numai dela ţărani? Au fost persoane în localitate interesate cari să propage această idee? Nu, d-lor. A fost d-l Haret, ajutat de povăţuitori buni, pe cari i-a trimes în ţară şi cari cu vorba, ca apostolii, au putut să înfiinţeze aceste 800 de bănci în Ţara-Românească.

Aceasta e proba cea mai bună că ţăranul pricepe un lucru care e la nivelul lui de pricepere şi un lucru bine ticluit.

Mi se va imputà că mă bazez mai cu seamă pe ipoteze, pe presupuneri; să-mi daţi voie să vă dau pildele unei ţeri, în condiţii analoage alor noastre, în care s'a aplicat îndrumarea de care vorbesc şi în care ea a dat rezultate uimitoare.

Italia a trecut prin faza prin care trecem noi astăzi. Italia, după ce s'a desvoltat ca Stat, a avut cheltueli foarte mari de făcut.

Trebuinţele Statului au contribuit şi mai mult să sporească sărăcia tuturor. Cine a ridicat starea economică a Italiei? Au ridicat-o băncile populare, cari astăzi sunt unele din cele mai bine organizate şi mai puternice din toată Europa.

Situaţia economică a Italiei a fost transformată în douăzeci de ani, nu numai prin cassele de economii, dar mai cu seamă prin întrebuinţarea bună a banilor strânşi în aceste casse. Legătura strânsă între *Cassa de economie* (banca populară), care dă creditul, *catedra ambulantă* (profesor ambulant ataşat la fiecare bancă), care dă sfatul, şi *sindicatul agricol* care procură maşina, sămânţa sau îngrăşemintele chimice prescrise de profesorul ambulant, au transformat agricultura mică italiană. Tot aceste bănci, prin creditul ce creează, au încurajat cooperaţiunea de vânzare.

Astăzi ţerile cele mai civilizate trimit în Italia ca să studieze această chestiune.

Caracterul poporului Italian samănă cu al nostru. Şi exemplul ce ieau nu este deplasat.

Rezultatele obţinute cu cassele de economie sătească, într'o ţară unde nici spiritul de economie nu există mult, nici bogată nu erà, ne dă şi mai multă încredere în putinţa de a plecà şi la noi dela ban pentru a ajunge la milioane.

Să-mi daţi voie să vă dau câteva cifre.

In Italia, la 1893, erau, în afară de cassele de economie ale biurourilor postale, 1.475.000 livrete, cu 1 miliard 258 mii lei, înfiinţate prin cine? Prin sfatul unui om de mare merit, Luzzati, care a jucat în Italia rolul pe care d-l Haret l-a jucat în Ţara-Românească în perioada din urmă. (Aplauze).

Aceste bănci, prin strângerea cu gologanul, au ajuns să aibă un fond de rezervă de 145 milioane. Nu sunt bănci numai la sate,

sunt şi în oraşele cele mici, unde ca membri găsim 35% agricultori şi 30% comercianţi şi industriaşi.

Oricine nu s'ar încrede în rolul ce ar puteà aveà aceste bănci bine îndrumate, oricine nu s'ar încrede în aptitudinile ţăranului român, n'are pentru a se convinge decât să studieze ce a făcut Italia în această privinţă, şi sunt sigur că-şi va schimbà părerea.

Ca să mă rezumez cred, d-lor, că este nu numai o necesitate, dar şi prudent ca aceste bănci dela început să fie îndrumate în sensul ca să poată satisface trebuinţele ţăranilor şi nu numai trebuinţele actuale, dar să-i ajute şi în viitor.

Prin legea dela 1864 ţăranilor li s'a dat pământ; acest pământ astăzi a devenit insuficient în mare parte şi numai prin o cultură intensivă, prin punere de bani în acest pământ vom puteà scăpà de cererile de pământ. Pământ disponibil al Statului nu mai este decât foarte puţin; o cultură intensivă se poate face, se poate face ca fiecare loc să producă mai mult decât produce astăzi.

Chestiunea aceasta este nu numai o chestiune financiară, ea depăşeşte această limită, este o chestiune socială, voiu spune mai mult, şi sunt sigur că nu ne veţi contrazice, este o chestiune adevărat naţională, atunci când ţăranul va aveà credit la dispoziţia lui şi îl va întrebuinţà bine, cred că vom face din această ţară o ţară cum merită să fie.

Ca să termin, să-mi daţi voie să fac o comparaţiune, ca să arăt şi mai bine diferenţa între cele două îndrumări ce se pot da acestor bănci, una oprită la litera acestei legi, alta dusă înainte în spiritul ei.

Voiu comparà efectul lor imediat cu acela al unei ploi care cade la munte; efectul picăturilor de apă va fi de a înverzì livezile şi arborii, pe urmă şiroaele s'au strâns şi au format gârle şi râuri mai mici cari s'au dus să se verse în Dunăre şi Mare.

Neutilizată, această apă care a căzut din cer nu va folosì decât localităţii unde a plouat; în treacăt poate să se adape o vită şi nimic mai mult. Din contră, dacă această apă care s'a strâns aţi conduce-o prin zăgazuri acì la un ferestrău, mai departe la o piuă sau moară, pe urmă reîntoarsă în matcă, aţi dus-o la câmp şi aţi revărsat-o peste ogoare, ea, sub acţiunea soarelui dătător de vieaţă, va face să iasă din pământul până acì uscat o vegetaţiune luxuriantă. De acolo această apă, care şi-a făcut efectul, se va în-

toarce în talvegul său și se va duce tot la Dunăre, dar ducând pe valurile sale bogățiile câmpiilor noastre.

Tot astfel și băncile populare, îndrumate numai ca casse de credit, ele vor produce un efect, dar local; foloasele lor revărsate însă peste câmpia mănoasă, sub căldura elementului care formează massa mare a poporului român, ele se vor înzecì și însutì, și se vor întoarce după ce vor fertilizà fiecare ogor cu belșug la artera cea mare, în folosul Statului român.

De aceea fiindcă legea prevede o astfel de îndrumare, eu cred că dela început depinde de Cassa centrală ca să dea o astfel de direcție băncilor populare, pentru ca ele să producă tot efectul care se poate așteptà dela ele. (Aplauze prelungite).

D-l *Președinte:* D-l Orleanu are cuvântul.

D-l *M. G. Orleanu:* D-lor deputați, este un lucru pe care trebue să-l constatăm astăzi, când această lege ne vine în discuțiune, și anume: că pentru întâia dată în Țara-Românească se prezentă Parlamentului o lege care nu este menită să creeze o instituțiune și să-i reglementeze modul de a funcționà, ci să constate numai existența unor asociațiuni sătești, cari s'au născut pe teritoriul Țerii-Românești, din nevoile populațiunii noastre rurale și în afară de legile țerii, cari nu le recunoșteau până acum. (Aplauze).

Este bună legea care ține seamă de nevoile reale ale țerii; sunt rele legile cari se copiază din străinătate, legi menite ca să fie aplicate la noi, fără să ținem seamă dacă mediul nostru se potrivește cu acela de unde noi am luat legea. Și pentrucă am copiat legile noastre de unde am putut, și la întâmplare, de aceea avem și azi instituțiuni cari nu corespund scopului pentru care au fost create; unele din aceste legi nici n'au putut fi aplicate.

Am avut greșita idee că o țară se poate dotà cu legi, pentru cari nu am făcut un studiu prealabil, ca să constatăm dacă ele sunt în raport cu deprinderile și nevoile ei; erà destul numai ca o atare lege să existe în străinătate, pentru ca noi s'o adoptăm, fără măcar să ne preocupăm dacă legea a dat acolo cel puțin rezultate bune.

Pentru întâia oară iarăș, la noi, se întâmplă acest fapt îmbucurător, ca un Ministru al școalelor, văzând nevoia în care săteanul se sbate, să caute a deschide prin profesorii sătești capul săteanului, și să-i arate care ar fi mijlocul prin care s'ar puteà

îndreptà această stare de lucruri, spunându-i: asociază-te, strânge, ban cu ban, şi acele economii vor ajunge cu timpul să te desrobească şi de cămătar şi de speculator, dându-ţi libertatea după care alergi.

Dacă la 1864 am liberat pe ţăran, făcându-l şi proprietar pe o bucată de pământ, nu i-am dat şi nici nu-i puteam da educaţia, fără de care această desrobire erà să rămână, cum a şi rămas, multă vreme încă un simplu cuvânt. Şi aceasta din cauză că săteanul la 1864 ajunsese să nu mai aibă absolut de fel conştiinţă de drepturile lui; el pierduse, în cursul veacurilor de şerbire, cu desăvârşire demnitatea de om, supus cum erà la discreţia proprietarilor, arendaşilor şi a cinovnicilor de tot felul, cari nu ştiau de cât să-l exploateze în modul cel mai neomenos.

S'a căutat uneori să se facă cevà pentru sătean, dar fără rost, căci nu se aveà o linie de conduită bine hotărîtă dela început. Aşà, li s'a mai dat din când în când pământ, fără ca Statul să se ocupe de modul cum săteanul va exploatà acel pământ, erà destul ca preţul ce Statul încassà să fie bun; li s'au iertat uneori datoriile ce aveam către Stat, fără să se iea în seamă că cu aceasta se obişnuià săteanul cu mila Statului, li s'a dat în timpuri de lipsă hrană, cu toate că ar fi fost bine să nu-l deprindem pe sătean cu idea că Statul este acela care trebue să-l ajute la nevoie, ci din contră să-l fi deprins cu idea că trebue să-şi creeze rezerve, cari să-i fie de folos în timpuri de nevoie.

Şi lucru ce trebue constatat, săteanul se adresà la Stat pentru ajutor tocmai în cazuri de lipsă mare, când şi Statul se găseşte în nevoie mare. Aşà, de pildă, dacă nu luăm decât anul 1899, când nu erà destul că Statul nu ştià cum să se gândească mai bine la modul de a-şi acoperì nevoile cele mari ce aveà, trebuià încă să procure sătenilor seminţe şi hrană pentru el, furaj pentru vitele lui, căci altfel şi sătean şi vită ar fi murit de foame, iar ogorul i-ar fi rămas nelucrat.

Nu am dat şi nici nu putusem da săteanului cultura decât încetul cu încetul, educaţia e chestiune de timp îndelungat, nu se poate civilizà un popor din o zi în alta prin legi, ci cu timpul şi prin sforţări mari şi continue. Şi ca să ajungem la cultura săteanului, aveam, înainte de toate, nevoie de un corp de învăţători săteşti, cult, inteligent şi pătruns de menirea ce aveà de îndeplinit,

pentrucă sub influenţa cuvintelor înflăcărate ale acestor apostoli, ţărănimea să renască la o nouă vieaţă, dându-şi seamă că în ţara aceasta ea are şi drepturi pe lângă datorii, singurul lucru ce face pe om încrezător în puterile lui şi-l îndrumează spre progres şi moravuri civilizate.

Şi trebue să recunoaştem faptul că îndrumarea săteanului pe calea aceasta se datoreşte preoţilor şi învăţătorilor, învăţătorilor mai ales. Din Anuarul băncilor populare, tipărit de Ministrul şcoalelor, se vede că dacă şi preoţii iau parte la crearea câtorva bănci populare, aceia însă sub impulsul cărora mişcarea a luat naştere, şi bănci au răsărit prin toate unghiurile ţerii, au fost de sigur învăţătorii.

Aceste constatate, mai este oare nevoie să ne întrebăm dacă ţărănimea de azi înainte va merge tot înainte pe calea pe care a fost îndrumată? Eu cred că nu mai este nevoie să ne facem atari întrebări, căci este destul să constatăm faptul naşterii acestor bănci, numai prin simpla iniţiativă privată fără intervenţia Statului, pentru ca să răspundem afirmativ la întrebările ce se fac.

Ţăranul nostru s'a redeşteptat sub imboldul nevoii, profesorii au găsit un teren admirabil de bine pregătit, ca să li se primească sfaturile mântuitoare, şi a fost destul ca să se arate săteanului mijlocul cum ar puteà scăpà de nevoi, pentru ca acest mijloc să fie tradus în fapt de săteanul atât de încercat, dar hotărît să isprăvească odată cu nevoia.

Şi nevoia sub care s'au născut aceste bănci populare este camăta, de care săteanul erà ros. Camătă în tocmeli agricole, camătă în împrumuturi, şi aşà mai departe.

Săteanul nu puteà să discute cu cel cu care contractà pe picior de egalitate, el trebuià să primească condiţiunile ce i se impuneau din cauza nevoii în care se găsià. Legea ofertei şi a cererii, care hotărăşte preţul, are o bună aplicare numai în cazul în care părţile ce contractează se găsesc în condiţiuni egale, altfel cel ce nu poate aşteptà, va cedà totdeauna celui ce poate aşteptà. Şi nu aveţi decât să luaţi ca pildă grevele, unde, dacă lucrătorii pot aşteptà, cedează patronul ce nu poate aşteptà, oricât de nedrepte ar fi condiţiunile ce i s'ar impune; dacă din contră lucrătorii nu pot aşteptà, ceea ce se întâmplă mai des, cedează ei patronului, oricât de plâns le-ar fi situaţiunea lor.

Ţăranul nostru are în această privinţă o amară experienţă, ce a început din timp îndepărtat, căci aproape niciodată până astăzi el nu a putut să-şi impuie condiţiunile lui, nici în tocmelile agricole ce făceà cu exploatatorul moşiei, şi nici în celelalte contracte ce făceà cu cămătarul, etc.

De aceea şi faptul straniu că la noi cele dintâi cooperative cari iau naştere sunt acele de credit, căci pe ţăran aceasta îl uşurează azi.

El nu s'a preocupat de cooperativele de producţie, de vânzarea produselor, de cumpărarea seminţelor, îngrăşămintelor şi uneltelor, etc., căci de marea însemnătate şi de marele folos a acestora nu şi-a dat el încă bine seamă; dar de foloasele cooperativelor de credit şi-a dat seamă, căci îl scăpau imediat de cămătar, care erà groaza lui, fiindcă îi mâncà produsul întreg al muncii lui.

Se zice—pe nedrept poate—că Anglia este ţara cooperativelor de consumaţie, Franţa a acelora de producţie, iar Germania a acelora de credit; ei bine, s'ar puteà zice şi de noi că suntem o ţară de cooperative de credit.

Să fim siguri că mişcarea cooperativă va merge progresând, mai ales că la noi această mişcare este încurajată de Guvern; cu deosebire de ceea ce s'a petrecut în ţerile din occident, unde aceste mişcări la începuturile lor au fost totdeauna rău văzute şi zădărnicite de guverne, din cari unele interziceau până şi dreptul de asociaţie şi întrunire.

Dacă mişcarea totuş a izbutit, este că aveà dreptatea pentru ea.

La noi Guvernul nu numai că nu o combate, dar o încuragiază, făcând totul ce-i este prin putinţă ca să uşureze crearea unor atari instituţiuni.

In fine, d-lor, această lege este cea dintâi la noi în ţară, care tratează pe sătean ca major. Până acum toate legile ce s'au făcut tratau pe sătean ca nevârstnic, şi se considerà că i s'a venit în favoarea lui, când i se ştirbià câte ceva din drepturile ce legea îi acordà; aşà: o lege îi interzice dreptul de a-şi alienà pământurile date prin legea dela 1864; prin o altă lege se propune ca să i se interzică dreptul de a-şi arendà aceleaşi pământuri pe mai mult decât 5 ani, şi aşà mai înainte. Toate aceste legi sunt ocrotitoare şi proprii copilăriei unei naţiuni. Legea de faţă consideră pe sătean ca om matur, capabil de a formà şi a administrà instituţiuni de

credit, ceea ce dovedeşte că maturitatea săteanului a început, şi mai dovedeşte, prin urmare, progresele făcute de sătean dela 1864 încoace.

Este încă o întrebare pe care voesc s'o fac Guvernului, aţi venit cu o lege prin care, recunoscând legalitatea băncilor populare azi existente, arătaţi cum ele se vor puteà formà pe viitor, cum şi modul cum vor puteà funcţionà, sub controlul Guvernului. Şi aţi făcut aceasta pentru ca ţăranul român, sub imboldul nevoii celei care erà mai apăsătoare pentru el, s'a apucat să creeze dintru întâiu acest soiu de cooperative. Dar acum că mişcarea cooperativă a luat naştere, săteanul nu se va oprì acì, ba trebue ca chiar noi să-l îndrumăm ca să meargă cât mai în grabă şi mai departe pe calea aceasta. Şi atunci vom vedeà răsărind alte feluri de cooperative. Care va fi regimul sub care ele se vor formà şi trăì, căci cu formele Codului de comerţ nu pot naşte adevărate cooperative ?

D-l V. Brătianu ne-a vorbit adineauri de faptul că ţăranul nu ştie să-şi cultive micul său ogor în un mod mai raţional, pentru ca să-i producă şi mult şi bun ; mai constată d-sa un lucru general cunoscut, că produsele cultivatorilor în mare parte sunt cu mult superioare celor ale săteanului, care-şi vinde din această cauză produsele prost.

Care ar fi mijlocul de a remedià aceste stări de lucruri, dacă nu *cooperativele* : fie de *cumpărarea seminţelor*, *îngrăşămintelor şi uneltelor*, cari vor permite săteanului întâiu să-şi procure ieftin lucrurile de cari are nevoie şi apoi să-şi cultive bine ogorul; *de producţiune*, spre a-şi fabricà la un loc untul, brânza, etc., cooperativa care asigură buna calitate a mărfii ; *de vânzare*, cari să-i permită vânzarea la timp şi cu preţ a produselor lui, şi aşà mai departe. Căci dacă băncile populare scapă pe ţăran de camătă, cooperativele celelalte îl scapă de intermediarii cari sunt un rău tot atât de mare ca şi camăta ; şi este bine ştiut că intermediarii în satele noastre au mâncat toată munca săteanului.

Vedeţi că asistăm la un lucru straniu. (Intreruperi).

O voce : Sindicatele agricole.

D-l *M. G. Orleanu :* Evident că cooperativele, pentru ca să-şi îndeplinească menirea lor, trebue să se reazime pe un sindicat, altfel sunt simple afaceri comerciale ; cum este iarăş atât de bine ca cooperativele de producţiune şi vânzare, pentru a realizà beneficii mari, să fie în raport cu cooperativele de consumaţiune dela oraş.

Dar daţi-mi voie, până se va aduce legea sindicatelor agricole, să atrag atenţiunea Guvernului asupra următorului lucru. Nu ar fi fost mai bine ca să dea o formulă generală care să cuprindă toate societăţile cooperative? E mai mult decât sigur că încercări de acest fel de cooperative se vor face. Ţăranii vor căutà ici să fabrice împreună untul şi brânza, dincolo să cumpere împreună seminţe, unelte, îngrăşeminte; în altă parte să-şi vânză produsele împreună, etc. Şi ar fi de dorit ca astfel de cooperative să se nască, căci e trist că ţara noastră, care e agricolă, să nu exporte unt, ouă, pasări, brânză, etc., cum fac vecinii noştrì. De aceea zic că ar fi fost bine ca acum, când vorbim despre societăţile cooperative de credit şi chiar în textul care le creează, să fi introdus toate cooperativele, dând astfel legalitatea tuturor cooperativelor ce se vor creà de săteni, cu aceleaşi forme simple.

D-l C. Stere în partea finală a raportului său zice: „Dar faptul că prin canalizarea creditului, mulţumită cooperaţiunii, el va ajunge până în straturile cele mai profunde ale corpului naţional, nu poate să nu aibă efect asupra desvoltării şi celorlalte forme de cooperaţiune ca: sindicatele agricole, societăţi de consum, de producţiuni, etc.

Dar legea de faţă nu poate aveà în vedere, strict vorbind, decât organizarea creditului popular propriu zis, ea însă prevede totuş şi chiar impune îndrumarea".

Dar îndrumnarea este dejà pornită şi ar fi fost bine ca legea să conţină o dispoziţiune, pentru ca aceeaş uşurinţă cu care sătenii pot formà o cooperativă de credit, s'o aibă şi în formarea celorlalte cooperative.

Dacă băncile populare sunt utile procurând săteanului bani ieftini pentru a face faţă nevoilor lui, celelalte cooperative sunt şi mai utile, căci pot să-l puie la adăpostul nevoii de a se împrumutà chiar. Dacă insist atât în favoarea cooperativelor, este că găsesc că prin ele se poate face educaţiunea desăvârşită a săteanului; şi ca să ajung la această concluzie, am în vedere cooperativele formate în străinătate. Aceste cooperative, pe lângă că permit cooperatorului să mănânce mai bine şi mai ieftin şi, deci, să aibă o hrană abundentă şi substanţială, dar ele procură membrilor lor: petreceri, căci au săli de mâncare şi de distracţie; cultură, căci au biblioteci; com-

bate alcoolismul, deoarece consumarea alcoolulului este interzisă în localurile unei cooperative.

Aceste asociaţii fac pe om sociabil, mai fac să nască şi măreşte din zi în zi solidaritatea între membri. In fine, dau omului conştiinţă că nu este izolat, căci în asociaţia din care face parte are un sprijin continuu şi puternic, ceea ce-i dă liniştea sufletească, scut atât de puternic în lupta pentru existenţă.

Nu s'a făcut aceasta. Bine ar fi dacă s'a puteà îndreptà această lacună: fie acum, fie aducându-se o altă lege de către Guvern, pentrucă e nevoie absolută ca săteanul să poată formà pentru ajutorarea nevoilor lui şi celelalte feluri de cooperitive. (Aplauze).

Intru acum, d-lor, în examinarea câtorva dispoziţiuni ale legii asupra băncilor populare.

Prin aliniatul I al art. 8 al acestei legi se ziceà :

„Băncile populare săteşti până la 20.000 lei capital nu vor plătì nici o patentă“.

Comitetul delegaţilor înlocueşte acest aliniat prin următoarea dispoziţiune:

„Băncile populare săteşti nu vor plătì nici o patentă dacă vor fi bazate pe principiile următoare:

„*a)* Răspunderea nelimitată şi solidară a membrilor;

„*b)* Neîmpărţirea între membri a fondului de rezervă, constituit din cel puţin 50 la sută a beneficiilor anuale nete;

„*c)* Gratuitatea administraţiunii, afară de comptabil.

„Din celelalte bănci populare săteşti, cele cu capitalul până la 20.000 lei, de asemenea vor fi scutite de plata patentei, iar cele cu un capital mai mare vor plătì jumătate din patenta cuvenită după lege“.

Iar prin art. 19, devenit 22, se zice:

„*Beneficiile nete realizate de Creditul agricol în operaţiunile făcute cu băncile populare săteşti se vor întrebuinţà după cum urmează:*

„*30 la sută se vor împărţì, după prorata lucrărilor cu Cassa centrală, acelor bănci populare cari vor fi bazate pe principiile arătate sub aliniatele* a, b *şi* c *dela art. 8 al legii de faţă*“.

Şi ce sunt şi cum lucrează aceste bănci, atât de favorizate prin legea de faţă, o arată art. 34 şi 35 din proiect.

Se cetesc parte din art. 34, care se ocupă de principiul acestor bănci:

„Se pot organizà bănci populare *şi fără capilal social, alcătuit din mize sau donaţiuni; însă astfel de bănci populare nu se pot înfiinţà decât pe baza răspunderii solidare şi nelimitate a membrilor societăţii pentru toate operaţiunile ei.* Consiliul de administraţie al Creditului agricol poate avansà acestor bănci capitalul necesar pentru începerea operaţiunilor lor, cu condiţiune ca societatea să fie formată din cel puţin 20 de agricultori gospodari dintr'o comună, şi după ce s'a convins, prin o verificare la faţa locului, că acei 20 societari au destulă avere mobilă şi de preferinţă imobilă, spre a înlăturà orice rizic pentru suma de avansat“.

Aţi luat aceste idei din ceea ce se petrece în Germania, cu băncile *Raiffeisen.*

Şi vă întreb acum: este bine ca să introducem la noi acest tip de bănci cu răspundere solidară şi nelimitată, dată fiind situaţiunea în care se găsesc sătenii noştri?

Nu este bine, şi iată pentru ce: o bancă cu răspundere nelimitată şi solidară, şi întemeiată numai pe principiul mutualităţii, aşà cum hotărăşte art. 34, cere ţărani culţi, cu respect de cuvântul lui şi cu grijă de a-şi îndeplinì la timp obligaţiile ce a contractat, ceea ce presupune desvoltat până la un înalt grad simţimântul de solidaritate la sătean, lucru ce la noi aproape nu există încă.

Astfel că aceste bănci sunt menite să dea rezultate proaste.

Ce tentaţie mai mare pentru săteni ca să-i împingă la crearea unor atari bănci, decât putinţa de a-şi procurà parale fără să fi făcut vărsământul vreunui capital, şi numai pe temeiul asociaţiunii înjghebate între ei.

Şi nu numai uşurinţa de a-şi procurà bani, dar perspectiva beneficiilor mari ce va aveà—fără să fi scos vreun ban din pungă —şi numai dela Creditul personal al asociaţiilor, nu va fi şi aceasta un imbold puternic pentru sătean ca să se năpustească asupra acestui tip de bancă?

Şi închipuiţi-vă acum o lichidare a unei atari bănci. Creditul agricol, având în faţa lui debitori solidari, va urmărì cu legea de urmărire pe unul, doi, trei, etc., din asociaţi, până se va despăgubì de tot ce va aveà să iea. Şi lucrul e firesc, căci de ce ar face Creditul atâtea urmăriri câţi asociaţi cu răspundere nelimitată sunt şi pentru partea ce ar privì pe fiecare asociat în datoria către Credit? Ar fi prea mari cheltueli ce s'ar impune Creditului.

Cei urmăriţi de Credit vor căutà să se îndrepte, la rândul lor, faţă de coasociaţii ce n'au fost urmăriţi şi să le ceară partea care îi priveşte în pagubă. Ei însă nu vor puteà uzà de legea de urmărire, ci de dreptul comun, ceea ce înseamnă că nu vor ajunge niciodată să se despăgubească de ceea ce li se cuvine să iea dela tovarăşii lor.

Vă daţi seama despre rezultatele la cari ajungeţi?

Imi aduc aminte cum, înainte de a se abrogà clauza penală şi înainte de a se votà legea actelor autentice, cu contracte în cari solidaritatea erà înscrisă şi legalizate aceste contracte de primari numai, se urmăriau sate întregi, urmăriri ce ruinau pe cei fruntaşi şi făceau să dispară încrederea în justiţie.

Ei bine, d-lor, eu găsesc că aceste bănci, cu răspundere solidară şi nelimitată, prin rezultatele ce pot da, sunt, în stare actuală de cultură a săteanului, periculoase, şi ar trebuì deci înlăturată posibilitatea creării unor atari bănci.

Să lăsăm să se formeze bănci cu capital constituit prin depunerile sătenilor, singurele bănci cari pot prosperà la noi.

D-l *Em. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Tocmai aşà este legea, nu este obligatoriu.

D-l *M. G. Orleanu:* Da, dar când d-voastră avantajaţi atât de mult tipul de bancă *Raiffeisen*, nu vă închipuiţi ce tentaţiune vor fi pentru sătean aceste avantaje.

Când îi permiteţi ca fără capital, pe simplă iscălitură să-şi procure bani pentru el şi clienţii băncii, când îi dispensaţi de taxe, când îi daţi o parte din beneficiile făcute de Creditul agricol, credeţi că mulţi vor fi acei cari vor renunţà la această perspectivă?

D-le Ministru, aveţi în mână o instituţiune delicată şi care e încă şubredă, şi să nu se întâmple ca câteva din aceste bănci să dea faliment, căci ţăranul va pierde atunci încrederea în aceste bănci, şi s'ar compromite pentru mult timp această instituţiune, dela care aşteptăm atât de mult.

D-l *Em. Costinescu, Ministru de Finanţe:* De aceea trebue să ne grăbim.

D-l *M. G. Orleanu:* Să ne aducem aminte, că dacă mişcarea cooperativă a fost înainte de 1870 compromisă în Franţa şi Belgia, aceasta s'a datorit şi împrejurării că lucrătorii neputându-şi administrà singuri cooperativele, s'au adresat la oameni plătiţi şi străini

de ei, pe cari i-au pus în capul cooperativelor. Rezultatul a fost că capitalurile muncitorilor au dispărut, ceea ce a avut de efect ca lucrătorul să piardă pentru mult timp încrederea în aceste cooperative. Şi acelaş lucru s'ar întâmplà şi la noi, când câteva bănci de acestea şi-ar pierde capitalul şi ar lichidà silit.

Trec mai departe, şi anume la art. 22, ce v'am cetit dejà, şi care atribue Creditului agricol 40 la sută din beneficiile nete ce această cassă ar face din operaţiunile ei cu băncile populare.

Şi întreb: pentru ce această reţinere din beneficiu pentru Credit, şi deci pentru Stat?

Noi voim să facem o operă mare, voim ca prin această lege săteanul să-şi poată procurà bani ieftini, pentru ca încetul cu încetul să se îndrumeze spre sindicare şi celelalte cooperative; de ce atunci nu întrebuinţaţi şi aceşti 40 % în scopul ce urmărim, adică a îmbunătăţirii situaţiunii economice a săteanului?

Pentru ce nu daţi aceste fonduri săteanului, căci din munca lui sunt prelevate? Din moment ce s'au scos pagubele ce s'au suferit, pagube ce Creditul nu poate niciodată aveà, căci fiecare bancă are fondul ei de rezervă, menit să acopere tocmai aceste pierderi, ce rost mai are atunci această atribuire de beneficiu Creditului şi deci Statului?

Noi căutăm să scădem cât de jos dobânda ce săteanul plăteşte la banii ce iea dela băncile populare, şi Statul o măreşte prin faptul că-şi atribue o parte din beneficiile nete ce face Creditul din operaţiile lui cu băncile, în loc ca aceşti bani să-i dea băncilor pentru întemeiarea de opere utile şi pentru a scădeà dobânzile.

Aceşti 40 % este un impozit cu care Statul loveşte nişte instituţiuni cari au ca menire îndeplinirea în societatea noastră a uneia din operele cele mai morale, şi nu Statul, care are atâtea obligaţii faţă de sătean, ar trebuì să se poarte astfel cu el.

D-l *Em. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Vă rog puneţi la socoteală şi toate cheltuelile pe cari le are Statul.

D-l *M. G. Orleanu:* Le am în vedere, dar sumele de cari vorbesc constituesc beneficiul net ce realizează Statul din operaţiile Creditului cu băncile, deci venitul din care s'au scos toate cheltuelile. Nu cred că este bine, d-le Ministru, o repet, ca, atunci când facem o lege de natura aceasta, menită ca să ajute pe ţăranul român, să luăm pentru Stat partea leului.

D-l *Em. Costinescu, Ministru de Finanțe:* Intreg personalul pe care îl punem în serviciul băncilor populare, nu îl punem în socoteala băncilor, ceea ce vă afirm este că pe Stat această supraveghiere costă mai mult decât cele 40%.

D-l *M. G. Orleanu:* Eu mănțin părerea mea, și cer ca acest fond să fie vărsat la fondul de rezervă al băncilor populare.

D-l *Em. Costinescu, Ministru de Finanțe:* Dacă înțelegeți așà beneficiul net, eu primesc, dar nu are să rămâe nici 30%.

D-l *M. G. Orleanu:* Acestea sunt, d-lor, observațiunile pe cari mă credeam dator să fac cu ocazia discuțiunii acestei legi.

Inainte de a termina însă, nu pot decât să fac urarea, de a vedeà cât se poate mai des legi de felul acesteia aduse în discuția Parlamentului, și mai ales legi de acestea, unde nevoia s'a manifestat de țară, silind pe legiuitor ca, ținând seamă de ea, s'o recunoască și s'o reglementeze.

Și nu pot, ca Român, să încheiu cuvintele mele, fără a nu aduce omagiile mele de recunoștință tuturor acelor profesori cari s'au făcut apostolii unei idei atât de mari. (Aplauze).

Pentru prima oară în țara noastră constatăm că institutorii noștri, atât de huliți în timpuri, și poate cu drept cuvânt, din cauza relei lor recrutări, au devenit azi un mijloc puternic de civilizațiune pentru țara noastră, și că siguri cum suntem de ei, putem aștepta lucruri și mai mari dela propovăduirea lor.

Și nu pot iarăș decât să mulțumesc d-lui Haret care, prin impulsiunea ce a dat profesorilor, le-a arătat: că nu e o crimă ca un profesor să arate sătenilor că au în țara aceasta nu numai datorii dar și drepturi, lucru care cu câți-va ani înainte erà taxat ca propagare de idei subversive printre săteni, și aspru pedepsit.

Să mulțumim și d-lui Ministru de Finanțe, care și-a dat toată silința ca aceste bănci, existente în fapt, să capete ființă legală. Sper în acelaș timp că d-sa va venì cu o lege care să recunoască ființa legală a oricăror fel de cooperative ce s'ar naște.

D-l *C. Stere:* Este rolul Ministrului de Domenii să vină cu asemenea lege.

D-l *M. G. Orleanu:* Atunci și această lege ar fi trebuit să fie adusă tot de Ministrul de Domenii. Și dacă ea a fost adusă de Miniștrii școalelor și finanțelor, nu înțeleg de ce și legea ce propun nu ar puteà fi adusă tot de ei.

Dar, d-lor, eu nu mă uit de unde vine o lege, caut numai dacă legea este bună şi utilă. (Aplauze).

. . . .

Desb. Ad. Dep. 1903, pag. 812—833.

2. Şedinţa dela 13 Martie 1903 a Camerei.

. . . .

D-l *Preşedinte :* La ordinea zilei avem continuarea discuţiunii generale asupra proiectului de lege relativ la băncile populare.

D-l Mille are cuvântul.

D-l *C. Mille :* D-le Preşedinte, d-lor deputaţi, colegul nostru, d-l deputat Vintilă Brătianu, a arătat că simte oarecare greutate să susţină un proiect de lege care n'are nevoie de a fi apărat. Dacă d-sa, membru devotat al majorităţii, simte această greutate, eu ca membru al minorităţii, simt cu atât mai mult aceeaş greutate. Aceasta cu atât mai mult, cu cât s'a făcut un fel de obiceiu care a devenit lege, până acum cel puţin, ca opoziţiunea să vadă în toate faptele Guvernului numai fapte de criticat, iar majoritatea nu se crede în drept a face altcevà decât a apărà actele Guvernului, fie ele bune, fie ele rele.

Nu credeţi oare, d-lor deputaţi, că încep să răsară alte moravuri parlamentare mai îmbucurătoare, când vedem din când în când membri ai majorităţii făcând rezerve asupra unor proiecte ale Guvernului pe care îl susţin, iar membri ai minorităţii apărând acele proiecte de legi pe cari le cred bune?

Ca o urmare a acestei îndrumări a discuţiunilor noastre, ce bine ar fi dacă s'ar pune mai multă îngăduinţă şi din partea d-voastre şi mai ales din partea băncii ministeriale. De pe acea bancă n'am auzit oare cuvinte ca *nemernic*, *sălbatic*, *imoral* şi de multe ori toate aceste gentileţe, fără ca atitudinea noastră să fi provocat măcar banca ministerială ?

Acestea zise, nu mă sfiesc să declar că, după mine, reforma aceasta a *băncilor populare*, dacă va reuşi, va fi cea mai mare care s'a făcut după legea rurală din 1864, datorită celor doi mari bărbaţi ai ţerii, Alexandru Ioan Cuza şi Mihail Kogălniceanu! Ce-i drept, că acest mare act naţional s'a făcut împotriva Parlamentului

şi prin o lovitură de Stat, dar nu avem de cercetat acum partea politică a acestui fapt, ci cercetăm numai urmările sociale, economice. Şi mai mult încă mi se pare că aceea ce suntem pe cale să facem, este târzia completare a celor făcute acum cincizeci de ani. Ce au făcut Alexandru Ion Cuza şi Mihail Kogălniceanu la 1864? Au dat pământ sătenilor, i-a declarat proprietari pe bucăţile de pământ pe cari le stăpâniau *de fapt* din strămoşi. Nu erà însă de ajuns numai atât. Dacă s'a dat ţărănimii pământ, trebue să i se dea şi mijloace de a lucrà bine şi cu folos acest pământ. Nu s'a făcut astfel şi am văzut ce a rezultat de acì: împroprietărirea dela 1864 nu şi-a dat încă roadele dorite de a da libertatea economică şi cu ea libertatea politică săteanului, ţintă la care tindeà atât marele domnitor cât şi Mihail Kogălniceanu. Acesta din urmă, vă aduceţi aminte că a declarat în plin Parlament că mai bine şi-ar fi tăiat mâinile decât să fi făcut *legea rurală*, ale cărei rezultate au întristat ultimii ani ai vieţii marelui bărbat.

Ei bine, azi aceea ce facem ar puteà să servească ca să aducă la îndeplinire, de fapt, marea reformă făcută la 1864. Şi dacă aceasta reuşeşte, înţelegeţi foarte bine, d-lor deputaţi, că tot ce s'a făcut dela 1864 încoace va pierde din însemnătate, faţă de o lege şi o reformă socială care ar însănătoşì talpa Ţerii-Româneşti, cum e obiceiul a se numì clasa ţărănească.

Ştim că ne place a spune că cea mai mare reformă a ultimilor ani este aceea desăvârşită de d-l Dimitrie Sturdza, cu asanarea finanţelor. In această privinţă d-l Take Ionescu ne spuneà că d-sa crede că legea electorală a d-lui Lascar are mai multă însemnătate, compliment pe care d-l Lascar n'a crezut de cuviinţă să-l primească, iar d-voastră aţi protestat, şi aţi aplaudat pe d-l Ministru de Interne, când dădeà tot meritul asupra Primului-ministru.

Nu ştiu dacă legea d-lui Vasile Lascar are mai multă însemnătate decât reformele financiare ale Ministrului-preşedinte; ceea ce însă ştiu, ceea de ce sunt adânc convins este că ceea ce facem acum este cu mult mai covârşitor de însemnat decât tot ce am făcut până astăzi şi, deci, mai însemnat şi decât ceea ce s'a făcut cu economiile şi echilibrarea bugetului. Nu voiu să bag zizanie între d-l Ministru de Finanţe şi d-l Ministru-preşedinte, nu voiu să micşorez valoarea lucrării aceluia din urmă, şi nici nu voiu să fac o linguşire sau un compliment d-lui Ministru de Finanţe.

D-l *Al. Constantinescu :* D-ta te lauzi că eşti neam intelectual cu d-l Costinescu, şi eram curios să aflu, d-ta cum ştii să-ţi aperi neamul. (Ilaritate).

D l *C. Mille :* Vă sunt recunoscător că mă grăbiţi ca să-mi completez idea şi să spun că nu voiu să fac complimente d-lui Ministru de Finanţe, fiindcă meritul de căpetenie nu este al d-sale, cum nu este nici al d-lui Ministru de Instrucţiune publică, care a fost cel dintâiu care a dat ajutor moral mersului acestor aşezăminte ale *băncilor populare.* Nu, d-lor deputaţi, meritul este al altui cinevà şi acel cinevà este însuşi poporul dela ţară; geniul popular a fost marele născocitor al acestui aşezământ, din nevoile săteanului au ieşit, ca o floare frumoasă, băncile populare.

Poporul dar, cum ne-a dat poezia dulce a cântecelor sale, poporul care în neîntrecutele basme ne-a arătat puterea închipuirii sale, poporul ne-a dat şi acest sistem de organizare a creditului, aşà că azi nu trebue decât să facem legi asupra faptelor îndeplinite.

Dar dacă adevăratul autor al băncilor populare nu e nici d-l Haret, nici d-l Costinescu, aş fi nedrept dacă aş negà meritul celor doi miniştri, fiindcă au văzut şi şi-au dat seama de însemnătatea mişcării economice dela sate. Zic că cei doi miniştri au marele merit de a fi văzut. In adevăr, mulţi din noi trecem pe lângă atâtea fenomene sociale şi nu le vedem, întocmai cum mulţimea trece pe lângă cutare vedere, pe care n'o observă. Trece însă pe lângă ea şi artistul, o găseşte frumoasă, o pune pe pânză şi când o arată publicului toţi o admiră şi aceia chiar cari de atâtea ori s'au uitat la ea, dar n'au *văzut-o.* Cei doi d-ni miniştri au făcut acest lucru: au *văzut* o mişcare care venià de jos în sus, deci o mişcare sănătoasă şi reală. D-l Ministru de Instrucţiune publică a crezut că e bine să-i dea sprijinul său moral, iar d-l Ministru de Finanţe să-i dea sprijinul legal şi să o ferească de abateri dela calea cea bună. Sunt deci departe de a negà meritul d-lor Haret şi Costinescu, dar am crezut de datoria mea să dau Cesarului ceea ce este al Cesarului şi poporului dela ţară meritul instituţiunii băncilor populare.

Nu este o exagerare când ziceam că mişcarea de faţă a băncilor populare, dacă va reuşì, va fi, după legea rurală dela 1864, cea mai mare reformă pentru clasa ţărănească şi deci pentru ţară. Faţă de ea, opera financiară a d-lui Ministru-preşedinte păleşte, întocmai ca luna în faţa soarelui. Oricât s'a făcut de mult pe calea bugetară şi finan-

ciară, nu se poate asemuì această lucrare cu acea *economică* care va reieşì din realizarea acestei reforme. D-l Sturdza a făcut ca să nu dăm de ruşine faţă de străinătate şi de creditorii ţerii, ne-a salvat onoarea. Legea băncilor populare, şi dacă voiţi nu legea, ci reforma în sine, odată adusă la îndeplinire, va însănătoşì ţara dela temelie, va însemnà regenerarea poporului român, va salvà neamul nostru!

Inchipuiţi-vă numai că legea este în fiinţă, că funcţionează şi înfloresc în ţară deci până la trei mii de bănci populare şi că ele au un capital de şaptezeci până la o sută de milioane, capital care servă săteanului, îl ajută la cultura pământului şi în întreaga lui vieaţă. In asemenea condiţiuni ţăranul poate să fie scăpat de sărăcie, de întuneric, de robie. Ţăranul, de bine, de rău şi în oarecare măsură, are pământ. Ceea ce îi lipseşte lui sunt mijloacele de a-l cultivà bine şi la timp, îi lipsesc totdeauna banii şi este lucru firesc, fiindcă niciodată nu a avut bani şi n'a putut să aibă. Ce face azi săteanul şi ce a făcut de veacuri? Are pământ, are instrumente, are, mai presus de toate, braţele sale. Pentru a le face roditoare îi trebue însă bani şi aceşti bani, acest capital de exploatare, de unde să-l iea? Toată lumea ştie *cine* dă, şi *cum* se dau bani ţăranului. Cămătarul satului îi împrumută cu procente de 200—300 la sută; arendaşul îi dă sumele necesare, şi pentru aceasta îi cumpără munca, şi i-o cumpără astfel că acela care s'a îndatorat odată, dator rămâne toată vieaţa şi lasă datoria şi copiilor şi nepoţilor săi. El nu e în stare să plătească dobânzile cămătăreşti, necum să se scape vreodată de capitalul împrumutat. Imprumutul pentru sătean este moartea lui. Odată ce s'a împrumutat nu mai scapă de datorie şi este pierdut. Cum voiţi ca săteanul să se mai gândească la alte lucruri folositoare, să mai plănuească ceva şi pentru viitor? E un lanţ care îl ţine şi de mâni şi de picioare. Tot ce face, tot ce munceşte nu-i pentru dânsul, ci pentru cămătar, ori pentru arendaş. La ce oare s'ar mai gândì să-şi facă vite frumoase, să semene fâneţe de lucernă, să-şi îngraşe ogorul, să-şi facă o casă mai ca oamenii, la ce bune toate acestea, când se ştie robit, când veşnic se gândeşte la ziua de mâine, la grozava zi de mâine, când va trebuì să-şi plătească datoria ori să achite pe perceptor? Azi dar împrumutul în loc să-i folosească, să-i facă munca lui roditoare, azi împrumutul acesta îi este fatal şi de sigur că el trebue să blesteme ceasul când s'a atins de bani împrumutaţi.

Dar dacă lucrurile se schimbă, dacă ţăranul găseşte la banca din satul lui bani cu procent ieftin de 5—6 la sută şi chiar 10— căci în Ţara-Românească 10 la sută este un procent îngeresc—dacă el cu banii aceştia se poate plătì de cămătar, de arendaş, de proprietar, dacă îi mai rămâne încă şi pentru trebuinţele ogorului său, pentru vite şi unelte perfecţionate, dacă aceşti bani îi poate plătì încetul cu încetul, cu dobânzi mici, el în scurt timp se plăteşte din câştigul muncii sale şi pe deasupra banul împrumutat în loc să-i strice ca acum, îi foloseşte, îl ajută, îl face să înflorească.

In ziua când ţăranul va scăpà de datoriile de astăzi, el se va simţì uşurat şi la pungă, dar mai ales la suflet. Se va îngrijì şi de el şi de copii lui, îi va da la şcoală, se va uità la ogorul proprietarului, şi se va interesà de ce fel de cultură face acesta, de-i merge mai bine ca lui, va îngrăşà pământul, va face fâneţe de lucernă, va începe să trăească, în sfârşit, şi ca om şi ca cetăţean. Poporul n'ar puteà merge înainte decât într'o stare înfloritoare. Un popor sărac şi oropsit de soartă va sta totdeauna locului. Ba încă va da înapoi, cum a fost cu poporul român.

Intr'o stare înfloritoare materială şi starea morală se îmbunătăţeşte. In ziua când fiecare sătean va fi stăpân pe rodul muncii sale, va aveà un buget echilibrat al gospodăriei sale, nu va fi strâns cu uşa nici de perceptor, nici de cămătar, nici de arendaş, nici de proprietar, în ziua aceea el va aveà răgaz să se gândeasce şi la soarta lui, să-şi măsoare puterile şi să intre în vieaţa publică ca cetăţean adevărat. Omul liber economiceşte, poate fi şi politiceşte liber. *Votul universal* şi adus de jos în sus, va aveà fiinţă în ziua când prin *băncile populare* ţăranul se va desrobì şi va răsuflà.

Strălucirea rezultatului acesta nu este deopotrivă cu o Românie nouă, cu întreaga şi desăvârşita regenerare a vieţii româneşti şi nu aveam eu oare dreptate să zic că dacă *băncile populare* reuşesc, cea mai mare reformă socială, dela 1864, s'a îndeplinit?

„*Dacă reuşesc*“, am zis, şi aici este marea chestiune, marea îngrijire. In adevăr, nu va să zică a face mare ispravă făcând o lege. Principalul, lucrul de căpetenie, este să o aducem la îndeplinire şi numai atunci să avem dreptate să dormim pe laurii noştri. Şi nici atunci, fiindcă greul nu este de a înfiinţà o bancă populară, ci de a o mănţineà, de a o face să înflorească şi a priveghià ca mersul ei să fie regulat. Fără aceasta o lege nu însemnează absolut

nimic, fiindcă câte legi bune au rămas azi literă moartă, ori au devenit rele prin o proastă aducere la îndeplinire, fie din nedestoinicie, fie din necinste!

D-l *C. Stere:* Să sperăm că d-l Costinescu va mai sta.

D-l *C. Mille:* Dorinţa d-voastre este şi a mea, fiindcă eu văd în d-l Ministru de Finanţe nu numai omul care cugetă, care face planul, dar şi pe acela care stărueşte la aplicarea planului în cele mai mici amănunte. Din nefericire, în politica Ţerii-Româneşti nu trebue să ne gândim la stabilitate şi, cum cine ştie pe ce mâni va încăpeà reforma d-lui Ministru de Finanţe de azi, de aceea tremur pentru viitor. Tremur, pentrucă într'o asemenea reformă legea ţine puţin loc, locul de căpetenie îl ţin persoanele. Dacă reforma va aveà norocul să cadă pe mâni bune, rezultatele vor fi strălucite. Avem o pildă în persoana d-lui Ioan Kalinderu, administratorul Domeniilor Coroanei. D-sa a făcut o adevărată revoluţiune în Ţara-Românească — dacă un fervent regalist poate fi revoluţionar! — a făcut o revoluţiune mare de tot introducând exploatarea raţională şi ştiinţifică şi, în acelaş timp, fără să robească pe sătean, ci căutând a-l ridicà şi din punctul de vedere al minţii şi din punctul de vedere al traiului său. Dacă *băncile populare* vor aveà norocul să dea peste oameni de felul d-lui Kalinderu, cari să se jertfească pentru acest mare aşezământ popular, de sigur că reuşita va fi desăvârşită.

Şi cu atât mai mult este nevoie de o administraţie şi cinstită şi inteligentă, cu cât acì este vorba de un aşezământ financiar. Trebue un control straşnic şi în acelaş timp o libertate foarte mare, càci dacă sunt prea multe forme, prea multe vămi ale văzduhului de trecut, clientul este speriat, este gonit, şi, în tot cazul, nedreptăţit şi şicanat. Banul când se împrumută trebue ca cel împrumutat să-l aibă repede şi la timp, atunci când îi trebue, şi ca diferitele formalităţi să nu aducă cheltueli cari fac dobânda cămătărească de fapt, cum azi cei ce se împrumută la *Creditul agricol* de fapt plătesc 30 la sută cel puţin.

Trebue dar control de fiecare zi şi control inteligent, ca să nu stingherească libertatea de acţiune a întregului aşezământ. Trebue control, zic, fiindcă nu-i vorba numai de ruina cutării bănci populare, nu, este vorba de ceva mai însemnat, este vorba de sfărâmarea unui întreg principiu. In ziua când aşà ceva s'ar întâmplà,

când pe ici, colo s'ar face neregule, oamenii şi-ar pierde banii, întreaga această lege se va zădărnicì şi toată munca de azi va devenì nefolositoare, prin reaua pildă a câtorva casse de bancă, cari ar băgà frica în toată lumea.

Şi câte pilde nu avem în această privinţă? N'am avut noi oare o societate de asigurare, *Unirea*, întemeiată pe admirabilul principiu al *mutualităţii*, care în străinătate a dat rezultate uimitoare? Reaua administraţiune şi fapte necinstite au ruinat nu numai societatea, dar şi întreg principiul acesta al mutualităţii. Incercaţi acum să mai faceţi o societate de asigurare nouă, întemeiată pe acelaş principiu. Veţi fi luaţi pe goană de toţi aceia cari au fost păcăliţi, cari şi-au văzut micul lor avut înghiţit în chip necinstit. Ei nu dau vina pe persoane, ci acuză însuşi principiul.

S'a întâmplat acelaş lucru cu societăţile cooperative, cu societăţile anonime pe acţiuni. Ruina câtorva din ele a descurajat întreaga lume ca să-şi mai plaseze banii în asemenea întreprinderi financiare, cari de altfel sunt pârghia societăţii moderne.

Aceea ce s'a întâmplat cu *Unirea*, aceea ce s'a întâmplat cu societăţile cooperative, aceea ce s'a întâmplat cu societăţile anonime pe acţiuni, acelaş lucru se va întâmplà şi cu *băncile populare*, când nu vor reuşì din cauza relei administraţiuni, a lipsei de control, ori a faptelor necinstite; întreg principiul va fi compromis şi aşezământul întreg lovit de moarte. Azi ţăranul cu bucurie vine să-şi dea banul ca să poată prin aceste economii să scape de sărăcie. In ziua când s'ar întâmplà ca aceste economii ale lui să fie compromise, nu veţi mai prinde pe nimeni care să mai dea un singur gologan! Supraveghere şi control şi în acelaş timp uşurinţă în mersul afacerilor, iată ce se cere, iată ce e de dorit şi mai ales de făcut...

Va fi sau nu va fi aceasta? Lucrul acesta nu atârnă de lege, ci de viitor şi de seriozitatea administraţiei centrale a *băncilor populare*: dar, încă odată, aici stă întreg secretul reuşitei ori a nereuşitei. Şi dacă se va întâmplà o nenorocire, vina nu va fi decât iarăş tot a noastră, fiindcă am avut pe mâna noastră mijlocul de a face să renască la o vieaţă nouă poporul român şi n'am ştiut să facem nimic, când erà aşà de uşor de făcut această mare operă.

Şi cu atât mai mult zic aceasta, cu cât legea nu-mi inspiră

prea multă încredere cu consiliul său de administrație, care lucrează numai pentru tantieme.

D-l *C. Stere:* Nu sunt tantieme, ci jetoane de prezență.

D-l *Const. Mille:* Bine, fie și jeton de prezență, dar care jeton de foarte multe ori este singura preocupare serioasă a membrilor consiliului de administrație, iar totul de fapt este condus de director, de a căruia inteligență și seriozitate atârnă soarta întreprinderii!

Nu pot, dar, ca, sfârșind această parte generală, să nu vă atrag atențiunea d-voastre asupra acestui punct de căpetenie care nu există în lege și nici nu atârnă de lege, dar care este mult mai important decât însăși litera legii.

Acestea zise, să pășim mai înainte la părțile legii cari mi se par cel puțin nepotrivite și cari dacă ar pierì din lege ar face-o mai bună, cred eu.

In întâia linie vine observația făcută ieri și de d-l deputat Orleanu, relativă la băncile populare cu răspundere nemărginită și solidare, adică la băncile zise Raiffeisen. D-l Ministru de Finanțe crede bine ca, pe lângă băncile propriu zise populare, să înființeze și să încurajeze acest tip de bănci cari se întemeiază pe răspunderea și solidaritatea tuturor membrilor săi. Tipul acestor societăți, după cum se știe, a fost înființat la 1849 de către învățătorul Raiffeisen, a fost pus în aplicare mai întâiu în provinciile prusiene ale Rhinului, apoi la Neu-Wied și de acolo în Italia și Austria. Chiar și în țerile acestea tipul Raiffeisen încetul cu încetul a început să fie înlocuit de tipul de societăți Schultze-Delitsch, care îndulcește oarecum sistemul Raiffeisen.

In afară însă de ce s'a petrecut și de ce se petrece în alte țeri, întrebarea care ne-o punem este aceasta: dacă la noi sistemul acesta se potrivește cu cultura, moravurile mai ales cu legile noastre? Principiul este de sigur bun. Atâta nu ajunge. D-l deputat Orleanu v'a arătat ieri câteva din neajunsurile acestui sistem. Eu voiu arătà altele. Așà, ce fel de răspundere nelimitată și solidaritate a tuturor putem să hotărîm la noi, când avem proprietatea țăranului lovită de neînstrăinare? D-voastră ziceți în lege că se garantează mai ales cu proprietatea *imobiliară*, dar ea nu este cu putință de a fi înstrăinată. Atunci d-voastră vă atingeți poate de principiul legii rurale?

D-l *Em. Costinescu, Ministru de Finanțe:* Dar cine poate să-l atingă?

D-l *Const. Mille:* Atunci săteanul nu mai are garanție imobiliară. Cu ce o să garanteze el pentru dânsul și pentru ceilalți? Cu vitele? Dar și acestea sunt considerate imobile prin destinațiune. Atunci? Și încă ceva? D-voastră declarați comerciale aceste bănci, membrii ei socotiți răspunzători ilimitat și solidar, devin și ei comercianți și deci în putință să fie declarați chiar și în stare de faliment.

D-l *Em. Costinescu, Ministru de Finanțe*: Societatea este comercială, dar membrii nu sunt comercianți.

D-l *Const. Mille:* Să zicem că poate d-voastră aveți dreptate, dar nu știți oare că în drept totul se discută, și cine mă asigură pe mine că una credeți d-voastră și alta vor hotărî instanțele judecătorești? Țăranii faliți și pe deasupra o avere a lor, care rămâne a lor fiindcă nu se poate înstrăinà, dar pe care n'o pot administrà fiindcă sunt faliți!

De altfel eu vorbesc în chip academic, fiindcă cine cunoaște pe sătean, cine îl știe cât este de neîncrezător, este convins că nu se vor găsì în multe comune 19 săteni cari să primească să-și dea averea și cinstea lor pe mâna unui al 20-lea, ori vice-versa.

Socot că d-voastră voiți să faceți ceva închipuit, ceva artificial, dar nu veți reușì. Ar fi fost mai bine să nu născociți nimic, fie din mintea d-voastră, fie din cărți, ci să lăsați lucrurile așà cum le-ați găsit născocite de bunul simț și de geniul practic al poporului român.

E firesc lucru ca fiind împotriva acestui sistem neromânesc să fiu și contra celor 30 la sută ce legea prevede ca încurajare și să cer ca ele să fie vărsate în folosul băncilor populare în general.

Trec la o altă parte, la aceea a executării cu *perceptorul.* Voiți să faceți o lege populară și iubită de săteni și n'ați găsit mai bine de făcut decât să dați împlinirea datoriilor pe mâna perceptorului, care este atât de urît la țară, și cu drept cuvânt. Perceptorul dela țară este fărădelegea în persoană. Chiar eu am denunțat zilele trecute pe un perceptor din Teleorman, care pentru împlinirea datornicilor a inventat sistemul ca să închidă la primărie pe datornici, până ce datornicul, ca să scape dela popreală, vinde pe nimic o vacă, un bou și astfel se liberează! Și când astfel sunt

obiceiurile perceptorilor, nu credeţi oare că este o primejdie pentru lăţirea băncilor populare, ca să daţi pe datornicii băncii pe mâna sălbatică a perceptorului, care nu cunoaşte nici legea, nici omenia? De ce n'aţi lăsà dreptul comun? Schimbaţi termenele, uşuraţi procedura, dar, încă odată, nu băgaţi lupul în turma de oi.

D-nii deputaţi Orleanu şi Vintilă Brătianu, cari au vorbit înaintea mea, cred că legea ar fi putut fi lărgită. D-l Brătianu din punctul de vedere economic practic, d-l Orleanu din punctul de vedere al localizării acţiunii băncilor populare şi la alte tipuri de asociaţiune, ca cooperative de producţiune, de consumaţiune, de vânzare, etc., etc. Nu sunt de aceeaş părere. Socot că e mai bine a restrânge cercul, a începe cu mic, şi apoi încetul cu încetul a merge mai departe. E mai cuminte şi mai sănătos a nu începe prea pe marele. Dacă începutul acesta va da roade, ce ne împiedică a merge mai departe şi a lărgì cercul după cerinţele timpului şi după desvoltarea *băncilor populare?*

Aceste observaţiuni de amănunt nu întunecă decât foarte puţin principiul legii şi de altfel eu nădăjduesc că şi d-l Ministru de Finanţe şi d-voastră veţi vedeà că dreptatea este cu mine şi, deci, veţi înlăturà din lege aceste nepotriviri.

Oricum ar fi, convins fiind că legea aceasta este menită să aducă o îmbunătăţire soartei poporului dela ţară şi că este un mijloc pentru viitor ca săteanul să se desrobească şi moralmente şi materialmente, eu declar că voiu votà legea.

D-l *Preşedinte:* D-l Culoglu are cuvântul.

D-l *Em. Culoglu*: D-lor deputaţi, două observaţiuni am să fac în această materie care face parte din studiul economiei politice: prima e asupra clasificării diferitelor bănci populare şi a doua e relativă la tutela Creditului agricol.

D-lor deputaţi, din anuarul pe care d-l Ministru al Cultelor vi l-a împărţit aţi putut vedeà că la ţară sunt dejà vreo 7—800 de bănci, şi că aceste bănci populare conţin aproape toate tipurile cunoscute şi imaginabile. O primă observaţie de făcut este că aceste bănci sunt bănci cooperative cu părţi de capital. Unele din ele, d-lor, au un scop special, acele sunt puţine; sunt mai multe bănci de consum. S'au făcut în comunele rurale unele stabilimente prin cari ţăranii îşi procură diferite articole de cari au trebuinţă pentru traiul lor; altele sunt bănci de ajutor mutual, cum e aceea a pro-

fesorilor din Ploeşti, asupra căreia s'a făcut o lege specială. Cele mai multe sunt băncile de economie şi de împrumut, cele mai multe din ele împrumută numai pe membrii lor, altele împrumută şi pe străini; unele din ele au o dobândă fixată la 12 la sută pentru membri, iar pentru străini dobânda merge până la 18 la sută. Unele din aceste bănci au fost făcute din iniţiativa învăţătorilor şi a preoţilor; sunt însă vreo două, trei înfiinţate din iniţiativa proprietarilor: una în judeţul Ilfov, din iniţiativa Principelui Ştirbey, şi vreo două a căror înfiinţare se datoreşte d-lui Ioan Kalinderu.

Ca să pot să vă spun observaţiunile ce am să fac în privinţa acestor bănci, să-mi daţi voie să pun această întrebare: care este banca populară tip, aceea care ar constituì un ideal? Pentru aceasta trebue să observaţi mai întâiu că eu prin bănci populare, de cari ne ocupăm azi, înţeleg nişte casse de împrumut săteşti. Aceasta este o primă abservaţiune ce ţin să fac. Nu este vorba de băncile populare în general, căci prin bănci populare se poate înţelege şi bănci dela sate şi bănci dela oraşe, făcute cu capitaluri mici şi pentru oameni săraci, muncitori şi comercianţi mici. Această deosebire o fac fiindcă în idea mea este că ar fi bine să se precizeze ceea ce are în vedere acest proiect de lege, şi că nu ajunge explicaţiunea d-lui raportor. Credinţa mea ar fi fost aceasta că băncile de cari ne ocupăm ar trebuì numite bănci săteşti sau bănci comunale rurale, şi fac această deosebire, fiindcă acestor bănci, şi numai lor, ar trebuì să le acordăm toate avantagiile. Sunt d-lor, în România multe bănci populare cari sunt înfiinţate la sate, cărora le-aş acordà multe avantagii, dar cari nu întrunesc condiţiunile unei adevărate bănci săteşti. pentrucă urmăresc alte scopuri, deşì sunt, cu toate acestea, tot societăţi cooperative, în privinţa acestora aş fi dorit dispoziţiuni legislative diferite de ale băncilor de tip sătesc.

D-lor, care este banca sătească comunală rurală-tip?

Banca-tip a fost experimentată în două ţeri principale, în Germania şi în Italia; în Germania cassele acestea rurale poartă numele lui Raiffeisen, şi în Italia a lui Leone Wollenberg. Cari sunt principiile pe cari se bazează acest unic tip de bancă sătească? Două principale: lipsa de capital şi solidaritatea ilimitată.

Acì mă deosibesc cu totul de d-l Orleanu, care spuneà lucrul

următor: cum vrei d-ta să faci o bancă fără capital şi cu solidaritate nelimitată ?

Şi în adevăr, la prima vedere idea pare paradoxală, comerciu de bani fără capital nu se poate. In acelaş timp cum se poate ca unul care are avere să facă parte din societate; cum se poate el să admită a răspunde pentru toţi ceilalţi asociaţi ai lui ? Cu toate acestea, d-lor deputaţi, aceste tipuri de bănci funcţionează de 40—50 de ani şi sunt înfiinţate fără capital. Să vă explic întâiu ce va să zică fără capital şi cum se constitueşte o asemenea bancă: un număr oarecare de ţărani, — întrebuinţez într'adins cuvântul de ţărani, pentru a marcà bine deosebirea — un număr de ţărani se adună şi declară că constituesc o bancă după tipul Raiffeisen sau tipul Wollenberg.

Această declaraţiune a lor este actul constitativ al băncii.

Ce fac ei cu această declaraţiune?

După ce îndeplinesc un număr foarte restrâns de formalităţi, se adresează la altă societate de credit şi iea de acolo un capital oarecare, pe care îl mânuesc. Astfel îşi constituesc ei capitalul.

Pe ce li se dă acest capital?

Tocmai pe principiul solidarităţii nelimitate, pe care o pun ei acolo drept garanţie pentru reîntoarcerea capitalului împrumutat.

Care este modul de a funcţionà al acestor bănci ?

Iată principalele lor dispoziţiuni:

Inainte de toate, această bancă, în genere, nu are un local. Ea funcţionează sau la primărie sau la preşedintele consiliului ei de administraţie, pentru a nu aveà cheltueli de chirii.

Această bancă, d-lor, are drept principiu fundamental limitarea teritorială.

Ce va să zică acest lucru ?

Va să zică că cei 20 ţărani cari constituesc banca declară că nu vor primì niciodată membri din alte comune. Pentru ce? Pentru ca să se cunoască bine între ei.

Are gratuitatea funcţionarilor cari o administrează, adică consiliul de administraţie, şi chiar comptabilul nu primeşte nici un ban.

Declară fondul de rezervă indivizibil. O să vă explic imediat ce este aceasta.

Ce mai face?

Limitează sumele pe cari ea însăşi are să le iea ca împrumut

dela alţii; limitează maximul sumelor de dat şi pune obligaţiune acelora cari vin să ceară împrumuturi, ca ei să arăte anume suma, trebuinţele şi destinaţiunea sumei.

Consiliul de administraţie are dreptul să supravegheze ce face împrumutatul cu paralele acestea, şi, în cazul când nu le întrebuinţează conform declaraţiunii de împrumut pe care a făcut-o, creanţa devine exigibilă.

Mai este un ultim principiu, o ultimă îngrădire ca, în caz de disolvare, fondul de rezervă, indivizibil — care adică nu se împarte la membrii asociaţiunii — are o destinaţiune de utilitate publică.

Vedeţi, d-lor, că condiţiunile în cari sunt făcute şi organizate sunt aşà determinate, încât este absolut imposibil ca aceste bănci să aibă vreodată vreo pagubă. Experienţa celor 40 şi mai bine de ani făcută în Germania, arată cum că nici odată o asemenea bancă nu a făcut faliment.

Atunci de ce această frică de solidaritate ilimitată? Fiindcă, înţelegeţi d-voastră, dacă s'ar fi luat această solidaritate ilimitată şi s'ar fi admis aşà, fără nici o îngrădire, s'ar fi pus aceste bănci la discreţiunea celui dintâiu venit, ele n'ar fi reuşit a se constituì; căci cele două, trei dintâiu ar fi făcut faliment.

Toate aceste condiţiuni sunt de natură a face operaţiunile absolut sigure. De aceea, d-lor, nu numai în Germania, dar şi în Italia nu s'a pomenit un singur caz de faliment. Vedeţi, prin urmare, că această solidaritate nelimitată nu are nici un pericol. Experienţa întreagă a unei jumătăţi de secol nu a făcut altceva decât să arate că aceste bănci aveau un tip perfect.

Am răspuns, cu aceste observaţiuni, la ceea ce s'a spus în privinţa solidarităţii absolute.

Nu sunt acì pentru a face un curs. Insă vă rog să credeţi că toate aceste noţiuni le-am luat din cărţi, pe cari le am acì cu mine, din cari aş puteà să vă citez pasajele ce conţin ideile ce expun.

Asemenea studii au fost făcute în Franţa de Charles Durand, şi publicate în opera sa asupra Creditului agricol. Mai cu seamă acest studiu a fost făcut de o societate din Franţa, centrul federativ al societăţilor cooperative, al cărui preşedinte este d. Rostand, director al cassei de bancă populară din Marsilia şi al cărui vicepreşedinte este d-l Charles Rayneri, directorul băncii populare din Menton. D-l Rayneri a făcut studiile cele mai complete şi uneşte

ştiinţa cu experienţa, fiindcă banca populară din Menton dă parale la toate băncile regionale, la toate cassele rurale ce s'au înfiinţat în sudul Franţei. Această bancă n'a avut decât să se felicite de aceste operaţiuni, fiindcă de 17 ani, zice d-l Rayneri, în anul 1900, de când funcţionează, făcând operaţiuni de peste o jumătate miliard, n'a înregistrat ca pagubă, decât 26.000 de franci.

D-lor, principiul acesta al solidarității, pe care vedem că practica îl justifică, are o parte morală foarte mare în el şi de aceea zicem că trebuià să felicităm desvoltarea unor instituţiuni de asemenea natură; această solidaritate se bazează pe o încredere reciprocă, pe o supraveghere reciprocă şi are marele dar de a da fiecăruia din oamenii cari compun banca, pe lângă simţul responsabilităţii, şi oarecum conştiinţa demnității lui de om. Ea a produs, mai cu seamă în Italia, efecte morale admirabile ; sunt în această privință dovezi nenumărate, dar este una foarte elocintă.

La Expoziţia din Paris din 1889, Wollenberg a cetit un pasaj dintr'o scrisoare a protopopului din Loreggia :

„On va maintenant moins au cabaret, on travaille mieux et davantage. Les gens honorables étant seuls admis comme associés, on a vu des ivrognes promettre de ne plus mettre les pieds au cabaret et tenir parole. On a vu des ignorants de cinquante ans et plus apprendre à écrire pour savoir signer leurs demandes d'emprunts et leurs billets".

Şi în adevăr, pentru ca să constitueascã o asemenea bancă, trebuià forţamente să se unească oamenii cei mai cum se cade din sat, floarea satului, şi aceştia, din cauza responsabilităţii ce-şi asumă, nu pot primì ca membri în asociaţiunea lor decât oameni muncitori, economi şi cinstiţi. Beţivii din sat nu vor puteà fi admişi; deci, forma aceasta de bancă cu solidaritate ilimitată are efectul moral de a învăţà pe om să se lase de ticăloşii şi să se facă om de treabă.

In proiectul de lege se găseşte un articol care tinde la propagarea acestui fel de bănci.

D-l *I. Poenaru-Bordea :* Articolul dela urmă.

D-l *Em. Culoglu :* Da, să nu ne revoltăm dar contra solidarității ilimitate, pentrucă băncile făcute pe acest sistem sunt cele mai bune şi cele mai morale.

Şi de aceea, când vedem în proiectul de lege, spunându-se în

art. 31, cum că li sa dau oarecari avantaje, aceste avantaje se pricep şi nu se poate revoltà nimeni în contra lor.

Care e, d-lor, al doilea fel de bănci, intrând însă tot în tipul acesta?

Sunt acele cu capital; dar e vorba iarăş, vă spun, numai de bănci săteşti.

Cari sunt condiţiunile în cari trebue să funcţioneze, după idea mea, aceste bănci cu capital?

Sunt următoarele:

Intâiu, trebue ca fiecare contribuitor să nu poată aduce decât o parte din capital, să nu fie decât subscriitorul unei părţi.

Pentru ce? Pentru ca toţi asociaţii să fie egal interesaţi şi pentru ca băncile acestea să nu se transforme într'o speculaţiune a doi sau trei indivizi.

Aici, d-lor, nu este vorba de acţiuni, ci de o subscripţiune care se face într'un registru al băncii cu condiţiunea ca subscripţiunea să nu poată fi transmisă altuia, şi aceasta pentru ca să nu se introducă străini acolo, oameni cari să vină cu scopul de speculă.

O a treia condiţiune este ca banca să nu împrumute decât la membrii ei; pentru ce?

Pentru ca să nu se întindă în operaţiuni prea mari şi pentrucă ea, împrumutând cu dobânzi mici, prin aceasta sileşte pe toată lumea din sat să se facă membri.

Este încă o a patra condiţiune: să nu facă afaceri aleatorii, adică să nu se angajeze într'o singură afacere sau în afaceri cari pot să nu reuşească şi cari să aducă falimentul băncii.

Condiţiunile acestea, d-lor, sunt îndeplinite de cele mai multe bănci din Germania şi constituesc tipul preconizat în Franţa de d-l Rayneri.

Un al doilea tip de bănci populare este tipul Schultze-Delitsch.

Acest tip diferă de cel Raiffeisen, prin acea că se adresează mai mult la populaţiunile urbane, la muncitori, la micii comercianţi şi industriaşi, pe când celelalte două specii de cari vă vorbii, cele fără capital şi cele cu părţi de capital sunt mai mult bănci săteşti şi fac mai mult operaţiuni rurale, operaţiuni de ajutor agriculturii.

O observaţiune de făcut este că băncile noastre populare sunt constituite cu părţi de capital de cele mai multe ori inegale, ceea ce nu constitue un rău prea mare când capitalul întreg nu este sub-

scris de către doi sau trei indivizi, ca ei să se transforme astfel în nişte uzurari ai satelor, idea aceasta a fost admisă în băncile populare constituite în Franţa şi cari au lucrat cu banca cooperativă dela Menton, cu care a făcut afaceri curate şi bune.

Al treilea tip sunt toate celelalte cari nu intră în condiţiunile acestea. Eu zic aşà şi pentru cele două specii, întâiu să le facem toate avantajele: nici patentă, nici timbru, dacă voiţi chiar lege de urmărire. Toate acestea pentru ce?

Pentrucă sunt mai mult nişte societăţi săteneşti, destinate a scăpà pe ţăran de împrumuturile uzurare şi fiindcă operaţiile lor fiind foarte limitate, or să aibă foarte puţină nevoie să recurgă la legea de urmărire, şi patenta şi timbrele pe cari le plătesc sunt o sarcină prea mare pentru unele.

V'a spus d-l Ministru de Instrucţie că multe bănci aşteaptă votarea acestei legi pentru ca să se înfiinţeze, căci nu au cu ce face faţă la primele cheltueli.

Admit, însă, pentru toate tipurile de bănci populare jurisdicţiunea judecătoriilor de pace, pentru ca toate daraverile să le poată face lângă satul lor.

Celelalte cari sunt cu caracter pur comercial, cred că ar trebuì lăsate în dreptul comun; căci, sub pretextul că o bancă de asemenea natură s'a făcut la ţară, nu poate cere ca Statul să renunţe la dreptul de timbru şi de patentă şi să acorde şi legea de urmărire. Se poate întâmplà ca să se ducă la sate capitalişti cari să facă afaceri de bancă în concurenţă cu alte bănci, şi să zică că au o bancă populară. Acest lucru ar fi nedrept, pentrucă comerţul de bancă este un comerţ ca toate celelalte şi trebue să existe o egalitate perfectă în plata dărilor către Stat.

D-lor deputaţi, am terminat cu această parte. Să-mi daţi voie să trec la partea privitoare la tutela Creditului agricol.

D-lor deputaţi, când s'a desfiinţat vechea lege a casselor de credit agricol, am fost dintre aceia cari au protestat contra desfiinţării. Nu este bine, ziceam eu, să se desfiinţeze acele casse, pentrucă aşà cum le înfiinţase Ioan Brătianu, ele erau destinate să devină nişte casse private, să aibă o independenţă absolută şi scopul lor erà să dea bani cu dobânzi mai mici decât ar fi putut da Creditul agricol.

Ce este Creditul agricol?

Este o bancă de Stat şi eu sunt în contra centralizării creditului şi contra băncilor de Stat.

Creditul este o afacere de încredere dela particular la particular, este o afacere privată şi nu poate fi un drept de reclamat dela Stat.

Unei bănci de Stat i se poate cere bani cu titlul de cetăţean, lucru care nu se poate întâmplà unei bănci particulare şi care nu poate fi admis de ştiinţă.

Aceste observaţiuni le fac în privinţa rolului care se dă Creditului agricol. Acum i se dă un drept de tutelă; nu sunt pentru moment în contra tutelei, pentrucă nu se poate face altfel, pentrucă, v'am spus, sunt bănci cari se vor înfiinţà fără capital şi unde vreţi să se adreseze, în starea de lucruri de azi, aceste bănci, dacă nu la Creditul agricol? Pe de altă parte, dacă consiliul de administraţie al Creditului agricol va fi bine intenţionat, cred că el le va facilità mersul şi dacă va supraveghià cu atenţiune operaţiunile lor şi va pune bunavoinţă să dea un răspuns imediat cererilor ce i se vor adresà, va face un mare bine.

Inconvenientul cel mare la băncile centrale cari supraveghează băncile populare consistă tocmai în acest lucru, că nu rezolvă chestiunile repede şi că le rezolvă în necunoştinţă de cauză.

O cerere de împrumut adresată Creditului agricol dintr'o comună rurală, dela Dorohoiu, de exemplu, va ajunge peste câteva zile la Bucureşti; va sta câteva zile până să fie rezolvată şi vor trece câteva zile până să ajungă înapoi. Vă întreb, ce poate să ştie direcţiunea sau consiliul de administraţiune al Creditului agricol despre averea, moralitatea sau creditul petiţionarului sau despre natura operaţiunii pentru care îşi cere credit?

Iar pe de altă parte întârzierile, de cari vă vorbii, fac să treacă omului pofta de împrumut, căci nu va mai puteà a-şi satisface nevoile.

Ce s'a petrecut în celelalte ţeri unde această chestiune s'a pus?

In Franţa s'a făcut următoarea combinaţiune: s'au înfiinţat sindicatele agricole, cari sunt compuse din proprietari din arondisment, şi sub patronajul acestor sindicate agricole s'au înfiinţat cassele de credit rural.

Deasupra lor sunt cassele regionale, cari corespund cu o bancă centrală, corespund cu o societate cooperativă, încât controlul este

perfect; se ştie cine vine să ceară banī şi pentru ce, şi se exercită acest control cu toată seriozitatea, fiindcă toţi sunt interesaţi la bunul mers al societăţii. Putem astăzi noi să nu avem acest ţel?

In orice caz, acesta este idealul meu pentru creditul de acordat ţăranilor; sunt partizanul sistemului d-lui Rayneri.

Putem însă înlocuì azi Creditul agricol?

Nu. Fiindcă nu avem de unde să dăm parale acestor societăţi, când vor aveà trebuinţă.

Insă aş dorì ca această tutelă să fie în mintea noastră admisă numai ca un ce vremelnic, şi aş vrea să fie stabilit ca, atunci când una din aceste bănci va ajunge prin operaţiunile ei să-şi constitue un fond de rezervă, care să fie egal sau superior capitalului depus, când vor aveà o sumă suficientă pentru operaţiunile ce au să facă în localitate, să se degajeze de Creditul agricol. Aş dorì ca să se înfiinţeze sindicate agricole, ca să supravegheze mai de aproape aceste bănci. Aş dorì să se facă băncile departamentale, adică aş dorì să se introducă descentralizarea creditului şi să se regulamenteze această descentralizare după modelul adoptat în Sudul Franţei. (Aplauze prelungite).

D-l *I. Poenaru-Bordea:* O explicaţiune aş dorì să am dela d-ta, d-le Culoglu.

Admiţi d-ta această tutelă a Băncii centrale, care nu are nici un raport cu Creditul agricol?

D-l *Em. Culoglu:* Când voiu fi pe banca ministerială, vă voiu răspunde la această întrebare. (Ilaritate).

D-l *I. Poenaru-Bordea:* Eu doresc să fii cât mai curând pe banca ministerială, ca să-mi dai această explicaţiune. (Ilaritate).

D-l *Preşedinte:* D-l Filipescu are cuvântul.

D-l *N. Filipescu:* D-lor deputaţi, împrejurarea că proiectul acesta de lege se prezentă cu trei zile înainte de închiderea sesiunii Corpurilor legiuitoare, trei zile în cari trebue să votăm încă vreo trei proiecte de legi de căpetenie, cari urmează să fie votate şi de Senat, nu îngădue o largă discuţiune, acea largă discuţiune care ar merità să o provoace o lege ca aceasta.

Eu mă voiu mărginì dar numai a răspunde la cele câteva argumente pe cari le-a adus în favoarea legii d-l Culoglu, cu toate că trebue să recunosc că d-l Culoglu a apărat legea cu puţin entusiasm.

In genere, trebue să constat că este o deosebire între căldura cu care a fost întâmpinat acest proiect de lege şi răceala amestecată cu critice cu care a fost pe urmă apărat, după ce a fost studiat.

Nu vă veţi mirà, dar, dacă eu, ca opozant, voiu ridicà ceva mai mult tonul criticii.

Acest proiect de lege a primit dejà câteva alice în aripi, ieri şi azi, chiar din partea majorităţii. Nu veţi fi surprinşi, dar, dacă un membru al minorităţii va trage în acest proiect cu un calibru ceva mai mare, şi dacă critica lui va fi ceva mai apăsată.

D-l Culoglu a cercetat două chestiuni. D-sa s'a ocupat de cele două organe cari au să alcătuească instituţiunea băncilor populare. D-sa a vorbit de băncile rurale locale şi de Banca centrală.

Voiu discutà una după alta ambele chestiuni.

D-l Orleanu ieri criticase, în ceea ce priveşte băncile locale, idea responsabilităţii nemărginite, care nu numai se admite, dar care beneficiază de felurite favoruri.

D-l Culoglu a susţinut din răsputeri necesitatea ca, pe cât se poate, Băncile populare să fie cu responsabilitate nemărginită.

D-sa chiar a stăruit să se scoată din lege acele bănci cari nu ar fi aşezate pe asemenea bază.

D-lor, băncile populare, pe cari le îngădue acest proiect de lege, sunt de trei feluri: unele cu răspundere mărginită, pe acestea proiectul de lege le tolerează; altele cu răspundere nemărginită şi cu capital, pe acestea proiectul de lege le favorizează; în fine, se prevăd bănci populare cu răspundere nemărginită şi fără capital, pe acestea Statul le şi subvenţionează.

Din partea mea, dacă aş aveà să stabilesc o gradaţiune a favorurilor pe cari Statul trebuià să le dea băncilor populare, aş fi făcut tocmai contrariul.

In adevăr, d-lor, preţuesc că responsabilitatea nemărginită prezentă oarecari neajunsuri, mai cu seamă în starea de cultură dela noi. Prin urmare, nu este un argument ceea ce spuneà d-l Culoglu, când ne dădeà drept pildă organizarea băncilor Raiffeisen din Germania.

De altminteri, d-sa uită că sunt şi alte bănci organizate pe alte baze. Şi în Italia nu sunt, cum zice d-sa, numai băncile Wollemberg. Mai sunt şi băncile Luzzati, organizate pe alte baze.

In Germania, este drept, cele mai multe bănci sunt cu responsabilitate nemărginită, însă tendinţa este de a se îndepărtà tot mai mult dela responsabilitatea nemărginită. Şi de unde până la legea din 1889 nu se admiteau bănci populare altele decât cu răspundere nemărginită, legea din 1899 a introdus şi băncile cu responsabilitate mărginită, şi în orice caz, nu se mai admit bănci fără nici un capital.

In Franţa, unde băncile populare n'au luat încă marea desvoltare ce au căpătat în Germania, şi noi ne asemănăm, în această privinţă, mai mult cu Franţa, a fost mare împotrivire ca să se admită prin lege putinţa măcar de a se înfiinţà băncile populare cu responsabilitate nemărginită.

Aşà, de exemplu, proiectul de lege asupra societăţilor cooperative, proiect de lege care, dacă nu mă înşel, nu s'a votat încă definitiv, care s'a plimbat dela Cameră la Senat, şi dela Senat la Cameră, n'a putut să ajungă la un rezultat definitiv, între altele pentru acest motiv: Camera nu voià să admită responsabilitatea nemărginită. Aş puteà să documentez acest lucru şi să vă arăt stăruinţa care s'a pus ca să nu se admită cu uşurinţă un principiu care se preţuià a fi foarte primejdios. Senatul însă a admis să se înfiinţeze şi bănci cu responsabilitate nemărginită, însă stipulându-se foarte clar acest lucru.

Ei bine, eu nu zic ca să nu admitem şi noi responsabilitatea nemărginită, dar să luăm toate precauţiunile ca în deplină cunoştinţă de cauză să se angajeze aceia cari vor să fondeze asemenea societăţi.

Şi de aceea, într'un ante-proiect pe care l-am făcut asupra acestei materii, precum şi în proiectul d-lui Fleva asupra cooperativelor, s'au stabilit condiţiuni foarte serioase, pentru ca nu cumvà să se angajeze cineva în asemenea bănci pe neştiute. Se prevedeà că, fie aceia cari fondează bănci cu răspundere nemărginită, fie aceia cari intră în asemenea bănci, trebuiau să se subscrie — şi dacă nu ştiu carte să fie înştiinţaţi de autoritatea care autentifică actul — că ei se angajează în mod solidar cu toată averea lor pentru a face faţă tuturor datoriilor pe cari eventual societatea nu ar puteà să le plătească.

Dar, d-lor, mai e o altă chestiune mult mai însemnată. Importanţa e să ştim ce vrem noi să facem prin această reformă.

Vrem oare să creăm un credit artificial, care să dea putinţă

ţăranului să se afunde şi mai rău în datorii? Sau vrem, înainte de toate, să dăm ţăranului spiritul de economie, şi pe aceste economii să bazăm creditul cel adevărat, căci baza adevărată a creditului e economia.

D-lor, sunt gata să subscriu toate laudele pe cari le-a adus ţăranului nostru d-l Vintilă Brătianu.

Trebue însă să recunoaştem că unul din cusururile ţăranului nostru e că nu are spiritul de economie destul de desvoltat.

Nu îl are, în orice caz, atât de desvoltat cum îl au alte populaţiuni ţărăneşti cari, dealtminteri, sunt inferioare populaţiunii noastre rurale.

De aceea cred, d-lor, că ceea ce trebue să urmărim nu e ca prin nişte mijloace iscusite, cum e răspunderea nemărginită, să dăm ţăranului un nou credit pentru ca el să intre în nouă datorii.

Este acì o primejdie pe care a semnalat-o chiar unul din susţinătorii acestui proiect de lege, şi anume d-l V. Brătianu, care se îngrijià că la un moment dat va fi prea mult credit.

Nu pe calea aceasta trebue să împingem pe ţărani. Ceea ce trebue să dorim e ca prin pilda salutară a băncilor populare, prin îndemnul care-l prezentă aceste instituţiuni, să atragem pe ţăran în societăţile acestea, unde e obligat să plătească o cotizaţie săptămânală sau lunară, să-l vârîm în acest angrenaj, care îl sileşte să-şi plătească mizele periodice până în capăt, căci ştie că dacă se retrage, pierde acea parte din capital care a intrat în fondul de rezervă. Acesta îmi pare modul cel mai nemerit după care urmează să se organizeze băncile populare, şi de aceea sunt în absolută contrazicere cu părerile emise de d-l Culoglu.

Mă apropiu mai mult de d-sa în privinţa felului de organizare a Băncii centrale, pe care d-sa l-a combătut pe cât puteà să-l combată un membru al majorităţii. D-sa s'a declarat în contra amestecului excesiv al Statului în asemenea materie.

Impărtăşesc pe deplin modul d-sale de a vedeà; căci, când e vorba de bănci populare, ne aflăm prin excelenţă pe terenul libertăţii şi al iniţiativei private, şi un asemenea proiect de lege nu poate aveà nici un alt merit decât de a suscità şi de a întărì iniţiativa privată.

Dar, d-lor, între aceste două organe — banca locală şi Banca centrală — găsesc o lacună: este foarte greu ca Banca centrală să

împrumute direct băncile locale. Vă închipuiţi cu ce competinţă va puteà ea să preţuească valoarea acelor efecte purtând iscălitura unui ţăran X din comuna Y, din judeţul Dorohoiu sau Mehedinţi. Şi totuş, pe baza acestor efecte, se vor face din Bucureşti avansurile prevăzute în acest proiect. Cred dar că este util să se creeze acele organe intermediare, cum sunt federaţiunile din Germania sau băncile regionale din Franţa, şi dacă d-voastră credeţi că creditul popular poate să reuşească, atunci trebue să admiteţi că nu e imposibil să se înfiinţeze şi Băncile regionale, a căror rol este destul de uşor, deoarece menirea lor e a fi bănci de compensaţiune, căci iau prisosul banilor dela unele bănci populare şi îl dau celorlalte cari au nevoie de a se împrumutà. Cred dar că este o lacună în acest proiect de lege şi că, fără acel intermediar de care vă vorbiam, foarte cu greu îşi va îndeplinì misiunea o Bancă centrală, ori cât de ideală ar fi organizarea ei. Or, eu cred că această instituţie centrală este departe de a fi un ideal în materie de bancă.

Această Bancă centrală este o bancă creată de Stat cu banii Statului, funcţionând cu funcţionarii Statului. Aceştia, de sigur, nu vor aveà nici acel spirit de afaceri care îndeamnă pe omul interesat în o bancă să nu lase să-i scape o afacere bună, nici acel spirit de prudenţă care îl face să se abţie dela afaceri riscate.

Dar acì iarăş mi se va răspunde cu pilda unei alte ţeri, invocându-se exemplul Germaniei. Socotesc mai întâiu că chiar în Germania această instituţiune lasă de dorit. Dar apoi este o mare deosebire între starea de lucruri dela noi şi cea din Germania.

In Germania toate băncile populare, cu o lungă experienţă dobândită, au capitalurile lor, cari sunt reale. Peste ele s'au creat federaţiuni cari fac operaţiunile cele delicate de scont cu băncile populare. Banca de Stat face cele mai multe din operaţiunile sale prin mijlocirea federaţiunilor.

In Franţa însă, unde bazele creditului popular nu sunt aşà de temeinic aşezate, nu s'a primit acest sistem de Bancă centrală.

In Franţa, s'a creat numai un comitet, care înlocueşte pur şi simplu pe Guvern pentru împărţirea la băncile regionale a resurselor de cari Guvernul dispune pentru creditul agricol.

Fondurile ce au fost puse la dispoziţia Guvernului spre a ajutà creditul agricol se împart de comitetul central băncilor regionale, proporţional cu capitalul vărsat al acestor bănci. Aceste

bănci fac apoi adevăratele operaţiuni de bancă cu cassele rurale locale. Statul n'are nici un rol în operaţiunile de bancă.

D-l *C. Stere:* A reuşit?

D-l *N. Filipescu:* In Franţa acest sistem a reuşit în raport cu gradul de desvoltare al băncilor locale. Apoi dacă se produce vreo critică în Franţa, aceasta mai mult ţinteşte chiar ajutorul acesta indirect al Statului, decât lipsa unei Casse centrale.

D-l *C. Stere:* Ba se susţine să se facă bănci centrale.

D-l *N. Filipescu:* Nu sunt decât câteva persoane izolate cari susţin aceasta şi anume pentru cuvinte de ordine politică.

De altminteri aceste persoane, cari nu sunt altele decât d-nii Jaurés şi Pelletan, pot aveà pentru d-l Stere o autoritate ce nu au faţă de noi.

Ba chiar tendinţele acelor proiecte constituesc în contra acestui proiect un argument mai mult, într'o altă ordine de idei ce nu cred necesar să ating acum.

Aceasta este, d-lor, orgañizaţiunea din Franţa şi această organizare aş fi gata să o primesc şi la noi.

Pricep să avem bănci regionale, pricep ca acestor bănci să le dăm avansurile ce vrea să facă Statul Creditului agricol şi ca aceste bănci regionale, bănci în adevărata accepţiune a cuvântului, să facă scomptul efectelor băncilor locale. Banca Statului, dimpotrivă, va fi foarte neîndemânatecă şi mă tem chiar ca să nu compromită pentru multă vreme idea cooperaţiunii la noi.

Cu puterea ce capătă guvernele în această Bancă centrală, vă închipuiţi ce tentaţiuni pot ele să aibă, de a amestecà politica în mersul acestor instituţiuni. Un administrator al unei Bănci populare la sat face, presupun, politică. Şi bine face că face politică. Cine să facă politică, dacă nu un om care s'a arătat destoinic ca să conducă o asemenea instituţiune?

Dar Guvernului nu-i place politica acestuia . . .

D-l *Em. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Administratorii financiari nu trebue să facă politică.

D-l *N. Filipescu:* Sunt şi eu de părerea d-voastre, ca în multe instituţiuni financiare să nu se facă politică. Acest principiu aţi puteà să-l întindeţi la alte sfere şi la alte instituţiuni de credit, nu însă tocmai la băncile populare din comunele rurale, unde o ocupaţie de administrator de bancă e o ocupaţie accesorie, pe lângă

altele, ocupaţie care nu răpeşte decât câteva ore pe săptămână administratorilor băncilor cooperative.

Dacă în sate înlăturaţi din politică pe oamenii ce au putut face prosperitatea unor atari instituţiuni, atunci vă întreb pe ce mâini voiţi să cadă politica în ţara aceasta?

D-l *Em. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Funcţionar al Statului este numai administratorul financiar, şi nu trebue să facă politică.

D-l *N. Filipescu:* Imi pare bine de această rectificare.

D-l *Em. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Directorii băncilor populare sunt liberi să facă ce vor.

D-l *N. Filipescu:* De directorii băncilor populare vorbesc şi eu. Dacă unul din aceşti administratori face o politică ce nu place Guvernului, nu vă închipuiţi d-voastră ce ispită este pentru un Guvern ca să sfărâme influenţa ce acel administrator poate să aibă prin banca ce conduce?

Ori acest administrator e la discreţia Guvernului. Şi se poate căută pricină, fiindcă, de pildă, nu a ţinut la sat registrele într'o stare absolut perfectă, după cum trebue să se ţină registrele comerciale. Pe temeiul acesta, se dă ordin la Banca centrală şi administratorul este suspendat.

Neapărat că omul acesta devine victimă politică pentru celălalt partid. El se înscrie în clubul celuilalt partid, care când vine la putere se crede obligat să suspende pe noul administrator şi impune societăţii pe vechiul administrator. Altminteri i se taie creditul la Banca centrală.

Ei bine, are cea mai mică asemănare asemenea organizaţiune cu ceea ce se înţelege în toate ţerile prin bănci populare şi societăţi cooperative?

Acesta este regimul de libertate pe care voiţi să-l introduceţi în această materie?

Dar, d-lor, dovada că politica se cam strecoară chiar în acest proiect de lege, politica o găsesc chiar şi în rolul ce se încredinţează Băncii Naţionale în noua organizare a Creditului agricol.

Ce rol a jucat Banca Naţională la întemeierea Creditului agricol la noi?

Fiindcă vă plac pildele din alte ţeri, să vă spun două vorbe despre Banca Franţei.

Când s'a negociat ultima dată prelungirea privilegiului Băncii Franței, Statul francez a discutat strâns de tot concesiunile ce Banca Franței trebuià să facă Statului în schimbul prelungirii privilegiului. Atunci s'a obținut, între altele, 40 de milioane și o parte din beneficii, care nu poate fi anual mai mică de 2 milioane, sume cari trebue să se dea, fără dobândă, pentru a se ajutà Creditul agricol.

La noi nu s'a cerut așà cevà. La noi s'a întâmplat un fapt care va marcà odată în istoria băncilor de emisiune, căci altă pildă de felul acesta nu există: Primul-ministru, care tratà cu Banca Națională, a declarat în Parlament: „Prelungirea privilegiului eu am dat-o fără ca Banca să mi-o ceară".

Astfel s'a dat Băncii, după părerea mea, cevà ca 60 până la 70 milioane în paguba Statului.

Ei bine, d-lor, după ce am stabilit în ce mod s'a făcut prelungirea privilegiului Băncii Naționale, să venim la organizarea Creditului agricol.

Acì ne găsim iarăș în fața Băncii Naționale. Ce rol i se dă? Banca Națională va scontà efecte cu trei iscălituri. Aceste efecte sunt iscălite de un țăran, ceea ce nu însemnează o mare garanție, iscălită de o bancă locală, ai cărei membri sunt legați prin solidaritate — care îmi pare că este o garanție destul de serioasă — și, în fine, iscălite și de Stat, ori cel puțin de Banca aceasta centrală, care este tot una ca și Statul. In adevăr, vă puteți închipuì că niciodată această Bancă centrală nu ar puteà fi declarată în faliment, întrucât operațiunile ei se fac de funcționarii Statului, și orice hotărîre a consiliului de administrațiune poate fi izbită de dreptul de vot al Ministrului de Finanțe.

Prin urmare, Banca Națională merge la sigur. Ea face operațiuni sigure.

Dați Băncii Naționale un membru în consiliul de administrație? N'am nimic de zis. Dar îi dați și dreptul de a inspectà toate băncile populare. Neapărat că susțineți că aceasta se face în folosul băncilor populare.

Dar sunt alții indrituiți a crede că nu în scopul acesta este introdusă această dispoziție, care constitue o inmixtiune politică a Băncii, care cred că ar fi mai bine să nu existe.

De ce să nu bănuesc că inspecțiile Băncii se vor produce în

ajunul alegerilor și în anumite împrejurări politice? Și sunt în drept să bănuesc.

Când s'a putut face un fapt, fără pildă în istoria financiară, ca acela al prelungirii gratuite a privilegiului Băncii Naționale, să-mi dați voie să cred că ceea ce faceți astăzi este floare la ureche pe lângă avantagiile cari s'au dat Băncii Naționale când i s'a prelungit privilegiul.

D-lor, m'am ocupat de cele două organe ale Creditului nostru agricol: băncile locale și banca centrală, și acum aș vreà să degajez fizionomia întregii instituțiuni.

In realitate această instituțiune nu este decât Creditul agricol actual al Statului, căruia i se creează sucursale în fiecare comună rurală. Aceste sucursale se vor creà în modul următor: Ca să formezi o bancă n'ai nevoie decât să faci formalitățile cerute de lege, adică să alcătuești statute. Dacă într'o comună nu se va găsì cine să facă măcar această formalitate, o vor face funcționarii d-lui Ministru al Instrucțiunii, ca până acum. De bani nu e nevoie, fiindcă Statul dă banii băncilor locale ca să funcționeze. Aceste bănci au dreptul să aleagă administratori, pe cari Statul are însă dreptul să-i suspende s'au să le taie creditul.

Aceasta e marea operă de libertate, făcută în sfera, prin excelență, a libertății economice de către partidul liberal, faptă mare, pentru care d-l Vintilă Brătianu se credeà indrituit a spune ieri, acì, că d-l Luzzati în Italia face ceea ce în România a făcut d-l Haret.

D-l *V. Brătianu:* Invers am zis. In orice caz, au priceput toți.

Credeam că d-voastră singuri puteți să faceți inversiunea.

D-l *N. Filipescu:* Vă mărturisesc că nu mi s'a părut straniu, d-le Brătianu, ca să aduceți d-lui Haret și această laudă și să faceți din d-sa dascălul d-lui Luzzati, când acum vreți să-l înfățișați ca emulul fostului Ministru al tezaurului din Italia.

Dar e cu putință, d-lor, să stabiliți o asemănare, cât de îndepărtată, între principiul nesăbuit pe care îl consfințește organizarea d-voastre și ideile d-lui Luzzati?

Eu vă propun să tranșăm chestiunea consultând pe d-l Luzzati. Și mă voiu declarà biruit dacă d-l Luzzati va primì principiile d-voastre.

D-l *C. Stere:* Primesc aceasta.

D-l *N. Filipescu:* Foarte bine. Cu o singură condiţiune: să fiu şi eu părtaş la modul cum veţi pune chestiunea.

D-l *C. Stere:* Vom face pledoarii scrise, eu şi d-voastră.

D-l *N. Filipescu:* Veţi vedeà dacă d-l Luzzati va admite bănci populare create de funcţionarii Statului prin circulări ministeriale.

Dar nu ştiţi d-voastră că d-l Luzzati e absolut în contra acestui sistem artificial de bănci populare, că d-l Luzzati e adversarul sistemului de bănci cu responsabilitate nemarginită, că, în fine, d-l Luzzati nu admite bănci centrale şi nu admite ca băncile populare să foncţioneze cu capitalul Statului?

Bine, d-lor, eu rămân uimit când văd partidul liberal afişând asemenea teorii în asemenea materie.

Dar, d-lor, s'a prezentat un proiect de lege, acela al d-lui Fleva, pe care d-l Ministru de Finanţe, voind să facă istoricul cooperaţiunilor din România, a crezut că trebue să-l treacă cu vederea.

D-l *Em. Costinescu, Ministru de Finanţe:* S'a prezentat în Cameră?

D-l *N. Filipescu:* S'a depus la Senat, chiar eu am vorbit despre aceasta într'o discuţiune precedentă.

D-l *C. Stere:* Asupra societăţilor cooperative.

D-l *N. Filipescu:* Cu atât mai mult. Acel proiect îmbrăţişează toate formele cooperaţiunii.

In acel proiect de lege s'au stabilit bazele adevărate ale cooperaţiunii. In primul rând erà garantată autonomia băncilor populare, sub controlul chiar al Statului, pe câtă vreme există organele intermediare.

Dar pentru crearea acestor organe intermediare există un capitol întreg privitor la uniuni.

Aceste instituţiuni ale iniţiativei private sunt chemate să controleze băncile cu cari lucrează. Controlul dă drept la darea în judecată a administratorilor, nu însă la suspendarea lor fără judecată. In fine se creà o instanţă superioară centrală alcătuită, însă, în cea mai mare parte de reprezentanţi a-i băncilor populare.

D-l *Em. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Astăzi sunt autonome şi sunt pe cale de a se compromite.

D-l *N. Filipescu:* Iar eu vă arăt chiar acum consecinţele amesteculului Statului.

S'au creat bănci populare pe cale oficială prin ordine şi cir-

culări, iar nu prin râvna şi sacrificiile interesaţilor cari ştiu să exercite un control salutar. Şi astăzi veniţi să constataţi neajunsurile operei d-voastre, făcută în afară de lege, şi fără a fi prevăzut un control, căci aţi văzut că şi eu admit controlul şi chiar controlul Statului, în anume condiţiuni, şi aceasta până ce se vor fi înfiinţat băncile regionale, cărora, în mod natural, le incumbă controlul.

D-lor, acum ca să sfârşesc, daţi-mi voie să spun două vorbe şi de politică.

D-l *Em. Culoglu:* Până acum nu a fost nimic de politică?

D-l *N. Filipescu:* D-lor, acum două zile aţi votat proiectul de lege pentru reforma procedurii electorale. Cu acea ocaziune v'a spus d-l Carp puţina încredere pe care o avem în acest fel de legiferare şi v'a spus tot odată că nădejdea noastră pentru cucerirea independenţei corpului electoral o punem în emanciparea economică a alegătorilor, prin reforme ca acea de care ne ocupăm azi, însă animată de alt spirit, de un spirit liberal, nu de tendinţe antiliberale, ca acelea de cari e însufleţit acest proiect de lege.

D-lor, noi nu credem că prin reforma electorală, ca acea ce am votat-o alaltăieri, se poate căpătà independenţa alegătorilor. Mai mult, constatăm că de vreo 40 de ani se amăgeşte ţara aceasta prin reforme electorale, a căror specialitate o are partidul liberal.

In adevăr, vă desfidem să ne arătaţi un singur act de independenţă, o singură dovadă de deşteptare a corpului electoral, faţă de starea de lucruri anterioară, în urma ori căreia din reformele d-voastre electorale. Noi constatăm din potrivă, că, pe măsura ce s'a legiferat în această privinţă, a scăzut independenţa alegătorului şi fiecare reformă este ca o treaptă care ne scoboară pe un povârniş ce cade la anihilarea desăvârşită a independenţei alegătorului. Pentru ca să ridicăm pe alegători şi să le dăm independenţa pe care trebue s'o aibă, noi credem că sunt două mijloace: suprimarea arbitrariului administrativ prin stabilitatea funcţionarilor şi emanciparea economică prin reforme economice ca aceasta, însă concepute într'un spirit liberal. Aceasta vă desparte pe d-voastră de noi. D-voastră credeţi în plicul d-lui Lascar. Noi nu credem nici în plicul, nici în stampilele, nici în celelalte marafeturi ale legilor d-voastre de procedură electorală. Pe d-voastră vă intereseăză legile de procedură electorală, pe noi ne interesează alegătorul.

Noi credem că alegătorul se poate emancipà prin reforme

economice, ca cea de care ne ocupăm azi. D-voastră prin asemenea reforme, concepute într'un spirit anti-liberal, îl robiţi şi mai tare.

Acì se află faţă în faţă două concepţiuni deosebite. Pentru d-voastră alegătorul inidependent este—şi cu acest mod de a vedeà nu ne împăcăm—un om legat cu 10 lanţuri, căruia îi mai atârnaţi un lanţ prin proiectul de lege de faţă. Dar acestui om îi daţi în mână plicul d-lui Lascăr, şi îl proclamaţi independent!

D-l *Preşedinte:* D-l Moisescu are cuvântul.

D-l *M. Moisescu:* D-lor deputaţi, am ascultat cu luare aminte cuvântările ce s'au ţinut de două zile asupra acestui important proiect, proiectul privitor la băncile populare, şi mărturisesc că am rămas cu desăvârşire mirat de faptul că o bună seamă din oratori au făcut stăruitor apel la diferitele sisteme de bănci străine, cerând a aplicà şi la noi din acele sisteme.

D-lor, băncile populare pot fi privite ca un copil născut în ţară la noi, numai de câţiva ani, în mijlocul populaţiunii rurale, ca oarecând Mântuitorul în mijlocul păstorilor; şi când voim să pregătim haine ca să protegiăm desvoltarea şi sănătatea acestui copil, trebue să ne ducem să vedem condiţiunile în cari se află, precum şi menirea lui.

Eu constat că, în loc să ne îngrijim a lucrà în acest sens, unii din noi lasă a se vedeà tendinţa de a se combate proiectul de lege, care în definitiv constitue vestmântul menit a protegià, cum am zis, desvoltarea şi sănătatea noului născut.

A vorbì de sisteme de bănci şi legiuiri relative din alte ţeri, unde instituţia băncilor populare are vechime de zeci de ani, este a se pune pe corpul născutului de câţiva ani haina străinului, născut de acum 30—40 ani. Socotesc că a procedà astfel, este o mare greşeală în materie de legiferare.

Dacă voim să legiferăm într'un mod serios, datori suntem să ştim condiţiunile reale în cari s'au născut băncile populare la noi, cum şi starea în care se găsesc, fiindcă, în definitiv, când vrea cineva să facă legi de asemenea natură, trebue să aibă şi să întrebuinţeze metoda pe care o întrebuinţează profesorul când se găseşte în faţa copiilor, adică să se coboare la nivelul condiţiunilor lui sufleteşti şi de acì să iea lucrul, nelăsând gol între starea în care i se prezentă micul şcolar şi punctul dela care se începe cu instrucţia

lui. Acelaş proceden trebue urmat şi aci, şi altfel nu se poate legiferà cu folos.

Pentru aceasta, cred necesar a cercetà şi expune acì istoricul formării băncilor populare la noi, a arătà cum a luat naştere această frumoasă şi utilă instituţiune, cine a aruncat prima sământă, cum a prins şi crescut, şi în ce stare se găseşte astăzi.

D-lor deputaţi, prima sământă a băncilor populare a fost aruncată de membrii corpului didactic rural, de aceşti fii ai poporului, luaţi din popor şi pregătiţi în şcoalele Statului pentru popor.

Aceştia, determinaţi mai întâiu de neajunsurile materiale la cari modestul lor salariu îi expuneà, au format mici asociaţiuni de ajutor mutual, au încercat cooperaţiuni de consum, etc. Iniţiativei lor s'au ataşat preoţii satelor noastre şi tovărăşiile au început a luà proporţii.

In 1894, îmi aduc aminte cum membrii corpului didactic, din care făceam şi eu parte, începuseră să se întrunească, să se consfătuească asupra înfiinţării de asociaţiuni între dânşii.

Şi dacă vorbesc de 1894, este că pe atunci goana dusă în contra învăţătorilor cari cutezau a se întrunì şi consfătuì erà în toiul ei. Nu erà cu putinţă să te aduni doi, trei la un loc fără ca agenţii zapcierești să nu-ţi fie la spate. Mi-aduc aminte că unui coleg al meu i-a trimis zapciul poruncă să nu mai iea parte la întruniri şi consfătuiri, căci îl va trimite legat la oraşul de reşedinţă. Şi cu toată această goană, ei au continuat a se ocupà de idea înfiinţării de societăţi. Intrunirile lor aveau de multe ori loc la câmp, ca să scape ameninţărilor şi prigonirii celor cari aveau nenorocirea să nu poată vedeà în astfel de întruniri decât conspirându-se în contra liniştii şi ordinei publice.

In aşà ciudate împrejurări a pătruns la sate idea întovărăşirilor, şi dacă spun faptele cu prilegiul discuţiunii de astăzi, este că găsesc necesar a stabilì cum în timp de 7—8 ani moravurile noastre s'au îmbunătăţit în chip cu totul simţitor şi prea îmbucurător. Aşà că, de unde prin 1894 ţi se făceà o mare vină din faptul întrunirilor, astăzi eşti vinovat că nu iei parte la întruniri.

In 1894 nu erà posibil nici să vorbeşti măcar la sate de o întrunire a sătenilor cu învăţătorii şi preoţii lor, erà aceasta socotită ca o mare primejdie, ba din contră spiritele sunt pacinice şi arată multă înţelepciune.

Spiritul de asociaţiune şi economii a prins şi prinde minunat printre săteni cari, sub înţeleapta conducere a învăţătorilor, preoţilor şi fruntaşilor din sate, continuă a se întovărăşì. La aceasta a condus mulţimea nevoilor şi neajunsurilor de cari este bântuită clasa noastră rurală.

Sătenii, după cum a spus d-l Brătianu ieri, au necesităţi cari îi împing către acest fel de asociaţiune.

Ii trebue 30 sau 40 lei ca să cumpere un plug, îi pică un bou, are nevoie de bani ca să cumpere altul, îi trebue bani ca să cumpere seminţe. etc., unde da el fuga până acuma?

In cazul cel mai bun, la Creditul agricol; iar în cazul cel mai rău, cădeà victima cămătarilor, cari îl primiau cu braţele deschise, cari îl exploatau cu 120 %, plus atâta muncă ce le făceà de pomană.

Determinaţi de atari trebuinţe, sătenii au început, cum am zis, a se constituì în societăţi, sub conducerea înţeleaptă a oamenilor de bine de pe la sate. Şi cum procedau şi procedează ei pentru aceasta? Când momentul e sosit pentru înfiinţarea societăţii, sătenii se adună la vreunul din fruntaşi, având în mijlocul lor pe învăţător. Acolo li se explică, cum, prin mijlocul asociaţiunii, pot scăpà de cămătari, se decide înfiinţarea băncii, ca să zic astfel, şi formarea fondului prin cotizaţiuni, se fixează toate normele după cari societatea va trebuì să se înfiinţeze şi să funcţioneze, şi un comitet de 2—3 inşi se însărcinează cu formarea statutelor. Am constatat cu multă mulţumire şi mândrie de Român, cum sătenii ştiu a-şi pune norme de constituire în societăţi şi conducere a operaţiunilor lor, aşà că mai în toate statutele societăţilor înfiinţate până astăzi găsim aproape în întregime toate condiţiunile pe cari d-l Ministru de Finanţe le pune în proiectul d-sale; astfel găsim că ele şi-au dat un nume, că au luat dispoziţiuni pentre formarea capitalului, pentru enumerarea operaţiunilor, etc., şi odată statutele făcute, sătenii se înscriu, depun cotizaţiunea lunară stabilită prin statute, şi aleg consiliul de administraţie şi operaţiunile încep. Aşà s'a lucrat, d-lor, şi aproape pe nesimţite, din propria iniţiativă a sătenilor. Aşà au luat naştere aceste instituţiuni binefăcătoare în popor şi ivirea lor acì a fost, cum ziceam la început, ca ivirea pruncului mântuitor în mijlocul păstorilor. (Aplauze).

Steaua care vestià naşterea pruncului a fost, din norocire.

văzută de d-l Haret, care din momentul ce l-a descoperit, a căutat să-l încălzească şi să-l îngrijească cu dispoziţiuni părinteşti. Fără îndoeală că dacă Irod ar fi descoperit pruncul, îl omorà. (Aplauze).

D-l Haret a început a îndemnà şi încurajà pe învăţători la muncă în direcţia îmmulţirii societăţilor şi a avut fericita idee de a însărcinà tot pe un învăţător cu cercetarea lor şi indicarea mijloacelor prin cari mişcarea ar puteà fi ajutată, şi iată-le îmmulţite. Rezultatul a fost că în 1901 se constată că existau 256 de bănci sau asociaţiuni rurale, având 20.604 membri, cu un capital de 2 milioane, 345 mii lei. Aceasta erà în 1901.

Mulţumită atenţiunii şi îngrijirii ce li s'au dat, nu peste un an, ci peste 9 luni numai, găsim, în loc de 256 de bănci, 700.

D-l Filipescu găseşte că această desvoltare nu e naturală.

Ei bine, nu e nimic artificial în această creştere.

Nevoile nu sunt numai în comunele unde s'au înfiinţat cele 226 de bănci populare. Sunt în toate comunele rurale.

De aceea eu găsesc că simţitul avânt luat de băncile noastre săteşti e prea firesc, e rezultatul nevoilor, cari sunt generale, şi că Ministrul n'a făcut decât să stimuleze spiritul de asociaţiune.

Ziceam că peste 9 lui numai găsim în loc de 256 bănci, 700, adică 444 mai mult; în loc de 20.604 membri, găsim 59.844, adică cu 39.240 membri mai mult, prin urmare, 39.240 de noi convertiţi la idea asociaţiunii şi a economiei, şi în loc de 2.345.046 lei capital în bănci, găsim 4.250.600, adică cu aproape 2 milioane mai mult.

Ce dovedeşte aceasta? Dovedeşte că atunci când Statul intervine părinteşte, fiindcă am auzit spunându-se că Statul nu trebue să intervină, face bine, eu am fost şi sunt partizanul unor intervenţii de aşà natură.

Nu sunt partizan al acelor interveniri cari, prin natura şi tendinţa lor, omoară spiritul de iniţiativă şi cionteşte multe din drepturile şi libertăţile poporului.

Dar părinteasca intervenire făcută în favoarea societăţilor rurale, pentru ca să ajungă la atâta de frumoase rezultate, a fost ajutată şi de excelentele calităţi sufleteşti ale săteanului nostru.

Coborâţi-vă în mijlocul sătenilor, trăiţi câtva acolo, şi veţi găsì multe însuşiri frumoase. In primul rând, ţăranul are caracteristica de a fi ospitalier, şi cum este ospitalier cu casa lui, tot aşà

este ospitalier şi cu sufletul; sufletul lui se prezentă ca un teren bun şi cu totul productiv. E primitor de orice idei, a căror sămânţă, odată aruncată, prinde şi rodeşte cu îmbelşugare. Aşà fiind, ce rezultă de acì? Fără îndoeală, rezultă pentru noi obligaţiunea imperioasă de a cultivà în mod raţional şi patriotic acest fericit teren, ferindu-ne de a semănà într'însul decât sămânţa bună, adică idei folositoare pentru el, familia lui, pentru societate şi pentru binele ţerii.

S'a adus acuzaţiunea că săteanul nu ar aveà spirit de asociaţiune şi spirit de economie cum au sătenii din alte ţeri. Cum voiţi să aibă spirit de economie şi asociaţiune, dacă din vremuri n'a avut ce păstrà? Cum voiţi să existe în sufletul lui germenul de economie şi asociaţiune, când nu i s'au dat mijloacele de a le desvoltà? Prin urmare, să nu se mai aducă acuzaţiuni de asemenea natură, căci, pentru cine cunoaşte pe săteanul nostru, n'are absolut nici un temeiu. Dacă ar fi să se aducă cuiva acuzaţiuni, apoi aceia nu sunt sătenii, ci cei cari au fost în putinţă şi obligaţi chiar de poziţiunea lor a se ocupà de dânşii şi nu s'au ocupat, ori, dacă s'au ocupat, au făcut-o numai în scopul şi cu tendinţa de a-i exploatà.

Pe mine mă miră cum oamenii cari trăesc cu totul depărtaţi de săteni, vin azi să conteste existenţa spiritului de economie şi de asociaţie în sufletul acestei clase.

Ieri, d-lor, d-l Orleanu, discutând asupra proiectului de lege al băncilor populare, a vorbit şi despre membrii corpului didactic, de factorii cari au lucrat la desvoltarea acestor bănci, şi d-l Orleanu s'a găsit obligat să aducă omagiile sale membrilor corpului didactic, a acelor de azi, nu acelor de acum zece ani.

D-l Orleanu face o eroare D-sa nu ştie că învăţătorii de astăzi sunt cei de acum zece ani şi că prima sămânţă a asociaţiunilor ei au aruncat-o şi tot ei au cultivat-o. Lucrul în această direcţiune de ei a fost început şi astăzi tot ei, ajutaţi de colegii mai tineri, ce le-au venit în rânduri, duc lucrul înainte.

Iată, d-lor, condiţiunile, împrejurările, şi factorii cari au contribuit la formarea societăţilor despre cari acuma legiferăm. Acum să vin la legea aceasta.

După ce d-l Ministru al Cultelor, prin organele d-sale, prin inimă, căldură şi părintească îngrijire a făcut ca asociaţiile să prospere, luând avântul pe care am avut cinstea să vi-l arăt acì, a venit d-l Ministru de Finanţe, d-l Costinescu, şi cu spiritul d-sale

practic, a elaborat şi adus înaintea Camerei proiectul de lege care face astăzi obiectul discuţiunilor noastre şi care conţine mai toate dispoziţiunile necesare desvoltării şi bunului mers al băncilor populare.

Aveau aceste bănci dificultăţi la constituirea lor în mod legal, trebuiau să întrebuinţeze timbre în operaţiunile lor, să plătească patente pentru întreprinderile comerciale; aveau nevoie de personalitate juridică ca să poată face cumpărări, să iea proprietăţi în arendă la licitaţiuni publice, etc. Şi, în fine, le erà necesar un control serios, care să garanteze economiile societarilor în contra oricăror abuzuri. Ei bine, legea de faţă a prevăzut tot, şi de aceea eu vă mărturisesc că n'am nimic de zis contra ei.

Prin acest proiect de lege se creează o Cassă centrală pe lângă Creditul agricol, cu care băncile populare pot lucrà găsind acì la nevoie, şi în anumite condiţiuni, creditul ce le va fi necesar, lăsând însă absolută libertate băncilor rurale de a lucrà ori nu cu Cassa centrală.

Vor fi, deci, bănci cari vor primì condiţiunile puse prin lege, ca să lucreze cu Cassa centrală şi vor lucrà cu aceasta, şi bănci cari nu vor primì aceste condiţiuni şi vor lucrà pe propria lor socoteală, fără amestec de operaţiuni cu Cassa centrală.

Pentru unele ca şi pentru celelalte legea prevede avantaje deosebite.

Sub raportul constituirii, după lege, va fi de ajuns ca cel puţin doi din membrii societăţii să se prezente la judecătorul de ocol cu actul constitutiv, având declaraţiunile de adeziune ale membrilor şi semnăturile certificate de autoritatea locală. In actele lor apoi sunt scutite de timbre până la anumite sume. Cele cari nu lucrează cu Cassa centrală, sunt scutite de patentă până la suma de 20 mii lei.

Personalitatea juridică le este dela început recunoscută, controlul se exercită de către inspectorii, controlorii şi, în fine, de agenţii Cassei centrale.

Iată, d-lor, atâtea frumoase şi folositoare dispoziţiuni de protecţiune, cari fac lesnicioasă formarea şi desvoltarea asociaţiunilor săteneşti, căci, într'adevăr, faptul că aceste societăţi sunt recunoscute de persoane juridice, aduce mare folos, ridică şi înlătură multe piedici, de pildă: s'a constituit o societate, şi prin economii strânse a ajuns la un capital frumuşel şi a găsit că poate cu capitalul

strâns să se prezente la o licitaţiune pentru o pădure, pentru păşunatul unei moşii oarecare; şi cum este astăzi, licitează şi iea pe numele unui membru al societăţii, şi aceasta neavând calitate de persoană juridică, nimic nu-l opreşte pe membrul licitator să-şi apropie rezultatul licitaţiunii; astăzi se înlătură acest inconvenient şi dacă din întâmplare un duh rău va figurà printre membrii asociaţiunii, acest duh rău neapărat va fi depărtat de dispoziţiunile acestei legi.

Astfel, societăţile sunt puse în măsură legală de a se prezentà la orice licitaţiuni, a face tot soiul de întreprinderi pentru mărirea fondurilor lor, cum şi pentru procurare de materialuri necesare practicării meşteşugurilor ce se exercită de către membrii societăţilor, cum ar fi bunăoară dogăria, fabricarea de cherestea, etc.. pentru cari sătenii au nevoie de lemnul din pădurile Statului, lemn pe care până acum nu-l puteà aveau cu înlesnire, dar pe care, de astăzi înainte, societăţile şi-l vor procurà.

Tot astfel şi cu garantarea economiilor depuse de societari, precum a zis mai înainte d-l Ministru de Finanţe, prin acest proiect de lege, prevede o dispoziţiune în virtutea căreia aceste societăţi sunt supuse controlului agenţilor financiari şi unor anumiţi agenţi, pe cari d-l Ministru de Finanţe îi creează pe lângă Banca centrală, controlorii şi inspectorii, cari vor cercetà starea financiară şi situaţiunea pe care o are fiecare bancă, cu aceste măsuri totul este garantat.

Iată pentru cari consideraţiuni mă găsesc eu cu desăvârşire alături de proiectul de lege care ni se prezentă de către d-l Ministru de Finanţe.

D-lor, nu pot să trec fără a arătà impresiunea adâncă, mulţumirea sufletească şi nădejdea ce a deşteptat în mine cuvântarea de ieri a d-lui Vintilă Brătianu. D-sa, ca un bun cunoscător al vieţii şi nevoilor săteanului nostru, ne-a vorbit despre aceasta cu atâta căldură şi sinceritate, încât pe mine, fiu din popor şi copil al multor suferinţe m'a mişcat adânc.

D-lor, este un principiu psicologic, în virtutea căruia „ce iese dela inimă, la inimă intră“, şi starea sufletească ce ne-a procurat vorbirea d-lui Vintilă Brătianu, dovedeşte cu suficienţă că d-sa ne-a vorbit din inimă şi este un bun prieten al sătenilor.

Câte amintiri frumoase, de domeniul istoriei astăzi, n'a deş-

teptat în mintea mea cuvântarea plină de sincer interes pentru săteni a d-lui Brătianu şi câte speranţe pentru viitor!

Am rămas sub cea mai plăcută impresiune şi nu puteam, cum am zis, să trec această ocaziune, fără să spun acì, în şedinţă, ceea ce am spus ieri d-lui Brătianu: D-le Brătianu, aceste simţiminte ale d-tale să le ai totdeauna, să fie trainice şi tot aşà de puternice cum sunt şi astăzi. Acelaş lucru îl spun şi majorităţii: să lucreze totdeauna cu aceeaş râvnă şi dragoste pentru săteanul român, cum lucrează şi acum. (Aplauze).

D-lor, că legea poate nu va fi aşà de perfectă, este posibil: dar cine ne împiedică, ca după ce se va face experienţă, după doi, trei ani, să venim cu o lege mai largă. Această necesitate va rezultà din împrejurări, va izvorî din situaţiunea în care se vor găsì mai târziu băncile populare, atunci vom fi nevoiţi să legiferăm într'un mod mai larg.

Iată, d-lor, pentru cari consideraţiuni eu şi colegii săteni, cari lucrăm în rândurile majorităţii, suntem cu desăvârşire pentru proiectul de lege în discuţiune. (Aplauze).

D-l *Preşedinte :* D-l Constantinescu are cuvântul.

D-l *Al. Constantinescu :* D-lor deputaţi, nimeni nu poate contestà importanţa proiectului de lege adus azi în discuţiunea noastră. Guvernul a recunoscut importanţa unui asemenea proiect de lege, căci dânsul este unul din puţinele proiecte de legi cari ni s'au anunţat chiar prin Mesagiul de deschiderea Corpurilor legiuitoare.

Nimeni, de asemenea, nu poate contestà intenţiunea lăudabilă de care d-l Ministru de Finanţe a fost animat când a alcătuit acest proiect de lege.

In fine, d-nii mei, nimeni nu poate contestà că acest proiect va aduce îmbunătăţiri reale în vieaţa săteanului român. Prin urmare, în teză generală, cred că nimeni din această incintă nu poate decât să privească cu ochi buni legea ce se prezenta în principiile ei. fiindcă aşà trebue să se privească orice lege care tinde a aduce îmbunătăţiri în Stat.

D-lor, am ascultat ieri cu atenţiune cuvântărea tânărului nostru coleg de Dâmboviţa, d-l Vintilă Brătianu, cuvântare foarte substanţială şi documentată. Eu n'am văzut într'însa acea frică sau temere de care vorbià d-l Mille, de a apărà proiectul, am văzut din contră o cunoştinţă adâncă a vieţii săteanului nostru, a nevoilor

lui şi a mijloacelor de întrebuinţat pentru a îndreptà această stare de lucruri.

Pe mine cuvântarea d-lui Brătianu m'a mulţumit sufleteşte în gradul cel mai înalt şi cu atât mai mult m'a mulţumit, cu cât cuvântarea d-sale de ieri a fost zisă de fiul celui mai mare Român, de fiul nemuritorului Ion Brătianu (aplauze), de fiul acelui bărbat de Stat, care a lucrat toată vieaţa lui pentru binele obştesc, şi, în special, pentru ridicarea morală şi materială a săteanului român, sătean pe care el l-a iubit sincer, arătându-i iubirea lui nu cu vorba, ci cu fapte. (Aplauze).

D-l *N. Filipescu :* Acum veniţi şi la reacţiune.

D-l *Al. Constantinescu :* De data aceasta vă las la o parte. (Ilaritate).

D-lor, ţiu a vă declarà încă dela început că voiu votà proiectul de lege, deşì numeroase vor fi observaţiunile pe cari voiu aveà onoarea să vi le arăt d-voastre, atât cu privire la unele din motivele cari constitue puncte de principiu în lege, cât mai ales cu privire la detaliile acestei legi.

Sper, d-lor, că observaţiunile mele nu vor fi privite în nume de rău de către d-l Ministru de Finanţe, care ne-a obicinuit la discuţiuni largi sincere şi unde fiecare şi-a spus cuvântul său. Cunoaştem cu toţii spiritul d-sale larg, spirit lipsit de egoism şi de excluzivism, pentru ca să nu am convingerea că d-sa va primì din observaţiunile pe cari voiu aveà onoarea să le semnalez, pe acelea pe cari le va aprecià în înţelepciunea d-sale că sunt întemeiate.

Spun toate acestea, d-nii mei, căci scopul nostru al tuturor, cari vorbim de ţărani, e şi de data aceasta, ca în totdeauna, ca să-i dăm o lege bună, bine alcătuită şi care să corespundă nevoilor lui. Fiind animaţi de această dorinţă, avem datoria să facem ca opera care va ieşì din această incintă să fie cât mai perfectă posibilă.

D-lor, eu nu voiu intrà în detaliile diferitelor sisteme, fie al Italiei, fie al Franţei, fie Raiffeisen german, fie Schultze-Delitzsch german. Trebue însă să recunosc un lucru, pe care l-a pus în evidenţă ieri colegul nostru dela Covurluiu, că aceasta e o lege născută dintr'o necesitate eminentă. Dânsa porneşte dela o nevoie simţită şi concretizată dejà în fapt în vieaţa săteanului nostru. Aşà dar, legea aceasta în mare parte nu vine dacât să complecteze opera căreia iniţiativa privată a săteanului i-a dat dejà naştere.

D-lor, intenţiunea primordială trebue să o recunoaştem că a pornit dela d-l Ministru al Instrucţiunii publice şi Cultelor. D-sa, prin învăţători şi prin preoţi, prin aceşti apostoli ai luminii şi ai credinţei, a căutat să întindă la sate principiul băncilor populare, aşà că le avem astăzi aproape într'o pătrime din comunele ţerii.

D-l *C. Stere:* Peste o treime.

D-l *A. Constantinescu:* Cred că vă înşelaţi la socoteală. In ţară avem 2.900 comune, şi având 700 bănci populare, aceasta reprezentă aproape o pătrime, iar nu peste o treime, cum întrerupeţi d-voastră.

D-lor, graţie tot iniţiativei d-lui Ministru al Instrucţiunii am avut cu toţii sub ochi, acum câtevà luni, un remarcabil raport al d-lui Dumitrescu-Bumbeşti, care arată starea acelor instituţiuni, modul lor de funcţionare, numărul membrilor, capitalurile de cari dispun şi comunele unde funcţionează.

Dar d-l Dimitrescu-Bumbeşti nu s'a mărginit acì. Ne mai dă sfaturi, arată bazele pe cari trebue să se legifereze în materie de bănci populare săteşti, şi constat că toate principiile, cu mici excepţiuni, prevăzute în acel raport, formează textul legii care ni se prezentă nouă astăzi.

D-lor, societăţile cooperative fiind de trei categorii, adică de consumaţiune, de producţiune şi de credit, nu mă voiu ocupà de cele două dintâi, cu toate că colegul nostru dela Covurluiu, d-l Orleanu, prin cuvântarea d-sale de ieri, cereà să le introducem în această lege. Aceste două categorii de societăţi cooperative cer un studiu special şi a le introduce fără un asemenea studiu prealabil în acest proiect, ar fi de a compromite chiar cooperativele de credit, cari fac obiectul proiectului de faţă.

Nu mă voiu ocupà dar decât de băncile sau societăţile cooperative de credit, numite „bănci populare săteşti“, aşà cum le-a concretizat foarte bine colegul nostru d-l Culoglu. Aceste bănci populare săteşti sunt de trei categorii: unele cari au ca principiu, cum spuneà d-l Filipescu, răspunderea limitată a membrilor şi cu un capital format din cotizaţiunile lor; altele unde membrii au răspunderea solidară şi nelimitată şi iarăş cu capital format tot din mize sau cotizaţiuni, şi, în fine, o a treia categorie care este întemeiată excluziv pe răspunderea societarilor, ilimitaţi şi solidari, fără nici o cotizaţiune şi în cari societăţi, aceia cari tratează cu dânsele, nu

văd ca garanţie a creditului ce le acordă decât averea mobilă sau imobilă pe care fiecare societar ar aveà-o la spatele lui.

Din aceste trei sisteme, sistemul ideal, după mine, ar fi sistemul unde, pe lângă răspunderea ilimitată şi solidară, să existe şi un capital format din cotizaţiuni. In sistemul acesta vom găsì, pe de o parte, solidaritatea, acea strânsă legătură, acea coeziune care vor unì pe membrii acelei societăţi într'un scop comun. In acest sistem speranţa de bine pentru toţi împreună şi pentru fiecare în parte şi teama de rău, tot în asemenea condiţiuni, va face ca împrumuturile ce le vor acordà să le facă cu mare băgare de seamă, atât în cazul când sunt făcute către unii dintre membrii societăţii, cât şi în acelea când le-ar face la alţi consăteni cari nu ar fi societari.

Cu alte cuvinte, în perfect acord cu d-l Culoglu, cred că administraţiunea bună, morală, corectă, naşte acolo unde se creează asociaţii pe răspunderea ilimitată şi solidară. Eu însă mai cer, în mod obligatoriu, şi cotizaţiuni din partea membrilor. Trebue să obicinuim pe ţăran la economie şi la muncă şi cu acest sistem, care întruneşte aceste două elemente, răspunderea solidară şi cotizaţiunile, credem numai că ajungem scopul dorit. Sistemul bazat numai pe răspundere ilimitată şi solidară, dar fără nici un fel de capital format din cotizaţiuni, cu alte cuvinte, sistemul în care creditul acestor societăţi ar naşte numai pe baza averii pe care creditorul ar puteà s'o vadă la spatele societarilor, este un sistem care, după părerea mea, ne pune în contrazicere cu dorinţa ce avem de a îndrumà pe ţăran către economii.

Un asemenea sistem îl găsesc chiar nerealizabil la noi, atât pentru timpul de faţă, cât şi pentru un viitor depărtat. Mă voiu explicà, d-lor; în starea în care se găseşte actualmente ţăranul nostru, găsesc acest sistem irealizabil. Intr'adevăr, dacă mutualitatea a putut să reuşească la noi pentru proprietatea mare, dacă graţie ei s'a născut acest institut de Credit funciar, pentru succesul căruia la început oameni capabili desnădăjduiau, lucrul se explică prin faptul că proprietatea mare este oarecum organizată, şi un credit s'a putut întemeià pe dânsa.

Atunci, însă, când e vorba de proprietatea mică, lucrul se schimbă, sistemul devine irealizabil. Societatea aceasta nu va puteà căpătà credit decât atunci când acei cari vor tratà cu dânsa vor găsì un gaj suficient la creditul pe care i-l dă. Ori, care este ga-

ranţia pe care va puteà s'o dea ţăranul ? In averea imobiliară nu va puteà să dea. Averea mică imobiliară se află în ţara noastră în două feluri de mâini, o mână aceea a răzaşilor, cum îi numim în Moldova, moşneni cum se numesc în Muntenia, şi în mâna locuitorilor împroprietăriţi, fie pe baza legii rurale din 1864, fie pe baza altor legi de împroprietărire posterioare. Proprietatea răzăşeaşcă, mare la început, s'a divizat şi subdivizat cu timpul şi a ajuns azi astfel ca proprietarul răzaş să nu aibă nici un titlu, cu care să justifice proprietatea lui. Are, într'adevăr, o posesiune lungă, aşà că prin prescripţiune ar puteà susţineà dreptul de proprietate, dar un asemenea titlu este în totdeauna şubred, căci reducându-se la proba de fapt a posesiunii, se vor găsì în totdeauna la îndemână martori cari să depună după interesul cauzei.

Apoi răzaşii şi moşnenii sunt în indivizune, şi chiar legea ordinară de procedură îi consideră ca atare, căci dispune citarea lor ca colectivitate.

Inţelegeţi dar, că o asemenea proprietate nu poate să dea garanţii suficiente acelora cari ar tratà cu dânşii. Dacă este vorba de cealaltă categorie de proprietari mici, de „împroprietăriţi", este adevărat că aceştia au un titlu. Acei împroprietăriţi după legea rurală, fie pe moşiile Statului, fie pe moşiile particulare, au un titlu: *„per excelentiam"*, însăşi legea rurală. Cei împroprietăriţi prin legi posterioare pe moşiile Statului au un îndoit titlu, legea primordială a Statului, adică legea de secularizare şi apoi legea specială de împroprietărire, dar şi ei au, ca moşnenii, inconvenientul indiviziunii, căci acel desiderat exprimat prin legea rurală de a-l divide nu s'a realizat încă.

Va să zică, la împroprietăriţi, deşì au titlu, avem însă acelaş incovenient pe care îl găsim la clasa răzăşească.

Improprietăriţii mai au un inconvenient constituţional, inalienabilitatea pământului lor. Nu voesc să tratez acì această chestiune, oricât acest principiu l-am găsì retrograd sau în contrazicere cu principiul circulaţiunii bunurilor. A fost o necesitate şi dânsa persistă încă, ca ele să fie mănţinute inalienabile. Dar vorbind acì numai din punctul de vedere al creditului bazat pe averea imobiliară, trebue să recunoaştem că nu se va găsì într'însa un gaj suficient, pentru ca societatea, constituită pe asemenea baze, să-şi poată procurà credit. Pentru averea mobiliară ştiţi din ce se compune, averea mo-

biliară la țăranul nostru e foarte mică, constă în strictul necesar, fie al existenței, fie în instrumente agricole cu cari de abià își poate face muncă brazdei cu care se hrănește. Dacă, d-nii mei, uniți la toate aceste considerațiuni și teama firească care va naște din această idee de solidaritate, mai ales atunci când se va tălmăcì țăranului că solidaritate însemnează ca el să plătească pagubele provocate, fie cu bună sau cu rea credință de altul, înțelegeți foarte lesne că asemenea societăți, pentru un moment, nu se pot înființà.

Aceasta nu va să zică că legea nu trebue să se ocupe și de ele. Admit dar faptul că legea se ocupă de ele, dar le consider pentru mult timp încă nerealizabile.

Principiile legii pe care o discutăm astăzi nu este nici sistemul Schulze-Delitzsch, nu este nici tocmai sistemul Raiffeisen, este un sistem „sui-generis“, care are cevà din ambele sisteme.

Intr'adevăr, băncile germane numite „Raiffeisen“ au o organizare locală, se întind de regulă asupra unei singure comune, iar cele Schulze-Delitzsch au un cerc de acțiune mult mai mare, primele nu dau dividende, ultimele dau, și ca consecință, la unele fondul de rezervă are putința de a crește mai repede decât la celelalte, băncile Raiffeisen acordă împrumuturi pe termene lungi, Schulze pe termene scurte; la cele dintâì administrațiunea e gratuită, afară de comptabilul-cassier, ceea ce nu e la cele din urmă. Iată dar, d-nii mei, în trăsuri generale, caracterele distinctive a celor două sisteme germane cunoscute. Sistemul proiectului, deși se apropie mai mult de Raiffeisen, are puncte comune cu Schulze, deci, putem zice că este un sistem „sui-generis“.

Proiectul se ocupă de dispozițiunile ce trebue să aibă statutele și de controlul asupra funcționării lor, dispozițiuni cari sunt comune atât la băncile cari vor lucrà cu Banca centrală, cât și la cele ce nu vor lucrà. El cuprinde în plus cerințe speciale pentru acelea ce voesc a lucrà cu Banca centrală. Banca centrală e Creditul agricol al Statului. S'a criticat amestecul Statului. Este de netăgăduit că e mai bun sistemul care ar lăsà o deplină și excluzivă acțiune inițiativei private, dar credem că nu trebue să facem aici teorii, ci să examinăm starea reală a țerii noastre, și să vedem dacă, fără nici o intervențiune din partea Statului, asemenea bănci ar puteà trăì. Sunt țeri mari unde Statul trebue să intervie, dar la noi, dată fiind starea culturală și economică a țăranului, a exclude

încurajarea şi intervenirea Statului, este a legiferà pe hârtie. Bune sunt teoriile, dar ele trebuesc reportate la timp şi la loc, şi să nu facem din ele cevà imuabil, căci atunci compromitem reforma.

Când aceste bănci vor progresà, când unele mai prospere vor puteà ajutà pe altele mai slabe, când încrederea într'însele şi în viitorul lor va prinde rădăcină, atunci ele sau se vor confederà în totul sau în parte numai pe regiuni, sau vor puteà face cu fondurile lor o cassă centrală proprie a lor, dar până atunci e o utopie a crede în succesul lor fără concursul Statului.

Acum că am arătat în trăsuri generale principiile legii, permiteţi-mi a trece la dispoziţiuni mai speciale.

In art. 7 se indică punctele pe cari în mod obligatoriu trebue să le cuprindă statutele tuturor băncilor populare. Acele condiţiuni, după părererea mea, nu sunt complete, ci mai trebuesc introduse şi altele, de natură a asigurà existenţa şi prosperitatea lor, căci dejà adineaori, o întrerupere a d-lui Ministru de Finanţe cum că neregularităţi s'au semnalat la unele bănci existente, pe mine unul m'a pus pe gânduri, şi, prin urmare, trebue să luăm măsuri pentru ca din idealul nostru de azi să nu rezulte mâine decepţiuni amare, şi ceea ce considerăm astăzi ca o fericire pentru ţăran, să nu devină o groază pentru ziua de mâine.

Eu găsesc că statutele sau condiţiunile statutare obligatorii nu sunt complete. Aş dorì ca în ele să se limiteze angajamentele, să se limiteze în statute dreptul pentru bancă, până la ce cuantum poate ea să împrumute pe un sătean.

D-l Ministru de Finanţe, un om practic, trecut prin Bancă, ştie foarte bine la ce situaţiune a ajuns o instituţiune importantă de credit, pentrucă a dat prea multe sume de bani unei singure persoane, care a ajuns să imobilizeze, deşi prin cambii, o sumă însemnată din capitalurile sale.

Aceste bănci, chemate să satisfacă primele nevoi ale săteanului, fie agricole, fie de subsistenţă dacă voiţi, trebue să aibă o limită orecare în împrumuturile ce fac. Această limită să o puneţi ca o condiţiune obligatorie în statute.

Al doilea, să limitaţi maximul angajamentelor pe cari banca populară poate să le contracteze la Banca centrală. Cu alte cuvinte, nu veţi aveà o garanţie suficientă pentru hărnicia băncilor populare decât în limitarea, pe de o parte a creditului lor la Creditul

agricol, iar pe de alta, în limitarea cuantumului împrumutului pe care banca populară poate să-l facă unei singure persoane.

Dacă poate să fie dificultate în privinţa limitării angajamentelor lor către Cassa centrală, din cauză că nu se poate prevedeà starea de prosperitate la care poate să ajungă, şi prin urmare creditul de care poate să se bucure, nu este acelaş inconvenient la limitarea împrumuturilor pe cari poate să le acorde la clienţii ei.

Aş dorì ca în statute să se prevadă că împrumuturile de o însemnătate oarecare să nu se poată face decât garantate de o cauţiune, sau pe amanet. Garanţia personală a unui singur sătean pentru un împrumut care va reprezentà o însemnătate oarecare nu e suficientă. după părerea mea.

Sa nu-i cereţi într'un mod absolut gajul real, adică amanetul, dar să-i cereţi pentru împrumuturile mai importante garanţia unui fidejusor.

Mai cer, d-nii mei, şi încă cu insistenţă, în statute, ca clauză obligatorie, să fie stipulaţiunea că nu se pot împrumutà decât sătenii.

D-l *Em. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Este această condiţiune.

D-l *A. Constantinescu:* Mă aşteptam la această obiecţiune.

Dar nu aţi spus-o decât în art. 28, adică pentru acele bănci populare cari vor tratà cu Banca centrală.

Voesc ca această măsură protectoare să existe pentru toate băncile populare cari le-aţi luat sub protecţiunea d-voastre. Altfel, d-lor, veţi aveà două feluri de statute de societăţi populare. Unele societăţi cari se vor constituì, cu gândul dela început ca să lucreze cu Banca centrală, vor prevedeà această clauză, celelalte nu, şi dacă acestea mai târziu vor voì să lucreze şi dânsele cu Banca centrală, le puneţi în imposibilitate şi le siliţi la modificarea statutelor lor.

De ce dar dela început statutele tuturor băncilor populare să nu fie alcătuite pe aceleaşi baze?

Eu voesc ca acest principiu, prevăzut în art. 28 din proiect, să fie un principiu statuar pentru toate băncile populare, indiferent dacă vor lucrà sau nu cu Banca centrală.

Incă un punct foarte important, pe care Statul ar trebuì să-l prevadă, ar fi, după părerea mea, determinarea destinaţiunii sumei pe care o împrumută săteanul, şi dreptul de control al băncii, adică

obligaţiunea de supraveghere la îndeplinirea scopului pentru care împrumutul a fost luat.

Să nu încurajaţi pe sătean ca să se ducă să iea bani împrumut, iar a doua zi cu acei bani să se ducă la cârciumă să-i bea. Să se puie în statute condiţiunea obligatorie de a se specificà destinaţiunea împrumutului, şi numai pentru cazuri folositoare, cum ar fi cumpărare de sământă, instrumente agricole, etc.

Trebue ca d-voastră să determinaţi câteva puncte, să arătaţi norma după care se face împrumutul, căci numai astfel veţi fi siguri că aceste împrumuturi o să meargă la destinaţiunea lor şi să se realizeze treptat scopul pe care noi îl urmărim cu toţii. (Aplauze).

D-lor, proiectul de faţă decretează toate băncile săteşti, oricare ar fi forma lor, căci ştiut este că cooperativele pot să îmbrace oricare din modalităţile societăţilor existente, zic că proiectul le decretează pe toate drept societăţi comerciale. D-lor, poate că erà inutil acest lucru cu privire la societăţile constituite pe baza legii de faţă, căci ele fiind menite a face operaţiuni de scompt, fac dar operaţiuni pur comerciale şi, prin urmare, oricum le-am fi botezat noi, totuş, după principiile legislaţiunii noastre, erau societăţi comerciale. Poate că ar fi fost discuţiune, deşi d-l raportor are aerul să se îndoească, cu privire la societăţile mutuale cu răspunderea ilimitată şi solidară, acolo puteà fi discuţiune, însă numai în principiu, dar în specia noastră nici o îndoeală nu poate fi chiar cu privire la ele, căci scopul lor fiind operaţiuni de bancă, actul este comercial şi, prin urmare, ele sunt societăţi comerciale.

Dar, d-lor, nu fac răsboiu pentru acest lucru, pentrucă, în tot cazul, face să se taie o discuţiune ce s'ar fi putut naşte. De asemenea nu fac răsboiu nici pentru dispoziţiunile inutile, după părerea mea, ce le găsesc la art. 3, care caută să definească ce este persoana morală, care spune că persoana morală poate să cumpere, să vândă, să primească donaţiuni, să stea în justiţie.

Toate acestea sunt explicaţiuni cari nu se pun într'o lege.

Afară de asta, chiar de voiţi a le pune, apoi aveţi grije a pune toate atributele persoanei juridice.

A pune numai unele, aşà cum o faceţi, dă să se înţeleagă că proiectul creează o persoană morală *sui generis*, care ar aveà numai drepturile ce le comunicaţi, iar nu toate drepturile unei persoane juridice. Enunţarea d-voastre nu are dar raţiune, şi eu sunt de

părere a o suprimà, mulţumindu-vă a o declarà pur si simplu persoană morală.

Dacă aţi pus toate aceste amplificări, pornind dela idea că ţăranul e ignorant şi nu ştie ce este o persoană morală, rezervaţi toate explicările pentru regulament, iar nu le puneţi într'o lege, căci atunci nu mai facem lege, ci comentarii de lege.

Dar, d-nii mei, mai este încă un principiu care mi se pare cam nedrept şi pe care l-aţi prevăzut tot în art. 3. Acolo se spune că statutele trebue să precizeze destinaţia donaţiunilor într'un scop de utilitate publică, în caz de disolvarea societăţii.

Acì, d-lor, înţeleg intenţiunea d-voastre. Voiţi ca în bunurile primite de către societate, în caz de disolvare a societăţii să nu se dea iama de societari, cum s'ar zice să le împartă societarii între ei, şi să se prevadă în statute dispoziţiunea ca aceste bunuri să meargă la o destinaţie de utilitate publică.

Dar în practică se poate întâmplà altceva, se poate întâmplà ca să fie donaţiune sau legate făcute în anumite condiţiuni. Imi veţi zice că se vor respectà, dar uitaţi un lucru. D-voastră ziceţi că în statute să se prevadă că ele vor merge la un scop de utilitate publică. Care va fi consecinţa?

Statutele preced donaţiunea, căci ele sunt un element indispensabil pentru constituirea persoanei morale a societăţii şi donaţiunea nu poate să iea fiinţă decât în timpul societăţii. Ori vă veţi găsì în fapt în faţa acestui inconvenient, aceste donaţiuni şi legate trebuind, conform statutelor, să meargă la un scop de utilitate publică, dacă se va găsì un donator sau un testator care să puie alte condiţiuni pentru destinaţia acestor donaţiuni şi legate, societatea va zice: nu putem primì sub aceste condiţiuni, căci călcăm statutele noastre. Apoi în timpul societăţii va puteà un donator să vie să zică: cât timp va existà societatea, ea să se folosească de bunurile dăruite, dar când nu va mai fi, aceste bunuri să meargă la fratemeu, la văru-meu, sau la alt scop.

Atunci când se va face o asemenea donaţiune în asemenea condiţiuni, societatea poate să zică: nu o primesc, căci aş face un act în contra dispoziţiunilor mele statutare. Şi atunci ajungeţi la această consecinţă că veţi privà pe societate de donaţiuni făcute în asemenea condiţiuni, căci ele nu le vor primì fără o călcare a statutelor.

Prin urmare, observaţiunea mea, cu privire la acest punct, constă în adăugirea cuvintelor cari ar exprimà idea că dispoziţiunea aceasta se aplică, afără numai de cazurile când dispoziţiuni testamentare sau acte de donaţiune ar decide altfel.

D-l *Em. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Asta este şi idea mea, dar poate că nu este clar explicată în proiect.

D-l *Al. Constantinescu:* Inţelegeţi că aceasta este o idee, care nu trebue dedusă, dar clar formulată în lege.

D-lor, trec la formele pe cari d-voastră le daţi, la uşurinţa ce voiţi a face pentru constituirea societăţilor de bănci populare.

D-lor, aprob în tot forme sumare, simple în această materie, pentrucă greutăţile de constituire, aşà cum sunt edictate de Codul de comerţ, poate să fie o piedică serioasă şi ca pierdere de timp şi ca cheltueală pentru constituirea societăţilor.

Nimeni în principiu nu poate să fie în contra ideii de a se da avantaje, înlesniri pentru constituirea unor asemenea societăţi, dar atunci când le dăm, nu trebue să mergem până acolo, încât să răstoarne orice principiu şi chiar principiul de ordine publică.

Unul din principiile cari domnesc în materie de societate este principiul publicităţii.

Ele nu pot să trateze cu terţiile persoane, ele sunt presupuse neexistente faţă de terţiile persoane, până când formele de publicitate nu sunt îndeplinite.

D-voastră creaţi prin proiect societăţi oculte. (Aplauze).

Când d-voastră spuneţi că 20 de zile după ce şi-a depus actele de constituire la judecătorie, societatea poate să funcţioneze, chiar dacă publicaţiile nu sunt făcute, prin aceasta daţi dreptul de funcţionare la societăţi oculte.

D-voastră, mai la vale, recunoaşteţi că nu pot să existe societăţi fără publicitate, căci edictaţi modul de publicitate.

Prin urmare şi d-voastră sunteţi în sistemul lucrurilor văzute.

De ce dar permiteţi funcţionarea înainte ca publicaţiunile să fie efectuate ?

Afară de aceasta, d-lor, eu nu admit modul cum stabiliţi în proiect transcrierea actului constitutiv de societate, căci cred că cu sistemul d-voastre nu uşuraţi pe ţăran, ci îl îngreunaţi. Intr'adevăr, iată sistemul proiectului : societarii merg la judecătorul de pace şi depun actul constitutiv şi copia lui. Pe urmă ce face judecătorul ?

Il trimite la tribunal, ca tribunalul să facă transcrierea şi ştiţi că, după Codul de comerţ, tribunalul are 15 zile pentru aceasta. Apoi după Codul de comerţ mai e termen de o lună pentru publicarea în *Monitor*.

Pe cât timp nu vor trece aceste termene, nu veţi puteà să aplicaţi judecătorului nici una din pedepsele disciplinare, căci el nu a călcat legea.

Aşà dar în sistemul d-voastre puteţi prelungì până la două luni îndeplinirea formelor şi, cu toate acestea, d-voastră daţi voie societăţii să funcţioneze după 20 de zile dela depunerea actelor, chiar fără ca formele de publicitate să fie îndeplinite.

D-l *C. Stere :* Am înregistrat, şi este o parte de dreptate.

D-l *Al. Constantinescu :* Prin urmare, aş dorì forme simple, dar complete. judecătorul să autentifice şi să transcrie, judecătorul să trimită la *Monitor* şi în 20 de zile să se poată îndeplinì toate formalităţile, aşà ca societatea să înceapă a funcţionà la lumina zilei.

D-lor, aş dorì ca în proiect să se prevadă în mod clar scutirile de timbru pentru acţiunile pe cari le vor face societăţile. (D-l Ministru de Finanţe întrerupe).

D-l Ministru de Finanţe ştie prea bine, şi d-l Vintilă Brătian ştie câte dificultăţi am avut noi Creditul funciar.

D-l *Em. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Acum s'a regulat.

D-l *Al. Constantinescu :* Dar 25 de ani am plătit. Spuneţi categoric în lege că acţiunile până la suma de 100 lei, sau cât voiţi, să fie scutite; registrele societăţii de asemenea să fie scutite, ca să nu mai dea loc la discuţiune.

Trec acum la altă observaţiune, vă rog să nu vă impacientaţi şi să nu vă miraţi, dacă voiu face observaţiuni cari sunt prea lungi în privinţa mecanismului juridic al legii, căci trebue să recunoaştem că nu este destul de complet, în modul cum ni se prezentă.

D-lor, în art. 9, 10 şi 11 vă ocupaţi de două lucruri: de actele de împrumut, adică de creanţele băncii, cum se dă omul dator la bancă, şi care act poate să fie sau sub semnătura privată sau cambie.

Trebue însă ca să nu dăm naştere la contrazicere, să spunem cine va autentificà cambiile acelor cari nu ştiu carte. Codul de co merţ, prin art. 167, îl trimite la tribunal. Cum d-voastră aţi zis că pentru ceea ce nu este scris în lege se aplică dreptul comun,

veţi trimite pe un sătean pentru o cambie de 100 lei la tribunal ca să o autentifice.

Unde e înlesnirea ce voiţi a-i da?

Ne vorbiţi asemeni în lege că băncile populare pot scomptà cambii, că protestele până la suma de 100 lei se fac la primărie, şi pentru mai mult la judecătorie, iar urmărirea se va face după legea de urmărire.

D-lor, principiul acesta al legii de urmărire găsesc prea aspru ca să-l admitem. Inţeleg la rigoare să-l admitem pentru creanţele născute direct în persoana băncii populare, iar nu înţeleg să-l admitem pentru creanţele scomptate la dânsele. Şi iată de ce: aveţi cămătari cârciumari în sate şi dacă veţi lăsà acest articol, dânşii sau alţi speculatori vor merge să se stabilească în sate, vor luà poliţe şi le vor scomptà la băncile populare, şi atunci ajungem la rezultatul ca X sau Y să se vadă urmărit cu legea de urmărire, numai prin faptul că cambia lui s'a scomptat la o bancă populară.

El când a tratat cu X şi Y ştià principiul legilor noastre, ştià cine îl va atinge când nu va plătì, ştià că legea de urmărire nu îl va atinge decât atunci când nu va plătì birul către Stat, şi deodată să se vadă urmărit cu legea de urmărire.

Credem că cu acest sistem mergem prea departe, nu mai este la mijloc protecţiune, ci răsturnarea tuturor principiilor.

D-lor, dacă d-voastră voiţi să faceţi un sistem special şi uşor de urmărire, apoi trebue să-l faceţi complet. Aşà, d-voastră ziceţi că protestul cambiilor se face la primărie sau la judecătoria de pace. Judecătorul de pace, om de legi, ştie lucrarea, dar primarul? D-voastră ştiţi că pentru validitatea protestului sunt forme cari trebuesc îndeplinite sub pedeapsă de nulitate.

La protest, pe lângă forme cari trebuesc îndeplinite, mai sunt şi motive de incapacitate pentru agentul care dresează protestul, după Codul comercial; prin urmare, stabiliţi acì o procedură sumară, căci dacă nu veţi spune aceasta, vă vor trimite la dreptul comun, şi acolo lucrurile sunt destul de complicate. In ceea ce priveşte iarăş un punct important, la care noi aceştia cari mânuim legile zilnic suntem obicinuiţi, este chestiunea avantajului imens pe care un protest îl acordă creditorului de a puteà face sechestru şi poprire fără cauţiune. Ştiţi că legislatorul nostru astăzi, ca să evite şicana unui sechestru, a edictat dispoziţiunea că trebue să dai ca cauţiune

o sumă de a treia parte, atunci când faci sechestru cu un titlu neverificat de justiţie. In materie comercială astăzi protestul dă acest mare avantaj, poţi să-ţi iei măsurile de asigurare, de precauţiune, înainte de a aşteptà soarta judecăţii şi fără să fii supus la plata vreunei cauţiuni.

Ei bine, nu se poate întâmplà şi se întâmplă foarte dese cazuri, şi chiar acì, cu toate că edictaţi un mod de acţiune mai sumar; dar, în definitiv, până când să se facă această acţiune, până să treacă termenul dè apel, până să facă perceptorul somaţiunea şi până să vină termenul de urmărire, trece timp şi debitorul poate să înstrăineze averea. Prin urmare, poate fi nevoie ca să se iea măsuri de asigurare în baza protestului.

Cum le regulamentaţi toate acestea? Unde se va adresà? Nu văd nimic în proiect.

Asupra acestor chestiuni atrag binevoitoarea atenţiune a d-lui Ministru şi a d-lui raportor, rugându-i ca să noteze aceste observaţiuni, să le prevadă şi să le dea deslegarea pe care o vor crede de cuviinţă.

D-l *C. Stere:* S'a luat notă.

D-l *Al. Constantinescu:* In ceea ce priveşte reescomptarea portofoliului Băncii centrale la Banca Naţională, întreb: ce se înţelege în articolul acesta prin portofoliu?

Portofoliul special al Băncii centrale, care ar merge prin scompt la Banca Naţională, este portofoliul venit la Cassa centrală dela diferite bănci populare. Or, băncile populare împrumută sau pe cambii sau pe înscrisuri, la Cassa centrală vor venì sau cambii sau înscrisuri.

Banca centrală nu va puteà pentru înscrisuri să le treacă la Banca Naţională.

D-l *Em. Costinescu, Ministrul de Finanţe :* Le poate indosà.

D-l *Al. Constantinescu :* Nu le va primì Banca Naţională, căci nu vor fi conform cu regulile ei de scompt.

D-l *Em. Costinescu, Ministrul de Finanţe :* Le-a primit în trecut tocmai aşà.

Banca Naţională a avansat până la 16 milioane Creditului agricol, din care nu a pierdut nici un ban, şi aceste 16 milioane au fost toate date pe contracte, iar nu pe poliţe.

D-l *Al. Constantinescu :* Ca să faceţi să rămână în mânile ţăranului acţiunile acestor bănci populare, când ele s'ar constituì pe

acţiuni, aţi prevăzut în proiectul de lege că ele vor fi nominative. Subscriu din toată inima mea la acest principiu; dar principiul are să vă scape printre degete, dacă nu-l veţi completà; căci faptul că aţi făcut acţiuni nominative, fără însă a proibì transferul acestei acţiuni nominative, nu aţi făcut nimic.

D-l *C. Stere:* Este o limită în această privinţă în Codul comercial.

Acì la tipar s'a sărit un cuvânt.

D-l *Al. Constantinescu:* Noi discutăm ceea ce e scris în proiect şi ni se dă în mână ca să discutăm, iar nu ceea ce tiparul a omis, sau ceea ce este în gândul d-voastre; ar trebuì, în tot cazul, printr'o modificare oarecare a textului, să se poată introduce în lege imposibilitatea transferului acţiunilor; căci, deşì sunt nominative, se pot trece din mână în mână, făcându-se operaţiunea transferului cum prevede legea comercială.

D-lor, mai este un punct important, care este greu de înţeles din redacţiunea art. 36 din lege. Il cetesc:

„Băncile populare săteşti, despre cari tratează capitolul III al legii de faţă, vor puteà să urmărească averea debitorilor lor după legea de urmărire a veniturilor Statului".

Va să zică, când este vorba de bănci constituite pe principiul solidarităţii, al răspunderii ilimitate, atunci urmăririle se vor face după legea de urmărire.

Mai aveţi nevoie să spuneţi aceasta? S'a spus dela început cum se constitue societăţile, cum îşi realizează creanţele lor, şi care este modul după care se face urmărirea, indicând legea de urmăriri.

Ce mai erà nevoie să vorbiţi aici de legea de urmăriri?

Nu vă daţi d-voastră seama ce va rezultà din acest articol? Va rezultà că nici una din dispoziţiunile legii nu se vor aplicà acestor societăţi, ci numai urmărirea se va face după legea de urmărire.

Una din două: Ori principiile legii se aplică la toate felurile de societăţi, şi acest articol e inutil, ori, dacă lăsaţi articolul, justiţia va găsì că nu le-aţi dat la acest fel de societate decât favoarea urmăririi, iar nu şi celelalte favoruri prevăzute în lege.

Aceasta vă este gândul? Vă rog a vă explicà.

Ori poate prin acest articol înţelegeţi altcevà? Inţelegeţi poate că toate favorurile sunt intacte şi că-i mai daţi încă şi favoarea

de a le dispensà de judecată, făcând la exigibilitate creanțele de drept executoriu prin legea de urmărire?

Apoi dacă înțelegeți așà ceva, găsiți d-voastră că textul exprimă el oare această idee? Și ceva mai mult, o asemenea idee e dânsa admisibilă?

D-l *Em. Costinescu, Ministru de Finanțe:* In manuscrisul meu se zice: în conformitate cu art. 32 și următorii din legea dela 2 Iunie 1892.

D-l *Al. Constantinescu:* Eu discut ceea ce este în proiectul de lege, așà cum ni s'a împărțit, nu puteam deci ști că este o eroare.

Dar mai este, d-lor, o chestiune destul de importantă privitoare la băncile sătești astăzi existente.

Iată ce zice art. 37:

„Băncile populare sătești, cari vor fi existând în momentul promulgării acestei legi, vor puteà să beneficieze de dispozițiunile ei, după ce se vor fi conformat dispozițiunilor cuprinse într'însa".

Va să zică, dacă ele nu vor voì să se conforme acestei legi, vor funcționà de capul lor, fără control, fără supraveghere. Apoi puteți lăsà d-voastră domnia caprițiului și a desordinei în 800 bănci existente? Ce înseamnează această dispozițiune? Tocmai băncile existente formează criteriul dela care pornim ca să legiferăm, și prin dispozițiunea d-voastre le lăsați la voia întâmplării. Declarați-le, dar, pe toate că intră de drept în lege, atunci facem ceva bun, supus la control, și, de va fi nevoie de schimbări în statutele lor, să se facă, dar băgați-le în lege.

D-l *Em. Costinescu, Ministru de Finanțe:* Dacă ați fi cetit statutele băncilor, ați fi văzut cà foarte puține au nevoie de prea puține modificări.

D-l *Al. Constantinescu:* Eu mănțin vederile mele. Vă rog a reflectà, și am convingerea că la discuțiunea pe articole chiar d-voastră veți cere ceea ce eu vă propun.

Iată, d-lor, cari sunt în trăsuri generale observațiunile cari voiam să le fac cu privire la această lege.

Țin să repet că, deșì sunt numeroase, nu le-am făcut animat de nici un spirit rău voitor, din contră, numai de dorința ca partea juridică a legii, care a fost suficient neglijată (aplauze, ilaritate), sà fie mai bine alcătuită, pentru ca să nu se nască confuziune, atunci când voim să facem bine.

D-lor, făcând legii oarecari îndreptări, — căci e susceptibilă de toate aceste îndreptări — cred că vom face o operă bună care să îmbunătăţească starea socială, starea economică a ţăranului nostru.

Am făcut mult bine pentru dânsul. Ştiu că sarcina noastră e încă mare, pentrucă şi nevoile lui sunt încă mari, şi durerile şi suferinţele lui sunt încă adânci. Să căutăm zi cu zi să ne îndrumăm pentru îndreptarea lor, căci cu cât el se va bucurà de o stare fizică, morală, socială şi economică mai bună, cu atât se asigură mai bine prosperitatea acestei ţeri şi trăinicia neamului românesc. (Aplauze prelungite).

. . . .

Desb. Ad. dep. 1903, pag. 835—849.

3. Şedinţa dela 14 Martie 1903 a Camerei.

. . . .

D-l *Preşedinte:* Acum la ordinea zilei avem continuarea discuţiunii generale asupra proiectului de lege pentru băncile populare.

D-l *M. Vlădescu:* D-le Preşedinte, d-lor deputaţi, proiectul de lege pe care îl discutăm priveşte, fără îndoeală, una din chestiunile foarte importante, atât din punctul de vedere economic, cât şi mai cu seamă din punctul de vedere al iniţiativei ce se constată că s'a luat la noi în ţară de populaţiunea rurală.

Din toată discuţiunea care s'a făcut până acum asupra acestui proiect de lege am constatat că această iniţiativă se consideră ca un fapt izolat şi se atribue, în definitiv, atât prin expunerea de motive a d-lui Ministru de Finanţe, cât şi prin raportul d-lui raportor, şi după exemplul d-lor de către toţi d-nii deputaţi din majoritate, cari au luat cuvântul până acum, se atribuie această iniţiativă în special d-lui Ministru al Cultelor şi Instrucţiunii publice.

In faţa unei atare afirmaţiuni să-mi daţi voie, mai înainte de a intrà în discuţiunea însăşi a proiectului de lege, să adaug şi eu ceva la istoricul înfiinţării acestor bănci în România, nu pentru a face să scadă meritul d-lui Ministru al Instrucţiunii publice, dar pentru a se cunoaşte, cu ocaziunea discuţiunii acestei legi, adevărul în întregime.

Mai ţin să fac acest istoric pentru ca acei cari au pus munca lor în serviciul acestei chestiuni să nu rămână necunoscuţi şi să se

împărtăşească şi ei din lauda ce li se cade, dacă nu în gradul în care se împărtăşeşte d-l Ministru al Instrucţiunii, dar cel puţin în raport cu meritul muncii pe care au depus-o.

D-lor, evenimentul înfiinţării băncilor cooperative în ţară la noi nu este un fenomen izolat.

Nu numai în ţara noastră s'a întâmplat ca existenţa băncilor populare şi cooperative în genere să precedeze organizaţiunea lor legală.

A spus d-l Orleanu că pentru prima oară, în această Cameră, se prezentă un proiect de lege care priveşte un obiect, nu pe care are să-l creeze legea de acì înainte, ci un obiect dejà în fiinţă, o instituţiune dejà creată prin iniţiativa particulară.

Dar, d-lor, mai în toate ţerile creaţiunea acestor bănci populare a precedat legislaţiunea lor şi s'au înfiinţat ţinându-se seamă de dispoziţiunile legislaţiei generale, de dreptul comun din fiecare ţară, după caracterul populaţiunii, după nevoile şi raporturile economice în cari se găsiau acele ţeri.

Băncile populare în acelaş timp nu sunt creaţiuni vechi; peste tot ele sunt creaţiuni recente; ele sunt ieşite din raporturile şi nevoile economice ale societăţilor moderne din a doua jumătate a secolului trecut. Ele nu au mai peste tot — chiar în ţerile acelea în cari au o mai mare vechime — o durată mai veche de 30—40 de ani; ba încă sunt unele ţeri în cari această mişcare a fost pornită de foarte curând timp, după cum a fost şi la noi. Trebue să constatăm deci cu mulţumire că populaţiunea noastră rurală a intrat în acest curent sănătos cam în acelaş timp cu cele din alte ţeri. Aceasta dovedeşte, pe lângă inteligenţă, oarecare maturitate şi ne arată, dacă voiţi, gradul de civilizaţie care se desemnează în ţara noastră.

D-lor, din anuarul publicat de către d-l Dumitrescu-Bumbeşti, însărcinat de Ministerul de Instrucţiune publică cu această chestiune specială a băncilor rurale, se vede în acest prim anuar, care a apărut anul trecut, situaţiunea băncilor populare dela noi până la anul 1901; iar în tabela dela pag. 486 din anuarul pe anul 1902, se vede cum a crescut numărul lor în acest an. Din această tabelă se poate constatà cum s'au înfiinţat aceste bănci populare. Aşà se vede că din suma totală de bănci rurale care se constată la sfârşitul anului 1902, şi anume 700 bănci populare — astăzi se

spune că ele sunt dejà 800, şi o cred — din acest număr nu erau cu şase ani mai în urmă, adică la 1897, decât 13 bănci populare în toată ţara şi în acel an nu se înfiinţase decât *două* bănci.

In anul 1898 încep aceste bănci să iea o creştere mai însemnată, deşì manifestarea lor începuse încă dela 1891, adică cu 12 ani mai înainte.

„La 1891 găsim numai o singură bancă în judeţul Ialomiţa, în anul următor 1892 nu se înfiinţează nici una; în 1893 se înfiinţează patru; în 1894 nici una; în 1895 două; în 1896 patru; în 1897 două; *în 1898 unsprezece, în 1899 douăzeci; în 1900 patruzeci şi patru;* în 1901 o sută şasezeci şi opt, şi în 1902 patru sute patruzeci şi patru“.

Vedeţi, dar, în ultimii ani o creştere foarte intensivă.

D-l Ministru de Finanţe, în expunerea de motive a proiectului de lege, atribue această creştere în special d-lui Haret, actualul Ministru al Instrucţiunii.

D-l Ministru de Finanţe s'a referit la faptul că în 1898 — atunci când începuse dejà cu oarecare intensitate această mişcare— a aflat d-l Ministru al Instrucţiunii, d-l Haret, că un d. institutoı, anume Gr. Rădulescu, a înfiinţat o cassă de bancă pe Valea-Prahovei, la Besdead, şi pentru acest fapt d-l Ministru al Instrucţiunii i-a adresat o scrisoare de mulţumire, şi a făcut un raport către M. S. Regele pentru a binevoì să acorde acelui învăţător medalia „Răsplata muncii pentru învăţământul primar clasa I“. Că, mai departe, în scrisoarea pe care d-l Ministru o adresează învăţătorului Rădulescu, d-sa îl felicită, spunându-i „că învăţătorul într'un sat trebue să fie sfătuitorul bun şi luminat al sătenilor, pilduitorul lor la cele bune şi folositoare pentru dânşii“.

Iar mai la vale d-l Ministru de Finanţe spune că, prin faptul acelei scrisori de laudă, „prin recompensa dobândită dela M. S. Regele şi prin publicitatea dată acestor fapte, s'a produs deşteptarea şi încurajarea printre învăţători“, şi astfel atribue mişcarea din 1899—1902 acestui fapt al d-lui Ministru al Instrucţiunii.

D-l Ministru de Finanţe se complace chiar în repetirea acestei afirmaţiuni, şi iată ce zice mai jos:

„D-l Haret, revenind la Guvern în Fevruarie 1901, *a luat de îndată pe d-l Dumitrescu-Bumbeşti,* învăţător la Bumbeşti, în Gorj, care se ocupase cu propagarea ideii băncilor populare, *şi*

l-a însărcinat să umble prin toată ţara, să îndemne pe învăţători *a propagà instituirea băncilor populare*".

D-lor, fiindcă în chestiuni de felul acesta, când partidele politice discută, trebue să se cunoască adevărul întreg şi atitudinea fiecărui partid politic şi a oamenilor cari fac parte din anume partide politice, şi fiindcă din expunerea d-lui Ministru de Finanţe există oarecari tendinţe de a se atribuì această mişcare numai partidului liberal, şi fiindcă s'a afirmat în această Cameră că partidul conservator s'ar fi opus la această mişcare, să-mi daţi voie să fac eu istoricul pe care d-voastră nu-l cunoaşteţi şi pe care nici d-l Ministru de Finanţe nu-l cunoaşte şi nici d-l raportor. Voiu completà eu această lipsă şi vă voiu arătà de unde a început, cum a început şi cui revine meritul pentru extinderea acestei mişcări de cooperaţie de bancă la sate.

D-lor, dacă veţi observà cu atenţiune tabloul dat în Anuarul băncilor populare pe 1902, veţi vedeà că numărul lor devine foarte însemnat în anul 1899 şi 1900, când mişcarea a devenit mai intensă în trei judeţe: în judeţul Dolj, de unde nu erau în 1899 decât două bănci, în 1900 ajunsese la 14; în Mehedinţi se înfiinţează deodată 4 bănci în 1900, deşi nu erà nici una până acì; iar în Gorj, unde nu erà nici una până la 1898, deodată în 1899 se înfiinţează şase.

Aceste cifre sunt suficiente ca să dovedească că mişcarea aceasta a început tocmai din acele judeţe pe cari le-am citat, Mehedinţi, Dolj şi Gorj. Ea a început în 1899 în Gorj prin revizorul Ciocârlie, care erà revizor şcolar numit atunci de Ministrul conservator în acel judeţ, împreună cu d-l Dumitrescu-Bumbeşti, care se găsià învăţător la Bumbeşti şi care înfiinţase cercul „Şezătoarea" în Bumbeşti, cunoscut în acele locuri pentru dorinţa ce aveà de a pune munca sa pentru îndreptarea economică a populaţiunii rurale cu care convieţuià.

Impreună cu d-l Alimănişteanu, susţiitor al Şezătoarei, d-lor au luat această iniţiativă, au convocat la diferite şcoli pe învăţători, pentrucă aparţineau corpului didactic, i-a sfătuit, i-a luminat şi au început această mişcare. Iată pentru ce în anul 1899 se înfiinţează deodată şase bănci populare în Gorj.

Dar, d-lor, mişcarea mai intensă a început din judeţul Me-

hedinţi. Şi să vă dau câteva lămuriri, ca să vedeţi cum a început această mişcare în judeţul Mehedinţi.

D-lor, în anul 1897, prin urmare cu doi ani mai înainte de a se începe mişcarea mai intensă a fondării băncilor populare, s'a înfiinţat în Bucureşti, după cum dovedesc statutele sale, o bancă cooperativă, „Banca poporului“, care se găseşte şi astăzi în fiinţă şi funcţionează în condiţiuni foarte bune şi ale cărei statute au fost prezentate la tribunalul Ilfov în anul 1897. Iniţiatorii acestei bănci cooperative au fost în cea mai mare parte membri ai corpului didactic. Aceşti membri, cari se găsesc şi astăzi în această bancă, s'au adresat atunci la prieteni, la cunoscuţi, membri ai corpului didactic, ca să le dea concursul lor la formarea acestei bănci şi să subscrie acţiuni. Unul dintre cei mai activi, care a răspuns la această invitaţiune a fost directorul liceului din Mehedinţi, d-l Costescu. D-lui, împreună cu colegii săi, au subscris imediat o sumă foarte mare şi în acelaş timp au luat şi iniţiativa creerii în oraşul Severin a unei bănci cooperative, care există şi funcţionoază şi astăzi.

Tot dela Banca poporului s'a început crearea altor cooperative: Brutăria cooperativă „Vieaţa“, berăria cooperativă, iar în Severin o librărie şi tipografie cooperativă.

Fiindcă pe atunci se discutà, d-lor, mai mult situaţia Românilor de peste munţi, şi fiindcă se ştià lupta grea pe care ei o duc şi că erau reduşi în lupta aceasta la propriile lor mijloace, că pot luptà ajutându-se şi pe terenul cultural de cooperativele de bancă pe cari le înfiinţaseră, pornind dela aceste fapte aceiaşi membri ai corpului didactic s'au gândit dacă aceea ce făcuseră preoţii şi profesorii din Ungaria, nu s'ar puteà face şi la noi. Şi astfel s'a lăţit idea cooperării, mai ales de bancă, peste tot, şi în deosebi nevoia ca ele să fie înfiinţate la sate.

Şi, d-lor, d-l Theodor Costescu, care erà mai vecin de regiunea unde se găsiau Românii de sub coroana Ungariei, a început să se consulte cu colegii săi din Severin, dacă nu ar puteà luà iniţiativa să facă în satele din judeţul Mehedinţi astfel de cooperative.

Astfel ajunse d-sa să audă de băncile săteşti înfiinţate în Gorj şi să facă cunoştinţă cu d-l Dumitrescu-Bumbeşti.

Am acì o colecţiune de scrisori schimbate între d-l Dumitrescu-Bumbeşti şi directorul liceului din Severin, d-l Theodor Costescu, în cari i se scrià despre mersul înfiinţării băncilor populare.

D-l Dumitrescu-Bumbeşti se găsià atunci în situaţiunea de a puteà lucrà cu spor, căci fusese numit subrevizor la Mehedinţi de către d-l Take Ionescu.

In această calitate, d-l Dumitrescu-Bumbeşti a fost însărcinat să umble în judeţ, să înfiinţeze bănci populare şi cu concursul binevoitor al prefectului conservator, Nicu Manu, a reuşit să facă şase în câteva luni, din ele s'au mănţinut patru.

Una din ele e foarte interesantă, aceea care s'a înfiinţat la început. Au mers cu toţii, prefect, subprefect, revizor, membri ai corpului didactic, într'o comună foarte săracă, comuna Drăgoteşti, în care s'a înfiinţat prima bancă rurală din judeţul Mehedinţi.

Această bancă, numită „Păstrarea", care merge excelent, după cum dovedeşte bilanţul pe care-l prezentă anul acesta, a început cu subscrieri foarte mici, numai cu câteva sute de lei subscrişi, făcute în mare parte de profesorii din Mehedinţi, dintre cari 200 lei s'au dat de directorul liceului. De atunci şi până acum, după cum probează bilanţul ce îl am acì, a ajuns capitalul depus numai prin cotizaţiuni la 16.624 lei, şi în acelaş timp capitalul depus spre fructificare a ajuns să fie de 19.196 lei, şi cu fondul de rezervă să aibă în total aproape 40.000 lei; o bancă rurală, în timp de trei ani, într'o comună foarte săracă. Am acì şi lista membrilor, care conţine 244 membri.

Din oarecari neînţelegeri intervenite atunci între d-l subrevizor Dumitrescu-Bumbeşti şi revizorul şcolar, nu s'a putut mănţineà d-l subrevizor Dumitrescu-Bumbeşti.

Şi pentru ca această mişcare să nu înceteze, prefectul de Dolj, d-l Guran, chiamă pe d-l Bumbeşti în Dolj şi-l însărcinează, după ce a obţinut numirea sa ca subrevizor, să formeze bănci populare.

Am acì corespondenţa urmată între prefect şi d-l Bumbeşti, unde arată cum s'a dus în fiecare localitate şi a format băncile populare şi a reuşit în cătăva vreme să formeze acest număr de 12 bănci pe care-l vedem figurând în acest anuar pentru anul 1900.

Dar s'a întâmplat că în acest judeţ iarăş să intervie neînţelegeri între revizorul şcolar şi subrevizorul Dumitrescu-Bumbeşti, care a fost silit să se retragă.

D-lor, trebue să adaug că în acest timp diferiţi membri ai corpului didactic din acele părţi, în cap cu d-l Theodor Costescu şi cu d-l Dumitrescu-Bumbeşti, au compus şi publicat statute-tip, cari

s'au împărţit în toată ţara. De atunci crescù iniţiativa pentru înfiinţare de bănci populare, fiindcă se constatà că este un început, spre lauda populaţiunii rurale şi nu numai pentru folosul ei, cât pentru întărirea ţerii.

Atunci s'au gândit cei din Mehedinţi că trebue să ceară să se faciliteze înfiinţarea acestor bănci şi să se îndepărteze cât posibil unele din grelele dificultăţi de cari s'au izbit înfiinţătorii lor.

Astfel erà dificultatea prevăzută de Codul comercial, care cere la înfiinţarea acestor bănci înscrierea statutelor, publicaţiuni în *Monitor* şi alt jurnal, etc.

Astfel s'a intervenit pe lângă d-l Ministru de Finanţe de atunci, care erà d-l Take Ionescu, cerând să reducă taxele de publicaţiuni şi taxele de înregistrare, ca să permită astfel înfiinţarea de bănci.

Am acì şi vă voiu cetì adresa pe care d-l Ministru de Finanţe de atunci a înaintat-o Ministerului de Interne, precum şi referatul d-lui General Manu, Ministru de Interne de atunci, adresat Consiliului de Miniştri, pentru ca să vă dovedesc că însuşi Guvernul conservator de atunci căutà să înlesnească această mişcare de constituire a băncilor rurale.

Iată adresa d-lui Ministru de Finanţe cu No. 46.675 din 22 Iunie 1900 către Ministrul de Interne:

Domnule Ministru,

„Acest departament are informaţiuni că în comunele rurale din judeţul Mehedinţi, prin îndemnul oamenilor luminaţi şi sârguitori, au început să iea naştere mici societăţi cooperative de credit şi economie. Inmulţirea însă a unor asemenea societăţi, atât de binefăcătoare pentru populaţiunea rurală mai cu seamă, este împiedicată prin cheltueli covârşitoare de timbre şi publicaţii, provocate cu ocaziunea împlinirii formalităţilor cerute de Codul de comerţ. Când s'a modificat legea timbrului în sesiunea legislativă trecută, s'a pierdut din vedere a se prevedeà taxe de timbre reduse pentru actele de constituire a unor asemenea mici şi folositoare societăţi, dar s'a luat notă, în urma reclamaţiunilor primite, ca în cea dintâi sesiune legislativă acest inconvenient să se remedieze. Până la o asemenea modificare, departamentul d-voastre ar puteà face o înlesnire. Intr'adevăr, în ce priveşte cheltuelile mari de pu-

blicitate prin *Monitorul Oficial*, — 50 bani de fiecare linie — pot fi reduse fără o dispoziţie legislativă".

D-l Ministru de Interne, prin referatul No. 3.235 din 1 Iunie 1900 către Consiliul de Miniştri, iată ce spune:

Domnilor Miniştri,

„Sunt mai mulţi ani de când în mai toate oraşele între posesorii de mici capitaluri s'au creat societăţi de credit, de producţiune şi consumaţiune, cari toate contribuesc la desvoltarea economică a ţerii, prin faptul că pun la dispoziţia publicului întreprinzător, industrial şi comercial capitaluri cu mult mai ieftin decât le-ar puteà găsì la speculatorii de bani.

„Acest spirit de asociaţiune a început să pătrundă şi în massa ţărănească, unde roadele sale vor fi mult mai însemnate, căci sătenii au neapărată nevoie de institute de credit, la cari să poată găsì sprijin la nevoie în condiţiuni ieftine şi lesnicioase.

„Dintr'un memoriu ce am primit, semnat de d-nii T. Costescu, M. Georgescu şi T. Bobeanu din T.-Severin, constat cu mare satisfacţie că în judeţul Mehedinţi s'au şi înfiinţat şase asemenea institute de credit rurale, iar alte 12 sunt pe cale de formaţiune, dar că ele sunt împiedicate de a se constituì definitiv din cauza taxei mari ce trebue să plătească la *Monitorul Oficial* pentru publicarea actelor de constituire a lor.

„In adevăr, după tariful *Monitorului Oficial*, publicarea unor asemenea acte costă dela 400 de lei în sus" şi „se înţelege că nu este posibilitate să poată plătì aceste institute o aşà mare taxă la începutul formaţiunii lor, când nu dispun decât de un capital foarte neînsemnat, cu care abià pot acoperì cheltuelile cerute de legea comercială.

„In asemenea împrejurări este bine, d-lor Miniştri, ca *Guvernul să vină în sprijinul acestor institute, înlesnindu-le mijloacele de înfiinţare*".

Şi iată, d-lor, ce propune Ministrul de Interne conservator:

„In condiţiunea celor ce preced şi în virtutea art. 22, alin. *e* din regulamentul *Monitorului Oficial*" şi pe baza art. 26, vă rog, d-lor Miniştri, să binevoiţi a încuviinţà ca actele de constituire a institutelor de credit şi economie în comunele rurale să se asimileze cu regulamentele primăriilor rurale, taxându-se publi-

carea lor în *Monitorul Oficial* numai cu 10 bani rândul de 30 litere".

In urmarea acestui referat, Consiliul de Miniştrii, prin jurnalul No. 517 din 1 Iulie 1900, încheie ceea ce urmează:

„Consiliul, având în vedere că înfiinţarea unor asemenea institute de credit şi economie în comunele rurale este în folosul economiei naţionale şi buna stare a sătenilor, încuviinţează ca actele pentru constituirea lor să se asimileze cu regulamentele primăriilor rurale, taxându-se publicarea lor în *Monitor* cu 10 bani rândul de 30 litere".

(Semnaţi) *G. Gr. Cantacuzino, General Manu, N. Fleva, I. Lahovari, C. Dissescu, Ion C. Grădişteanu, dr. C. Istrati.*

Vedeţi, d-lor, că acei cari au căutat să dea încă dela început o puternică îmboldire pentru înfiinţarea băncilor de credit şi economie rurală au fost Guvernul şi partidul conservator. Recunoscându-le prin acte oficiale marea lor importanţă economică, Guvernul conservator s'a grăbit atunci să le aducă o primă înlesnire pentru constituirea lor, până la eventuala apropiere a modificării Codului comercial, pe care voià să o facă Ministrul de Finanţe în prima legislatură.

Dar acea legislatură ştiţi că s'a deschis sub un alt guvern.

D-lor, Guvernul partidului conservator a făcut mai mult decât atât.

După ce s'a constatat de cei cari lucrau în favoarea băncilor de economie rurale că d-l Dumitrescu-Bumbeşti este un om care are o mare putinţă de a hotărî pe săteni la asociaţie, şi, deci, la formarea de bănci populare, şi că este un om special în această chestiune, şi fiindcă în două judeţe, Mehedinţi şi Dolj, unde d-sa fusese subrevizor, isbutise să creeze un mare număr de bănci săteşti, dar fusese, prin neînţelegerile intervenite între d-sa şi revizorii respectivi, silit să părăsească postul de subrevizor, atunci s'au gândit membrii partidului conservator, în curent cu această mişcare, să propună Guvernului ca să se dea d-lui Dumitrescu-Bumbeşti o însărcinare generală pentru toată ţara, ca să stărue în toate judeţele să se creeze bănci de credit şi economie săteşti.

Insărcinarea s'a dat d-lui Dumitrescu-Bumbeşti în Ianuarie 1901, adică înainte de a se retrage dela putere partidul conservator

şi ordinul de numire este semnat de d-l Laurian, care erà atunci secretar general la Ministerul Instrucţiunii publice. S'a mai cerut să i se dea d-lui Dumitrescu-Bumbeşti bilet de liber parcurs pe toate liniele ferate, ca să poată merge în toată ţara să înfiinţeze bănci populare săteşti.

Eu singur am dus adresa respectivă a Ministerului Instrucţiunii publice către Ministerul de Lucrări publice şi am făcut să fie semnată şi aprobată de d-l Ionel Grădişteanu, pe atunci Ministru al Lucrărilor publice. Astfel i s'a dat şi acest bilet de liber parcurs. Aşà dar, când d. Haret a venit la Minister în luna Fevruarie acelaş an, l-a găsit pe d. Dumitrescu-Bumbeşti însărcinat cu această misiune de a merge în toată ţara pentru a propagà idea fondării acestor bănci şi meritul d-lui Haret este acela de a-l fi mănţinut să continue cu această însărcinare. De sigur, d-sa prin sfaturi şi circulări ce va fi dat către revizorii şcolari a îndemnat pe aceştia să sfătuească pe învăţători şi preoţi să-l asculte pe d-l Dumitrescu-Bumbeşti, de aceea vedem acea mare creştere a numărului acelor bănci, şi, prin urmare, meritul acestei creşteri nu este numai al d-lui Haret, ci trebue atribuit şi Guvernului conservator şi diferiţilor membri ai corpului didactic, membri ai partidului conservator, cari au provocat şi susţinut această mişcare de cooperaţiune, dându-i putinţă, prin însărcinarea dată d-lui Dumitrescu-Bumbeşti, să se întindă în toată ţara. De aceea, cred că este exagerată comparaţiunea pe care d-l Vintilă Brătianu a făcut într'o şedinţă precedentă, numindu-l pe d-l Haret, Luzzatti al României.

D-l Haret, fără voie de sigur, s'a găsit pus în această situaţie, de a i se atribuì d-sale rolul lui Luzzatti, adică rolul de iniţiator, organizator şi propuitor al cooperativelor de credit şi economie rurală, de către colegul său d-l Ministru de Finanţe şi de către oratorii majorităţii.

Din istoricul pe care am avut onoare a vi-l face v'am dovedit însă că iniţiatorii, organizatorii şi propuitorii acestei mişcări cooperative sunt membri ai corpului didactic, mai toţi membri ai partidului conservator şi învăţătorii pe cari Ministrul conservator Dr. Istrati, în congresul lor general din 1900, îi îndeamnă dela înălţimea tribunei să înfiinţeze bănci rurale. Şi trebue, d-lor, să repet că meritul de a lăţi mişcarea de cooperare de credit la sate şi generalizarea organizaţiei lor revine în întregime institutorilor şi învă-

ţătorilor şi o mare parte profesorilor din Mehedinţi, cari au elaborat statute-tip şi primele instrucţiuni pe cari le-au publicat în organul „Şezătoare“ pe anul 1900. Banii pentru tipărirea lor s'au dat dela Severin, dela internatul liceului format prin asociaţia profesorilor din Severin.

Aceste proiecte de statute au fost răspândite în toată ţara, şi pe baza lor sau făcut mai toate aceste bănci.

Iată pentru ce nu este prea mare deosebire între statutele băncilor rurale constituite, după cum afirmă şi d-l Ministru de Finanţe. Au fost aceleaşi statute, cu oarecari modificări introduse după nevoile locale.

D-lor, am crezut necesar să fac acest istoric scurt al mişcării cooperative în ţară la noi, cum v'am spus dela început, pentru ca să se ştie, odată cu discuţia acestei legi, care a fost mersul acestei mişcări, de unde a pornit, cari sunt oameni cari au dus-o şi cărora trebue, conform adevărului, să li se aducă lauda pe care trebue să o aibă.

Cu aceasta terminând partea istorică, trec la discuţia legii.

Voiu examinà, d-lor, mai întâiu, principiul general al acestei legi şi deci modul cum ea organizează aceste bănci, spre a ne da seama dacă organizarea, şi mai ales direcţiunea ce li se dă, este în adevăr bună. Dacă această organizare şi îndrumare este conformă cu nevoile reale ale acestor bănci şi cu tendinţele lor.

D-lor, să-mi daţi voie dela început să calific acest proiect de lege, nu ca un proiect de lege care organizează sau care legiferează ceea ce reiese din nevoile reale, din situaţia de fapt a acestor instituţiuni de credit popular la noi în ţară, ci mai de grabă ca un proiect de lege care organizează, care legiferează mai mult conform unor anumite tendinţe de doctrină politică şi economică. E un proiect de lege tendenţios, menit a desvoltà şi în ţară la noi anume tendinţe economice periculoase, nu este un proiect de lege rezultat din cunoaşterea reală a nevoilor cari rezultă din situaţia de fapt a acestor bănci, nici conform cu spiritul iniţiatorilor, nici în armonie cu rolul social şi economic, care constitue esenţa oricărei cooperaţiuni. Să-mi daţi voie să justific această afirmaţiune pe care o fac asupra proiectului de lege. Pentru ca să judecaţi mai în fond tendinţele cari se cuprind într'însul—tendinţe pe cari vă mărturisesc dela început că nu le pot împărtăşì—vă rog să-mi permiteţi o scurtă expunere

asupra situaţiunii acestor bănci în alte ţări. Căci, d-lor, dacă este adevărat că trebue să ne inspirăm din studiile şi experienţa altor ţeri, cred că trebue să ne inspirăm din legile cari există în alte ţeri, şi mai ales de experienţa făcută cu acele legi, dar nu din tendinţele economice şi politice cari s'ar manifestà în alte ţeri, căci nu avem şi nu trebue să legiferăm conform unor tendinţe făurite în mintea unor doctrinari, ci trebue să ţinem seamă de nevoile cari sunt în ţară la noi, şi al doilea, trebue să ţinem seamă de raporturile economice, culturale şi sociale proprii ţerii şi populaţiunii noastre, căci pentru ea legiferăm.

D-lor, în această privinţă in diferitele ţeri din Europa nu există o legislaţie identică asupra cooperaţiunii în genere şi a diferitelor feluri de societăţi ce s'au format prin cooperare.

Astfel s'ar puteà divide legislaţia actuală asupra cooperaţiuni după exemplul d-lui Luigi Rodino, consilier şi avocat al asociaţiunii generale a băncilor populare italiene şi a Ligei naţionale a societăţilor cooperative, în trei categorii:

a) Categoria legilor sau dispoziţiunilor particulare conţinute în codificările generale, prin care instituţiunile cooperative constituesc un corp juridic autonom, aşà sunt: legea engleză din Septemvrie 1893 (Industrial and provident Societes act), care modifică legea din 1862; legea germană din Maiu 1889 (Gesetz betreffend die Erwerb- und Wirthschaftsgenossenschaften); legea austriacă din Aprilie 1873; legea belgiană din Maiu 1873; legea olandeză din Noemvrie 1876; Codul de comerţ unguresc din Maiu 1875 şi Codul federal elveţian al obligaţiunilor din Ianuarie 1883;

b) A doua categorie a legilor cari supun societăţile cooperative regimului societăţilor comerciale obişnuite, ori de câte ori operaţiunile lor sunt făcute cu terţii, adică nu sunt mutuale, sau le consideră ca asociaţiuni economice ordinare, când operaţiunile lor sunt mutuale. Aşà este Codul de comerţ spaniol din August 1885 şi legea asupra asociaţiunilor din Iunie 1887;

c) In fine, a treia categorie a legilor mixte, adică societăţile cooperative sunt regizate simultan prin legi sau dispoziţiuni speciale, precum li se aplică şi dispoziţiunile legale cari privesc societăţile comerciale ordinare. Aşà sunt legea franceză din 24 Iulie 1867, prin dispoziţiile particulare societăţilor cu capital variabil ce cuprinde, modificată prin legea din 1894; aşà este Codul comercial

italian din 1882; aşà este Codul comercial român care, mai mult sau mai puţin, copiază pe cel italian; aşà este Codul comercial portughez din Iunie 1888; Codul comercial mexican din 1889 şi argentin din acelaş an. Aşà este şi în Rusia, unde prin legea din 1895 se specifică oarecari condiţiuni pentru băncile populare; aşà este în Serbia prin legea din 1898.

Vedeţi, dar, că în genere nu există o codificare specială pentru cooperative, ci mai mult li se aplică o legislaţie mixtă.

Există, d-lor, chiar şi astăzi discuţiuni foarte aprofundate, foarte minuţioase, foarte subtile, dacă voiţi, între diferiţi economişti, relativ la ce este o societate cooperativă. Dacă o societate este cooperativă când lucrează numai cu membrii săi, adică pe baza mutualităţii, în care nu se poate permite lucrarea cu alte persoane, cu terţii. Aşà este în Germania.

D-l *C. Stere:* Numai pentru societate de credit.

D-l *M. Vlădescu:* Da, societăţile de credit cooperativ în Germania lucrează numai cu membrii săi. Sau o societate cooperativă poate să lucreze şi cu terţi, cum e în Franţa, Italia şi cum vedem că se propune la noi.

Prin urmare, dacă legislaţia actuală din alte ţeri ar fi putut servì pentru a inspirà pe autorii acestui proiect de lege, de sigur că ar fi fost mai logic şi mai folositor dacă se inspirau din proiectul de lege italian asupra cooperativelor, căci şi Codul nostru de comerţ, care a permis desvoltarea cooperativelor în ţara noastră, este copiat aproape după cel italian. Dar, d-lor, pentru a puteà judecà mai bine spiritul acestui proiect de lege, să-mi daţi voie să cercetez în câteva ţeri, dintre cele mai însemnate, cum se găsesc aceste bănci populare de credit, care este evoluţiunea lor şi care este rezultatul la care au ajuns. Astfel ne vom da seama de experienţa făcută în acele ţeri şi vom putea judecà dacă legea care se propune la noi va da aceleaşi rezultate favorabile.

Voiu luà pentru aceasta câteva ţeri mai însemnate, fiindcă mişcarea aceasta nu este prea generală. Cea întâi ţară care a desvoltat mai mult această mişcare cooperativă este Germania. După ea a desvoltat iarăş cu mare energie şi cu frumos efect această mişcare Italia.

După Italia vine Franţa, care are mai puţine bănci popu-

lare, apoi Belgia, Austria, Rusia, Ungaria şi la noi. Mai slab şi foarte de curând a început în Anglia.

In Danemarca aproape nu există acest sistem de bănci; de aceea eu mă voiu mărginì numai la câteva ţeri mai principale, Germania, Italia şi Franţa, şi voiu venì în urmă şi la Ungaria, fiindcă în această ţară vom găsì în legislaţia ei unele dispoziţiuni cari ne vor arătà izvorul de unde pare a se fi inspirat în unele privinţe autorul proiectului de lege în discuţiune.

In Germania, cooperaţiunea de credit popular a început tot la jumătatea secolului trecut, de doi iniţiatori: Schulze-Delitzsch şi Raiffeisen, unul în regiunea de oraşe şi celălalt mai mult la sate.

Şi fiindcă s'a făcut oarecare vorbă de sistemul diferit de casse de credit a acestor doi iniţiatori, îmi voiu permite să dau oarecari indicaţiuni mai precise, pentru ca să vedeţi mai exact diferinţele ce există între aceste două feluri de bănci cooperative şi dela cari se inspiră autorii proiectului.

D-lor, în sistemul Schulze-Delitzsch administraţiunea acestor casse de credit este plătită, nu este gratuită, ca în sistemul Raiffeisen.

In sistemul Raiffeisen administraţiunea este gratuită, numai comptabilul-cassier este plătit.

Iată o primă deosebire. O a doua deosebire în sistemul Schulze-Delitzsch, fiecare membru are o parte şi o parte foarte insemnată, până la 1.000 de mărci fiecare membru, iar părţile sunt cesibile; în sistemul Raiffeisen membrul nu are nici o parte, nici un ban. Aşà erà la început. Asăzi însă şi în sistemul Raiffeisen a început să ceară părţi, însă părţi foarte mici, cari ajung maximum la 10 mărci, şi cari nu sunt cesibile.

La sistemul Schulze-Delitzsch se cere o taxă de intrare; la sistemul Raiffeisen nu se cereà această taxă, astăzi însă se cere o taxă mică.

Pe de altă parte un membru din asociaţiunea Schulze-Delitzsch poate să facă parte şi din altă asociaţiune şi se poate împrumutà de unde ar vrea; în sistemul Raiffeisen un membru nu mai poate să facă parte din altă asociaţiune şi nu se poate împrumutà decât numai la asociaţiunea din care face parte.

O altă deosebire.

In sistemul Schulze-Delitzsch acela care se împrumută nu este

ţinut să arate pentru ce se împrumută, pe când în sistemul Raiffeisen este ţinut să arate şi scopul pentru care face împrumutul. In sistemul Schulze-Delitzsch se acordă împrumuturi pe termene scurte, în sistemul Raiffeisen se acordă împrumuturi pe termene lungi, şase luni, un an şi chiar doi sau trei ani de zile. Toate acestea pentru ce? Pentrucă în sistemul Raiffeisen se operă cu creditul persoanelor asociate şi în acelaş timp se operă, mai cu seamă, cu populaţiunea rurală, care se ocupă cu agricultura, şi care, natural, nu poate să facă faţă angajamentelor lor pe termene scurte. Ei nu pot încassà şi plătì la bancă decât după ce au făcut recolta şi au vândut-o.

Uneori această recoltă poate fi pierdută, fiind supusă la toate vicisitudinele meteorologice, cum se întâmplă mai ales în Germania, din cauza fie a inundaţiilor, fie a îngheţului şi brumelor de primăvară.

De aceea se acordă populaţiunii rurale termene mai lungi, ca să fie în stare să facă faţă plăţilor.

Băncile Schulze-Delitzsch operă din contră cu capitalul depus de membri şi cu populaţia industrială dela oraşe.

Astăzi aceste sisteme nu au mai rămas în forma primitivă, s'au introdus o mulţime de modificări şi s'a născut astfel un al treilea sistem, sistemul zis Offenbach sau Haas, care este intermediar între sistemul Raiffeisen şi Sculze-Delitzsch, împrumută ceva şi dela un sistem şi dela celălalt, cum este răspunderea limitată pe lângă cea nelimitată, cum o aveau la început amândouă sistemele. In sistemul Haas este o taxă de intrare de 5 sau 10 mărci, sunt părţi de membru de 50—100 mărci.

Amândouă sistemele Schulze-Delitzsch şi Raiffeisen s'au constituit în Germania după tipul sistemului răspunderii nelimitate. Pentrucă pe atunci nu erà o lege specială pentru astfel de asociaţiuni de credit, ele s'au constituit după dreptul public german, care cere răspunderea nelimitată. Nu se puteau constituì aceste societăţi decât pe baza acestei răspunderi.

De aceea Schulze-Delitzsch şi Raiffeisen au introdus la început răspunderea nelimitată, fiidcă aşà erà dreptul public german.

Aşà a fost după textul prusian din 1850, principiu care a fost admis şi în legea prusiană din 27 Martie 1867 şi în legea confederaţiunii germane de Nord dela 4 Iulie 1868.

In Germania s'a introdus răspunderea limitată pentru prima oară în legea imperiului dela 1889.

D-lor, legea germană în vigoare prevede limite precise în chestiunea răspunderilor. Astfel ea admite şi azi răspunderea nelimitată a membrilor unor asemenea asociaţiuni; admite însă şi un fel de răspundere limitată, care nu e însă niciodată redusă numai la parte, aşà cum e în societăţile anonime, ci consistă în obligaţiuni impuse anume prin statutele băncilor.

Aceste obligaţiuni sunt de două feluri: sau statutele prevăd că fiecare membru să plătească, în cazul unei lipse din cassa societăţii, o sumă în proporţie oarecare cu acţiunile pe cari le posedă, ceea ce se numeşte Haftsumme, sau prevăd garanţia vărsămintelor nelimitate (Genossenschaften mit unbeschränkter Nachschüsspflicht). Adică fiecare membru al societăţii este obligat prin statute să facă vărsăminte suplimentare, sau cum se numesc Nachschüsse, până ce societatea îşi acopere datoriile. In răspunderea limitată, aşà cum o organizează legea germană, acţionarul, în loc de a aveà o răspundere nelimitată faţă de creancierii societăţii, are o răspundere limitată faţă de societate.

Acest din urmă fel de răspundere limitată nu a fost, d-lor, cerut de nimenea şi nici nu este aproape de loc întrebuinţat în Germania. In anul 1899 existau în Brandenburg 18 casse de felul acesta. Din contră răspunderea nelimitată sau răspunderea limitată la de câteva ori partea sau acţiunea membrilor (Haftsumme), formează baza societăţilor cooperative de credit german.

Aceste societăţi în Germania s'au desvoltat foarte mult şi au ajuns foarte numeroase. In 1899 se găsesc 16.912 asemenea asociaţiuni, din cari 12.736 agricole, iar din acestea 9.208 cooperative de credit. Dintre ele 8.817 cu răspundere nelimitată şi numai 373 în Saxa şi Pomerania cu răspunderea limitată.

Aceste casse de credit rural s'au reunit în mersul lor de desvoltare în grupe: aşà 4.131 formează grupul Offenbach, care aveà aproape 300.000 membri, iar alte 2.014 s'au reunit într'un grup, numit grupul Neuwied, cu 168.675 membri, şi, în fine, 1.217 sunt unite în grupele Prusia Rhenană, Württemberg şi Silesia, având toate 105.578 membri.

Toate asociaţiunile de credit, rurale sau urbane, din Germania, sunt unite în şapte federaţiuni sau uniuni, dintre cari trei

sunt cele mai importante, federaţiunea generală a asociaţiunilor cooperative germane Selbsthilfe sau federaţia Schulze-Delitzsch, având sindic pe dr. Krüger din Berlin; federaţia generală a asociaţiilor agricole germane cu sediul în Darmstadt (dr. Haas); federaţiunea generală a asociaţiunilor cooperative rurale sau Raiffeisen cu sediul în Neu-Wied (Heller), şi alte patru mai mici: Uniunea din Kempen, din Vestphalia, din Württemberg şi, în fine, uniunea din Hessa superioară.

Aceste federaţiuni sunt, d-lor, pentru cassele afiliate lor, o adevărată sursă de putere, adevărate centre intelectuale, cari susţin şi mănţin pe cale sănătoasă de creştere vieaţa cooperativă germană.

D-lor, pe lângă aceste federaţiuni s'a desvoltat în acelaş timp şi un sistem de bănci regionale cooperative sau casse centrale de credit.

In 1895 funcţionau 32 de casse regionale, din cari 19 numai pentru grupul Offenbach. Aceste bănci regionale servesc ca bănci de reescont ale casselor locale, precum şi pentru a primì în depozit cu un anume procent depunerile neplasate sau prisosurile băncilor populare.

Activul la care se urcă aceste bănci regionale este, d-lor, colosal, se cifrează peste 100 milioane mărci în anul 1898.

In anul 1894 băncile regionale din grupul Offenbach hotărăsc crearea unei casse centrale a băncilor regionale, idee care se propune Guvernului prusian.

Guvernul prusian admite şi institue în 1895 o cassă centrală prusiană a asociaţiunilor.

Şi, în fine, la anul 1899, Guvernul prusian dă din fondul Statului o sumă de 50 de milioane de mărci acestei casse centrale.

Vedeţi, prin urmare, că în Germania, care reprezentă ţara tipică a cooperaţiunii de credit, creditul s'a desvoltat prin iniţiativă particulară în toate ramurile. La început pentru a mărì şi hotărî economia, apoi treptat pentru ca să ajute şi permită marea desvoltare a industriei şi a agriculturii în Germania.

Astfel încât această ţară de regiune nordică, în condiţiuni climaterice foarte grele, cari pentru agricultură au trebuit să fie împovărătoare, în urma acestor fondări de bănci, a ajuns să acopere $^{6}/_{7}$ din trebuinţele populaţiunii sale şi să importe numai $^{1}/_{7}$,

adică a putut ajunge să producă 6 părţi din şapte din nevoile populaţiunii.

Graţie acestui complex de bănci de credit, cari s'au desvoltat prin iniţiativa individuală, prin oameni convinşi de necesităţile economice şi de serviciile pe cari le aduc aceste bănci, creditul s'a mărit. Oameni ca Schulze-Delitzsch şi Raiffeisen, cu afiliaţii lor, au muncit, au format aceste bănci, le-au îmmulţit, au strâns legăturile dintre ele, au format federaţiuni, au format bănci regionale şi tocmai mai târziu, la 1895, au determinat formarea unei casse centrale pentru care Guvernul prusian a dat 50 de milioane de mărci din fondul Statului. Şi, d-lor, de când a început acest ajutor al Statului, se indică oarecari simptome nu tocmai îmbucurătoare şi care nu militează de loc în favoarea intervenţiei Statului şi mai ales intervenţiei capitalului Statului. Aşà se constată o prea repede creştere a numărului asociaţiunilor şi o uşurinţă prea mare de credit, decât erà înainte, când capitalul şi iniţiativa erau în seama particularilor. In acelaş timp numărul lichidaţiunilor a crescut în mod considerabil, ceea ce denotă uşurinţa cu care s'au făcut nouăle asociaţiuni.

Trec acum în a doua ţară mai importantă, în Italia.

In Italia aceste cooperative de credit s'au înfiinţat prin iniţiativa a doi oameni, cari au pus munca şi cunoştinţele lor pentru a arătà care e sistemul cel mai bun în ridicarea economică şi financiară a poporului.

Aceşti doi oameni sunt: Luigi Luzzanti, economist distins şi fost Ministru de Finanţe al Italiei, şi Leone Wollenborg, cel întâiu introducând sistemul Schulze-Delitzsch şi al doilea sistemul Raiffeisen; de aceea s'a zis în Italia acestor bănci Raiffeisen-Wollenborg şi celor dintâi Schulze-Luzzati.

Cea dintâi bancă populară s'a înfiinţat de Luzzati, în Lombardia, la 1864, la Lodi şi Milan, cu destinaţiunea de a adunà pe de o parte mica economie şi depunerile în compt-curent, iar pe de alta, să le reverse, sub formă de mici împrumuturi şi de mici scompturi, circulaţiunii productive a întreprinzătorilor.

Infiinţarea acestor bănci a ajuns să provoace o mişcare în Italia, care a dat cele mai frumoase rezultate.

Băncile populare au mers înflorind şi au putut rezistà, pe baza economiilor, tuturor crizelor cari au bântuit Italia înainte de 1888.

Luzzati ştià că există la diferite casse de economie o mare cantitate de capital provenit din economii depuse, dar care rămâneà nefructificat.

Acest capital a fost atras şi dat producţiunii de băncile populare, cari au introdus sistemul acesta al cooperaţiunii.

Acest sistem are avantajul nu numai de a sporì economiile, dar le face să fructifice.

Iată de ce au atras capitalul depus la cassele de economii şi au ajuns la sume enorme, iar depunerile au întrecut cu mult chiar capitalul primitiv.

Astfel dela 1864 a început să crească numărul băncilor cooperative de credit şi să meargă mereu prosperând împreună cu cassele de economii, cari au început să dea circulaţiei capitalurile acumulate. Toate aceste bănci s'au făcut cu răspundere limitată numai la partea depusă de fiecare membru, adică după tipul societăţilor anonime.

Astăzi aceste bănci formează şi în Italia grupe regionale: sunt 9 grupe de bănci, dintre cari cea mai însemnată este grupa cu reşedinţa la Pieve-de-Soligo şi care cuprinde băncile populare din provincia Trévise et S-ta Dona di Piane, în provincia Veneţia. In toată Italia în 1898 erau 594 bănci populare cu 381.445 membri, posedând 1.982.289 acţiuni şi cu un capital vărsat de 74.643.270 lire, un fond de rezervă de 29.092.426 şi cu depuneri în contcurent, economii şi bonuri la scadenţă în sumă de 377 milioane, 500.000 de lire.

Cu toate acestea, în Italia, băncile populare nu au o organizaţie federativă şi nici nu există o cassă centrală.

Fiecare dintr'aceste bănci sunt independente, deşi sunt asociate în grupe după localitate, după nevoi, după afinitate.

Nu există însă o bancă cantrală care să le dea capitalul şi vom vedeà ce zice şi Luzzati şi cum consideră el cassele centrale.

Este adevărat că Luzzati, care a format aceste bănci, conform Codului comercial italian, după care e copiat şi al nostru, tinde acum să mărească sumele destinate să formeze un capital de rezervă, aşà încât să ajungă să întreacă părţile societarilor şi din el să ramburseze tot capitalul societarilor, iar băncile să rămână cu un fond al lor propriu, adică să devină: *instituţii nepersonale de credit.* De sigur că numai o muncă lungă şi o educaţiune serioasă

financiară făcută populaţiei poate permite speranţa în bunul mers al unor astfel de bănci cooperative nepersonale.

D-lor, voiu examinà în treacăt ceea ce s'a făcut în Belgia.

Acolo s'au înfiinţat primele bănci cooperative tot în 1864, la Liège, şi în 1865 la Huy şi Verviers. In 1899 erau 22 bănci, după sistemul Schulze-Delitzsch, aparţinând federaţiunii băncilor populare belgiene, cu 14.379 acţionari. Sistemul Raiffeisen s'a introdus abià de vreo 10—15 ani şi graţie propagandei preotului Mellaerti, din Louvain, au ajuns în 1899 la 271. Ambele aceste sisteme de bănci au fost, natural, create pe baza răspunderii nelimitate, din cauză că aşà erà în Germania. Legea belgiană însă din 1873 lasă în această privinţă societăţilor libera alegere a responsabilităţii.

Astăzi au început să se apropie de tipul răspunderii limitate. Aşà la cele mai multe răspunderea membrilor a scăpat treptat până la de 5 ori sumele subscrise şi la unele dintre ele a ajuns chiar la tipul societăţilor anonime, aşà încât orice membru este răspunzător numai cu suma ce a subscris.

Să-mi daţi voie, d-lor, să vă vorbesc puţin şi despre Franţa.

In Franţa mişcarea cooperativă este cu mult mai recentă.

Incercările făcute înainte de 1875, neînţelegând nicì principiul cooperaţiunii, nici mai ales practica lui, au fost toate condamnate la moarte. Aşà s'a întâmplat dezastrul „Societăţii de credit pentru muncitor“, fondată în 1862 de Beluze; aşà a fost cu „Cassa de scont a asociaţiunilor populare“, fondată de Leon Say şi Walras în 1865; aşà a fost cu „Societatea de credit agricol“, fondată în 1860 de Creditul funciar; aşà cu „Cassa centrală de economie a lui Donon, precum şi cu cassele fondate de guvernul lui Napoleon III. Greşeala a constatat că s'au înfiinţat casse centrale, fără ca să existe o mişcare cooperativă solidă şi puternică în popor. D-lor, legea din 1867, asupra societăţilor, prevedeà condiţiunile înfiinţării de societăţi cooperative.

Aşà prin art. 48 se admiteà variabilitatea capitalului, apoi s'a stabilit ca acţiunea să fie de 50 lei; în 1893, prin legea din August, se scade acţiunea la 25 lei, dând astfel putinţa ca să poată poporul mai sărac să se asocieze. Acţiunile sunt nominative; ele nu se pot negocià decât prin transfert cu dreptul de perempţiune.

Erau însă condiţiuni mai grele la fondarea societăţii, condi-

ţiuni cari au trecut în Codul de comerţ italian şi de acolo în Codul nostru de comerţ.

Astfel se cere ca 10% din capital să fie deplin vărsat; iar dacă acţiunile sunt numai de câte 25 franci, să fie complet achitate dela început. De acolo au rămas şi formalităţile transcrierii, publicaţiunii şi autorizării tribunalului, cari au trecut şi în Codul de comerţ italian şi în Codul de comerţ român, şi cari îngreuiază foarte mult formarea acestor asociaţiuni. Aceste dispoziţiuni s'au uşurat prin legea din August 1893.

Sub imperiul acestor legi s'au desvoltat aceste societăţi cooperative in Franţa. In anul 1894 a intrat în vigoare o altă lege, care priveşte crearea de societăţi de credit agricol, un fel de societăţi de credit mutual-sindicat, căci sunt alipite pe lângă sindicatele agricole.

Aceste bănci de credit agricol sunt formate numai din membrii sindicatelor agricole şi numai pentru a oferì credit membrilor din sindicatul care le-a format. Deci, sunt casse de credit cu un câmp de acţiune foarte circumscris.

In fine, la 31 Martie 1899, se aplică legea asupra casselor regionale de credit agricol, destinate în spiritul autorilor ei să activeze formarea de societăţi cooperative de credit.

D-lor, în Franţa, sub imperiul legilor din 1867 şi 1893 s'au creat băncile populare, cari în forma adevărată cooperativă nu au apărut decât în 1875, prin „Banca populară din Cannes“ în Alpii Maritimi; apoi în 1883 „Banca populară din Menton“, fondată de Ch. Rayneri, şi, în fine, în 1884 „Societatea de credit mutual din Poligny“. Graţie unei vii propagande, dusă mai ales de Eugène Rostand, P. Ludovic de Besse şi Ch. Rayneri, s'au înfiinţat în ultimii ani numeroase bănci populare după tipul Schulze, Raiffeisen şi alte tipuri intermediare, formând multe din ele federaţiuni speciale. Aşà sunt societăţile cooperative după tipul Raiffeisen, reprezentate prin grupul casselor de credit rurale ale lui Durand, şi grupate în uniunea casselor rurale şi unele din cele aderente centrului federativ; apoi societăţile de credit cu răspundere limitată, fondate de Ch. Rayneri şi unite în centrul federativ al creditului popular francez.

Astfel, în 1900 erau cam vreo 25 de casse populare urbane şi vreo 650 asociaţiuni de credit agricol. Pentru a se da o impul-

siune şi mai mare acestor asociaţiuni agricole şi a le pune capital la dispoziţie, s'a propus, în anul 1892, un proiect de lege de către Develle, Ministrul Agriculturii, şi Rouvier, Ministru de Finanţe, pentru crearea unei bănci centrale de credit agricol popular.

Pentru ce se cereà înfiinţarea acestei casse centrale? Se cereà pentru o serie de argumente: se spuneà că băncile populare nu au capital suficient să facă faţă necesităţilor.

Apoi pentru a se înfiinţà aceste bănci populare le trebue capital. Deci să le dăm putinţa ca să-l găsească undeva.

Un alt argument este că băncile populare lucrând cu agricultori, nu pot împrumutà pe un termen scurt şi băncile locale nu pot aşteptà cu poliţe, cu scadenţe lungi, în portofoliu.

Un al treilea argument este că băncile locale nu pot ca să reescompteze efectele lor, căci cambiile lor sunt pe termen lung. Iar banca Franţei, fiind o bancă de emisiune, nu poate să-şi încarce portofoliul său cu poliţe cu scadenţe lungi.

Astfel s'a conchis că este bine ca să se înfiinţeze o bancă centrală care să pună capitalul la dispoziţiunea băncilor populare, scontându-le efectele lor şi în acelaş timp să ajute înfiinţarea băncilor locale, dând la început, când aceste bănci se înjghebează, avansuri necesare. Vedeţi, d-lor, în acest proiect de lege francez principiul pe care îl găsim în actualul proiect de lege, însă cu oarecari deosebiri.

In contra acestei casse centrale s'a pornit o mişcare enormă tocmai de către asociaţiunile diferitelor societăţi de credit local.

D-l *Em. Culoglu:* Şi de către toţi economiştii francezi.

D-l *M. Vlădescu:* Şi de către toţi economiştii francezi, după cum foarte bine spune d-l Culoglu. S'au făcut congrese şi am aci o publicaţiune în care se văd rezoluţiunile diferitelor congrese ce s'au ţinut în Franţa şi la unele dintre ele, cum a fost la congresul din 1900, din Menton, au luat parte Luzzati şi Wollenborg, iniţiatorii şi întemeietorii băncilor de cooperaţiune din Italia, iar la alte congrese a luat parte şi fiul lui Raiffeisen. Succesiv şi în mod constant, d-lor, s'au luat absolut rezoluţiuni contra înfiinţării cassei centrale, pe care voià proiectul de lege, depus în 1892 în Camera franceză, să o înfiinţeze.

Iată vă cetesc aci rezoluţiunea luată în congresul dela Menton:

„Congresul se pronunţă cu energie în contra oricărei orga-

nizațiuni de credit agricol în Franța printr'o instituțiune centrală; emite părerea că mijloacele de a organizà practic în Franța creditul agricol trebue să fie căutate în soluțiunile inițiativei libere și locale...“

Congresul ținut la Bourges, în Aprilie 1891, reînnoește rezoluțiunea în acelaș sens:

„1. Nu este locul ca să intervie nici garanția, nici direcțiunea, nici supraveghiarea Statului în crearea stabilimentelor de credit rural.

„2. Congresul, reînnoind dorințele sale anterioare, se pronunță în contra oricărei instituțiuni centrale de credit agricol“.

Congresul din Lyon, din 1892, acelaș lucru.

Asemenea în congresul ținut la Toulouse, în Aprilie 1893. Iată una din rezoluțiunile luate în acest congres: **„O bancă centrală** *de credit popular urban și agricol nu trebue să precedeze formațiunea cooperativelor de credit, dar să fie consecința desvoltării lor; intervenția directă a Statului, fie pentru avansuri sau împrumuturi, fie pentru subscrierea unei părți din capital, fie prin garanții de interes, într'o instituție centrală de credit popular urban sau rural trebue să fie respinsă“.* In toate congresele de credit popular și agricol din Franța s'au luat rezoluțiuni în acest sens; iar în congresul internațional ținut la Paris în Iulie 1900 mai toți sindicii federațiunilor germane, președinții și directorii băncilor și federațiunilor franceze și italiene, precum și reprezentanții englezi, s'au pronunțat în acelaș sens, considerând ca o eroare economică intervenția Statului și mai ales furnizarea de capital sau garanțiile de interes făcute de Stat acestor cooperative de credit.

Astfel, d-lor, persoanele cele mai competente și cele mai autorizate prin instituțiunile de credit ce conduc s'au pronunțat contra proiectului prezentat de guvernul francez pentru înființarea unei casse centrale, cu intervenția Statului, cu capitalul Statului.

Când d-l Meline, care susținea acest proiect de lege, a venit prim-ministru, l-a retras și a prezentat în 1897 un alt proiect de lege, prin care preconizà cassele regionale de credit, despre cari v'a vorbit d-l Culoglu în cuvântarea sa.

Această idee i-a venit d-lui Meline cu ocaziunea prelungirii privilegiului băncii Franței, dela care a cerut, în schimbul prelungirii privilegiului, acele 40 milioane fără dobândă, de cari vă vorbià

d-l Filipescu. Acest capital d-l Meline s'a gândit să-l dea acestor bănci regionale, împreună cu cele două milioane cari reprezentă partea minimă ce trebue banca Franței să dea anual Statului.

Acest fond trebuià să fie pus la dispoziția băncilor regionale. Insă ele nu trebuià să fie înființate de Stat, ci din inițiativă particulară, după cum s'au înființat și celelalte bănci de credit cu părți de acționari. Ele trebuiau înființate într'un scop întreit: răspândirea cât mai largă a casselor de credit agricol, pentru primirea excedentelor eventuale ale casselor locale, și al treilea pentru a face avansuri în bani și a reescomptà portofoliul băncilor locale. Cu alte cuvinte, băncile regionale sunt organizate prin lege ca niște intermediare între banca Franței și băncile locale. Pe de o parte ele oferă mai multe garanții capitalului pe care Statul îl oferă fără dobânzi, însă pe un timp de 5 ani, cu dreptul ca la împlinirea acestui termen să prelungească încă pe un nou period de cinci ani, iar pe de alta ele sunt destinate să înlesnească înființarea de bănci locale. Acest proiect de lege s'a votat, caută să se aplice, însă efectele nu sunt prea bune, cu toată intervenția și explicațiile pe cari diferiții președinți de societăți de credit le dau. Trebue însă să spun că președinții sunt contra acestor casse regionale; ei nu admit amestecul Statului, nu admit ca Statul să dea un capital al său acestor bănci și încă fără dobândă.

D-lor, v'am arătat câteva exemple de cum stă chestiunea cooperativelor de credit rural.

Nu mai vorbesc de ceea ce se găsește în alte țeri. Dacă am ținut să fac expunerea acestor bănci în alte țeri, și vă mulțumesc pentru atențiunea ce mi-ați acordat, este, d-lor, pentrucă nu se poate înțelege economia unei legi ca cea care ni se prezentă, decât studiind modul cum au evoluat în alte țeri aceste bănci. Am ținut să fac istoricul acesta, fiindcă v'am spus că acest proiect de lege este un proiect tendențios, care satisface unei anumite doctrine economico-politice, iar nu un proiect care să satisfacă niște trebuințe reale.

D-lor, ați văzut că nu există bănci centrale decât în Prusia. In Ungaria există iarăș bancă centrală.

In Ungaria a început această mișcare cooperativă la 1888 în comitatul Pestei și s'a introdus în comitatele vecine în 1894 și 1895 mai mult.

In 1894 se institue în Ungaria un institut central, cu scop, pe de o parte, de a ajutà aceste bănci, iar pe de alta, să impulsioneze formarea lor. Sub impulsiunea acestei instituţiuni s'au creat mai multe bănci locale populare.

Astfel, de unde în Ungaria, în 1889, erau 54 casse de credit rural, cu 9.507 membri, având 22.366 părţi şi 631.180 florini capital, în 1897 au ajuns a fi 379 casse, cu 86.509 membri, cu 163.513 părţi, însumând 4.441.620 florini.

Insă, d-lor, nemulţumiţi şi cu acest institut, din cauza mişcării socialiste foarte pronunţate, care a luat naştere în Ungaria, în anul 1898 se modifică legea şi în locul instituţiunii centrale se formează altă cassă centrală, care numai într'un singur an a creat 319 casse nouă de credit rural, aşà încât numărul total a ajuns la 712 casse cu 135.275 asociaţi, având 272.008 părţi, însumând în total 14.540.487 coroane.

In acelaş timp s'au constatat oarecari schimbări în mersul acestor bănci. Astfel lichidările s'au întâmplat într'un mai mare număr decât erau mai înainte, s'a constatat un număr mai mare de împrumuturi şi acordate cu uşurinţă, cheltueli mai exagerate, şi aş puteà adăogà, cu influenţe morale mai rele decât erau mai înainte. Aceste numeroase bănci sunt totuş reunite în diferite grupuri. Din istoricul ce am onoare a-l face v'am dovedit, d-lor, că în toate ţerile mişcarea societăţilor cooperative de credit a precedat ea şi la noi legislaţia. Ele au fost fondate prin iniţiativa particulară a diferiţilor oameni cu tragere de inimă şi cu dorinţa de a îndreptà situaţiunea economică a populaţiunii muncitoare din diferite localităţi. Peste tot ele au avut de scop—şi trebue să insist asupra acestui punct — provocarea, desvoltarea şi întărirea spiritului de economie. Acesta a fost scopul cel dintâiu ca populaţiunea să-şi economisească treptat treptat prisosul său prin cotizaţiuni; de aici tipul de cotizaţiuni, de societăţi cu capital variabil, de aici acţiuni reduse sau părţi mici plătibile în rate.

Al doilea scop a fost ca aceste economii să fie aşà regulamentate, încât să reintre direct şi imediat în circălaţiunea productivă şi să nu stea cantonate pentru a fi întrebuinţate numai în rentă de Stat, aşà cum se face astăzi la noi cu economiile depuse la Cassa de economie.

Tot aşà este şi în Franţa, de unde s'a şi inspirat legiuitorul

casselor noastre de economii. Ele sunt destinate numai ca să servească Statul, fiind economiile puse numai în rentă, şi acordând depunătorilor o dobândă fixă foarte mică. Prin această dispoziţiune economiile sunt, e drept, pe deplin asigurate, însă ele sunt sustrase circulaţiunii şi sunt sustrase în paguba înfloririi actiunii productive, comerciale, industriale, etc. In contra acestei stări de lucruri a luptat cu succes Luzzati, în Italia, în contra casselor de economii de Stat, numai pentru rentă, luptă congresele de credit cooperativ francez.

Prin propagandă, prin instrucţiuni, prin exemple serioase şi convingătoare s'a făcut, d-lor, cunoscut, în cercuri din ce în ce mai largi, scopul, utilitatea şi imensele foloase ce pot aduce aceste cooperative de credit şi populaţiunii şi economiei naţionale.

Ast-fel, în toate ţerile s'au îmmulţit aceste asociaţiuni treptat treptat, după spiritul, legislaţiunea şi raporturile economice variabile în diferitele ţeri. Immulţindu-se treptat aceste societăţi de credit rural, au ajuns să formeze între ele mici federaţiuni, numind un comitet de priveghiere, propagandă şi susţinere.

In urmă s'a ajuns să se simtă nevoia înfiinţării unei Casse centrale, ca în Prusia, unde idealul erà răspunderea nelimitată.

Numai în Prusia, şi după 50 de ani de mişcare cooperativă, şi în Ungaria, graţie unei mişcări violente, s'a simţit nevoia interventiunii Statului pentru a se creà un fond pentru formarea unei bănci centrale.

In Italia, însă, iniţiatorii şi susţiitorii mişcării cooperative de credit sunt inimicii cei mai declaraţi împotriva înfiinţării unei Casse centrale şi se susţine neamestecul Statului în controlul acestor bănci.

Controlul revine membrilor cari se asociază, punându-şi economiile lor pentru a fundà societatea. Ea trebue să se bazeze mai ales pe încrederea reciprocă, care se desvoltă cu atât mai mult, cu cât se desvoltă şi capitalul. Chiar în Franţa, iniţiativa guvernului de a se amestecà în aceste casse se datoreşte tendinţei foarte manifeste din Camera franceză, de când au intrat multe elemente cari voiau organizarea băncilor populare după doctrina intervenţiei de Stat şi a creditului de Stat.

Ştiţi foarte bine, că sunt anume grupări politice, grupările

socialiste, cari admit ca Statul să fie bancherul tuturor, şi al populaţiunii rurale şi al celei urbane.

Dar dacă la noi în ţară ne-am pune pe această teorie, atunci nu ştiu unde ne-am oprì. Statul care nu are alte fonduri decât acelea provenite din munca cetăţenilor, din contribuţiunile pe cari le dau ei, nu trebue să devină bancher faţă de populaţiunea rurală, căci atunci ar trebuì să fie bancher şi faţă de populaţiunea urbană, fiindcă şi în oraşe se găsesc oameni cari n'au mijloace ca să-şi satisfacă nevoile lor.

Acei cari în Franţa aţi văzut că au silit guvernul să retragă proiectul votat de Cameră, au fost înseşi asociaţiunile de credit.

Prin urmare vedeţi, d-lor, din această expunere reiese în mod evident: că un proiect de lege, care se ocupă cu organizarea casselor numite Credite rurale, nu trebue să fie un proiect care să instituească dela început o Cassă centrală; el nu trebue să aibă în vedere numai capitalul acestor bănci, şi mai ales nu trebue să hotărască venirea foarte uşoară a unui mare capital şi încă mai puţin al capitalului Statului. Statul nu are chemarea ca prin capitalul său, strâns forţat prin contribuţiuni pentru nevoile sale, să caute ca să înlesnească fondarea acestor bănci de credit, dându-le dela început un capital mare ca să funcţioneze. Dacă Statul face alt-fel, pe lângă că lucrează contra marei chemări sociale a acestor bănci, dar va trebuì să introducă în ele controlul Statului, şi, deci, toate măsurile coercitive pe cari legile de urmărire le pun la dispoziţia Statului. Cu modul acesta băncile nu mai sunt ale iniţiatorilor, nu mai sunt cooperative de credit, ci instituţiuni de Stat.

D-lor deputaţi, care e economia proiectului de lege care se prezentă astăzi?

Mai întâiu el hotărăşte crearea unei casse centrale, adică tocmai ceea ce nu trebuià şi nici nu se cereà.

Pe de altă parte se creează o Cassă centrală cu totul specială. D-l raportor recunoaşte singur, că o astfel de Cassă centrală, aşà cum o organizează acest proiect de lege, nu există nicăieri. Chiar acolo unde s'au înfiinţat astfel de casse centrale, ele nu au nimic de comun cu organizarea Creditului Agricol dela noi, şi deci cu toată legislaţia particulară acestei instituţiuni.

D-lor, eu găsesc un lucru foarte rău această dispoziţie de a face din Creditul agricol Cassa centrală a tuturor băncilor rulale.

Căci, d-lor, ce este Creditul agricol? El este prima încercare ce s'a făcut la noi în ţară de a pune la dispoziţia populaţiei rurale banul Statului, de altmintreli în condiţiuni foarte grele şi foarte costisitoare. In acelaş timp făcând Creditul agricol Cassă centrală a băncilor populare săteşti, ce faceţi d-voastră? Introduceţi în organizaţia băncilor intervenţia întreagă, completă a Statului, fie prin darea capitalului, fie prin organizarea operaţiunilor, fie prin controlul care exercită Creditul agricol. Aşà încât, în definitiv, proiectul de lege organizează Cassa de credit sătenesc ca instituţie de Stat. Acesta este adevărul.

Creând prin proiectul de lege Cassa băncilor populare, ca instituţie de Stat, să-mi daţi voie să consider justificată afirmaţiunea mea că organizaţi, conform tendinţelor economice şi sociale, scumpe d-le raportor, şi acum văd cu mirare că sunt şi ale d-lui Ministru de Finanţe, iar nu conform cu nevoile reale ale noastre.

Nu erà de loc nevoie să se vină cu astfel de lege. Nu trebue ca Creditul agricol să fie hotărît a pune capitalul său la dispoziţia băncilor săteneşti.

Căci de unde aţi scos d-voastră necesitatea şi oportunitatea ca băncile rurale, izvorîte din iniţiativa sănătoasă şi rodnică a populaţiei rurale, instituţii independente cari s'au desvoltat dela sine, să le transformaţi acum în instituţiuni de Stat şi să le puneţi la dispoziţiune Creditul Statului? Dacă Creditul agricol, care pune la dispoziţiunea claselor săteneşti banii Statului, ar fi dat rezultate suficiente, ar fi mulţumit şi îndestulat populaţiunea rurală, mai erà nevoie ca populaţiunea rurală să plănuească ea singură şi să-şi formeze societăţi de credit?

D-lor, d-voastră aţi auzit pe d-l Vintilă Brătianu, care v'a arătat că din 25 milioane ale Creditului agricol, câte erau împrumuturi contractate în 1902, numai un milion reprezentă împrumuturi nouă, iar restul de 24 milioane sunt împrumuturi învechite, cari sunt reînnoite. Vedeţi că această sumă e deţinută în anumite mâini, şi e foarte greu populaţiunii rurale să scape de aceste datorii. Pentru ce? Pentrucă nu e numai interesul Creditului pe care îl plăteşte, sunt interese cu mult mai mari, aproape camătă. Pentru a se împrumută la Credit, săteanului îi trebue certificat prin care să se constate că are gajul necesar, că acel gaj există şi că este proprietar. Ei bine, ştiţi ce efect a produs această cerinţă a Credi-

tului agricol asupra populaţiunilor rurale? Eu cunosc populaţiunea rurală, trăesc câteva luni pe vară în mijlocul ei, şi caut să-i studiez nevoile şi efectul legiuirilor noastre.

Săteanul trebue să plătească pe primar, pe perceptor pentru ca să-i dea actele trebuincioase. Pentru suma pe care o cere, 40—50 lei, trebue să dea primarului şi perceptorului câte 2—3 lei, care, vedeţi că pentru un termen de 3 luni, adăugaţi la dobânda cuvenită creditului, face ca dobânda să devină enormă. Apoi de multe ori nu poate să plătească la termen: a trebuit să plătească dările către Stat, pe proprietar ori arendaş, a trebuit să-şi vândă gajul, fie producte, fie animale. El trebue să reînnoească împrumatul la Credit; deci alte certificate prin cari să se constate că gajul există, alte parale primarului şi perceptorului. Ei bine, vedeţi că din cauza acestor formalităţi, efectul dezastros al aplicării legii de urmărire, Creditul agricol a făcut mare rău populaţiunii rurale, a sărăcit-o, a băgat-o în datorii, şi ceva mai mult, nici nu au gajul pe care l-au angajat. Dar poporul român este cinstit, şi plăteşte treptat câte 3—4 la sută din datoria lui şi treptat se achită cu totul. Unde mai puneţi şi împrumuturile fictive, făcute adesea pe numele sătenilor de primari şi perceptori. Este destul să amintesc cazurile întâmplate în unele comune din chiar judeţul Ilfov, şi procesele la cari au dat naştere, destul de bine cunoscute administraţiei Creditului agricol. Tocmai din cauza acestor rele, acolo unde sătenii au înţeles avantagiile asociaţiunii şi cooperaţiunii, au făcut aceste bănci, şi le-au făcut tocmai pentru ca să scape de acţiunea Creditului agricol. Cunosc chiar comune în cari s'au înfiinţat aceste bănci populare, unde prima grije a ţăranilor a fost să plătească Creditul agricol, pentru ca de aci înainte să nu se mai împrumute la Creditul agricol de loc. Va să zică, d-lor, vedeţi că pe de o parte populaţiunea rurală simte nevoia ca prin aceste asociaţiuni de credit, formate prin munca şi economia lor, să scape de Creditul agricol şi de bacşişurile ce trebuesc să dea primarilor, notarilor şi perceptorilor; iar pe de altă parte, legea pe care d-voastră o propuneţi vine şi spune sătenilor; am să vă pun cu totul la discreţiunea Creditului agricol, căci toate băncile rurale, înfiinţate de voi, sătenii, le voiu subordonà Creditului agricol şi în acelaş timp toate împrumuturile pe cari le veţi face la aceste bănci se vor supune pentru achitarea lor aceloraşi dispoziţiuni, ca şi împrumuturile contractate

la Creditul agricol, adică li se va aplicà legea generală de urmărire a Statului, identificându-se în această privinţă datoriile către bănci cu contribuţiunile datorite Statului.

Credeţi d-voastră că cu astfel de legiuiri aveţi să desvoltaţi tocmai ceea ce erà mai necesar pentru noi, mai îmbucurător pentru populaţia rurală, adică spiritul de iniţiativă?

D-lor, care este tendinţa sănătoasă, partea care constitue esenţa chiar a cooperaţiunii în această mişcare de bănci populare? Este de sigur imboldul ce se dă fiecărui sătean de a adunà un mic capital şi prin acest capital să-şi poată desvoltà creditul său personal.

Adunarea prin mici economii şi depuneri succesive a unui capital personal, desvoltarea şi întărirea creditului personal şi obişnuirea sătenilor cu operaţiunile de bancă, iată marele avantaj moral, economic şi financiar al acestor cooperative de credit. Ele nu trebuesc să fie considerate ca bănci de capital, ci ca bănci de persoane. Acì persoanele sunt cari au importanţă, persoanele cari se asociază şi cari cu mici economii adună ceva capital, precum desvoltă creditul personal.

Astfel la micile lor nevoi asociaţii sau micii producători pot să se împrumute în condiţiuni foarte uşoare, şi deci pot să-şi desvolte activitatea lor economică. Iată ce trebuià avut în vedere şi cum trebuiau considerate aceste bănci de cooperaţie rurală, atunci când se lucrà la o legiferare asupra lor. Dar d-voastră veniţi să opriţi de odată această foarte îmbucurătoare iniţiativă a populaţiunii rurale, veniţi cu această lege de intervenţie a Statului, de dare de capital al Statului, s'o omorîţi, s'o striviţi. Pentru ce? Apoi este aceasta o lege bună? Cred că această lege va omorî acest spirit de iniţiativă, această sănătoasă tendinţă a populaţiunii noastre săteşti, de a creà, prin iniţiativa sa şi cu capitalul izvorît din economiile sale, astfel de casse, fie numiteSchulze-Delitzsch, fie Raiffeisen.

Eu cred că prima chemare şi cel mai însemnat rol social şi economic ce au de îndeplinit aceste cooperative de credit este, d-lor, de a emancipà economiceşte şi financiar populaţia rurală de Stat. Cu alte cuvinte, ca populaţia noastră rurală, şi aş puteà adăogà şi cea dela oraşe, să înveţe a trăì prin propriile puteri, prin muncă şi economie, prin economie acumulată şi prin asociaţie, fără să aştepte continuu tot dela Stat.

D-lor, nu ne plângem noi că populaţiunea noastră are din contră o prea mare tendinţă către sprijinul Statului? Nu ne plângem noi de un funcţionarism exagerat? Nu ne plângem noi că toată populaţiunea dela oraşe şi dela sate, după ce a învăţat o brumă de carte, cere ca Statul să-i dea funcţiune şi aşteaptă totul dela Stat? Aceasta este noţiunea falsă care este astăzi în circulaţiune şi care împinge pe toată lumea la funcţiuni.

Ei bine, voiţi d-voastră ca populaţiunea noastră rurală, tocmai când legiferaţi asupra unei întreprinderi care denotă desvoltarea unui spirit de iniţiativă particulară, de întărire şi susţinere economică prin ea însăşi, să creadă că totul trebue să aştepte dela Stat, şi să desvoltaţi înşişi d-voastră spiritul acesta exagerat de care ne plângem cu toţii? Eu cred că această tendinţă nu este sănătoasă, nici pentru populaţiunea dela ţară şi nici pentru întreg viitorul economic al acestei ţeri.

Iată de ce am spus dela început că acest proiect de lege regulamentează conform tendinţelor autorilor lui, iar nu conform cu trebuinţele de fapt, cari reies şi din esenţa băncilor populare de cooperaţiune rurală, din desvoltarea lor şi mai ales din frumoasa lor chemare socială şi economică.

Dar, d-lor, d-voastră nu daţi numai capitalul Statului pentru crearea şi funcţionarea acestor bănci, ci creaţi şi alte tipuri cari nici nu sunt în ţara noastră.

Astfel, printr'un articol din lege, care a fost foarte bine şi foarte spiritual indicat de predecesorul meu d-l Constantinescu, d-voastră creaţi bănci populare cu răspundere nelimitată, fără părţi şi fără capital, şi le constituiţi întocmai după sistemul Raiffeisen, aşà cum le prevede art. 8, alin. *a*, *b* şi *c*, adică răspunderea nelimitată şi solidară a membrilor, precum se cere ca 50 la sută din beneficii să fie trecut la capitalul de rezervă, care este nedivizibil.

D-l *C. Stere:* De unde aţi luat că e fără capital?

D-l *M. Vlădescu:* Iar art. 19 spune:

„Beneficiul net realizat de Creditul agricol în operaţiunile făcute cu băncile populare săteşti se va întrebuinţà după cum urmează: 40 la sută beneficii Creditului; 30 la sută fond de rezervă la Credit pentru bănci şi 30 la sută se vor da băncilor prevăzute de art. 8, alin. *a*, *b* şi *c*, adică sistem Raiffeisen, iar în caz când nu vor existà astfel de bănci, aceşti din urmă 30 la sută se vor

întrebuinţà pentru îmbunătăţiri culturale şi economice la sate, nu se vor da deci băncilor populare, după sistemul care există la noi, adică care împarte beneficiile între membri.

Prin aceste dispoziţiuni d-voastră voiţi să creaţi prin lege bănci rurale, după sistemul Raiffeisen, căci numai în sistemul Raiffeisen nu beneficiază capitalul de fondul de rezervă, nu se împărţeşte nimic la membri.

Astfel voiţi să creaţi în ţară la noi un tip de societăţi cari nu există.

Toate băncile populare ce s'au înfiinţat până acum la noi prevăd în statutele lor ca să împartă beneficiile lor între membrii asociaţi, oprind o oarecare proporţiune pentru fondul de rezervă, iar răspunderea nu este nelimitată.

Nu cunosc nici o societate de cooperaţie de credit rural la noi făcută în nume colectiv, toate sunt anonime, au deci răspundere limitată.

Dar poate cunoaşteţi d-voastră? Vă rog să-mi arătaţi unde la noi în ţară există societăţi de felul acesta, în cari beneficiile nu se repartizează asupra celor cari au capital, ci se mănţin ca fond de rezervă inalienabil, chiar dacă se desfiinţează societatea? Sunt în Germania, şi foarte puţine în unele ţeri; în ţară la noi, însă, eu nu cunosc cazuri de felul acesta. D-voastră voiţi să le creaţi prin lege şi le daţi 30 la sută din beneficiile rezultate din operaţiunile tuturor băncilor populare formate cu un fond al lor.

In nici o parte din lume nu se legiferează în acest chip asupra aceea ce nu există, căci nu se poate determinà prin lege, şi mai ales prin astfel de avantajare, aceea ce nu s'a putut desvoltà prin oameni, prin moravurile şi raporturile de toate felurile ale populaţiunii.

Dacă nu se găsesc elementele cari să înţeleagă acest sistem, de geaba le prevedeţi şi avantajaţi prin lege; ele nu se vor înfiinţà.

Astfel cred că este dovedit că d-voastră nu aţi legiferat conform trebuinţelor băncilor rurale, actualmente existente la noi în ţară, nici conform cu tendinţele şi cu frumosul lor rol social şi economic. D-voastră aţi legiferat ţinând seamă de ceea ce anume doctrine socialiste v'au făcut să vă pară mai bun. Iată pentru ce mă tem că efectele acestei legi vor fi rele, vor fi dăunătoare cooperaţiei de credit la sate. Căci, d-lor, cari vor fi efectele acestei legi?

Va grăbì să se formeze fel de fel de asociaţiuni cari să tragă capital dela Banca centrală, adică dela Stat, ca să-şi facă afacerile lor, pentru ca în cele din urmă să-şi înstrăineze averea, să facă cum s'a făcut cu gajul afectat Creditului agricol, iar populaţiunea rurală se va găsì din nou onerată cu alte datorii.

Nu este sănătos ca cooperativele de credit să fie desvoltate în mod artificial prin dare de capital al Statului.

Este mai bine să se lase iniţiativei sătenilor şi deprinderii lor la economie adunarea capitalului.

Statul să le dea instrucţiuni, ca să se desvolte înţelegerea mecanismului lor, a avantajelor economice şi morale pe cari ele e pot aveà la sate. Nu este sănătos să li se dea capital, ci să se lase ca să-l acumuleze singure, iar angajamentele ce le-ar puteà aveà cu o bancă să şi le desvolte singure, ca rezultat al operaţiunilor lor sigure şi oneste.

Să nu le dăm capital şi credit, fiindcă aceasta desvoltă o tendinţă contrarie direcţiunii morale ce trebue să dăm populaţiunii dela ţară, şi eu nu admit aceasta, fiindcă este contrariu şi cu principiile partidului din care fac parte, şi cu cele mai superioare şi mai vitale interese ale ţerii.

Populaţiunea rurală trebue să ştie să-şi desvolte singură averea şi economia prin acumulare de câştiguri depuse la bancă, pentrucă numai astfel poate să devină un element sănătos, un element puternic de prosperare, nu numai pentru el, dar pentru ţara întreagă.

D-lor, economia rurală acumulată succesiv va fi foarte mare, şi sunt convins că va transformà în bine starea economică şi financiară a ţerii. Numai economia populaţiei rurale acumulată va face ţara noastră financiară bogată.

Ea e prea numeroasă, pentru ca sumele cât de mici ce va economisì, în totalul lor să nu ajungă la sume foarte mari.

Vedeţi că dejà aceste bănci au peste 4 milioane capital. Ei bine, d-lor, dacă fiecare sătean ar ajunge să economisească o sută de lei, în toată ţara ar face sute de milioane de lei. Am credinţă că economia acumulată la sate va provocà pe cea dela oraşe şi toate împreună vor puteà face să se adune capitaluri suficiente în ţară. Dar d-voastră prin această lege împiedicaţi această acumulare de economie. D-voastră chiar nu lăsaţi nici să se aglomereze capital şi rezervă, fiindcă constituiţi depozitul la banca centrală, pentrucă

spuneţi că din profitul care va ieşì din operaţiile băncilor săteşti cu Banca centrală, după ce Banca centrală îşi trage partea enormă de 40%, aceea ce e destinat unui fond de rezervă al băncilor populare, adică 30%, nu se depune la fiecare bancă populară, ci se păstrează tot la Banca centrală, ca fond special al acestei bănci.

Ar fi mai just şi mai bine ca acest fond de rezervă să rămână la băncile populare, nu ar fi nevoie să rămână la Cassa centrală. Las la o parte, d-lor, criticele relative la dispoziţiile privitoare la Banca Naţională; în această privinţă aprob tot ceea ce a spus d-l Nicu Filipescu.

Dar, d-lor, în definitiv eu nu mă speriu de această lege a d-voastre, fiindcă am convingerea că foarte puţine din băncile actuale se vor conformà acestei legi. De aceea recunosc că singura parte bună pe care aţi făcut-o e că nu aţi introdus obligaţiunea ca băncile să înceapă numai decât să lucreze cu Cassa d-voastre centrală. Sunt convins că băncile populare vor evità să se pună în legătură cu Cassa centrală. Vor rămâneà să lucreze pe seama lor. Vor lucrà în mod restrâns cu creditul care pot să-l acorde şi nu se vor supune legii ca să recurgă la banii Creditului agricol.

Insă introduceţi în lege alte dispoziţiuni obligatorii, fie că lucrează, fie că nu lucrează cu Cassa centrală, adică să-şi trimită în termen de o lună Băncii centrale statutele, pentru ca să le vadă, să le verifice şi să introducă modificări.

Eu cred ca aţi depăşit prin acest proiect de lege nevoia care reclamă o legiferare a acestor bănci. Căci, d-lor, d-voastră nu aţi venit cu o lege completă şi generală asupra cooperaţiunilor, fie chiar numai de credit. Deci aţi voit să legiferaţi în grabă asupra băncilor rurale, fiind împinse de oarecari nevoi. Ei bine, d-lor, care erà necesitatea urgentă a legiferării în această materie?

Trebuià oare să determinaţi prin lege cu capitalul Statului înfiinţarea unui număr oarecare de bănci? Nu, căci băncile existau. Trebuià să vă îngrijiţi de controlul băncilor şi de asigurarea capitalului care se puneà acolo.

De ce nu v'aţi mărginit să legiferaţi numai asupra acestui punct, să legiferaţi controlul? Ştiu câteva cazuri, şi s'a spus şi de d-l Ministru de Finanţe, prin întreruperi, că băncile rurale ameninţă a se compromite. D-lor, eu nu cred că malversaţiuni sau necinstea administratorilor poate să le periciteze, şi mai de grabă din

neştiinţă, pentru că sunt amestecaţi învăţători, preoţi, cari sunt cei mai cu cultură în sat, cei mai onorabili, cei cari au şi tragere de inimă şi răspundere morală, dar poate din neştiinţă, din necunoaşterea regulelor de contabilitate poate se vor fi făcut neregularităţi. Ştiu că s'au întâmplat în Moldova oarecari neregularităţi şi s'a trimis să se controleze de către controlorul financiar. Rezultatul a fost că erà aproape să fie desfiinţată banca. Pentru ce? Pentrucă ţăranii nu privesc cu ochi buni pe controlori şi pe perceptori, ei sunt groaza ţăranilor, şi decât să primească ei ca perceptorul să se amestece în societăţile lor, mai bine le desfiinţează.

Aşà erà să se întâmple cu banca populară din Paşcani, şi ştiu că numai graţie delegatului pe care îl are d-l Ministru al Cultelor s'a putut face ca banca să nu se desfiinţeze.

Cu această lege, dacă băncile vor lucrà cu Creditul agricol, veţi ajunge la disolvarea lor. Ţăranii nu vor primì să-i controleze perceptorul şi controlorul şi să le impună toate regulele de urmărire, conform legii băncilor agricole.

Iată pentru ce cred că băncile rurale vor evità să lucreze cu Creditul agricol, iar dacă vor lucrà, se va ajunge repede la omorîrea iniţiativei individuale.

Iată pentru ce eu cred că nu erà necesar să faceţi această lege aşà cum aţi făcut-o.

Trebuià să regulamentaţi numai condiţiunile de responsabilitate a acelor cari conduc aceste bănci, într'un mod pe care l-aţi fi găsit d-voastră mai bun, şi în privinţa controlului să fi constituit comitete regionale de oameni, poate chiar din reprezentanţii autorităţii, de oameni cinstiţi, cari să aibă supraveghierea. Aţi fi putut desemnà şi un controlor care să inspecteze, sau dacă voiţi să însărcinaţi d-voastră în special pe un controlor, dar un controlor dintr'aceia cari ştiu să controleze o bancă populară a populaţiunii noastre, care trebue să aibă o atitudine foarte docilă, căci se compromite altfel toată opera. In privinţa modificărilor statutelor să nu-i prea siliţi, căci vedeţi în multe părţi a început să nască bănueală că o să fie o înşelăciune, că aceste bănci servă ca să se strângă bani pentru ca să-i iea Statul.

Iată observaţiunile de principiu pe cari am crezut de cuviinţă să le fac.

(Acì urmează discursul d-lui C. Stere, care nu s'a trimis).

Desb. Ad. dep. 1903, pag. 851—860.

4. Şedinţa dela 15 Martie 1903 a Camerei.

. . . .

D-l *Preşedinte:* Acum la ordinea zilei avem continuarea discuţiunii generale asupra proiectului de lege pentru băncile populare. D-l Take Ionescu are cuvântul.

D-l *Take Ionescu:* D-lor deputaţi, discuţiunea acestei legi a fost aşà de lungă şi aşà de detaliată, încât...

O voce: Mai ales graţie d-lui Vlădescu.

D-l *Take Ionescu:* De ce mai ales graţie d-lui Vlădescu, când toate părerile din Cameră s'au exprimat foarte lung şi detaliat?

O voce: A fost obositoare.

D-l *Take Ionescu:* Aş vrea să ştiu cine a spus că a fost obositoare? Această impoliteţă am puteà foarte lesne să v'o întoarcem. A fost aşà de lungă discuţiunea, încât nimeni nu mai poate să se întindă asupra proiectului de lege şi eu nu aş fi luat cuvântul dacă, din spusele unora din acei cari au vorbit, nu mi s'ar fi părut că se pune în discuţiune ceea ce am făcut noi la 1892, când cu reforma Creditului agricol.

D-lor deputaţi, ce am făcut noi la 1892 cu Creditul agricol?

S'a înfiinţat de d-voastră la 1881 Creditul agricol în scopul de a procurà la ţară bani ieftini pentru nevoile ţărăneşti, şi s'a întemeiat pe idea unui Credit agricol cu capital particular; însă până se se subscrie de către particulari, s'a prevăzut ca Statul să dea capitalul necesar.

Rezultatul: afară dela Iaşi, dacă îmi aduc bine aminte, unde s'a subscris tot capitalul de către particulari, pretutindeni rămăsese Statul acţionar.

Aveam dar o lege care erà un neadevăr, căci este neadevăr să pretinzi că ai bănci particulare, când în realitate capitalul e al Statului, acţiunile sunt ale Statului. Şi atunci ne-am zis, la 1892: să înlocuim un neadevăr legal printr'un adevăr legal, şi de vreme ce experienţa dovedise că nu se găseşte capital particular şi, prin urmare, nu se poate să fie Creditul agricol o instituţiune particulară, am transformat ceea ce erà de fapt într'o stare de drept, am declarat Creditul agricol instituţiune de Stat. Ceea ce am făcut nu erà o chestiune de principii. Toţi am spus atunci că am fi văzut

cu mulţumire ca Creditul agricol să ajungă o instituţiune cu capital particular.

D-l *C. Stere:* N'au spus toţi.

D-l *Take Ionescu:* Am luat cuvântul şi eu.

D-l *C. Stere :* N'aţi luat, vă înşelaţi.

D-l *Take Ionescu:* Am luat cuvântul şi eu. Dacă m'am recetit aseară ?!

Toate le veţi şti, dar să ştiţi mai bine decât mine, dacă am vorbit ori nu, asta nu se poate.

Căutaţi în Desbaterile Camerei şi veţi vedeà. Atunci între noi erau oarecari deosebiri de păreri.

De exemplu, d-l Filipescu îmi aduc aminte că a vorbit susţinând şi mai mult iniţiativa privată decât noi cari eram pe banca ministerială. Noi ziceam: intervenim ca Stat, fiindcă n'am putut să facem altfel; şi d-sa mi se pare că spuneà că tot nu trebuià să intervenim. (Intreruperi).

Eu am luat atunci cuvântul şi am spus că dacă n'am putut să ajungem ca iniţiativa particulară să subscrie capitalul, ceea ce ar fi fost idealul nostru, de ce să păstrăm un organism cu o etichetă neadevărată, şi să nu spunem mai bine lucrul aşà cum este, să nu spunem că este o bancă de Stat, căci aşà erà.

Inainte de a continuà, să-mi daţi voie, fără să fac multă teorie, să spun şi eu două cuvinte asupra acestei chestiuni de principiu a intervenţiunii Statului, şi anume a intervenţiunii Statului în materie economică, căci numai de aceasta este vorba.

Ei, d-lor, Statul poate intervenì în materie economică în două forme foarte deosebite; o formă: Statul se amestecă între factorii muncii şi regulamentează el raporturile între aceşti factori; de exemplu, Statul zice: ziua de muncă va fi de 8 ore şi nu permit nici întreprinzătorului să facă ziua mai lungă, nici lucrătorului să primească o zi mai lungă. Iată o intervenţiune. Statul ar zice, de exemplu, după un deziderat al programului socialist, este un minimum de salariu şi nu permit nimănui să se pogoare sub acest minimum. Acest fel de intervenţie este cel mai criticabil.

D-l *dr. I. G. Radovici:* Numai în învoelile agricole.

D-l *Take Ionescu:* Ştiţi că în legea toemelilor agricole este un articol final care zice că toate învoelile sunt libere, dacă nu se

fac pe baza acelei legi. Eu cred că articolul acesta din lege este foarte bun, căci este concurarea libertății. (D-l dr. Radovici întrerupe).

Trebue, d-le Radovici, să fie o deosebire între noi și între d-voastră, căci nu de geaba ne aflăm în locuri deosebite.

Prin urmare, zic, Statul poate să intervină într'o primă formă pe care o crede rea și periculoasă, adică sub forma aceasta, ca Statul să regulamenteze el raporturile dintre factorii muncii.

In legea de astăzi nu este vorba de această formă a intervenţiunii Statului în materie economică.

De altmintrelea, d-lor, nici sub această formă chestiunea intervenţiei nu se prezentă în practică așà de angulară, geometrică; nu există neintervenţionist care să nu facă oarecari excepţiuni, să nu fi primit oarecari ştirbituri. Nu există intervenţionist cât de utopic care să fi propus în politica reală intervenţiunea generală și absolută cum se brodează ea în teorie. In politica reală, în politica legislativă, totul este o chestiune de măsură. Adevărata deosebire constă în tendinţe: unii primesc intervenţiunea între factorii muncii, numai când o cred absolut indispensabilă, dar mănţinând principiul că ar preferì libertatea absolută; alţii, dimpotrivă, afirmând că vor intervenţiunea generală, nu cer decât unele intervenţiuni, cu speranţa că mai târziu au să capete altele.

Este însă, d-lor, o a doua formă a intervenţiunii Statului în materie economică, mult mai acceptabilă. Iat'o: se semnalează o necesitate economică pentru îndeplinirea căreia nu se prezentă particulari, atunci, în loc să aştepţi până să vină cineva să o îndeplinească, o îndeplineşte Statul.

In privinţa acestui fel din urmă de intervenţiune cred că foarte puţine ţeri pe lume sunt mai intervenţioniste decât noi, căci, afară de legislaţiunea municipală din Englitera — legislaţiunea „municipală“, nu de Stat — nu cunosc altă legislaţiune mai intervenţionistă ca a noastră, în sensul că anume ramuri de activitate economică le îndeplineşte Statul.

Nu cunosc o ţară în lume în care, ca la noi, sentimentul public, fără deosebire de partid, atunci când este ceva de făcut, să nu răspundă imediat: Statul să facă.

De ce?

Lucrul se poate explicà.

Popoarelor indolente și fără iniţiativă le place grozav să aibă

o providenţă la care să se gândească în totdeauna şi care este Statul. Căci este mult mai greu pentru cetăţeni să organizeze ei cevà, să iea răspunderea şi osteneala întreprinderii; dimpotrivă mult mai uşor să se adreseze la această fiinţă generală, care se chiamă Statul.

O altă explicaţiune ar fi, că această ţară, transformată de curând, are prea multe nevoi, şi atunci fireşte că particularii nu s'au putut organizà aşà de bine, încât să le îndeplinească; de aceea au cerut şi cer intervenţia Statului.

D-l *B. Iepurescu:* De sigur că noi ne aflăm în ipoteza din urmă.

D-l *Take Ionescu:* Aşà s'a urmat cu Creditul agricol.

Eu găsesc că legea care o făcuserăţi d-voastră asupra Creditului agricol, dacă s'ar fi putut aplicà, erà mai bună decât a noastră, căci erà preferabil să avem Credit agricol cu acţionari particulari.

Nu au venit acţionarii particulari, şi nevenind acţionarii particulari, ce erà de făcut? Nu rămâneà decât să alegem între păstrarea unei legi cu o etichetă alta decât fondul şi facerea unei alte legi în care eticheta să corespundă cu fondul. De aceea s'a făcut legea dela 1892, în care Statul a luat el Creditul agricol.

Mai erà însă un cuvânt, care făceà pe Stat să iea Creditul agricol la 1892. Vă aduceţi aminte că se votase un supliment la legea de vânzare a moşiilor Statului către ţărani. Prin acea lege se prevedeà un fel de colonizare internă, adică mutarea ţăranilor din localităţi foarte populate în localităţi mai puţin populate. Ori, pentru aceasta trebuià înlesnit ţăranilor un capital cu cari ei să-şi facă nouăle aşezăminte.

Ei bine, nu erà posibil ca Creditul agricol, cu capital particular, să facă împrumuturi de acestea cu scadenţe îndelungate şi cu plata prin anuităţi, fiindcă nu este bancă privată ca să primească să facă operaţiuni de felul acesta. Şi atunci cum se păreà că lucrul va luà o mare întindere, a fost firesc ca Creditul agricol, aşà transformat, să se iea de Stat.

Ei bine, cari au fost rezultatele? Din cifrele foarte interesante pe cari le-a adus d-l Vintilă Brătianu, aţi văzut că Creditul agricol, în cea mai mare parte, nu face decât să preschimbe aceleaşi împrumuturi, şi că, prin urmare, aş puteà să zic s'a consolidat o mare parte din capitalul pus la dispoziţia Creditului agricol, s'a consolidat în mâini nu zic insolvabile, dar în mâini cari nu pot

plătì la scadenţă, rămânând disponibilă o cifră minimă pentru cei cari n'au avut norocul să se împrumute încă. Aşà că nu este lichid capitalul Creditului agricol.

Insă ne întoarcem cu această experienţă căpătată la legeà ce se propune.

Unde ne aflăm?

Azi ne aflăm cu desăvârşire într'o altă situaţiune. D-voastră cu toţi aţi spus că, cu o iuţeală uimitoare şi demnă de toată lauda, populaţiunea noastră rurală a prins gustul de aceste bănci săteşti, că ceea ce altădată nu s'a putut dobândì la oraşe, anume ca particularii să cumpere acţiuni ale creditelor agricole, am dobândit cu o neaşteptată uşurinţă şi printr'o propagandă foarte scurtă dela populaţiunea rurală. Ne-aţi spus că s'au fondat dejà 1000 de bănci de acestea, că cele cari la început aveau numai un capitat de 300 lei. astazi au ajuns să aibă capitaluri de mii, de zeci de mii de lei. Va să zică vă aflaţi în faţa unei mişcări puternice, tocmai a unei mişcări din cele mai sănătoase, în sensul adevărat al cuvântului, căci dovedeşte pornirea sătenilor noştri de a realizà ei prin ei o dublă operaţiune dintre cele mai folositoare: să facă economii şi să le pună spre fructificare in bănci: vedeţi — eu pun o mai mare importanţă pe economiile ce vor face sătenii ca să subscrie la aceste bănci, decât pe partea a doua a lucrului, înlesnirea ce se va face prin aceşti bani celor cari au nevoie să se împrumute.

Iată o mişcare reală, o mişcare pe care toţi o constataţi. Care este atunci datoria noastră? Foarte simplă. Indată ce se găsesc cari să îndeplinească o nevoie socială prin ei înşişi, eu stau în lături. Eu nu voesc ca Statul, amestecându-se sub forma lui desagreabilă, forma lui tutelară, să omoare, dela început, o mişcare de iniţiativă privată aşà de puternică şi aşà de sănătoasă ca aceea pe care o constataţi.

Este de sigur o parte a proiectului de lege, care ni se pare cu desăvârşire simplă, şi care este bine venită; facilitarea formelor legale pentru constituirea acestor bănci săteşti. Scutirea de impozite, de formalităţi, înlocuirea tribunalului cu judecătorul de ocol, care este mai la îndemână, toate acestea, d-lor, sunt excelente.

Tot aşà cu controlul, un control oarecare.

Dar vine partea a doua.

De ce voiţi să năbuşiţi iniţiativa privată, de ce voiţi să trans-

formaţi aceste bănci în instituţii de Stat? Căci, în realitate, nu trebue să vă ascundeţi; aceste bănci săteşti le transformaţi într'un fel de sucursale ale Creditului agricol, şi când zic aceasta, înţeleg un fel de sucursale ale Ministerului de Finanţe. Nu mai încape vorbă că acesta va fi rezultatul legislaţiunii d-voastre.

Iată o mişcare populară care nu se ştie la ce rezultate admirabile puteà să ajungă, o mişcare pe care d-l Vintilă Brătianu o preţuià că peste 5—6 ani va da 50 milioane economii, o mişcare pe care o lăudaţi, despre care ziceţi că nu este factice, ci reală, şi dela primii paşi, de când abià a început să se desvolte, vine Statul cu atotputernicia lui şi o transformă într'o instituţiune de Stat. Deplorabilă doctrină.

Ziceţi d-voastră că nu este exact? Este aşà cum vă spun, absolut exact. Cum vreţi ca ţăranii din băncile săteşti să-şi dea toată osteneala pentru mărirea capitalului, când puneţi la dispoziţia băncilor săteşti imediat resursele nemărginite ale creditului Statului? Este aşà, pentrucă spuneţi că portofoliul îl vor scomtà la Creditul agricol, care este Statul, şi că acest portofoliu se va reescomtà la Banca Naţională, care de sigur îl va reescomtà, pentrucă de fapt va reescomtà iscălitura Statului. Indată ce a pus semnătura sa Creditul agricol, care este Statul, în realitate merge Statul şi se împrumută dela Banca Naţională.

Va să zică adevărul este acesta: Statul se împrumută dela Banca Naţională; Statul prin Creditul agricol, care nu este decât Statul, pune la dispoziţia băncilor săteşti capitalul necesar. Cu alte cuvinte, creaţi sucursale ale Creditului agricol de Stat prin diferite comune din România. Iată adevărul adevărat.

De unde noi făcusem de nevoie un Credit agricol de Stat, în cele 32 de judeţe, d-voastră, în realitate, prin această lege ce faceţi? Faceţi în realitate în toate comunele sucursale de ale Creditului agricol de Stat, instituţiuni dependente de Ministerul de Finanţe! Asta este legea d-voastre! Este adevărat, şi nu pricep de ce, că aţi băgat şi delegaţi de ai Băncii Naţionale!

Dar trec peste această chestiune, pentrucă în această privinţă aprob pe deantregul cele spuse de d-l Filipescu. Aşà dar, faceţi pe Stat să aibă o bancă a lui în fiecare sat.

E acesta lucru cuminte? Este bine să mergem cu amestecul Statului aşà de departe, până ce nici nu ştim dacă este măcar nevoie

de lucrul acesta? Este lucru înţelept să faceţi o astfel de operă, tocmai când ai în faţă o mişcare privată aşà de admirabilă?

Credeţi că această punere în stăpânire a Statului peste această mişcare populară e de natură să o ajute, sau, dimpotrivă, e de natură să o stânjenească, să o întunece, să o înăbuşe dela început? Acì, d-lor, fireşte, părerea fiecăruia va fi după tendinţa fiecăruia.

Dacă tendinţa lui este în favoarea unui puternic individualism, dacă el nu primeşte nici o ştirbire individualismului, decât atunci când este absolut necesară, el va vedeà în această imixtiune un mare rău. Şi o va crede cu atât mai rea, cu cât de abià a început mişcarea, şi ar dorì să o vadă dimpotrivă continuându-se spontană, să vadă ce poate da această naţiune atunci când a apucat un avânt şi este lăsată la propriile ei puteri, fără continua speranţă a stăpânirii, fără continua umbră a mânii Statului.

Dar nu le va ajunge capitalul?

Va puteà totdeauna să se sindiceze mai multe bănci săteşti şi acelor sindicate să li se pună la dispoziţie vreun credit dela Cassa de economie.

Tot nu le va ajunge?

Va fi totdeauna timp, dacă vom găsì că e absolută nevoie, să le dăm şi o bancă centrală.

Dar când s'a făcut experienţa? Suntem la începutul mişcării, şi iarăş cădem în obiceiul vechiu ca Statul să pună mâna şi pe această mişcare şi să o transforme în adevărată instituţiune de Stat.

Iată, pentru mine, marele cusur al legii. Păcătueşte în tendinţa ei, căci e contrarie tendinţei individualiste, care este idealul meu!

Neapărat, cine are un alt ideal, idealul stârpirii, confundării individului în aşà zisa solidaritate socială, nu poate să aibă decât altă părere asupra opurtunităţii sau neoportunităţiii proiectului de lege.

A doua observare pe care o fac, fiindcă înţelegeţi bine că nu este vorba de detalii, acestea se vor discutà la articole, este preferinţa pe care o daţi băncilor cu răspundere ilimitată şi solidară.

D-lor, mă întreb, nu este aceasta încă un fel de nu numai o intervenţie a Statului nepoftită, dar intervenţie a Statului absolut neiertată şi vinovată, fiindcă merge în contra firii naţiunii aceşteia?

Cum? S'au format 800 bănci şi nici una nu s'a făcut cu răspundere nelimitată şi solidară.

D-l *C. Stere:* Nu este exact; răspunderea limitată este o excepţiune, cum este cu societăţile anonime.

D-l *Take Ionescu:* Mă iertaţi! Nu s'a făcut nici o bancă cu răspundere ilimitată şi solidară. Ceea ce spuneţi d-voastră este altceva! Adică oamenii cari au vrut să facă bănci cu răspundere limitată, au greşit formele şi au dat peste răspunderea ilimitată! Dar aceasta este o pacoste peste care au dat din greşeală, nu ceea ce au voit ei. Spiritul unui popor se vede în ce a voit el să facă, nu în ceea ce a suferit din neştiinţă.

Prin urmare, d-lor, sunt în drept să vă zic: iată o experienţă făcută în ţară, o experienţă naţională; s'au făcut 800 bănci; aceste bănci s'au format fără răspundere ilimitată şi fără solidaritate.

Şi d-voastră voiţi ca să luptaţi contra acestei tendinţe?

Ce spune înţelepciunea care este datoria unui legiuitor cuminte? Inţelepciunea cere să urmeze naţiunea în tendinţele pe cari şi le-a manifestat.

D-voastră nu faceţi aşà. D-voastre nu vă place concepţia poporului român, şi vreţi să-i impuneţi o alta care-i este străină! Vedeţi cu ochi răi concepţia lui. Forma care i-a plăcut lui, banca destinată a strânge mizele şi a da un câştig, banca bizuită pe interesul propriu individual, care este pârghia cea mai puternică a civilizaţiunii, care, cum zicea d-l Ministru de Finanţe în expunerea de motive a legii acciselor, este inima şi sufletul progresului, nu vă place.

D-voastră preferaţi să înlocuiţi interesul individual printr'o altă concepţie, să înecaţi individul într'o fiinţă abstractă şi aceasta în contra aspiraţiilor şi voinţei acestei ţeri, aşà cum s'au manifestat chiar la constituirea celor 800 de bănci.

Nu este o politică înţeleaptă aceasta. Nu este înţelept ca prin momeli legislative să fie trasă conştiinţa unei ţeri într'o altă direcţiune decât aceea pe care şi-a manifestat-o liber de când a început să se organiseze.

Iată de ce cred că nu numai că nu sunt posibile băncile cu răspundere ilimitată şi solidară, dar nici nu vă admit preferinţa, căci ea porneşte dintr'o tendinţă care reprezentă un tip inferior pe scara civilizaţiei. A trage naţiunea prin momelile legislaţiunii la concepţiile acestea, este a o întoarce dela un tip de civilizaţie su-

perior, tipul individualist, la un tip inferior, şi aceasta nu pot să primesc.

Acestea sunt, d-lor, observaţiunile ce voiam să fac asupra acestui proiect de lege.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* D-lor, d-l Filipescu, începând cuvântarea d-sale, constată, nu fără oarecare satisfacere, diferinţa care ar existà, după d-sa, între entusiasmul cu care a fost primită această lege şi criticele ce i s'au făcut acum şi desbaterile îndelungate ce s'au urmat asupra-i.

Eu voiu constatà această diferinţă cu mult mai mare satisfacere decât d-l Filipescu, dar şi cu alt simţimânt decât d-sa.

Discuţiunea largă şi detailată ce s'a urmat, arată însemnătatea pe care Adunarea deputaţilor o dă acestui proiect. (Aplauze).

Aş fi fost foarte mâhnit dacă proiectul treceà, precum se zice, ca o scrisoare la postă.

Am cunoscut multe proiecte cari au trecut ca o scrisoare la postă, dar nici nu se mai aude de dânsele. Oare d-voastră ştiţi astăzi că aţi votat la 1897 un proiect cu numeroase articole şi cu titlul pompos de „lege pentru înfiinţarea societăţii naţionale agricole din România şi a comitiilor agricole". Vă mai aduceţi aminte de dânsa? Nici eu, dacă nu dam din întâmplare peste dânsa într'o colecţiune de legi, nu ştiam că a existat, după cum nici d-voastră nu ştiţi că a trecut prin Camere şi s'a promulgat un asemenea proiect de lege. Aşà se întâmplă cu legile cari trec fără critici şi fără multe discuţiuni parlamentare.

Am fost foarte fericit când, cu ocaziunea legii asupra desfiinţării accizelor, s'a discutat opt zile, — mă simt foarte fericit că de patru zile se urmează discuţia asupra proiectului de lege relativ la băncile populare.

Sunt dintr'o veche şcoală, care cunoaşte folosul lucrării colective, când este bine dirijată; într'o desbatere aşà de largă nu se ştie de unde poate ieşì scânteia care să lumineze o anume parte a chestiunii şi să îmbunătăţească proiectul de lege. Decât lipsă de discuţiune, prefer chiar o critică ca a d-lui Al. Constantinescu, care a căutat pricină cu lumânarea, şi a arătat şi ceea ce erà bine de îndreptat şi ceea ce nu erà, decât să nu se facă observaţiunile trebuincioase şi să se strecoare erori. (Aplauze).

Erà un timp când acei ce ne conduceau, părinţii unora din

acei cari sunt astăzi printre noi, ne excitau la discuţiune, ne siliau să ne spunem opiniunile, ne siliau să cugetăm asupra chestiunilor la ordinea zilei şi să spunem ce am cugetat. Au fost ocaziuni memorabile, vă voiu aduce ultima revizuire a Constituţiunii, când în afară de desbaterile parlamentare, s'au ţinut 30 de şedinţe particulare, în cari deputaţii şi senatorii întruniţi — văd printre noi câţiva bătrâni după timpurile acelea cari dau afirmativ din cap — ei îşi aduc aminte cum nemuritorul Brătianu se uità la fiecare din noi şi ne invità să ne spunem părerea, şi mai cu seamă pe noi, tineri pe atunci, ne împingeà la muncă, la studiu şi nu vedeà cu ochi buni pe acei cari căutau să-i vorbească pe plac; el voià să găsească la fiecare ideile lui originale.

Mişcat de această amintire, mi-a făcut o imensă bucurie să văd alaltăieri pe fiul său venind acì cu un discurs, nu rostit aşà, de inspiraţiune, cì cu un discurs pe atât de adânc studiat, pe cât erà de adânc simţit (aplauze); ascultându-l, mi se păreà că aud adesea unele accente şi chiar unele idei ale părintelui său. (Aplauze).

Pentru mine ziua aceea a fost o zi fericită. (Aplauze).

Acum, d-lor, să vedem ce ne-a făcut pe noi să vă prezentăm acest proiect de lege?

Mulţi vorbesc aşà, pare că acum am creat lucrurile, pare că de acum înainte ar fi vorba să înfiinţăm băncile populare.

Se discută dacă ar trebuì să fie şi societăţi cu răspundere solidară şi nelimitată, sau numai de celelalte, fără solidaritate între asociaţi şi cu răspundere limitată.

Mai înainte de toate ne aflăm în faţa unei chestiuni de fapt, şi vă rog, d-lor, să opriţi cugetarea d-voastre asupra acestui fapt, că ne aflăm în faţa a 800 de bănci populare înfiinţate, funcţionând şi pe lângă că sunt înfiinţate şi funcţionează, vedem şi tendinţe rele cari se manifestă în contra lor. Departe de a fi ceea ce ziceà adineauri d-l Take Ionescu, o mişcare puternică a iniţiativei private, spre a înfiinţà asemenea bănci, şi că toată lumea lucrează bine în această iniţiativă, noi ne uităm şi în cealaltă parte a medaliei, şi acolo vedem o mulţime de târgoveţi, de albăstrime năvălind asupra băncilor populare spre a se folosì de banii lor. Nu vreau să vă citez nume proprii, dar să ştie dejà că, în cutare judeţ, subprefectul a luat atâţia bani dela banca populară, că pomojnicul a luat

atâţia bani; că până şi judecătorul de pace a luat bani dela o bancă populară.

Pe lângă aceasta mai vedem ceata în veci însetată a cămătarilor săteşti, uneltind tot felul de intrigi spre a discredità şi compromite dela început o instituţiune menită a nimicì speculele lor ruinătoare pentru săteni.

Toate acestea, d-lor, constitue mari pericole pentru băncile săteşti, noi căutăm să le înlăturăm şi să consolidăm instituţiunea. Nicidecum nu voim să împiedicăm o mişcare fericită a iniţiativei private, ci din contra să o salvăm de pericolele ce o ameninţă. (Aplauze). Dacă n'am fi convinşi de aceste pericole, n'am fi venit la finele sesiunii să cerem cu atâta stăruinţă votarea acestui proiect şi să prelungim pentru a treia oară sesiunea, ca să-l putem dobândì.

Pentru noi este neîndoios că dacă nu vom protege frumoasa operă începută, dacă Statul nu va intervenì — şi nu mă sfiesc să spun că Statul trebue să intervină — ea se va compromite.

Intervenţiunea Statului a fost combătută de d-l Filipescu şi de amicul meu d-l Culoglu, cu deosebirea că d-l Culoglu a arătat că bine ar fi ca Statul să nu intervină, dar a admis intervenirea ca o necesitate vremelnică.

D-l Filipescu s'a întins însă mai mult asupra acestei chestiuni, şi fiindcă sunt sigur că părerea mea, cu privire la intervenirea Statului, nu are să aibă autoritate asupra d-sale, am găsit pe cineva care să aibă mai multă trecere şi pe lângă d-sa şi pe lângă mulţi alţii, am să citez cuvintele unei persoane foarte iubite de d-sa şi foarte simpatică Camerei întregi, cuvintele d-lui Carp.

Iată ce a spus d-sa cu ocaziunea discuţiunii în 1892 a proiectului de lege pentru modificarea Creditului agricol:

„Trebue sau nu trebue să intervină Statul ? Toată lumea este de acord şi declar împreună cu toată lumea că, atunci când nu este trebuinţă de dânsa, este un rău şi nu are ce căutà Statul acolo unde nu se simte nevoie de această intervenţiune. Acolo unde însă, din cauza stării sociale, din cauza stării economice, trebue să intervină cineva care nu este iniţiativa privată, acolo Statul este nevoit să intervină“.

Aceste cuvinte ale d-lui Carp erau rostite în contra unei propuneri a d-lui Filipescu, care ceruse a se amânà desbaterea, pentrucă nu-i plăceà intervenţiunea Statului în Creditul agricol.

Voiu venì și la partea aceasta a chestiunii, căci, în adevăr, în 1892 se desființau Creditele agricole mult mai descentralizate de atunci, spre a se înființà Creditul agricol unic, sub forma sa mult mai centralizată de astăzi.

Iată, d-lor, ce mai ziceà d-l Carp, spre răspuns la observațiunile d-lui Filipescu:

„Credeți d-voastră că această intervențiune a Statului a fost arbitrară, credeți că acest pretins socialism de Stat a fost cevà contrariu ideilor și principiilor conservatoare? Evident că nu, și erà firesc, d-lor, că tocmai o Cameră conservatoare și un partid conservator, nu numai să emită idea, dar să o și realizeze. (Aplauze).

„Dar odată ce le-am dat aceasta, le-am zis: studiând realitatea lucrurilor, eu nu pot urmà în idea care nu s'a zămislit în capul d-lui Filipescu; a fost luată de aiurea și a putut fi cetită de oricine, *că întâiu trebue să se realizeze economia și apoi să vină creditul.* Mi se pare însă că d-l Filipescu n'a prea înțeles bine maxima economică; este adevărat, ca să se nască creditul trebue să existe economia mai înainte, *dar nu în aceleași persoane*".

Cum vedeți, d-l Filipescu ziceà: de ce faceți instituțiuni de credit, atunci când nu sunt economii în țară? Așteptați ca mai întâiu să se acumuleze economiile, și în urmă veți face instituțiuni de credit.

D-l Carp răspundeà: sunt economii adunate, dar nu toată lumea a adunat, și deci Statul trebue să intervină ca să îmbunătățească starea celor mai puțin favorizați.

D-sa își completà în acest mod idea:

„Ca să poată da cineva credit, trebue să fi făcut mai înainte economii, căci altmintrelea nu ar aveà bani de dat; *dar ca să fie nevoie de credit, trebue să fie cineva care nu a făcut economii;* economia precede creditul, dar îl precede în teoria desvoltării generale a unei societăți, *iar nu în desvoltarea specială a unei clase. La țăranul nostru economia n'a putut precede creditul și atunci naște întrebarea:* față cu cari economii, față cu cari capitaliști este mai bine să punem noi pe țăran, față cu capitalistul particular, *ori cu capitalistul general care se numește Statul?* Și numai când veți dovedì că sub punctul de vedere al aplicării legii și sub punctul de vedere al uzării de credit, țăranul nostru ar fi mai fericit dacă s'ar găsì față cu capitalistul particular, decât față cu capitalistul numit Statul, numai în cazul

acesta aţi puteà zice că intervenţiunea Statului, nu că nu e folositoare, dar este inutilă, şi că nu e treaba guvernului şi a Camerei să facă lucruri inutile“.

Iată dar, d-lor, în ceea ce priveşte intervenţiunea Statului, şi în special intervenirea în favoarea ţăranilor, răspunsul pe care împreună cu d-l Carp îl dau d-lui Filipescu.

Tot atunci d-l Carp făceà o proorocie; vorbind de diferitele instituţiuni cari erau proiectate pe atunci, d-sa adăugà:

„Eu nu voesc să fac o predicţiune; dar mă tem că tocmai aceia cari vorbesc astăzi contra intervenţiunii Statului şi cari vor fi luaţi la socoteală de alegătorii lor, tocmai aceia vor venì să zică Statului: vino în ajutorul nostru“.

Tocmai aceasta se întâmplă astăzi; toate băncile săteşti ce se simt în pericol, toate câte n'au mijloacele suficiente şi nu găsesc credit aiurea decât la Stat, din cauză că nimeni nu poate să aibă asupra lor supraveghierea ce trebue să se exercite odată cu acordarea creditului, toate se adresează Statului, cum ziceà d-l Carp, şi îi zic: vino în ajutorul nostru, şi Statul vine în ajutorul lor.

In ceea ce priveşte înfiinţarea băncilor săteşti, vederile d-lui Filipescu sunt diametral opuse celor arătate de d-l Take Ionescu. D-l Filipescu priveşte înfiinţarea băncilor săteşti ca o formaţiune artificială; d-sa vede pe d-l Haret manevrând cu personalul d-sale şi creând artificial aceste instituţiuni. D-l Take Ionescu priveşte, din contră, băncile populare ca o idee splendidă ieşită de jos şi care se desvoltă aşà de frumos, încât nici nu trebue să o smintească nimeni prin vreo intervenire, fie chiar spre a-i venì în ajutor.

In faţa acestor două păreri opuse, noi, eu în special, care am adus această lege, pregătită de o muncă colectivă, sunt într'o situaţiune fericită.

Cele două nuanţe ale partidului conservator se ciocnesc; legea profită şi se îmbunătăţeşte, căci se lărgeşte discuţiunea, se indică greşelile, se îndreptează erorile. Dar şi diferitele vârste ale partidului liberal se cam ciocnesc şi iarăş aceasta este în folosul discuţiunii, este o garanţie de îmbunătăţirea legii şi de reuşita ei în viitor.

Un partid, născut din firea lucrurilor, trebue să fie nemuritor, dar persoanele ce-l compun se schimbă; şi când vedeţi că pe lângă cei bătrâni, cari au pentru ei experienţa, şi urmează o linie de purtare consacrată de vieaţa lor întreagă, vin şi tinerii cari se pun pe

muncă şi studiază chestiunile de interes public, atunci trebue să fim toţi mulţumiţi, nu trebue să ne uităm la oarecari mici diferinţe de vederi în ardoarea de a face binele, să fim fericiţi că astfel viitorul este asigurat. (Aplauze).

Intre diferitele nuanţe ale opoziţiunii sunt însă diferinţe esenţiale. Un membru al opoziţiunii, d-l Mille, a cerut controlul cel mai straşnic, chiar cuvântul d-sale este acesta: controlul cel mai straşnic, cel mai sever asupra băncilor săteşti, pentru ca să nu devieze dela calea dreaptă pe care trebue să o urmeze.

Aceasta dovedeşte că d-l Mille vrea ca băncile populare să existe, să fie apărate de pericol şi să propăşească.

D-l N. Filipescu a dovedit însă că vrea să facă numai un discurs de opoziţiune şi alt nimic, pentrucă nici nu a fost consecinte cu cele spuse de d-sa însuşi din 1892, când cereà înfiinţare de bănci populare ajutate de Creditele agricole, nici nu a indicat cum ar trebuì să se facă mai bine decât ceea ce propunem noi astăzi.

Trebue asemenea să constat că şi d-l Take Ionescu a făcut numai un discurs de opozant, pentrucă nu cred că a zis serios, că a cugetat aşà precum a vorbit, când a susţinut că înfiinţarea băncilor populare se datoreşte numai unei splendide iniţiative particulare şi că nu trebue să-i venim în ajutor, nu trebue să o încurcăm cu controlul Statului, ci să o lăsăm să meargă singură.

Ca om politic d-sa trebue să-şi cunoască ţara şi a trebuit să aibă cunoştinţă de ceea ce se petrece.

D-sa ştie negreşit că dacă nu se intervine grabnic, dacă acel control pe care d-l Mille îl cere straşnic nu se face îndată, astăzi avem 800 de bănci, şi mâine, în loc să constatăm că sunt o mie, avem să descoperim că nu mai sunt decât şase sute. Va fi destul să se compromită câteva bănci, pentru ca ţăranul să nu mai aibă încredere în această instituţiune. Trebue deci să luăm precauţiuni pentru ca ţăranul să nu-şi piardă încrederea în băncile populare.

D-l Filipescu s'a scandalizat că dăm controlul până şi funcţionarilor Ministerului Intrucţiunii publice, ba până şi Băncii Naţionale. D-sa a găsit că este ceva exorbitant să dăm drept de control Băncii Naţionale asupra băncilor populare.

Eu vă asigur însă că Banca Naţională nu va primì cu bucurie a face controlul cu care o însărcinăm, pentrucă aceasta este, într'adevăr, o sarcină şi nu o prerogativă.

De ce însă îi dăm această sarcină?

Pentrucă ea va da banii ei băncilor populare, şi cine îşi dă banii trebue să îngrijască şi de încassarea lor.

In această privinţă nu pot rezistà la plăcerea de a vă spune o istorioară, pe care o ţin dela amicul meu, d-l Iuniu Lecca.

Doi Ovrei, desbătând între ei, au combinat o afacere excelentă.

Au dispus cum să se întreprindă afacerea, cum să se împartă beneficiile şi celelalte. După aceasta unul din ei — să-l numim Burăh — s'a culcat mulţumit. Celălalt însă ţine lumânarea aprinsă, nu se culcă şi se gândeşte mereu. Burăh se deşteaptă şi-l întreabă: Bine Iţic, de ce nu te culci? De ce arzi lumânarea şi faci cheltuealǎ de geaba? Mă gândesc, răspunde Iţic, cum să găsim noi atâta credit şi atâta capital cât ne trebue. S'a gândit şi Burăh că dreptate are Iţic. Dar după câteva momente, acesta strigă cu bucurie. A! Am găsit! Vom aveà capital mult, credit mare. Şi explică lui Burăh toată combinaţiunea. Odată lămurită şi această chestiune, Burăh spune din nou lui Iţic: Ei, acum culcă-te, că treaba e gata.

Dar după câteva momente, Burăh bagă de seamă că Iţic, în loc de a se culcà, aprinsese o a doua lumânare şi se gândià mereu. Ai înnebunit Iţic, îi strigă el, ce faci atâta cheltueală, arzi două lumânări; am combinat afacerea, ai găsit capital, ce mai vrei, culcă-te.

— Ei, acum e greu, e greu de tot, răspunde Iţic.

— Ce e aşà de greu?

— Acum mă gândesc cum o să dăm atâţia bani înapoi celor ce ni-i vor împrumutà.

— Stinge lumânarea şi te culcă: eşti un prost, strigă Burăh: la aceasta să se gândească aceia cari ne vor da banii. (Ilaritate, aplauze).

Să ştiţi, d-lor, când daţi bani să vă îngrijiţi cum o să-i luaţi înapoi. Când Creditul agricol îşi dă banii, banii Statului, când Banca Naţională îşi dă banii, trebue să se exercite controlul cel mai serios asupra debitorilor; dacă nu va urmà astfel, nu numai că, probabil, banii nu se vor mai întoarce în cassa sa, dar chiar instituţiunea băncilor populare se va compromite.

D-l Filipescu, de acord cu d-l Take Ionescu, şi cu d-l Or-

leanu, ne mai ziceà: de ce aţi prevăzut şi înfiinţarea de bănci populare cu răspundere nemărginită şi solidară?

D-l Filipescu zicea că d-sa ar fi procedat în sens cu totul contrariu; în loc de bănci populare cu răspundere ilimitată, ar fi permis numai pe cele cu răspunderea limitată şi fără solidaritate.

Dar mai întâiu oare noi punem cumva obligaţiunea de a se fundà asemenea bănci?

In prima linie noi favorizăm băncile cari există azi, şi cari nu sunt întemeiate pe răspunderea nelimitată.

Dacă aţi fi cetit expunerea mea de motive, care fiind cam lungă, probabil, n'a fost cetită, aţi fi văzut cum eu însumi constat că oamenii temându-se la noi de băncile cu răspundere nelimitată şi solidaritate, deocamdată nu se vor formà asemenea bănci; dar este bine, ca chestiune de viitor, ca această formă înaintată a băncilor populare să nu lipsească din lege. Nu numai la noi, dar chiar în societăţile cele mai înaintate, această formă a băncilor populare nu este mult răspândită. In Germania, băncile întemeiate pe principiul solidarităţii şi a răspunderii nelimitate au reuşit mai cu seamă în Vestfalia, adică în partea cea mai înaintată a Germaniei, căci ele nu se pot împlantà decât acolo unde poporul a ajuns la un grad înalt de moralitate şi civilizaţiune.

De ce să nu sperăm că într'o epocă oarecare se vor realizà şi la noi asemenea aspiraţiuni, în ceea ce priveşte poporul român?

Chiar şi astăzi, dacă într'o comună a ţerii 20 sau 30 de oameni, cunoscându-se bine, stimându-se reciproc, vor voì să înfiinţeze o bancă pe principiul solidarităţii şi a răspunderii nelimitate, de ce să fie opriţi a o înfiinţà?

Credeţi-ne, d-lor, dacă n'am aveà asemenea aspiraţiuni pentru poporul nostru, n'am aveà inima bine pusă, şi n'am răspunde la chemarea noastră.

Trebue să admitem că asemenea instituţiuni vor fi posibile la noi, precum astăzi sunt posibile în ţerile cele mai civilizate. (Aplauze).

Proiectul de lege lasă, de altmintrelea, libertatea completă, precum prea bine a observat d-l Moisescu, să se înfiinţeze bănci populare cum bine vor crede locuitorii.

Principiile pe cari le-am pus în lege sunt atât de largi, încât d-l Constantinescu a susţinut că trebue să precizăm mai strâns obligaţiunile societarilor.

Am prevăzut mai puţine obligaţiuni, tocmai pentru ca să nu jenăm nici una din băncile existente, şi cari nu au intrat altfel în cadrul acestui proiect de lege.

Esenţa băncilor populare este însă solidaritatea, şi acolo trebue să tindem. Pentru acest cuvânt nu se permite băncilor populare a aveà asociaţi decât din locuitorii aceleiaş comune. Noi am permis, prin derogare dela sistemul Raiffeisen, să se mai poată recurge şi la locuitorii uneia din comunele vecine. De ce se cere însă ca asociaţii să fie toţi din aceeaş comună? Pentru ca toţii să se cunoască personal, pentru ca purtarea tuturor să le fie cunoscută, atât din punctul de vedere moral, cât şi din acela al situaţiunii materiale, asemenea pentru ca destinaţiunea împrumuturilor acordate să fie de toţi cunoscută şi întrebuinţarea banilor de aproape controlată. Toţi locuitorii aceleiaş comune se cunosc, cu toţii merg la aceeaş biserică şi la aceeaş cârciumă, acolo fiecare vede dacă omul care a luat bani împrumut dela bancă îi cheltueşte pentru lucruri folositoare sau la cârciumă. Când între locuitorii aceleiaş comune sunt atâtea mijloace de ajutor şi de supraveghiere reciprocă, am cuvânt a zice că solidaritatea este în esenţa băncilor populare.

D-l Orleanu găseşte că răspunderea solidară nelimitată poate să ruineze pe ţărani, şi citează oarecari execuţiuni de contracte ce prevedeau răspunderea solidară, execuţiuni ce ar fi ruinat pe ţăranii ce figurau în acele contracte. Dar nu este nici o comparaţiune posibilă între asemenea contracte, prin cari ţăranii se obligau către un exploatator al muncii lor sau către vreun cămătar, şi contractele de asociaţiune între înşişi ţăranii spre a creà bănci populare.

Notaţi bine, d-lor, că în acest ultim caz nu vine satul întreg să se dea răspunzător solidar către un uzurar oarecare, s'au către un arendaş, care cu ajutorul clauzelor penale, despre cari ne vorbià d-l Orleanu, ajunge în câţiva ani să-şi înzecească datoria. Băncile populare sunt din contră create ca să procure bani cu dobânda cea mai mică posibilă locuitorilor, şi să-i ferească astfel de a cădeà în ghiara cămătarilor şi a exploatatorilor de tot felul.

Cum se procedează în realitate? Banii băncii se împart în împrumuturi mici pe la diferiţi locuitori, cari sunt în cea mai mare parte chiar fundatori ai băncii. Pentru ca un rizic să fie posibil pentru societari, trebue ca toţi ce n'au capital vărsat la bancă să nu-şi plătească datoriile. Dar chiar în acest caz, cine nu plăteşte

de bună voie este executat sumar, cum prevede legea, şi fiindcă împrumutătorii şi împrumutaţii se cunosc de aproape între ei, nu se împrumută nimeni mai mult decât se cuvine după averea lui; deci este de unde să se execute şi incasseze banii împrumutaţi. Prin urmare, numai în cazul în care n'ar fi de unde să se incasseze şi când în asemeni împrumuturi s'ar pierde tot capitalul social, ar puteà să fie vorba de a se aplicà răspunderea solidar. Când însă de fapt n'ar fi de urmărit decât împrumuturi de 50, de 80 sau 100 lei cel mult, cum se obicinuesc între ţărani, şi aceasta asupra unui sau a doi ţărani cari nu s'ar puteà achità, este oare admisibilă una din acele execuţii generale asupra unui sat întreg, despre cari ne vorbià d-l Orleanu.

In realitate fiecare va plătì ceea ce datorează, după cum au plătit în tot timpul până acum ţăranii.

In 1887, când s'a făcut în contra Ministerului I. Brătianu o campanie în privirea Creditelor agricole, s'a zis că toţi banii daţi ţăranilor sunt bani pierduţi. S'a dovedit însă, chiar sub Guvernul conservator, în 1901, cu totul contrariul; s'a dovedit că ţăranul plăteşte regulat, mai sigur decât toate celelalte clase ale societăţii noastre. (Aplauze).

S'a vorbit în contra pretinsei concentrări a Creditului agricol, ni s'a zis că centralizăm totul. Eroare! A judecà astfel este a judecà cu urechea, nu cu creierul. Pentrucă aţi văzut scrise în lege cuvintele: „Cassa centrală", aţi dedus de acì centralizarea. Dacă judecăm însă nu cu urechea, ci cu mintea, ce constatăm? Creditul agricol are 32 de sucursale, sub formă de secţiuni ale administraţiunilor financiare: câte judeţe, atâtea sucursale.

Cei ce au trebuinţă de Creditul agricol, precum şi băncile populare ce vor aveà trebuinţă de dânsul, se vor adresà fiecare, în judeţul în care se află, la sucursala locală. Aceasta este de sigur cea mai largă descentralizare care se puteà dobândì cu instituţiunile existente; ne-am gândit a face pe lângă Creditul agricol Cassa centrală a băncilor populare, tocmai pentrucă aceste bănci sunt împărţite în 32 de judeţe şi în fiecare se află asemenea câte o sucursală a Creditului agricol.

Spuneţi că trebuià să fi făcut mai bine bănci regionale, cari să vină în ajutorul băncilor populare.

Dar am puteà noi să facem astăzi 32 de bănci regionale?

Vă închipuiţi că este posibil aceasta? Pe când sucursalele Băncii agricole sunt dejà în fiinţă în judeţe.

Vă amintesc însă, că au fost bănci regionale făcute de acelaş I. Brătianu, despre cari vorbiam adineaori. Dacă aceste bănci sunt un lucru bun, de ce le-aţi desfiinţat, d-voastră conservatorii, în 1901?

Adineaori d-l Take Ionescu recunoştea că în principiu mai bune erau acele Credite agricole sau bănci regionale pe judeţe, cum existau atunci.

Ce ar fi însă acum băncile d-voastre regionale decât tot acele Credite agricole pe judeţe, pe cari le-aţi desfiinţat?

Dacă ele erau un lucru bun, de ce le-aţi desfiinţat?

Să vă spun eu pentru ce: în timpul opoziţiei unite din 1887, unul din punctele de acuzare în contra Ministerului I. Brătianu erà şi înfiinţarea Creditelor agricole, cari, după afirmările opoziţiunii, nu aveau alt scop decât de a da ocaziunea să se fure, să se risipească, să se piardă banii Statului, etc.

Se mai susţineà că toţi banii împrumutaţi ţăranilor sunt pierduţi, că cele 16 milioane împrumutate de Banca Naţională Creditului agricol sunt pierdute.

Apoi, odată veniţi la putere, aţi vrut să vă ţineţi de cuvânt, şi, fiindcă susţinuseţi în opoziţiune că Creditele agricole erau atât de nefaste, le-aţi desfiinţat.

Acum însă tot d-voastră, prin d-l Take Ionescu, recunoaşteţi că în principiu acele credite erau bune! Dacă în principiu erau mai bune, de ce le-aţi desfiinţat; de ce nu le-aţi îmbunătăţit? Dacă aveau un capital prea mic, de ce nu l-aţi mărit?...

Să ne învăţăm minte din amintirea acestor fapte.

Greşelile din opoziţiune se plătesc la Guvern, însă din nenorocire se plătesc în socoteala ţerii, şi aceasta nu este drept. Au făcut şi alţii asemenea greşeli, dar au fost mai cuminte; când au venit la putere n'au desfiinţat ceea ce ziceau că este rău, ci au căutat să îmbunătăţească; aşà s'a întâmplat cu jandarmeria rurală. De altmintrelea, chiar d-voastră n'aţi făcut totdeauna ceea ce aţi susţinut în opoziţiune; astfel nu aţi desfiinţat Domeniul regal, cum v'aţi angajat să-l desfiinţaţi.

Dar, în fine, de ce vă speriaţi aşà de mult de ceea ce numiţi centralizare şi care, după cum v'am arătat, este numai o ches-

tiune de acustică: credeţi d-voastră că Creditul agricol are să aibă a face cu miile de clienţi de ai băncilor populare?

Nici odată; are să aibă a face numai cu băncile populare; numai cu ocaziunea inspecţiunilor, inspectorii au să se informeze şi despre clienţii băncilor agricole, şi câte bănci populare credeţi că au să fie în ţară? Sunt 3.000 de comune şi eu sper că după câţiva ani nu vor mai fi atâtea, fiindcă sunt judeţe în cari unele comune sunt adevărate cătune. Sper că, în câţiva ani, nu vor mai fi atâtea comune şi dacă atunci vom aveà 1.500 de bănci populare în toată ţara, eu unul voiu zice că sunt prea destule. Nu trebue să fie în fiecare comună câte o bancă, la comunele mai mici poate să fie şi câte o bancă la două comune, precum şi permite legea.

Astfel stând lucrurile, ce greutate aşà mare, ce concentrare aşà grozavă este ca Creditul să aibă 1.500 de clienţi? Ştiţi d-voastră câţi clienţi are astăzi Creditul agricol? Are 20.000, şi aceasta fiindcă împrumută numai direct.

Tendinţa legii de faţă este să facă să renască creditul personal, împrumut direct care a dispărut. Legea actuală a Creditului agricol prevede în adevăr împrumutul pe gaj, şi împrumutul personal; dar de fapt creditul personal a dispărut, ceea ce este un mare rău pentru populaţiunea rurală. Scopul şi tendinţa proiectului în desbateri este de a reînfiinţa creditului personal, fără de care ţăranul nu poate prosperà.

Acest credit, care presupune cunoaşterea de aproape a situaţiunii fiecărui împrumutat, numai băncile populare îl pot da, căci numai ele sunt în măsură de a cunoaşte direct pe fiecare locuitor al comunei unde se află; vor face negreşit şi împrumuturile pe gaj, pe cari astăzi le face Creditul agricol, şi astfel cu încetul ţăranii vor devenì clienţii băncilor populare, iar aceste bănci vor fi, la rândul lor, clientele Creditului agricol.

Aceasta va fi nu o îngreuiare, cì o mare uşurare pentru Creditul agricol, căci în loc de a aveà 20 sau 30 mii clienţi, va aveà 1.500, şi va profità de această uşurare, spre a îndoì controlul şi spre a oprì ca nereguli să se facă în administrarea băncilor populare.

D-l Filipescu se teme că se va strecurà politica în băncile populare, că din cauza animozităţilor politice unii au să fie favorizaţi şi alţii persecutaţi. Trebue însă, d-lor. să constatăm cu mulţumire că s'a săvârşit cu încetul o schimbare în moravurile publice.

Nici chiar funcţionarii nu se mai dau astăzi afară pentru motive politice, şi aceasta este negreşit o fericire. Această bună schimbare a venit aşà, fără să fie impusă de o lege, prin puterea lucrurilor, prin îmblânzirea moravurilor.

Şi din momentul ce nu se mai schimbă funcţionarii cu ministerele, şi tot aceiaşi funcţionari rămân la posturile lor să îngrijească de afacerile administrative, unde vedeţi d-voastră posibilitatea persecuţiunilor politice? Fiţi siguri că nu se va gândì nimeni a-şi face o unealtă politică din băncile populare.

Trebue să constatăm cu mulţumire că astăzi politica este introdusă, mai puţin decât în trecut, în chestiunile de ordin economic.

Numai d-l Filipescu nu se poate oprì de a atacà Banca Naţională în orice discuţiune politică.

Intru aceasta, d-l Filipescu a moştenit pe amicul nostru comun d-l Fleva, care, sunt acum câţiva ani, nu puteà luà cuvântul, în orice chestiune, fără să atace Banca Naţională.

Aşà şi d-l Filipescu: trebue neapărat, oricare ar fi discuţiunea, să atace Banca Naţională, chiar în această desbatere nu ştiu cum şi pentru ce a introdus critica concesiunii, care zice d-sa că s'a făcut de Guvern Băncii Naţionale, cu prelungirea privilegiului său. Dar vă aduc aminte că s'au mai făcut două prelungiri de privilegiu Băncii Naţionale: una a făcut-o însuş d-l Filipescu cu d-l Carp, şi bine au făcut. Tezaurul erà într'o situaţiune grea, şi înlesnirea găsită cu Banca Naţională erà mult mai bună decât oricare alta din soluţiunile despre cari se vorbià în momentele acelea.

In 1900, d-lor. au prelungit privilegiul dela anul 1912 până la 1920, în schimbul unei urcări dela 20 la sută la 30 la sută a participării Statului la beneficiile Băncii. Această diferinţă de 10 la sută va începe să se socotească dela anul 1912 înainte.

Tot atunci Guvernul a vândut Băncii Naţionale 8.000 da acţiuni ale ei, cari reprezentau capitalul pus de Stat în Bancă, cu preţul de 1.850 lei de acţiune, ceea ce nu se poate zice că a fost un avantaj pentru Stat.

A fost o afacere comercială, care a convenit d-lor Carp şi Filipescu, pentrucă le-a produs 14 şi jumătate milioane, dar nu trebue să o punem la socoteală ca un folos dobândit de Stat.

Rămân ca folos real numai cei 10 la sută din beneficiul Băncii dobândiţi în schimbul unei prelungiri de privilegiu pe 8 ani.

Criza urmând tot mai straşnică, au căzut dela putere d-nii Carp şi Filipescu şi a venit d-l Sturdza care, spre a dobândì nouă mijloace de a salvà situaţiunea, a mai acordat şi d-sa Băncii Naţionale o prelungire de privilegiu de 10 ani. Insă în schimb de ce foloase? Acì d-l Filipescu a fost foarte drept.

D-l *N. Filipescu:* O spune d-l Prim-ministru. Cetiţi discursul.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Ce să cetesc discursul, cetesc convenţiunea cu Banca. (Aplauze, ilaritate).

Convenţiunea spune că Banca Naţională dă Statului 15 milioane, fără nici o dobândă, şi că aceste 15 milioane se vor plătì când va voì Guvernul, până la 1930, la lichidarea Băncii. Trebue să ştiţi că la lichidare orice sume date sub orice titlu de Bancă, trebue să fie reintrate, ca să fie restituite purtătorilor de bilete ale Băncii. Totdeauna asemenea avansuri se fac cu această condiţiune de restituire la lichidare.

Criticând mizerabila sumă de 15 milioane, d-l Filipescu extazià înaintea generozităţii Băncii Franţei, care, pentru o prelungire de privilegiu, a dat în aceleaşi condiţiuni 50 de milioane pentru Creditele agricole.

Dar ştiţi ce va să zică 50 de milioane pentru Banca Franţei, comparată cu Banca Naţională a României? Stocul metalic al Băncii Franţei este de 30 de ori mai mare decât al Băncii noastre naţionale, şi după stocul metalic se judecă puterea de emisiune a băncilor. Deci, dacă Banca Naţională a României nu ar fi dat în proporţiune decât atât cât a dat mult lăudata Bancă a Franţei, ar fi procurat Statului numai un milion şi şapte sute mii de lei. Şi dacă Banca Franţei ar fi dat în proporţiune cât a dat Banca Naţională a României, nu s'ar fi mărginit la 50 de milioane, ci ar fi trebuit să dea 450 de milioane.

Acesta este adevărul. Insă, după simţimintele multora din noi, tot ce se face în România este lucru de nimic, numai ce se face în străinătate e măreţ şi demn de laudă. Acesta este un pesimism care face mare rău ţerii noastre, ne dă îndărăt şi ne desconsideră înaintea ochilor noştri înşi-ne. (Aplauze).

Adineauri ni se cetiau cu respect câteva cuvinte dintr'un discurs ţinut într'un congres în Franţa, şi acestei simple păreri, a unui om puţin celebru, i se dădeà o valoare imensă, pe când o lege votată la noi de două Corpuri legiuitoare nu este băgată în seamă.

Pentru ce aceasta? Pentrucă discursul în chestiune erà rostit în franţuzeşte la Paris. Aceste sentimente nenorocite trebue să dispară, căci fac parte dintr'o stare sufletească generală, care ucide încrederea în noi înşine. (Aplauze).

D-l Filipescu, absolut contrariu părerii d-lui Take Ionescu, vede în băncile populare o formaţiune artificială. D-l Take Ionescu vedeà în ele o mişcare splendidă de jos în sus, pe care trebue să o lăsăm în pace, să n'o sdruncinăm. D-l Filipescu susţine că ceea ce a făcut d-l Haret pentru băncile populare nu seamănă întru nimic cu ceea ce a făcut Luzzatti în Italia; că acolo acţiunea erà naturală. Pentru ce? Fiindcă a făcut-o Luzzatti, care nu e Român; acì a făcut-o Haret, un simplu Român, şi deci nu poate să conţină nimic bun. (Aplauze).

Unde e marea diferinţă? Ce a făcut Luzzatti? A îmbrăţişat un apostolat; s'a dus în toate părţile ţerii şi a creat bănci populare cari, după părerea mea, au defectul de a aveà prea mult caracterul mercantil; nu răspund prin aceasta îndestul menirii băncilor populare, de a satisface, fără interes personal din partea celor ce întreprind opera, o trebuinţă generală a tuturor. Dar îmi dau seamă că Luzzatti a trebuit să ţină seamă de spiritul foarte mercantil al Italienilor şi a alterat întru câtva principiul băncilor populare în acelaş spirit, spre a le asigurà reuşita.

Ce a făcut din parte-i d-l Haret? A îndemnat, a încurajat şi a recompensat pe membrii corpului didactic de prin sate, în scop de a-i face să se consacre la înfiinţarea băncilor populare. Ca Ministru, nu puteà să plece singur prin sate, ca Luzzatti, dar a încredinţat acest apostolat d-lui Dumitrescu-Bumbeşti; acesta a îmbrăţişat misiunea şi s'a dus din comună în comună ca să înfiinţeze bănci populare.

De ce erà oare artificială această acţiune binefăcătoare în România, şi pentru ce erà naturală în Italia?

Dacă din capul locului d-l Haret ar fi zis sătenilor: iată, vă dă Guvernul bani, faceţi cu dânşii bănci săteşti; da, atunci formaţiunea ar fi fost artificială. Dar ce s'a spus sătenilor? Puneţi banii voştri, munca voastră în comun, lucraţi împreună, împrumutaţi-vă cu dobândă ieftină unii pe alţii, şi ei au înţeles, au pus în comun cu entusiasm bani, munca şi creditul lor, şi de acì au ieşit băncile populare. Unde vedeţi acì formaţiunea artificială?

Puteţi spune că această lucrare s'a făcut prea repede şi că este un pericol în aceasta. Dar tocmai pericolul vrem să-l înlăturăm acum, venind cu controlul şi cu supravegherea ce voim să înfiinţăm.

Ne întrebaţi de ce nu ne-am referit la proiectul d-lui Filipescu. Regret că nu l-am cunoscut până astăzi; l-aş fi consultat de sigur cu plăcere. Şi nu l-am cunoscut, fiindcă a rămas uitat, precum vă spuneam că a rămas uitată chiar o lege bună, votată de amândouă Corpurile legiuitoare — nu m'am gândit să mă duc la Senat să-l caut în arhivă —, însă când l-am văzut acum pentru prima oară, mi-am dat seamă că nu este de loc ceea ce ne trebuià, că este un proiect ce are de scop să regulariseze tot; ascultaţi ce zice proiectul:

„Art. 2. Legea de faţă recunoaşte cinci feluri de societăţi cooperative:

„*a)* Societăţile cooperative de economie şi credit;

„*b)* Societăţile cooperative de producţiune, şi anume:

„1. Societăţi de producţiune în comun şi de vânzare în socoteală comună a diferitelor produse industriale sau agricole.

„2. Societăţi pentru vânzare în comun a produselor agricole sau industriale ale asociaţilor.

„3. Societăţi pentru producerea diferitelor mărfuri, maşini sau unelte necesare asociaţilor;

„*c)* Societăţile cooperative de consumaţiune, şi anume:

„1. Societăţi pentru dobândirea în comun a lucrurilor necesare traiului şi revânzarea lor cu amănuntul la asociaţi.

„2. Societăţi pentru procurarea materiilor prime, maşinilor sau uneltelor trebuincioase asociaţilor;

„*d)* Societăţile cooperative pentru dobândire sau construcţiuni de case;

„*e)* Societăţile cooperative mixte, agricole sau altele, cari întrunesc caracterele a două sau mai multe din societăţile cooperative de mai sus".

Un pomelnic întreg, nicăieri însă nu este vorba de bănci populare: trebue să deduc din paragraful *A* asupra „societăţilor cooperative de economie şi de credit", de cari nici nu vorbesc mai departe, că s'ar puteà fundà, în virtutea acestei legi, şi bănci populare Apoi, prin deducţiuni să fundăm bănci populare? Proiectul

d-lui Filipescu, voind să facă prea multe deodată, n'a făcut nimic. Eu nu ştiu dacă sunt unii dintre d-voastră cărora le plac mobilele cu scopuri multiple, mobile cari sunt în acelaş timp şi pat, şi fotel, şi biurou, şi scaun, şi dulap; pentru oamenii practici şi de gust asemenea mobile sunt şi urîte şi incomode. (Râsete).

O chestiune ca aceea a băncilor populare nu poate să fie tratată aşà, cu grămada, la un loc cu toate celelalte despre cari tratează proiectul d-lui Filipescu. Vedeţi bine că d-l Haret, cu d-l Stere şi cu mine, ne-am dat mare osteneală mai multe luni ca să alcătuim proiectul de lege pe care de 4 zile ne dăm o nouă osteneală să-l studiăm împreună, şi totuş va fi trebuinţă să se mai discute şi de Senat, şi numai aşà putem sperà să-l reuşim. Şi totuş, dacă se vor ivì în aplicare imperfecţiuni, nu-mi va fi de loc ruşine să vin în sesiunea viitoare să vă cer să-l amendaţi.

Nu puţin am fost surprins să aud şi în desbaterea de faţă acuzaţiunea, repetată de un membru al partidului conservator la adresa noastră, că facem o lege anti-liberală, întocmai cum s'a zis cu ocaziunea discuţiunii legii desfiinţării accizelor. D-l Filipescu, deşi tânăr, a păstrat tradiţiunea veche a vorbelor late la adresa adversarilor: „anti-liberal, anti-constituţional, anti-democratic". D-l Vlădescu, deşi din vechea ramură conservatoare, nu spune vorbe late, dar spune multe, multe, grozav de multe (aplauze, râsete), aşà de multe, încât eu îi cer scuze, dar vă spun drept, m'a ameţit, şi n'am putut notà din tot lungul d-sale discurs decât această idee: că proiectul în desbatere este un proiect de lege de tendinţe, de tendinţe socialiste.

Ei, pun acum alături aserţiunile ambilor membri ai opoziţiunii: unul zice că facem o lege anti-liberală; altul ne acuză că o facem cu tendinţe socialiste. Dumnezeu să le aleagă.

D-l Filipescu zice că legea este anti-liberală, fiindcă organizăm băncile săteşti în instituţiuni de Stat! Eroare profundă. Nu înfiinţăm de loc instituţiuni de Stat; ceea ce voim noi este să garantăm băncilor săteşti o existenţă sigură şi prosperă. Se întrunesc ţăranii, înfiinţează bănci; noi le zicem: prea bine faceţi; toată lauda vouă; căci adevărul este că dacă iniţiativa nu pornià dela ei, nimic nu erà făcut, dacă nu erà înfiinţată anume pe Valea Prahovei, banca dela Breaza şi cea dela Bezdad, la care d-l Haret a făcut

cunoştinţă cu băncile populare şi a început prin recompense şi îndemnuri a le îmmulţi, n'ar fi vorba astăzi de bănci populare.

Mai zicem ţăranilor: dacă vă trebue ajutor — căci noi nu-i obligăm să-l primească — vă punem la dispoziţiune ajutorul nostru; dacă cineva vrea să vă înşele, dacă zapciul, pomojnicul vrea să vă iea banii, sărim noi în ajutorul vostru să vă apărăm. Ei bine, aceasta este oare o operă anti-liberală ?

Dacă aceasta este anti-liberal, apoi nu mai pricep înţelesul cuvântului.

D-l *B. Iepurescu:* Se face aluziune la intervenţia Statului, care este antiliberală în principiu.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* In ceea ce priveşte această intervenţie a Statului, am rugat pe d-l Carp să vă răspundă, şi am cetit discursul d-sale ţinut în 1892.

Dar câte nu s'au mai zis în această discuţiune? S'a întrebat, între altele, de ce mai înfiinţăm un control special? Legea comună, zice opoziţiunea, impune un control asupra tuturor întreprinderilor de aşă natură. Codul de comerţ institue el însuşi un control.

Cine a fost ca mine în societăţi, în afaceri economice şi comerciale, poate să vă spună, ca şi mine, că acest control este absolut nul. Este scris astăzi în lege că trebue să se prezente tribunalelor comerciale bilanţurile anuale ale societăţilor; se prezentă bilanţurile, însă nimeni nu le examinează: pot să fie rele, false, nimeni nu le bagă în seamă, Cine nu ştie ce s'a întâmplat, sub ilustrul Miclescu la societatea „Unirea“ ? S'a luat vreo măsură ? S'a mişcat vreun procuror? A trebuit să se schimbe lucrurile — şi acì politica a avut un efect bun cel puţin (ilaritate) —, pentru ca jaful să înceteze; dar a încetat când aproape nu mai erà nimic de jefuit, căci totul fusese mistuit.

Ei bine, acest control îl vreţi d-voastră pentru băncile populare? Cu acest control vă garantez că nu va mai rămâneà nici un ban în nici una din băncile populare. Trebue să luăm alte măsuri mai serioase.

Dacă toţi recunoaştem răul, datori suntem să aducem leacul, şi leacul nu este decât acela pe care îl arătà d-l Mille, care voeşte serios înfiinţarea băncilor populare, adică un control straşnic şi neîncetat.

Acesta este scopul legii, iar nici decum acela de a face din

băncile populare instituţiuni de Stat. Dacă această acuzaţiune ar fi întemeiată, atunci tot atât de adevărat ar fi că Codul nostru comercial face instituţiuni de Stat din toate societăţile anonime, în comandită şi celelalte, pentrucă şi noi nu facem decât să stabilim prin lege condiţiunile în cari vor funcţionà băncile populare. Pe lângă aceasta mai facem un lucru, despre care nimeni nu va puteà să zică că este rău: dăm băncilor populare mijlocul de a-şi procurà credit.

Altfel, aceste instituţiuni, despre cari toţi ziceţi că merită sprijin şi ajutor, ar pierì de inaniţiune. Intre aceasta vine Statul, acel mare dispensator de credit — precum ziceà d-l Carp în cuvântarea pe care v'am cetit-o odinioară — să procure băncilor populare mijloace, pe cari altfel n'ar aveà unde să le găsească.

Iată rolul Statului.

Ajutorul Statului este neapărat, pentrucă astăzi poporaţiunile rurale sunt sdrobite sub greutatea dobânzilor ce plătesc; împrumutându-se chiar dela Creditul agricol, deşì pare că ar plătì 10 % dobândă, însă au cheltueli aşà de mari pentru constituirea gajurilor, pentru călătorii repeţite la oraş, pentru formalităţi de tot felul, încât dacă socotim că toate aceste străgăniri se fac pentru sume foarte mici, constatăm că dobânda le revine nu la 10 %, ci la 30 % şi mai mult. Această stare de lucruri trebueşte schimbată.

Ţăranii trebue să găsească şi ei bani ieftini, şi acesta este primul scop al legii.

Al doilea scop este şi mai mare: învăţarea ţăranului la acumularea economiilor: punem sub ochii şi la îndemâna lui instituţiunea menită a păstrà şi a capitalizà economiile.

Poporul nostru este acelaş popor ca cel din Transilvania. De ce în Transilvania Românii sunt atât de economi, atât de strângători, atât de tezaurizatori, mai mult chiar decât Francezii, cari sunt vestiţi pentru aceasta?

Educaţiunea secolelor a adus lipsa spiritului da acumulare dela noi; când Românul zice: „am ce mâncà“, pare c'ar zice că cu aceasta s'a realizat scopul vieţii; nu mai are trebuinţă nici să muncească, nici să adune; restriştea secolelor, durerile şi jafurile seculare la cari a fost supus i-a făcut această educaţiune.

Chiar şi până astăzi, dacă a avut un ban, i-a fost răpit în toate modurile: perceptorul, notarul, proprietarul, arendaşul, câr-

ciumarul, toţi pândesc banul lui: pentru ce atunci se mai adune? De aceea trebue să începem o educaţiune nouă pentru dânsul; trebue să punem acolo, în satul lui, o cassă de economie, unde el ştie că poate să-şi depună banul şi că acel ban, departe de a dispăreà, va sporì.

De ce în oraşe s'a făcut din acest punct de vedere un progres aşà de mare? Fiindcă Cassa de economie este înaintea ochilor târgoveţilor; ei au condicuța cassei la mână, îşi depun banii acolo şi îi văd sporind. Acelaş lucru trebue să-l punem la îndemâna fiecărui ţăran în satul lui şi noua educaţiune îi va fi cu încetul făcută.

Călătoriam odată în drumul de fier cu un Feld-Mareşal austriac care a comandat mult timp în Transilvania; îl întrebai despre soldatul român din Transilvania. El îmi spuse că, pe lângă celelalte calităţi ce au soldaţii români, ca docilitatea şi spiritul marţial, mai aveau o calitate specială, economia; soldaţii români sunt mai economi, îmi zice Mareşalul, decât toate celelalte seminţii din Austria. Ei adună tot ce li se dă şi, când pleacă acasă, duc solda aproape întreagă cu dânşii.

La noi chiar sunt o mulţime de Români de dincolo: dacă observăm pe cel mai de jos, slugi, muncitori, etc., îi vedem că adună ban cu ban, tezaurizează orice câştigă, apoi se duc de cumpără pământ în satul lor, şi iarăş se reîntorc ca să mai adune.

De ce această diferinţă? De ce poporul român de acolo este mai econom şi mai adunător decât poporul nostru? Educaţiunea secolelor a produs această schimbare: o nouă educaţiune trebue să repare răul făcut până astăzi.

Pentru atingerea şi a acestui scop de mare însemnătate, cată să organizăm puternic băncile populare.

Când, pe lângă celelalte calităţi ce le are săteanul nostru, va aveà şi pe aceea ca din produsul muncii sale să pună mereu câte ceva la o parte, ţara noastră va dobândì şi puternicul element de înavuţire, care este economia. (Aplauze).

Cred, d-lor, că cele 4 zile de discuţiune au luminat în de ajuns chestiunea. Să trecem înainte, să votăm legea, şi dacă, după experienţe, se vor dovedì imperfecţiuni, acì suntem cu toţii să le aducem îndreptări. (Aplauze prelungite).

Voci: Inchiderea discuţiunii.

— Se pune la vot închiderea discuţiunii şi se primeşte.

— Se pune la vot luarea în consideraţiune a proiectului de lege, şi rezultatul scrutinului este cel următor:

Votanţi	99
Majoritate regulamentară	47
Bile albe	96
Bile negre	3

D-l *Preşedinte:* Adunarea a luat în considerare proiectul de lege. (Aplauze).

— Se dă cetire art. 1.

D-l *Preşedinte:* D-l Buescu are cuvântul.

D-l *P. Buescu:* D-lor deputaţi, toate discursurile cari s'au ţinut acì în Cameră, şi mai cu seamă al d-lui Ministru de Finanţe, tind să stabilească un lucru, că sistemul care ne convine nouă mai bine este acela care l-au adoptat înşişi sătenii, pe care îl cunosc mai bine şi care le convine mai bine. Care este acest sistem şi cum trebue să-l precizăm noi chiar în articolul întâiu al acestei legi? D-lor, sistemul care s'a adoptat de înşişi sătenii se bazează pe principiul cotizaţiunilor.

Acest sistem este cel mai bun dintre toate cari cunosc eu de mulţi ani, de când mă ocup cu asemenea chestiuni.

Sistemul acesta convine mai bine sătenilor decât oricare altul şi de aceea trebue să-l precizăm cât se poate mai bine la art. 1, căci văd, tot într'acest proiect de lege, tendinţe şi pentru alte sisteme. Sistemul acesta, care s'a adoptat şi de d-nii oratori cari au vorbit, şi de d-l Ministru de Finanţe, şi chiar în mare parte de acest proiect de lege, este un sistem care a reuşit în cele mai multe ţeri; s'a mai modificat puţin în Italia, în Belgia, dar în Rusia acest sistem s'a adoptat în toată întregimea sa.

D-lor, ca să se dea o caracterizare acestui sistem, trebue să-l formulăm în art. 1, şi de aceea vă voiu prezentà un amendament, care sunt sigur că va fi primit.

Acest sistem de credite populare este singurul mijloc ca să venim în ajutorul ţărănimii; pe ţăran trebue să-l ajutăm, să-i îmbunătăţim starea sa materială, căci el este temelia ţerii, el formează armata, el a făcut gloria ţerii pe câmpiile Bulgariei.

D-lor, ţăranul astăzi are puţin pământ pé care trebue să-l îmbunătăţească, căci el astăzi munceşte un pământ care nu mai

produce prețul muncii lui; și dacă el este silit să-și plece capul la plugul greu al tocmelilor agricole, este tocmai reaua calitate a pământului său.

Mai sunt și alte cauze cari fac nenorocirea sătenilor, de cari ar trebuì să ne ocupăm, dar nu este timpul acum, pot însă să vă prenumăr câteva numai.

Deosebit de sistemul culturii nenorocite, la care vedeți că sătenii români din Transilvania l-au părăsit, nenorocitul sistem al islazului, care i-a adus la ruină, pentrucă cu islazul nu pot aveà vite.

Deosebit că sistemul de cultură cu islaz mai este nenorocirea că pământurile lor s'au divizat așà de mult, încât nu mai pot să tragă nici un folos dintr'însele.

S'au divizat pământurile date de legea rurală până la 1/2 pogon.

Ce cultură se mai poate face cu pământurile ajunse în așà stare de diviziune.

De sigur, d-lor, că din această cauză o să ajungem la o a doua lege rurală.

Iată, d-lor, amendamentul pe care am onoare să-l propun, ca să specificăm că aceste credite nu pot fi supuse la nici o interpretare, deoarece văd că însuși acest proiect amestecă și controlul Guvernului, propun ca să se pună următorul aliniat la începutul art. 1:

„Institute de credit popular sătesc.

„Societățile de credit popular sunt fondate pe principiul constituirii unui mic capital social, care va servì ca împrumuturi membrilor societății".

Propun acest amendament, ca un articol sau un aliniat anterior, care să cuprindă definițiunea creditului popular sătesc, căci principiul acesta îl văd admis în legile altor țeri, unde s'a introdus acest sistem de credit popular sătesc.

D-l *Președinte:* D-l raportor are cuvântul.

D-l *C. Stere:* D-lor deputați, comitetul delegaților a respins în unanimitate acest amendament, pentru simplul motiv că în el se spune că aceste bănci se constituesc pentru a face credit, lucru ce noi credem că este absolut inutil a se mai spune.

Dar, pe lângă acest motiv, mai este și acela că prin admiterea acestui amendament s'ar puteà da loc la o confuziune, fiindcă

în el se vorbeşte despre un mic capital social, pe cât timp în acest proiect de lege este o dispoziţiune care prevede că se pot creà bănci populare cari la început să nu aibă un capital social propriu.

Pentru aceste motive, comitetul delegaţilor respinge amendamentul d-lui Buescu.

— Se pune la vot acest amendament, şi se respinge de Adunare.

— Se pune la vot art. 1, şi se adoptă astfel cum a fost prezentat de Guvern.

— Se dă cetire art. 2.

D-l *Preşedinte:* D-l Purcăreanu are cuvântul.

D-l *I. Purcăreanu:* D-lor, la acest articol propun ca în loc de cuvintele; „în orice formă ar fi constituite“, să se zică astfel: „constituite în conformitate cu dispoziţiunile legii de faţă“.

D-l *C. Stere:* Comitetul delegaţilor primeşte amendamentul d-lui Purcăreanu.

— Se pune la vot acest amendament, şi se primeşte.

— Se pune la vot art. 2, împreună cu modificarea admisă, şi se adoptă.

— Se dă cetire art. 3.

D-l *Preşedinte:* D-l Constantinescu are cuvântul.

D-l *Al. Constantinescu:* D-lor deputaţi, vă mărturisesc că cu oarecare sfială încerc să fac un amendament. Atât răspunsul d-lui raportor de ieri, cât şi acela al d-lui Ministru de astăzi, n'au fost pentru mine o încurajare, căci nu corespund de loc credinţei sincere ce avem că criticile pe cari le-am adus proiectului erau pornite din bune intenţiuni şi că erau făcute numai în scop de a îmbunătăţì proiectul de lege.

Intr'adevăr, mi s'a imputat că, chiar acolo unde n'ar fi fost greşit proiectul de lege, eu am căutat greşeli cu lumânarea, adică am căutat să le inventez, numai în scop de a pune în vedere insuficienţa lui. Cu alte cuvinte, s'a căutat să mi se atribue intenţiuni pe cari vă declar încă odată că nu le-am avut şi nu le am, şi în toată cuvântarea mea de alaltăieri n'am fost animat decât de un singur scop, şi anume acela de a face ca opera care va ieşì de acì să iasă cât mai perfectă posibil.

Procedând aşà cum am procedat alaltăieri, credeam că fac ceea ce trebuià să facă orice spirit generos şi uman, atunci când

vede în fața lui un schilod sau un damblagiu. Am propus să i se pună cârji, ca să se poată ținea pe picioare. Aceasta am crezut să fac, şi dacă d-voastră credeți că am făcut rău, şi că proiectul este destul de valid prin el însuşi, nu aveți decât să nu-i aduceți nici o modificare.

Eu am găsit că legea este defectuoasă aşà cum este făcută, şi aceasta în partea ei juridică, singura parte pe care mi-am permis să o critic, singura în care m'am crezut competent să o fac, pentrucă, deşi sunt doctor în drept, recunosc că nu sunt cunoscător în materie economică, şi încă mai puțin, nu sunt la nivelul d-lui raportor, nici am cunoştințele teoretice şi practice ale d-lui Ministru de Finanțe.

Cred că vă aduceți aminte, d-nii mei, că în cuvântarea mea de alaltăieri nu am făcut nici o personalitate, că am fost obiectiv, că am aprobat parte din principiile legii, iar toate observațiunile mele erau privitoare mai ales la partea pur juridică. D-l raportor însă, mi-a imputat că fac chițibuşerii advocățeşti. Vă mărturisesc că nu mă aşteptam la aşà ceva, tocmai dela d-sa, care este profesor de advocați. (Ilaritate).

D-l *T. Vasiliu:* A crezut că este chestiune personală.

D-l *Al. Constantinescu:* Nu am crezut că ating pe cineva prin cuvintele mele, căci nu intră nici în temperamentul meu, nici nu aş corespunde înălțimii tribunei dela care vorbesc, dacă mi-aş scobori nivelul discuțiunii la personalități.

D-l *C. Stere:* Eu nu mă tem.

D-l *Al. Constantinescu:* Dar fiți sigur că nici eu. Observațiunile făcute le-am exprimat fără nici un caracter personal, şi numai indicând, după părerea mea, ceea ce ar trebuì să se îndrepteze.

Intre dispozițiunile pe cari am avut onoarea să le critic au fost şi acelea din art. 3, şi aş rugà pe d-l Ministru de Finanțe să binevoească a fi atent la observațiunile ce voiu face asupra acestui articol, căci mi se pare că atunci când un Parlament face o lege, nu face chițibuşerii, nici nu face regulament explicativ al legii, ci pune principiile şi bazele; iar dispozițiunile amplificative sunt opera regulamentului.

Am zis, d-nii mei, că nu pot primì ca la art. 3, unde indicați ca principiu că băncile populare sunt persoane juridice, să adăugați: „şi vor puteà dobândì avere mobilă şi imobilă, cu titlu oneros

sau gratuit, încheià condiţiuni şi sta în justiţie prin reprezentanţii autorizaţi de statutele lor“.

Această dispoziţie prezentă, după mine, un îndoit inconvenient: întâiu, dacă o consideraţi ca o explicaţie a ce însemnează o persoană morală, nu e o explicaţie completă. Aşà cum e redactat articolul, se va zice că ceea ce faceţi d-voastră e o persoană juridică *sui generis*, şi că dânsa nu va aveà alte atribuţiuni decât acelea pe cari i le atribuiţi prin lege.

Aş crede că pentru noi, ca legiuitori, principiul fiind bun, să ne mărginim acì: am creat o persoană juridică. Să punem punct. Restul: ce însemnează o persoană juridică şi cari sunt atribuţiunile ei, nu ne priveşte.

De asemenea, d-lor, eu cred că trebue să suprimăm cu totul aliniatul al doilea de sub art. 3. Nu că această dispoziţie ar fi inutilă, dar aceestă dispoziţie trebue să se prevadă la art. 7, fiindcă acolo se prevăd dispoziţiunile obligatorii în statute, iar nu să le amestecăm în această definiţiune.

Cu alte cuvinte, propun la art. 3 suprimarea cuvintelor: „şi vor puteà“, şi suprimarea întregului aliniat al doilea, care, fiind o dispoziţiune statutară, sunt de părere a se trece ca adăogire la dispoziţiunile obligatorii dela art. 7.

Iată cum sună amendamentul meu:

La art. 3 să se suprime partea începând dela cuvântul: *„şi vor puteà dobândì, etc.“*, până la fine.

In acelaş articol să se suprime întreg alin. II.

Al. Constantinescu, I. N. Gheorghiu, C. V. Benişake, dr. L. C. Cosmovici, Ath. Gheorghiu, N. P. Romanescu.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Imi pare rău că, atunci când am vorbit, d-l Alexandru Constantinescu erà reţinut de interesele sale în altă parte, şi n'a putut să-şi dea seamă prin d-sa îasuşi de cuvintele ce le-am rostit, precum eu mi-am dat seamă de ceea ce d-sa a spus ieri. Dacă ar fi fost acì, m'ar fi auzit răspunzând d-lui Filipescu, pe care îl înveselià această contrazicere între noi şi care, dacă s'ar fi aflat astăzi acì, ar fi fost încă mult mai înveselit de cuvintele d-lui Constantinescu; dacă, zic, d-l Constantinescu ar fi fost prezent la discuţiune, d-sa m'ar fi auzit zicând d-lui Filipescu: „mai bine să aud oratori ca d-l Constantinescu care

pe lângă observări întemeiate, caută şi defecte cu lumânarea, decât să treacă legea fără observări şi să conţină greşeli. Asta am zis.

Voci: Aşà este.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Dacă astfel am vorbit, de ce d-l Constantinescu se crede autorizat a se plânge aşà de amar, a face critice aşà de pătimaşe proiectului şi a declarà că fiind *generos* — căci s'a declarat şi d-sa generos (ilaritate) — vrea să împrumute cârjile sale acestui schilod de proiect?

Dacă acest proiect este sau nu schilod, Camera îl va judecà.

Când însă această Cameră are marea onoare şi marea fericire de a aveà în sânul său un jurisconsult şi un ortopedist atât de vestit ca d-l Constantinescu, capabil să vadă defecte pe cari nimeni nu le-a văzut, şi să ne deschidă ochii la noi toţi câţi nu ne putem ridicà până la înălţimea perspicacităţii d-sale, n'am nici o grijă că legea va ieşì în bună stare din desbaterile noastre. Dar ca să fie în bună stare, nu-i trebue cârje; trebue să se ţină bine pe picioare şi să umble singură, şi legea cu cârjile d-sale n'are ce face. (Aplauze).

Dacă d-l Constantinescu să cruţà de un preambul nepotrivit, care n'a făcut decât să provoace alt preambul din parte-mi, şi ar fi venit deadreptul la fapt, ce lesne ne-am fi înţeles! D-sa a văzut că adineaori s'a propus un amendament, şi eu de îndată l-am primit.

Prima parte din amendamentul d-lui Constantinescu o primesc asemenea.

Rămâne, dar, ca ceea ce am adaos noi la art. 3 pentru priceperea locuitorilor, ca să ştie ei ce să facă cu instituţiunea pe care le-o creăm, să le punem în regulamentul legii şi în instruţiuni.

Prin urmare, primesc — nu ştiu dacă şi comitetul delegaţilor îl va primì — amendamentul d-lui Costantinescu, anume de a suprimà explicaţiunile şi de a trece aliniatul 2 la alt articol.

— Şedinţa se suspendă pentru cinci minute.

— La redeschiderea şedinţei, d-l M. Pherekyde, Preşedintele Adunării, acordă cuvântul d-lui Stere.

(Aici urmează discursul d-lui C. Stere, care nu s'a trimis).

— Nemai luând nimeni cuvântul, se pune la vot art. 3 şi se adoptă.

— Art. 4 se adoptă fără modificare.

— Se dă cetire art. 5.

D-l *Președinte:* D-l Gr. Procopiu are cuvântut.

D-l *Gr. Procopiu:* D-lor deputați, la acest articol am onoarea a propune următorul amendament:

In aliniatul întâiu a se șterge cuvintele: „20 zile după aceasta, banca este considerată legalmente constituită și-și poate începe operațiunile".

Aliniatele al treilea și al patrulea dela cuvintele: „judecătoria va îngriji", etc., până la cuvintele: „se vor face gratuit", a se înlocuì cu următorul aliniat:

„Judecătoria de pace, din oficiu, va îngrijì ca toate extractele și actele prescrise de art. 91, 92 și 96 din Codul comercial să fie afișate în sala judecătoriei și să fie transcrise într'un registru special, înființat pentru acest scop la grefa judecătoriei ; cel mult 10 zile după depunerea copiei actului constitutiv, judecătoria va trimite un extract de pe el la *Monitorul Oficial* spre publicare, precum și cele cerute de art. 96 din Codul comercial.

„Aceste publicațiuni se vor face gratis".

Gr. Procopiu, I. Purcăreanu, I. G. Radovici, E. Bibescu, I. Simionescu-Râmniceanu. C. Iliescu.

D-lor. cuvintele pentru cari propun suprimarea celor 20 de zile, după cari societatea se consideră legalmente constituită, sunt acestea: este universalmente admis că o societate, față de terții, nu poate să fie constituită legalmente decât după ce s'a adus sau este presumată că s'a adus aceasta la cunoștința terțiilor. Această presumpțiune legală nu rezultă decât din sistemul publicațiunilor legale.

S'ar puteà dar întâmplà ca, în termenul celor 20 zile, formalitățile să nu se îndeplinească, și astfel s'ar ajunge la o situațiune contrazicătoare, că o societate este presumată ca existentă față de terții, fără ca aceasta să fi fost adusă la cunoștința lor; deci, suprimându-se acest aliniat, se reintră în dreptul comun, cu privire, adică, că o societate se consideră legalmente constituită numai după ce îndeplinește formalitățile de publicitate, de aducerea ei la cunoștința celor de al treilea.

D-lor, mai este de trebuință a se aduce o înlesnire băncilor sătești în ce privește formalitățile Codului comercial, cari sunt prea greoaie. (Intreruperi).

Amendamentul propus de mine intră şi în vederile d-lui Ministru de Justiţie.

Noi, d-lor, am căutat să simplificăm formalităţile greoaie ale Codului comercial, admiţând că judecătoria de pace să facă din oficiu toate formalităţile necesare, precum: afişarea actelor în sala judecătoriei, transcrierea lor într'un registru şi publicarea în *Monitorul Oficial*. Prin urmare, nu am lăsat în sarcina părţilor ca ele să facă aceste lucrări, pentrucă ele sunt necunoscătoare în ale legilor şi astfel s'ar puteà da loc de foarte multe ori la anularea actului constitutiv, care serveşte de act de naştere al societăţii.

Cu aceste explicaţiuni, cred că onorata Cameră va binevoì să primească amendamentul ce propun.

D-l *Preşedinte:* D-l Constantinescu are cuvântul.

D-l *Al. Constantinescu:* D-lor, sunt în totul de acord cu principiul pe care l-a spus înaintea d-voastre colegul nostru dela Vâlcea, adică ca să se înlesnească formalităţile, mărindu-se competinţa judecătorului de pace, pentru ca actele de constituirea societăţilor să nu mai treacă prin filierea tribunalului de comerţ. Mie mi se pare însă că înlesnirea aceasta pe care voim să o dăm nu este tocmai completă în modul cum este redactat amendamentul colegului nostru, şi iată de ce: d-sa tot ne trimite la acele numeroase formalităţi de publicitate, cari se cer pentru constituirea societăţilor anonime, formalităţi prevăzute de art. 91 şi 96, la cari se referă.

Cu amendametul d-lui Procopiu ar fi ca să întârzie constituirea societăţilor. De aceea am de propus un procedeu foarte simplu: societarii se duc cu actele constitutive la judecătorul de pace; acesta până în trei zile este dator să facă trauscripţii într'un registru special şi să facă ca extractul să se afişeze unul la primăria unde se constitue societatea, altul la uşa judecătoriei şi un al treilea să-l trimită la *Monitorul Oficial*. Aceasta făcut, se dă carte la mână administratorului şi societatea poate funcţionà. Cu alte cuvinte, se înlesnesc formele de constituire pentru ca societatea să poată funcţionà. Iată, prin urmare, cum redactam eu art. 5:

„Art. 5. Odată cu cererea de autentificare a actului constitutiv al băncilor populare se va depune la judecătorie şi o copie de pe acel act.

„Judecătorul, până în trei zile dela primirea actului constitutiv, este dator a-l trece într'un registru special ce se va înfiinţà

la fiecare judecătorie, pentru transcrierea actelor de constituire de bănci populare săteşti.

„In acelaş interval de trei zile, judecătorul este dator a face el însuşi trei extracte de pe actul constitutiv, conţinând indicaţiunile prevăzute la art. 89 din Codul comercial, şi va face să se afişeze unul la uşa judecătoriei, un al doilea la uşa primăriei comunei unde este sediul societăţii constituite şi un al treilea îl va trimite la *Monitorul Oficial* pentru a-l publicà de urgenţă, îngrijind ca publicarea să se facă.

„Afişarea la uşa judecătoriei şi la primărie se va constatà prin proces verbal dresat de judecător şi primar, procese cari se vor ataşà la dosarul respectiv al judecătoriei.

„Judecătorul, după îndeplinirea acestor formalităţi, va încheià un proces verbal constatând transcrierea actului constitutiv, afişarea extractelor şi publicarea în *Monitor*, şi va dispune că societatea poate funcţionà, liberând administratorilor un certificat în acest sens.

„Toate aceste formalităţi şi publicarea în *Monitor* vor fi gratuite.

„Tot astfel se va procede la orice modificări s'ar aduce actului constitutiv sau statutelor.

„Judecătorul care va neglijà îndeplinirea vreuneia din formalităţi, sau care ar întârzià mai mult de 20 zile dela depunerea actului constitutiv a face ca toate formele pentru funcţionarea societăţii să fie îndeplinite, va fi pasibil, pe lângă măsuri disciplinare, şi de daune civile către cei interesaţi".

Al. Constantinescu, N. P. Romanescu, Ath. Gheorghiu, P. Bancotescu, G. Buicliu.

Văd că d-l raportor a luat notă de observaţiunile ce am făcut în discuţiunea generală şi a dat o serie de amendamente la mâna colegului Procopiu, pentru a le propune.

Nu ţin să revendic paternitatea lor, dar d-l Procopiu nu a urmărit discuţiunile preurmate, aşà că găsesc preferabil amendamentul meu. Aş mai dorì să ştiu dacă d-l Procopiu sau un alt coleg a formulat în înţelegere cu d-l raportor şi celelalte amendamente semnalate de mine, căci, în asemenea caz, i-aş rugà să mi le arate, ca să nu le mai propun şi eu.

D-l *Președinte:* D-l raportor are cuvântul.

D-l *C. Stere:* D-lor deputați, comitetul delegaților, ținând seamă de amendamentele propuse, atât de d-l Gr. Procopiu, cât și de d-l A. Constantinescu, cari tind la acelaş scop, de a simplificà procedura pentru constituirea societăților; văzând însă că așà cum se propune amendamentul d-lui Procopiu, poate să aibă avantajul ca publicațiunea să fie mai largă, dar cum este redactat amendamentul d-lui Constantinescu, are avantajul simplicității, și cuprinde toată procedura din lege pe care judecătorul de pace o cunoaște, părerea comitetului este a se primì amendamentul d-lui Constantinescu, întroducându-se în el și ceea ce erà implicit în amendamentul d-lui Procopiu, și anume: să se adaoge ca, după ce toate formalitățile vor fi făcute, judecătorul să comunice un extract și tribunalului județului, care va trebuì să-l transcrie din oficiu și fără cheltuează.

D-l *Gr. Buicliu:* De când societatea se consideră legalmente constituită?

D-l *C. Stere:* Dela procesul verbal dresat de judecătorul de pace. Adresa trimisă tribunalului este o simplă comunicare. Cred că d-voastră veți votà amendamentul d-lui Constantinescu, primit de comitetul delegaților, cu adăogirea acestor cuvinte la finele alin. IV:

„După aceasta va trimite un extract și tribunalului județului, care este dator, din oficiu și fără spese, a-l trece în registrul de societăți".

— Se pune la vot amendamentul d-lui Constantinescu, care va înlocuì art. 5, împreună cu modificarea propusă de comitet, și se adoptă.

— Art. 6 se adoptă fără modificare.

— Se dă cetire art. 7.

D-l *Radu Porumbaru:* D-le Președinte, am de propus un amendament privitor la însușirile pe cari trebue să le aibă administratorii, directorii și lichidătorii băncilor populare.

Acest amendament nu poate să intre în art. 7, nu poate intrà nici în art. 8, încât ar fi mai bine ca acest amendament să devină articol nou; iar art. 7 să devină art. 8 și art. 8 să devină art. 9, și așà mai departe.

Acest amendament sună în modul următor:

„Administratorii, directorii sau lichidatorii băncilor populare

nu pot fi decât Români, majori, cari se bucură de drepturile civile şi politice."

R. C. Porumbaru, I. I. Lecca, C. I. Brătianu, N. Filipescu, I. Negrea.

Aceste dispoziţiuni se găsesc şi în legea franceză.

D-l *Preşedinte:* D-l Constantinescu are cuvântul.

D-l *Al. Constantinescu:* D-lor, la art. 7 aş propune să se mai adaoge două aliniate: unul, sub numele de alin. *e*, să cuprindă că nu pot să fie membri în societate decât sătenii cultivatori de pământ sau meseriaşii din comuna de reşedinţă a băncii, sau cel mult încă dintr'o comună limitrofă, şi că nu pot acordà împrumuturi decât locuitorilor din comunele din cari se pot recrutà şi membrii.

Al doilea, obligaţiunea pentru administratori de a supraveghià întrebuinţarea sumelor împrumutate în scopul pentru care s'a încuviinţat împrumutul. (Intreruperi).

D-lor, este o dispoziţiune analoagă pentru băncile cari ar voì să lucreze cu Banca centrală.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Se exclud însă aceia cari ar aveà o meserie, precum ar fi; rotarii, tâmplarii, învăţătorii, şi aceasta nu e bine.

D-l *Al. Constantinescu:* Dacă se găseşte un cusur in restricţiunea de a fi cultivatori de pământ, atunci să puneţi că nu pot fi membri în societate decât locuitorii din comuna de reşedinţă, fără să indicaţi profesiunea.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* In lege se vorbeşte şi de comunele vecine.

D-l *Al. Constantinescu:* Atunci să se zică: sau din comunele vecine.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Dar distrugem o mulţime de societăţi existente!

D-l *Al. Constantinescu:* Rămâne atunci după proiectul d-voastre, ca societăţile acelea cări nu ar voì să lucreze cu Banca centrală să poată primì ca membri pe oricine vor fi şi de unde vor fi.

Atunci mi se pare că dorinţa de a face bănci populare săteşti se distruge.

Să vă spun, d-le Ministru, ce se va întâmplà; se va întâmplà

că cămătarii din diferite localităţi vor merge la sate. Lor nu le va păsà dacă nu lucrează cu Banca centrală. Aceşti cămătari vor face în sate bănci pe cari le vor numì bănci populare săteşti. D-voastră nu-i veţi oprì de a le întemeià cu capitalul lor. Astfel că acolo se vor face toate actele reprobabile, şi în loc de a se face bine, vom face rău, dacă nu veţi pune restricţiunea că la băncile populare nu pot să fie membri decât locuitorii din comună, indiferent de profesiunea lor, şi că împrumuturile să nu se facă decât la locuitorii din comună, indiferent de profesiunea lor.

Făcând numai astfel veţi ajunge să nu aveţi cămătari, căci, sub forma propusă de d-voastră, veţi ajunge a face din băncile populare adevărate bănci de camătă.

Eu îmi fac datoria ca să relevez lucrul: rămâne la d-voastră să faceţi ce veţi crede de cuviinţă.

D-l *Preşedinte:* D-l Esarcu are cuvântul.

(Acì urmează discursul d-lui G. Esarcu, care nu s'a trimes).

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* D-lor deputaţi, când discutăm un articol, să nu pierdem din vedere celelalte articole. In momentul acesta d-voastră discutaţi art. 7 şi pierdeţi din vedere art. 28, care sună astfel:

„Nu vor fi admişi să lucreze cu Cassa centrală decât acele bănci populare săteşti cari vor îndeplinì următoarele condiţiuni:

a) Banca populară nu va admite ca membri ai societăţii decât locuitori din comuna de reşedinţă a băncii sau cel mult încă dintr'o comună limitrofă;

d) Băncile populare săteşti nu vor puteà acordà împrumuturi decât locuitorilor acelor comune din cari se pot recrutà şi membrii lor. Insă în această limită statutele pot permite acordarea împrumuturilor nu numai membrilor societăţii, ci şi terţiilor".

Vedeţi dar, că cele două idei cari vă preocupă se găsesc acì; de ce însă le-am introdus la art. 28 şi nu la art. 7? Iată de ce: astăzi, din cele 800 de bănci populare existente sunt o mulţime cari n'au observat regulele arătate la art. 28, şi pentru aceasta noi nu trebue să le desfiinţăm cu o trăsătură de condeiu. Ce am făcut atunci? Am pus principiul la art. 28, ca obligatoriu numai pentru băncile ce lucrează cu Cassa centrală, lăsând ca pentru celelalte transformarea să se facă treptat. Astfel, pe măsură ce băncile vor

venì la Cassa centrală ca să lucreze cu dânsa, li se va pune obligaţiunea prevăzută la art. 28.

D-l *G. Esarcu:* Ce înţelegeţi prin cuvântul locuitori, de ce nu Români?

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Acì nu este vorba ca locuitorilor să le zicem Români, sau Românilor să le zicem locuitori, este vorba că prin art. 28 se prevede că o bancă sătenească nu poate să aibă ca membri decât pe locuitorii din comuna unde se află banca sau cel mult încă dintr'o comună vecină; şi asemenea prevede că acea bancă nu poate să împrumute decât locuitorilor din acea comună şi cel mult din aceeaş comună vecină. Tocmai aceasta propuneà şi d-l Constantinescu. Nu pot să primesc însă transpunerea acestei obligaţiuni dela art. 28 la art. 7, căci prin aceasta am desfiinţà o mulţime de bănci existente, întemeiate pe alte baze.

Repet că, pe măsură ce ele vor venì la Cassa centrală se vor exclude din asociaţiune membrii cari nu sunt din aceeaş comună sau dintr'o comună vecină.

In ceea ce priveşte amendamentul d-lui Porumbaru, îl primesc, pentrucă în toate ţerile din lume aşà s'a înţeles organizarea băncilor săteşti.

Numai cetăţenii ţerii fac parte din administraţiunea unor asemenea instituţiuni. Nicăeri nu este altfel.

Nu este însă rău ca transformarea în toate privirile să se facă încetul cu încetul, şi după câtva timp nu va fi nici o bancă sătească care să nu îndeplinească condiţiunile legii.

Vă mai promit că revizorii, controlorii, inspectorii vor da tot ajutorul lor băncilor, spre a face transformarea, căci aşà cere spiritul legii.

D-l *Preşedinte:* D-l Constantinescu are cuvântul.

D-l *Al. Constantinescu:* D-lor deputaţi, mi se pare că nu am darul de a a mă face să fiu înţeles, căci răspunsul ce mi-a dat d-l Ministru de Finanţe dovedeşte că nu m'am exprimat în mod destul de clar, pentru ca să fiu înţeles de d-sa.

D-l Ministru de Finanţe îmi spune că ceea ce eu cer este trecut la art. 28. Da, este trecut, dar nu este trecut ca o regulă generală pentru toate băncile săteşti, ci numai ca măsură excepţională pentru acele bănci cari vor voì să lucreze cu Banca centrală.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Aşà este. Cine zice altfel?

D-l *Al. Constantinescu:* Va să zică numai acele bănci populare cari vor voì să lucreze cu Banca centrală trebue să cuprindă această dispoziţiune.

Eu cer însă ca această dispoziţiune să fie norma tuturor băncilor populare.

D-l Ministru de Finanţe ne spune că vom face o turburare făcând astfel. Eu răspund: nu veţi face nici o turburare. Pentru ce? Pentrucă statutele băncilor actuale ori cuprind acest lucru, ori nu-l cuprind; dacă nu-l cuprind, îşi vor modificà statutele în acest sens; dacă îl cuprind, atât mai bine.

D-l Ministru de Finanţe crede oare că o bancă populară astăzi existentă, care ar voì să lucreze în viitor cu Banca centrală şi nu ar aveà această dispoziţiune, poate să lucreze?

Evident că nu.

Va să zică, tot supuneţi băncile existente la obligaţiunea de a-şi modificà statutele.

Aşà dar, băncile populare existente, cari nu vor aveà această clauză în statutele lor, nu vor puteà să lucreze cu Banca centrală.

Va să zică, tot le obligaţi să-şi modifice statutele în acest sens.

Legea aceasta nu dispune decât pentru viitor, adică pentru băncile cari se vor face pe baza acestei legi. Ea nu atinge băncile dejà făcute, afară numai dacă nu veţi da efect retroactiv legii, lucru ce nu puteţi face. Aşà dar, nu sdruncinaţi în nimic băncile cari sunt azi în fiinţă, căci, ori ele cuprind această dispoziţiune în statute, şi atunci nu va fi nici o sdruncinare, ori nu o cuprind, şi atunci tot va trebuì să se modifice statutele, căci dacă nu o vor face, atunci ele nu vor aveà credit la Banca centrală.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Toate sunt supuse la control.

D-l *Al. Constantinescu:* Ce înţelegeţi prin control?

Controlul se va face în registre: nu se va puteà controlà modul cum se dau împrumuturile, dacă în statute nu se specifică aceasta.

Prin urmare, d-lor, dacă în statute nu este restricţiune în privinţa modului cum să se dea împrumuturi, controlul nu va fi eficace; nu veţi puteà să faceţi vină administraţiunii că a dat cutărui sau cutărui individ.

Rog pe d-l Ministru, în special, să binevoească a primì amen-

damentul, el va fi un fier mai puternic cu care va legà legea pe care suntem chemaţi s'o votăm.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Dacă această lege n'ar fi trebuit să se aplice şi băncilor existente, n'o mai făceam.

Am propus legea de faţă, mai cu seamă în vederea celor 800 bănci existente. Dacă aceasta nu este clar exprimat în proiect, primesc orice precizare; eu cred însă că legea e deplin clară, căci discutăm de 4 zile asupra băncilor existente, luăm măsuri precise privitoare la dânsele; dacă deodată se emite opiniunea că legea nu s'ar aplicà la dânsele, este poate că nu toţi au urmat discuţiunea cu atenţiunea cuvenită.

D-l *Preşedinte:* D-l raportor are cuvântul.

(Aici urmează discursul d-lui C. Stere, care nu s'a trimis).

— Şedinţa se suspendă pentru cinci minute.

— La redeschiderea şedinţei, d-l Vicepreşedinte Em. Porumbaru ocupă fotoliul preşedinţei.

D-l *C. Stere:* Comitetul delegaţilor a respins amendamentul d-lui Constantinescu.

— Amendamentul d-lui Radu Porumbaru, care va formà un nou articol sub No. 8, s'a admis de comitet.

— Se pune la vot amendamentul d-lui Constantinescu, şi se respinge.

— Se pune la vot art. 7 şi se adoptă, înlocuindu-se cuvântul *terţiilor* prin cuvântul *nesocietarilor*.

— Se pune la vot amendamentul d-lui Porumbaru, şi se primeşte.

Se dă cetire art. 8, devenit art. 9.

D-l *Vicepreşedinte:* D-l Filipescu are cuvântul.

D-l *N. Filipescu:* D-lor deputaţi, acest articol 8, devenit 9, tranşează chestiunea de principiu care a dat loc la mai multă discuţiune. In adevăr, tocmai acì se hotărăsc principalele dispoziţiuni de favoare pentru un anume fel de bănci populare, acelea cu răspundere nemărginită, contra căreia s'a ridicat chiar un membru din majoritate.

Constat că d-l Ministru de Finanţe, după ce în expunerea sa de motive ne-a arătat toată importanţa acestui fel de bănci populare, după ce ne-a spus că după acest model speră că se vor formà mai toate băncile populare, azi în cuvântarea d-sale, cu mai multă

abilitate decât hotărîre întru apărarea ideilor d-sale, reduce chestiunea la foarte puţin lucru şi ne zice că favoarea ce acordă acestor bănci este foarte mică, că e mai mult ceva platonic.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Am spus că este forma cea mai bună la care trebue să aspirăm.

D-l *N. Filipescu:* Da, un fel de aspiraţiuni ca acelea ce le înscrie partidul liberal în programele sale politice, cum ar fi, bunăoară, sufragiul universal.

După ce reduce chestiunea la aşà puţin lucru, să vedem pe ce-şi sprijină d-l Ministru de Finanţe sistemul său: numai pe pretinse contrazicezi cari ar fi existat între d-l Carp şi mine, între d-l Carp şi d-l Tache Ionescu, între ceea ce am spus eu azi şi ce aş fi spus altădată. Vă mărturisesc, d-lor, că, dacă am fost în contra acestui proiect de lege, sunt şi mai hotărît în contra lui, în urma cuvântării d-lui Ministru de Finanţe, care nu m'a convins de loc.

Când văd că în o chestiune de principiu, aşà de înalta ca aceasta, d-l Ministru de Finanţe, în tot discursul d-sale, nu aduce alt argument decât pretinse mici contradicţii ce a putut să prindă din puricarea colecţiunilor din ziare şi *Monitor*, permiteţi-mi să spun că aceasta e prea puţin. Este un procedeu de discuţiune, care este mai pre jos de talentul şi valoarea d-lui Ministru de Finanţe.

Vă închipuiţi d-voastră cum am puteà uzà şi noi în chestiuni mult mai gingaşe de asemenea argumente, spre a arătà tot ce desparte pe acei ce stau azi pe aceeaş bancă ministerială.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Şi uzaţi.

D-l *N. Filipescu:* D-le Ministru, eu cred că este inutil a înveninà chestiunea cu asemenea argumente. Mă mulţumesc, dar, a semnalà felul d-voastre de argumentare, care dovedeşte o mare sărăcie de alte argumente.

D-lor, tot pe temeiul pretinselor contradicţiuni, d-l Costinescu m'a acuzat că am criticat amestecul Băncii Naţionale în această chestiune şi că am combătut ultima prelungire a privilegiului Băncii, când noi înşişi am consimţit acum doi ani de zile la o prelungire a privilegiului. Aceasta pe lângă slăbiciunea acestui procedeu de discuţiune, d-l Ministru afirmă şi lucruri cari nu sunt tocmai exacte. De exemplu, d-sa ne-a zis că Banca Franţei, prin concesiunile sale Creditului agricol, n'a făcut mari sacrificii. Dar d-sa lasă dinadins la o parte toate celelalte concesiuni făcute de Banca Franţei, şi,

după ce înjumătăţeşte chestiunea, vine la Banca Naţională a României şi, spre a fi comparaţia favorabilă ei, reduce avantagiile ce i-a concedat Statul la jumătate.

Mai întâiu, d-le Ministru, să nu credeţi că mă supără contrazicerea ce relevaţi cum că aş fi fost în contra celei de a doua convenţiuni cu Banca, după ce la Guvern am iscălit prima convenţiune. Am fost şi în contra primei convenţiuni. Aceasta o ştiţi. A trebuit, însă, să trecem prin această dură necesitate, fiindcă Banca Naţională ne-a pus cuţitul la gât în momentele foarte critice prin cari a trecut Statul.

Imi pare bine că aţi arătat astăzi, şi îmi pare bine că se va vedeà aceasta la *Monitor*, cum că acea convenţiune erà puţin favorabilă Statului, ceea ce în totdeauna am susţinut la o a doua convenţiune a Băncii.

D-l *Em. Culoglu* : Dar cu amendamentul ce faceţi ? (Ilaritate).

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe* : Eu v'aş rugà să nu întrerupeţi, d-le Culoglu. Avem atât de rar ocaziunea de a face asemenea discuţiuni, încât ar fi rău dacă d-l Filipescu nu ar continuà.

D-l *N. Filipescu:* Să nu vă închipuiţi, d-le Culoglu, că rolul meu acì este acelaş ca rolul unui membru al majorităţii. Rolul meu nu este ca acela al d-lui Procopiu, de exemplu, care prezentă un amendament, şi ca al d-lui Al. Constantinescu care, în această întrecere la amendamente, prezentă acelaş amendament ca al d-lui Procopiu, numai ca să aibă ocaziunea să pronunţe acelaş discurs pe care d-l Procopiu l-a pronunţat dejà.

D-l *Vicepreşedinte:* D-le Filipescu, ar fi datoria mea să vă atrag atenţiunea când aş crede că nu sunteţi în chestiune.

Eu însă cred că sunteţi în chestiune, şi de aceea vă rog să continuaţi.

D-l *N. Filipescu:* D-le Preşedinte, fiţi sigur că nu vreau să abusez de timpul d-voastre. Dacă din cauza întreruperilor nu voiu puteà să spun tot ceea ce am de spus pe această cale, atunci voiu găsì o altă cale parlamentară, ca să spun ce am de spus, ca să răspund afirmaţiunilor d-lui Ministru de Finanţe.

D-l Ministru de Finanţe, spre a judecà cea de a doua convenţiune între Banca Naţională şi Stat, şi spre a combate spusele

mele, nu a voit să primească — şi nu ştiu pentru ce motiv — autoritatea pe care o invocam eu, anume aceea a d-lui Prim-ministru.

Eu ţineam foarte mult, ţineam cu tot dinadinsul la cuvintele d-lui Prim-ministru. D-l Ministru de Finanţe nu voeşte cu nici un chip să se refere la cuvintele d-lui Prim-ministru. D-sa vrea să se refere la textul convenţiunii, şi eu totuş stăruesc în favoarea spuselor d-lui Preşedinte al Consiliului, cari pentru mine sunt cuvinte de evanghelie.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe :* Totdeauna? (Ilaritate).

D-l *N. Filipescu :* Mă refer cu deosebire la declaraţiunile d-lui Preşedinte al Consiliului, fiindcă textul convenţiunii ne înfăţişează numai concesiuni globale, pe când d-l Prim-ministru, cu spiritul său meticulos, a despicat chestiunea şi a pus faţă în faţă fiecare concesiune şi contrapartea ce se dădeà în schimb.

Ori, d-l Ministru de Finanţe invoacă textul convenţiunii, din care înlătură unele părţi esenţiale. Aşà, de pildă, d-sa şterge cu desăvârşire concesiunea făcută Băncii Naţionale de a-şi sporì emisiunea şi de a micşorà rezerva ei metalică. Acesta erà avantajul care atunci se dădeà în schimbul avansului ce-l făceà Statului Banca Naţională.

Aceasta însemnează o favoare pentru o bancă şi această favoare erà contrapartea avansului pe care l-a făcut Banca Naţională. Cât pentru prelungirea privilegiului, d-l Prim-ministru ziceà, în şedinţa Camerei dela 20 Iunie 1901, următoarele:

„Nu pe prelungirea celor 10 ani este legea astăzi în discuţiunea Parlamentului şi pot să spun că **Banca Naţională nici nu ne-a cerut această prelungire. Eu am cerut-o de frica conservatorilor**".

Pot afirmà că niciodată, dar niciodată nu s'a văzut în istoria băncilor de emisiune o pildă de prelungire de privilegiu în asemenea condiţiuni.

Şi este foarte regretabil, d-lor, că tocmai un partid politic, care se ştie că are cu Banca Naţională şi legături politice şi legături de tot felul, să facă el ceea ce nicăieri aiurea nu s'a făcut.

Inchid parentezul şi mă apropiu de chestiune.

D-l Ministru de Finanţe ne-a răspuns şi în chestiunea proiectului băncilor populare cu altă serie de contraziceri. Dar mai în-

tâiu d-sa ne-a zis că noi am schimbat în 1892 regimul Creditelor agricole, pentrucă opoziţiunea unită combătuse vechea organizare a Creditului agricol şi a vrut la putere să ţină angajamente nesăbuite luate în opoziţie.

Eu mărturisesc că nu ştiu de asemenea angajamente.

Fac apel la d-voastră — şi văd cu regret că d-l Nicorescu pleacă, prezenţa d-sale erà poate să fie folositoare (râsete), căci d-sa a fost un aprig luptător în rândurile opoziţiunii unite (râsete). — Repet, dar, că nu se luase nici un angajament în privinţa Creditului agricol.

In 1892 s'a făcut, pentru alte motive ca cele arătate de d-l Costinescu, o reformă a Creditului agricol, reformă pe care pot să o scuzez, cu atât mai uşor, cu cât eu, membru al majorităţii de atunci, am combătut-o.

Este însă nedrept să se spună că aceasta s'a făcut, pentru a se ţineà angajamente nesocotite luate în opoziţie. Ceea ce a motivat reforma dela 1892, e că Creditul agricol erà întemeiat cu banii Statului, deşì se prevăzuse că se puteau întemeià şi pe capitalul acţionarilor. Acest capital al acţionarilor erà aşà de neînsemnat, încât numai la Iaşi se dobândise câteva sume absolut minime dela acţionari.

Atunci Statul, deoarece capitalul său constituià aproape singurul fond al Creditului agricol, a crezut necesar să iea măsuri de apărare a capitalului său, şi a introdus câteva alte dispoziţiuni, cari erau foarte bune.

Aşà s'au limitat la anume sume împrumuturile ce se puteau face unei singure persoane. Inainte, şi fără această limită, cea mai mare parte din sume erà luată de proprietari şi arendaşi.

Prin reforma dela 1892, Creditul agricol s'a rezervat exclusiv la satisfacerea nevoilor sătenilor.

Este dar nedrept să se spună că această modificare de lege s'a făcut numai pentrucă s'ar fi luat angajamente în opoziţiune. Reforme de felul acesta aţi făcut d-voastră, bunăoară când aţi adus modificarea legii gendarmeriei, numai ca să schimbaţi starea de lucruri dinainte

O voce: Nu găsiţi bună această modificare a legii gendarmeriei?

D-l *N. Filipescu:* Nu o găsesc nici bună, nici rea. Dacă aş fi Ministru de Interne, nu aş cutezà să viu înaintea Parlamentului

ca pe gendarmii călări să-i fac gendarmi pedeştri, precum, de sigur, dacă gendarmii erau pedeştri, erà să-i faceţi călări.

D-lor, în aşà condiţiuni s'a modificat Creditul agricol şi s'a organizat aşà cum există astăzi.

In contra acestei instituţiuni de Stat eu am susţinut încă dela 1892 băncile populare. Am susţinut băncile populare şi am susţinut în privinţa lor regimul cel mai mare de libertate care se poate acordà unor atare bănci.

Pe atunci atât erà în discuţiune: bancă de Stat sau bănci populare.

Eu n'am făcut altceva decât să mă pronunţ în favoarea băncilor populare şi sunteţi nedrepţi când din cuvintele mele vreţi să scoateţi un argument în favoarea cutărui sau cutărui sistem de organizare a băncilor populare.

E drept că am citat atunci băncile Raiffeisen.

Pentru ce? Pentrucă în Germania băncile populare au luat cea mai mare desvoltare. Şi în Germania băncile rurale sunt bănci Raiffeisen.

Cât pentru Banca centrală, eu nu am combătut alaltăieri Banca centrală, pe care o propuneţi. Ceea ce am combătut erà modul cum propuneţi să funcţioneze această bancă, cu lipsa unui intermediar necesar, anume băncile regionale.

Acum, d-lor, nu e o sofisticare a adevărului ca să veniţi să luaţi singurul argument ce am dat în 1892, în favoarea băncilor populare şi în contra băncilor de Stat, ca cu acest argument al meu să convingeţi pe majoritate de necesitatea unui amestec covârşitor al Statului în organizarea băncilor populare?

La urma urmelor aş fi putut chiar să mă contrazic, şi n'ar fi destul aceasta ca să susţineţi că proiectul d-voastre e perfect. Dar în adevăr e că am combătut banca de Stat şi am susţinut băncile populare. Atât.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Aţi spus că creditele agricole trebue să lucreze cu băncile populare. Vă fac o laudă din aceasta.

D-l *N. Filipescu:* Sincer e, d-lor, ca d-voastră să pretindeţi că eu am susţinut că Banca centrală trebue să fie organizată în cutare sau în cutare mod, când eu susţineam numai băncile populare în contra băncii de Stat?

Dacă voiaţi să ştiţi cum înţelegeam să organizăm băncile agricole, nu aveaţi decât să vă referiţi la proiectul de lege pe care l-am prezentat sau la proiectul d-lui Fleva. Şi aţi fi văzut că nu am susţinut altceva decât ceea ce am susţinut şi acum doi ani.

D-lor, relativ la acest proiect de lege, regret că d-l Ministru de Finanţe spuneà că proiectul acesta de lege al d-lui Fleva este un proiect pe baza căruia nu s'ar puteà înfiinţà nici o bancă populară. D-sa ne-a spus că deoarece proiectul acesta erà privitor la toate felurile de cooperaţiune, el se înfăţişează ca un fel de cămară unde se aruncă claie peste grămadă, scaune, mese, dulapuri, etc. Ironia d-lui Ministru ţinteşte aproape toate legiuirile străine, nu numai proiectele noastre, cari s'au inspirat dela ele.

Este regretabil, d-le Ministru, că n'aţi cetit şi legea germană; este regretabil că n'aţi cetit diferitele proiecte de legi franceze, pentrucă aţi fi văzut atunci că legea germană este o lege foarte asemănătoare cu acele două proiecte ale noastre.

D-l *Pană Buescu:* Sunt chiar copiate.

D-l *N. Filipescu:* Aceasta nu e exact.

Sunt cel dintâiu care vin şi vă spun că aceste proiecte s'au inspirat de legea germană.

Dar atunci, dacă nu este numai asemănare, ci în parte acele proiecte ar fi copiate chiar după legea germană, cum rămâne cu afirmaţiunea d-lui Ministru de Finanţe, care ziceà că cu proiectul acesta nu se poate înfiinţà nici o bancă populară? Dar toate băncile din Germania există pe baza legii din 1889.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Cetiţi şi legea Cassei centrale.

D-l *N. Filipescu:* Nu m'am opus la Banca centrală.

Regimul pe care îl prevedeam noi, şi pentru care d-l Ministru are numai ironii, e foarte apropiat de regimul german. Acesata mă face să presupun că d-sa nici nu a cetit legea germană şi că literatura d-voastre se reduce la scrisorile d-lui Ministru al Instrucţiunii şi la raporturile sale prin cari recomandă pe unii învăţători spre a li se da „Răsplata Muncii".

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Toate băncile germane s'au făcut fără nici o lege specială; aproape nu erà trebuinţă nici de acea lege. Dar este vorba de a le da ajutor, a le su pune la control.

D-l *N. Filipescu :* Proiectul de lege al d-lui Fleva arată că este un regim liberal în materie de bănci populare.

D-voastră credeţi că dacă vorbim de un regim anti-liberal, acestea sunt vorbe fără temeiu. Eu vă probez ce este un regim liberal. Este oricare altul decât cel propus de d-voastră, şi unui regim de cooperaţiune ca acela propus de d-voastră, bazat pe nişte principii anti-economice, puteţi să-i daţi orice numire voiţi, dar aceasta nu este cooperaţiune.

— D-l M. Pherekyde. preşedintele Adunării, ocupă fotoliul preşedinţiei.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Cer cuvântul.

D-l *Preşedinte:* D-l Ministru de Finanţe are cuvântul.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Fiindcă d-l Filipescu a criticat ceea ce îşi închipue că am spus eu, să-mi permiteţi să-i arăt cum stau lucrurile. Eu n'am spus de loc că convenţiunea pe care a încheiat-o d-l Carp cu Banca Naţională erà desavantagioasă; am spus chiar că bine a făcut de a încheiat-o ; dar am adaus că a doua convenţiune încheiată de d-l Sturdza erà mai avantagioasă decât cea încheiată de d-l Carp, şi am dovedit aceasta.

Este inexact ceea ce a afirmat d-l Filipescu, că d-l Sturdza ar fi spus într'un discurs că a prelungit privilegiul Băncii fără a dobândi nimic în schimb. Ceea ce a spus d-l Sturdza este că chiar dacă nu i s'ar fi dat nimic în schimb de Bancă, tot ar fi prelungit privilegiul, spre a garantà această instituţiune naţională în contra prigonirii conservatorilor.

De fapt însă a dobândit mult în schimb, căci Banca a dat Statului 15 milioane fără dobândă şi fără termen. Dacă această cifră de 15 milioane este mică sau mare. ne va spune-o comparaţiunea ce am făcut-o dejà cu suma dată în asemenea caz de Banca Franţei. V'am arătat dejà că dacă Banca Franţei ar fi dat în aceeaş proporţiune, ar fi trebuit să dea Statului 445 milioane.

Tot ca rectificare la cele zise de d-l Filipescu, voiu amintì că d-sa nu s'a mărginit a cere în 1892 să se înfiinţeze bănci populare, ci a propus anume ca Creditul agricol să lucreze cu băncile populare şi să le ajute. Tot atunci d-sa a arătat dorinţa ca băncile populare să se înfiinţeze după sistemul Raiffeisen.

Deci noi facem astăzi tocmai ceea ce dorià d-sa; de ce în loc de a ne felicità, ne combate?

Cât despre ceea ce am zis relativ la proiectul d-sale şi al d-lui Fleva, rău m'a înţeles d-l Filipescu. Eu n'am zis că dacă s'ar fi adus acel proiect nu se mai înfiinţau bănci populare, aş fi zis prin aceasta o absorditate; s'au înfiinţat bănci populare fără să existe nici o lege specială, ne erà destul Codul comercial şi dreptul comun ca să creăm bănci populare. Ceea ce am zis este că prin acea lege nu se dobândià nimic mai mult decât cu dreptul comun în favoarea acestor bănci.

Legea astăzi în desbatere are din contră de scop a înconjurà băncile populore de tot felul de garanţii şi de ajutoare, despre cari nici urmă nu se găseşte în proiectul despre care ne vorbeşte d-l Filipescu.

D-l *Preşedinte:* D-l Purcăreanu are cuvântul.

D-l *I. Purcăreanu:* D-lor, ultimul aliniat al art. 8 sună astfel:

„Actele, creanţele şi toate operaţiunile pentru efectuarea şi urmărirea împrumuturilor până la valoarea de 100 lei vor fi scutite de taxa de timbru pentru toate băncile populare."

Găsesc că acì este o scăpare din vedere, că alături de actul de creanţă ar trebuì să fie şi cererea de chemare în judecată. De aceea am formulat un amendament în sensul următor:

La art. 8, ultimul aliniat, înainte de cuvintele: „Actele, creanţele, etc." să se adaoge cuvintele: „cererile în judecată introduse de băncile populare săteşti, întreaga procedură, precum şi, etc.".

I. I. Purcăreanu, I. Simionescu-Râmniceanu, I. Stănculeanu C. Iliescu, Em. Bibescu, T. Vasiliu, I. G. Radovici.

. . . .

Desb. Ad. dep. 1903, pag. 905—918.

5. Şedinţa dela 17 Martie 1903 a Camerei.

. . . .

D-l *Preşedinte :* La ordinea zilei avem continuarea discuţiunii asupra art. 8 din proiectul de lege pentru băncile populare. S'a depus dejà un amendament.

D-l raportor are cuvântul.

D-l *C. Stere :* La ultimul aliniat dela art. 8, devenit 9, s'a propus a se face o adăogire în acest sens:

Inainte de cuvintele: „actele, creanţele, etc.", să se adaoge

cuvintele: „cererile în judecată introduse de băncile populare sătești, întreaga procedură, precum și... etc.“.

Comitetul a primit acest amendament.

D-l *Președinte :* D-l Purcăreanu are cuvântul.

O voce : Nu este prezent.

D-l *C. Stere :* Și tòcmai d-sa este propunătorul acestui amendament.

D-l *Președinte :* Atunci d-l Iliescu are cuvântul.

D-l *C. Iliescu :* Eu cerusem cuvântul ca să propun amendament în acelaș sens cu al d-lui Purcăreanu :

D-l *Președinte :* D-l Culoglu are cuvântul.

D-l *Em. Culoglu :* D-lor deputați, iată ce amendament aș propune la al. 6 dela art. 8, devenit 9, care zice:

„Neîmpărțirea între membri a fondului de rezervă constituit de cel puțin 50% a beneficiilor anuale nete“. Acì, la finele acestui aliniat, aș dorì să se adauge cuvintele: „și destinarea lor în caz de lichidare pentru scopuri de utilitate publică comunală“.

D-l *C. Stere :* Eu nu mă opun la primirea acestui amendament, dar aceasta reiese din chiar cuprinsul legii.

D-l *E. Costinescu, Ministrŭ de Finanțe:* Eu primesc amendamentul d-lui Culoglu.

D-l *C. Stere :* Comitetul delegaților primește amendamentul propus.

— Se pune la vot amendamentul d-lui Purcăreanu, și se admite.

— Asemenea se admite amendamentul d-lui Culoglu.

— Se pune la vot art. 8, devenit 9, al comitetului de delegați împreună cu amendamentele admise, și se adoptă.

— Se dă cetire art. 9, devenit 10.

D-l *Președinte :* D-l Dimitriu are cuvântul.

D-l *C. Dimitriu:* D-le Președinte, la acest articol am onoarea a propune următorul amendament:

In proiect se spune:

„Autentificarea actelor de împrumut se va face la primăria locală în conformitate cu art. 37 și 38 din legea Creditului agricol“.

Pentru mai multă preciziune, căci în afară de actele de împrumut sunt și cambiile, și în legea comercială se prevede că cambiile semnate prin punere de deget trebuesc autentificate, ca să aibă

valoare juridică, propun să se dea acestui articol următoarea redacţiune :

După cuvântul: „autentificare“ să se intercaleze cuvântul: *„cambiilor şi a“*, iar după cuvintele: „judecătoriile de ocol respective“, să se adauge: *şi vor fi scutite de taxa de timbre“*.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe :* Autentificarea actelor de împrumut cuprinde în sine şi autentificarea cambiilor şi a orice alte acte.

Dacă ne vom întinde în prea multe detalii, mă tem să nu producem confuziune.

D-l *C. Dimitriu :* In ceea ce priveşte cambiile, rog pe d-l Ministru să primească această redacţiune, care este mai formală.

D-l *C. Stere :* D-lor, în ce priveşte prima parte a amendamentului propus, comitetul delegaţilor, deşi crede că prin autentificarea actelor de împrumut se înţelege şi autentificarea cambiilor, însă, pentru a clarificà şi mai mult textul articolului, primeşte amendamentul propus.

Partea a doua însă este necesară şi trebue a fi primită.

— Se pune la vot amendamentul d-lui Dimitriu, şi se adoptă.

— Se pune la vot art. 9, devenit 10, împreună cu amendamentul admis, şi se adoptă.

— Art. 10, devenit 11, se adoptă fără modificare.

— Se dă cetire art. 11, devenit 12.

D-l *C. Dimitriu :* D-lor deputaţi, nu voesc să vă inoportunez prea mult, totuş îmi permit să propun un amendament privitor la acest articol.

Iată amendamentul meu:

In loc de „până la 50 lei“ „până la 100 lei“; iar după cuvintele: „competinţa de a instrumentà“, a se adăugà „fără ca împiedicările, prevăzute în art. 329 din Codul comercial, relative la actele în cari sunt interesate rudele sau afinii, să fie aplicabile“.

C. D. Dimitriu, I. Purcăreanu, I. Simionescu-Râmniceanu, I. G. Radavici, I. Procopiu, C. Iliescu.

D-lor, art. 329 din Codul comercial zice (ceteşte).

Dacă s'ar aplicà dar această dispoziţiune primarului, care trebue să instrumenteze, atunci am face imposibilă protestarea cambiilor la primărie până la 100 lei. De aceea, spre a se puteà aplicà

articolul în discuţiune, am crezut că este bine să se adauge la finele său cuvintele: „fără ca dispoziţiunile prevăzute de art. 329 din Codul comercial să fie aplicate"; cu alte cuvinte, primarul să poată instrumentà şi în cazul când el este rudă sau afin cu cel căruі trebue să i se facă protestul.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Admit amendamentul, cu atât mai mult cu cât aveam şi eu intenţiunea de a propune urcarea cifrei la o sută lei.

Cât pentru cealaltă parte a amendamentului, recunosc că e necesară, şi prin urmare o admit.

D-l *C. Stere:* Comitetul delegaţilor primeşte amendamentul propus.

— Se pune la vot amendamentul d-lui Dimitriu şi se primeşte.

— Se pune la vot art. 11, devenit 12, împreună cu amendamentul admis, şi se adoptă.

— Se dă cetire art. 12, devenit 13.

D-l *Radu Porumbaru:* Art. 12 spune că, după ce creanţa va fi constatată înaintea judecătoriei de pace, care va decide definitiv, fără drept de apel, până la suma de lei 1.000, averea debitorului se va urmărì conform legii de urmărire a veniturilor Statului.

D-lor, având în vedere că atât cambiile emise de băncile populare, cât şi acele aduse din afară la băncile populare se pot scontà, nu ar fi drept ca să se aplice legea de urmărire pentru împrumuturile contractate cu totul în afară de cazurile cari ne preocupă.

Rog, dar, pe onorata Cameră să primească următorul amendament.

„Numai creanţele izvorîte din împrumuturile contractate direct la băncile populare pot fi împlinite conform legii de urmărire a veniturilor Statului".

R. C. Porumbaru, D. Protopopescu, I. Lecca, I. Albu, C. Vlaicu.

Căci altmintrelea am da ocaziune tuturor speculatorilor de a urmărì pe ţărani conform legii de urmărire a Statului.

D-l *Em. Culoglu:* D-lor deputaţi, aş dorì ca după cuvintele *„se va urmărì"*, să se pună cuvintele: *„de băncile cari întrunesc condiţiunile a, b, c din art. 8"*.

Cu alte cuvinte, să nu se raporte legea de urmărire decât la un anume fel de bănci.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Nu se acordă la nimeni acest drept.

D-l *Em. Culoglu:* Aş dorì să nu se acorde la un fel de bănci, la acelea cari sunt cu răspundere nelimitată şi solidară; iar acelea cari nu împart la sfârşit fondul de rezervă, cari au gratuit administraţia, adică la acele bănci cari întrunesc, după mine, condiţiunile esenţiale ale unei bănci săteşti, unei bănci-tip, şi care aş dorì să o văd înfiinţată în toate comunele rurale, să fie lăsate şi urmărite creanţele după dreptul comun.

Aceasta este ceea ce propun.

D-l *C. Dimitriu:* Amendamentul ce voesc să propun este privitor la competinţa judecătorului comunal şi de ocol în ce priveşte acţiunea intentată de către bănci. In art. 12 se spune numai atât: „după ce creanţa va fi fost constatată înaintea judecătoriei de pace, etc.“, dar nu se spune nimic în ceea ce priveşte competinţa şi judecata acestor acţiuni.

Ori, în afară de creanţele de 1.000 lei, cari sunt foarte rare la sate, toate celelalte sunt cu mult mai mici. Putem dar foarte bine să dăm aceste creanţe în competinţa judecătoriilor de pace.

Iată redacţiunea ce propun:

„Acţiunile intentate de băncile populare se vor judecà după cum urmează:

„La judecătoria comunală până la suma de 20 lei în prima şi ultima instanţă, iar dela 20 lei până la 100 lei cu drept de apel la judecătoria de pace.

„Dela suma de 100 lei până la 1.000 lei la judecătoria de pace, în prima şi ultima instanţă.

„Iar pentru sumele mai mari după procedura dreptului comun comercial.

„Hotărîrile definitive în toate aceste cazuri se vor executà conform legii de urmărire a veniturilor Statului, dacă privesc creanţe contractate direct la băncile populare, şi după dreptul comun pentru toate celalte creanţe“.

C. D. Dimitriu, I. Purcăreanu, Em. Bibescu, C. Iliescu, I. G. Radovici, I. Simionescu-Râmniceanu. I. Procopiu.

Incontestabil, d-lor, că atunci când zic „dreptul comun“, mă refer

la dreptul comercial, căci într'un articol de mai sus se spune că toate operaţiunile băncilor săteşti sunt considerate ca comerciale.

Acesta este amendamentul pe care am onoare să-l supun aprecierii comitetului delegaţilor.

D-l *Preşedinte:* Până se va consultà comitetul delegaţilor asupra amendamentelor, suspend şedinţa.

— Şedinţa se suspendă.

— La redeschiderea şedinţei, d-l Preşedinte M. Pherekyde ocupă fotoliul preşedinţei.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Cu părere de rău nu pot să admit amendamentul d-lui Culoglu; dacă l-aş admite, aş lipsì toate băncile populare astăzi existente de beneficiile legii în desbatere. Nici una, pot zice, din cele 800 bănci înfiinţate până astăzi, nu sunt constituite conform art. 8, alin. *a*, *b*, *c*; deci, nici uneia nu s'ar aplicà legea, şi cât despre viitor Dumnezeu ştie când va fi acel viitor şi când li se va puteà aplicà legea. Noi vrem să punem cât mai repede băncile populare sub ocrotirea Creditului agricol; vrem să se bucure cât mai multe de acelaş avantaj, de care se bucură Creditul agricol, de a încassà creanţele lor cu legea de urmărire a Statului.

Cu amendamentul d-lui Culoglu această bună intenţiune ar fi nimicită.

Amendamentul d-lui Dimitriu l-am primit, pentrucă stabileşte mai clar procedura, face articolul mai complet decum este în proiect şi constitue deci o îmbunătăţire a legii.

Amendamentul d-lui Porumbaru îl primim de asemenea, şi, fiindcă am obiceiul de a spune lucrul lămurit, voiu spune din ce preocupare a născut acest amendament şi pentru ce îl primim.

Preocuparea a fost aceea că se vor găsì cârciumari, uzurari prin sate, cari îşi vor face mână bună, cum se zice româneşte, cu administratorii băncilor populare, vor scontà toate poliţele lor uzurare la banca populară şi această bancă va incassa atunci, prin măsurile sumare ale legii de urmărire, poliţele cârciumarului sau ale uzurarului.

Nu acesta a fost scopul legii.

In general, aceste instituţiuni sunt menite să trateze direct cu ţăranul; când am pregătit această lege, şi acum când o desbatem, această operaţiune o vedem înaintea ochilor noştri: o instituţiune

care să lucreze deadreptul cu țăranii, iar nu prin mijlocitori, cari ar puteà să fie exploatatori ai țăranului.

Acest fel de operațiune ne interesează pe noi; deci, mărginim aplicarea legii de urmărire la acele creanțe cari sunt contractate direct la banca populară. Specula trebue să fie cât mai mult posibil exclusă, și dejà a scontà polițele unui individ care împrumută bani țăranilor este o afacere de speculă, pe care nu trebue să o favorizăm.

Aceasta nu exclude însă că atunci când, în loc de a venì un singur țăran să se împrumute, ar venì împreună 2 sau 3, din cari unul s'ar împrumutà, iar ceilalți ar garantà sau ar da aval, ca creanța să fie urmăribilă prin legea de urmărire. Numai acele creanțe cari nasc prin obligațiunea unuia sau mai multora, dar se remit direct băncilor populare, beneficiază de incassarea prin legea de urmărire.

Am combinat, deci, amendamentul d-lui Porumbaru cu amendamentul d-lui Dimitriu, și în dispozițiunea finală, pe care o va cetì d-l raportor, am prevăzut că acele creanțe cari sunt angajate direct la băncile populare vor fi urmărite în temeiul legii pentru urmărirea veniturilor Statului, toate celelalte conform dreptului comun.

D-l *C. Stere:* Comitetul delegaților, pentru motivele arătate de d-l Ministru de Finanțe, a respins amendamentul d-lui Culoglu.

In cât privește amendamentul propus de d-nii Radu Porumbaru și C. Dimitriu, comitetul le-a primit, dând articolului 12, devenit 13, următoarea redacțiune:

„Art. 12, devenit 13. Acțiunile intentate de băncile populare se vor judecà după cum urmează:

„La judecătoria comunală până la suma de 20 lei în prima și ultima instanță; iar dela 20 lei până la 100 lei cu drept de apel la judecătoria de pace;

„Dela suma de 100 lei până la 1.000 lei la judecătoria de pace, în prima și ultima instanță;

„Iar pentru sumele mai mari, după procedura dreptului comun comercial.

„Hotărîrile definitive, în toate aceste cazuri, se vor executà conform legii de urmărire a veniturilor Statului, dacă privesc creanțe contractate direct la băncile populare, și după dreptul comun pentru toate celelalte creanțe".

— Se pune la vot amendamentul d-lui Culoglu, şi se respinge.

— Se pune la vot art. 12, devenit 13, astfel cum a fost din nou modificat de comitet, şi se adoptă.

— Se dă cetire art. 13, devenit 14.

D-l *Em. Culoglu:* La acest articol am să fac un amendament într'o dublă formă:

Art. 13 zice:

„Impruınuturilor pe emanet, contractate la băncile populare săteşti..."

Aici ţin să se adauge cuvintele: „cari lucrează cu Creditul agricol, li se aplică toate dispoziţiunile din art. 28—30 din legea Creditului agricol". (Intreruperi).

Sau dacă nu voiţi aceasta, atunci putem zice:

„Imprumuturilor pe emanet contractate la băncile populare săteşti li se aplică toate dispoziţiunile din art. 26, 27, 29 şi 30 din legea Creditului agricol", adică excludem art. 28, care prevede tocmai urmărirea conform legii de urmărire a veniturilor Statului.

Cred însă că este mai bine prima soluţiune, ca să zicem pur şi simplu: „Băncile populare cari lucrează cu Creditul agricol".

D-l *C. Stere:* D-lor, comitetul delegaţilor a primit amendamentul d-lui Culoglu în forma a doua, căci din eroare s'a strecurat în acest articol citaţiunea „art. 28". Prin urmare, se va zice: „se aplică toate dispoziţiunile art. 26, 27, 29 şi 30 din legea Creditului agricol".

— Se pune la vot amendamentul d-lui Culoglu, admis de comitet, şi se primeşte.

— Se pune la vot art. 13, astfel amendat, şi se adoptă.

— Se ceteşte art. 14, şi punându-se la vot se admite fără discuţie.

— Se ceteşte art. 13, devenit 16.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Am cerut cuvântul, fiindcă în urma discuţiunii care s'a urmat în Cameră asupra acestei dispoziţiuni, prin care se dă şi Băncii Naţionale dreptul, sau mai bine zis sarcina de a inspectà băncile populare, consiliul Băncii Naţionale s'a întrunit şi a decis să refuze această onoare. Banca Naţională mi-a cerut formal astăzi ca această dispoziţie să dispară din lege. De asemenea să dispară şi cealaltă dispoziţie prin care se dă Băncii Naţionale dreptul de a delegà un membru în consiliul

de administrație al Cassei centrale. Banca mi-a declarat că, dacă s'ar mănţineà dispoziţiunea, nici nu va delegà vreun membru, nici nu va inspectà băncile populare, deci am introdus în lege o dispoziţie inutilă.

D-l Filipescu poate crede că a reuşit în atacurile d-sale, dar nu pe lângă noi, dar pe lângă Banca Naţională. (Ilaritate).

Banca, cu drept cuvânt, indignată de atacurile atât de nedrepte în contra sa, a declarat că se lipseşte de ceea ce d-l Filipescu prezentà ca o prerogativă şi o onoare, pe când în realitate nu erà decât o sarcină.

D-l Filipescu a făcut un serviciu Băncii Naţionale, dar n'a servit de loc interesul băncilor populare.

D-l *C. Stere:* Regretăm că Banca a fost aşà de susceptibilă.

Comitetul delegaţilor primeşte suprimarea propusă.

— Se pune la vot art. 13, devenit 16, cu suprimarea cerută de d-l Ministru de Finanţe, şi se adoptă.

Art. 14 din proiectul de lege al Guvernului, devenit 17, se adoptă întocmai.

Art. 15 din proiectul de lege al Guvernului, devenit 18, se adoptă cu modificarea propusă de comitetul delegaţilor.

Art. 18 nou, devenit 19, se adoptă fără modificare.

— Se dă cetire art. 17, devenit 21.

D-l *N. T. Popp*: Din momentul ce la art. 20 Creditul agricol iea şi titlul de Cassă centrală a băncilor populare, socotesc că de acì înainte în toate articolele trebue să se zică: *„Creditul agricol“* şi *„Cassa centrală“*.

D-l *Preşedinte*: După art. 20 ambele nume sunt confundate în acelaş titlu.

D-l *Em. Costinescu, Ministru de Finanţe*: Am scurtat titlul.

— Se pune la vot art. 17, devenit 21, şi se adoptă.

Art. 18, devenit 22, se adoptă întocmai.

— Se dă cetire art. 19, devenit 23.

D-l *C. M. Ciocazan*: D-le Preşedinte, d-lor deputaţi, în cuvântarea urmată la discuţiunea generală, d-l Orleanu, vorbind asupra acestui articol, spuneà că ar fi bine ca cei 40 % cari se dau Cassei centrale să se împartă tot băncilor populare, şi d-l Ministru de Finanţe a întrerupt, spunând:

„Aş fi de părerea aceasta, dacă s'ar scoate toate cheltuelile cari

le face Creditul". Inţelegeà d-l Ministru că aceşti 40% ar însemnà şi cheltuelile întrebuinţate de acea instituţiune?

Or, dacă s'ar pune în art. 19, devenit 22, îmi pare prin amendamentul ce voiu aveà onoarea să propun, că beneficiul net este acela ce va rezultà după scoaterea tuturor cheltuelilor, cred că d-l Ministru de Finance ar conveni că cei 40% să nu se iea de Cassa centrală, care este menită a veni în ajutorul băncilor, iar nu în ajutorul său.

Afară de aceasta, tot la discuţiunea generală, d-l Vintilă Brătianu, în splendidul şi bine argumentatul său discurs, ne-a spus că această instituţiune trebue să aibă baze economice, şi spuneà că ar fi bine să îndemnăm pe ţărani a face o cultură mai raţională a ogorului lor, precum şi a-i obicinuì, prin încredere, la economii.

De aceea, şi pentrucă cred că toţi aprobăm părerile d-lui Brătianu, sunt de părere ca beneficiul net să se împartă astfel: 40% care se dă Cassei centrale să se dea pentru fondul de rezervă, care este absolut trebuincios, cum ziceà foarte bine d-l Ministru de Finanţe, oricărei instituţiuni de credit, iar ceilalţi să se împartă: acei 30 aşà cum prevede d-l raportor prin raportul său, iar cei 30 cari rămân să se dea băncilor populare, pentru ca să facă cultura intensivă, agricolă, viticolă şi de pomologie.

Dacă şi d-voastră veţi împărtăşì aceeaş părere, veţi primì amendamentul meu, care sună astfel:

„Beneficiile nete, *după scoaterea tuturor cheltuelilor* realizate de Creditul agricol în operaţiunile făcute cu băncile populare săteşti, se vor întrebuinţà după cum urmează: 40% vor servì pentru formarea unui fond de rezervă, care se va numì „fondul de rezervă al băncilor populare", şi din care se vor puteà ajutà aceste bănci în cazuri de pierderi excepţionale;

„30% se vor împărţì după prorata lucrărilor cu Cassa centrală acelor bănci populare, cari vor fi bazate pe principiile arătate sub aliniatele *a*, *b* şi *c* dela art. 8 al acestei legi.

„In caz când nu vor existà bănci întemeiate pe aceste principii, cele 30% arătate mai sus vor fi întrebuinţate, după o deciziune a consiliului de administraţie, aprobată de Ministerul Finanţelor, pentru îmbunătăţiri economice şi culturale la sate;

„30% vor servì pentru cultura intensivă, agricolă, viticolă şi

de pomologie în localitatea unde banca e înființată și pe terenuri cari se vor închirià de banca populară".

Această idee mi-a fost sugerată de către o petițiune care a fost adresată onor. Camere de banca populară „Jiul", din comuna Valea-Stanciului, pe care primind-o tocmai când raportul fusese depus, n'am mai desvoltat-o, rămânând numai ca d-l raportor să iea cunoștință de ea.

D-l *Pană Buescu:* D-lor deputați, toate silințele noastre au fost ca efectele pe cari le-am comercializat ale institutelor de credite sătești să poată aveà acces la Banca Națională.

Banca Națională știți că aduce mari servicii comerțului și industriei, dar agriculturii nu a adus nici un serviciu la noi, și tot astfel se petrece și în alte țeri.

In Franța această chestiune s'a studiat, ca să se vadă cum ar puteà profità și agricultura de binefacerile unei instituțiuni de scont și emisiuni, și s'a găsit că s'ar puteà comercializà efectele actualilor mici agricultori.

In adevăr, la noi, prin acest proiect de lege se comercializează efectele sătenilor, cari vor aveà acees la Banca Națională. Prin urmare vedeți că se îndeplinește principiul mare care se studiază în Franța de 30 de ani, ca și agricultura să se poate folosì de binefacerile unei instituțiuni de scont și emisiune.

Acì vedem că se face intermediar între săteni și Banca Națională Cassa centrală. Cassa centrală iea efectele dela săteni și le reescontează la Banca Națională. Pentru acest serviciu de intermediar însă nu cred că e bine a face din Cassa centrală un speculant între săteni și Banca Națională, mai ales când ne gândim că fondul de 20 milioane, pe care se fondează această Cassă, este luat dela Creditul agricol, realizat tot din cotizațiunile țăranilor.

De aceea aș cere ca toate beneficiile cari vor rezultà din reescontarea efectelor la Banca Națională să rămână băncilor populare.

Cred că d-l Ministru de Finanțe, care cunoaște mai bine pe sătean decât d-l raportor, va primì acest amendament.

Noi, d-lor, și părinții noștri, am trăit cu sătenii; avem proprietăți între dânșii. D-l raportor nu este în cazul acesta, și, deci, înțeleg eroarea făcută de d-sa. Fac apel însă la d-l Ministru ca să îndrepteze această eroare.

Iată amendamentul meu:

La art. 19, aliniatul din urmă se modifică astfel: „70% se vor împărţi, după prorata lucrării lor cu Cassa centrală, casselor de credit popular sătesc, cari vor fi bazate pe principiile următoare, etc.".

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Adopt în totul părerea d-lui Buescu, ca Statul să nu tragă beneficii speciale din serviciul ce face băncilor populare reescomptând efectele lor la Banca Naţională. Cu alte cuvinte, Cassa centrală, care se face mijlocitoare între băncile populare şi Banca Naţională, să nu tragă nici un profit din acest serviciu, deşi suportă rizicuri destul de însemnate, ci să ducă şi sarcina şi rizicul în unicul scop de a înlesnì cu adevărat băncile populare.

Sunt de acord.

Insă trebue să redactăm cu mare atenţiune aceste dispoziţiuni, pentru a nu cauză pagube Creditului agricol şi Statului.

Sunt de acord ca serviciile în chestiune să fie cu totul gratuite; însă nu e drept ca, pe lângă aceasta, Statul să mai piardă şi din beneficiile ce le are astăzi dela Creditul agricol, şi să se aducă astfel reducerea unui venit bugetar, consacrat de un şir de ani.

Creditul agricol dispune de un capital de 21 milioane, pe cari le întrebuinţează în împrumuturi la ţerani. Dobânzile acestor împrumuturi servesc a plătì mai întâiu anuităţile celor 21 milioane, iar prisosul formează beneficiul Statului şi se trece în fiecare an între veniturile bugetare.

Inţeleg ca Statul să nu iea absolut nici un beneficiu din reescomptul la Banca Naţională a efectelor băncilor populare, cum a cerut d-l Buescu, dar nu putem generalizà măsura, cum face amendamentul d-lui Ciocazan, pentrucă şi banii proprii ai Creditului agricol să fie daţi gratuit băncilor populare...

D-l *Pană Buescu:* Nu susţin aceasta.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Căci atunci, de unde astăzi Statul are 1 milion beneficiu la cele 21 milioane ale Creditului agricol, ceea ce nu este mult, nu va mai aveà nici un beneficiu. Tot capitalul de 21 milioane va fi dat gratis pentru operaţiunile băncilor populare.

Ne-am hotărît să alcătuim legea în desbatere, ca să facem servicii băncilor săteşti şi servicii cu desăvârşire gratuite, dar nu

ca să le dăruim şi beneficiile ce le trage astăzi Statul dela Creditul agricol.

Aceasta n'a fost în intenţiunea d-voastre şi nici nu este în interesul finanţelor Statului. Precizez dar, că toate beneficiile ce vor proveni şi în viitor din capitalul actual al Creditului agricol vor aparţineà tot Statului, după cum au aparţinut în trecut.

Cu aceste explicaţiuni şi cu o redacţiune în consecinţă, primesc amendamentul d-lui Buescu. (Aplauze).

D-l *C. Stere:* D-lor deputaţi, comitetul delegaţilor a respins amendamentul propus de d-l Ciocazan, fiindcă la finele art. 19 se prevede o dispoziţiune care satisface dorinţa d-sale.

Amendamentul d-lui Pană Buescu comitetul l-a primit în parte, modificând astfel art. 19, devenit 23.

Aliniatul 1 şi 2 se suprimă, înlocuindu-se cu următoarea redacţiune:

„După deducerea tuturor cheltuelilor de supraveghiere, controlare şi administrare, beneficiile nete realizate de Creditul agricol din reescontul împrumuturilor băncilor populare se vor întrebuinţà precum urmează“.

Iar la alin. 3, 4 şi al 5-lea, în loc de 30%, se va zice 50%“.

— Se pune la vot amendamentul d-lui Ciocazan, şi se respinge.

Se pune la vot articolul cu noua redacţiune dată de comitet, şi se adoptă.

— Se dă cetire art. 20, devenit 24.

D-l *C. Stere:* D-le Ministru de Finanţe, în acest articol este iarăşi vorba despre delegatul Băncii Naţionale.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* D-lor deputaţi, tot pentru raţiunea care v'am spus-o, Banca Naţională, spre a doveđì că pentru dânsa erà o sarcină îndatorirea ce i se dă şi pentru a răspunde atacurilor cari i s'au făcut în Cameră de către d-l Filipescu, Banca Naţională, zic, stărueşte să nu primească această sarcină.

Vă rog, dar, în urma intervenţiunii consiliului de administraţie al Băncii Naţionale, să binevoiţi a o exclude.

D-l *C. Stere:* D-lor, legea prevede că, în cazul când vreuna din instituţiuni ar refuzà să delege pe reprezentantul său, Ministrul de Finanţe poate îndeplinì el însuşi locurile vacante.

Cred că nu putem ţineà seamă de asemenea susceptibilităţi ale

Băncii Naţionale, şi dacă, în interesul Statului şi în interesul agriculturii, este bine să fie acì un delegat, vă rog să nu modificaţi acest articol, rămânând ca Banca să-şi exercite dreptul său.

D-l *E. Costinescu*, *Ministru de Finanţe:* Am ţinut să declar ceea ce Banca mi-a comunicat, adică că ea nu va numì un delegat.

D-l *C. Stere:* Poate mai târziu va revenì la sentimente mai bune.

Vă rog, dar, ca să votaţi articolul aşà cum este redactat.

— Se pune la vot articolul astfel cum s'a prezentat de comitetul delegaţilor, şi se adoptă.

— Art. 21, 22, 23, 24, 25 şi 26, devenite 25, 26, 27, 28, 29 şi 30, se adoptă fără discuţiune.

— Se dă cetire art. 27, devenit 31.

D-l *C. Stere:* D-lor deputaţi, comitetul delegaţilor propune suprimarea acestui articol.

— Se pune la vot suprimarea, şi se primeşte.

— Se dă cetire art. 28, devenit 31.

D-l *C. Alexiu:* D-lor deputaţi, prin acest articol se prevăd oarecari condiţiuni pentru băncile populare spre a fi admise să lucreze cu Cassa centrală.

Intre alte condiţiuni este şi aceea din aliniatul *c*, care zice: „Când o bancă populară sătească va aveà forma unei societăţi pe acţiuni, acţiunile, în conformitate cu art. 226 din Codul comercial, vor fi totdeauna nominative şi vor puteà fi împărţite numai între locuitorii comunei de reşedinţă sau şi ai unei comune vecine“.

Eu propun următorul amendament.

In loc de cuvintele: „împărţite numai între“ a se pune: *„posedate de“*. La finele aliniatului *c* să se adauge cuvintele: „ele nu se vor puteà cesionà decât cu consimţământul consiliului de administraţie al băncii, sau al adunării generale a membrilor ei din statut“.

C. Alessiu, Dr. I. Radovici, C. Cernescu, C. D. Dimitriu.

D-l *E. Costinescu*, *Ministru de Finanţe:* D-lor, vă pun în vedere cazul că un locuitor care are acţiuni nominative poate să înceteze din vieaţă. De drept acele acţiuni revin copiilor săi. Forma transferului este că acela care posedă să vină să ceară transferarea asupra altuia. In cazul acesta, copiii trebue să vină să ceară, pur şi simplu, ca să fie înscrişi în registre. (Intreruperi, sgomot).

D-l *P. Buescu:* D-lor deputaţi, prin aliniatul *c* al acestui ar-

ticol se tinde a se face ceva cu desăvârşire contrariu principiului acestei legi.

Am cetit toate discuţiunile ce de 50 ani încoace s'au urmat în Franţa asupra acestei chestiuni şi toate aceste discuţiuni au avut de scop de a se ferì satele de speculă, de camătă.

In Franţa, ca şi la noi, au fost partizani cari au susţinut să se înfiinţeze institute de credite comerciale în sate; dar aceasta nu s'a putut realizà din cauză că capitaliştii cămătari, cari nu găsiau destule foloase în oraşe, ducându-se la sate cu speranţa unui câştig mai mare, acolo nu au putut ajunge scopul lor.

In Franţa, unde această chestiune a fost studiată 50 ani, s'a făcut legea dela 1892, care s'a îmbunătăţit prin legea dela 1897.

D-lor, în toate ţerile s'a discutat care sistem este mai bun pentru ajutorarea sătenilor, şi pretutindeni s'a admis principiul pe care îl admite şi d-l Ministru de Finanţe, adică fundarea de societăţi de credit agricol mutual, prin cotizaţiuni, prin economii.

Sistemul băncilor populare pe acţiuni a fost condamnat totdeauna în Franţa. Acest sistem a fost încercat şi la noi, dar nu a izbudit.

La 1881, când s'a propus de către partidul naţional-liberal înfiinţarea acestui fel de credit, atunci eu am propus creditul mutual şi partidul liberal de atunci, din care mai sunt chiar azi câţiva membri în această Cameră, a admis principiul acesta. D-lor, Creditul agricol, pe care conservatorii l-au făcut credit de Stat, merge foarte rău, căci nu a adus nici un serviciu agriculturii.

Apoi când sătenii, prin propriul lor bun simţ, au adoptat sistemul cel mai nemerit, de ce voiţi d-voastră să introduceţi acum la sate camăta?

Iată, d-lor, ce zice în legea din Franţa, privitoare la băncile săteşti: *„Emisiunea acţiunilor este interzisă“*.

De aceea propun suprimarea aliniatului *c* dela acest articol.

D-l *M. Petrescu:* D-lor, ca şi d-l Buescu, cred că trebue suprimat aliniatul *c* dela acest articol, pe care îl cred contrariu spiritului legii.

Legea urmăreşte asociaţiuni populare pentru înlesnirea creditului, iar nu asociaţiuni cari vizează câştiguri.

Sunt dar şi eu de părere a se suprimà aliniatul *c*.

D-l *Em. Culoglu:* D-lor, putem aduce o modificare acestui

aliniat, dar nu îl putem suprimà, pentrucă atunci s'ar strică întregul sistem al legii.

D-lor, legea franceză admite formarea unui capital care să fie depus de membrii ce compun societăţile.

Cum se face această operaţiune?

Membrii cari compun societăţile subscriu într'un registru al societăţii o parte din capitalul ei.

De exemplu, dacă sunt 20 de membri, atunci fiecare depune câte 100 lei, subscriind într'un registru constatator că au depus această sumă; sunt însă unele din băncile populare la cari este permis ca un membru să subscrie până la 200 lei.

Aceste sume formează capitalul băncii populare. Subscripţiunea aceasta se numeşte în franţuzeşte *„part de société"*.

După legea noastră aceste părţi sociale nu sunt transmisibile decât numai membrilor din comună şi cu autorizarea consiliului de administraţiune al băncii.

Dacă d-l Buescu înţelege lucrul astfel, sunt de acord cu d-sa; dacă însă îl înţelege altminteri, nu pot fi de acord cu d-sa, pentru cuvântul că dacă am suprimà acest aliniat, am lăsà băncile populare în vânt. Cum oare s'ar mai formà ele? Care ar fi norma după care s'ar formà capitalurile lor? (Intreruperi).

Apoi atunci nu avem decât să suprimăm cuvântul „acţiune" şi să fie bine stabilit că aceste societăţi nu se pot formà decât de locuitorii dintr'o comună sau cel mult şi din ai comunei limitrofe şi că părţile acestea de capital ce le depun ei, egale sau neegale, nu pot fi transmise decât tot locuitorilor din acea comună, sau cel mult dintr'o comună limitrofă.

Cu alte cuvinte, prin acţiune nu trebue să înţelegem ceea ce se înţelege în dreptul comercial, ci numai partea de capital depusă de săteni.

D-l *C. Stere:* D-lor, cred că nu putem primì nici modificarea propusă de d-l Culoglu, deşì în fapt este aşà cum spune d-sa, şi iată de ce: Legea aceasta nu schimbă în principiu legislaţiunea generală a societăţilor cooperative, aşà cum o avem în Codul de comerţ. Codul de comerţ spune că se pot înfiinţà societăţi cooperative în toate formele prevăzute şi, prin urmare, se pot transformà şi în societăţi pe acţiuni. Şi fiindcă tot Codul de comerţ stabileşte că nimeni nu poate aveà mai mult decât un vot şi o

parte socială mai mare de 5.000 lei, acţiunile societăţilor cooperative au să fie nominative. Mai departe se spune că aceste acţiuni să nu fie transmisibile decât cu consimţimântul consiliului de administraţie sau al adunării generale.

Ce am făcut noi pentru a mănţineà şi legislaţiunea generală a noastră asupra societăţilor cooperative şi tot deodată a împiedicà specula? Am zis următorul lucru: In conformitate cu prescripţiunile art. 226 din Codul de comerţ, aceste acţiuni vor fi nominative, dar nu vor puteà fi posedate decât de către locuitorii comunei de reşedinţă sau ai unei comune vecine.

Mai departe, d-l Alessiu a propus un lucru absolut necesar, anume că ceea ce Codul comercial prevede ca excepţie la acele societăţi, cari după statutele lor pot operà transmisiuni, acest lucru să fie regula.

Şi atunci toate efectele unei societăţi cari se bazează pe speculă sunt îndepărtate. Insă până când avem legislaţia actuală asupra societăţilor cooperative, care prevede şi societăţiile cooperative bazate pe acţiuni, dacă am schimbà lucrul acesta, atunci ar trebuì să schimbăm toată legislaţia. (Intreruperi).

Dacă s'ar zice *„părţi de acţiuni"*, sau că s'ar zice acţiuni, îndată ce se regulamentează circulaţia acestor acţiuni, ele nu pot să fie decât nominative şi nu pot să fie transmise decât cu consimţimântul adunării generale.

Acestea sunt părerile mele şi d-l Culoglu nu are decât să propună un amendament, asupra căruia comitetul delegaţilor se va pronunţà.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* D-lor deputaţi, iarăş sunt nevoit să vă atrag atenţiunea că nu putem să nu ţinem socoteală de ceea ce există actualmente.

Nu putem ca, cu o dispoziţiune de lege, să desfiinţăm instituţiunile existente. Astăzi acţiunile băncilor populare nu sunt în forma acţiunilor obicinuite la purtător; ele sunt nominative, dar se transmit printr'o formalitate foarte simplă: purtătorul se duce la administraţiunea băncii şi declară că şi-a vândut acţiunea şi că noul ei proprietar este cutare.

Această declaraţiune se trece într'un registru. Acì se mărgineşte tot.

D-l *P. Buescu:* O numeşte rău acţiune.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanțe:* V'am spus părerea mea asupra acestui obiceiu de a imità tot ce se face aiurea, fără a căutà îndestularea propriilor noastre trebuințe, și de a nu găsì bun decât ceea ce se zice în Franța, în Germania, etc.

Invățământul ce-l putem trage din Franța, cu subtilitățile și complicațiunile ce se pun în studiul oricărei chestiuni, este că de 100 de ani se discută acolo asupra desființării accizelor și chestiunea tot nu s'a rezolvat, pe când în Belgia, alături de Franța, s'a rezolvat de jumătate de secol.

Faceți curat ceartă de cuvinte. Voim să prescriem din capul locului că nu se permite transmisiunea de acțiuni. Vă este teamă că cuvântul acțiuni n'o să se înțeleagă? Credeți că este mai elegant a se zice „părți nominative de capital"? De ce patru cuvinte spre a exprimà un lucru ce se zice obicinuit în două cuvinte, acțiuni nominative?

Acțiunea nu este decât o parte de capital, termenul e consacrat de Codul de comerț. De ce voiți să-l modificați? Pentrucă această idee a fost emisă în străinătate și tipărită în limba franceză?

Ne închinăm cu venerațiune numai la tot ce este tipărit în altă limbă decât a noastră; avem dispreț pentru tot ce este dela noi și prin noi; respectăm numai ce vine din străinătate. (Aplauze).

Argumentul că așà se cetește în franțuzește, în nemțește, în italienește, a ajuns să mă sugrume. Vă rog a lăsà dispozițiunea așà cum este; combinați-o numai cu amendamentul d-lui Alessiu, și fiți siguri că nu faceți nici o greșeală.

D-l *Em. Culoglu:* D-lor, îmi pare foarte rău că d-l Ministru de Finanțe a luat această discuțiune ca un atac personal.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanțe:* Câtuș de puțin; Doamne ferește!

D-l *Em. Culoglu:* D-lor, vă mărturisesc că eu nu pot să cedez asupra acestui punct, căci mi se pare că am face o mare greșeală dacă am introduce forma unei societăți pe acțiuni la băncile populare sătești.

Voci: Așà înțelegem și noi.

D-l *Em. Culoglu:* Atunci nu mai e trebuință de discuțiune.

D-l *C. Stere:* D-lor, comitetul delegaților primește amendamentul d-lui Alessiu.

D-l *Președinte:* Amendamentul d-lui Buescu, nefiind semnat de cinci domni deputați, se înlătură din discuțiune.

Acum, d-lor, fiindcă acest articol se compune din mai multe aliniate, cari cuprind idei deosebite, voiu pune la vot fiecare aliniat în parte.

— Se pune la vot aliniatul *a*, și se primește întocmai.

— Asemenea se admite aliniatul *b*.

— Aliniatul *c* se primește cu modificările propuse prin amentul d-lui Alessiu, admis de comitet.

— Se dă cetire aliniatului *d*.

D-l *I. Poenaru-Bordea:* D-lor, la finele aliniatului *d* se zice: „Statutele pot permite acordarea împrumuturilor nu numai membrilor societății, ci și terțiilor“, cuvântul *terțiilor* nu intră în limbagiul poporului, și eu cred că este mai nimerit să se zică: „nu numai membrilor societății, ci și acelora cari nu sunt membri“.

D-l *B. M. Missir:* Eu cred că ar fi mai bine să se suprime aliniatul acesta, care este o restricțiune, și, dacă ștergem restricțiunea, atunci intrăm în regula generală.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanțe:* D-l Missir are dreptate.

D-l *C. Stere:* Comitetul delegaților propune supresiunea părții din urmă a aliniatului *d*, adică începând dela cuvintele: „însă în aceste limite“, până la finele aliniatului.

— Se pune la vot supresiunea propusă de comitetul delegaților și se admite.

— Se pune la vot aliniatul *d* astfel modificat și se primește.

— Aliniatul *c* se admite, înlocuindu-se cuvântul *„terții“*, prin cuvântul *„nesocietari“*.

— Celelalte aliniate până la finele articolului se adoptă fără modificare.

— Se pune la vot art. 28, devenit 31, cu modificările admise și se adoptă.

— Se dă cetire art. 29, devenit 32.

D-l *I. Poenaru-Bordea:* In acest articol iar se întrebuințează cuvântul *„terții“*.

D-l *C. Stere:* Se întrebuințează, fiindcă în întreaga lege este întrebuințată această terminologie, admisă în toate țerile.

D-l *I. Poenaru-Bordea:* Nu este însă proprie țăranilor.

D-l *C. Stere:* Se va găsì cineva care o să explice ce însemnează acest cuvânt.

D-l *C. Cernescu:* In loc de *„terții“* ar fi mai bine să se întrebuinţeze şi acì cuvântul *„nesocietari“*.

D-l *I. Poenaru-Bordea:* Eu cred că ar fi mai bine să se întrebuinţeze expresiunea faţă de aceia cari nu sunt societari.

D-l *C. Stere:* Comitetul delegaţilor primeşte a se înlocuì cuvântul *„terții“* prin cuvântul *„nesocietari“*.

— Se pune la vot această modificare şi se primeşte.

— Se pune la vot art. 29, devenit 32, împreună cu modificarea admisă şi se adoptă.

— Art. 30, devenit 33, se adoptă fără discuţiune.

— Se dă cetire art. 31, devenit 34.

D-l *P. Buescu:* D-lor, la acest articol văd că iarăş se introduce un sistem cu totul opus aceluia care predomină în întreaga lege.

Noi am adoptat sistemul susţinut de d-l Ministru de Fnanţe, ca societăţile să-şi fondeze ele, prin economii, un mic capital şi să lucreze cu acest capital şi cu creditul ce li se va acordà de bancă.

Iată cum sună acest articol:

„Se pot organizà bănci populare şi fără capital social, alcătuit din mize sau din donaţiuni; însă astfel de bănci populare nu se pot înfiinţà decât pe baza răspunderii solidare şi nelimitate a membrilor societăţii pentru toate operaţiunile ei“.

Acesta este sistemul cunoscut în Germania sub numele de sistemul Raiffeisen.

Acest sistem ar fi nenorocit pentru noi; el nu admite economiile sătenilor.

Prin urmare se constitue societăţi ca cele germane, cari n'au dat nici un bun rezultat.

Aceasta, d-lor, cred că mai cu seamă la noi nu este bine s'o facem, căci vor venì capitaluri dela străini, dela cârciumari, dela toţi pestriţii din sate; nu este bine să daţi săteanului speranţa că ar puteà face datorii fără să aibă vreo economie cu ce să le plătească.

De aceea cred că acest articol nu are nici o utilitate şi mă mir că d-l Ministru de Finanţe l-a putut admite. Dar nu, acì nu este d-l Ministru în joc, este altcineva acì. (Ilaritate).

Este un punct negru în acest articol (ilaritate), care vine dela acela ce nu cunoaşte pe săteni și interesele lor.

D-l *Președinte:* D-le Buescu, vă rog să nu faceţi personalităţi.

D-l *P. Buescu:* Lasă că nu se supără persoana în chestiune. Vă rog dar, d-lor, să primiți a se suprimà acest articol.

D-l *I. Poenaru-Bordea:* Să-mi permită onor. coleg d-l Buescu să fiu contra opiniunii d-sale.

Este adevărat că sistemul pe care îl adoptă d-l Ministru este sistemul ce se apropie mai mult de Schulze. Nu este însă mai puţin adevărat, că s'a făcut experienţă şi cu sistemul Raiffeisen.

Acest articol nu vizează decât asemenea asociațiuni, căci iată ce zice:

„Se pot organizà bănci populare și fără capital social, alcătuit din mize sau din donaţiuni, însă astfel de bănci populare nu se pot înfiinţà decât pe baza răspunderii solidare și nelimitate a membrilor societăţii pentru toate operațiunile ei, etc.".

Vedeţi, d-lor, că le pune condiţiuni de organizare într'un mod solid. Și dacă cu sistemul acesta se pot organizà într'un mod solid, pentru ce le-am împiedicà noi de a se formà. Astfel făcând, în loc să fiu liberal, mi se pare că nu aș corespunde acestui titlu.

Iată motivele pentru cari cer să se respingă amendamentul d-lui Buescu.

D-l *C. Stere:* D-lor, câteva cuvinte numai am de zis, în urma cărora cred că d-l Buescu va renunţà la amendamentul său. Sfârşitul art. 34 prevede că poate Cassa centrală să impună chiar acestor bănci formarea unui capital.

Voci: La vot.

— Se pune la vot art. 31, devenit 34, și se adoptă fără modificare.

— Se dă cetire art. 32, devenit 35.

D-l *I. Poenaru-Bordea:* La acest articol propun să se șteargă cuvintele: „dela terții" și să se înlocuească cu cuvântul: „nesocietari".

— Se pune la vot acest amendament și se primește.

— Se pune la vot art. 32, devenit 35, cu modificarea admisă şi se adoptă.

— Se dă cetire art. 36.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanțe:* D-lor, art. 36, așà cum se află redactat, este incomplet. Iată cum sună acest articol:

„Băncile populare sătești, despre cari tratează cap. III al legii de față, vor puteà să urmărească averea debitorilor lor după legea de urmărire a veniturilor Statului“.

Cum? Nu se spune.

De aceea propun a se adăogà la finele articolului aceste cuvinte:

„In conformitate cu art. 32 și următorii din legea dela 2 Iunie 1892“.

D-l *C. Dimitriu:* D-lor, iată modificarea ce propun la acest articol, care zice:

„Băncile populare sătești. despre cari tratează cap. III al legii de față, vor puteà să urmărească averea debitorilor lor după legea de urmărire a veniturilor Statului“.

După aceasta să se adaoge:

„Pentru împrumuturile făcute conform legii din 2 Iunie 1892.

„Pentru orice altfel de împrumuturi şi aceste bănci populare săteşti se vor conformà, în ceea ce priveşte stabilirea drepturilor lor şi urmărirea, art. 13 din această lege“.

Cu această modificare se completează idea emisă de d-l Ministru de Finanţe.

D-l *C. Stere:* Comitetul delegaţilor primeşte amendamentul d-lui Dimitriu.

— Se pune la vot acest amendament și se admite.

— Se pune la vot art. 36, împreună cu amendamentul admis și se adoptă.

— Se dă cetire art. 33, devenit 37.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanțe:* D-lor, în urma desbaterilor urmate, pentru ca să nu rămână nici o îndoeală în ceea ce priveşte drepturile Cassei centrale și a Creditului agricol de a supraveghià și controlà toate băncile populare, cari ar fi sau nu în relaţiuni cu Banca centrală, cred că este necesar a se intercalà această idee:

„Controlul Creditului agricol și al Cassei centrale se mănține însă şi asupra băncilor populare existente, dacă s'ar conformà sau nu condiţiunilor prevăzute în această lege“.

D-l *B. M. Misir:* D-le Ministru, cred că este de prisos ceea ce propuneţi d-voastră. Legea a prevăzut control pentru toate aceste bănci sătești; ea a vroit însă să dea unele avantagii acelor bănci,

cari se vor conformà prezentei legi, iar acele bănci cari nu se vor conformà, nu au să se bucure de avantagiile acordate. Aceasta însă nu vrea să zică că ele nu vor fi supuse la controlul stabilit prin legea de faţă.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Rămâne dar bine înţeles că nu este nevoie ca o bancă să se conforme acestei legi, pentru ca să i se aplice toate dispoziţiunile prevăzute prin lege.

— Se pune la vot art. 33, devenit 37 şi se adoptă.

— Se dă cetire art. 34, devenit 38.

D-l *C. Dimitriu:* D-lor deputaţi, la art. 34, după al doilea aliniat, propun următorul amendament, ca aliniat al treilea:

„Inspectorii şi controlorii vor aveà în afară de retribuţiunile speciale acordate prin legea de faţă şi drepturile conferite în baza legilor speciale financiare".

C. D. Dimitriu, V. Brătianu, I. G. Poenaru-Bordea, C. Arghir, C. Cernescu.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Primesc această modificare.

D-l *C. Stere:* Comitetul delegaţilor primeşte amendamentul d-lui Dimitriu.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* La alin. II s'a scăpat din vedere a se zice: „Că Ministerul Finanţelor poate numì controlori ai Creditului agricol şi persoane neposedând titlurile prevăzute în art. 48, 49 şi 50 din legea dela 6 Martie 1897.

Vă rog, dar, să se adaoge după cuvintele: „ca director general şi ca inspectori", cuvintele: „sau controlori ai Creditului agricol".

Asemenea, ca explicaţiune, la finele alin. III, după cuvintele: „iar pe 1904—1905", să se zică: „şi următorii".

D-l *Preşedinte:* Aceasta se înţelege dela sine.

— Se pune la vot adăogirea propusă de d-l Ministru de Finanţe la alin. II, a cuvintelor: *„sau controlori"* şi se primeşte.

— Amendamentul d-lui Dimitriu, punându-se la vot, se primeşte de Adunare.

Asemenea se primeşte ca, la alin. IV, în loc de: „iar pe 1904—1905", să se zică: *„iar de acì înainte"*.

— Se pune la vot art. 34, devenit 38, împreună cu modificările admise, şi se adoptă.

Art. 35 şi 36, devenite 39 şi 40, se adoptă fără modificare.

D-l *Preşedinte:* Votul în total asupra acestui proiect de lege se va face la începutul şedinţei viitoare.

. . . .

Desb. Ad. Dep. 1903, pag. 919—925.

6. Şedinţa dela 18 Martie 1903 a Camerei.

. . . .

D-l *Preşedinte:* Acum la ordinea zilei avem mai întâiu votul în total asupra proiectului de lege pentru băncile populare.

— Adunarea procede la vot şi rezultatul scrutinului este cel următor:

Votanţi.	76
Majoritatea regulamentară . .	46
Bile albe	74
Bile negre.	2

D-l *Preşedinte:* Adunarea a adoptat proiectul de lege.

Desb. Ad. Dep. 1903, pag. 874.

7. Şedinţa dela 20 Martie 1903 a Senatului.

D-l *G. Constantinescu-Râmniceanu, raportor*, dă cetire următorului raport şi proiect de lege:

Domnilor Senatori,

Proiectul de lege asupra băncilor populare săteşti şi a Cassei lor centrale, votat şi adoptat de Adunarea deputaţilor în şedinţa dela 18 Martie 1903 şi adus în liberarea Senatului cu Mesagiul regal No. 1.129 dela 18 Martie 1903, secţiunile d-voastre, luându-l în cercetare, toate l-au admis, numind delegaţi:

Secţiunea I pe d-l N. Crătunescu;
„ II „ „ I. Pr. Dumitrescu
„ III „ „ P. Zamfirescu;
„ IV „ „ Colonel Bădulescu, şi
„ V „ subsemnatul, cari, întrunindu-se în ziua de 19 Martie 1903, s'au constituit în comitet al delegaţilor, sub preşedinţa d-lui N. Crătunescu, şi luând din nou în cercetare sus arătatul proiect de lege, l-au admis pe următoarele considerante:

Domnilor Senatori.

Proiectul de faţă s'a născut din necesitatea de a ajutà propăşirea băncilor populare la sate, cari, într'un timp foarte scurt, au ajunt la un număr de peste *800*, şi în al doilea rând pentru a organizà un control riguros asupra lor, fiindcă altfel s'ar fi putut compromite o mişcare atât de frumoasă.

Economia acestei legi se poate expune în câteva cuvinte:

Ea nu tinde să reformeze legislaţia noastră asupra societăţilor cooperative, ci simplifică formalităţile necesare pentru constituirea Băncilor populare; creează forme mai simple de judecată şi urmărire, în ce priveşte acţiunile acestor bănci; le declară pe toate *societăţi comerciale* şi le recunoaşte *personalitatea juridică*.

Pentru a venì în ajutorul economiei ţărăneşti, proiectu de lege înfiinţează, pe lângă Creditul agricol, *„o Cassă centrală a băncilor populare“*, care are două misiuni principale; mai întâiu ea este un organ de control faţă de toate băncile săteştii fără nici o deosebire; în al doilea rând, ea le sprijină prin creditul ei, dar numai pe acelea cari sunt întemeiate pe principiile prevăzute în art. 31.

In afară de aceasta, proiectul de lege creează avantagii speciale unui tip de bănci populare, care se apropie de principiile de mutualitate pură, şi anume acelor cari sunt cunoscute mai mult sub numele de *Raiffeisen*. Acestea sunt scutite de patentă, oricât de mare ar fi capitalul lor, şi li se mai împart 50% din beneficiile Cassei centrale de reescont.

Art. 34 prevede că bănci populare, bazate pe aceste principii, se pot înfiinţà şi fără capital social, cu avans acordat de Cassa centrală; însă Cassa centrală le poate impune, ca toate beneficiile să fie vărsate la un fond de rezervă, şi în al doilea rând ca, prin cotizaţii lunare de cel puţin 1 leu, să-şi formeze un capital social.

Spre a ferì administraţia Cassei centrale de rutina biurocratică, se întocmeşte un consiliu de administraţie în care intră şi reprezentanţii marilor instituţiuni de credit din ţară.

Supunând deliberărilor d-voastre acest proiect de lege votat dejà de Cameră, am onoarea a vă rugà, d-lor senatori, să-i daţi înalta d-voastre aprobare, ţinând seamă că este o nevoie urgentă

de a nu lăsà fără ocrotire legală instituţiile aşà de folositoare, cum sunt **băncile populare.**

Raportor, *G. Constantinescu-Râmniceanu.*

Lege asupra băncilor populare săteşti şi a Cassei lor centrale.

Capitolul I.

Despre băncile populare săteşti.

Art. 1. Societăţile cooperative de credit la sate, numite „bănci populare săteşti“, sunt supuse tuturor dispoziţiunilor cuprinse în titlul VIII, secţiunea VII din Codul comercial, întrucât ele nu vor fi modificate prin legea de faţă.

Art. 2. Toate băncile populare săteşti, constituite în conformitate cu dispoziţiunile legii de faţă, sunt considerate ca societăţi comerciale.

Art. 3. Băncile populare săteşti, cari se vor constituì în condiţiunile legii de faţă, vor aveà personalitate juridică.

Donaţiunile făcute băncilor populare nu vor puteà fi niciodată împărţite între societari, fără de voinţa expresă a donatorului. Statutele trebue să precizeze, pentru cazul de disolvare a societăţii, destinaţiunea lor într'un scop de utilitate publică. In caz de omisiune, aceste donaţiuni se vor vărsà la fondul de rezervă al băncilor populare, format pe lângă Cassa centrală, conform art. 23 de mai jos.

Art. 4. Băncile populare săteşti se constituesc printr'un act scris, care va fi autentificat de judecătoria de pace a ocolului în care se află societatea, fără nici o taxă de înregistrare sau timbru.

Judecătoria va autentificà actul constitutiv, prezentat cel puţin de doi dintre membrii fondatori, dacă iscăliturile celorlalţi membri sau declaraţiunile de adeziune ale celor neştiutori de carte vor fi certificate de primăria locală.

Art. 5. Odată cu cererea de autentificare a actului constitutiv al băncilor populare se va depune la judecătorie şi o copie de pe acel act.

Judecătorul, până în trei zile dela primirea actului constitutiv, este dator a-l trece într'un registru special, ce se va înfiinţà la fiecare judecătorie, pentru transcrierea actelor de constituire de bănci populare săteşti.

In acelaş interval de trei zile judecătorul este dator a face el însuşi trei extracte de pe actul constitutiv conţinând indicaţiunile prevăzute la art. 89 Codul comercial, şi va face să se afişeze unul la uşa judecătoriei, un al doilea la uşa primăriei comunei unde este sediul societăţii constituite, şi un al treilea îl va trimite la *Monitorul Oficial* pentru a-l publicà de urgenţă, îngrijind ca publicarea să se facă. Afişarea la uşa judecătoriei şi la primărie se va constatà prin proces-verbal, dresat de judecător şi primar, procese cari se vor ataşà la dosarul respectiv al judecătoriei.

Judecătorul, după îndeplinirea acestor formalităţi, va încheià un proces-verbal, constatând transcrierea actului constitutiv, afişarea extractelor şi publicarea în *Monitor*, şi va dispune că societatea poate funcţionà, liberând administratorilor un certificat în acest sens.

După aceasta va trimite un extract şi tribunalului judeţului, care e dator din oficiu şi fără spese a-l trece în registrul de societăţi.

Toate aceste formalităţi şi publicarea în *Monitor* vor fi gratuite.

Tot astfel se va procede la orice modificări s'ar aduce actului constitutiv sau statutelor.

Judecătorul, care va neglijà îndeplinirea vreuneia din formalităţi, sau care ar întârzià mai mult de 20 zile, dela depunerea actului constitutiv, a face ca toate formele pentru funcţionarea societăţii să fie îndeplinite, va fi pasibil, pe lângă măsuri disciplinare, şi de daune civile către cei interesaţi.

Art. 6. Toate băncile populare săteşti, în termen de o lună după constituirea lor, sunt obligate a comunicà Creditului agricol o copie autentică a actului lor constitutiv şi un exemplar din statute.

Art. 7. Aceste statute, în mod obligatoriu, vor arătà:

a) Numele ce va purtà societatea şi locul în care se înfiinţează;

b) Modul formării capitalului social, mărimea părţilor sociale ale membrilor, modalităţile lor de plată şi de restituire, în caz de ieşire sau de excludere din societate;

c) Enumerarea operaţiunilor pe cari le poate face societatea;

d) Modul cum se vor păstrà capitalurile societăţii;

e) Condiţiunile de intrare în societate, precum şi condiţiunile retragerii asociaţilor sau cazurile de excludere;

f) Limitele răspunderii membrilor pentru actele societăţii;

g) Condiţiunile în cari se va acordà creditul, atât membrilor, cât şi nesocietarilor;

h) Modul formării şi întrebuinţării fondului de rezervă şi destinaţiunea lui în caz de disolvare a societăţii;

i) Modul împărţirii beneficiilor, în cazul când statutele ar permite o împărţire de beneficii;

j) Modul de administrare al societăţii, regulele pentru alegerea administratorilor, puterile şi îndatoririle acestora;

k) Modul de lichidare eventuală a afacerilor societăţii.

Art. 8. Administratorii, directorii sau lichidatorii băncilor populare nu pot fi decât Români majori, cari se bucură de drepturile civile şi politice.

Art. 9. Băncile populare săteşti nu vor plătì nici o patentă, dacă vor fi bazate pe principiile următoare:

a) Răspunderea nelimitată şi solidară a membrilor;

b) Neîmpărţirea între membri a fondului de rezervă, constituit din cel puţin 50% a beneficiilor anuale nete, şi destinarea lui, în caz de lichidare, pentru scopuri de utilitate publică comunală;

c) Gratuitatea administraţiunii, afară de contabil.

Din celelalte bănci populare săteşti, cele cu un capital până la 20.000 lei de asemenea vor fi scutite de plata patentei; iar cele cu un capital mai mare vor plătì jumătate din patenta cuvenită după lege.

Cererile în judecată introduse de băncile populare săteşti, întreaga procedură, precum şi actele, creanţele şi toate operaţiile pentru efectuarea şi urmărirea împrumuturilor până la valoarea de 100 lei, vor fi scutite de taxa de timbru pentru toate băncile populare.

Art. 10. Autentificarea cambiilor şi a actelor de împrumut se va face la primăria locală, în conformitate cu art. 37 şi 38 din legea Creditului agricol.

Registrele societăţii vor fi parafate şi legalizate de judecătoria de ocol respectivă şi vor fi scutite de taxa de timbru.

Art. 11. Imprumuturile contractate la băncile săteşti sunt de natură comercială; creanţele, resultând din aceste împrumuturi, sunt negociabile şi vor puteà fi transmise prin gir.

Art. 12. Cambiile, emise în ordinul băncilor populare săteşti, sau scontate la ele, se vor puteà protestà, în caz de neplată, pen-

tru suma până la 100 lei, la primăria locului de reşedinţă a împrumutatului; primăria va aveà competinţa de a instrumentà, fără ca împiedicările prevăzute în art. 329 din Codul comercial, relative la actele în cari sunt interesate rudele sau afinii, să fie aplicabile. Pentru sumele mai mari, protestul se va face la judecătoria de pace.

Art. 13. Acţiunile intentate de băncile populare se vor judecà după cum urmează:

La judecătoria comunală până la suma de 20 lei în prima şi ultima instanţă; iar de la 20 lei până la 100 lei cu drept de apel la judecătoria de pace;

Dela suma de 100 lei până la 1.000 lei la judecătoria de pace, în prima şi ultima instanţă;

Iar pentru sumele mai mari, după procedura dreptului comun comercial.

Hotărîrile definitive, în toate aceste cazuri, se vor executà conform legii de urmărire a veniturilor Statului, dacă privesc creanţe contractate direct la băncile populare, şi după dreptul comun pentru toate celealte creanţe.

Art. 14. Imprumuturilor pe amanet, contractate la băncile populare săteşti, se aplică toate dispoziţiunile din art. 26, 27, 29 şi 30 din legea Creditului agricol din 2 Iunie 1892.

Art. 15. Când băncile populare fac avansuri sătenilor pentru cumpărare de vite, seminţe şi instrumente agricole, acestea vor fi considerate ca amanetate din momentul cumpărării lor, aplicându-se în această privinţă dispoziţiunile prevăzute în art. 17, alin. II, şi art. 25 din legea Creditului agricol din 2 Iunie 1892.

Art. 16. Toate băncile populare săteşti, fără distincţiune dacă vor aveà sau nu cont la Creditul agricol, vor fi supuse controlului acestui Credit pentru toate operaţiile lor.

Pentru exercitarea controlului, Creditul agricol poate da delegaţiune şi agenţilor Ministerului Instrucţiunii publice.

Art. 17. Dacă se vor descoperì desordine sau abuzuri în administraţiunea vreunei bănci populare săteşti, Creditul agricol va puteà să depărteze imediat pe administratorii abuzivi, luând măsuri pentru asigurarea averii societăţii, până la desemnarea noilor administratori, în conformitate cu statutele fiecărei bănci.

Autoritățile administrative și judecătorești vor da întru aceasta tot concursul lor agenților Creditului.

Art. 18. Toate băncile populare sătești sunt datoare să-și încheie bilanțul anual și să-l comunice formal Creditului agricol cel mai târziu două luni după închiderea exercițiului anual.

Comunicarea bilanțului, prescrisă de art. 179 din Codul comercial, nu este cerută.

Art. 19. In caz de lichidare a unei bănci sătești, judecătoria de pace are toate drepturile și atribuțiunile conferite în asemenea materie de Codul comercial tribunalelor.

Capitolul II.

Despre Cassa centrală a băncilor populare sătești.

Art. 20. Pentru a venì în ajutorul și a asigurà supravegherea administrațiunii băncilor sătești, *Creditul agricol,* înființat în București prin legea din 2 Iunie 1892, va aveà și funcțiunea de Cassă centrală a acestor așezăminte, luând, dela promulgarea legii de față, numele de *Credit agricol și Cassă centrală a băncilor populare.*

Art. 21. In acest scop, Creditul agricol este autorizat ca, pe lângă operațiunile prevăzute la art. 17 al legii dela 2 Iunie 1892, să facă și următoarele:

a) Să sconteze efectele comerciale ale băncilor populare sătești, sau să le acorde împrumuturi;

b) Să primească dela aceste bănci fonduri în cont-curent sau în depozite, în conformitate cu art. 23 al legii dela 2 Iunie 1892;

c) Să reesconteze, de preferință la Banca Națională, portofoliul băncilor populare sătești, în afară de contul-curent prevăzut de art. 41 al legii dela 2 Iunie 1892.

Art. 22. Dacă Creditul agricol, prin desvoltarea operațiunilor sale, va ajunge a dispune de fonduri mai însemnate decât ar aveà nevoie pentru băncile populare și pentru propriile sale afaceri de împrumut, va puteà să fructifice aceste fonduri prin cumpărare de efecte publice.

Art. 23. După deducerea tuturor cheltuelilor de supraveghere, controlare și administrare, beneficiile nete reaalizate de

Creditul agricol din reescontul împrumuturilor băncilor populare se vor întrebuință precum urmează:

50% vor servì pentru formarea unui fond, care se va numì „Fond de rezervă al băncilor populare“, şi din care se vor puteà ajutà aceste bănci în cazuri de pierderi excepţionale;

50% se vor împărțì după prorata lucrărilor cu Cassa centrală acelor bănci populare cari vor fi bazate pe principiile arătate sub aliniatele *a*, *b* şi *c* dela art. 9 al legii de faţă.

In caz când nu vor existà bănci întemeiate pe aceste principii, cele 50%, arătate mai sus, vor fi întrebuinţate după o deciziune a consiliului de administraţie, aprobată de Ministerul Finanţelor, pentru îmbunătăţiri economice şi culturale la sate.

Art. 24. Ca organ superior de administraţiune şi supraveghiere, se înfiinţează, pe lângă direcţiunea Creditului agricol, un consiliu de administraţie, compus din şapte membrii, numiţi pe cinci ani.

Trei vor fi numiţi de Ministrul Finanţelor, unul de Ministrul Instrcţiunii publice, unul de Creditul funciar rural, unul de Banca Naţională şi unul de Banca agricolă.

In cazul când vreuna din aceste instituţiuni ar refuzà de a delegà pe reprezentantul său, Ministrul Finanţelor va îndeplinì el însuşi locurile vacante.

Consiliul alege dintre membrii săi un preşedinte. In lipsa preşedintelui, întrunirile consiliului sunt prezidate de cel mai în vârstă dintre membrii prezenţi.

Art. 25. Consiliul de administraţiune se întruneşte cel puţin de două ori pe lună.

El lucrează cu majoritatea membrilor în funcţiune.

Art. 26. Principalele atribuţiuni ale consiliului de administraţiune sunt:

a) A se rostì în mod consultativ asupra tuturor afacerilor pentru cari va fi consultat de directorul general sau, în lipsa acestuia, de subdirector;

b) A deliberà şi a decide despre tot ce priveşte relaţiunile dintre băncile populare săteşti şi Cassa lor centrală;

c) A elaborà regulamentele privitoare la relaţiunile cu băncile populare şi un tip de statute pentru băncile populare;

d) A prescrie regulele de urmat de băncile populare spre

a fi admise să lucreze cu Cassa centrală: în consecință, a le examinà statutele şi a cere modificările trebuincioase pentru stabilirea relaţiunilor cu Cassa centrală;

e) A se rostì asupra admiterii fiecărei bănci populare a lucrà cu Cassa centrală, a-i fixà creditul şi dobânda pentru scont si pentru împrumuturi;

f) A prescrie toate măsurile de supraveghiere și de control ce le va crede trebuincioase spre a ferì băncile populare de neregule și pericole;

g) A luà, în fine, orice dispoziţiuni va crede de cuviință, fie prin publicaţiuni împărțite pe la sate, fie prin conferințe populare cu cari va însărcinà persoane apte a le face, spre a propagà pe la sate înființarea de bănci populare, îndrumându-le în acelaș timp spre îmbunătățirea culturii şi a gospodăriei săteşti; tot în acest scop va organizà și congrese ale băncilor populare.

Art. 27. Ministrul Finanțelor poate oricând opune veto la orice deciziune a consiliului.

Art. 28. Membrii consiliului de administraţiune primesc mărci de prezență de 30 lei de şedinţă sau de zi de inspecţiune.

Art. 29. Directorul general al Creditului agricol şi Cassei centrale a băncilor populare este obligat a supune deliberării consiliului de administraţiune toate chestiunile ce intră în prevederile art. 26 de mai sus și a executà deciziunile ce se vor luà.

Art. 30. Direcţiunea Creditului agricol şi a Cassei centrale se va servì, pentru inspectarea băncilor populare, de tot personalul prevăzut la art. 20 din legea pentru organizarea administrațiunii finanţelor Statului din 6 Martie 1897, precum și de cel prevăzut la art. 16 al legii de față.

Fiecare bancă populară va trebuì să fie inspectată, cel puţin de două ori pe an, în toate amănuntele gestiunii sale şi raportul de inspecţiune supus consiliului de administraţiune; bilanţul anual va fi verificat la reşedinţa fiecărei bănci după normele ce se vor hotărî de consiliul de administrație.

Capitolul III.

Condițiunile ce se cer băncilor populare sătești spre a fi primite să lucreze cu Cassa centrală.

Art. 31. Consiliul de administrațiune al Creditului agricol și Cassei centrale a băncilor populare, examinând statutele și actul constitutiv al băncilor populare sătești, va decide dacă o admite sau nu să lucreze cu Cassa centrală; el va puteà, eventual, să arate schimbările de introdus în statute, pentru ca admiterea să fie cu putință.

Nu vor fi admise să lucreze cu Cassa centrală decât acele bănci populare sătești cari vor împlini următoarele condițiuni:

a) Banca populară nu va admite ca membri ai societății decât locuitorii din comuna de reședință a băncii sau cel mult încă din o comună limitrofă;

b) Nu se va admite ca membru un locuitor care ar mai fi membru într'o altă bancă populară sătească;

c) Când o bancă populară sătească va aveà forma unei societăți pe acțiuni, acțiunile, în conformitate cu art. 226 din Codul comercial, vor fi totdeauna nominative și vor puteà fi posedate numai de locuitorii comunei de reședință sau și ai unei comune vecine; ele nu se vor puteà cesionà decât cu consimțimântul consiliului de administrațiune al băncii sau al adunării generale a membrilor ei, după statute;

d) Băncile populare sătești nu vor puteà acordà împrumuturi decât locuitorilor acelor comune din cari se pot recrutà și membrii lor;

e) Dobânda împrumuturilor acordate de băncile populare săteșci nu va puteà trece peste limitele fixate de consiliul de administrațiune al Creditului agricol. Statutele vor precizà cu îngrijire înlesnirile ce se fac în această privință membrilor societății față de nesocietari, dacă aceștia, după statute, pot face împrumuturi la bancă;

f) Imprumuturile, acordate de băncile populare sătești, vor puteà fi restituite și înainte de termen, după voința împrumutatului; iar dobânda nu se va plătì decât pentru partea din capital care rămâne împrumutată și numai pentru timpul cât rămâne în mâinile împrumutatului;

g) Pentru băncile al căror capital nu trece peste 10.000 lei, administraţiunea, afară de un contabil, va fi gratuită; pentru cele cu un capital mai mare, cheltuelile de administraţiune nu vor puteà trece peste 10 la sută din beneficiu;

h) Administratorii băncilor populare săteşti vor fi solidar răspunzători pentru pierderile băncilor, cari ar rezultà din reaua credinţă sau din negligenţa lor;

i) Fiecare bancă îşi va formà un capital de rezervă din cel puţin 10 la sută din beneficiile sale, destinat a acoperì pierderile eventuale ale băncii. Consiliul de administraţiune al Creditului agricol va puteà impune ca acest capital să fie depus la Cassa centrală spre fructificare.

Art. 32. Consiliul de administraţiune al Creditului agricol va puteà impune băncilor populare săteşti, cari ar voì să lucreze cu Cassa centrală, şi alte condiţiuni, după datele experienţei şi după împrejurări, relativ la termenele de credit, măsurile de garanţie, cuantumul împrumutului, caracterul operaţiunilor, avantagiile de acordat membrilor faţă de nesocietari, etc.

Art. 33. Băncile populare săteşti, admise să lucreze cu Cassa centrală, nu pot introduce nici o shimbare în statutele societăţii, fără o prealabilă autorizare a consiliului de administraţie al Creditului agricol, sau înainte de achitarea integrală a datoriilor sale către Cassa centrală.

Art. 34. Se pot organizà bănci populare şi fără capital social, alcătuit din mize sau din donaţiuni; însă astfel de bănci populare nu se pot înfiinţà decât pe baza răspunderii solidare şi nelimitate a membrilor societăţii pentru toate operaţiunile ei. Consiliul de administraţiune al Creditului agricol poate avansà acestor bănci capitalul necesar pentru începerea operaţiunilor lor, cu condiţiune ca societatea să fie formată din cel puţin 20 de agricultori, gospodari dintr'o comună, şi după ce s'a convins, printr'o verificare la faţa locului, că acei 20 societari au destulă avere mobilă şi de preferinţă imobilă, spre a înlăturà orice rizic pentru suma de avansat.

Autorizând avansul, consiliul va fixà şi modalităţile de restituire; va puteà impune ca toate beneficiile nete să nu se împartă între societari, ci să formeze un fond de rezervă; va puteà asemenea

impune formarea capitalului social prin cotizaţiunea societarilor cu câte cel puţin 1 leu pe lună.

Art. 35. Băncile populare, constitue pe baza creditului acordat, după cum este prevăzut în articolul precedent, vor puteà fi obligate de Creditul agricol să nu mai contracteze nici un împrumut în altă parte decât la Cassa centrală şi să fie ţinute să transmită fără întârziere, la cea mai apropiată sucursală a Creditului agricol, toate depozitele ce, eventual, ar primì dela nesocietari spre fructificare.

Art. 36. Băncile populare săteşti, despre cari tratează capitolul al III-lea al legii de faţă, vor puteà să urmărească averea debitorilor lor după legea de urmărire a veniturilor Statului, pentru împrumuturile făcute conform legii din 2 Iunie 1892.

Pentru orice altfel de împrumuturi, şi aceste bănci se vor conformà articolului 13 din această lege, în ceea ce priveşte stabilirea drepturilor lor şi urmărirea.

Dispoziţiuni transitorii.

Art. 37. Băncile populare săteşti, cari vor fi existând în momentul promulgării acestei legi, vor puteà să beneficieze de dispoziţiunile ei, după ce se vor fi conformat condiţiunilor prevăzute într'însa.

Art. 38. Ministrul Finanţelor este autorizat a numì, pe lângă personalul prevăzut de art. 20 din legea pentru organizarea administraţiunii finanţelor Statului din 6 Martie 1897, şi unul sau doi inspectori şi unul sau doi controlori cari vor fi special însărcinaţi cu inspectarea băncilor populare.

Prin derogare dela art. 48, 49 şi 50 din legea de organizare a Ministerului de Finanţe din 6 Martie 1897, Ministrul Finanţelor va puteà numì ca director general şi ca inspectori sau controlori ai Creditului agricol şi persoane neposedând titlurile prevăzute în acele articole, însă experte în verificarea contabilităţii şi cunoscătoare de operaţiunile de bancă.

Inspectorii şi controlorii vor aveà, în afară de atribuţiunile speciale acordate prin legea de faţă, şi drepturile conferite în baza legilor speciale financiare.

Cheltueala cerută pentru numiri va fi acoperită în exerciţiul

1903—1904 printr'un credit extraordinar; iar de acì înainte va fi trecută în bugetul Creditului agricol.

Art. 39. Legea de faţă se va aplicà cu începere dela 1 Aprilie 1903.

Art. 40. Un regulament de administraţiune publică va determinà amănuntele aplicării legii de faţă.

Această lege s'a votat de Adunarea deputaţilor în şedinţa dela 18 Martie anul 1903 şi s'a adoptat cu majoritate de *şaptezeci şi patru* voturi, contra a *două*.

Preşedinte, *M Pherekyde.* Secretar, *St. C. Ioan.*

Expunere de motive la proectul de lege asupra băncilor populare săteşti şi a Cassei lor centrale.

Acest proiect de lege nu are de scop a înfiinţà ceva nou, a alcătuì din capul locului instituţiuni concepute acum şi cu cari am voì să înzestrăm ţara. Nu avem a face cu un necunoscut. Ocupându-ne de băncile populare săteşti, avem fericirea de a tratà o chestiune cunoscută, experimentată în multe părţi în ţara noastră, şi care a dat şi până astăzi roade binefăcătoare.

Proiectul de lege ce înfăţişăm are de scop:

1. Să consolideze băncile populare astăzi în fiinţă, supunându-le la regule cari să le ferească de dezordine, şi la un control neîncetat, care să le apere de pericolele la cari sunt expuse instituţiunile mânuitoare de bani;

2. Să propage şi să răspândească în toată ţara înfiinţarea acestor binefăcătoare aşezăminte, apărătoare ale sătenilor de jafurile cămătăriei şi ajutătoare ale gospodăriei rurale;

3. Să înfiinţeze Cassa centrală a băncilor populare, atât spre a înlesnì controlul, cât şi spre a da un avânt puternic acestor aşezăminte, întreind şi împătrind, prin mijloace nouă, acţiunea lor binefăcătoare.

Deşì sunt astăzi în fiinţă *vreo opt sute* bănci populare, număr foarte însemnat când ne gândim că avem în total 2.900 comune rurale, din cari multe foarte mici şi sărace, totuş instituţiunea nu este veche în ţară.

Cea mai veche din băncile populare săteşti este cea înfiinţată în 1891 la Urziceni, în judeţul Ialomiţa. Ea a fost fondată din

inițiativa unor comercianți de acolo, dintre cari unii străini, și aveà ca clauză în statutele ei că nu puteau face parte ca membri aceia cari, sub orice formă, vor primì o leafă dela Stat, județ sau comună. Cu modul acesta erau excluşi de drept şi primarul, şi învățătorul, şi preotul.

Această bancă a avut însă caracterul unei întreprinderi mai mult de speculă, și de aceea, deşì a ajuns până la un capital de 65.000 lei, nu a adus populațiunii locale toate serviciile ce puteà să i le aducă. Astăzi afacerile ei sunt slabe şi capitalul ei este în mare parte încurcat în împrumuturi fără garanții suficiente.

In 1892 nu se înființează nici o bancă populară; în 1893 se înființează patru, dintre cari Caraimanul, dela Breaza-de-sus (Prahova).

Această bancă merită o deosebită atențiune prin desvoltarea cea mare pe care a dobândit-o. Incepută cu 36 membri și 600 lei capital, ea a ajuns în opt ani, până la 1 Octomvrie 1901, la 1.000 membri și 786.656 lei capital. In 1902 ea aveà 1.139 membri și 666.536 lei capital. Scăderea capitalului provine dela lichidările făcute în 1902, conform statutelor. Banca este în neîntreruptă prosperare, mulțumită situațiunii sale favorabile, într'o regiune avută și industrială, populată de oameni activi şi întreprinzători. Ea aduce servicii imense populațiunii țărăneşti, nu numai din Breaza, dar și din comunele vecine. Inființarea acestei bănci se datoreşte mai cu deosebire d-lui I. Ștefănescu şi preotului Samson Popescu, învățători locali.

Tot in 1893 s'a înființat și banca din Bezdead (județul Dâmbovița), prin stăruințele învățătorului Gr. Rădulescu.

In anii 1894, 1895, 1896, 1897 și 1898 lucrurile rămân aproape pe loc. In aceşti ani se înființează în total numai 19 bănci populare.

De altminteri nimeni, în sferele înalte ale Guvernului, nu dădeà cea mai mică atențiunea acestor folositoare întreprinderi. Cele 24 bănci înființate în intervalul dela 1891 până la 1898 erau numai încercări izolate, neîncurajate de nimeni, izbite de neîncrederea sătenilor pe de o parte, şi de persecuțiunea cămătarilor satelor pe de alta.

Fericirea şi ridicarea acestor binefăcătoare instituțiuni trebuià să vină dela d-l Haret, Ministru al Instrucțiunii publice și Cultelor. In 1898, d-sa fiind Ministru al Instrucțiunii publice, a aflat

din întâmplare despre banca dela Bezdead. și că este înființată de un învățător. A trimis atunci un revizor școlar să vadă ce este acea bancă, cum funcționează și ce servicii aduce. In urma raportului favorabil ce a primit dela revizor. d-l Haret a adresat M. S. Regelui un raport foarte elogios pentru învățătorul fondator, Gr. Rădulescu, cerând pentru dânsul medalia *Răsplata muncii* de clasa I. Acel raport a fost publicat în *Monitor* și în toate ziarele, împreună cu o scrisoare personală foarte măgulitoare a Ministrului către Gr. Rădulescu.

In acea scrisoare d-l Haret zicea între altele învățătorului:

„Am văzut că acea societate este de un folos imens pentru sătenii cari o posedă și că ea își datorește existența și propășirea ei inițiativei, stăruinței și devotamentului d-voastre.

„D-voastră ați înțeles adevăratul caracter al misiunii ce aveți. Invățătorul într'un sat nu trebue să fie numai învățător al copiilor; el trebue să fie în acelaș timp și *sfătuitorul bun și luminat al sătenilor, pilduitorul lor la cele bune și folositoare pentru dânșii.*

„Când învățătorul își înțelege astfel chemarea și rolul său, el este o adevărată binefacere pentru populația în mijlocul căreia trăește.

„De aceea M. S. Regele a binevoit a vă conferi, ca recunoaștere a serviciilor d-voastre, și ca încurajare, medalia de *Răsplată a muncii pentru învățământul primar*, de clasa I".

Ne-am oprit ceva mai mult asupra acestui fapt; căci prin însemnătatea ce d-l Haret a știut să dea inițiativei învățătorului Rădulescu, prin cuvintele cu cari a lăudat purtarea sa, prin recompensa dobândită dela M. S. Regele, și prin publicitatea dată acestor fapte, s'a produs deșteptarea și încurajarea printre învățători de a imita exemplul lui Rădulescu. Cu toate că d-l Haret a ieșit din Guvern la începutul anului 1899, și cu toate că în acel an a izbucnit o grea criză, totuș s'au înființat 20 de bănci nouă în 1899 și 44 în 1900.

D-l Haret revenind la Guvern în Fevruarie 1901, a luat de îndată pe d-l Dimitrescu-Bumbești, învățător la Bumbești, în Gorj, care se ocupase cu propagarea ideii băncilor populare, și l-a însărcinat să umble prin toată țară, să îndemne pe învățători a propagă instituirea băncilor populare, să le dea instrucțiunea despre modul de procedare și să controleze, pe cât se poate, mersul băn-

cilor. Pe de altă parte Ministrul însuşi, prin instrucţiuni, circulări şi încurajări de tot felul, a căutat să activeze mişcarea.

Cată să aducem aici laude meritate d-lui Dimitrescu-Bumbeşti, care a pus, în îndeplinirea misiunii ce-i fusese încredinţată, un zel şi o destoinicie la înălţimea scopului ce erà de realizat.

Rezultatul a fost că dela 1 Aprilie până la 1 Decemvrie 1901 s'au înfiinţat *168* bănci nouă, iar dela 1 Decemvrie 1901 până la 1 Septemvrie 1902 alte *444*.

In cele din urmă 14 luni capitalul depus în băncile populare a crescut dela 2.346.000 la mai mult de 5.000.000.

In momentul acesta, mişcarea urmează mai viguroasă decât oricând. Numărul membrilor fondatori ai băncilor, care la 1 Decemvrie 1901 fusese de 20.604, erà de 59.844 la 1 Septemvrie 1902, şi în acest moment este aproape 80.000. Aşà repeziciune în desvoltarea unei instituţiuni economice rareori s'a observat în alte ţeri.

Serviciile făcute de băncile populare sunt foarte mari. Prin satele unde băncile au prins ceva putere, camăta a dispărut cu desăvârşire; ţăranii îşi plătesc datoriile, îşi cumpără vite, pământ, îşi fac case.

Iată câteva exemple:

O bancă, înfiinţată la Comana (Vlaşca) la 6 Decemvrie 1901, a permis sătenilor să iea cu arendă dela Stat o bucată de fâneaţă, care până acum erà arendată unui străin, ce o subarendà sătenilor în condiţiuni extraordinar de grele. Sătenii plătesc Statului 6.000 lei pe an şi se folosesc şi ei de o diferenţă însemnată.

La Predeal (Prahova) banca *Peleşul*, care are peste 83.000 lei capital, în timp de patru ani a ajutat la construirea a 42 de case, la repararea altor 16, la cumpărarea de 68 boi şi 31 vaci, a desfiinţat cu totul camăta, a făcut să plece din sat pe mai mulţi cârciumari, a îndemnat pe săteni să economisească sume relativ însemnate, a refăcut întreaga gospodărie a unui locuitor ruinat de un incendiu, a ajutat pe văduva şi orfanii unui membru, rămaşi în mizerie în urma morţii capului familiei, şi altele.

La Dărmăneşti (judeţul Bacău), banca *Uzu* a permis sătenilor ca în vreo trei ani să-şi plătească toate datoriile la Creditul agricol, să adune economii de peste 100.000 lei, să-şi înfiinţeze un magazin de consum şi un hambar pentru comerţul cerealelor în comună. Un mare număr de străini, cari erau aşezaţi în sat ca

cârciumari, cămătari și speculanţi, nemai având ce exploată, au trebuit să plece.

Iată ce sunt chiar astăzi băncile populare, deşi nici o măsură generală din partea Statului nu le-a venit până acum în sprijin şi ajutor. Uu singur om, d-l Ministru Haret, a dispus de o parte din organizarea sa didactică pentru propagarea ideii salvatoare, şi am văzut că numai în anul 1902 a reuşit să facă să se înfiinţeze 444 bănci populare.

Tot d-l Haret este acela care s'a gândit pentru prima oară şi la înfiinţarea unei instituţiuni centrale, cu menirea de a controlà și ajutà băncile populare. In vara anului trecut d-sa a pregătit chiar un anteproiect în acest scop și, cu concursul d-lui deputat Stere, a întreprius studiarea mai deplină a chestiunii. Considerând însă proiectul de natură mai mult financiară, d-sa a încredințat în Septemvrie trecut subsemnatului grija de a duce la bun sfârșit lucrarea întreprinsă. De atunci am urmat cu d-l Stere studiul început; ajutat de d-l Stere nu numai cu cunoștinţele dobândite din studiarea unor instituțiuni analoage în alte țeri, dar și cu durerea de inimă ce-i inspirà niște aşezăminte menite a ridicà poporaţiunile rurale din starea în care se află, am dat împreună proiectului forma în care il supunem Corpurilor legiuitoare.

Este urgent ca aceste lucrări pregătitoare să se transforme în lege.

Au început a se arătà oarecari simptome amenințătoare ce trebue să fie stârpite de îndată. Băncile populare, necunoscute, modeste, au început să fie cunoscute şi să atragă atenţiunea celor mereu însetați de cheltueli zadarnice. Se citează de câtva timp cazuri în cari cutare sau cutare funcţionari, ce n'au nimic a face cu agricultura, au dobândit prin presiune câte un împrumut dela unele bănci populare şi au uitat în urmă să le mai achite. Odată dâra făcută, curând se duc cele câteva mii de lei din cari se compune capitalul fiecărei bănci populare, căci pe unde a trecut cel obişnuit a cheltuì din gros, nu mai rămâne nimic pentru ţăranul ce se mulțumeşte cu câteva zecimi de lei spre a-și prinde nevoia. A oprì răul dela început, acesta este în prima linie scopul legii de față.

Proiectul așează în capitolul întâiu principiile generale ce trebuesc urmate în constituirea băncilor populare. Articolele 1, 2

și 3 stabilesc caracterul juridic al acestor instituțiuni, asimilându-le pe toate cu societățile cooperative, despre cari tratează titlul VIII, secțiunea VII din Codul de comerț. Și, spre a nu lăsà nici o îndoeală despre caracterul comercial al acestor instituțiuni, art. 2 stabilește că, în orice formă ar fi ele constituite, sunt considerate ca societăți comerciale. Determinarea neîndoioasă a acestui caracter este trebuincioasă din numeroase puncte de vedere: ca societăți comerciale, regulele și comptabilitatea comercială le devin obligatorii și înlesnesc controlul la care trebue să fie supuse; apoi li se poate face mai lesne credit și au facultatea de a dobândì, ca personalitate juridică, avere mobilă și imobilă; în fine, o procedură mai expeditivă le este aplicată în această calitate înaintea justiției, precum în urmă se prevede și la art. 10, 11, 12 și 13.

Art. 3 prevede o dispozițiune specială, în afară de principiile Codului, și care are de scop a determinà că asemenea societăți nu se constituesc spre a procurà beneficii fundatorilor, ca băncile de speculă. Aliniatul al doilea prevede că donațiunile făcute băncilor populare nu vor puteà fi niciodată împărțite între societari fără de voința expresă a donatorului; când această voință nu este expres arătată, donațiunea este afectată, în caz de lichidare, unui scop de utilitate publică sau fondului de rezervă al băncilor populare, constituit pe lângă Cassa lor centrală.

Articolele 4 și 6 prevăd înlesniri însemnate pentru îndeplinirea formalităților cerute de Codul de comerț la constituirea societăților. Toată sarcina acestor formalități este dată judecătoriei de pace; fundatorii nu au decât a depune actul lor constitutiv în mâinile judecătorului, și nu au a plătì nici o taxă de înregistrare sau de timbru. Articolul 5 prevede chiar pedepsirea judecătorului de pace și răspunderea lui civilă, în cazul când nu ar îndeplinì formalitățile trebuincioase.

Astfel este înlăturată una din greutățile de cari se plângeau mai mult cei ce voiau a înființà bănci populare la sate.

Articolul 7 prescrie câteva dispozițiuni obligatorii pentru statutele băncilor populare.

Aceste dispozițiuni nu sunt poate astfel cum s'ar cere, spre a se înființà numai societăți mutuale în strictul înțeles al cuvântului. Este adevărat că pe baza acestor dispozițiuni se pot înființà și societăți după sistemul așà numit Raiffeisen, cari sunt expresiunea

cea mai înaltă a cooperării, și societăți cum este cea dela Breaza, despre care am vorbit mai sus, şi care îşi dobândeşte caracterul de cooperativă în sensul Codului nostru de comerţ, numai din faptul că capitalul său este format prin mize treptate, cari pot fi și luate înapoi după anume reguli.

Aflându-ne în fața unor chestiuni de fapt, și având a ține seamă de 800 bănci populare cari funcţionează, n'am putut prescrie reguli cari ar discalifica pe cele mai multe dintre acestea. Am avut grije ca nu, căutând a face mai bine, să stricăm ceea ce este bine și să avem a ne imputà discalificarea unui mare număr de bănci, ce suntem fericiţi a vedeà în fiinţă.

Am fost însă ceva mai riguroși la capitolul III, unde ne ocupăm anume de băncile populare săteşti, cari ar fi primite să lucreze cu Cassa centrală.

Acestora le-am impus condiţiuni, cari le apropie în câteva puncte de tipul Raiffeisen. Pentru a îndrumà cu încetul societăţile cooperative de credit pe această cale, am prevăzut, la art. 23, acordarea chiar a unei prime băncilor cari vor fi bazate pe principiile următoare: răspunderea nelimitată şi solidară a membrilor, constituirea unui fond de rezervă din cel puţin 50% a beneficiilor anuale şi interzicerea de a se împărţi vreodată acest fond între membrii societăţii; în fine, gratuitatea administraţiunii.

N'ar fi cuminte ca din capul locului să pretindem ca poporaţiunile noastre agricole, atât de lipsite încă de cultură, să ajungă pentru organizarea băncilor lor, acolo unde au ajuns numai un număr limitat de comune în părțile cele mai civilizate ale Germaniei. Să ne mulțumim și să fim fericiți de ceea ce s'a putut face şi de ceea ce se va mai face în aceeaș direcţiune; să ne mărginim la observarea principiilor puse în proiectul de lege prezentat, principii îndestulătoare spre a asigurà mersul regulat și prosper al acestor aşezăminte. Să aşteptăm dela timp întărirea spiritului de solidaritate și de încredere reciprocă în aşà grad, încât „răspunderea nelimitată şi solidară a membrilor“ să fie pusă la baza unor asemenea societăţi. Deocamdată această răspundere ar sperià pe locuitorii satelor — ar sperià și mai mult și cu mai drept cuvânt pe locuitorii orașelor — şi ar oprì formarea de societăţi cooperative.

Totuș, atât trebue să fim de preocupați a stabilì la sate spiritul de solidaritate, încât, pe lângă prima dela art. 23, am

mai prevăzut la art. 34 încă o favoare, cu totul specială, pentru societăţile ce s'ar formà pe baza răspunderii solidare şi nelimitate, fără preocupare de împărţire de beneficii între membri, ci numai pentru înlesnirea şi ajutorul comun şi reciproc.

Articolul 34 prevede că atunci când cel puţin 20 gospodari dintr'o comună, având destulă avere spre a merità un anume credit, se asociază pe baza răspunderii solidare şi nelimitate şi hotărăsc ca toate beneficiile ce le vor realizà să le depună la un fond de rezervă, ei vor puteà primì dela Cassa centrală capitalul trebuincios spre a începe operaţiunile mai înainte de a-şi fi format ei înşişi un capital prin vărsări lunare.

Cine cunoaşte ţărănimea noastră şi starea ei materială, înţelege că dispoziţiunile art. 34 ies din firea lucrurilor. Ţăranul nostru are adesea avere, pământ, vite, case, unelte agricole, dar bani puţini; căci toată lumea aleargă după banul lui: cârciumarul, arendaşul, proprietarul mare, fiscul. Dar ţăranul e bun platnic, mai bun decât toate celelalte clase ale societăţii.

Ne aducem aminte că prin 1887 opoziţiunea de pe atunci pornise o campanie din cele mai violente în contra Creditului agricol; ea susţineà că toţi banii împărţiţi în împrumuturi la ţărani, căci pe atunci Creditul agricol lucrà mult mai larg decât astăzi cu ţărănimea, erau pierduţi; că cele 16 milioane pe cari banca Naţională le pusese în scomptarea contractelor de împrumut ale Creditului agricol erau pierdute; în fine, opoziţiunea anunţà un dezastru general în toate aceste operaţiuni.

Câtva timp după aceasta, cei cari făcuse această campanie veniră la putere şi, fiindcă greşelile din opoziţiune se plătesc la guvern, din nenorocire în socoteala ţerii, ei desfiinţară Creditul agricol, cum erà pe atunci, îl refăcură după cum este până astăzi şi lichidară afacerile vechi.

Ei bine, cu ocaziunea acestei lichidări, se dovedì că nu erà dezastru nicăieri; toţi ţăranii plătiră; Statul nu pierdù nimic; Banca Naţională nu pierdù nici un ban. Dacă s'a pierdut cevà, nu din capital, ci spre împuţinarea beneficiului unui an, pierderea n'a venit dela ţărani, ci dela speculanţi, dela albăstrimea de prin sate.

Deci, în deplină cunoştinţă de starea ţerii şi a ţăranului, se poate permite, când se solidarizează cel puţin 20 de gospodari

relativ avuţi, a li se face un credit de câtevà mii de lei, cu care să înceapă operaţiunile băncii lor săteşti.

Avem chiar credinţa că aceste bănci vor devenì cele mai solide din toate, căci vor fi întemeiate pe răspunderea solidară şi nelimitată în toate operaţiunile şi vor pune la rezervă toate beneficiile lor. Se poate însă ca mult timp nici una să nu se constitue în asemenea condiţiuni; răspunderea solidară şi nelimitată sperie; când însă vor ajunge să se formeze, va trebuì să fim fericiţi de a le da concursul nostru, căci atunci se vor aşezà adevăratele baze ale mutualităţii.

Venim acum la partea proiectului prin care se înfiinţează *Cassa centrală a băncilor populare.*

Simţind trebuinţa acestei Casse centrale, atât spre a controlà neîncetat băncile populare, cât şi spre a le venì în ajutor cu creditul şi cu mijloacele sale, ne-am gândit că nici o instituţiune n'ar puteà răspunde mai bine la această menire decât Creditul agricol. Titlurile ce-i dau această menire sunt următoarele:

Creditul agricol dispune mai întâiu de un capital însemnat, 20 milioane. Nu este lesne de a formà o Cassă centrală nouă având un asemenea capital. Acest aşezământ va aveà dar de îndată şi mijloace proprii spre a venì în ajutorul băncilor populare, va găsì cu înlesnire şi credit la Banca Naţională, când, precum e cert, mijloacele sale nu-i vor fi de ajuns.

Apoi Creditul agricol lucrează de *douăzeci şi doi* de ani cu poporaţiunile agricole, le cunoaşte, ştie şi modul de a tratà cu dânsele şi măsurile de luat pentru ca banii ce li se împrumută să fie înapoiaţi.

In fine, Creditul agricol dispune de o organizare ce se întinde peste toată ţara şi, pe lângă agenţii săi proprii, dispune şi de funcţionarii de control ai Ministerului de Finanţe, iar după proiectul de lege va dispune şi de parte din personalul didactic.

N'am puteà dar închipuì un aşezământ mai apt, atât spre a se informà despre creditul ce merită fiecare bancă populară şi chiar fiecare debitor al acestor bănci, cât şi spre a exercità asupra lor o supraveghiere şi un control neîncetat.

Pentru ca Creditul agricol să poată îndeplinì şi însărcinarea de Cassă centrală a băncilor populare, a trebuit să se facă diferite modificări şi adause la legea sa constitutivă.

Mai întâiu i s'a dat dreptul să acorde împrumuturi băncilor populare sau să le scompteze efectele și, spre a-și mărì mijloacele, să reescompteze, de preferință la Banca Național, portofoliul lor.

După legea astăzi în vigoare, consecință a campaniei de opozițiune despre care vorbiam mai sus, Creditul agricol nu poate să se împrumute decât cu trei milioane cel mult, în condițiunile prescrise de articolul 41 al legii dele 2 Iunie 1892. Această resursă este atât de slabă, încât nu ne putem gândì a da Creditului agricol atribuțiunea de Cassă centrală a băncilor populare, fără a-i înlesnì mijloace mult mai largi.

Astăzi Creditul agricol își are tot capitalul și rezervele întrebuințate în împrumuturi agricole, pe cari nici vorbă nu poate să fie de a le împuțină. A face aceasta ar fi a cauzà un mare rău imediat, în vederea unui bine viitor. Numai cu timpul, când băncile sătești vor prinde mai mare putere, împrumuturile agricole făcute direct la Credit se vor împuținà în mod natural, spre a fi înlocuite cu împrumuturi făcute la acele bănci și scomptate la Credit; dar și atunci resursele trebuincioase vor trebuì să fie mai mari decât cele 21 milioane de cari dispune Creditul; căci dacă acestea ar fi fost îndestulătoare pentru țară, nu mai erà nici o trebuință să se înființeze bănci populare.

Trebue să ne așteptăm dar, câtva timp după înființarea Cassei centrale, să vedem urcându-se scomptul ei în efecte ale băncilor populare, la 5 și chiar la 10 milioane, și cu timpul mai mult, ceea ce ar îndoì și întreì acțiunea binefăcătoare a acestor așezăminte.

Experiența ne spune că acest fapt nu trebue să ne îngrijească câtuș de puțin. Dacă nici Banca Națională, nici Creditul agricol n'au pierdut nimic până la 1892, când aveau a face numai cu împrumuturile contractate direct cu țăranii, cum s'ar puteà admite o pierdere acum, când Cassa centrală va aveà, peste răspunderea personală a împrumutatului, și garanția băncii populare ca girantă? Și negreșit, Cassa centrală nu se va mulțumì pe gir; dispunând de un aparat imens de control, ea va cercetà și mai de aproape decât în trecut împrejurările fiecărui împrumut.

Articolul 23 al proiectului stabilește că beneficiile nete realizate de Creditul agricol din operațiunile sale cu băncile populare prin reescomptul efectelor lor nu vor fi dobândite pentru dânsul.

Am introdus acì, şi la Creditul agricol, ceva din principiile mutualităţii; aceste beneficii se vor întoarce băncilor săteşti sub două forme: 50% se vor vărsà la „fondul de rezervă al băncilor populare“, şi 50% se vor împărţì ca primă, după cum am arătat mai sus, între acele bănci populare, cari vor fi constituite pe baza unor principii mai înalte.

Pentru ca Creditul agricol să poată răspunde mai bine menirii sale de Cassă centrală a băncilor populare, am crezut că trebue să-i întărim administraţiunea în diferite moduri.

Intâiu am înzestrat-o cu un consiliu de administraţiune; fiind dat modul cum se formează acest consiliu, trebue să sperăm că va fi la înălţimea chemării sale. Numit parte de Guvern, parte de cele mai serioase instituţiuni economice ale ţerii, va aveà autoritatea cerută spre a croì temeinic din capul locului relaţiunile dintre Cassa centrală şi băncile săteşti. Atribuţiunile administrative şi de control ale consiliului sunt enumerate la art. 25 în aşà mod, încât nimic din ce se atinge de relaţiunile dintre Cassa centrală şi băncile săteşti să nu se facă fără deciziunea şi controlul său. Fiind însă că răspunderea constituţională pentru toate faptele administraţiunii tot asupra Ministrului resortului cade, a trebuit să prevedem că acel Ministru are dreptul de *veto* în ceea ce priveşte hotărîrile consiliului.

Al doilea ajutor ce îl dăm administraţiunii, spre a-şi exercità supraveghierea şi controlul asupra băncilor populare, este de a dispune nu numai de toţi agenţii Ministerului de Finanţe, ci şi de ai Ministerului Instrucţiunii publice.

In fine, al treilea ajutor este dreptul de a numì doi inspectori şi doi controlori, special însărcinaţi cu neîncetata inspectare a băncilor populare.

Acestea sunt dispoziţiunile ce alcătuesc proiectul de lege, ce are de scop a ferì de pericole instituţiunile cele mai binefăcătoare pentru poporul român, a le mărì numărul şi a le da mai multă putere în menirea ce au de a ridicà poporaţiunile rurale.

Senatul le va studià şi aduce toate îmbunătăţirile ce va crede de cuviinţă, fără a pierde însă din vedere că situaţiunea cere hotărîri urgente.

Ministrul Finanţelor, *E. Costinescu.*

D-l *Vicepreşedinte Gr. Macri* (ocupând fotoliul preşedinţei): Discuţiunea generală este deschisă.

D-l Senator Theodor Rosetti are cuvântul.

D-l *Th. Rosetti:* D-lor senatori, proiectul de lege pe care-l prezentă d-l Ministru de Finanţe este de o deosebită însemnătate şi efectele lui, în bine sau în rău, pot să fie foarte însemnate. Am crezut, deci, de datoria mea ca să iau cuvântul şi să spun reflexiunile pe cari mi le-a inspirat acest proiect de lege, nu că doară nu recunosc utilitatea foarte mare pe care aceste bănci populare o pot aveà în ţară, nu pentrucă am de făcut obiecţiuni importante asupra redacţiunii şi modului cum d-l Ministru de Finanţe a alcătuit proiectul de lege; dar pentrucă vreau să mă înscriu în contra unui spirit care reiese atât din lucrările anterioare acestui proiect de lege, precum şi chiar din expunerea de motive a d-lui Ministru de Finanţe.

In adevăr, d-lor, mişcarea aceasta pentru fundarea de bănci populare a luat naştere dintr'o iniţiativă cu totul particulară, a unui învăţător sătesc, căruia nu-i putem aduce destule laude şi mulţumiri pentru spiritul său devotat binelui comun şi pentru zelul pe care l-a pus la realizarea unei instituţiuni în sine folositoare. După ce acest institutor a fondat acum câţiva ani o bancă populară, care îmi pare că merge bine, a avut vreo câţiva imitatori, tot din corpul învăţătorilor, cari au mai creat alte bănci populare, tot aşà de bune, sau cevà mai puţin bune. Recompensa care a primit-o — foarte meritată — acel prim institutor şi iniţiator al ideii, precum şi succesul altor doi, trei pe lângă dânsul, au atras atenţiunea tuturor şi aceasta mai ales a făcut că actualul Ministru al Instrucţiunii publice s'a interesat, şi s'a interesat cu drept cuvânt la această mişcare. Dar, zicând că s'a interesat cu drept cuvânt, nu vreau să zic prin aceasta că poate n'a întrecut limita unei bune chimbzuinţe; în zelul său, în dorinţa sa de a lăţì o instituţiune folositoare ţerii, neîndoelnic folositoare, d-sa a crezut că e bine să lanseze oarecum pe funcţionarii Ministerului Instrucţiunii publice prin ţară, îndemnând să se creeze peste tot locul bănci de asemenea natură. Or, d-lor, aici mi se pare că *trop de zèle nuit* şi că s'ar puteà ca d-l Ministru al Instrucţiunii publice să fi făcut cevà care cu timpul să ne dovedească că s'a compromis poate o mişcare în sine sănătoasă şi raţională. Şi că este aşà, sau

că a început felul acesta să se manifesteze, o văd din chiar expunerea de motive a d-lui Ministru de Finanţe, care zice că este urgenţă ca să luăm măsuri pentru ca această instituţiune, de altminteri folositoare, să nu devină un element de desordine şi de exploatare.

Numărul acestor bănci populare creşte din zi în zi, şi trebue, prin urmare, să luăm măsuri de supraveghiere. Foarte just şi mare dreptate are d-l Ministru de Finanţe când zice aceasta. Dar acest lucru trebue să ne deştepte asupra pericolului, oarecum, care poate luà naştere dintr'o extensiune prea repede, nesocotită, nechibzuită şi făcută numai după îndemne exterioare, provenite din ambiţiunea sau zelul mai mult sau mai puţin competent al funcţionarului care este iniţiatorul lucrului şi, prin urmare, trebue să ne zicem: lucrul este făcut, dar nu trebue să abundăm în acest sens, şi măsurile cari le va luà Guvernul, precum şi măsurile legislative cari le vom face, să nu fie făcute în aşà mod, încât să dăm o pripită desvoltare unui lucru bun în sine, dar care din cauza acestei pripiri s'ar puteà compromite.

Expunând acest punct de vedere general, mă reîntorc la proiectul de lege cum este alcătuit, şi văd într'însul trei părţi, pot să zic, esenţiale. Este o primă parte, prin care situaţiunea juridică a acestor bănci, care până acuma erà oarecum flotantă şi se lămureşte neprecisă, văd că se dă acestor bănci caracterul de persoană juridică, li se dau oarecari reguli generale, după cari se pot constituì şi pot funcţionà.

Foarte just, şi nu am nimic de zis.

Se înfiinţează apoi o instanţă de control.

Ar puteà, poate, să fie de relevat cevà în privinţa aceasta, nu vreau însă să insist, pentrucă nu acì este greutatea lucrului. Controlul va fi după cum vor fi agenţii pe cari îi va însărcinà Ministerul şi diferitele instituţiuni cari vor conlucrà la numirea lor; cum vor fi agenţii, aşà va fi controlul; vor fi agenţii buni şi conştiincioşi, şi controlul va fi bun; nu vor fi agenţii buni, atunci controlul va fi o iluziune, cum sunt multe în ţara noastră.

Dar lucrul care mai ales mă preocupă pe mine, este aceea că se creează pentru aceste banci un organ central care, pe lângă misiunea de a controlà, este totdeodată şi un mijloc de a extinde operaţiunile lor, de a le facilità prin escontul efectelor lor; cu alte

cuvinte, d-l Ministru păstrând deocamdată, — și poate în intențiunea sa este ca această stare să nu fie decât o stare transitorie, dar oricum ar fi, — păstrând Creditului agricol situațiunea pe care o are în virtutea legii sale speciale, face din acest Credit totdeodată o bancă menită a servì de mijloc de escontare a tuturor efectelor provenite dela băncile populare, și deschide totdeodată și putința Băncii noastre Naționale de a escontà și ea la rândul ei aceste valori.

Din unele cuvinte cari se strecoară în expunerea de motive, pare-mi-se că vederile pe cari d-l Ministru de Finanțe le are asupra viitorului acestor operațiuni este foarte larg și foarte mare. Prevederea aceasta reiese chiar din faptul că se prevede cazul că Creditul agricol a făcut așà de multe operațiuni de felul acesta, încât câștigurile lui din aceste operațiuni să devină enorme, și atunci ce să se facă cu fondurile? S'a dat posibilitate să cumpere titluri de ale Statului român.

Ei bine, acì este pericolul. Creditul agricol, Cassa centrală completată cu comitetul acela pe care îl prevede legea, între alte misiuni are și misiunea de a împinge la lățirea și sporirea în întreaga țară a acestor instituțiuni. Și mă tem ca, precum și azi sunt vreo câteva bănci populare cari, de abià născute, nu sunt la înălțimea lor, cum se vade din anuarul Ministerului de Instrucțiune, să nu se ivească însă altele de acest fel și să nu fie mai mare numărul acestor bănci populare cari să nu fie tocmai bine întocmite și bine conduse, oricare ar fi supravegherea.

Dacă centrul unde se adună hârtiile acestea are un interes— și va aveà acest interes de a face afaceri cu aceste bănci—teamă îmi e că se vor strecurà în portofoliu multe hârtii cari mai târziu ori mai curând să aducă perturbațiune. Și perturbațiunea ar fi cu atât mai gravă, cu cât într'însa s'ar implicà chiar și situațiunea Băncii Naționale, care ar aveà acest portofoliu în lăzile ei, și dacă cu asemenea reesconturi s'ar compromite întreaga instituțiune și spiritul de asociație care se vede că s'a ivit în mod sincer și priceput în unele localități, ar fi o mare pagubă pentru întreaga instituțiune.

M'am crezut dator să semnalez acest lucru, pentrucă la noi în țară suntem prea dispuși a tratà toate chestiunile cu entusiasm și a ne face imediat dela început iluziuni asupra rezultatului final. Nimic nu e mai periculos, mai ales când e vorba de chestiuni eco-

nomice şi când e vorba de bani; noi cari cunoaştem uşurinţa, pe care, din nenorocire, cu toţii o avem în ce priveşte maniarea banilor şi mai ales maniarea unui ban care nu e proprietatea noastră ci a altuia, trebue să fim în privinţa aceasta nu se poate mai circumspecţi. Am crezut de datoria mea să semnalez aceasta, ca să nu fie zis că Corpurile legiuitoare ale României au votat proiecte de legi fără să se fi gândit la toate consecinţele ce pot urmà şi pentru ca cei ce vor venì să aplice această lege şi să vegheze la desvoltarea acestei instituţiuni să aibe în vedere, pe lângă foloasele lor, şi pericolul ce asemenea operaţiuni implică.

Acum, d-lor, voiu face două mici observaţiuni de detaliu, deşì cred că în mod cu totul platonic, căci ştim că d-l Ministru nu va admite nici un fel de modificare, timpul fiind întârziat pentru a se puteà întoarce legea la Cameră. Vreau să atrag atenţia asupra unor lucruri şi să am explicaţiuni. E un articol prin care se zice că împrumuturile făcute la băncile populare nu vor puteà niciodată purtà dobânzi mai mari decât pentru timpul pentru care curg în realitate. De pildă, dacă un împrumutat al băncii populare ar fi semnat o poliţă de 100 zile şi vrea să plătească după 50 zile, va plătì dobânda pentru 50 zile. Or, în practică, lucrurile se petrec în modul următor: poliţa are să se sconteze şi scontul se percepe în practică a priorì, dela început, şi nu se restitue de către banca scontătoare. Prin urmare, se va naşte o dificultate asupra căreia atrag atenţiunea d-lui Ministru de Finanţe.

Al doilea, un lucru care m'a pus în oarecare nedumerire, este că se vorbeşte în două locuri de privilegiul care se dă băncilor populare în ceea ce priveşte executarea creanţelor lor, creanţe cari se vor executà după legea de urmărire a Statului, iar nu după regulele obişnuite ale procedurii civile. Intr'un loc se vorbeşte aceasta pentru toate băncile şi în alt loc numai pentru acele bănci cari vor îndeplinì oarecari condiţiuni. Să nu se nască de acì o neînţelegere şi nedumerire cum va rămâneà lucrul cu acele bănci cari există şi cari nu vor intrà în cadrul capitolului III, la cari se referă paragraful de care am vorbit. Vor fi ele părăsite cu desăvârşire de către Banca centrală şi puse în afară de lege? Aceasta mi s'ar păreà nu numai nedrept, dar şi stricăcios, căci astfel ar aveà tendinţa de a violentà instituţiunile dejà existente, cari pot fi bune şi poate chiar mai bune decât cele existente, cari nu sunt în con-

formitate cu prescripţiunile capitolului III şi ar înăbuşì oarecum spiritul de iniţiativă, de care cu toţii trebue să ne bucurăm că s'a născut printre locuitorii noştri.

Acestea sunt obsevaţiunile pe cari le aveam de făcut asupra acestui proiect de lege.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Onor. d. T. Rosetti pare a se ridicà în contra spiritului în care a fost alcătuit acest proiect şi, dacă l-am înţeles bine, — căci d-sa n'a arătat destul de complet în ce spirit crede că trebue să fie tratată chestiunea, — s'a ridicat în contra spiritului de intervenţiune a Statului în aceste instituţiuni. D-sa pare a fi partizan al acelui vechiu principiu care a trăit ; „laissez faire, laissez passer".

S'a început un lucru, să lăsăm în pace, să meargă cum o merge.

Dar această şcoală a trăit chiar în ţara ei de origine, în Englitera. Se credeà, când s'a născut, că este şcoala viitorului; cu cât mergem însă înainte, şcoala îmbătrâneşte şi e pe cale să dispară; de unde Englitera erà neintervenţionistă, a devenit intervenţionistă; de unde erà liberschimbistă, tinde acum să devină protecţionistă.

Erà o iluziune acea şcoală a viitorului; de fapt şi în realitate erà numai şcoala intereselor momentane ale Engliterei.

Englitera în acea epocă întreceà cu mult pe toate celelalte state de pe continent prin desvoltarea industriei şi comerţului său, şi îi dădeà mâna foarte mult să cheme pe toţi la libertatea transacţiunilor, pentrucă acea libertate ar fi fost realizarea fabulei oalei de lut cu oala de fier. Ea ar fi fost oala de fier, celelalte state oala de lut! Interesul ei în acel moment cereà neintervenţiunea şi liberul schimb.

Propagând aceste principii, Englitera nu făceà teorie, nu făceà ştiinţă abstractă, făceà adevărată economie naţională.

Azi s'a schimbat situaţiunea, nu mai sunt statele de pe continent aşà de slabe în comerciu şi industrie cum erau atunci. S'a schimbat, în consecinţă, şi Englitera e intervenţionistă, regulează şi ea orele de lucru în fabrici, regulează relaţiunile între fermieri şi proprietari, îşi ajută şi apără industria. Aşà zisa şcoală a viitorului a murit deci. Şi dacă a murit chiar acolo, cum ar puteà să trăească la noi?

Noi am făcut, în ceea ce priveşte băncile populare, ceea ce credem că e de datoria Statului să facă. Dacă Statul n'ar aveà altă misiune decât să susţină o armată, pentru ca să apere la vreme de nevoie fruntariile sau să întreţină poliţia pentru păstrarea ordinei în năuntru, mic rol ar aveà de îndeplinit. Statul trebue să se intereseze de toate mişcările vieţii publice, economice şi sociale ale ţerii. Să dea sprijinul său la tot ce poate contribuì la ridicarea stării generale economice şi sociale. Aceasta e misiunea Statului şi, dacă nu o îndeplineşte, joacă un rol cu desăvârşire mic şi neînsemnat. (Aplauze).

D-lui Rosetti nu numai că nu-i place că a intervenit Statul, dar i se pare că a intervenit cu prea mult zel în chestiunea băncilor populare.

Ei, a intervenit cu temperamentul special al Românului. D-l Ministru al Cultelor şi Instrucţiunii publice a însărcinat pe câţiva institutori, şi mai cu seamă pe d-l Dumitrescu-Bumbeşti, să se ocupe de această propagandă; s'a ocupat cu tot sufletul, a găsit mijlocul să vorbească poporului după limba şi păsul lui, şi astfel s'au înmulţit băncile populare.

După ce s'au înfiinţat, am băgat însă de seamă că sunt cu desăvârşire abandonate în ceea ce priveşte protecţiunea Statului; şi tocmai la timp am văzut că le trebue protecţiune, le trebue apărare în contra ispitelor la cari sunt expuşi toţi aceia cari mânuesc bani, le trebue asemenea protecţiune şi ajutor, fiindcă sunt încă slabe, neavând destul capital, neavând nici o organizare bine întemeiată cu care să meargă spornic înainte. Şi din această preocupare, din acest spirit intervenţionist — şi toate guvernele pe intervenţionism se vor bazà, fiindcă altfel nu-şi vor face datoria, — din acest spirit, zic, a născut legea băncilor săteşti.

Am introdus în proiect tot ce am crezut că este mai nemerit pentru controlul de care aceste bănci au trebuinţă. Pentru a nu lăsà să cadă în ispită acei cari mânuesc bani — ceea ce se întâmplă din nenorocire cam des — ne-am gândit cui am puteà încredinţà mai bine acest control? Şi am apreciat că nici o instituţiune în Stat nu este mai aptă pentru aceasta decât Creditul agricol;

De ce?

Pentru că el are atâtea mii de împrumuturi răspândite în

toată ţara, pentrucă el este dejà în contact cu populaţiunea rurală şi dispune de toţi agenţii Ministerului de Finanţe, cari — după cum ştiţi — sunt foarte numeroşi, pentrucă el are, în sfârşit, practica lucrului, căci controlează şi astăzi împrumuturile pe cari le face în toată ţara.

Este adevărat că împumuturile acestea nu se fac decât pe gaj, dar şi la acestea controlul este neapărat. Ceea ce trebue însă populaţiunii rurale este creditul personal, care nu există pentru ţărani, sau dacă există, este dat ţăranilor numai de uzurari şi de cârciumari, ceea ce constitue o adevărată nenorocire.

Noi credem că prin băncile săteşti se va înfiinţà creditul personal la populaţiunea dela ţară, în contra uzurarilor cari astăzi o ruinează. Proba ne este dejà făcută prin băncile ce există. Dacă proba n'ar fi făcută, n'am discutà astăzi legea de faţă, căci vă mărturisesc că nici eu nici mulţi alţii n'am fi crezut că populaţiunea rurală este pe deplin coaptă pentru asemenea instituţiuni.

Dar fiindcă ţăranii din propria lor iniţiativă au înfinţat aceste bănci, şi fiindcă am văzut că ele încep a merge bine, ne-am zis că trebue ca şi Statul să le dea tot ajutorul şi tot sprijinul său. Pe de o parte, să le dăm ajutor printr'un control serios şi neîncetat, iar pe de alta, să-i dăm şi un sprijin bănesc.

Dacă orice instituţiune, mare sau mică, de acest fel, are nevoie de credit pentru ca să poată merge înainte şi să se desvolte, dacă toate instituţiunile din ţară găsesc credit şi mijloacele de cari au trebuinţă, pentru ce numai băncile săteşti, mai apte ca oricare a aduce reale foloase clasei ţărăneşti, să nu poată găsì nicăieri credit?

Aceasta n'ar fi fost nici drept, n'ar fi fost nici bine pentru ţară.

Ne-am gândit, deci, să găsim pentru băncile săteşti şi o autoritate de control şi o instituţiune de credit. Şi am găsit Creditul agricol. Este apt Creditul agricol a îndeplinì această misiune pentru mai multe cuvinte:

Intâiul, şi acesta este cel mai principal, pentrucă are 20 milioane capital; al doilea, peotrucă având 20 milioane capital, poate găsì orice credit, poate luà dela Banca Naţională orice sume.

In afară de aceasta, având afaceri în toată ţara, şi dispunând de tot personalul Ministerului de Finanţe, este în stare să

se informeze despre tot ce se petrece la aceste mici instituţiuni şi să judece ce credit merită fiecare; este asemenea în stare să le controleze neîncetat şi să le ferească de pericole.

Iată de ce am ales Creditul agricol spre a îndeplinì aceste folositoare funcţiuni.

Acum d-l Rosetti se teme să nu nască de acì un pericol pentru Creditul agricol şi pentru Banca Naţională, cari vor luà portofoliile unor bănci săteşti slabe. Eu nu văd acel pericol, şi chiar dacă ar existà, eu nu văd că ar fi mai de temut decât pericolul în care se află astăzi Creditul agricol: astăzi Creditul agricol tratează deadreptul cu ţăranii şi, slavă Domnului, el nu s'a aflat prin aceasta în pericol; chiar înainte de 1892, când Creditul agricol erà altfel constituit, când erà format prin societăţi pe judeţe, cari lucrau numai cu ajutor dela Stat şi când acele Credite izolate aveau la Banca Naţională un credit de scont care trecea de 16 milioane.

D-l Anton Carp este aici şi poate să vă spună aceasta; tot portofoliul ţărănesc a fost plătit şi Banca Naţională n'a avut nici un ban pierdere.

D-l *Dr. Bucşenescu:* Dar ţărănimea a pierdut tot ce a avut.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Ţăranul care n'a ştiut că trebue să restituească ceea ce s'a împrumutat, a suferit; dar trebue oare pentru aceasta să desfiinţăm băncile populare şi ţăranul să nu se mai poată împrumutà decât dela cămătari? Calea aceasta, d-le doctor, nu cred că ar duce spre binele ţărănimii.

D-l *Dr. Bucşenescu:* Dar sunt cheltueli prea mari.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Tocmai aceasta voim să schimbăm.

Ţăranul care vrea să se împrumute astăzi, trebue să facă întâiu declaraţiunea la primărie; apoi trebue, pentru 40—50 de lei, să se ducă la reşedinţa judeţului, să cheltuească cu dusul, cu întorsul, cu formalităţile, aşà încât, deşi dobânda în sine nu este mare, dar ceea ce a cheltuit ca să se poată împrumutà este de două ori cât dobânda, astfel încât în loc să-l coste banii 10 la sută îl costă peste 30 la sută.

Voci: Aşà este.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Ce dobândim noi prin noua organizare?

Banca este în satul împrumutatului, n'are să plătească nici un timbru; mărimea dobânzii e limitată, precum am văzut, prin supravegherea Cassei centrale; dacă se împrumută, să zicem, cu 10 la sută, ştie că atâta are de plătit şi nici o altă cheltueală n'are. De acì înainte, cum să-şi procure bani Cassa centrală, aceasta e treaba băncii şi nu priveşte pe împrumutat. Banca din parte-i, se duce odată pentru mai multe împrumuturi la Cassa centrală, adică la sucursala ei din judeţ; face un singur voiaj în loc de 20, şi sunt mijloace ca şi acestea să fie suprimate, căci se pot foarte bine prin corespondenţă regulà lucrurile, astfel încât să nu fie deplasări pentru nimeni.

Deci, care va fi în viitor situaţiunea Creditului agricol? Va aveà tot portofoliul ţărănesc ca şi astăzi, dar portofoliul va fi girat şi de banca populară; va aveà, deci, o garanţie mai mult. Pe urmă, Creditul agricol poate el să vadă şi să ştie cum stă fiecare ţăran împrumutat? S'a întâmplat ca Ministerul de Finanţe să dea în judecată pe nişte funcţionari din Buzău, cari au făcut prin Credit împrumuturi pe gajuri imaginare şi au pus banii în buzunare; s'a despăgubit în urmă Statul dela funcţionarii culpabili, dar faptul s'a petrecut.

Când însă banca este chiar în sat, când acei cari sunt în capul băncii cunosc pe fiecare om din sat, căci, după proiect, nu e permis ca o bancă să se întindă, atât cu împrumuturile cât şi cu societarii, mai departe decât locuitorii din raza comunei, şi cel mult a încă unei comune vecine; deci, toţi se cunosc bine, ştie fiecare ce le plăteşte pielea celuilalt, ştie câte vite, ori câte pogoane de pământ are, câte ajutoare are, şi ajutoarele sunt copiii la ţară; se ştie cât ţine ţăranul să aibe copii mulţi, numai doctorii de i-ar îngrijì mai bine, căci mor grozav bieţii copii; este o jale cum mor copiii la ţară; nu cunosc populaţiune ţărănească care să trăească mai rău, care să se îngrijască mai rău de sănătate decât populaţiunea ţărănească română.

Acì ar trebuì să fie intervenţiunea puternică din partea Statului spre a îmbunătăţì traiul şi condiţiunile existenţei.

Resumez: Băncile săteşti vor scontà efectele ţărăneşti la Cassa centrală; Cassa centrală le va scontà la Banca Naţională. Banca Naţională va aveà ca garanţie şi semnătura ţăranului împrumutat, şi girurile băncii populare, şi al Creditului agricol.

Deci, Creditul agricol va fi mai asigurat decât astăzi, pentrucă astăzi Creditul este absolut în mâna primarului și numai în mâna lui. Primarul singur ştie dacă nenea Ion sau nenea Vasile are atâția boi şi junci câţi trece în contract ca gaj. In viitor, cei din capul băncii, răspunzători și personal şi cu averea băncii, cunoscând individual pe fiecare sătean, nu vor puteà admite nici gajuri fictive, nici să aibe iluziunea că există o avere fără ca ea să existe, căci la ţară se uită fiecare până în fundul pungii celuilalt.

Creditul agricol va face împrumuturi mult mai solide decât astăzi şi va aveà un garant mai mult. Banca Naţională va fi din parte-i pe deplin asigurată, căci, pe lângă garanţiile ce i le trece Creditul agricol, va aveà şi girul acestuia, bazat pe un capital de 20 milioane.

Dacă, după aceste lămuriri, credeţi că am procedat în chestiunea aceasta cu entuziasm şi cu iluziuni, atunci nu ştiu care este înțelesul acestor cuvinte.

Vă asigur că eu, care am propus proiectul, nu am fost predomnit decât de un singur sentiment: frica să nu se compromită instituțiunea și grija de a o ridicà. Am mai fost condus şi de simţul datoriei, de a venì în ajutorul unor instituțiuni cari nu puteau să dobândească credit decât prin mijloacele ce le propunem.

Cât despre celelalte detalii despre cari s'a vorbit, precum regularea plăților anticipate în executarea creanţelor, abià este trebuinţă să le mai ating.

Plăţile anticipate se vor regulà în mai multe moduri; nu sunt numai polițe ce se scontează la buncile populare, se vor face împrumuturi prin diferite înscrisuri, obişnuite şi astăzi. Când un împrumutat prin asemenea înscrieri plăteşte o parte din datoria sa, se socoteş.e dobânda la partea ce rămâne şi se face menţiune despre aceasta pe act.

Să dea numai Dumnezeu să plătească ţăranii anticipat, să se întâmple, precum presupuneţi d-voastră, că cei obligați să plătească o poliță peste trei luni, vor venì după o lună să plătească. In această fericită eventualitate ştiți cum se va procedà?

Să admitem cea mai mare complicare, că banca sătească a scontat polița în chestiune la Cassa centrală, iar Cassa centrală la Banca Națională; în asemenea caz, polița la Banca Națională va rămâneà și banca sătească va da ţăranului un contra-înscris, o declaraţiune că a plă-

tit, şi-i va înapoià poliţa când o va retrage dela Banca Naţională. Nu este acì nici o greutate, ci, din contră, o înlesnire pentru banca populară, care urmează a se bucurà de creditul legat de zisa poliţă până la scadenţa ei. Aceasta se întâmplă zilnic în tranzacţiunile dintre bănci şi clienţii lor.

Cât despre executarea creanţelor, conform legii de urmărire, acolo am voit să facem o deosebire și nu le-am dat la toate această favoare.

Este un avantaj foarte mare a se executà incassarea creanţelor cu legea de urmărire. Nu se poate acordà aceasta la orice fel de instituţiuni şi mai cu seamă la instituţiuni ce n'ar fi supraveghiate de Stat.

Pentru efectele scontate de băncile populare împrumutătorilor, adică pentru acele împrumuturi nu făcute chiar de băncile populare direct țăranilor, ci pentru polițele aduse la bănci de cârciumari, de speculanți, legea refuză favoarea incassării prin legea de urmărire, pentrucă foarte lesne cârciumarul, speculantul, albăstrimea, care suge pe ţăran, poate adunà polițe pe împrumuturi uzurare, şi apoi să le sconteze băncilor populare, ca să le execute lesne, conform legii de urmărire. Un aşà fel de operaţiune nu trebue să-l încuragiăm.

Asemenea băncile populare, ce nu vor fi supuse la controlul neîncetat al Cassei centrale şi nu vor lucrà cu dânsa, vor puteà lucrà în modul lor obicinuit, dupe dreptul comun; se vor bucurà chiar de numeroase înlesniri, dar nu-şi vor puteà incassà creanţele prin legea de urmărire.

Banca populară care vrea să se bucure de marea înlesnire a incassărilor prin legea de urmărire, trebue să se pună în cazul lucrării prin Creditul agricol. Chiar și azi Creditul agricol îşi execută incassările prin legea de urmărire; deci, banca populară, care va lucrà cu Cassa centrală, luând bani dela Creditul agricol, va beneficià de această dispoziţiune, va fi asimilată întru aceasta cu Creditul agricol. Care nu va lucrà cu Creditul agricol şi nu va fi astfel neîncetat supraveghiată de dânsul, nu se va bucurà de acest însemnat privilegiu și ţăranii nu vor fi expuşi a fi exploataţi de feluriţi speculanţi cu ajutorul legii de urmărire.

D-l *T. Rosetti:* Aceasta reiese destul de clar din lege.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanțe:* E foarte clară dis-

poziţiunea art. 13, care spune ce se face în genere cu creanţele băncilor populare.

Mai este apoi art. 36, care zice următoarele:

„Băncile populare săteşti, despre cari tratează capitolul al III-lea al legii de faţă, vor puteà să urmărească averea debitorilor lor, după legea de urmărire a veniturilor Statului, pentru împrumuturile făcute conform legii din 2 Iunie 1892.

„Pentru orice altfel de împrumuturi aceste bănci se vor conformà art. 13 din această lege, în ceea ce privesce stabilirea drépturilor lor și urmărirea“.

Cum vedeţi, am făcut tot ce am putut, atât pentru a nu lăsà să cadă o instituţiune excelentă, care merită chiar admiraţiunea noastră pentru modul cum a fost îmbrăţișată de poporaţiunile rurale, cât şi pentru a-i da ajutor ca să se ridice şi întărească. Dacă totuș nu vom fi întrunit în lege toate garanţiile şi toate ajutoarele ce se cuvine să le dăm acestei instituţiuni, nu ne vom fi isprăvit misiunea noastră legiuitoare și, în sesiunea viitoare, oricine din noi va propune modificările şi completările cari vor fi arătate de experienţă, vor fi primite cu bucurie. (Aplause).

D-l *P. Grădișteanu*: D-lor senatori, mai întâiu voiu declarà că n'am nimic de a face cu Englezii; eu n'am fost şi nu sunt din şcoala engleză şi n'am fost nici atunci când ea erà în floarea ei, dar acum şi mai puţin; sunt, dimpotrivă, absolut intervenţionist şi cred că nu s'ar fi putut pune fundamentele Statului român, dacă n'am fi fost de mult intervenţioniști. Intervenţiunea Statului, mai cu deosebire, mi se pare că nu este suficientă şi o reclam şi în învăţământul privat, în opoziţiune cu învăţământul public, unde este şi acolo nevoie de controlul Statului.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanțe*: Legea Instrucţiunii publice este absolut tocmai în spiritul acesta.

D-l *P. Grădișteanu*: D-le Ministru, în ceea ce priveşte învăţământul privat i se contestă aceasta.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanțe*: S'au închis şcoale private de către Stat?

D-l *P. Grădișteanu*: Eu vorbesc într'un sens mai intervenţionist. Mai mult decât atât, recunosc meritul d-lui Ministru de Finanţe, fiindcă de multă vreme se spune mereu că ţăranul este

talpa ţerii şi foarte puţin am făcut, în mare interval de timp, pentru această talpă pe care am neglijat'o cu desăvârşire, şi îmi pare bine și felicit pe d-l Ministru de Finanţe că vine să facă, în sfârşit, ceva și pentru nenorociţii ţărani.

Vedeţi, dar, că nu pot vorbì în sensul în care a vorbit onor. d. Rosetti.

Mă preocupă însă o dizposițiune din această lege, pe care nu o pricep bine, aceea care este înscrisă în art. 34 al legii.

In acest articol se zice: „că acei 20 gospodari dintr'o comună, pentru a puteà formà o bancă, trebue să aibă destulă avere mobilă și de preferinţă imobilă".

Când am cetit aceste cuvinte, m'am pus pe gânduri.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanțe:* V'aţi gândit la terenurile inalienabile?

D-l *P. Grădișteanu:* Neapărat, şi am nevoie de mai mult decât de o declarațiune a d-lui Ministru de Finanțe.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Apoi pământurile la cari vă gândiţi d-voastră sunt declarate inalienabile prin Constituţie, o lege nu le poate atinge.

D-l *P. Grădișteanu:* Dar dacă legea vine şi spune că în caz de neplată se poate urmărì averea țăranilor mobilă şi imobilă, care e averea ţăranilor mobilă decât averea care e declarată inalienabilă?

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Dar răzașii n'au avere imobiliară alienabilă?

D-l *P. Grădișteanu:* Sunt prea puţini la număr; cele mai multe comune sunt locuite în mare parte de clăcași, nu de răzaşi. Astfel că din 800 bănci populare cari există astazi, nu ştiu dacă jumătate vor fi compuse din răzași.

Așà încât să-mi dea voie d-l Ministru să mă îngrijesc de partea aceasta şi să-l rog ca, chiar d-sa, în art. 34 sau în orice alt articol va crede de cuviință, să introducă un amendament, sau cel puţin un cuvânt, așà încât să se specifice bine că în nici un caz pământurile declarate inalienabile nu vor puteà să fie atacate.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* D-lor, pot să dau d-lui Grădișteanu liniştirile cele mai complete. Când am vorbit la acest articol de averea imobiliară, nu am putut să țintesc averile declarate inalienabile de Constituţie.

Din momentul când nu o lege specială, ci Constituţia le de-

clară inalienabile, ca să fie alienabile trebue să vie o Constituantă să modifice Constituția ca să le declare alienabile, sau să fi expirat termenul prevăzut în Constituţie pentru inalienabilitatea lor; când va expirà termenul prevăzut în Constituție și toate pământurile vor intrà în dreptul comun și vor fi alienabile, atunci și țăranii vor fi ceea ce sunt răzașii şi moşnenii.

Să nu aibă d-l Grădişteanu o idee atât de mică de răzaşi, sunt încă foarte mulți la număr, din fericire.

Eu unul am avut ocaziunea să-i văd în Moldova; ei formează partea cea mai bogată şi mai frumoasă din Moldova. Nicăieri nu veți vedeà o regiune mai frumoasă şi oameni mai solizi, ca sentimente și ca energie, ca în regiunea dintre Vasluiu și Tg.-Ocna și Bacău.

Acolo e o regiune întreagă de răzaşi; e o populațiune cu un spirit admirabil românesc. Acolo ne simţim trăind în alte țeri decât în Țara-Românească. Asemenea părţi sunt şi în Mutenia, și tocmai acolo s'au înfiinţat mai multe bănci. Putem să nu ţinem seamă de ei? Această avere imobilă nu există pentru noi? De sigur că da. Dar chiar acolo unde țăranii au fost clăcași, sunt unii cari au dobândit terenuri, le-au cumpărat dela proprietari. Sunt moșii întregi cumpărate de țărani. Ei, pământul acela nu e alienabil? Da. Va să zică în art. 34 nu putem vorbì de pământurile declarate inalienabile.

Dacă s'ar găsì un perceptor nesocotit care să urmărească averea ţăranilor, nici un tribunal nu se va găsì care să confirme aceasta, căci o lege ordinară nu poate să modifice Constituţiunea.

De acea vă rog să nu mai adăogaţi nici un cuvânt care ar fi inutil și să faceţi din aceasta cauză ca legea să nu poată fi pusă în aplicare decât în anul viitor, pentrucă suntem la finele sesiunii și nu mai este timp pentru a întoarce legea la Cameră.

Dacă cu tot dinadinsul vreţi acest lucru, atunci n'aveţi decât să veniţi în sesiunea viitoare cu un articol în acest sens, pe care declar în modul anticipat că-l primesc.

Eu, d-lor senatori, admit în totdeauna orice amendament, fie el chiar inutil, numai să nu strice economia legii; dar vă asigur că nu este nici o nevoie de aceasta, căci încă odată repet, că locurile dobândite după legea rurală și declarate inalienabile prin Constituţiune nu intră în prevederile art. 34 al acestei legi.

Pentru aceste consideraţiuni, vă rog să binevoiţi a luà în consideraţiune acest proiect de lege.

D-l *Vicepreşedinte Gr. Macri:* D-lor senatori, fiind orele 5, sunt dator să consult Senatul asupea prelungirii şedinţei.

— Se consultă Senatul, şi se încuviinţează prelungirea şedinţei până la terminarea legii în discuţiune.

D-l *Anton Carp:* D-lor, numai două cuvinte voiu adăugà pe lângă cele spuse de d-l Ministru de Finanţe.

D-l Grădişteanu mi se pare că face o mică confuziune asupra redacţiunii art. 34.

Acì nu este vorba de alienabilitatea ori inalienabilitatea pământurilor rurale, ci prin acest articol se permite, pur şi simplu, asociaţiunea între ţărani, şi de preferinţă între aceia cari au o avere imobiliară, pentru a înfiinţà bănci cu răspunderea nelimitată a asociaţilor.

Dar eu merg mai departe şi zic: chiar dacă ar existà în lege vreo dispoziţiune prin care s'ar zice că averea imobiliară ar puteà fi urmărită, chiar în cazul acesta nu trebue să avem nici o temere că pământurile ţăranilor, declarate inalienabile prin Constituţiune, au să fie urmărite, căci pe lângă argumentul adus de d-l Ministru de Finanţe, că printr'o lege ordinară nu se poate derogà la Constituţiune, dar un asemenea articol n'ar vizà decât pe ţăranii aceia cari au şi altă avere imobiliară, afară de cea inalienabilă, care neapărat că se poate urmărì, şi la acea avere imobiliară, şi la asemenea ţărani s'a gândit legea că au să se asocieze pentru a formà bănci cu răspundere nelimitată.

Cu aceste explicaţiuni, cred că d-l Petre Grădişteanu este pe deplin lămurit şi nu mai este nevoie de nici un amendament, pentrucă legea este clară.

Pentru aceste cuvinte, cred că legea poate să fie luată în consideraţie.

Nemai cerând nimeni cuvântul, se pune la vot luarea în considerare a proiectului de lege, şi se primeşte.

D-l *Vicepreşedinte Gr. Macri:* Vom procede acum, d-lor, la discuţiunea pe articole a proiectului de lege asupra băncilor populare săteşti.

D-l raportor e rugat să dea cetire articolelor.

— Art. 1—40 incluziv se primesc succesiv, fără discuţiune.

— Se pune la vot cu bile legea în total.

D-l *Vicepreşedinte*, *Gr. Macri:* Rezultatul votului:

Votanţi	54
Majoritate regulamentară . .	32
Bile albe	52
Bile negre	2

Legea s'a admis.

. . . .

Desb. Senat. 1903, pag. 811—816.

8. Decretul de sancţionare a legii băncilor populare şi a Cassei lor centrale.

CAROL I,

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională, Rege al României,

La toţi de faţă şi viitori sănătate.

Corpurile legiuitoare au adoptat şi Noi sancţionăm ce urmează:

Lege asupra băncilor populare săteşti şi a Cassei lor centrale.

Capitolul I.

Despre băncile popalare săteşti.

Art. 1. Societăţile cooperative de credit la sate, numite „bănci populare săteşti“, sunt supuse tuturor dispoziţiunilor cuprinse în titlul VIII, secţiunea VII din Codul comercial, întru cât ele nu vor fi modificate prin legea de faţă.

Art. 2. Toate băncile populare săteşti. constituite în conformitate cu dispoziţiunile legii de faţă, sunt considerate ca societăţi comerciale.

Art. 3. Băncile populare săteşti, cari se vor constitui în condiţiunile legii de faţă, vor aveà personalitate juridică.

Donaţiunile făcute băncilor populare nu vor puteà fi nici odată împărţite între societari, fără de voinţa expresă a donatorului. Statutele trebue să precizeze, pentru cazul de disolvare a societăţii. destinaţiunea lor într'un scop de utilitate publică. In caz

de omisiune, aceste donaţiuni se vor vărsà la fondul de rezervă al băncilor populare, format pe lângă Cassa centrală, conform art. 23 de mai jos.

Art 4. băncile populare săteşti se constituesc printr'un act scris, care va fi autentificat de judecătoria de pace a ocolului în care se află societatea, fără nici o taxă de înregistrare sau timbru.

Judecătoria va autentificà actul constitutiv, prezentat cel puţin de doi dintre membrii fondatori, dacă iscăliturile celorlalţi membri sau declaraţiunile de adeziune ale celor neştiutori de carte vor fi certificate de primăria locală.

Art. 5. Odată cu cererea de autentificare a actului constitutiv al băncilor populare se va depune la judecătorie şi o copie de pe acel act.

Judecătorul până în trei zile dela primirea actului constitutiv este dator a-l trece într'un registru special, ce se va înfiinţà la fiecare judecătorie, pentru transcrierea actelor de constituire de bănci populare săteşti.

In acelaş interval de trei zile judecătorul este dator a face el însuşi trei extracte de pe actul constitutiv conţinând indicaţiunile prevăzute la art. 89 Codul comercial, şi va face să se afişeze unul la uşa judecătoriei, un al doilea la uşa primăriei comunei unde este sediul societăţii constituite, şi un al treilea îl va trimite la *Monitorul oficial* pentru a-l publicà de urgenţă, îngrijind ca publicarea să se facă. Afişarea la uşa judecătoriei şi la primărie se va constatà prin proces-verbal, dresat de judecător şi primar, procese cari se vor ataşà la dosarul respectiv al judecătoriei.

Judecătorul, după îndeplinirea acestor formalităţi, va încheià un proces-verbal, constatând transcrierea actului constitutiv, afişarea extractelor şi publicarea în *Monitor*, şi va dispune că societatea poate funcţionà, liberând administratorilor un certificat în acest sens.

După aceasta va trimite un extract şi tribunalului judeţului, care e dator din oficiu şi fără spese a-l trece în registrul de societăţi.

Toate aceste formalităţi şi publicarea în *Monitor* vor fi gratuite.

Tot astfel se va procede la orice modificări s'ar aduce actului constitutiv sau statutelor.

Judecătorul care va neglijà îndeplinirea vreuneia din formalităţi, sau care ar întârzià mai mult de 20 zile, dela depunerea actului constitutiv, a face ca toate formele pentru funcţionarea

societății să fie îndeplinite, va fi pasibil, pe lângă măsuri disciplinare, și de daune civile către cei interesați.

Art. 6. Toate băncile populare sătești, în termen de o lună după constituirea lor, sunt obligate a comunicà Creditului agricol o copie autentică a actului lor constitutiv și un exemplar din statute.

Art. 7. Aceste statute, în mod obligatoriu, vor arătà:

a) Numele ce va purtà societatea și locul în care se înființează;

b) Modul formării capitalului social, mărimea părților sociale ale membrilor, modalitățile lor de plată și de restituire, în caz de ieșire sau de excludere din societate;

c) Enumerarea operațiunilor pe cari le poate face societatea;

d) Modul cum se vor păstrà capitalurile societății;

e) Condițiunile de intrare în societate, precum și condițiunile retragerii asociaților sau cazurile de excludere;

f) Limitele răspunderii membrilor pentru actele societății;

g) Condițiunile în cari se va acordà creditul, atât membrilor, cât și nesocietarilor;

h) Modul formării și întrebuințării fondului de rezervă și destinațiunea lui în caz de disolvare a societății;

i) Modul împărțirii beneficiilor, în cazul când statutele ar permite o împărțire de beneficii;

j) Modul de administrare a societății, regulele pentru alegerea administratorilor, puterile și îndatoririle acestora;

k) Modul de lichidare eventuală a afacerilor societății.

Art. 8. Administratorii, directorii sau lichidatorii băncilor populare nu pot fi decât Români majori, cari se bucură de drepturile civile și politice.

Art. 9. Băncile populare sătești nu vor plătì nici o patentă, dacă vor fi bazate pe principiile următoare:

a) Răspunderea nelimitată și solidară a membrilor;

b) Neîmpărțirea între membri a fondului de reservă, constituit din cel puțin 50% a beneficiilor anuale nete, și destinarea lui, în caz de lichidare, pentru scopuri de utilitate publică comunale;

c) Gratuitatea administrațiunii, afară de contabil.

Din celealte bănci populare sătești, cele cu un capital până la 20 000 lei de asemenea vor fi scutite de plata patentei; iar

cele cu un capital mai mare vor plătì jumătate din patenta cuvenită după lege.

Cererile în judecată introduse de băncile populare sătești, întreaga procedură, pecum și actele, creanțele și toate operațiile pentru efectuarea și urmărirea împrumuturilor până la valoarea de 100 lei, vor fi scutite de taxa de timbru pentru toate băncile populare.

Art. 10. Autentificarea cambiilor și a actelor de împrumut se va face la primăria locală, în conformitate cu art. 37 și 38 din legea Creditului agricol.

Registrele societății vor fi parafate și legalizate de judecătoria de ocol respectivă și vor fi scutite de taxa de timbru.

Art. 11. Imprumuturile contractate la băncile sătești sunt de natură comercială; creanțele resultând din aceste împrumuturi sunt negociabile și vor puteà fi transmise prin gir.

Art. 12. Cambiile, emise în ordinul bancilor populare sătești, sau scontate la ele, se vor puteà protestà, în caz de neplată, pentru suma până la 100 lei, la primăria locului de reședință a împrumutatului; primăria va aveà competința de a instrumentà, fără ca împiedicările prevăzute în art. 329 din Codul comercial, relative la actele în cari sunt interesate rudele sau afinii, să fie aplicabile. Pentru sumele mai mari, protestul se va face la judecătoria de pace.

Art. 13. Acțiunile intentate de băncile populare se vor judecà după cum urmează:

La judecătoria comunală până la suma de 20 lei în prima și ultima instanță; iar dela 20 lei până la 100 lei, cu drept de apel la judecătoria de pace;

Dela suma de 100 lei până la 1.000 lei la judecătoria de pace, în prima și ultima instanță;

Iar pentru sumele mai mari, după procedura dreptului comun comercial.

Hotărîrile definitive, în toate aceste cazuri, se vor executa conform legii de urmărire a veniturilor Statului, dacă privesc creanțe contractate direct la băncile populare, și după dreptul comun pentru toate celealte creanțe.

Art. 14. Imprumuturilor pe amanet, contractate la băncile populare sătești, se aplică toate dispozițiunile din art. 26, 27, 29 și 30 din legea Creditului agricol din 2 Iunie 1892.

Art. 15. Când băncile populare fac avansuri sătenilor pentru cumpărare de vite, seminţe şi instrumente agricole, acestea vor fi considerate ca amanetate din momentul compărării lor, aplicându-se în această privinţă dispoziţiunile prevăzute în art. 17, alin. II, şi art. 25 din legea Creditului agricol din 2 Iunie 1892.

Art. 16. Toate băncile populare săteşti, fără distincţiune dacă vor aveà sau nu cont la Creditul agricol, vor fi supuse controlului acestui Credit pentru toate operaţiile lor.

Pentru exercitarea controlului, Creditul agricol poate da delegaţiune şi agenţilor Ministerului Instrucţiunii publice.

Art. 17. Dacă se vor descoperì dezordine sau abuzuri în administraţiunea vreunei bănci populare săteşti, Creditul agricol va puteà să depărteze imediat pe administratorii abuzivi, luând măsuri pentru asigurarea averii societăţii, până la desemnarea noilor administratori, în conformitate cu statutele fiecării bănci.

Autorităţile administrative şi judecătoreşti vor da întru aceasta tot concursul lor agenţilor Creditului.

Art. 18. Toate băncile populare săteşti sunt datoare să-şi încheie bilanţul anual şi să-l comunice formal Creditului agricol cel mai târziu două luni după închiderea exerciţiului anual.

Comunicarea bilanţului, prescrisă de art. 179 din Codul comercial, nu este cerută.

Art. 19. In caz de lichidare a unei bănci săteşti, judecătoria de pace are toate drepturile şi atribuţiunile conferite în asemenea materie de Codul comercial tribunalelor.

Capitolul II.

Despre Cassa centrală a băncilor populare săteşti.

Art. 20. Pentru a venì în ajutorul şi a asigurà supravegherea administraţiunii băncilor populare săteşti, *Creditul agricol*, înfiinţat în Bucureşti prin legea din 2 Iunie 1892, va aveà şi funcţiunea de Cassă centrală a acestor aşezăminte, luând, dela promulgarea legii de faţă, nume de *Credit agricol şi Cassa centrală a băncilor populare.*

Art. 21. In acest scop, Creditul agricol este autorizat ca, pe lângă operaţiunile prevăzute la art. 17 al legii din 2 Iunie 1892, să facă şi următoarele:

a) Să sconteze efectele comerciale ale băncilor populare săteşti, sau să le acorde împrumuturi;

b) Să primească dela aceste bănci fonduri în cont-curent sau în depozite, în conformitate cu art. 23 al legii dela 2 Iunie 1892;

c) Să reesconteze, de preferință la Banca Naţională, portofoliul băncilor populare săteşti, în afară de contul-curent, prevăzut de art. 41 al legii dela 2 Iunie 1892.

Art. 22. Dacă Creditul agricol, prin desvoltarea operaţiunilor sale, va ajunge a dispune de fonduri mai însemnate decât ar aveà nevoie pentru băncile populare şi pentru propiile sale afaceri de împrumut, va puteà să fructifice aceste fonduri prin cumpărare de efecte publice.

Art. 23. După deducerea tuturor cheltuelilor de supraveghere, controlare şi administrare, beneficiile nete realizate de Creditul agricol din reescontul împrumuturilor băncilor populare se vor întrebuință precum urmează:

50% vor servì pentru formarea unui fond, care se va numì „Fond de rezervă al băncilor populare", şi din care se vor puteà ajutà aceste bănci în cazuri de pierderi excepţionale;

50% se vor împărţì după prorata lucrărilor cu Cassa centrală acelor bănci populare cari vor fi bazate pe principiile arătate sub aliniatele *a*, *b* şi *c* dela art. 9 al legii de faţă.

In caz când nu vor existà bănci întemeiate pe aceste principii, cele 50% arătate mai sus vor fi întrebuinţate după o deciziune a consiliului de administrație, aprobată de Ministerul Finanțelor, pentru îmbunătăţiri economice şi culturale la sate.

Art. 24. Ca organ superior de administraţiune şi supraveghere, se înfiinţează, pe lângă direcţiunea Creditului agricol, un consiliu de administrație, compus din şapte membri numiţi pe cinci ani.

Trei vor fi numiţi de Ministrul Finanţelor, unul de Ministrul Instrucţiunii publice, unul de Creditul funciar rural, unul de Banca Naţională şi unul de Banca agricolă.

In cazul când vreuna din aceste instituţiuni ar refuzà de a delegà pe reprezentantul său, Ministrul Finanțelor va îndeplinì el însuşi locurile vacante.

Consiliul alege dintre membrii săi un preşedinte. In lipsa

preşedintelui, întrunirile consiliului sunt prezidate de cel mai în vârstă dintre membrii prezenţi.

Art. 25. Consiliul de administraţiune se întruneşte cel puţin de două ori pe lună.

Ele lucrează cu majoritatea membrilor în funcţiune.

Art. 26. Principalele atribuţiuni ale consiliului de administraţiune sunt:

a) A se rostì în mod consultativ asupra tuturor afacerilor pentru cari va fi consultat de directorul general sau, în lipsa acestuia, de subdirector;

b) A eliberà şi a decide despre tot ce priveşte relaţiunile dintre băncile populare săteşti şi Cassa lor centrală;

c) A elaborà regulamentele privitoare la relaţiunile cu băncile populare şi un tip de statute pentru băncile populare;

d) A prescrie regulele de urmat de băncile populare spre a fi admise să lucreze cu Cassa centrală; în consecinţă, a le examinà statutele şi a cere modificările trebuincioase pentru stabilirea relaţiunilor cu Cassa centrală;

e) A se rostì asupra admiterii fiecărei bănci populare a lucrà cu Cassa centrală, a-i fixà creditul şi dobânda pentru scont şi pentru împrumuturi;

f) A prescrie toate măsurile de supraveghiere şi de control ce le va crede trebuincioase spre a ferì băncile populare de neregule şi pericole;

g) A luà, în fiine, orice dispoziţiuni va crede de cuviinţă, fie prin publicaţiuni împărţite pe la sate, fie prin conferinţe populare cu cari va însărcinà persoane apte a le face, spre a propagà pe la sate înfiinţarea de bănci populare, îndrumându-le în acelaş timp spre îmbunătăţirea culturii şi a gospodăriei săteşti; tot în acest scop va organizà şi congrese ale băncilor populare.

Art. 27. Ministerul Finanţelor poate oricând opune veto la orice deciziune a consiliului.

Art. 28. Membrii consiliului de administraţiune primesc mărci de prezenţă de 30 lei de şedinţă sau de zi de inspecţiune.

Art. 29. Directorul general al Creditului agricol şi Cassei centrale a băncilor populare este obligat a supune deliberării consiliului de administraţiune toate chestiunile ce intră în prevederile art. 26 de mai sus şi a executà deciziunile ce se vor luà.

Art. 30. Direcţiunea Creditului agricol şi a Cassei centrale se va servì, pentru inspectarea băncilor populare, de tot personalul[1] prevăzut la art. 20 din legea pentru organizarea administraţiunii finanţelor Statului din 6 Martie 1897, precum şi de cel prevăzut la art. 16 al legii de faţă.

Fiecare bancă populară va trebuì să fie inspectată, cel puţin de două ori pe an, în toate amănuntele gestiunii sale şi raportul de inspecţiune supus consiliului de administraţiune; bilanţul anual va fi verificat la reşedinţa fiecărei bănci după normele ce se vor hotărî de consiliul de administraţie.

Capitolul III.

Condiţiunile ce se cer băncilor populare săteşti spre a fi primite să lucreze cu Cassa centrală.

Art. 31. Consiliul de administraţiune al Creditului agricol şi Cassei centrale a băncilor populare, examinând statutele şi actul constitutiv al băncilor populare săteşti, va decide dacă o admite sau nu să lucreze cu Cassa centrală; el va puteà, eventual, să arate schimbările de introdus în statute, pentru ca admiterea să fie cu putinţă.

Nu vor fi admise să lucreze cu Cassa centrală decât acele bănci populare săteşti cari vor împlinì următoarele condiţiuni:

a) Banca populară nu va admite ca membri ai societăţii decât locuitorii din comuna de reşedinţă a băncii sau cel mult încă din o comună limitrofă;

b) Nu se va admite ca membru un locuitor care ar mai fi membru într'o altă bancă populară sătească;

c) Când o bancă populară sătească va aveà forma unei societăţi pe acţiuni, acţiunile, în conformitate cu art. 226 din Codul comercial, vor fi totdeauna nominative şi vor puteà fi posedate numai de locuitorii comunei de reşedinţă sau şi ai unei comune vecine; ele nu se vor puteà cesionà decât cu consimţimântul consiliului de administraţiune al băncii sau al adunării generale a membrilor ei, după statute;

d) Băncile populare săteşti nu vor puteà acordà împrumuturi decât locuitorilor acelor cumune din cari se pot recrutà şi membrii lor;

e) Dobânda împrumuturilor acordate de băncile populare sătești nu va puteà trece peste limitele fixate de consiliul de administrațiune al Creditului agricol. Statutele vor precizà cu îngrijire înlesnirile ce se fac în această privință membrilor societății față de nesocietari, dacă aceștia, după statute, pot face împrumuturi la bancă;

f) Imprumuturile, acordate de băncile populare sătești, vor puteà fi restituite și înainte de termen, după voința împrumutatului; iar dobânda nu se va plăti decât pentru partea din capital care rămâne împrumutată și numai pentru timpul cât rămâne în mâinile împrumutatului;

g) Pentru băncile al căror capital nu trece peste 10.000 lei, administrațiunea, afară de un contabil, va fi gratuită; pentru cele cu un capital mai mare, cheltuelile de administrațiune nu vor puteà trece peste 10 la sută din beneficiu;

h) Administratorii băncilor populare sătești vor fi solidar răspunzători pentru pierderile băncilor, cari ar rezultà din reaua credință sau din neglijența lor;

i) Fiecare bancă își va formà un capital de rezervă din cel puțin 10 la sută din beneficiile sale, destinat a acoperì pierderile eventuale ale băncii. Consiliul de administrațiune al Creditului agricol va puteà impune ca acest capital să fie depus la Cassa centrală spre fructificare.

Art. 32. Consiliul de administrațiune al Creditului agricol va puteà impune băncilor populare sătești, cari av voì să lucreze cu Cassa centrală, și alte condițiuni, după datele experienței și după împrejurări, relativ la termenele de credit, măsurile de garanție, cuantumul împrumutului, caracterul operațiunilor, avantagiile de acordat membrilor față de nesocietari, etc.

Art. 33. Băncile populare sătești, admise să lucreze cu Cassa centrală, nu pot introduce nici o schimbare în statutele societății, fără o prealabilă autorizare a consiliului de administrație al Creditului agricol, sau înainte de achitarea integrală a datoriilor sale către Cassa centrală.

Art. 34. Se pot organizà bănci populare și fără capital social, alcătuit din mize sau din donațiuni; însă astfel de bănci populare nu se pot înființà decât pe baza răspunderii solidare și nelimitate a membrilor societății pentru toate operațiunile ei. Consiliul de

administrațiune al Creditului agricol poate avansà acestor bănci capitalul necesar pentru începerea operațiunilor lor, cu condițiune ca societatea să fie formată din cel puțin 20 de agricultori, gospodari dintr'o comună, și după ce s'a convins, printr'o verificare la fața locului, că acei 20 societari au destulă avere mobilă și de preferință imobilă, spre a înlăturà orice rizic pentru suma de avansat.

Autorizând avansul, consiliul va fixà și modalitățile de restituire; va puteà impune ca toate beneficiile nete să nu se împartă între societari, ci să formeze un fond de rezervă; va puteà asemenea impune formarea capitalului social prin cotizațiunea societarilor cu câte cel puțin 1 leu pe lună.

Art. 35. Băncile populare, constituite pe baza creditului acordat, după cum este prevăzut în articolul precedent, vor puteà fi obligate de Creditul agricol să nu mai contracteze nici un împrumut în altă parte decât la Cassa centrală și să fie ținute să transmită fără întârziere, la cea mai apropiată sucursală a Creditului agricol, toate depozitele ce, eventual, ar primì dela nesocietari spre fructificare.

Art. 36. Băncile populare sătești, despre cari tratează capitolul al III-lea al legii de față, vor puteà să urmărească averea debitorilor lor, după legea de urmărire a veniturilor Statului, pentru împrumuturile făcute conform legii din 2 Iunie 1892.

Pentru orice alt fel de împrumuturi, și aceste bănci se vor conformà articolului 13 din această lege, în ceea ce privește stabilirea drepturilor lor și urmărirea.

Dispozițiuni transitorii.

Art. 37. Băncile populare sătești, cari vor fi existând în momentul promulgării acestei legi, vor puteà să beneficieze de dispozițiunile ei, după ce se vor fi conformat condițiunilor prevăzute într'ânsa.

Art. 38. Ministerul Finanțelor este autorizat a numì, pe lângă personalul prevăzut de art. 20 din legea pentru organizarea administrațiunii finanțelor Statului din 6 Martie 1897, și unul sau doi inspectori, și unul sau doi controlori, cari vor fi special însărcinați cu inspectarea băncilor populare.

Prin derogare dela art. 48, 49 și 50 din legea de organizare a Ministerului de Finanțe din 6 Martie 1897, Ministerul Finanțelor

va puteà numì ca director general şi ca inspectori sau controlori ai Creditului agricol şi persoane neposedând titlurile prevăzute în acele articole, însă experte în verificarea contabilităţii şi cunoscătoare de operaţiunile de bancă.

Inspectorii şi controlorii vor aveà, în afară de atribuţiunile speciale acordate prin legea de faţă, şi drepturile conferite în baza legilor speciale financiare.

Cheltueala cerută pentru numiri va fi acoperită în exerciţiul 1903—1904 printr'un credit extraordinar; iar de acì înainte va fi trecută în bugetul Creditului agricol.

Art. 39. Legea de faţă se va aplicà cu începere dela 1 Aprilie 1903.

Art. 40. Un regulament de administraţiune publică va determinà amănuntele aplicării legii de faţă.

Această lege s'a votat de Adunarea deputaţilor în şedinţa dela 18 Martie anul 1903, şi s'a adoptat cu majoritate de *şaptezeci şi patru* voturi, contra a *două*.

Preşedinte, *M. Pherekyde.* Secretar, *St. C. Ioan.*
(L. S. A. D.)

Această lege s'a votat de Senat în şedinţa dela 20 Martie anul 1903, şi s'a adoptat cu majoritate de *cincizeci şi două* voturi contra a *două*.

Preşedinte, *P. S. Aurelian.* Secretar, *G. C. Râmniceanu.*
(L. S. S.)

Promulgăm această lege şi ordonăm ca ea să fie învestită cu sigiliul Statului şi publicată prin *Monitorul Oficial.*

Dat în Bucureşti, la 28 Martie 1903.

(L. S. St.) CAROL.

Ministrul de Finanţe, Ministrul de Justiţie,
Em. Costinescu. *Eug. Stătescu.*

No. 1.246.

Mon. of. 1903, pag. 10172.

9. Şedinţa dela 24 Noemvrie 1904 a Camerei.

. . . .

D-l *D. Protopopescu*, în locul d-lui raportor, dă cetire următorului raport şi proiect de lege relativ la modificarea unor articole din legea băncilor populare:

Domnilor deputați,

Comitetul delegaților de secțiuni, compus din d-nii:

Bibescu Em.	pentru	secția	I;
Protopopescu D.	„	„	II;
Poenaru Pordea G. I.	„	„	III;
Bușilă Adrian	„	„	IV;
Cernescu C.	„	„	V;
Dimitriu G.	„	„	VII, și subsem-

natul pentru secția VI, întrunindu-se în ziua de 23 Noemvrie 1904, sub președința d-lui D. Protopopescu, a luat în discuțiune proiectul de lege pentru introducerea unor nouă dispozițiuni în art. 21 din legea asupra băncilor populare sătești și l-a admis în unanimitate cu o singură modificare, ca să suprime cuvintele: *„în anii de lipsă de recoltă“;* iar prin cuvintele producte de hrană se înțelege nu numai alimentele pentru săteni, ci și nutrețul pentru vite.

Comitetul delegaților, având în vedere expunerea de motive a d-lui Ministru de Finanțe ce însoțește proiectul de lege, m'a însărcinat să vă supun spre aprobare acest proiect de lege.

Raportor, *V. G. Morțun.*

Proiect de lege pentru introducerea unor nouă dispozițiuni în art. 21 din legea asupra băncilor populare sătești.

Cum s'a prezentat de Guvern.	Cum s'a modificat de comitetul delegaților.
Art. 1. — La art. 21 din legea băncilor populare sătești se introduce un nou aliniat *d* în cuprinderea următoare: „Să depună în gaj comercial contractele de împrumuturi făcute de băncile populare sătești și trecute la ordinul Cassei centrale a băncilor populare, spre a luà bani cu împrumutare în	

Cum s'a prezentat de Guvern.	**Cum s'a modificat de comitetul delegaţilor.**
compt-curent, de preferinţă dela Banca Naţională".	
„Imprumuturile făcute în aceste condiţiuni, întru cât ar reprezentà producte de hrană date drept bani locuitorilor agricoli în anii de lipsă de recoltă, sunt garantate de Stat până la suma de douăzeci milioane lei şi vor fi scutite de orice taxe de timbru".	Cuvintele *„în anii de lipsă de recoltă"* au fost suprimate de către comitetul delegaţilor.
Art 2. — Orice dispoziţiuni contrarii legii de faţă sunt şi rămân abrogate.	
Ministrul Finanţelor, *E. Costinescu.*	Raportor, *V. G. Morţun.*

EXPUNERE DE MOTIVE.

Reaua recoltă de porumb şi de nutreţ din ţara întreagă a făcut ca populaţiunea rurală să aibă din nou nevoie de ajutorul Statului într'o măsură cu mult mai mare decât ori când.

In această situaţiune, Guvernul s'a văzut nevoit, pe de o parte să iea diferite măsuri urgente pentru a împiedicà exportul mijloacelor de hrană; iar pe de alta, să deschidă un credit extraordinar de lei 2.000.000, cari împreună cu o sumă de lei 1.250.000 luat din venitul fondului „Carol-Elisabeta", să înlesnească împărţirea primelor ajutoare.

Pentru legitimarea acestui credit, deschis fără formele cerute de lege, în vederea urgenţei şi netăguduitei trebuinţe, se va prezentà Corpurilor legiuitoare un osebit proiect de lege.

Această sumă este cu totul neîndestulătoare faţă cu lipsa ce se simte în ţară. Se va ajunge, de sigur, la întrebuinţarea unor sume cu mult mai mari, ce ne-ar fi peste putinţă să le luăm din resursele normale ale Statului. Am luat dar dispoziţiunea ca ajutoarele să se împartă prin băncile populare, ce sunt în număr de 1.600, răspândite în toată ţara, ceea ce înlesneşte foarte mult constatarea nevoilor şi împărţirile; apoi tot prin băncile populare

se vor adunà contractele şi poliţele ce le vor da cei împrumutaţi cu mijloace de hrană; aceste efecte comerciale vor servì la rândul lor Cassei centrale a băncilor populare să facă reescompturi sau să dobândească şi sub o altă formă resurse, cu preferinţă dela Banca Naţională, îmmulţindu-se astfel mijloacele de cumpărări de porump şi alte produse după numărul ajutoarelor date.

Tot prin acest mijloc Statul va puteà să reintre în cele 3.250.000 lei avansaţi după cum se arată mai sus; iar în urmà împrumuturile contractate se vor stinge pe măsură ce ţăranii se vor achità de datoriile lor şi aceste datorii se vor urmărì şi încassà de către agenţii Statului în conformitate cu legea de urmărire şi cu legea specială a băncilor populare.

Aceste dispoziţiuni vor aveà şi folosul de a obişnuì pe ţăran cu ajutorul şi concursul băncilor populare, cari desvoltându-se din ce în ce mai mult vor ajunge a înlocuì în mare măsură intervenirea directă a Statului în nevoile poporaţiunilor rurale.

Pentru a se face însă posibilă şi lesnicioasă împrumutarea Cassei centrale a băncilor populare la Banca Naţională, trebue să se introducă o nouă dispoziţie în legea băncilor populare săteşti.

In acest scop prezentăm alăturatul proiect de lege prin care se modifică art. 21 din menţionata lege, adăogându-i-se un nou aliniat. Prin acest aliniat se autoriză băncile populare a luà bani cu împrumut, de preferinţă dela Banca Naţională, depunând ca gaj comercial contractele de împrumut ce ar reprezentà producte pentru hrană date drept bani locuitorilor în anii de lipsă de recoltă.

Sumele luate astfel cu împrumut de Cassa centrală a băncilor populare până la maximul de 20.000.000 lei vor fi garantate de Stat, ţinându-se socoteală atât de faptul că azi aceste bănci sunt puse sub controlul său, cât şi de scopul ce se urmăreşte prin facerea acestor împrumuturi, cât şi de împrejurarea că însuşi Statul face încassările dela ţărani uzând de mijloacele legii de urmărire.

In acelaş timp se mai dispune că aceste împrumuturi vor fi scutite de timbru. Nevoia în care se fac justifică îndeajuns scutirea lor de taxe.

Ministrul Finanţelor, *E. Costinescu.*

D-l *Preşedinte:* Discuţiunea generală este deschisă. D-l Ianovici are cuvântul.

D-l *N. Ianovici:* D-lor deputaţi, este bine ca proiectul de lege supus deliberărilor d-voastre să nu fie adoptat fără ca d-l Ministru de Finanţe să nu rostească un cuvânt asigurător, şi în acelaş timp să nu ne dea lămurire asupra cantităţii de porumb pe care Guvernul o crede necesară, ca ţăranii lipsiţi de hrană să fie îndestulaţi până la viitoarea recoltă de porumb.

După informaţiunile ce am cules, până în zilele trecute se distribuise de băncile populare 4.100 vagoane de porumb, a căror valoare trece peste cinci milioane lei. Această cantitate de porumb s'a distribuit în 23 judeţe și numai pentru trei luni.

Așà încât cantitatea necesară de porumb numai pentru îndestularea sătenilor cărora li s'a început distribuirea pentru un an ar trece peste 16.000 de vagoane, iar costul lor peste 20 milioane de lei, cât se cere prin proiectul de faţă.

Sunt însă nouă judeţe: Bacău, Botoşani, Constanţa, Dolj, Iaşi, Mehedinţi, Muscel, Neamţu şi Roman, cărora nu li s'a distribuit nici un bob, cu toate că au cerut.

Mai sunt încă informat că cererile de porumb ar fi cu mult mai mari decât cantităţile distribuite. In 23 de judeţe s'au distribuit 4.100 de vagoane, pe când cererile erau de peste 10.000 de vagoane; şi mi s'a mai afirmat că listele ce au fost înapoiate de d-l Ministru de Finanţe spre revizuire și reducere, o parte cel puţin din ele s'au întors cu cerinţe şi cu număr de cantităţi mai mari decât la început.

Pe lângă aceasta este, cred, foarte nemerit ca d-l Ministru de Finanţe să ne dea un cuvânt de explicaţiune şi asupra modului cum şi de unde se va cumpără porumbul şi cum se va face distribuirea lui.

Distribuirea prin Cassa centrală a băncilor populare prezentă inconveniente şi dă loc la întârzieri din cele mai jignitoare.

In această privinţă este de ajuns să vă spun că pentru un ţăran neștiutor de carte trebue 19 acte ca să ajungă să iea un sac de porumb, și anume: două contracte, o cerere de autentificare a contractelor, patru poliţe în dublu exemplar, adică în total opt poliţe cu patru scadenţe diferite şi opt procese-verbale de autentificare.

Ne găsim de sigur, d-lor deputaţi, într'o situaţiune fără precedent. Au mai fost recolte rele, lipsă de porumb, dar nu așà cumplită ca cea de acum. Și această lipsă excepţională o invede-

rează minunat împrumuturile contractate de judeţe sau ajutoarele date de Stat pentru cumpărări de porumb.

In nouă ani, dela 1875—1900, totalul împrumuturilor contractate de judeţe la Cassa de depuneri se urcă la aproape 7 milioane; iar statul până în anul acesta n'a contribuit în acest scop decât cu 4 milioane.

Acestea sunt observaţiunile ce aveam de făcut şi asupra cărora aştept răspunsul d-lui Ministru de Finanţe.

D-l *Preşedinte:* D-l Mille are cuvântul.

D-l *C. Mille:* D-lor deputaţi, nu mă amestec în cercetarea acestui proiect de lege pentru schimbarea articolului 21 din legea băncilor populare; nu mă amestec cu gândul duşmănesc de a mă împotrivì ei. Sunt împrejurări în cari toţi Românii, ori din ce partid politic ar fi, orice păreri ar aveà, sunt datori să vie în ajutorul Guvernului şi al Statului. Azi când ţărănimea este în primejdie de a murì de foame, datoria noastră a tuturor este să alergăm întru ajutorul ei şi să-i îndulcim pe cât putem ticăloasa ei soartă.

Cu acest prilej însă — şi cu voia d-lui Preşedinte şi a d-voastre — vă rog să mă lăsaţi să ies puţin din firul discuţiunii adevărate şi să mă urc mai sus decât cercetarea unui articol din legea *băncilor populare.* Şi îmi veţi da voie să încalc întru câtva regulamentul, fiindcă, după cât ştiu, anul acesta nu se va mai face discuţiune la Mesajul regal. Dacă s'ar fi făcut, ceea ce azi sunt nevoit să vă spun, aş fi făcut-o cu acest prilej, bine înţeles mult mai pe larg şi cu mult mai multe pilde şi documente.

Dacă dar aş fi vorbit de Mesaj, aş fi întrebat Guvernul şi partidul liberal şi aş fi întrebat şi pe cele două partide conservatoare, aş fi pus o întrebare claselor stăpânitoare din cari se alcătuesc partidele istorice cari ocârmuesc ţăra de o jumătate de veac.

Iată care este această întrebare:

Ce aţi făcut şi cum aţi lucrat voi toţi cari aţi avut frânele Statului şi ale ţerii în mâinele voastre timp de cincizeci de ani, dacă după acest răstimp de vieaţă politică găsim clasa ţărănească în această stare desnădăjduită, că un singur an de recoltă proastă o aduce în halul de a se stinge sub înţepăturile foamei?

Nici într'o altă ţară civilizată nu se întâmplă aceasta, fiindcă

în toate s'a lucrat mult și cu râvnă pentru clasele muncitoare. Sunt și acolo crize grozave și la orașe și la sate. Totuș nu se întâmplă nenorociri ca acestea dela noi, fiindcă în general luată, clasa muncitoare are economii, are de unde să poată luptà contra lipsei de lucru și deci a lipsei de pâine.

Nu-i oare cevà putred la temelia Statului român, dacă săteanul nu se găsește în stare să-și pună la o parte cel puţin atât ca să-și poată ţineà vieața? Nu este o stare îngrozitoare aceasta, că săteanului îi lipsește ori putinţă economiei, ori spiritul de economie?

Aceea ce vedem azi că se întâmplă nu-i oare o dovadă că tót lustrul civilizației noastre dela orașe e fără de adâncime şi fără de temelie, deoarece se întemeiază pe o populațiune de cinci milioane de oameni cari în fiecare an—şi chiar după ani buni cum au fost cei doi din urmă, — dacă nu plouă la timp și nu se face porumb, e în primejdia pieirii şi Statul trebue să-i vină în ajutor? De întreaga această stare de lucruri, cine este vinovat? Nu, desigur săteanul, fiindcă el nu a fost şi nu este nici acum amestecat în luptele noastre politice și în ocârmuirea ţerii, ci noi, cele trei partide istorice, cari de o jumătate de veac ducem această ţară spre pieire.

Noi suntem dar răspunzători şi vinovați de ceea ce se întâmplă, şi eu azi sunt dator să vă întreb ce aveți de gând să faceți ca lucrurile să se îndrepteze temeinic, și acum deodată întreb pe d-l Ministru de Finanțe ce crede d-sa asupra acestei chestiuni?

Și pe lângă acestea, aş mai rugà pe d-l Ministru de Finanţe, care, dacă este omul prezentului, îl socot şi omul viitorului (ilaritate), l-aș rugà să-mi răspundă: cari sunt vederile d-sale asupra faptului de a se şti dacă e bine să intre în capul ţăranului credinţa că Statul îi va da hrana oricând va fi în lipsă? Ințeleg că azi suntem nevoiţi să facem această jertfă din partea Statului. Ce crede însă d-l Ministru de Finanțe că este de făcut ca aceste nenorocite păreri și credinţe să nu iea temeiu în capetele sătenilor? Omul nu trebue să aibe credința decât în sine însuşi şi să nu-şi aştepte scăparea decât tot dela dânsul. Altfel râvna de muncă ar pierì şi am ajunge ca pe timpurile de decădere ale împărăţiei romane, când poporul cereà *pâine și petreceri la circ.*

Ințeleg că nu este locul și timpul ca să mă întind mai mult asupra acestei chestiuni. Am pus două întrebări d-lui Ministru de

Finanțe și trag nădejde că voiu aveà din parte-i un răspuns mulțumitor și vă cer iertare și d-voastre, d-le Președinte, și d-voastre d-lor deputați, dacă, vorbind despre un articol din legea *băncilor populare*, am ieșit întru câtva din subiect și am arătat o parte mică din aceea ce aș fi avut de zis dacă discuțiunea la Mesaj ar fi să aibe loc.

Vin însă și la însăși legea care se discută. Voiu votà art. 21 așà cum ni-l cere d-l Ministru de Finanțe, fiindcă prin el se înlesnește venirea în ajutor a clasei țărănești, bântuită de foamete. Totuș să-mi dea voie d-l Ministru de Finanțe să-l rog să ne răspundă: dacă d-sa crede că, așà cum s'a lucrat până acum cu împărțirea porumbului, s'a lucrat după un plan bun și sigur, și în așà chip ca ajutorul dat de Stat să ajungă la cel în nevoie și repede, și numai la cel sărac și lipsit de hrană? Cercetările ce am făcut și multe fapte ce mi s'au adus la cunoștință îmi dau siguranța că în foarte multe județe s'a lucrat prea încet, prea cu multe forme, și că tocmai cei mai nevoiași n'au patut căpătà nimic, tocmai fiindcă sunt mai nevoiași. Rog dar pe d-l Ministru de Finanțe să-mi răspundă dacă aceste observațiuni ale mele sunt adevărate și dacă sunt astfel, ce măsuri a luat, ori va luà, ca totul să ajungă în bună rânduează și ca în adevăr ajutorul ce-l dă Statul și toate jertfele ce face să folosească mai cu seamă celor mai mulți și cât mai repede? In privința formalităților, totdeauna prea multe la noi, onor. d. deputat Ianovici a dat pilda celor 19 hârtii pe cari trebue să le iscălească un sătean înainte de a căpătà o boabă de porumb.

Acestea aveam de zis și, oricare ar fi răspunsul băncii ministeriale, eu declar că voiu votà proiectul de lege.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanțe:* Intrebarea pusă de d-l Ianovici este și logică și legitimă.

In adevăr trebue să se știe de toți cari sunt trebuințele și cari sunt resursele spre a le îndestulà, mijloace la cari ne-am gândit în fața unei mari nenorociri.

După cercetările pe cari le-am făcut, pot să vă dau mai întâiu câteva cifre generale; pe urmă vă voiu da și amănunte speciale, căci nu se mai poate vorbì nici pe presupuneri, nici din imaginație.

Am făcut cercetări, anchete, și știm pe ce trebue să contăm.

D-lor, în anii normali producția porumbului în țară este între 200 și 220 de mii de vagoane; 100.000 de vagoane se exportă; n'aveți decât să consultați pentru aceasta statisticele comerciale.

S'au exportat și 105 mii și 110 mii de vagoane, dar 100.000

ne este exportul normal; restul se consumă în ţară, cam 120 de mii vagoane, în orice caz peste 100 de mii de vagoane, nu însă pentru hrana oamenilor, căci, precum ştiţi, porumbul se întrebuinţează şi în industrie, pentru alcool, pentru scrobeală, pentru glucoză. Putem zice că 20.000 de vagoane se întrebuinţează în industrie, pentru vite, pentru paseri şi 100.000 pentru hrana oamenilor.

Socoteala o puteţi face lesne şi astfel: sunt cam 1.200.000 de familii cari se hrănesc cu porumb, cu mămăligă, în comunele rurale şi în populaţiunea oraşelor.

Dacă veţi pune numai câte 800 kgr. de familie pe an, ceea ce nu e mult, contând cinci membri de familie, contând şi celelalte întrebuinţări ce se dau porumbului, iarăş ajungem la cifra de aproape 100.000 de vagoane.

Mă serv de vagoane ca unitate, căci sunt mai lesne de enunţat şi apreciat decât milioanele de kilograme.

Eu mai zic însă că într'un an de lipsă ca acesta nu au să se consume 100.000 de vagoane, ci mai puţin, pentrucă feluritele întrebuinţări cari se dau obişnuit porumbului nu se vor da toate anul acesta; tot porumbul va fi păstrat pentru hrana oamenilor, şi chiar oamenii vor consumà mai puţin. Dar în tot cazul se vor întrebuinţà 80.000 vagoane cel puţin, bine înţeles când s'ar aflà porumb în ţară în această cantitate, şi dacă s'ar continuà cu întrebuinţarea numai a porumbului.

Să ne întrebăm acum, din această cantitate minimală trebuincioasă, cât porumb va trebuì să fie procurat de Guvern?

Mai întâiu nu este admisibil ca Guvernul să dea de mâncare la toată lumea. Nu toată lumea este lipsită de orice mijloace. Toţi cer şi strigă, dar nu toţi trebue să fie ascultaţi.

Eu cred, d-lor, că nu trebue să ne speriem de reclamaţiunile ce vin din toate părţile, nici să ne emoţionăm, nici să ne pierdem sângele rece. Toţi oamenii cari se pot hrănì singuri, cari au cu ce să-şi cumpere hrană, grâu, porumb, pâine, nu au decât să o caute singuri. Bine înţeles toţi cer ca Guvernul să le-o dea; dar aceasta este un obiceiu foarte rău, în contra căruia trebue să ne ridicăm cu toţii.

Eu admit ca din aceste 80.000 vagoane, de cari este nevoie pentru 1.200.000 familii, cam o a treia parte are să fie procurată de Guvern. Cam o a treia parte din consumatorii de porumb n'au să fie în stare să-şi procure singuri mijloacele de hrană, fără

credit. fără ajutor. Recolta din anul acesta a fost așà de rea, încât chiar oamenii cari în alţi ani trăiau în largul lor. anul acesta nu au ce mâncà și nici cu ce cumpărà alimente, şi nu putem să-i lăsăm să moară de foame.

Așà dar Statul trebue să procure a treia parte din 80.000 vagoane. Pe această bază mi-am făcut socotelile; pe această bază am spus că vor trebuì pentru aceasta cam 30 milioane lei. Dar de atunci preţul porumbului s'a urcat, se urcă neîncetat, și în fața acestei urcări, cred că nu am făcut rău că am cumpărat și grâu şi orz şi secară, pentru a nu scumpì peste măsură porumbul.

Am admis că vom aveà nevoie de 24.000 vagoane pentru a venì în ajutorul celor în lipsă și cari nu se pot îndestulà singuri; 24.000 vagoane, cu prețurile de azi, fac aproape 34.000.000 lei. Mult timp am cumpărat cu preţurile stabilite prin *Monitorul Oficial*, adică porumb românesc cu 1.250 lei vagonul și porumbul cinquantin cu 1.300 lei vagonul. Acestea au fost preţurile stabilite la început; dar au venit particularii, cari au şi ei dreptul să cumpere, şi au dat mai mult decât Statul. Nu trebue să-i oprim să cumpere, căci dacă am pretinde ca numai Statul să cumpere, atunci el ar trebui să hrănească pe toată lumea. Cine cumpără porumb, îl iea ca să-l dea de mâncare și, deci, îndeplineşte o funcţiune de mare utilitate, şi este mai bine să o îndeplinească în cea mai mare parte alt cineva decât Statul.

Am cercetat în acelaș timp de cât porumb s'ar puteà dispune în ţară şi constatările nu sunt liniștitoare.

Porumbul împărţit până acum se urcă la o cantitate, mi se pare, de 5.000 vagoane.

D-l *D. Protopopescu:* 4.000.

D-l *N. P. Ianovici:* 4.100.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanțe*: Foarte bine, 4.100, și cu ce se mai găsesce cumpărat în diferite locuri, se poate zice că s'au cumpărat până acum aproape 5.000 vagoane de porumb vechiu. Se mai pot găsì maximum încă 2.000 vagoane pe cari să le cumpere Statul. După informaţiunile noastre s'ar mai găsì până la 5.000 vagoane de porumb vechiu ; dar negreșit toată lumea trebue să se aprovizioneze de acolo. Va să zică 7.000 vagoane, acesta este maximul de porumb vechiu ce s'a putut și se mai poate cumpărà în total. Probabil că nici nu vom ajunge la această cifră. Trebue însă 24.000 vagoane. De unde să le găsim ?

Am cercetat cât porumb nou este în țară și constatările sunt întristătoare. Sau că unii, rău informați, susțin contrariul. Cel care are ce mâncà e dispus a crede că toată lumea are. In genere, cei de al-de noi nu suferă de foame și suntem dispuşi să zicem, ca să nu ne prea batem capul cu suferințele altora, că toată lumea are de mâncare; dar faptul nu este așà.

Am făcut, deci, cercetări amănunțite. Este constatat că porumb s'a făcut în extremitățile țerii, în Dorohoiu, Botoșani și Mehedinți. Toți agenții administrativi au umblat din proprietar în proprietar, din arendaș în arendaş, cercetând, și am acì o listă de tot ce s'a produs, comparativ cu recolta din anul trecut. V'o dau acì cu toate amănuntele:

Recolta porumbului din 1904 comparativ cu aceea din 1903 şi cantitatea disponibilă pentru vânzare.

JUDEȚELE	Cantitatea de porumb în kilograme produsă la proprietarii mari și arendași		Diferența dintre cantitatea de porumb produsă în 1904 și cea produsă în 1903 (în kilograme)		Cantitatea de porumb ce au proprietarii mari și arendașii disponibilă pentru vânzare
	In anul 1903	In anul 1904	In minus	In plus	
Bacău . . .	14.092.500	7.385.500	6.705.000	—	3.277.500
Botoșani . .	18.000.000	20.000.000	—	2.000.000	16.000.000
Brăila . . .	68.916.600	4.266.600	64.650.000	--	2.454.750
Constanța . .	5.142.857	1.800.000	3.342.857	—	150.000
Dâmbovița .	21.750.000	2.250.000	19.500.000	—	1.200.000
Dolj	70.206.300	17.551.575	52.654.725	—	27.033.300
Dorohoiu . .	19.809.675	18.902.175	907.500	—	11.148.225
Fălciu . . .	21.563.325	1.583.100	19.980.225	—	641.700
Ialomița. . .	75.404.231	3.997.800	71.406.431	—	2.408.700
Iași.	60.838.950	13.005.450	47.833.500	—	[1]) 11.810.000
Ilfov	69.274.875	5.323.875	63.951.000	--	3.478.575
Mehedinți. .	18.750.000	18.750.000	—	--	15.000.000
Muscel . . .	8.478.675	1.150.645	7.328.030	—	22.250
Neamțu . . .	4.907.775	4.476.525	431.250	—	2.901.525
Olt	50.230.650	1.050.000	49.180.650	—	[2]) 945.000
Prahova . .	66.492.000	11.961.750	54.530.250	—	67.500
Putna . . .	11.278.500	1.453.500	9.825.000	—	466.500
R.-Sărat . .	30.000.000	4.500.000	25.500.000	—	3.750.000
Roman . . .	9.550.000	7.400.000	2.150.000	—	3.550.000
Romanați . .	56.250.000	2.553.225	53.696.775	—	4.987.500
Suceava. .	16.875.000	5.625.000	11.250.000	—	3.300.000
Tecuciu . . .	57.114.000	2.400.000	54.714.000	—	[3]) 1.875.000
Teleorman. .	157.572.300	9.516.000	148.056.300	--	1.933.500
Tulcea . . .	18.186.225	872.925	17.313.300	—	—
Tutova . . .	33.525.000	4.875.000	28.650.000	—	1.427.500
Vasluiu . . .	11.602.687	3.129.568	8.473.119	—	1.770.000
Vâlcea . . .	1.409.625	1.006.875	402.750	—	586.500
Vlașca . . .	136.688.250	10.347.450	126.340.800	—	6.125.625
Total . . .	1.133.910.000	187.136.538	948.773.462	2.000.000	128.311.150

[1]) Producția porumbului pe 1903 este socotită pentru toți locuitorii din județ, adică și țăranii.
[2]) Idem.
[3]) Idem.

In resumat, tot ce s'a găsit se urcă, în toată țara, la 18 mii vagoane, față cu 113 mii vagoane produse de aceiași agricultori anul trecut. Țăranii nu sunt cuprinși între acești producători. Din cele 18 mii vagoane constatate proprietarii și arendașii rețin și ei o parte pentru trebuințele lor, și vând numai 12 mii vagoane. Sunt deci 12 mii vagoane; de acolo trebue să se aprovizioneze toată lumea, căci încă odată, am admis că o a treia parte numai din trebuințe vor fi satisfăcute de Stat, celelalte două treimi se vor satisface singure.

Ce putem cumpără din aceste 12 mii de vagoane? Să admitem un maximum, jumătate, 6 mii de vagoane și cu cel mult 7 mii porumb vechiu, vom aveà în total 13 mii vagoane; trebue însă 24 mii. Și fiindcă este neapărat să procurăm populațiunii mijloace de hrană, va trebuì să le procurăm nu numai porumb, dar și grâu, secară și orz, din cari se mănâncă de obiceiu mult în Moldova și chiar în Oltenia.

In dorința noastră de a procurà oamenilor cât mai mult porumb, ne-am adresat și străinătății, lucru nemai pomenit până anul acesta. Chiar azi am cumpărat porumb din Bulgaria și Rusia; cel din Rusia nu este însă rusesc, ci tot românesc. Iată ce s'a întâmplat: în momentul interzicerii exportului, erau contracte încheiate de exportatori cu străinătatea, pe cari a trebuit să le respectăm; dar exportatorii n'au executat contractele, sub cuvânt că exportul este interzis și în loc să expedieze porumbul în Englitera sau la Anvers, l-au dus la Reni, l-au indigenat, l-au făcut rusesc și apoi l-au întors la Galați și la Brăila, au cerut să-l depună în docuri ca porumb rusesc și apoi ni l-au oferit de vânzare cu un preț mult mai mare decât cel cu care tot acest porumb fusese vândut în străinătate.

Vedeți, dar, că măsura interzicerii exportului nu numai că nu a nemulțumit comerțul, cum se susțineà pe atunci, dar comerțul a profitat de dânsa.

Dar cantitățile de porumb din țerile limitrofe sunt limitate, în Rusia este lipsă ca și la noi, iar în Bulgaria nu se cultivă prea mult porumb.

Am primit și oferte de porumb de La Plata. Dar în toate zilele se schimbă prețul: când zic că primesc o ofertă, mi se răspunde că mai trebue o depeșă de confirmare și în loc de aceasta

vine o depeşă de urcare. In acest comerţ se fac oferte telegrafice valabile pentru o zi. Dacă în acea zi transacţiunea nu e perfectă, oferta e nulă și trebue să se înceapă cu o nouă ofertă. Porumbul de La Plata se vinde după condițiunile contractului englez, *rey tems*, adică *tel-quel*, trebue să-l primim bun, rău, așà acum va sosì: dacă e bun îl plătim integral, dacă nu e bun, dacă s'a încins, s'a stricat, trebue să mergem în arbitraj la Londra şi arbitrajul decide cât trebue să fie scăzut din preţul contractului, însă porumbul stricat tot trebue să fie luat de cumpărător. Inţelegeţi că Statul nu se poate apucà de acest comerţ, nu poate merge în arbitraj la Londra, nu poate luà porumb stricat; Statul nu poate cumpărà decât porumb bun de mâncare pentru oameni.

Acelor cari ne-au adresat asemenea oferte pentru porumb de La Plata, le-am spus că mai bine Statul le va da un spor de preţ, cu condiţiune să nu iea porumbul în primire decât dacă este bun, iar dacă e rău, vânzătorul să-l iea pe comptul său, să meargă în arbitraj la Londra, să se descurce cum va puteà, să facă ce va vroì cu el, să-l vânză în ţară, fie pentru fabricarea alcoolului, fie pentru vite.

Vedeţi că nu este prea lesne nici prea sigur să ne procurăm porumb de La Plata; totuş sunt în negociere şi voiu face tot ce va fi prin putinţă spre a importà din acest porumb, fără rizic pentru Stat.

Fără a încetà să urmărim şi acest scop, cred că trebue să ne silim a îndestulà trebuinţele poporaţiunii cu porumbul ce este în ţară, cu grâu și secară, și cu toate mijloacele de hrană de cari putem dispune. Când nu va mai fi porumb, omul flămând va mâncà şi grâu, la nevoie îl fierbe și îl mănâncă dacă nu poate să facă pâine, şi de foame nu moare. D-voastră toţi trebue să faceţi propagandă ca ţăranii să primească și grâu și să-şi facă azimă şi pâine. Le va face mai mare bine decât mămăliga.

Iată cum stau lucrurile, și vă puteţi închipuì că situaţiunea nu este ușoară pentru acei cari trebue să se ocupe de asemenea nevoi.

D-l Ianovici întreabă: cum se va face cumpărarea și distribuirea porumbului şi cum rămâne cu actele cele mult numeroase ce se cer dela ţărani spre a dobândì cu dânsele bani dela Banca Naţională?

Modul cum se fac cumpărările? Sunt publice, se fac oferte de casele importante, de multe ori de proprietari, şi Guvernul le primeşte, le modifică sau le respinge, dacă nu convin. Bănueală în privinţa acestor cumpărări nu poate să existe, controlul fiind bine organizat: o serie de funcţionari constată trebuinţele locale, alţii se ocupă să caute şi să ceară oferte, Guvernul aprobă ofertele şi casele publice le plătesc. Deci, cumpărările se fac în condiţiunile cele mai bune; pot să vă asigur, că Statul până acum a cumpărat mai ieftin decât particularii. Pentru aceasta nu aveţi decât să vă informaţi de apoape. (Aplauze).

Facem toate silinţele imaginabile, pentru ca să nu urcăm preţurile, pentrucă, în definitiv, bietul ţăran le plăteşte, şi el este destul de nenorocit, ca să nu-i mai agravăm nenorocirea prin scumpetea hranei.

In ceea ce priveşte modul de împărţire, s'a făcut o primă serie de constatări a trebuinţelor, care erà exagerată; adică s'au trecut în liste toţi aceia cari aveau trebuinţă de porumb, fără să se mai cerceteze dacă ei se puteau îndestulà singuri sau nu. Am supus aceste liste unei revizii, şi am lăsat numai pe aceia cari nu sunt în stare să-şi procure singuri hrană. Pe baza acestor liste s'a împărţit porumb. Totuş nu v'aş puteà garantà, că nu s'au strecurat şi în aceste liste oameni cari ar fi putut să-şi cumpere singuri porumb; nu este omeneşte posibil a întinde controlul până la aşà limită. Dar dela acei cărora nu ar fi trebuit să li se dea porumb, banii vor intrà mai lesne, căci sunt oameni cu avere. Numai sarcina Guvernului s'a îngreuiat; alt inconvenient nu este.

Cât despre complicarea celor 19 acte de fiecare om, arătate de d-l Ianovici, nu trebue să exagerăm; nu erau 19, erau 5. Şi erau 5, fiindcă art. 21 din legea băncilor populare prevede numai reescomptul la Banca Naţională, adică scomptarea de poliţe. Dar la Banca Naţională nu se pot scomptà efecte cu termen mai lung decât 100 zile s'au trei luni. Ţăranilor nu li se poate cere însă plata porumbului în trei luni. Trebue să le dăm termen de un an cel puţin.

Va să zică trebue să le luăm un contract, în care să se spună cât porumb au luat, cu ce preţ şi că se obligă să plătească în cutare şi cutare termen, iar pentru a face prin putinţă scomptul

la Banca Națională, li se iau și patru polițe de câte trei luni și se zice în contract că au dat patru polițe valorând una singură.

D-l *N. Ianovici:* Imi dați voie să vi le enumăr?

Erau două contracte, nu este așà? Cu o cerere de autentificare fac trei? Pentru țărani neștiutori de carte trebuesc 4 polițe, prin urmare în dublu exemplar, 8 polițe.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanțe:* De ce opt polițe?

D-l *I. Ianovici:* Da, opt polițe cari rămân la primărie.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanțe:* Polițele nu rămân la primărie, aceasta vă este eroarea. Nu se eliberează decât patru polițe.

Dar de ce am venit noi cu modificarea propusă prin proiectul în desbatere? Tocmai în scop de a înlăturà toate aceste complicări. Dacă n'am fi întâmpinat aceste greutăți, nu am fi avut trebuință de modificarea art. 21. Trecem acum explicit în lege că Banca Națională poate să facă Cassei centrale a băncilor populare împrumuturi în cont-curent, prin simpla depunere în gaj a contractelor de împrumuturi făcute la țărani pentru produse de hrană. Am redus operațiunea la cea mai mare simplicitate, cu țăranii ce se împrumută pentru hrană se încheie un contract, și alt nimic. Contractul îl andosează banca populară la ordinul Cassei centrale a băncilor populare, și aceasta îl depune în gaj la Banca Națională, care îi deschide un cont-curent. Prin urmare, s'au înlăturat și cele cinci acte, și cele cinci autentificări, o complicare foarte mare, pentrucă cei mai mulți țărani nu știu să scrie, din această cauză polițele lor trebue să fie autentificate. Mai mare simplificare nu se poate face.

D-lor, trebue ca d-voastră toți să ne veniți în ajutor, să puneți toți umărul la ușurarea unei mari nenorociri. In trecut cea mai mare sforțare pe care a făcut-o Guvernul spre a venì în ajutorul poporațiunii, în asemenea momente, a fost la 1899, când în total s'au cheltuit 3, 4 milioane, din cari nici jumătate pe hrană și restul pe seminte primăvara. Acum vor trebuì 34 milioane. Vedeți diferența. An așà de nenorocit n'a mai fost niciodată în Țara-Românească. Că în 1899 proprietarii și arendașii n'au stat bine, este adevărat. Dar câți sunt? Câte suflete puteți număra între aceștia. O sută de mii, două sute de mii. Anul acesta sunt însă cinci milioane de suflete cari suferă amar de foame.

Aceasta este proporţiunea dintre nenorocirile din trecut şi cele de anul acesta.

De aceea constat cu mulţumire, că simţimântul general este ca cu toţii împreună să lucrăm pentru uşurarea acestei nenorociri, dar în acelaş timp este drept să nu găsim prea multe cusururi, prea multe imperfecţiuni în silinţele ce facem, căci asemenea imperfecţiuni sunt legate de o operaţiune atât de mare.

Toţi să punem umărul cu devotament, pentru ca să ieşim cu bine din imensa dificultate în care se află populaţiunea rurală. (Aplauze).

D-l Mille, care vrea să vadă în mine şi omul viitorului... dar mai întâiu să-i ridic cu desăvârşire această iluziune. Oamenii viitorului să-i caute printre aceia cu barba neagră sau blondă, (Ilaritatea). Un om care a trecut de 60 ani nu mai este omul viitorului. Eu mă mulţumesc să fiu omul actualităţii (aplauze) şi să mă găsesc în momentele acestea împreună cu d-voastră toţi, în lupta grea spre a înlăturà o mare nenorocire. Pentru viitor se vor îngrijì alţii mai tineri decât mine. (Aplauze).

Cât despre întrebarea foarte socialistă a d-lui Mille, că ce s'a făcut în 40 ani de vieaţă politică a acestor ţeri, pentru ca azi încă Guvernul să fie nevoit să vină pentru hrană în ajutorul populaţiunii într'un an rău; îmi explic că d-l Mille, cu principiile d-sale înaintate, doreşte altă stare socială.

Nu mă ofuscă câtuş de puţin această dorinţă; ea este legitimă şi trebue să existe în orice societate care merge înainte. Unii vor să meargă prea iute, alţii vor să se întoarcă înapoi, alţii să stea pe loc, alţii iau mijlocia, vor să meargă mai înceţ, şi societatea înaintează în rezultanta tuturor acestor puteri, şi înaintează bine. In rezultanta acestor puteri a înaintat şi România de 40 ani, şi eu cred că a înaintat aşà de bine, încât nu este nici un alt stat în Europa, care în 40 ani de vieaţă politică să fi făcut atât de mari progrese cât le-a făcut Ţara-Românească. (Aplauze).

Să lăsăm pe unii să meargă mai departe cu aspiraţiunile lor, să-i lăsăm să sboare înainte, şi să dea Dumnezeu să nu-şi ardă aripile, urcându-se prea sus. (Aplauze).

D-l *C. Mille:* Până acum nu mi le-am ars.

D-l *D. Protopopescu:* N'a trecut vremea.

O voce: Nu se ştie dacă nu ţi le-ai ars.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanțe:* Viitorul este al d-tale, d-le Mille . . . .

Dar, d-lor, orice progres ar fi făcut o țară, şi aci mă adresez socialistului, când se iveşte o nenorocire, o calamitate aşà de mare ca anul acesta, cum nu a mai pomenit nimeni, oare atunci rolul Guvernului este să stea cu mâinile încrucișate? (Aplauze).

Dar, este o funcţiune socială de primul ordin pe care o îndeplinește Guvernul în momentul acesta şi la care vă rog pe toţi să vă asociaţi. (Aplauze).

Dacă Guvernul n'ar face asemenea servicii societăţii, dacă n'ar venì în ajutor celor ce suferă în timpuri nenorocite, dacă n'ar căutà să repare nedreptățile soartei, — și aceasta este o nedreptate a soartei—, după cum trebue să caute a reparà şi nedreptăţile oamenilor, ce treabă alta mai importantă ar aveà? Să facă numai politică, să adune numai bani dela contribuabili şi să plătească lefuri.

D-voastră, cu principiile d-voastre, departe de a găsì un rău în ceea ce facem, departe de a găsì că singurul leac este numai în reformele sociale, trebue din contră să găsiţi că bine își îndeplineşte Guvernul o înaltă funcțiune. (Aplauze).

Starea ideală o dorim cu toții. Dorim ca toți ţăranii să fie atât de bogați, încât să nu mai aibă trebuinţă de ajutorul Guvernului, dar vă întreb: când toți ţăranii ar sta bine, și declar îndată fără înconjur că sunt foarte săraci şi foarte năpăstuiți, şi când s'ar întâmplà un dezastru agricol ca cel din anul curent, de nu se mai găsesc produse de hrană în țară, oare Guvernul ar trebuì să stea cu braţele încrucişate şi să nu caute să pună cel puțin la îndemâna oamenilor resursele de hrană de cari au nevoie? Chiar în această stare ideală Guvernul trebue să intervină și funcţiunea lui rămâne aceeaş pe care o îndeplineşte astăzi.

Eu vă rog, d-lor, să nu intrăm în asemenea discuţiuni. Scurta intervenire afară din chestiune a d-lui Mille scuzează şi răspunsul meu. In momentele în cari ne aflăm nu este alt nimic de făcut decât să ne procurăm mijloacele de a venì în ajutorul celor în lipsă.

Cred că mijlocul propus, resursa de 20 milioane propusă prin proiectul de desbateri, a fost foarte bine găsită; nu erà lesne a-și procurà o sumă așà de mare. Idea este bună din două puncte de vedere: prin propunerea ce facem se găsesc sumele trebuincioase, fără ca Statul să intre din nou în datorii; în acelaş timp

instituţiunea băncilor populare, care dă concursul său acestei mari operaţiuni, se va face pe deplin cunoscută populaţiunilor rurale şi va intrà în moravurile ei, şi când va venì starea de lucruri ideală, pe care o visează d. Mille, atunci poporaţiunile vor găsì la băncile populare toate resursele de cari vor aveà trebuinţă în momentele de nevoie.

Càt despre garanţia pe care o dă Statul pentru sumele ce vor ridicà dela Banca Naţională, vom vedeà după mai mulţi ani de încassare a datoriilor ţăranilor la cât se citrează. Deocamdată nu putem lăsà cu nici un preţ să moară oamenii de foame. După atâtea excedente, în patru ani de peste optzeci de milioane, pe cari le-a încassat Statul, nu este nici un păcat ca într'o asemenea nenorocire să vie și el cu o sumă oarecare în ajutorul populaţiunii rurale. Peste câţiva ani acea sumă se va trece în contul excedentelor viitoare, căci sperăm că şi în viitor toate guvernele vor aveà grije să păstreze bugetele cu excedente, ca să aibă vecinic o asemenea resursă pentru împrejurări neprevăzute. (Aplauze).

Dacă în lipsa în care este ţara, nu am aveà excedente bugetare, am vedeà criza financiară luând proporţiile celei din 1889; precum vedeţi, datorim bunei situaţiuni a finanţelor Statului, că acea criză astăzi nu există. (Aplauze prelungite).

D-l *Al. Delimarcu:* Voiu să fac o simplă întrebare d-lui Ministru: ce măsuri a luat Guvernul faţă de lipsa de nutreţ care este în ţară? Când discutaţi acum chestiunea populaţiunii rurale lipsită de hrană, voiu să știu faţă de nutreţul trebuincios vitelor de muncă în Ţara-Românească, ce măsuri s'au luat?

D-l *Al. Marghiloman:* D-lor deputaţi, aş dorì să fac o observaţiune asupra textului art. 1. In acelaş timp vă voiu propune càteva măsuri accesorii cari socotesc că, luate pe cale administrativă, pot ușurà în ceva economia săţenească în momentul de faţă.

Asupra principiului de garanţie, care este înscris în art. 1 pentru „contractele de împrumuturi de producte în loc de bani“, văd că comitetul delegaţilor a redactat astfel textul, că în viitor şi pentru totdeauna împrumuturi de asemenea natură acordate de băncile populare au garanţia Statului până la concurenţa creditului *permanent* de 20 milioane.

Socotesc că este aci ceva prea absolut, primejdios chiar.

Ar ajunge, în adevăr, ca o bancă doritoare de a-şi umflà

circulația, să-și cauzeze împrumuturile în alimente, în loc de bani, pentruca de drept să aibă garanția Statului.

Cer deci ca, deoarece s'a suprimat limitațiunea garanției la *anii de lipsă*, — astfel cum o propuneà Guvernul, — să se înscrie cel puțin principiul că, un regulament de administrație publică va determinà formele, epocile și circumstantele în cari contractele acestea ar puteà circulà cu garanția Statului.

Doresc în rezumat să rămână în mâna Statului fixarea momentelor când garanția lui intră în joc. Nu Statul să fie la îndemâna băncilor, ci băncile să depindă în această privință de Stat. A aveà garanția Statului este a aveà un adevărat privilegiu; nu cer să stânjinim ajutorul care s'ar da *azi* săteanului, dar cer în viitor oarecari garanții pentru Stat. (Aprobări).

In afară de lege, acuma, dar tot în spiritul dela care purcede ea, atrag atențiunea onor. Guvern asupra ajutorului pe care l-ar puteà aduce situațiunii o altă politică tarifară a drumurilor de fier. Este pe linia Giurgiu-București un tarif aproape prohibitiv, care face că produsele de Dunăre nu pot merge cu înlesnire spre centru. Se întâmplă că anul acesta avem porumb dealungul Dunărei până la Dolj și Mehedinți; acest porumb costă foarte scump de adus în regiunea Ploeștilor și Buzăului, unde este nevoie de porumb.

Este irațional ca, în asemenea circumstanțe, să avem în lăuntrul rețelei noastre o linie română cu un tarif excepțional.

Cer ca Guvernul să vie cu abrogarea lui, așà s'ar puteà înlesnì circulațiunea și s'ar provocà și scăderea de preț a puținului porumb care mai este liber pe piața României.

In aceeaș ordine de idei să nu uitați că în economia săteanului intră o mare parte de îngrijare și pentru hrana vitelor. Sunt județe cari au avut grâu mult și au păiș de o abudență excepțională. Sunt altele cari au avut fân. Acest nutreț nu poate circulà pe drumul de fier, din cauza măsurii acesteia ciudate. că un material nu beneficiază de prețul vagonului plin, decât dacă încarcă 10.000 kgr.

Desfid pe cineva să spună dacă se poate încărcà mai mult de 4—5 mii kgr. paie într'un vagon, de 5—7 mii kgr. fân, ceea ce face că pentru vagonul plin, nutrețul plătește îndoit. Aceasta îngreunează circulațiunea și face și mai grea alimentarea cu furaj a acelor județe cari nu au avut nici paie, nici fân (Aprobări).

Mi-am permis să atrag atențiunea și asupra acestor două puncte, deși nu intră în cadrul legii; erà ocaziunea de a ne ocupà de ele, deoarece cu toți avem astăzi preocuparea de a venì mai repede în ajutorul clasei sătenești, și acolo unde țăranii sunt în lipsă, ș acolo unde economia lor are nevoie de un ajutor. (Aplauze).

D-l *Președinte:* D-l Protopopescu are cuvântul.

D-l *D. Protopopescu:* D-lor deputați, vă rog să-mi permiteți să dau câteva lămuriri într'u cât privește modificarea introdusă în primul articol al legii de către comitetul delegaților.

In proiectul d-lui Ministru de Finanțe se zice că numai *„în anii de lipsă de recoltă“* Guvernul garantează împrumuturile făcute prin Cassa centrală a băncilor populare pentru procurarea de hrană a sătenilor.

Sunt unul din aceia cari am cerut să se șteargă aceste cuvinte, fiindcă nu este vorba de o lege excepțională, cu caracter transitoriu, ci de o lege cu carater permanent, urmând a produce neîntrerupt efectele sale, pentru regiunile ce s'ar găsì lipsite de recolte, chiar atunci când în restul țerii nu ar fi lipsă.

Nu este, prin urmare, vorba numai de anul acesta, ci în totdeauna și în toți anii, când se va găsì o parte din populațiune în lipsă și va voì să se împrumute, ea trebue să poată găsì cu înlesnire creditul de care este nevoie.

Se poate întâmplà să fie o lipsă parțială numai într'o parte a țerii, sau numai într'un județ sau într'o parte a unui județ, iar restul țerii să aibă recoltă abundentă. Ce s'ar face în asemenea cazuri? Lipsa nefiind generală, nu s'ar puteà zice că nu este loc de a aplicà legea în acel an.

Nu. Nu trebue lăsat loc unei atari interpretațiuni, căci ea ar fi contrarie și spiritului legii și interesului Statului.

Trebue ca nimeni să nu aibă motive de a refuzà credit Cassei centrale a băncilor populare, de teamă că nu ar fi cazul de a se aplicà garanția Statului.

Iată de ce s'au suprimat cuvintele *„în anii de lipsă de recoltă“*, pentrucă astfel, chiar în anii normali, acele populațiuni ce sunt cu adevărat lipsite de mijloace de hrană din cauza relelor recolte, să se poată împrumutà dela băncile populare și Statul să garanteze institutele ce ar deschide credit Cassei centrale a băncilor populare.

Acum, întru cât se atinge de garanţia Statului, trebue să lămurim bine rostul ei.

Necesitatea acestei garanţii s'a născut din faptul că erà materialiceşte cu neputinţă să se îndeplinească la timp formele cerute de legiurile comune pentru a obţineà creditul Băncii Naţionale.

Intru cât priveşte aceste împrumuturi, vi s'a spus de unul dintre preopinenţi cât de lungi şi de numeroase sunt formalităţile ce trebuesc să se îndeplinească cu prilejul împrumuturilor contractate de săteni la băncile populare, când este vorba de a li se procurà producte pentru hrană.

In adevăr, după regulele comune, Banca Naţională, la al cărui credit a trebuit să se recurgă, fiindcă resursele Creditului agricol nu sunt suficiente, nu poate scontà efecte cu termen mai lungı de trei luni.

Dar împrumuturile sătenilor pentru procurarea de producte sunt făcute, nu pe termen de luni, ci pe termen de ani.

S'a căutat a se înconjurà această dificultate, creând pe lângă fiecare act de împrumut câte 4 bilete la ordine pentru întâiul an al împrumutului; aceste bilete urmau să fie prezentate la scont cu girul Cassei centrale a băncilor populare.

Acum o mică socoteală:

Când sunt trei sau patru sute de mii de locuitori, cari trebue satisfăcuţi în cel mai scurt termen, şi urmează ca pentru fiecare să se alcătuească cel puţin cinci acte, afară de dublele cerute de legea autentificărilor, ajungem la numărul fabulos de câteva milioane de acte!

Toate aceste acte şi poliţe trebuiau întocmite fără întârziere şi fără nici o eroare de către agenţii băncilor populare, prea puţin obişinuiţi încă cu îndeplinirea formelor cerute de legile comerciale pentru atari operaţiuni.

Veniau apoi verificarea efectelor de către serviciul Cassei centrale, transmiterea lor către Banca Naţională şi apoi reverificarea lor de către această instituţiune!

Erà cu putinţă ca o asemenea lucrare să se îndeplinească în timp util? Ce oaste de slujbaşi ar fi trebuit! Şi câte greşeli, inevitabile, câte acte de rea credinţă nu s'ar fi putut strecurà!

Fac parte din consiliul de administraţiune al Cassei centrale a băncilor populare şi afirm că se lucrează de câteva luni, fără

să izbutim a pregătì mai multe acte decât pentru câteva zecimi de mii de lei, când se cer pentru mai multe zeci de milioane!

A întârzià mai mult cu aceste nesfârșite formalități, erà oare permis în împrejurările prin cari trece țara?

Ne-am adresat atunci d-lui Ministru al Finanțelor, i-am expus situațiunea, și așà s'a alcătuit proiectul de față.

In puterea acestei legi sătenii vor aveà a semnà fiecare numai câte un act, iar băncile populare vor înglobà în un singur efect toate împrumuturile din o comună. Acest efect, îndosat către Cassa centrală a băncilor populare va puteà fi reescomptat, având de temeiu actele individuale ale împrumuturilor. Operațiunile se vor înlesnì prin aceasta în mod considerabil și creditul băncilor populare va devenì cu adevărat eficace.

Iată pentru ce s'a recurs la garanția Statului.

A fost vorba să se obțină cu celeritate creditul Băncii Naționale și, prin urmare, mijloacele pentru a subvenì la timp populațiunilor în lipsă de hrană, iar nu, cum s'a zis, să se asigure plățile datoriilor contractate de săteni, căci săteni sunt unii din cei mai buni platnici în țara aceasta!

Că pentru nutreț, mi se pare că întrebarea nu are, din această privire, nici o utilitate, pentrucă sub cuvântul de *hrană* trebue înțeles nu numai nutrimentul oamenilor, ci și tot ce este necesar pentru întrețințarea vitelor.

Cuvântul *hrană* este aici luat în înțeles generic, și cuprinde, prin urmare, cuvântul nutreț.

Iată lămuririle ce voiam a da pentru a justificà nu numai modificarea introdusă de comitetul delegaților, dar și pentru a dovedì că garanția Statului a fost reclamată, nu atât pentru a da certitudine plăților datorite de locuitori, cât mai cu seamă pentru a simplificà și deci a accelerà deschiderea creditelor cerute de băncile populare.

D-l *Președinte:* D-l Ministru de Finanțe are cuvântul.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanțe:* D-lor, o singură observere: Creditul agricol și Cassa centrală a băncilor populare stau împreună sub direcțiunea Guvernului. Cum credeți dar că au să facă contracte în afară de indicațiunile Guvernului și să angajeze Statul fără ca acesta să vrea să fie angajat?

Creditul agricol formează una din direcțiunile Ministerului

de Finanțe, el nu poate să facă nimic fără autorizarea Ministrului de Finanțe; deci nu este nici un fel de pericol.

D-l *Președinte:* D-l Protopopescu are cuvântul.

D-l *D. Protopopescu:* D-lor, sub cuvântul de hrană se înțelege și nutrețul vitelor. Cu aceasta explicațiune se pune la vot articolul.

Voci: Evident.

D-l *M. Pherechyde*, Președintele Adunării: Explicarea aceasta este cuprinsă și în raportul cu care s'a adus legea.

D-l Ministru de Interne are cuvântul.

D-l *V. Lascar*, *Ministru de Interne:* D-lor, d-l Delimarcu ne-a întrebat ce am făcut pentru nutrețul vitelor.

Iată ce am făcut:

La finele lui Maiu, când am văzut că din cauza secetei s'au uscat imașurile și că vitele nu mai aveau ce paște, Guvernul a dat mai întâiu voie ca vitele locuitorilor să pășuneze în pădurile Statului; după aceea am cumpărat fân din județele în cari erau rezerve de anul trecut și l-am distribuit în județele bântuite de secetă.

In acelaș timp am cumpărat și fân din recolta anului acesta; am cumpărat totdeodată și meiu de sămânță, pe care l-am distribuit locuitorilor cari l-au semănat pentru nutreț.

Acum cumpărăm paie cari se distribue în diferite județe.

Iată cari sunt județele din cari am cumpărat, precum și județele în cari am distribuit fân, paie și meiu:

Tablou de fânul cumpărat și distribuirea lui.

No. curent	Județele cărora li s'a distribuit	Cantitatea de care au nevoie	Cantitatea distribuita	Cantitatea ce ar mai trebui să li se distribue	No. curent	Județele din cari s'a cumpărat	Cantitatea cumpărată	Prețul pe kilogram	
								Lei	Bani
1	Brăila . .	100.681	100.681	—	1	Argeș . .	800.000	—	023 042
2	Buzău . .	22.776	23.881	—					
3	Covurluiu	100.000	9.190	90.810	2	Mehedinți	360.000	—	05 06
4	Fălciu .	74.593	74.593	—					
5	Ialomița .	404.847	404.847	—	3	Muscel .	318.204	—	04862
6	R.-Sărat .	250.000	187.580	62.420	4	Putna .	286.206	—	0725 0750
7	Tecuciu .	205.774	255.774	—					
8	Tulcea .	800.000	290.739	509.261	5	Suceava .	127.766	—	05844
9	Tutova .	562.882	336.816	226.066	6	Vâlcea .	956.000	—	03 05
10	Vasluiu .	535.050	200.930	334.120					
	Total .	3.056.603	1.835.031	1.222.677			2.847.972		

Tablou de județele în cari locuitorii au nevoie de paie.

No. curent	JUDEȚELE	Cantitatea de care au nevoie în kgr.	Cantitatea care se găsește în județ în kgr.	Prețul cu care se poate cumpără pe kgr.	Costul cantității totale	Suma avansată de Minister Lei	B.	Cantitatea ce se poate cumpără cu suma trimisă
1	Brăila . .	1.000.000	1.000.000	3—3 1/2	31.500	10.500	—	300.000
2	Covurluiu	4.500.000	4.500.000	3 1/2	157.500	83.200	—	2.380.000
3	Fălciu .	405.600	232.000	5	20.280	13.250	—	265.000
4	R.-Sărat .	5.000.000	2.000.000	3	150.000	30.000	—	1.000.000
5	Tecuciu .	1.000.000	1.000.000	3 1/2	35.000	—	—	—
6	Tulcea .	886.600	180.000	4	35.464	43.300	—	1.082.500
7	Vasluiu	1.500.000	—	4	60.000	4.185	—	104.625
	Total .	14.292.200	8.912.000		489.744	184.435	—	5.132.125
						[1]) 30.000	—	
						214.435	—	

Ministerul a cumpărat dela d-l G. Bogdan-Buicliu 20 vagoane paie de grâu și ovăs, *Prefectura de Covurluiu* a fost autorizată să cumpere 130 vagoane, iar *Vlașca* 150—200 vagoane paie.

Tablou de meiul cumpărat și distribuit.

No. curent	JUDEȚELE unde s'a distribuit	Cantitatea distribuită (în hectolitri)	No. curent	JUDEȚELE din cari s'a cumpărat	Cantitatea cumpărată (în hectolitri)	Prețul pe hectolitru Lei	B.	Costul cantității totale Lei	B.
1	Brăila . . .	1.187	1	Brăila	1.187	8	—	9.494	30
2	Buzău . . .	846	2	Constanța . . .	3.246	6	86	22.261	—
3	Covurluiu . .	920	3	Covurluiu . . .	1.381	8	50	11.738	50
4	Fâlciu . . .	425	4	Ilfov (Oltenița) .	1.600	8	50	13.600	—
5	Ialomița . .	1.800	5	Vlașca.	3.382 2/5	8	60	29.083	85
6	Prahova . .	186			270	8	88	2.400	—
7	R.-Sărat . .	50							
8	Tecuciu . .	461							
9	Tulcea . . .	3.382 2/5							
	Total . .	11.066 2/5			11.066 2/5			88.577	65

In timpul când seceta amenință a compromite și recolta de porumb, oamenii se speriaseră și voiau să-și vândă vitele pe orice preț.

Atunci s'a încercat să se înșghebeze o societate de capitaliști ca să cumpere vitele oamenilor pe nimic.

Incepuseră să vină și cumpărători de peste Prut.

Ca să împiedicăm spolierea țăranilor, am închis târgurile de vite și am oprit liberarea de bilete de vânzare; în acelaș timp prin administrație țăranii au fost asigurați că li se va da la timp tot nutrețul de care vor aveà nevoie pentru vitele lor.

[1]) S'au trimis prefecturii Constanța pentru cumpărare de paie sau fân.

S'a distribuit nutreţ la timp şi oamenii nu şi-au vândut vitele, aşà că s'au făcut toate arăturile de toamnă şi de primăvară mai mult ca în anii trecuţi.

Pământul fiind ars de secetă, arăturile s'au făcut cu înlesnire şi în condiţiuni foarte bune.

Un fapt îmbucurător este că locuitorii văzând că în timpuri de secetă nu pot să-şi hrănească vitele numai cu imaşurile şi livezile naturale, după îndemnurile şi sfaturile ce le-a dat administraţia, au început să facă arături ca să semene în primăvară trifoiu şi lucernă. In momentul de faţă sunt arate în toată ţara 4.409 hectare pentru a fi semănate în primăvară cu lucernă şi trifoiu.

S'au făcut înscrieri pentru 50.000 kilograme trifoiu şi 72.000 kilograme lucernă.

Cred, d-lor, că ar fi bine ca Statul să vină în ajutorul ţăranilor, ca să poată să se introducă în ţară livezile artificiale.

Ceea ce a convins mai mult pe ţărani de utilitatea livezilor artificiale, este faptul că în localităţile unde a fost seceta mai mare, ca în Brăila, au avut ocaziunea să vadă că pe când câmpul erà negru, fără nici un fir de iarbă pe el, la d-l Filipescu erà o recoltă splendidă de lucernă.

La Brăila ţăranii au arat dejà 829 hectare pentru semănături de nutreţ artificial.

Iată numărul hectarelor şi a seminţei cerute pe judeţe:

Tablou de numărul hectarelor arate de locuitori în toamna aceasta pentru a le semănà cu trifoiu şi lucernă.

No. curent	NUMELE JUDEŢELOR	Numărul hectarelor arate	No. curent	NUMELE JUDEŢELOR	Numărul hectarelor arate
1	Argeş	70	18	Neamţu. . .	31
2	Bacău . . .	4	19	Olt. . . .	90
3	Botoşani . .	42	20	Prahova . .	$331^1/_2$
4	Brăila . . .	600	21	Putna . . .	—
5	Buzău . . .	—	22	R.-Sărat. . .	60
6	Constanţa . .	7	23	Roman . .	57
7	Covurluiu . .	71	24	Romanaţi . .	[1]) —
8	Dâmboviţa .	50	25	Suceava. . .	—
9	Dolj	217	26	Tecuciu. . .	5
10	Dorohoiu . .	—	27	Teleorman .	166
11	Fâlciu . . .	31	28	Tulcea . . .	115
12	Gorj	65	29	Tutova . . .	—
13	Ialomiţa . .	93	30	Vasluiu. . .	31
14	Iaşi	58	31	Vâlcea . .	107
15	Ilfov	1.338	32	Vlaşca . . .	546
16	Mehedinţi . .	20		Total . .	$4.409^1/_2$
17	Muscel . . .	204			

[1]) S'au semănat dejà 75 hectare.

Cantitatea de trifoiu şi lucernă cerută.

No. curent	JUDEŢELE	No. locuitorilor cari doresc să li se procure sămânţă de trifoiu sau lucernă	CANTITATEA CERUTĂ					
			Trifoiu		Lucernă		TOTAL	
			Kilogr.	Grame	Kilogr.	Grame	Kilogr.	Grame
1	Argeş . . .	771	1.025	500	4.166	500	5.192	—
2	Bacău . . .	635	643	—	2.501	500	3.144	500
3	Botoşani . .	607	1.967	—	2.340	—	4.307	—
4	Brăila . . .	829	58	—	8.575	—	8.633	—
5	Buzău . . .	599	804	—	4.350	—	5.334	—
6	Constanţa . .	433	902	500	5.506	100	6.408	600
7	Covurluiu. .	1.263	407	—	7.912	960	8.319	960
8	Dâmboviţa .	1.802	6.310	—	9.128	500	15.438	500
9	Dolj . . .	1.104	158	500	4.221	250	4.379	750
10	Dorohoiu . .	875	1.872	—	2.397	—	4.269	—
11	Fălciu. . .	227	149	—	902	—	1.051	—
12	Gorj . . .	323	1.098	—	2.226	—	3.324	—
13	Ialomiţa . .	3.531	6.741	—	24.356	750	31.097	750
14	Iaşi	1.154	1.449	750	6.409	750	7.859	500
15	Ilfov . . .	2.180	9.513	500	12.560	—	22.073	500
16	Mehedinţi .	531	271	500	2.710	—	2.987	500
17	Muscel. . .	848	1.219	—	5.573	—	6.792	—
18	Neamţu . .	628	848	—	2.018	—	2.866	—
19	Olt	662	667	—	2.336	—	3.003	—
20	Prahova . .	2.105	3.444	—	14.333	—	17.777	—
21	Putna . . .	1.163	881	—	7.648	—	8.529	—
22	R.-Sărat . .	997	36	—	6.059	—	6.095	—
23	Roman. . .	941	796	—	3.957	—	4.753	—
24	Romanaţi .	973	250	—	4.527	500	4.777	500
25	Suceava . .	448	3.110	—	913	—	4.023	—
26	Tecuciu . .	812	434	500	4.913	—	5.347	500
27	Teleorman .	1.034	367	500	3.852	—	4.219	500
28	Tulcea. . .	278	691	—	544	—	1.235	—
29	Tutova . .	583	401	500	3.200	—	3.601	500
30	Vasluiu . .	714	497	—	4.052	—	4.549	—
31	Vâlcea. . .	976	1.666	—	5.295	—	6.961	—
32	Vlaşca. . .	867	1.950	—	2.741	500	4.691	500
	Total . .	30.893	50.628	750	172.411	310	223.040	060

Vedeţi, d-lor, că Guvernul a luat la timp măsurile necesare ca să asigure şi hrana vitelor, iar nu numai a locuitorilor. (Aplauze).

În ce priveşte transportul pe căile ferate, Guvernul a decis să se facă o încheiere prin Consiliul de Miniştri, să prevadă ca preţul acestui transport să nu fie mai mare de preţul de regie. (Aplauze).

Cată să adaog că Guvernul a distribuit, tot prin Ministerul de Interne, secară de sămânță și porumb locuitorilor din Constanța și Tulcea.

Iată cantitățile de secară și porumb ce s'au distribuit, sumele de bani ce s'au cheltuit și câte din ele s'au justificat dejà:

12 Decemvrie.

Tablou de secara cumpărată și distribuirea ei.

No. curent	JUDEȚELE unde s'a distribuit	Cantitatea distribuită (în hectolitri)	No. curent	JUDEȚELE din cari s'a cumpărat	Cantitatea cumpărată (în hectolitri)	Prețul pe hectolitru		Costul secării	
						L.	Bani	Lei	B.
1	Covurluiu .	10.465	1	Covurluiu .	9.000	8	08	72.720	—
			—	„	2.328	8	40	19.555	20
			—	„	500	8	45	4.225	—
2	Tutova . .	13.000	—	„	3.729	8	50	31.696	50
			—	„	465	8	60	3.999	—
3	Tecuciu . .	3.523	—	„	260	8	70	2.262	—
			—	„	5.177	8	80	45.557	60
			—	„	8.812	8	85	77.986	20
4	Fălciu . . .	3.812	—	„	529	8	90	4.708	10
					30.800			262.709	60
5	Tulcea . . .	10.581$\frac{4}{5}$	2	Tulcea . . .	10.581$\frac{4}{5}$	8	48$\frac{21}{1000}$	89.757	36
	Total . .	41.381$\frac{4}{5}$			41.381$\frac{4}{5}$			352.466	96

Tablou de porumbul și secara cumpărate și distribuite în județele Constanța și Tulcea.

JUDEȚELE cari au cumpărat și distribuit	Cantitatea cumpărată și prețul cumpărării				Suma avansată
	Porumb (vagoane)	Prețul pe vagon	Secară (vagoane)	Prețul pe vagon	
Constanța . .	66	Variază între lei 1.250 și 1.353-40	—	—	120.000
Tulcea	221	Variază între lei 1.250 și 1.300	29	—	326.162
Total . .	287	—	29	—	446.162

Situaţia pe ziua de 12 Decemvrie 1904.

Tablou de sumele date de Minister pentru cumpărare de fân, paie, meiu, secară şi porumb.

No. curent	JUDEŢELE sau persoanele cărora li s'au dat bani	SUMA dată de Minister		FELUL MĂRFII pentru care s'a dat ban	SUMA justificată		SUMA rămasă de justificat		FELUL mărfii ce urmează a se cumpără cu suma nejustificată
		Lei	B.		Lei	B.	Lei	B.	
1	Brăila	24.150	—	Meiu şi paie	13.650	—	10.500	—	Paie
2	Constanţa . . .	177.400	—	Meiu, porumb şi paie	108.524	10	68.875	90	Por. şi paie
3	Covurluiu . . .	371.426	72	Meiu, secară şi paie	349.075	88	22.350	84	Paie
4	Fălciu	13.950	—	Meiu şi paie	700	—	13.250	—	„
5	Ialomiţa	1.301	70	Meiu şi fân	1.301	70	—	—	—
6	Mehedinţi . . .	20.000	—	Fân	20.000	—	—	—	—
7	Muscel	20.600	—	„	20.600	—	—	—	—
8	Putna	20.000	—	„	20.000	—	—	—	—
9	R.-Sărat	30.050	-	Paie şi meiu	50	—	30.000	—	Paie
10	Suceava	8.000	—	Fân	8.000	—	--	—	—
11	Tecuciu . . .	300	—	Meiu	300	—	—	—	—
12	Tulcea	461.865	55	Porumb, secară meiu, fân şi paie	418.565	55	43.300	—	Paie
13	Tutova	100	—	Meiu, secară şi fân	95	80	4	20	Fân
14	Vâlcea	28.500	-	Fân	22.965	14	5.534	86	„
15	Vasluiu	4.185	—	Paie	—	—	4.185	--	Paie
16	Vlaşca 37.519.15	48.056	70	Meiu şi paie	33.056	70	15.000	-	„
17	Banca Ieschel: 10.537.55 . .								
18	Banca agricolă .	13.920	15	Meiu	13.920	15	—	—	—
19	M. Manolescu, inspector . .	26.000	—	Fân	—	—	26.000	—	Fân
20	Ath. Stoianescu, inspector . .	13	95	Meiu	13	95	—	—	—
21	Bogdan Buicliu	1.437	50	Paie	—	—	1.437	50	Paie
		1.271.257	27		1.030.818	97	240.438	30	

Acestea am făcut, d-lor, pentru a scăpà vitele locuitorilor din judeţeţe bântuite de secetă şi pentru a venì în ajutorul ţăranilor lipsiţi de hrană din Dobrogea. (Aplauze).

D-l *Preşedinte:* Discuţiunea generală este închisă.

— Nemai fiind nimeni contra, se pune la vot luarea în consideraţie prin sculare şi şedere, şi se admite.

— Se dă cetire art. 1.

D-l *Preşedinte:* D-l Matak are cuvântul.

D-l *D. Matak:* D-lor, voesc să fac o întrebare d-lui Ministru de Finanţe, deoarece mi se pare mie că s'ar puteà da o altă in

terpretare legii şi anume: că s'ar face o deosebire între muncitorii agricoli cari locuesc la sate şi muncitorii agricoli cari locuesc în preajma sau la marginea oraşelor, dar cari şi dânşii ca şi toţi ceilalţi muncesc câmpul, adică se îndeletnicesc cu aceeaş muncă,— şi o repet fiindcă mă tem ca să nu se dea legii o astfel de interpretare,—de aceea întreb pe d-l Ministru de Finanţe, dacă intenţiunea Guvernului a fost să facă această diferinţă şi anume: dacă el a voit ca muncitori agricoli cari, dintr'o cauză sau alta, sunt nevoiţi să locuească într'o comună urbană, sunt puşi în inferioritate, adică pierd dreptul acordat de lege muncitorilor agricoli (întreruperi)... dar legea este clară, muncitorii agricoli, fără deosebire au dreptul să beneficieze de avantagiile legii de faţă.

Dar, în fine, pentru lămurirea tuturor, încă odată repet întrebând pe d-l Ministru de Finanţe, dacă în realitate d-sa crede că legea face o astfel de diferinţă, şi, deşi nu ştiu care este părerea Camerei, totuş îmi permit să afirm că între muncitorii agricoli nu trebue să se facă nici o diferinţă. Cu atât mai mult nu, cu cât nici un muncitor agricol nu şi-a părăsit el comuna rurală; nici a cerut el ca să facă parte locuinţa lui, pe care nu a schimbat-o, dintr'o comună urbană; ci de sigur interese străine lui, ale altora decât plugari, au transformat, fără ei şi poate contra voinţei lor, şi înglobat căminele lor în comune urbane.

Şi după ce, pentru a satisface interesele altora, ei, plugarii, au fost încărcaţi cu o mulţime de dăjdii, acum tot pe ei în vreme de aşà nevoie să-i mai desbraci şi de dreptul ce le acordă legea ca muncitori agricoli, ar fi peste măsură de neuman şi ar îndreptăţi odată mai mult credinţa lui că albăstrimea este inimicul lui cel mai mare şi în autorităţi nu trebue să aibă nici o încredere, fiindcă ele numai pe dânsul nu-l vor ocrotì, din contră, îl vor impilà ori unde şi ori când va puteà. De aceea dreptate nu-şi poate găsì decât atunci când singur va puteà să şi-o facă.

Incă odată dar întreb dacă d-l Ministru de Finanţe înţelege că muncitorul agricol, care locueşte într'o comună urbană, nu poate acolo unde munceşte pământul să beneficieze şi dânsul de aceleaşi drepturi de cari beneficiază, în virtutea acestei legi, ceilalţi muncitori cari muncesc acelaş pământ, dar locuesc în comună rurală? Dacă în spiritul Guvernului a fost să facă această deosebire? Mai întreb, în cazul când legea nu ar fi destul de clară, dacă nu crede

d-l Ministru că ar fi bine ca printr'un articol să facă să dispară și această nedumerire, care după mine, dacă ar rămâneà așà, ar fi un monument de nedreptate, de consecințele căruia nu am aveà dreptul să ne plângem.

Aceasta este întrebarea pe care voiam s'o fac d-lui Ministru de Finanțe.

D-l *Președinte:* D-l Alessiu are cuvântul.

D-l *Alessiu:* D-lor deputați, d-voastră ați manifestat prin legea aceasta dorința să înlesniți cât mai mult desăvârșirea acestor operațiuni de împrumut; dați-mi voie să fac o observațiune asupra unei chestiuni care ar fi poate de natură să îngreueze tocmai îndeplinirea operațiunilor de împrumut și de dare în gaj. Acea dispoziție care este pusă în lege, că se vor puteà contractà aceste împrumuturi pentru hrană prin dare de gaj la bănci și în special la Banca Națională, ridică chestiunea cum se face convențiunea aceasta.

Această convențiune neapărat nu se va puteà face decât după dreptul comun. Dreptul comun știți că cere și notificarea prin portărei, către debitorul acela al cărui contract se dă în gaj. Aceasta este o formalitate destul de complicată și de costisitoare. Deși prin lege se scutesc de timbru actele acestea, dar nu sunt scutite de taxele cari ar fi de plătit la portărei. Atunci se pune întrebarea dacă darea în gaj a acestor contracte la Banca Națională sau la altă bancă nu trebue să fie scutită de această formalitate și să se permită a se face darea în gaj printr'un simplu gir.

Atunci ar fi bine ca printr'un text special introdus în legea aceasta, sau prin explicațiuni cari s'ar da cu ocaziunea discuțiunii să se declare că și darea în gaj a acestor contracte se face prin gir fără altă formalitate.

D-l *Președinte:* D-l Ministru de Finanțe are cuvântul.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanțe:* D-lor, la observațiile d-lui Matak răspund că, în momentul acesta nu regulamentăm cum au să funcționeze băncile populare, lucrul este dejà regulamentat prin lege.

Dacă cineva cugetă la oarecari modificări organice ale legii, nu are decât să le propună.

D-l Matak zice: poate ca un locuitor mărginaș dintr'un oraș să cultive pământul într'o comună rurală vecină, să aibă un domiciliu acolo. Ei bine, dacă este astfel, n'are decât să se împru-

mute în acea comună rurală. Dacă nu are domiciliu acolo ci în oraș, apoi și în oraș sunt bănci, sunt societăți cooperative și de economie, aceste instituțiuni pot împrumută pe polițe, cari prin gir pot să treacă la băncile populare din comunele rurale și îndată aceste efecte devin negociabile ca și ale băncilor sătești.

Pentru acum nu putem însă schimbà nimic prin acest articol în desbatere, și nu o explicațiune sau chiar o declarațiune dată de mine ar puteà să schimbe modul în care se înțelege să se explice legea.

Cât despre preocuparea foarte legitimă a d-lui deputat de Brăila, îi atrag atențiunea că, tocmai ceea ce dorește d-sa se face lămurit prin modificarea propusă la art. 21.

Gajul constituit în contracte de Cassa centrală a băncilor populare nu se face în virtutea dreptului comun, ci în virtutea acestui articol de lege, care prescrie că acele contracte se vor trece la ordinul băncilor populare și din momentul ce sunt trecute la ordinul băncilor populare, acestea le trec la Cassa lor centrală, care le depune ca gaj la Banca Națională, care îi deschide un compt-curent, de altmintrelea garantat și de Stat.

Pe lângă aceasta, contractele încheiate pentru hrană nu sunt supuse la nici o taxă de timbru și înregistrare. Cred dar, că răspunsul satisface pe deplin preocuparea arătată de d-l Alessiu.

— Se pune la vot art. 1 astfel cum a fost modificat de comitetul delegaților și se primește.

— Art. 2 se admite fără discuție.

— Se pune la vot legea în total cu bile și rezultatul scrutinului este cel următor:

Votanți 72
Majoritate reglementară . 46
Bile albe 72

D-l *Președinte:* Adunarea a adoptat în unanimitate.

(Aplauze prelungite).

. . . .

Desb. Ad. Dep. 1904, pag. 17—27.

10. Ședința dela 25 Noemvrie 1904 a Senatului.

. . . .

D-l *Anton Carp, raportor*, dă cetire următorului raport și proiect de lege:

Domnilor senatori,

Proiectul de lege pentru introducerea unor nouă dispoziţiuni în art. 21 din legea asupra băncilor populare săteşti, votat și adoptat de Adunarea deputaților, în ședința dela 24 Noemvrie 1904, şi adus în deliberarea Senatului cu Mesajul regal No. . . . dela 25 Noemvrie 1904, secţiunile d-voastre, luându-l în cercetare, toate l-au admis, numind delegați:

Secţiunea I pe d-l Al. Iliescu;
„ II „ „ Stroe Beloescu;
„ III „ „ Col. Rădulescu;
„ IV „ „ Mateiu Corbescu şi
„ V „ subsemnatul, cari, întrunindu-se în ziua de 25 Noemvrie 1904, sau constituit în comitet al delegaţilor sub preşedinţa d-lui Stroe Beloescu, și luând din nou în cercetare sus arătatul proiect de lege, l-a admis pe următoarele considerante:

Proiectul de lege ce sunteţi chemaţi a discutà are de scop de a se înlesnì Cassei centrale a băncilor populare mijloacele de a-şi procurà fonduri pentru a le pune și ea la dispoziţiunea băncilor populare, cari să poată împrumutà pe ţăranii lipsiţi de hrană spre a-și cumpărà porumb.

Suma de care Cassa centrală a băncilor populare va aveà necesitate, d-l Ministru de Finanţe o apreciază la 20 milioane.

Ea se va luà ca împrumut în cont-curent, cu preferință dela Banca Națională. Operaţiunile făcute în aceste condițiuni sunt garantate de Stat şi sunt scutite de orice taxe de timbru.

Necesitatea acestei legi fiind de un mare interes, pentru a se puteà venì în ajutorul populaţiunii rurale lipsite de hrană, vă rugăm, d-lor senatori, să binevoiţi a o aprobà de urgenţă și d-voastră, după cum a făcut și Camera legiuitoare.

Raportor, *Anton Carp.*

LEGE

Pentru introducerea unor nouă dispozițiuni în art. 21 din legea asupra băncilor populare sătești.

Art. 1. La art. 21 din legea asupra băncilor populare sătești se introduce un nou aliniat *d*, în cuprinderea următoare:

„Să depună în gaj comercial contractele de împrumuturi

făcute de băncile populare sătești și trecute la ordinul Cassei centrale a băncilor populare, spre a luà bani cu împrumutare în cont-curent, de preferință dela Banca Națională.

„Imprumuturile făcute în aceste condițiuni, întrucât ar reprezentà producte de hrană, date drept bani locuitorilor agricoli· sunt garantate de Stat, până la suma de douăzeci milioane lei și vor fi scutite de orice taxe de timbru“.

Art. 2. Orice dispozițiuni contrarii legii de față sunt și rămân abrogate.

Această lege s'a votat de Adunarea deputaților în ședința dela 24 Noemvrie 1904. și s'a adoptat cu unanimitate de *șaptezeci și două* voturi.

Președinte, *M. Pherekyde.* Secretar, *C. Rușeavețeanu.*
(L. S. A. D.)

D-l *Vicepreședinte Al. D. Nicolaid:* Discuțiunea generală este deschisă. D-l general Lahovari are cuvântul.

D-l *General I. Lahovari:* D-lor, cu ocaziunea discuțiunii acestui proiect de lege, se prezentă din nou chestiunea pe care am avut onoarea să o adresez adineauri d-lui Ministru de Interne și d-lui Ministru de Finanțe.

In acest proiect de lege anume se vorbește numai de creditele ce se acordă de băncile populare pentru a înlesnì pe țăranii cari locuesc la sate și numai pentru aceștia; despre muncitorii agricoli cari locuesc nu la sate ci la marginea orașelor, dar cari sunt și ei agricultori întocmai ca sătenii cari locuesc în sate, nu se vorbește absolut nimic. In comunele urbane nefiind bănci populare, populațiunea agricolă care locuește în marginea acelor comune nu poate fi ajutată în acelaș mod cum se vine în ajutorul populațiunii dela sate. Am întrebat pe d-l Ministru dacă are vreun mijloc de a venì în ajutorul acestor locuitori; am întrebat să mi se spună cu care anume, dar nu mi s'a indicat nici unul.

Mi-a spus d-sa că sunt cuptoare în orașe. Dar ca să poți profità de cuptoare, trebue ca să ai bani; or, când țăranul acesta agricultor, care locuește însă în preajma orașelor, a avut țarina lui arsă de soare, când n'a recoltat nici grâu, nici porumb, nimic, și când nu poate găsì ocupațiune nici chiar într'un oraș mare ca Bucureștii în timpul iernii, dar încă într'un oraș mai mic cum ar

fi Alexandria sau Drăgășanii, vă întreb ce poate să facă acel nenorocit ca să nu moară de foame?

La Drăgășani consiliul comunal a votat o sumă de 6.000 lei, care să fie dată cu împrumut cu o dobândă de 5% celor muritori de foame. Administrațiunea însă, sub pretext că această măsură ar fi un mijloc de a-și asigurà popularitatea electorală, a refuzat în mod barbar să aprobe această dispozițiune a consiliului comunal.

D-l Ministru de Interne, pe de altă parte, nu ne-a dat un răspuns categoric, dacă va revenì asupra acestei măsuri barbare. D-l Ministru de Interne știe totuș, după informațiuni foarte precise pe cari le are, starea populațiunii rurale din marginea orașului Drăgășani, și n'ar trebuì, cred, din momentul ce nu poate nici dânsul, nici d-l Ministru de Finanțe să o ajute prin mijlocul băncilor populare, cari la comunele urbane nu există, să se opue la măsura așà de justă luată de consiliul comunal al comunei Drăgășani, de a împrumutà pe cei nevoiași cu o dobândă, bani pe cari oamenii îi vor restituì, precum ar restituì și porumbul d-lui Ministru de Finanțe.

Este, prin urmare, o lacună în această lege, lacuna anume că ea nu se îngrijește de soartea populațiunii agricole care locuește în preajma orașelor.

La întrebarea noastră clară, că ce se face cu acești oameni, la cererea noastră de a se autorizà comunele urbane a imità exemplul comunei Drăgășani, ni se răspunde numai ditirambe politice, că vrem să facem agitație țărănească. Par'că noi avem interes să provocăm o astfel de agitație. Din contră, căutăm a înlesnì Guvernului toate măsurile putincioase spre a ajutà pe muncitorii de pământ. Tocmai în această ordine de idei am propus moțiunea mea, care însă n'a fost primită de Guvern, și să-mi fie permis de a constatà că d-l Președinte n'a procedat cu propunerea mea conform regulamentului.

Eu speram că are să fie primită de Guvern, aceasta nu s'a întâmplat, dar trebuià Senatul să-și facă datoria, moțiunea să fie trimisă conform regulamentului la secțiuni și studiată.

D-l Ministru de Finanțe a părut în mod neprecis să spună că va luà măsuri similare, că va amânà urmărirea tuturor amenzilor din contravențiuni. Foarte bine, și aceasta este o măsură bună, dar amnestia erà și mai bună, și amânarea este cevà de care trebue

să ne mulțumim, pentrucă, d-lor, este absurd să dai cu o mână omului porumb, şi cu cealaltă să-i urmăreşti banii pe cari nu-i are. Ar fi ceva ilogic, nemai pomenit, care nu se primeşte de raţiunea omenească, şi care jigneşte bunul simţ!

Cred, deci, că şi această măsură trebue luată pe lângă cea propusă prin proiectul de lege în discuţiune.

Cer prin urmare a ni se răspunde precis:

1. D-l Ministru de Finanţe să ne declare ce măsuri are de gând a luà pentru a venì în ajutorul muncitorilor agricoli, cari locuesc în comunele urbane şi cari nu pot în consecinţă să fie ajutaţi de băncile populare.

2. Să aprobe măsura luată de consiliul comunal de Drăgăşani, să fie autorizat să împrumute pe agricultorii nevoiaşi cu o mică dobândă.

3. Să ni se făgăduească că toate amenzile pentru contravenţiuni, dacă nu se amnestiază, cel puţin să fie amânate pentru vremuri mai bune!

In răspunsul său, d-l Ministru de Finanţe a declarat că aprobă măsura luată de consiliul comunal din Drăgăşani, că o recomandă tuturor consiliilor comunale şi chiar judeţene, şi că va amânà perceperea oricărei amenzi pentru contravenţiuni.

D-l *Th. Rosetti:* D-lor senatori, vă cer scuze că trebue să vă ocup un moment cu câteva observaţiuni. N'aş fi făcut aceasta, dacă în secţiuni aş fi putut să adresez oarecari întrebări şi să cer oarecari lămuriri, făcând observaţiunile cari cred necesar a le face, nu pentru a împiedicà votarea proiectului de lege, ci pentru formularea oarecăror aprehensiuni naturale.

In secţiuni ştiţi cum se lucrează; se numeşte un delegat de urgenţă şi discuţiune în realitate nu se mai face. Cred că aceasta este o greşeală. Multe discuţiuni sunt astfel aduse în plină şedinţă, cari ar fi putut fi rezolvate, în mod familiar oarecum, în secţiuni.

Iată, d-lor, ce am de zis în privinţa acestui proiect de lege:

Că el este urgent şi necesar, nimeni nu contestă. Imi veţi permite însă să fac oarecari oaservaţiuni asupra modalităţii cum ajutorul acesta, pe care Statul e chemat să-l dea populaţiunii suferinde, s'a organizat.

Intâiu, d-lor, o chestiune de competinţă: să nu credeţi că

este un lucru fără importanţă. Măsuri de felul acesta, cari au de scop de a combate o mare calamitate publică, sunt de rezortul Ministrului de Interne, lui îi revine în primul rând, în organismul bine chibzuit a Statului, de a luà toate măsurile şi a aveà toate prevederile, el este acel organ care este înzestrat cu toate cele necesare, spre a puteà duce o acţiune de felul acesta la bun rezultat.

Nu aşà s'a început acţiunea la noi.

La noi am pornit din punct de vedere că o asemenea acţiune, deşi făcută de Stat, însă trebue mascată, s'a crezut că trebue să ne ascundem, permiteţi-mi expresiunea, după deget, să avem aerul că nu Statul, organism oficial, vine în ajutorul locuitorilor lipsiţi de hrană, ci că ei, din propria lor iniţiativă, îşi procură cele trebuitoare, având recurs la băncile populare, organism nou, care s'a înfiinţat de curând.

Aceasta este o iluziune, şi nu cred că e bine să creăm iluziuni în spiritul public la noi.

Este o iluziune a crede că băncile populare, al căror capital poate să se ridice actualmente la vreo câteva milioane, ar aveà spetele destul de puternice de a face faţă la o asemenea nevoie, şi totdeodată, că ar fi ele organe destul de bine aşezate, destul de sigure în funcţionarea lor, spre a puteà face distribuirea aceasta de porumb, şi toate operaţiunile acestea în mod satisfăcător.

Dovadă că nu au această putinţă, este că şi-au declinat activitatea lor.

In privinţa aceasta a declarat d-l Ministru, că nu sunt în stare a face operaţiuni în mod satisfăcător cum s'a cerut, şi de aceea s'a luat foarte bine de Guvern dispoziţiunea ca de astăzi să nu se mai facă distribuţiunea prin organul băncilor populare, ci să se facă prin organele administrative direct.

Aceasta în ceea ce priveşte partea împărţirii.

Acum, d-lor, în ceea ce priveşte partea financiară.

Partea financiară la ce se rezumă în realitate? Se rezumă la aceasta: că Statul acordă un credit, de 20 milione lei, ca să vină în ajutorul ţărănimii.

Aceasta este realitatea.

Forma însă nu este aceasta, forma este, că se deschide Cassei centrale a creditelor agricole un drept de a luà, prin lombarda-

rea actelor cari le iea dela țărani, dela Banca Națională, sumele acestea.

Se dă acestui lucru aparența unei operațiuni între mai multe bănci, între Banca Națională și Banca centrală a creditului agricol.

Nu este o pură iluziune, că în realitate nu valorează aceste scripte cari le iea Banca Națională în portofoliul ei, mai mult decât iscălitura aceluia care este pusă pe dânsa, și cât a estimat Banca Națională acea iscălitură, se vede din împrejurarea că s'a cerut Statului garanția lui, și când garantează Statul, este ca cum ar da singur banii.

Ar fi indiferent lucrul acesta, dar are un mic inconvenient: inconvenientul de a complicà operațiunea care, dupe natura ei, este greoaie și foarte urgentă, cu un mecanism inutil și de prisos.

In realitate, cum se petrec lucrurile? Am întrebat astăzi pe d-l Ministru de Interne, care a binevoit ami da în privința aceasta explicațiuni. Statul face un avans din banii lui, pentru a se cumpăra porumb; se trimite acel porumb pe la localitățile din țară. Perceptorii dresează liste de cei nevoiași, fac roluri, cum se făceau și înainte și li se distribue în baza acestor roluri porumb. Rolurile acestea se trimit de către băncile sătești la Cassa centrală a băncilor sătești și Cassa centrală la rândul ei depune aceste tiluri la Banca Națională. Pe cât văd și din explicările d-lui Ministru și din lege, pe baza acestor roluri se distribue porumbul la locuitori și contractele acelea sau polițele se depun la Banca Națională în portofoliu, în gaj, și astfel....

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanțe:* Legea scrie altfel.

D-l *Th. Rosetti:* Mă iertați, atunci n'am înțeles bine. Aici zice: *„Să depună în gaj comercial contractele de împrumuturi făcute de băncile populare sătești și trecute la ordinul Cassei centrale a băncilor populare, spre a luà bani cu împrumutare în compt-curent, de preferință dela Banca Națională“.*

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanțe:* Este compt-curent, nu e nici poliță. nici scompt.

D-l *Th. Rosetti:* Nu am zis că e vorba de scompt; am zis scrisurile pentru cari Banca Națională dă parale, contractele sau polițele pe cari le cere prin organul băncilor sătești și pe cari le încheie țăranii lipsiți cu cassele respective, cari se depun la

Cassa centrală a lor şi cari se depun în depozit la Banca Naţională, asupra cărui depozit Banca Naţională înaintează parale.

Greutatea pe care o văd este că nu concordă emiterea valorii date cu facerea actelor, cari acte ori cât ar fi — poliţe sau altele — sunt greoaie de a fi făcute; şi dovadă că e aşà, este că din 4 milioane, valoarea de porub care s'a distribuit până azi, nă sunt până azi la Banca Naţională decât pentru 400.000 franci acte corespunzătoare. Mi se pare o încărcătură inutilă. Ar fi fost mult mai simplu ca, pe baza rolurilor făcute de perceptori, să se dea banii necesari de către Stat, şi noi să dăm Statului un credit de 20 milioane, pe care să şi-l procure dela Banca Naţională sau de alt undeva; toată lumea ar fi înţeles aceasta.

E o greutate în ce priveşte funcţionarea mecanismului. Se poate întâmplà ca titlurile acestea să nu fie adunate într'un timp destul de repede, cu toată energia ce ar pune administraţiunea, pentru ca să aibă banii necesari.

Acum, d-lor, încă o observaţie şi am terminat.

La Cameră s'a întins măsura aceasta, care este foarte uşor de înţeles, în timpuri anormale, şi la timpuri normale, s'a şters din proiectul prezentat de Guvern cuvintele: „în anii de lipsă de recoltă“.

Apoi, d-lor, dacă se înţelege ca Statul să vină să garanteze solvabilitatea unor oameni slabi ca putere financiară în momente de criză generală, de lipsă de recoltă. a întinde această măsură pentru totdeauna, la toate operaţiunile de felul acesta ale ţăranilor, chiar în timpurile normale, mi se pare că aceasta ar fi chiar în contra ideii înfiinţării băncilor populare, căci aceasta ar însemnà înlocuirea acestor bănci prin Stat, şi nu văd care ar fi scopul ca Statul în totdeauna să garanteze pe ţăranii cari ar face operaţiuni de cumpărări de porumb şi nutreţ.

A proclamà noi că Statul e chezaşul locuitorilor în tot timpul, aceasta ar fi a oprì cu desăvârşire jocul instituţiei băncilor populare. care ar puteà fi utilă, dacă nu am scoate-o din calea ei normală şi dacă nu am deschide. pentru portofoliul acestei instituţiuni, porţile Băncii Naţionale.

D-l *D. Polizu-Micşuneşti:* Până la concurenţa numai a 20 milioane, spune legea.

D-l *Th. Rosetti:* Chiar până la 20 milioane.

Acestea sunt observaţiile mele, pe cari nu le-aş fi făcut aci, dacă aş fi putut să le fac în secţiune.

D-l *I. Lahovari:* D-lor senatori, ca şi colegii mei din opoziţie, declar că în faţa urgenţei şi a extremei nevoi, care a motivat această măsură, voiu votà şi eu de astădată cu onorabila majoritate a acestui Senat. (Aplauze).

Insă, d-lor, eu cred că e bine ca, în faţa acestei măsuri atât de grave şi în care vedeţi că Statul e silit să-şi angajeze creditul pentru o sumă atât de mare, ar trebuì să ne gândim dacă nu cum-va sunt măsuri de luat în viitor, ca să nu se mai găsească populaţiunea noastră rurală, cum în mod periodic se găseşte, redusă la extrema nevoie şi în pericol de a murì de foame ?

D-lor, este o regulă de înţelepciune pentru orice om bine cumpănit în afacerile sale, ca în anii de prosperitate să pună ceva la o parte pentru anii de lipsă. Din nenorocire, d-lor, acest spirit de prevedere nu a pătruns încă în mintea ţăranilor, şi nu vorbesc numai de ţăranii noştri şi nu vorbesc numai de ţara noastră, dar chiar în ţerile mult mai înaintate în civilizaţie decât România tot există această lipsă de prevedere, şi aceasta a dat naştere la măsuri legislative. Or, d-lor, a existat în ţara noastră o instituţiune de care cred că este bine să ne amintim şi să recunoaştem că a fost o greşeală mare că s'a desfiinţat. Suntem o ţară, d-lor, cu o climă extremă şi capricioasă şi putem fi siguri, dar absolut siguri, că la perioade aproape egale, invariabile, vine câte un an dezastruos prin secetă absolută, persistentă şi generalizată.

Astfel în aceşti din urmă 10 ani a fost secetă cumplită întâiu la 1894, când a fost lipsă de nutreţ şi de porumb; la 1899 a fost secetă şi mai mare; acum, la 1904, iarăş secetă mai dezastruoasă decât toate. Vedeţi, dar, cu o periodicitate matematică, aş puteà zice din 5 în 5 ani, ne aflăm în faţa acestei probleme: ce să facem cu locuitorii cari mor de foame? Atunci intervine Statul şi ştiţi că această intervenţie târzie este puţin eficace, şi oricare ar fi Guvernul şi administraţia cea mai bună, nu poate venì la vreme ca să aducă leacul care să alineze suferinţele.

Ei bine, d-lor, ce măsură mai înţeleaptă voiţi, decât să se facă, cum erà altădată, în fiecare comună rurală pătule de rezervă, pe cari le-am cunoscut eu în copilăria mea, îmi aduc aminte, că le-am văzut în fiinţă, pline cu porumb; căci din 20 de baniţe în

anii buni, se puneà una de rezervă pentru anii răi. Cunoaşteţi din statistice că producţiunea porumbului nostru este în mijlocie de 220 mii vagoane pe an, ceea ce reprezentă 4.400.000 chile, socotind chila de aproape 500 kilograme, şi, prin urmare, vreo 31 milioane de hectolitri; dacă luăm statisticele din anii din urmă, cifra producţiunii a fost chiar ceva mai mare; căci am avut un an foarte bun, care a dat 42 milioane de hectolitri, în alţii am avut mai puţin de 30 milioane hectolitri, aşà încât una peste alta face cam 31 milioane.

Din producţia totală de porumb putem socotì că 2 treimi este ţărănească, căci ţăranul cultivă porumb şi pe pământul care este proprietatea sa, cultivă şi în dijmă, luând dijma mijlocie din 3 una pentru arendaş sau proprietar; vedem că peste 20 de milioane de hectolitri reprezentă partea ce revine ţăranilor din producţiunea totală.

Aşà dar, dacă din 20 milioane hectolitri s'ar fi păstrat a douăzecea parte, am aveà azi, după 4 ani, vreo 4 milioane hectolitri porumb în pătulele de rezervă, proprietate a ţăranilor, gata, la faţa locului, la dispoziţiunea lor, şi care cu preţurile de azi ar reprezentà o valoare de 45 milioane de lei. Apoi vedeţi cât de larg e Statul, în ajutorul pe care îl dă! A dat dejà 4 milioane, şi acum vine să mai dea încă 20 milioane, ceea ce reprezentă un sacrificiu enorm din partea Statului.

Aşà dar, vedeţi că o simplă măsură de precauţiune ne-ar fi dat îndoit de ceea ce putem da azi cu mare greutate, şi notaţi încă un avantaj enorm al rezervelor: în anii buni ţăranul a vândut porumbul cu preţ scăzut, iar în anii secetoşi e nevoit să-l răscumpere cu preţ îndoit şi vedeţi un lucru nepomenit: ţara noastră, ţara porumbului, este nevoită să importeze porumb dela La Plata, din republica Argentina, adică de peste 7 mări şi 7 ţeri, cum se zice.

Eu cred că e absolut necesar să revenim la un mijloc de preservare socială în contra acestui rău al secetei, care revine în mod periodic, adică să luăm o măsură, oricare ar fi ea. Suntem într'o discuţiune generală, de aceea nu voiu intrà în detalii, dar voiu spune numai că sunt două moduri de a luà această măsură de precauţiune. Fie cum erà sistemul cel vechiu patriarhal, rezerva în natură, şi vă mărturisesc că preferinţele mele sunt pentru acest sistem, nu voiu desvoltà acum motivele acestor prefe-

rinţe, — dar e, între altele, şi un motiv de ordin politic pentru care prefer rezerva în natură. Ţăranul când vede că i se pune în pătul baniţa de porumb, înţelege lesne sensul acestei măsuri. Sunt bătrâni cari încă îşi aduc aminte de această instituţiune de altădată şi o regretă.

Când vine Statul însă să-i ceară banii, pentru a-i pune la o parte, deşi are să-i înapoieze cu dobândă, această măsură iea forma unui bir nou, şi ar puteà fi periculoasă, sau, cel puţin, să provoace nemulţumire şi protestări.

Dar oricare ar fi sistemul ce am adoptà, trebue să luăm pentru viitor precauţiuni, să venim cu o lege organică care să înfiinţeze un sistem de asigurare în contra secetei, căci în realitate ce erà această instituţiune veche, patriarhală, a pătulelor de rezervă? Nu erà altceva, decât asigurarea obligatorie a ţăranilor contra secetei.

D-lor, e un mare bărbat de Stat, de care putem fi siguri că atunci când călcăm pe urmele lui suntem pe o cale dreaptă, sănătoasă şi practică. Bismarck a introdus în Germania acest sistem al asigurării obligatorie, pentru o clasă de oameni cari sunt muncitori din fabrici. In acea ţară mare, cu o industrie puternică, muncitorii sunt supuşi la crize de altă natură, precum a şomagiului, surproducţiunea şi altele, cari deodată lasă fără muncă şi fără câştig mii de muncitori.

Muncitorul de acolo, mult mai cult decât al nostru, care de mai multe generaţii dejà ştie carte, cu toate acestea, ca şi ţăranul nostru, nu e prevăzător, şi uită lesne în zilele de abundenţă că pot venì, la rândul lor, zile negre de sărăcie.

Şi vedeţi că Statul, intervenind cu puterea, îl apără în contra propriei sale imprudenţe, declarând obligatorie asigurarea în contra boalei, şomagiului, etc. Această instituţie datorită unui mare bărbat de Stat, funcţionează în modul cel mai satisfăcător în Germania.

Ei bine, la noi, unde nu avem mulţi muncitori industriali, dar o mare populaţie rurală, supusă din pricina naturii climei noastre la nişte secete cumplite şi periodice, asigurarea obligatorie contra secetei sub formă, fie de pătule de rezervă, fie de vărsarea unei sume de bani pe numele fiecărui locuitor, care să i se

restitue în anii de lipsă, e o necesitate imperioasă şi trebue să fie o preocupaţiune a noastră a tuturor, fără distincţiune de partid.

Şi să-mi prmită d-l Ministru de Interne, să-i spun că rău face că atunci când venim cu o propunere în favoarea populaţiunii rurale, bântuită de foame, să ne arunce o nedreaptă acuzaţiune bănuind sinceritatea intenţiunilor noastre, afirmând că am voit noi conservatorii să facem răsvrătire și agitaţiune şi venind să ne dea d-sa lecţiuni de prudență și de moderaţiune.

D-lor, nu noi avem trebuintă de această povață, pentrucă avem un povăţuitor mult mai bun, și acel povţuitor este interesul nostru personal şi cunoscinţa ce avem despre starea spiritelor ţărăneşti, precum şi de pericolul pe care o propagandă necinstită îl poate aduce şi pentru securitatea noastră și pentru securitatea țerii.

Nu noi vom face vreodată agitaţiune sau vom răsvrătì populațiunea rurală. Suntem prea înțelepți şi totdeodată înțelegem prea bine şi interesele noastre, ca să ne dedăm la asemenea manopere criminale. Să dea Dumnezeu, d-lor, ca în rândurile acelor cari formează majoritatea d-voastre şi cu cari lucraţi împreună, să nu se găsească oameni cari să împingă ţărănimea la agitațiune. Acolo este pericolul cel adevărat.

Mi-aduc aminte, d-lor senatori, că d-l Prim-ministru, cu ocaziunea discuțiunii legii asupra asociațiunilor ţărăneşti, menită a permite ţăranilor să iea în arendă moșii sau să le cumpere ipotecându-le la Creditul rural, îmi aduc aminte, zic, că d-l Prim-ministru aduceà atunci laude mari ţărănimii noastre, arătând bunul simţ, blândețea naturală şi onestitatea ţăranului român.

Și aveà multă dreptate d-l Prim-ministru.

Cunosc și eu ţăranul român, sunt aproape 20 de ani de când am pus în plug cu el, îl cunosc astfel cum l-a format în cursul veacurilor şcoala severă a nenorocirii și a sărăciei!

Nimeni mai mult ca mine nu apreciază calitățile, pot zice virtuţile lui, traiul lui simplu, spiritul lui de muncă, răbdarea lui față de nevoile și nenorocirile vieții, credința, ce din fericire a păstrat neatinsă în legea strămoşească, în Dumnezeul părinților săi. Dar om este, şi ca orice om are şi el pasiunile și slăbiciunile lui.

Și de acea eu zic prietenilor d-voastre, acelora cu cari lucraţi şi cari vă sprijină cu voturile lor, să nu facă acest păcat să

ațâțe răsvrătire printre săteni. Și să-mi permită d-l Prim-ministru să termin și eu cu o citațiune, cum are d-lui obiceiul. Acea citațiune n'o voiu luà nici din institutele lui Gaius, nici din pandectele lui Justinian, o voiu luà din cartea sfântă, unde găsim rugăciunea de toate zilele a creştinului și în care se zice: *„Să nu ne duci pe noi în ispită“*. Așà vă zic și eu: să nu duceți pe țăranul român în ispită, ca nu cumva din acea ființă pacinică, muncitoare și cinstită să faceți o ființă răsvrătită și răpitoare!

D-l *Anton Carp, raportor:* D-lor senatori, nu eram în mijlocul d-voastre când a urmat discuțiunea dintre d-l General Lahovari și banca ministerială, privitoare la chestiunea de a se ști dacă trebue să se dea numai locuitorilor săteni mijloace de a-și procurà porumb sau dacă trebue să se dea asemenea mijloace și locuitorilor cari sunt aproape de oraș. Prin urmare, nu voiu răspunde la cele zise de d-l General Lahovari în această privință.

Voiu răspunde, însă, în două cuvinte la observațiunile făcute de d-l Teodor Rosetti.

D-l Teodor Rosetti a profitat de ocaziune pentru a ne da o mică lecțiune asupra repeziciunii cu care trec legile noastre prin secțiuni spunând că trecerea prin secțiuni nu este decât o simplă formalitate.

Așà este, d-lor, secțiunile de multe ori se grăbesc să aprobe proiectele de lege, cari nu cer un studiu mai îndelungat, și astfel discuțiunile nu mai au loc.

Dacă s'a întâmplat acest lucru și în cazul de față, aceasta se explică lesne. Erà vorba de o lege căreia trebuià să-i dăm aprobarea noastră cât mai curând, pentru a da Guvernului mijloace ca să vină în ajutorul populațiunii sătești, care în acest an a avut nenorocirea să nu facă porumb îndestul pentru a se hrănì. Numai acesta a fost motivul pentru care legea a trecut așà repede.

D-lor, toți știm că în acest an în cea mai mare parte a țerii nu s'a făcut porumb și că populațiunea dela țară sufere de lipsă de hrană.

In asemenea împrejurări trebue noi, ca Parlament, să nu stăm nici un moment la îndoeală și cu toții să-i venim în ajutor. Am avut plăcerea să văd cum cu toții am fost de acord pentru a îndeplinì această misiune de umanitate.

Mai mult, d-lor, cred că cu toții trebue să ne simțim fericiți

când am auzit că ambele grupe ale opoziţiunii s'au pronunţat în favoarea proiectului de lege. Nici nu mă aşteptam să fie altfel, căci aici nu e vorba de luptă de partid, de certe între noi, ci ca să venim în ajutorul fraţilor noştri cei nenorociţi.

Pe de altă parte, erà natural să se facă obiecţiuni la această lege, din moment ce prin secţiuni unii din noi n'au avut timpul să ceară explicările necesare. In special, văd că d-l Teodor Rosetti este cam nedumerit asupra unor puncte de lege; decât să-mi dea voie d-lor Theodor Rosetti, să-i spun că a mers cu nedumerirea prea departe. D-sa a început prin a ne spune că este o iluziune când noi venim şi zicem că Creditul agricol, ca Cassă centrală a băncilor populare, se împrumută, şi că în realitate Statul se împrumută, astfel că ne ascundem după deget. Să-mi dea voie însă d-l Rosetti să-i spun că este în mare eroare. Aici, d-lor, nu este vorba de un credit cerut de Stat, cum a zis d-l Rosetti, de 20 milioane. Este vorba numai de garantarea unei operaţiuni, pe care o fac băncile populare. Prin darea acestei garanţii, nu va să zică că Statul varsă singur bani sau că, fiind în lipsă de fonduri, cere un credit. In această privinţă, daţi-mi voie, d-le Rosetti, să lămuresc lucrul.

In alte împrejurări, când erà lipsă de porumb, nu existau bănci populare şi Cassa centrală. Ce se făceà atunci? Statul venià, făceà lista persoanelor cari aveau nevoie de porumb, cumpărà porumb pe care îl dădeà ţăranilor lipsiţi de hrană. Atunci Statul dădeà bani şi tot Statul îi încassà, şi când zic îi încassà, înţeleg a apăsà asupra acestui cuvânt, căci banii se încassau în realitate, pentrucă ţăranul în totdeauna a plătit. E sărac ţăranul român, dar cinstit, plăteşte până la ultimul ban, dovadă de acest lucru este că nu ştiu dacă a rămas vreo rămăşiţă din creditul pentru porumb. Statul n'a avut nici o pagubă. Tot astfel s'au încassat şi creanţele Creditului agricol, după ce Statul a luat Creditul agricol asupra sa. Nu s'a pierdut absolut nimic, deşi unii din d-voastră aţi pus la îndoeală solvabilitatea acestor creanţe.

De rândul acesta ce s'a făcut? S'a zis să nu lăsăm pe ţărani să creadă că le dăruim porumbul. Să venim în ajutor ţăranului, dar în acelaş timp să-l obligăm a restituì sumele ce i le-am dat. In acest scop s'a profitat de împrejurarea fericită a creării băncilor populare şi ţăranul a fost trimes să se împrumute la aceste bănci cu banii necesari pentru a-şi cumpărà porumb.

Bine înţeles că băncile populare nu erau în măsură să dea prin ele înşile sumele necesare. S'au făcut atunci liste de toţi ţăranii cari aveau nevoie de porumb şi cari veniau să se împrumute la băncile populare. Banca populară a scontat acele poliţe la Cassa centrală a băncilor populare, dar pentrucă nici Cassa centrală n'aveà sume suficiente ca să satisfacă toate nevoile, ea a scontat la rândul său poliţele la Banca Naţională. Astfel şi-au procurat băncile populare o sumă care, după d-l Teodor Rosetti ar fi de 400.000 lei. Nu ştiu de unde a luat cunoştinţă d-l Teodor Rosetti de cele ce se petrec la Banca Naţională; cât despre mine, mărturisesc că n'aş puteà afirmà că suma este cea arătată de d-l Teodor Rosetti, admit însă cele zise de d-sa şi că acea sumă ar fi de 400.000 lei.

Ştiţi la ce rezultat s'a ajuns? Ca să iea o chilă de porumb, ţăranul trebuià să emită o poliţă de 70—80 lei, dar pentru a înlesnì calculul, presupun că poliţele ar fi de 100 lei.

Dacă aţi luà numai cele 400.000 de lei dela Banca Naţională, ar trebuì să fie 4.000 de poliţe, cari trebue transmise prin gir si prin urmare prin semnături dela ordinul băncilor populare la acel al Cassei centrale, şi dela acel al Cassei centrale la acela al Băncii Naţionale.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Inchipuiţi-vă că ar fi 20.000.000, ar fi de cinci ori atâtea efecte.

D-l *Anton Carp:* Va să zică ar trebuì 200.000 de iscălituri, cari trebue să se pună la fiecare trei luni, de către Cassa centrală pe efectele scontate la Banca Naţională, căci Banca nu sconteazā poliţe decât pe trei luni. Spuneţi singuri d-voastră dacă aceasta este posibil.

Dar s'a făcut încercarea şi s'a văzut că pentru efectele cari sunt până astăzi scontete la Banca Naţională, funcţionarii cei doi, adică directorul şi subdirectorul, n'au avut timp să semneze în josul girurilor şi a trebuit ca să se mai delege şi alţi funcţionari cari să iscălească, şi tot lucrul a fost foarte greu.

Mai este şi altceva. Banca Naţională nu poate primì aceste efecte aşà cum i se prezentă, ci trebue să vadă dacă cei cari au iscălit în numele băncilor populare aveau dreptul, după statutele acelor bănci, ca să iscălească; închipuiţivă ce colosală greutate ar

fi fost ca să se caute acest lucru prin *Monitoarele Oficiale* şi alte publicări.

Atunci d-l Ministru de Finanţe a trebuit să găsească mijlocul de a evità această greutate; dacă s'ar fi urmat cu sistemul actual, ar fi trebuit să mergem până la primăvară şi ţăranii n'ar mai fi putut să-şi procure hrana, din cauza formalităţilor prea lungi şi iscăliturilor celor multe. Atunci s'a ajuns la ceea ce trebuià să se facă, adică: să se împrumute ţăranul prin contract, cu termen lung, pe un an, sau pe cât timp va trebuì, pentru ca să poată plătì suma ce va luà cu împrumut.

Prin urmare, reînnoirea poliţelor de trei şi patru ori dispare.

Acest contract, făcut cu clauza la ordine, se transmite Cassei centrale a băncilor populare; Cassa centrală a băncilor populare îl depune ca gaj la Banca Naţională, şi Banca Naţională poate atunci să dea cu împrumut suma de care Cassă centrală are necesitate.

Vedeţi că acì nu este o simplă formalitate spre a se mascà un împrumut pe care Statul l-ar luà dela Banca Naţională. Statul garantează numai operaţiunile aceastea, ceea ce însemnează că el nu are să deburseze nici un ban, decât atunci când debitorii nu vor plătì. El va plătì atunci diferenţa ce a rămas neîncassată dela ţăran.

Trebue să restabilim dar lucrurile cum sunt, să nu aruncăm cuvinte cari ar puteà fi de natură a atinge buna situaţiune financiară a noastră şi să nu lăsăm a se crede nici în ţara, nici în străinătate, ca Statul este pe cale de a face un împrumut de 20 milioane.

D-l Rosetti vede o greutate în faptul că ţăranul trebue să aştepte să-i dai porumbul, până când s'au îndeplinit toate formalităţile contractului de împrumut.

Aceste formalităţi nu sunt mai grele decât acelea cari se fac astăzi între creditele agricole şi ţăranii împrumutaţi.

Listele de ţăranii cari au nevoie de porumb sunt făcute.

Adesea ţăranul îşi face contractul lui dinainte, şi când soseşte porumbul, n'are nevoie să aştepte. I se dă porumbul îndată. Chiar dacă contractul nu e gata, tot i se dă porumb, rămânând ca contractul să fie făcut în urmă.

Prin urmare, să nu se zică că el are să aştepte cine ştie cât. Formalităţile nu vor oprì pe loc distribuirea porumbului.

D-l Rosetti a mai ridicat o chestiune, şi anume acea prevăzută în aliniatul II din lege, care sună astfel:

„Imprumuturile făcute în aceste condiţiuni, întru cât ar reprezentà producte de hrană, date drept bani locuitorilor agricoli, în ani de lipsă de recoltă, sunt garantate de Stat până la suma de 20.000.000 lei şi vor fi scutite de orice taxe de timbru".

D-sa întreabă de ce s'au şters cuvintele prevăzute din proiectul depus la Cameră de d-l Ministru de Finanţe: *„în anii de lipsă de recoltă"*.

Iată, d-le Rosetti, care cred că este explicarea acestei modificări. Nu ştiu cari au fost discuţiunile, cari au fost în secţiunile Camerei când s'a făcut suprimarea, dar presupun că sunt acestea:

Pentru ca Cassa centrală a Creditului agricol să poată beneficià de dreptul de a-şi deschide un cont-curent, trebuiau după proiectul d-lui Ministru două condiţiuni: mai întâiu trebuià ca banii să fie daţi pentru hrană şi apoi ca să fie şi un an de secetă.

Aceste două condiţiuni trebuiau regulat trecute în fiecare din contracte, şi d-voastră înţelegeţi că acel care va da banii, fie Banca Naţională, fie altă bancă, căci Statul se poate adresà la orice bancă, dacă Banca Naţională ar refuzà operaţiunea pentru motive de prea mare circulaţiune de bilete sau alte motive, pe cari ea le-ar crede fondate, trebuià, zic, ca banca care dă banii să examineze dacă este an rău agricol, şi în acelaş timp dacă se dau banii pentru hrană. Dacă n'ar fi fost îndeplinite ambele aceste condiţiuni, orice împrumut s'ar fi făcut, n'ar fi avut valoarea lui legală. Şi atunci s'a zis să se suprime a doua condiţiune, căci se poate întâmplà ca chiar în ani buni să nu fie o lipsă generală şi să fi numai lipse parţiale şi să fie nevoie să se dea ţăranilor din unele părţi ale ţeri împrumuturi pentru a le venì în ajutor spre a se hrănì. S'a convenit, dar, ca să se dea legii o formulă generală care să dea ţăranilor mijlocul de a-şi procurà împrumuturi, fie în ani buni sau răi, destul numai să fie în lipsă de hrană?

Nu voiu răspunde la chestiunea ridicată de d-l Lahovari, privitoare la pătulele de rezervă; e o chestiune foarte importantă care nu cred că se poate discutà aşà de repede, în momentul de faţă. Sunt multe măsuri ce trebuesc luate pentru ajutorarea ţărănimii şi îmbunătăţirii soartei lui. In această privinţă cred că cu

toţii trebue să ne gândim şi să studiăm în linişte, iar nu în pripă, cari ar fi mijloacele cele mai nemerite pentru a prevenì calamităţi ca cele de astăzi şi cum am puteà venì în ajutorul ţăranilor, pentru ca să-i vedem ieşiţi din această stare nenorocită în care se găsesc astăzi.

Acesta este răspunsul ce aveam să fac la obiecţiunile ce s'au făcut legii de faţă.

D-l *E Costinescu, Ministru de Finanţe:* D-lor senatori, d-l General Lahovari a ridicat, cu ocaziunea desbaterii acestui proiect chestiunea împărţirii de ajutoare şi la orăşeni: zic orăşeni, pentrucă oricât veţi zice d-voastră că se ocupă şi cu agricultura, dar locuesc în oraşe şi au şi alte ocupaţiuni decât agricultura. D-l General Lahovari găseşte proiectul incomplet, fiindcă nu reguleazǎ împărţirea de ajutoare şi la orăşeni.

Am spus adineauri că noi ne-am dus acolo unde nevoia erà mai urgentă: la sate; acolo nu erà nici porumb, nici bani, nici mijloace de a se hrănì populaţiunea cu altceva decât cu porumb, din cauză că nu sunt nici măcar cuptoare. Dacă n'are ţăranul mămăligă, n'are ce mâncà, pe când la oraşe se găseşte pâine, cuptoare de pâine şi tot felul de alte mijloace de hrană.

D-l Lahovari asimilează cu totul pe aceşti locuitori mărginaşi ai oraşelor cu ţăranii din comunele rurale; nu este aşà; în oraşe aceştia găsesc şi alte mijloace de câştig decât agricultura; nu veţi găsì între mărginaşii oraşelor oameni crai să nu facă decât agriculură: fac transporturi, fac lucrările ce se găsesc în oraşe şi pe cari ţăranul nu le găseşte la ţară.

Dar ziceţi că agricultorul din oraşe n'are parale anul acesta. Apoi ce fac cei dela sate când n'au parale! Se împrumută!.. Şi în oraşe sunt instituţiuni, sunt societăţi de economie, sunt societăţi cooperative. făcute spre a împrumutà pe cei cu mijloace mici: să recurgă la dânsele. D-l Lahovari găseşte că e o barbarie de a se respinge deciziunea consiliului comunal din Drăgăşani, care a cerut dela Guvern ajutoare pentru locuitorii acelei comune.

Barbaria această s'a comis faţă cu toate oraşele, căci din toate au venit cereri, dacă nu din partea consiliilor comunale, dar din partea locuitorilor, şi toate acele cereri s'au respins. De ce? Pentrucă dacă am voì să mulţumim toate reclamaţiile ce se fac, nu ne-ar ajunge nici 70 de milioane.

D-l Ioan Lahovari spuneà adineauri că nimeni nu va căutà să provoace agitațiunile populațiunii rurale; cred că de rândul acesta nimeni nu va gândì la o asemenea faptă rea, căci nenorocirea e prea mare şi mai sunt poate şi alte motive.

Dar trebue să mai avem și altceva în vedere: trebue să nu ne emoționăm peste măsură, trebue să fim calmi: altfel vom face să nască două rele: întâiu, nu vom fi în stare să venim în ajutorul tuturor, căci nu vom puteà găsì atâtea milioane câte trebuesc; al douilea, vom ajutà pe acei cari se pot ajutà singuri.

Sunt foarte multe cazuri în cari chiar ţăranii cari stau bine, cari dispun de destule mijloace, și totuș cer să li se dea porumb.

Vă pot cità cazul unor țărani, cari au luat acum de curând o moșie mare în arendă, foarte bine au făcut; ar fi de dorit ca multe moşii să fie luate în arendă de țărani — şi au plătit arenda înainte. — Văzându-i cineva că scot atâţia bani, i-a întrebat: bine, cum de vă lăsați fără bani, aveţi porumb? Ei au răspuns: apoi porumb ne dă Guvernul.

Ei, d-lor, la strigătele unor asemenea oameni trebue să fim surzi şi celor ce pot să-și procure hrana prin ei înşişi, nu trebue să le dăm nimic, altfel am face o educaţiune deplorabilă populațiunii noastre rurale.

D-voastră, conservatorii, ar trebuì să fiți cei dintâi a stărui ca o asemenea educaţie să nu să facă populaţiunii.

In oraşe nu este nevoie încă a se procurà locuitorilor hrană; la sate este nevoie, dar chiar acolo trebue să alegem.

Aţi făcut socoteala cât ar trebuì, dacă s'ar admite să se dea porumb la toți locuitorii ce nu au recoltat porumb în anul acesta? Eu am făcut această socoteală: se produce anual în ţară 220.000 vagoane de porumb; se exportă 100.000; deci, se consumă 120.000 vagoane; din acestea merg la industrii și la alte trebuinţe 20.000; restul de 100.000 se consumă de populațiunea care se hrăneşte cu porumb. Dar eu recunosc, că într'un an nenorocit o să se consume numai 80.000 vagoane, au să consume oamenii mai puţin, n'au să dea porumb la pasări, la vite. Ei, credeţi d-voastră că o să puteţi cumpărà şi împărțì 80.000 vagoane de porumb? Şi știţi cât costă aceste 80.000 vagoane? Peste o sută de milioane!

Iată de ce am comis barbaria de a nu da orăşenilor porumb şi nu le vom da decât atunci când vom vedeà că în adevăr nu se

pot hrănì singuri şi mor de foame. Cât despre ajutoarele pe cari ar voì consiliile comunale să le dea, precum la Drăgăşani, le dăm toată binecuvântarea noastră şi nu numai atât, dar rugăm chiar pe toate consiliile comunale şi judeţene din ţară, să se ocupe şi ele de uşurarea nevoilor poporului; niciodată nu vom oprì a se face această uşurare, din contră o aprobăm și rugăm chiar consiliile să o facă cât mai repede.

D-l *General I. Lahovari:* Aceasta este foarte bine.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanțe:* Acum, în ceea ce privește urmăririle fiscale, d-voastră trebue să știți că am luat măsuri generale de păsuire pentru cei în lipsă, nu s'a adresat nimeni la Ministrul de Finanțe fără a obținea asemenea înlesniri.

D-l *General I. Lahovari:* Nu poate venì fiecare la Ministerul de Finanţe, daţi ordine generale.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanțe:* S'au dat pe cât trebue; dar iarăş ordine aşà generale pentru păsuirea tuturor nu se pot da, căci atunci nu s'ar mai încassà nimic, şi situaţiunea financiară ar devenì deplorabilă.

Am prezentat bugetele acum o săptămână la Cameră.

Aţi văzut cât am socotit că se va încassà până la 31 Martie mai puţin decât în anul trecut? 26 milioane! Ce reprezentă aceste 26 milioane? Mult mai mult de jumătatea tuturor impozitelor directe. Și suntem nevoiţi, din nenorocire, să păsuim, nu numai pe ţărani, ci şi pe proprietarii mari şi pe arendașii din regiunile unde nu s'au făcut cereale; n'au produs nimic şi nu putem să le vindem vitele, ca să nu mai aibă la primăvară cu ce lucrà. Am dat ordine generale să nu se vândă vitele; măsura a fost luată întâiu pentru ţărani, dar în urmă am întins-o și la proprietari şi la arendaşi. Ce dispoziţiuni mai umane și mai apropiate cu situaţiunea nenorocită în care ne aflăm se puteau luà? Indrăznesc a spune că dacă veți căutà în arhivele Ministerului de Finance, nu veţi găsì că s'au luat vreodată măsuri aşà de întinse pentru uşurarea celor în suferinţă.

In ceea ce priveşte numeroasele observaţiuni ale d-lui T. Rosetti, din cari unele sunt la locul lor, voiu face mai întâiu o constatare fundamentală: nu faceţi nici o comparaţiune între ceea ce se petrece în nenorocitul an 1904, şi între ceea ce s'a petrecut la 1899, la 1894 și în alţi ani; comparaţiunea nu este posibilă:

atunci cu 3—4 milioane se puteà venì în ajutorul câtorva localităţi în lipsă, pe când în anul acesta vor trebuì peste 30 milioane, și să dea Dumnezeu să nu ne apropiem de 40 milioane.

In 1899 au suferit proprietarii și arendașii, agricultura mare, dar țăranii n'au suferit, căci s'a făcut porumb destul şi nutreţ foarte abundent; porumb a fost şi pentru export, pe când acum am început să importăm porumb şi am împărţit pentru hrană la ţărani şi grâu şi secară şi orz; a trebuit să avem chiar până astăzi recurs la toate aceste mijloace de hrană, la cari nici n'a avut nevoie să se gândească cineva în trecut.

D-l Rosetti nu-şi prea explică de ce ne servim de băncile populare spre a venì în ajutorul celor în lipsă.

Ii voiu răspunde că am recurs la dânsele pentrucă sunt 1.600 la număr. Vedeţi ce instrument de cercetări în toată ţara, ce mijloc de constatare a nevoilor, de îndeplinire a formalităţilor.

Avem 30 de administraţiuni financiare, 30 de prefecturi şi 1.600 de bănci populare.

Iată de ce am recurs la dânsele; nenorocirea fiind mai întinsă decât ori când, ca să o ușurăm trebue să ne servim de mijloace mai întinse decât ori când. Așà cum au mers lucrările, uzând de toate mijloacele de cari dispune Statul, n'ar mai fi fost trebuință să intervenim şi prin măsuri legislative, dacă n'am fi întâmpinat dificultăţi legale în căutarea resurselor la Banca Naţională.

In legea Băncii Naționale este prevăzut că banca nu poate să scompteze decât efecte cu termen de 100 de zile. In legea specială a băncilor populare şi a Cassei lor centrale, se zice, de altă parte, că această Cassă poate să reescompteze portofoliul băncilor populare, adică poliţele lor; dar acestea, ca să fie scomptabile la Banca Națională, ar trebuì să fie pe termen de 100 de zile, 3 luni. Cum să luăm însă dela țărani polițe pe trei luni, când ştim foarte bine că până într'un an nici vorbă nu poate fi ca ei să înceapă a plătì. Ne-am gândit dar să luăm dela țărani un contract pe un an şi, pe lângă aceasta, patru poliţe, arătându-se în contract că cele patru polițe, de câte 3 luni fiecare, nu reprezentă decât tot suma din contract. Aceste polițe deveniau scomptabile la Banca Naţională; dar vedeţi la ce mulțime imensă de hârtii ajungem cu această procedare, când ne gândim că pentru fiecare

împrumut trebue 5 acte autentificate, deosebit că contractul trebue să fie făcut în dublu exemplar. Pe lângă această complicare, ni s'a mai întâmplat şi un alt neajuns; populaţiunile rurale fiind simple și chiar administratorii băncilor populare puţin cunoscători de regulele comerciale, rândul întâiu de poliţe a fost mai tot greșit; a trebuit să le înapoiem, să se facă a doua oară şi chiar a doua oară multe au fost greșite şi nu se primesc de Banca Naţională; din cauza acestei mari încurcături nu am putut să luăm prin scompt decât puţini bani dela Bancă; cifra a aratat-o d-l Rosetti — d-l Carp, directorul al Băncii, nu erà sigur că cifra e exactă, nici eu nu sunt sigur,— dar cred că nu am ajuns nici la 400.000 lei.

Deci, aceste greutăţi ne-au silit să propunem legea în desbateri. Dacă Banca Naţională ar fi putut să iea în gaj contractele încheiate cu băncile populare şi să deschidă Cassei lor centrale un compt-curent pe baza acestui gaj, nu erà trebuinţă de legea de faţă. Insă legea specială a băncilor populare nu autorizà Cassa lor centrală să facă această oparaţiune foarte simplă. Legea ce vă propunem are de scop a introduce această mare simplificare în raporturile dintre Cassa centrală a băncilor populare şi Banca Naţională, pentru ca ajutoarele ce suntem nevoiţi să le dăm ţăranilor să se poată dobândì cu înlesnire și în mod cât mai larg.

D-l Rosetti ziceà că nu e natural ca Ministerul de Finanţe să se ocupe de această operaţiune, ci Ministrul de Interne. D-l Rosetti este înfluenţat în această părere tot de amintirile vechiului mod de a procede în asemenea cazuri: pentrucă așà s'a făcut când s'au împărţit ajutoare de 3—4 milioane, așà să se urmeze și acum; de ce nu se întreabă însă: bine este să lucreze singur Ministerul de Interne când se vor împărţì ajutoare de 30 de milioane?

S'a hotărît acum, ca administraţiunea Ministerului de Interne să constate nevoile, să împartă ajutoarele, să formeze rolurile. Din moment ce s'au încheiat rolurile, s'a isprăvit şi rolul administraţiunii. De aici, sarcina trece la Ministerul de Finanţe, la băncile populare.

Acestea sunt datoare să încheie contractele cu fiecare locuitor şi toate aceste contracte să le trimită la Cassa centrală, iar aceasta din urmă le pune în gaj și iea bani dela Banca Naţională.

Tot băncile populare, împreună cu perceptorii fiscului, rămân datoare să urmărească mai târziu pe debitori, să reînnoească la

trebuinţă contractele, să plătească treptat datoria la Banca Naţională. Iată întregul mecanism, şi eu socotesc că modul acesta de a lucrà e cel mai nemerit şi cel mai înlesnitor faţă cu o atât de vastă operaţiune şi care trebue să fie făcută cu cea mai mare repeziciune. Pe lângă aceasta avem un control mult mai larg: administraţiunea nu operează singură; după dânsa vin băncile populare şi agenţii Ministerului de Finanţe.

D-l Theodor Rosetti ne spuneà că rău am făcut de nu am dat perceptorilor sarcina să facă rolurile. D-sa credeà că băncile populare le fac. Să-mi dea voie să-i spun că nu fac nici băncile. nici perceptorii; rolurile le face administraţiunea, Ministerul de Interne. Iar contractele, pe baza acestor roluri, le fac băncile populare, iar nu perceptorii. Vă rog să faceţi deosebirea ce trebue făcută între un perceptor şi o bancă populară.

Aceasta are în capul ei tot ce e mai bun şi mai desinteresat într'un sat, cum e preotul, învăţătorul, fruntaşii. Care dintre aceştia oferă mai multe garanţii pentru Stat?

Sunt sigur că n'aveţi să ziceţi că acela este perceptorul.

Noi ne temem de perceptori: ei sunt tiranii satelor. Şi eu, care sunt şeful lor, prin urmare în măsură a-i cunoaşte, cred că bine am făcut să-i exclud dela facerea rolurilor şi dela încheierea contractului; rolul lor va începe la urmăriri şi împliniri şi acestea le vor face sub controlul băncilor populare.

Când am încredinţat băncilor săteşti o parte largă în ajutoarele ce le dăm poporaţiunilor rurale, am avut şi idea de a pune faţă în faţă, în timpuri grele, aceste poporaţiuni cu o instituţiune, pe care fundăm cele mai mari speranţe pentru viitor, în ceea ce priveşte educaţiunea poporului de a-şi face el singur acele economii de cari vorbià d-l Lahovari adineaurea, şi spre a învăţà cum se poate ajutà el singur la vreme de nevoie. Aveam această ocaziune de a pune faţă în faţă pe toţi locuitorii cu băncile lor populare, cari le vor fi de mare trebuinţă în viitor, şi n'am voit s'o pierdem.

Iată ideile practice, cred eu, cari ne-au îndemnat să recurgem la băncile populare, fără a ne ascunde de loc după degete, cum a spus d-l T. Rosetti. Ştim bine, că la urma urmelor tot creditul Statului este în joc, deoarece băncile populare n'au nici o responsabilitate; ele dau numai concursul lor Statului şi ţerii.

Evident că țăranul este obligat să plătească hrana ce i se dă acum, și el va plătì, cum a plătit întodeauna. Insă, dacă s'ar întâmplà ca unii din ei să nu poată plătì tot, după ce vor fi urmăriți câțiva ani dearândul, Statul va acoperì ceea ce va lipsì.

Cât despre grija ce aveți, că după cum e redactată legea, se va puteà ca Statul să rămână garant și în viitor pentru tot ce va luà în cont-curent Cassa centrală dela Banca Națională, vă atrag atențiunea asupra încă unui lucru, pe lângă cele ce v'a spus d-l Anton Carp.

Ce este Cassa centrală și Creditul agricol?

Este însuși Statul, este Ministerul de Finanțe.

Apoi credeți d-voastră, că aflându-se în aceste condițiuni, Cassa centrală are să poată angajà pe Guvern fără ca Guvernul să voească a fi angajat?

Nu vedeți cât de multe operațiuni, constatări, împărțiri de porumb, roluri, contracte, etc., trebue să fie făcute, pentru ca Guvernul su fie angajat. Credeți d-voastră că toate acestea au să se facă fără voia Guvernului? Unde este atunci pericolul?

S'a pus însă întrebarea, de ce s'a admis suprimarea din text a frazei: „In anii de lipsă de recoltă?“

S'a suprimat pentrucă contractele ce se încheie astă-zi cu țăranii, n'au să se achite într'un an. Nu putem sugrumà pe oameni ca să achite o astfel de datorie într'un singur an. Deci contractele se vor reînnoì în parte la anul viitor, și dacă va da Dumnezeu să fie un an de belșug, Banca Națională va zice: nu mai fac credit, căci anul acesta nu este un an de lipsă de recoltă.

Este dar o necesitate a situațiunii care ne face să suprimăm din lege aceste cuvinte.

Pericol nu există, pentrucă tot Statul este la Creditul agricol, tot Statul este și la Cassa centrală a băncilor populare și fără concursul Statului nu se poate face nimic în această afacere.

S'a mai făcut o obiecțiune, dar cred că ar fi de prisos să insist asupra ei. D-l T. Rosetti a zis că nu concordă împărțeala porumbului cu încheierea actelor cu țăranii; acestea se fac mai târziu, cum se făceà în trecut, în asemenea ocaziuni. Nu se încheià nici un act; înscriați pe țăran în în rol și alt nimic.

In ce e mai rea situațiunea astăzi? Pe lângă înscrierea în rol, se mai face și un contract. Eu văd din potrivă o mai mare

garanţie. Faptul că contractul nu se poate încheià în momentul chiar în care se împarte porumbul, are un singur inconvenient: trebue Statului un mai mare capital rulant, de aceea am deschis un credit de 2 milioane; pe urmă 1.250.000 s'au luat din fondul „Carol şi Elisabeta“, fond atât de binefăcător şi pe care trebue să ne gândim să-l augmentăm; fac deci 3 milioane şi un sfert, acesta este fondul de rulment. De acì înainte intră contractele, se cer avansuri dela Banca Naţională şi mergem înainte.

Dacă înainte vă mulţumiaţi cu înscrierea pur şi simplu în rol, şi nu făceaţi nici un contract cu împrumutaţii, acum avem o garanţie mai mult prin facerea contractelor. Trebue luată astăzi mai multă precauţiune decât altădată, căci altădată aveaţi 2—3 milioane de împărţit, iar astăzi se vor da 30 milioane.

Anul acesta a fost atât de excepţional de rău, încât nu trebue să ne întemeiem pe dânsul, ca să creăm instituţiunile viitoare. Vă întreb, d-lor, pe d-voastră, câţi sunteţi acì în Senat, oameni bătrâni, din cari mulţi au trecut de 60 ani, aţi mai apucat să se importe porumb în Ţara-Românească?

Voci: Nu.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe*: Pentru prima oară ţara s'a aflat într'o astfel de situaţie. Nu trebue dar să ne gândim la instituţiunile viitoare judecând după acest an cu desăvârşire excepţional.

In ceea ce priveşte instituţiunile viitorului, d-l Ion Lahovari a găsit pătulele de rezervă, arătându-ne feluritele lor avantagii.

Ei bine, d-lor, tocmai în ceea ce d-sa vede un avantaj, eu văd un desavantaj.

D-l Lahovari zice: când va vedeà ţăranul că are porumb în pătulul de rezervă, el va fi liniştit căci va şti că are ce mâncà.

Eu zic din contră: când va şti ţăranul că are acolo porumb de al lui, va aveà o idee fixă, cum va face să-l iea îndărăt. Are să-şi vândă porumbul ce mai are, ştiind că nu va fi lăsat să moară de foame, şi i se va da dela pătulul de rezervă.

Să vă spun acì o părere personală, nu angajez pe nimeni, pătulele de rezervă din trecut au fost o sorginte de abuzuri în dauna ţăranilor, tot aşà vor fi şi în viitor, dacă se vor reînfinţà.

Băgaţi de seamă la ce complicaţiuni nesfârşite duc aceste pătule de rezervă.

Trebue mai întâiu să controlezi producțiunea fiecărui țăran, să-i numeri banițele de porumb și la 20 să pui una în pătulul de rezervă; așà trebue să se facă la fiecare țăran în parte. După aceasta, porumbul acela nu poți să-l lași în perpetuitate în pătule, că se strică, trebue să-l premenești: la anul viitor trebue să-l scoți din pătule, să-l dai înapoi oamenilor și să pui altul nou; atunci se va naște ceartă, vei auzì: mie de ce-mi dai două banițe, căci eu am pus trei banițe în pătul, etc.

D-l *D. A. Sturdza, Președintele Consiliului:* Răfueala pătulelelor de rezervă s'a făcut în anul 1864, când s'au vândut toate pătulele: vedeți în arhive ce rezultate au dat.

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanțe:* Ce sorginte imense de străgăniri pentru populațiune! Nici idee nu trebue să mai fie, să ne întoarcem la acea măsură patriarhală de odinioară.

Voiu mai pune chestiunea și astfel: o baniță de porumb costă 3 lei. Dacă țăranul a făcut 40 de banițe și aceasta nu e mult, îi ieau pentru pătulul de rezervă două banițe care fac 6 lei; îi ieau dar 6 lei pe an. Ori i-ar da în porumb, ori i-ar da în bani, tot una este pentru dânsul, dar dându-i în bani are folos, pe când în natură are pagubă.

Dacă s'ar face o lege după care asigurarea să fie obligatorie, eu nu mă dau îndărăt înaintea unor asemenea obligativități, cari în trecut se numiau socialiste, dar la cari astăzi toți se închină, și veți obligà pe fiecare părinte de familie, pe fiecare contribuabil a depune ca asigurare, nu câte 6 lei pe an, ci numai pe jumătate, câte 3 lei, aceasta va face peste 3 milioane pe an, și dacă s'ar capitalizà aceste 3 milioane pe an într'o serie de ani, vedeți ce capital se va face la dispoziția celor în lipsă la vreme de nevoie.

Dar avem un mijloc și mai simplu de a face asemenea asigurări; sunt băncile populare, advărate casse de economie și capitalizare în sate. Când țăranul va depune singur banul său la banca populară, chiar obligat de ar fi la aceasta, el n'are să privească depunerea ca un impozit, fiindcă va aveà la el condicuța băncii, care îi arată averea lui în orice moment, dar nu va puteà luà banii. decât atunci când nu va aveà ce mâncà.

De ce să mai recurgem dar la complicațiunea pătulelor de rezervă? Fă pătule, apără-le de câini, de șoareci, de pasări; ba împarte porumbul, ba pune altul la loc, ba pritocește-l în toți ani...,

o stare de lucruri ce nu se poate admite într'o societate câtuş de puţin civilizată.

Dacă n'ar fi decât faptul că porumbul nu se capitalizează, pe când banul se capitalizează; porumbul, din contra, scade din mai multe cauze, pe când banul creşte, încă ar fi de ajuns ca pătulele de rezervă să fie condamnate.

D-lor, bine este ca toate aceste chestiuni ce interesează societatea să se lămurească, dar mai bine este încă să ne silim să dăm acum ajutorul ce se cere Cassei centrale a băncilor populare. Procurăm o înlesnire foarte mare, care alt-fel n'ar puteà fi dobândită decât printr'un împrumut public. Vă las pe d-voastră judecători: în situaţiunea în care ne aflăm, ce e mai bine: a se deschide un credit în condiţiunile acestea, sau să se facă un împrumut? Cred că toţi sunteţi de acord a se face înlesnirea sub forma ce am propus, şi dacă e aşà, expediaţi, vă rog, legea mai curând. (Aplauze)

Voci: Inchiderea discuţiei.

Se pune la vot închiderea discuţiunii, şi se admite.

— Se pune la vot luarea în consideraţiune a legii, şi se primeşte.

— Articolele 1 şi 2 se cetesc şi se admit pe rând fără discuţiune.

— Se procede la votarea legii în total cu bile.

D-l *Vicepreşedinte Al. Nicolaid:* Rezultatul votului:

Votanţi.	55
Majoritate reglementară . .	32
Bile albe	55

Legea s'a admis cu unanimitate de voturi. (Aplauze).

. . . .

Desb. Senat. 1904, pag. 19—26.

11. Decretul de sancţionare a legii modificătoare a art. 11 al legii băncilor populare.

CAROL I,

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională, Rege al României.

La toţi de faţă şi viitori sănătate.

Corpurile legiuitoare au votat şi Noi sancţionăm ce urmează:

Lege pentru introducerea unor nouă dispozițiuni în Art. 21 din legea asupra băncilor populare sătești.

Art. 1. La art. 21 din legea asupra băncilor populare sătești se introduce un nou aliniat *d*, în cuprinderea următoare:

„Să depună în gaj comercial contractele de împrumuturi făcute de băncile populare sătești și trecute la ordinul Cassei centrale a băncilor populare, spre a luà bani cu împrumutare în cont-curent, de preferință dela Banca Națională.

„Imprumuturile făcute în aceste condițiuni, întru cât ar reprezentà producte de hrană date drept bani locuitorilor agricoli, sunt garantate de Stat până la suma de lei 20.000.000 și vor fi scutite de orice taxe de timbru".

Art. 2. Orice dispozițiuni contrarii legii de față sunt și rămân abrogate.

Această lege s'a votat de Adunarea deputaților, în ședința dela 24 Noemvrie anul 1904, și s'a adoptat cu majoritate de 72 voturi.

Președinte, *M. Pherekyde.* Secretar, *C. Rușavețeanu.*
(L. S. A. D.)

Această lege s'a votat de Senat, în ședința dela 25 Noemvrie anul 1904, și s'a adoptat cu unanimitate de 55 voturi.

Președinte, *P. S. Aurelian.* Secretar, *A. Iliescu.*
(L. S. S.)

Promulgăm această lege și ordonăm ca ea să fie învestită cu sigiliul Statului și publicată prin *Monitorul Oficial.*

Dat în București, la 1 Decemvrie 1904.

(L. S. St.) CAROL.

Ministrul de Finanțe, *E. Costinescu.*
Ministrul de Justiție, *Al. Gianni.*

No. 3.062.

Mon. of. 1904, pag. 7433.

12. Ședința dela 3 Decemvrie 1904 a Camerei.

. . . .

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanțe,* dă cetire următorului proiect de lege.

Proiect de lege pentru introducerea unei nouă dispozițiuni în art. 21 din legea asupra băncilor populare sătești și a Cassei lor centrale.

Art. 1. La art. 21, alin. *d*, din legea băncilor populare sătești și a Cassei lor centrale se adaogă un aliniat în următoarea cuprindere: „Primarii vor aveà competința să autentifice aceste contracte de împrumut, dacă sunt colective, până la orice sumă".

Art. 2. Orice dispozițiuni contrarii legii de față sunt și rămân abrogate.

Ministrul Finanțelor, *E. Costinescu.*

D-lor, este o nouă îmbunătățire pentru a puteà merge și mai iute cu ajutorul ce trebue să-l dăm sătenilor în lipsă de hrană. (Aplauze).

Această nouă înlesnire constă în lucrul următor: în loc de a se face un contract cu fiecare locuitor dintr'o comună, cum erà regula veche, să se facă un contract colectiv, un singur contract cu toții. Dar atunci primăria locală nu mai are competința să autentifice, din cauză că suma devine mare și trebue ca această competință să-i fie dată printr'un articol special din lege, pentru ca să mergem cât se poate mai iute cu acest ajutor. Cum vedeți, proiectul e de cea mai mare urgență și vă rog să treceți imediat în secții spre a-l luà în deliberare.

Voci: Da, da.

D-l *Vicepreședinte:* Consult Adunarea asupra propunerii d-lui Ministru de Finanțe, pentru intervertirea ordinei de zi.

— Adunarea consultată admite intervertirea ordinei de zi.

. . . .

D-l *Vicepreședinte* ocupă fotoliul prezidențial: D-l Dimitru are cuvântul.

D-l *C. Dumitriu*, *raportor*, dă cetire următorului raport și proiect de lege:

Domnilor deputați,

Comitetul delegaților de secțiuni, compus din:

D-l	D. Protopopescu	pentru	secțiunea	II
„	Cerchez D.	„	„	III
„	Buicliu Gr.	„	„	IV

D-l Schileru D. pentru secțiunea V
„ Frumușanu N. „ „ VI
„ Purcăreanu I. „ „ VII

și subsemnatul pentru secția I, întrunindu-se în ziua de 3 Decemvrie a. c., sub președința d-lui D. Protopopescu, a luat în cercetare proiectul de lege, pentru introducerea unor nouă dispozițiuni la art. 21 din legea asupra băncilor populare sătești și a Cassei lor centrale și l-a admis în unanimitate, astfel cum a fost prezentat, rugându-vă prin subscrisul, ca să binevoiți, d-lor deputați, a-l votà și d-voastră. Prin participare în mod colectiv în unul și acelaș act nu se înțelege că împrumutații s'au obligat în mod solidar.

Raportor, *C. Dimitriu.*

Proiect de lege pentru introducerea unei nouă dispozițiuni în art. 21 din legea asupra băncilor populare sătești și a Cassei lor centrale.

Art. 1. La art. 21, aliniatul *d* din legea băncilor populare sătești și a Cassei lor centrale, se adaugă un aliniat în următoarea cuprindere: „Primarii vor aveà competința să autentifice aceste contracte de împrumut, dacă sunt colective, până la orice sumă".

Art. 2. Orice dispozițiuni contrarii legii de față sunt și rămân abrogate.

D-lor, proiectul a fost admis cu această explicare: „prin participare în mod colectiv în unul și acelaș act, nu se înțelege că împrumutații s'au obligat în mod solidar".

— După adoptarea luării în considerațiune și a articolelor în parte, se pune la vot legea în total cu bile, și rezultatul scrutinului este cel următor:

Votanți	85
Majoritate regulamentară	46
Bile albe	84
Bile negre	1

D-l *Vicepreședinte:* Adunarea a adoptat proiectul de lege.

. . . .

Desb. Ad. dep 1904, pag. 51.

13. Şedinţa dela 4 Decemvrie 1904 a Senatului.

. . . .

D-l *C. Climescu*, raportor al comitetului delegaţilor, dă cetire următorului raport şi proiect de lege:

Domnilor senatori,

Proiectul de lege prin care se introduce o nouă dispoziţiune în art. 21 din legea asupra băncilor populare săteşti şi a Cassei lor centrale, votat şi adoptat de Adunarea deputaţilor în şedinţa dela 3 Decemvrie 1904, şi adus în deliberarea Senatului cu Mesagiul regal No....... dela 4 Decemvrie 1904, secţiunile d-voastre luându-l în cercetare, toate l-au admis numind delegaţi:

Secţiunea I pe d-l Const.-Râmniceanu;
„ II pe subsemnatul;
„ III pe d-l Alex. Băicoianu;
„ IV pe d-l M. Corbescu;
„ V pe d-l Gr. Columbeanu, cari, întrunindu-se în ziua de 4 Decemvrie 1904, s'au constituit în comitet al delegaţilor, sub preşedinţa d-lui Alex. Băicoianu.

Având în vedere că în starea actuală a legislaţiunii noastre, dacă sătenii ar încheià contracte colective cu băncile populare în schimbul produselor ce li se dau de Stat, ele nu ar puteà fi autentificate de primăria locala, din cauză că ar întrece cu mult suma până la care primarii sunt competenţi să autentifice, şi astfel băncile populare ar fi nevoite să se adreseze judecătoriilor de pace sau tribunalelor, de unde ar rezultà o mare pierdere de timp;

Considerând că scopul proiectului de lege ce se propune de către d-l Ministru de Fnanţe este de a se înlăturà acest mare inconvenient;

Pentru aceste motive, comitetul a încuviinţat, în unanimitate, modificarea art. 21 din legea băncilor populare, şi, prin subsemnatul, ve roagă, d-lor senatori, a da înalta d-voastre aprobare următorului proiect de lege.

Raportor, *C. Climescu.*

Lege pentru introducerea unei nouă dispozițiuni în art. 21 din legea asupra băncilor populare și a Cassei lor centrale.

Art. unic. — La art. 21, alin. *d*, din legea asupra băncilor populare sătești și a Cassei lor centrale, se adaugă un aliniat în următoarea cuprindere:

„Primarii vor aveà competința să autentifice aceste contracte de împrumut, dacă sunt colective, până la orice sumă".

Această lege s'a votat de Adunarea deputaților, în ședința dela 3 Decemvrie anul 1904, și s'a adoptat cu majoritate de *optzeci și patru* voturi, contra a *unu*.

Vicepreședinte, *I. G. Poenaru-Bordea.*
(L. S. A. D.) Secretar, *St. C. Ioan.*

D-l *Vicepreședinte Gr. Macri:* Discuțiunea generală est deschisă.

D-l *Ioan Lahovari:* D-lor, deșì este deschisă discuțiunea generală, însă observațiunea mea va fi numai asupra unui punct, fiindcă legea neavând decât un singur articol, cred că în loc să aștept discuțiunea pe articole, voiu puteà face observațiunea mea acum, observațiune pe care d-l Ministru o cunoasce din secțiuni. Iata asupra cărui punct doresc să fiu lămurit.

Aceste contracte colective, cari se petrec între mai mulți țărani, în temeiul cărora iau bani pentru procurare de porumb, sunt relative la operațiuni comerciale, căci aceste contracte sunt depuse de băncile populare la Banca Națională și scontate de dânsa, și așà fiind, este un principiu în obligațiunile comerciale, că atunci când mai multe persoane sunt iscălite în aceeaș obligațiune, ele sunt solidare între dânsele.

S'ar puteà întâmplà că 200 țăranì să fie semnați în aceeaș obligație colectivă și cred că nu este în intențiunea nimănuì, ca acei 200 de țărani, de exemplu, să fie răspunzători unul pentru altul; dacă a murit vreunul, sau a devenit insolvabil un altul, să fie apucați ceialți, dejà destul de greu sunt încercați prin necesitatea de a cumpărà porumb, cu 77 lei chila, care se plătià înainte cu 32—35 lei.

Aș solicità dela d-l Ministru de Finanțe să facă, și în Sanat, declarațiunea pe care ne-a făcut-o în secțiuni, adică în formularele de contracte, cari au să se trămită în toate satele, pentru

facerea acestor împrumuturi, să se prevadă o clauză, prin care să se excludă, în mod formal, solidaritatea.

Aşà că, deşì în lipsă de clauză ar fi solidaritate, dar punânduse în contracte o asemenea clauză, şi făcânduse în şedinţă publică o asemenea declaraţiune din partea d-lui Ministru de Finanţe, cu modul acesta orice pericol va fi înlăturat.

D-l *E. Costinescu*, *Ministru de Finanţe:* D-lor, adineaori, cerând ungenţa asupra acestui proiect de lege, am avut onoare să vă declar că, deşì aceste contracte vor fi colective, însă responsabilitatea colectivă este cu desăvârşire exclusă; fiecare se va obligà numai pentru sine şi numai pentru sumele cari vor fi înscrise în contract pentru fiecare; dar, ca să nu fie îndoeală, şi înaintea unui tribunal să nu fie posibil a se da o altă interpretare, am spus că voiu face din această dispoziţiune obiectul unei clauze în contract, adică: în contracte se va zice că nu este responsabilitate colectivă, ci că fiecare este obligat numai pentru suma înscrisă pe seama lui.

Formularele vor fi trimise de acì şi vor cuprinde clauza că obligaţiunea nu este solidară, spre a se înlăturà orice temere de obligaţiune solidară.

— Nemai cerând nimeni cuvântul, se pune la vot luarea în consideraţie şi se primesce.

— Se cetesc art. 1 şi 2 şi, punânduse la vot, se primesc fără discuţiune.

— Se pune la vot cu bile legea în total.

D-l *Vicepreşedinte Gr. Macri:* Rezultatul votului:

Votanţi.	48
Majoritate regulamentară .	32
Bile albe	48

Legea s'a admis cu unanimitate de voturi.

. . . .

Desb. Senat. 1904, pag. 58.

14. Decretul de sancţionare a legii pentru introducerea unei nouă dispoziţii în art. 21 al legii băncilor populare.

CAROL I,

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională, Rege al României.

La toţi de faţă şi viitori, sănătate:

Corpurile legiuitoare au votat şi Noi sancţionăm ce urmează:

Lege pentru introducerea unei nouă dispoziţiuni în art. 21 din legea asupra băncilor populare săteşti şi a Cassei lor centrale.

Art. 1. La art. 21, aliniatul *d* din legea asupra băncilor populare săteşti şi a Cassei lor centrale, se adaogă un aliniat, în următoarea cuprindere:

„Primarii vor aveà competinţă să autentifice aceste contracte de împrumut, dacă sunt colective, până la orice sumă“.

Art. 2. Orice dispoziţiuni contrarii legii de faţă sunt şi rămân abrogate.

Această lege s'a votat de Adunarea deputaţilor, în şedinţa dela 3 Decemvrie anul 1904, şi s'a adoptat cu majoritatea de 84 voturi, contra 1.

Vicepreşedinte *I. G. Poenaru-Bordea.*

(L. S. A. D.) Secretar, *St. C. Ioan.*

Această lege s'a votat de Senat, în şedinţa dela 4 Decemvrie anul 1904, şi s'a adoptat cu unanimitate de 48 voturi.

Prrşedinte, *P. S. Aurelian.* Secretar, *D. Bottez.*

(L. S. S.)

Prolungăm această lege şi ordonăm ca ea să fie învestită cu sigilul Statului şi publicată prin *Monitorul Oficial.*

Dat în Bucureşti, la 8 Decemvrie 1904.

(L. S. St.) CAROL.

Ministrul de Finanţe, *E. Costinescu.*

Ministrul de Justiţie, *Al. Gianni.*

No. 3.136.

Mon. Of. 1904, pag. 7598.

15. Şedinţa dela 26 Noemvrie 1904 a Camerei.

. . . .

D-l *I. Procopiu:* D-lor deputaţi, mai mult de 20 dintre colegii noştri din Cameră depun un proiect de lege, din iniţiativă parlamentară, prin care cer ca avantagiile ce se acordă de băncile populare populaţiunii dela sate să se întindă şi la populaţiunea agricolă dela oraşe. Cer totdeodată şi urgenţa.

Iată proiectul:

Domnilor deputaţi,

In curs de aproape doi ani, de când legea asupra „băncilor populare săteşti şi a Cassei lor centrale", votată de D-voastră, a fost aplicată, experienţa a dovedit că pentru desvoltarea societăţilor cooperative de credit la sate e nevoie de introdus în această lege mai multe modificări, şi anume:

1) Dispoziţiunea dela art. 9, alin. *c*, că numai împrumuturile până la 100 lei sunt scutite de timbru, aduce o mare piedică desvoltării acestor societăţi şi impune o mare sarcină ţăranilor ce voesc să se împrumute; căci, pe de o parte, stavilesc împrumuturi mai mari de 100 lei, iar pe de alta, ţăranii cari au nevoie de vite, pluguri, seminţe, etc., pentru cari trebuesc să se împrumute cu o sumă mai mare de 100 lei, trebue să plătească şi aceste taxe de timbru, cari agravează în mod cu totul disproporţionat sarcinele ce li se impun pentru achitarea acestor datorii.

Pentru aceasta am ridicat această sumă şi am prevăzut că toate operaţiile până la valoarea de 300 lei vor fi scutite de taxa de timbru pentru toate băncile populare.

2) Dispoziţiunea dela art. 31, alin. *a*, care prevede că banca populară nu va admite ca membri decât locuitorii din comuna de reşedinţă şi *cel mult încă din o comună limitrofă*, împiedică în multe localităţi, unde comunele sunt mici, de a se înfiinţà asemenea bănci, deoarece numai în două comune vecine nu se găseşte un număr suficient de membri; de aceea la acest aliniat am adăogat că banca poate, cu învoirea Cassei centrale, să admită ca membri locuitori din mai mult de două comune.

3) Experienţa a dovedit că pentru o bună administraţie a băncilor, cu un capital mai mare de 10.000 lei, suma de 10%

din beneficii, prevăzută de art. 31, alin. *g*, pentru cheltuelile de administrație, este insuficientă, şi de aceea am ridicat această sumă la 15% din beneficii.

4. Criza actuală agricolă a dovedit că micile noastre comune urbane, cari sunt formate în mare parte de locuitori cari trăesc numai din munca pământului, au aceleaşi nevoi şi aceleaşi suferinţe ca şi locuitorii satelor şi deci şi pentru ei crearea de bănci populare ar răspunde exact la aceleaşi necesităţi ca şi la sate; de aceea am prevăzut să se intercaleze în legea băncilor populare un articol nou, în care să se prevadă că locuitorii agricoli din comunele urbane pot formà şi ei bănci populare în condiţiunile prevăzute în menţionata lege.

Pentru ca asemenea bănci populare creata în oraşe să nu se îndepărteze cu timpul dela menirea lor, am prevăzut ca garanţie ca, într'un asemenea caz, Creditul agricol şi Cassa centrală să aibă dreptul a le retrage avantagiile legii băncilor populare.

5. Pentru desvoltarea şi mai mult a creditului la sate şi pentru înlesnirea şi mai mare a operaţiunilor băncilor populare, am prevăzut că mai multe asemenea bănci, cari fiecare întrunesc condiţiile cerute de lege şi cari se găsesc în aceeaş regiune, să se poată federà între ele şi biroul acestor bănci federate să lucreze direct cu Cassa centrală.

6. Pentru a uşurà cât mai mult cheltuelile de administraţie a acestor bănci şi pentru a scutì astfel de nouă sarcini pe ţăranii împrumutaţi, am prevăzut că corespondenţa băncilor populare cu autorităţile publice şi cu Cassa centrală să fie scutită de taxele poştale.

Acestea sunt, d-lor senatori, modificările pe cari avem onoare a le propune la legea băncilor populare săteşti.

Aceste modificări au fost recunoscute ca necesare şi de congresul general al băncilor populare ţinut în acest an la Focşani, după iniţiativa luată de Cassa centrală, şi au fost admise şi de d-l Ministru de Finanţe.

Fiind dat rolul important pe care, în momentul de faţă, aceste bănci sunt chemate a-l îndeplinì şi avântul ce le poate da îmbunătăţirile ce propunem, sperăm, d-lor senatori, că ne veţi da tot concursul ca aceste modificări să fie introduse în lege.

Proiect de lege pentru completarea şi modificarea unora din dispoziţiunile legii asupra băncilor populare săteşti din 28 Martie 1903.

Art. I. Articolele de mai jos ale legii asupra băncilor populare sătești şi a Cassei lor centrale din 28 Martie 1903 se modifică după cum urmează:

A) La art. 9, ultimul aliniat, cuvintele „100 lei" se înlocuesc cu „300 lei".

B) La art. 12, cuvintele „100 lei" se înlocuesc cu 300 lei" şi cuvintele „primăria locului de reședinţă al împrumutatului" prin cuvintele „primăria sediului băncii".

C) La art. 31 *a*, se adaugă un aliniat: „ea poate admite, însă cu învoirea Cassei centrale, și membri din *mai mult de două comune*".

D) La art. 31 *g*, cuvintele „peste 10%o din beneficiu" se înlocuesc prin cuvintele „peste 15%o din beneficiu".

Art. II. Se intercalează următoarele dispoziţiuni după art. 36 din legea asupra băncilor populare sătești şi a Cassei lor centrale:

A) Băncile populare formate de locuitori muncitori agricoli din comunele urbane se vor constituì şi vor funcţionà conform dispoziţiunilor legii de faţă.

Indatoririle puse prin această lege și prerogativele acordate primarilor comunelor rurale şi judecătoriilor comunale se vor îndeplinì şi executà de judecătorii de pace din orașul de reședinţă al băncii.

Actul constitutiv şi statutele unor asemenea bănci nu se vor legalizà decât după aprobarea dată de administraţia Creditului agricol și a Cassei centrale a băncilor populare sătești.

De asemenea, când s'ar constatà că vreuna din aceste bănci s'a îndepărtat dela menirea ei, administraţia Creditului agricol şi a Cassei cenirale a băncilor populare săteşti are dreptul de a le retrage toate avantagiile legii de faţă.

B) Mai multe bănci populare săteşti dintr'o regiune se pot federà între ele pentru asigurarea creditului şi înlesnirea operaţiilor lor.

Dacă băncile federate, fiecare în parte, întrunesc condiţiile

prevăzute în art. 31 din legea băncilor populare, federaţia, astfel formată, poate lucrà cu Cassa centrală a băncilor populare.

Formalităţile de constituirea băncilor populare săteşti sunt aplicabile şi acestor federaţiuni.

C) Corespondenţa băncilor populare săteşti cu Cassa centrală este scutită de orice taxe poştale.

Art. III. Ministerul de Finanţe este autorizat a pune în concordanţă cu legea de faţă numerotaţia articolelor din legea asupra băncilor populare săteşti şi a Cassei lor centrale.

Ioan D. Procopiu, V. G. Mortzun, V. Antonescu, G. C. Dragu, I. Simionescu-Râmniceanu, N. Coculescu, G. Văsescu, C. Vidraşcu, C. Stere, C. D. Dimitriu, C. M. Ciocazan, D. Protopopescu, Gr. Oteteleşeanu, I. G. Purcăreanu, Gheorghiu Ath. Athanasie, Stavri Brătianu, I. Mitescu, Al. Radovici, Dr. Angelescu, C. Cernescu, D. Matak, N. Crapeleanu, Al. Culoglu, Th. Vasiliu, Dincă Schileru, I. Dem. Agraru, C. Dimitrescu-Iaşi, C. Mille.

. . . .

Desb. Ad. dep. 1904, pag, 29.

16. Şedinţa dela 30 Noemvrie 1904 a Camerei.

. . . .

D-l *Vicepreşedinte:* D-lor deputaţi, s'a depus pe biuroul Adunării raportul asupra proiectului relativ la completarea şi modificarea unora din dispoziţiunile legii asupra băncilor populare săteşti.

Pentru acest proiect de lege Camera a votat urgenţa, şi vă rog să binevoiţi a fixà ziua când urmează să se iea în discuţiune.

Voci: Astăzi.

Se pune la vot propunerea de a se luà imediat în discuţiune acest proiect de lege şi se admite.

D-l *I. Procopiu, raportor,* dă cetire următorului raport şi proiect de lege:

Domnilor deputaţi,

Comitetul delegaţilor de secţiuni, compus din d-nii: V. Antonescu pentru secţiunea I, D. Protopopescu pentru secţiunea II, D. Moruzi pentru secţiunea III, I. Stănculeanu pentru secţiunea IV, St. Ioan pentru secţiunea VI, C. Stere pentru secţiunea VII şi

subsemnatul pentru secţiunea V, întrunindu-se azi, 29 Noemvrie, sub preşedinţa d-lui D. Protopopescu, a luat în cercetare proiectul de lege, propus din iniţiativă parlamentară, pentru *completarea și modificarea unora din dispozițiunile legii asupra băncilor populare sătești din 28 Martie 1903* şi, după discuţiunile urmate, l-a admis, făcându-mi onoarea a mă numì raportor.

Domnilor deputați,

In curs de aproape doi ani, de când legea asupra „băncilor populare sătești şi a Cassei lor centrale", votată de d-voastră, a fost aplicată, experienţa a dovedit că pentru desvoltarea societăţilor cooperative de credit la sate e nevoie de introdus în această lege mai multe modificări și anume:

1. Dispoziţiunea dela art. 9, alin. *c*, că numai împrumuturile până la 100 lei sunt scutite de timbru, aduce o mare piedică desvoltării acestor societăţi şi impune o mare sarcină ţăranilor ce voesc să se împrumute; căci, pe de o parte, stavilesc împrumuturile mai mari de 100 lei, iar pe de alta, ţăranii cari au nevoie de vite, pluguri, seminţe, etc., pentru cari trebuesc să se împrumute cu o sumă mai mare de 100 lei, trebue să plătească şi aceste taxe de timbru, cari agravează în mod cu totul disproporționat sarcinile ce li se impun pentru achitarea acestor datorii.

Pentru aceasta s'a ridicat această sumă și s'a prevăzut că toate operațiile până la valoarea de 300 lei vor fi scutite de taxa de timbru pentru toate băncile populare.

2. Dispoziţiunea dela art. 31. alin. *a*, care prevede că banca populară nu va admite ca membri decât locuitorii din comuna de reşedinţă și cel mult încă din o comună limitrofă, împiedică în multe localităţi, unde comunele sunt mici, de a se înfiinţà asemenea bănci, deoarece numai în două comune vecine nu se găsesc un număr suficient de membri; de aceea, la acest aliniat s'a adăugat că banca poate, cu învoirea Cassei centrale, să admită ca membri locuitori din mai mult de două comune.

3. Experiența a dovedit că *pentru o bună administrație* a băncilor, cu un capital mai mare de 10.000 lei, suma de 10 %
din beneficii, prevăzută de art. 31, alin. *g*, *pentru cheltueli de administrație, este insuficientă*, şi de aceea s'a ridicat această sumă la 15% din beneficii.

4. Criza actuală agricolă a dovedit că micile noastre comune urbane, cari sunt formate în mare parte de locuitori cari trăesc numai din munca pământului, au aceleaşi nevoi şi aceleaşi suferințe ca și locuitorii satelor, şi deci şi pentru ei crearea de bănci populare ar răspunde exact la aceleaşi necesităţi ca şi la sate; de aceea s'a decis ca să se intercaleze în legea băncilor populare un articul nou, în care să se prevadă că locuitorii agricoli din comunele urbane pot formà şi ei bănci populare în condiţiunile prevăzute în menționata lege.

Pentru ca asemenea bănci populare create în oraşe să nu se îndepărteze cu timpul dela menirea lor, s'a prevăzut ca garanție ca, într'un asemenea caz, administrația Creditului agricol şi a Cassei centrale a băncilor populare să aibă dreptul a le retrage avantagiile ce această lege le acordă.

5. Pentru desvoltarea şi mai mult a creditului la sate şi pentru înlesnirea și mai mare a operațiunilor băncilor populare, s'a prevăzut că mai multe asemenea bănci, cari întrunesc fiecare în parte condiţiile cerute de lege, să se poată federà între ele şi biuroul acestor bănci federate să lucreze direct cu Cassa centrală.

6. Pentru a uşurà cât mai mult cheltuelile de administraţie a acestor bănci și pentru a scutì astfel de nouă sarcini pe țăranii împrumutaţi, s'a prevăzut ca corespondenţa băncilor populare cu Cassa centrală să fie scutită de taxele poștale.

Acestea sunt, d-lor deputaţi, modificările pe cari împreună cu mai mulţi colegi am avut onoarea a le propune la legea băncilor populare săteşti.

Aceste modificări au fost recunoscute ca necesare și de congresul general al băncilor populare, ţinut în acest an la Focşani, după iniţiativa luată de Cassa centrală, și au fost admise și de d-l Ministru de Finanțe.

Fiind dat rolul important pe care în momentul de faţă aceste bănci sunt chemate a-l îndeplinì și avântul ce le pot da îmbunătăţirile propuse, delegaţii secţiunilor d-voastre au admis toate aceste modificări și sper, d-lor deputați, că și d-voastră veţi binevoì a aprobà ca ele să fie introduse în lege.

Raportor, *Ioan D. Procopiu.*

Proiect de lege pentru completarea şi modificarea unora din dispoziţiunile legii asupra băncilor populare săteşti din 28 Martie 1903.

Art. I. Articolele de mai jos ale legii asupra băncilor populare săteşti şi a Cassei lor centrale din 28 Martie 1903 se modifică după cum urmează:

A) La art. 9, ultimul aliniat, cuvintele „100 lei“ se înlocuesc cu „300 lei“.

B) La art. 12, cuvintele „100 lei“ se înlocuesc cu „300 lei“ și cuvintele „primăria locului de reședinţă al împrumutatului“ prin cuvintele „primăria sediului băncii“.

C) La art 31 *a)* se adaugă un aliniat: „ea poate admite, însă cu învoirea Cassei centrale, şi membri din *mai mult de două comune*“.

D) La art. 31 *g)*, cuvintele „peste 10% din beneficiu“ se înlocuesc prin cuvintele „peste 15% din beneficiu“.

Art. II. Se intercalează următoarele dispoziţiuni după art. 36 din legea asupra băncilor populare săteşti şi a Cassei lor centrale:

A) Băncile populare formate de locuitorii muncitori agricoli din comunele urbane se vor constituì şi vor funcționà conform dispozițiunilor legii de faţă.

Indatoririle puse prin această lege și prerogativele acordate primarilor comunelor rurale şi judecătoriilor comunale se vor îndeplinì şi executà de judecătorii de pace din oraşul de reședință al băncii.

Actul constitutiv și statutele unor asemenea bănci nu se vor legalizà decât după aprobarea dată de administraţia Creditului agricol şi a Cassei centrale a băncilor populare săteşti.

De asemenea, când s'ar constatà că vreuna din aceste bănci s'a îndepărtat dela menirea ei, administraţia Creditului agricol și a Cassei centrale a băncilor populare sătești are dreptul de a le retrage toate avantagiile legii de faţă.

B) Mai multe bănci populare sătești dintr'o regiune se pot federà între ele pentru asigurarea creditului și înlesnirea operațiilor lor.

Dacă băncile federate, fiecare în parte, întrunesc condiţiile prevăzute în art. 31 din legea băncilor populare, federația, astfel formată, poate lucrà cu Cassa centrală a băncilor populare.

Formalităţile de constituirea băncilor populare săteşti sunt aplicabile şi acestor federaţiuni.

C. Corespondenţa băncilor populare săteşti cu Cassa centrală este scutită de orice taxe poştale.

Art. III. Ministerul de Finanţe este autorizat a pune în concordanţă cu legea de faţă numerotaţia articolelor din legea asupra băncilor populare săteşti şi a Cassei lor centrale.

Raportor, *Ioan D. Procopiu.*

După adoptarea luării în consideraţiune şi votarea articolelor în parte, se pune la vot proiectul de lege în total cu bile şi rezultatul scrutinului este cel următor:

Votanţi 67
Majoritate regulamentară . . 47
Bile albe 58
Bile negre 9

D-l *Vicepreşedinte:* Adunarea a adoptat proiectul de lege.

. . . .

Desb. Ad. dep. 1904, pag. 34.

17. Şedinţa dela 1 Decemvrie 1904 a Camerei.

. . . .

D-l *Vicepreşedinte:* D-lor, s'au depus la biurou rapoartele comitetului delegaţilor asupra a trei proiecte de legi: primul privitor la constituirea şi controlul societăţilor cooperative săteşti, de producţie şi consumaţie, al doilea relativ la amânarea recensământului general al contribuţiunilor directe şi al treilea privitor la proibiţiunea exportului porumbului.

Rog onor. Cameră să se pronunţe dacă încuviinţează să se iea în discuţiune chiar azi aceste proiecte de legi.

Voci: Da, da.

D-l *Vicepreşedinte:* D-l Ştefan C. Ioan are cuvântul.

D-l *Ştefan C. Ioan,* în locul d-lui raportor, dă cetire următorului raport şi proiect de lege:

Domnilor deputați,

Comitetul delegaților de secțiuni, compus din d-nii:

G. Diamandi pentru secția I;
D. Protopopescu „ „ II;
D. Moruzi „ „ III;
G. Panu „ „ IV;
C. Cernescu „ „ V;
Dr. I. Radovici „ „ VI, și subsemnatul pentru secția VII, întrunindu-se în ziua de 30 Noemvrie 1904, sub președința d-lui D. Moruzi, a luat în discuțiune proiectul de lege, din inițiativa Adunării, privitor la constituirea și controlul societăților cooperative sătești de producție și consumație, și l-a admis întocmai cum a fost prezentat, pentru următoarele motive:

Domnilor deputați,

Mișcarea economică din satele noastre, căreia i s'a dat un mare avânt, mulțumită legii asupra băncilor populare, votată de d-voastră acum doi ani, e stânjinită prin imposibilitatea de fapt de a se organizà la sate societăți cooperative de producție și consumație, — singurul mijloc de a învinge toate dificultățile ce stau în calea gospodăriei țărănești, — care e o gospodărie mică, prin firea lucrurilor, și numai prin asociație ar puteà să introducă în cultura pământului mașini, îngrășăminte, rasse mai ameliorate de vite de muncă, și alte îmbunătățiri.

Băncile populare, cari pun la dispoziția săteanului un credit ieftin, nu pot să aducă în această privință toate foloasele, fiindcă sunt silite să se mărginească la acordarea împrumuturilor numai gospodăriilor individuale, și astfel nu-și pot îndeplinì toată misiunea ca instrument de propășire economică a clasei rurale.

In adevăr, în starea actuală a legislației noastre, societățile cooperative de producție și consumație nu se pot constituì decât îndeplinind formalitățile grele, numeroase și costisitoare ale Codului comercial.

Dar, în fața novoilor reale ale vieții, s'a constatat că sătenii noștri au căutat să înconjoare dificultățile acestea, impunând băncilor populare operațiuni, cari sunt străine misiunii lor de instituțiuni de credit, așà încât băncile populare adesea luau asupra lor

direct sarcina de a cumpără păduri, de a înființă herăstrae, magazine de desfacere a produselor gospodăriilor sătești, magazine de consumație, etc.

Putem cità ca exemplu:

Banca populară din	Humorici	(Prahova)	magazii de consum.
„ „ „	Dărmănești	(Bacău)	magazii de consum.
„ „ „	Văculești	(Dorohoiu)	arendări de moșii.
„ „ „	Siliște	(Neamțu)	arendări de moșii.
„ „ „	Comana	(Vlasca)	arendări de moșii.
„ „ „	Morunglavu	(Romanați)	arendări de moșii.

Banca poporului „Dr. Arsache", comuna Arsache (Vlașca), sindicat pentru vinderea productelor în comun, și multe altele.

Toate aceste întreprinderi variate puteau să pericliteze creditul băncilor și îngreunau nemăsurat controlul operațiunilor.

Din cauza aceasta, în primul Congres al băncilor populare din România, ce s'a ținut anul acesta la Focșani, a fost exprimat un desiderat, ca prin lege să se ușureze formalitățile de constituire a societăților cooperative de producție și consumație, pentru ca băncile populare să se poată mărginì numai la operațiuni de credit, acordând prin împrumuturi mijloacele necesare acelor din aceste societăți cari ar merità sprijinul lor.

Pe de altă parte, s'a exprimat dorința ca societățile cooperative de producție și consumație să nu fie lăsate în voia lor, lipsite de două elemente, de o potrivă necesare pentru trainica lor propășire: de control și de sfaturi.

Cassa centrală a băncilor populare a împărtășit în totul punctul de vedere al Congresului și proiectul de față aduce la îndeplinire aceste desiderate.

Astfel, proiectul ce-l propunem nu e o operă de teoretician, ci e dictat de nevoile reale ale vieții și am crezut, d-lor deputați, că metoda cea mai practică e să punem organizația societăților cooperative de producție și consumație în legătură cu organizația băncilor populare și să complectăm opera începută prin legea băncilor populare și să dăm și societăților cooperative de producțiune și de consumațiune putința de a se constituì cu aceleași înlesniri ca și băncile populare, și, pe de altă parte, să asigurăm acestor societăți cari, mai ales acum la început, pot fi supuse la multe greșeli, binefacerile unui control al Statului, identic cu acela ce

aţi admis pentru băncile populare. Şi deoarece Creditul agricol şi Cassa centrală exercită acest control asupra băncilor populare, am socotit că va fi instituţiunea care va puteà să îndeplinească această sarcină cu mai multă înlesnire şi cu mai multă competinţă şi pentru soaietăţile cooperative de producţiune şi de consumaţiune, a căror desvoltare e atât de strâns legată de a băncilor populare.

Bine înţeles că, pentru ca societăţile cooperative de producţiune şi consumaţiune să iea avântul dorit, se impuneà să le dăm, pe lângă uşurinţele de constituire şi pe lângă controlul Statului, şi putinţa de a-şi autentificà creanţele şi cambiile, precum şi să le protesteze la aceleaşi autorităţi şi cu aceleaşi înlesniri ce legea băncilor populare prevede pentru aceste aşezăminte. In fine, pentru a completà aceste dispoziţiuni, am prevăzut, pe de o parte, ca societăţile cooperative de producţiune şi de consumaţiune să fie scutite de patentă, ca şi băncile populare, dacă capitalul lor nu trece peste 20.000 lei; iar dacă trece peste 20.000 lei, să nu li se ceară decât jumătate din patenta cuvenită; iar pe de alta, ca în societăţile cooperative de producţiune şi de consumaţiune partea unui membru să nu fie nici cedată, nici retrasă fără aprobarea adunării generale. Aceasta pentru a păstrà acestor societăţi un caracter personal, fără de care ele s'ar transformà repede în nişte societăţi capitaliste sau anonime şi n'ar puteà întru nimic corespunde adevăratei lor chemări.

Cerându-vă, d-lor senatori, să votaţi acest proiect de lege, avem conştiinţa nu numai că dăm populaţiei rurale mijloacele legale de a organizà în mod serios, pe baza principiului asociaţiunii, economia sătească, a cărei activitate şi energie este azi împrăştiată şi prin aceasta osândită la neputinţă, dar încă de a îndeplinì o dorinţă exprimată de populaţiunea rurală la Congresul băncilor populare, ce s'a întrunit la 10 Ianuarie 1904 în Focşani.

Şi credem că progresele neîncetate, făcute într'un timp atât de scurt de băncile populare, ne indrituesc să nădăjduim că şi societăţile cooperative de producţiune şi consumaţiune vor prinde rădăcini în satele noastre şi că roadele lor vor justificà pe deplin toate înlesnirile şi toate beneficiile ce acest proiect de lege le asigură.

In sânul comitetului delegaţilor d-l D. Moruzi a formulat o obiecţiune relativ la art. 4, pronunţându-se în contra dreptului

acordat Cassei centrale de a cere urmărirea administratorilor abuzivi ai societăţilor cooperative; majoritatea însă a hotărît să supună deliberărilor d-voastre proiectul aşà cum a fost elaborat.

Raportor, *C. Stere.*

Proiect de lege privitor la constituirea şi controlul societăţilor cooperative săteşti de producţie şi consumaţie.

Art. I. Articolele 2, 3 alin. I, 4, 5, 6, 7, 8, 10 alin. II și 13 din legea asupra băncilor populare săteşti din 28 Martie 1903 se aplică şi societăților cooperative sătești de producție şi consumație.

Art. II. Autentificarea creanțelor și cambiilor emise în ordinul acestor societăţi se va face la primăria locală, în conformitate cu art. 37 și 38 din legea Creditului agricol. Aceste creanţe se vor puteà protestà la primăria sediului societăţii până la 500 lei; primăria va aveà competința de a instrumentà, fără ca împiedicările prevăzute în art. 329 din Codul comercial, relativ la actele în cari sunt interesate rudele sau afinii, să fie aplicabile. Pentru sumele mai mari protestul se va face la judecătoria de pace.

Art. III. Societățile cooperative săteşti de producţie și de consumaţie, cari vor aveà un capital social până la 20.000 lei, vor fi scutite de plata patentei; iar cele cu un capital mai mare de 20.000 lei vor plătì jumătate din patenta cuvenită după lege.

Art. IV. Cassa centrală a băncilor populare sătești are dreptul să controleze gestiunea administraţiei acestor societăţi şi să ceară dela autorităţile judecătoreşti urmărirea celor vinovați pentru neregularităţile sau abaterile ce s'ar constatà.

Art. V. In societățile cooperative sătești de producţie și de consumaţie partea unui membru nu poate să fie niciodată cedată, nici retrasă fără aprobarea adunării generale.

După adoptarea luării în consideraţiune şi a articolelor în parte, se pune la vot proiectul de lege în total cu bile şi rezultatul scrutinului este cel următor:

Votanți. 67
Majoritatea regulamentară . . 46
Bile albe 59
Bile negre 8

D-l *Vicepreședinte:* Adunarea a adoptat proiectul de lege.

. . . .

Desb. Ad. dep. 1904, pag. 36.

18. Şedinţa dela 3 Martie 1905 a Senatului.

. . . .

D-l *Dr. C. I. Istrati*, raportor, dă cetire următorului raport şi proiect de lege:

Domnilor senatori,

Proiectul de lege pentru completarea şi modificarea unora din dispoziţiunile legii asupra băncilor populare săteşti din 28 Martie 1903, votat şi adoptat de Adunarea deputaţilor în şedinţa dela 30 Noemvrie 1904 şi adus în deliberarea Senatului cu Mesagiul regal No. . . . dela 3 Decemvrie 1904, secţiunile d-voastre, luându-l în cercetare, toate l-au admis, numind delegaţi:

Secţiunea I pe d-l Dr. N. Gavrilescu:
" II " " General Bengescu-Dabija
" III " " subsemnatul;
" IV " " Gh. Beloianu;
" V " " Raicu Th., cari, întrunindu-se în ziua de 11 Decemvrie 1904, s'au constituit în comitet al delegaţilor sub preşedinţa subsemnatului, şi

Având în vedere că toate modifiicările şi completările ce se propun a se aduce legii băncilor populare din 1903, sunt dovedite a fi absolut necesare, în urma unei experienţe de aproape doi ani, a încuviinţat următorul proiect de lege, pe care vă rog a-l votà şi d-voastră, d-lor senatori.

Raportor, *Dr. C. I. Istrati.*

Lege pentru completarea şi modificarea unora din dispoziţiunile legii asupra băncilor populare săteşti din 28 Martie 1903.

Art. I. Articolele de mai jos ale legii asupra băncilor populare săteşti şi a Cassei lor centrale din 28 Martie 1903, se modifiică după cum urmează:

A. La art. 9, ultimul aliniat, cuvintele „100 lei" se înlocuesc cu „300 lei".

B. La art. 12, cuvintele „100 lei" se înlocuiesc cu „300 lei" şi cuvintele „primăria locului de reşedinţă al împrumutatului" prin cuvintele „primăria sediului băncii"

C. Art. 31 *a)* se adaugă un aliniat: „ea poate admite, însă

cu învoirea Cassei centrale, şi membri din *mai mult de două comune*".

D. La art. 31 *g*), cuvintele „peste 10% din beneficiu" se înlocuesc prin cuvintele „peste 15% din beneficiu".

Art. II. Se intercalează următoarele dispoziţiuni după art. 36 din legea asupra băncilor populare săteşti şi a Cassei lor centrale:

A. Băncile populare formate de locuitorii muncitori agricoli din comunele urbane se vor constituì şi vor funcţionà conform dispoziţiunilor legii de faţă.

Indatoririle puse prin această lege şi prerogativele acordate primarilor comunelor rurale şi judecătoriilor comunale se vor îndeplinì şi executà de judecătorii de pace din oraşul de reşedinţă al băncii.

Actul constitutiv şi statutele unor asemenea bănci nu se vor legalizà decât după aprobarea dată de administraţia Creditului agricol şi a Cassei centrale a băncilor populare săteşti.

De asemenea, când s'ar constatà că vreuna din aceste bănci s'a îndepărtat dela menirea ei, administraţia Creditului agricol şi a Cassei centrale a băncilor populare săteşti are dreptul de a le retrage toate avantagiile legii de faţă.

B. Mai multe bănci populare săteşti dintr'o regiune se pot federà între ele pentru asigurarea creditului şi înlesnirea operaţiilor lor.

Dacă băncile federate, fiecare în parte, întrunesc condiţiile prevăzute în art. 31 din legea băncilor populare, federaţia astfel formată poate lucrà cu Cassa centrală a băncilor populare.

Formalităţile de constituirea băncilor populare săteşti sunt aplicabile şi acestor federaţiuni.

C. Corespondenţa băncilor populare săteşti cu Cassa centrală este scutită de orice taxe postale.

Art. III. Ministerul de Finanţe este autorizat a pune în concordanţă cu legea de faţă numerotaţia articolelor din legea asupra băncilor populare săteşti şi a Cassei lor centrale.

Această lege s'a votat de Adunarea deputaţilor în şedinţa dela 30 Noemvrie anul 1904 şi s'a adoptat cu majoritatea de *cincizeci şi opt* voturi, contra a *nouă*.

Preşedinte, *M. Pherekyde.* Secretar, *I. G. Mavrocordat.*
(L. S. A. D.)

D-l *Președinte C. Boerescu:* Discuția generală este deschisă.

— Necerând nimeni cuvântul, se pune la vot luarea în considerațiune a proiectului de lege și se primește.

— Se dă cetire art. 1, 2 și 3, cari se primesc succesiv fără discuțiune.

— Se procede la votarea legii în total cu bile.

D-l *Președinte C. Boerescu:* D-lor senatori, rezultatul votului este:

Votanți	67
Majoritatea absolută	34
Bile albe	67

Senatul a adoptat în unanimitate proiectul de lege.

. . . .

Desb. Senat. 1905, pag. 128.

19. Decretul de sancționare al legii pentru modificarea unor dispozițiuni din legea băncilor populare.

CAROL I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României.

La toți de față și viitori sănătate.

Corpurile legiuitoare au votat și Noi sancționăm ce urmează:

Lege pentru completarea și modificarea unora din dispozițiunile legii asupra băncilor populare sătești din 28 Martie 1903.

Art. I. Articolele de mai jos ale legii asupra băncilor populare sătești și a Cassei lor centrale din 28 Martie 1903, se modifică după cum urmează:

A. La art. 9, ultimul aliniat, cuvintele „100 lei“, se înlocuesc cu „300 lei“.

B. La art. 12, cuvintele „100 lei“, se înlocuesc cu „300 lei“ și cuvintele „primăria locului de reședință a împrumutatului“ prin cuvintele „primăria sediului băncii“.

C. Art. 31. *a)* se adaogă un aliniat: „ea poate admite însă, cu învoirea Cassei centrale, și membri din mai mult de două comune“.

D. La art. 31 *g)* cuvintele „peste 10% din beneficiu“ se înlocuesc prin cuvintele „peste 15% din beneficiu“.

Art. II. Se intercalează următoarele dispozițiuni după art. 36 din legea asupra băncilor populare sătești și a Cassei lor centrale:

A. Băncile populare formate de locuitorii muncitori agricoli din comunele urbane, se vor constituì şi vor funcţionà conform dispoziţiunilor legii de faţă.

Indatoririle puse prin această lege şi prerogativele acordate primarilor comunelor rurale şi judecătoriilor comunale se vor îndeplinì şi executà de judecătorii de pace din oraşele de reşedinţă ale băncii.

Actul constitutiv şi statutele unor asemenea bănci nu se vor legalizà decât după aprobarea dată de administraţia Creditului agricol şi a Cassei centrale a băncilor populare săteşti.

De asemenea când s'ar constatà că vreuna din aceste bănci s'a îndepărtat dela menirea ei, administraţia Creditului agricol şi a Cassei centrale a băncilor populare săteşti are dreptul de a le retrage toate avantajele legii de faţă.

B. Mai multe bănci populare săteşti dintr'o regiune se pot federà între ele pentru asigurarea creditului şi înlesnirea operaţiilor lor.

Dacă băncile federate, fiecare în parte, întrunesc condiţiile prevăzute în art. 31 din legea băncilor populare, federaţia astfel formată poate lucrà cu Cassa centrală a băncilor populare.

Formalităţile de constituirea băncilor populare săteşti sunt aplicabile şi acestor federaţiuni.

C. Corespundenţa băncilor populare săteşti cu Cassa centrală este scutită de orice taxe poştale.

Art. 3. Ministrul de Finanţe este autorizat a pune în concordanţă cu legea de faţă numerotaţia articolelor din legea asupra băncilor populare săteşti şi a Cassei lor centrale.

Această lege s'a votat de Adunarea deputaţilor, în şedinţa dela 30 Noemvrie anul 1904 şi s'a adoptat cu majoritate de 58 voturi, contra a 9.

Preşedinte, *M. Pherekyde*. Secretar, *Mavrocordat*.
(L. S. A. D.)

Această lege s'a votat de Senat, în şedinţa dela 3 Martie 1905, şi s'a adoptat cu unanimitatea de 67 voturi.

Preşedinte, *C. Boerescu*. Secretar, *N. Naum*.
(L. S. S.)

Promulgăm această lege şi ordonăm ca ea să fie învestită cu sigiliul Statului şi publicată prin *Monitorul Oficial.*

Dat în Bucureşti, la 15 Martie 1905.

(L. S. St.) CAROL.

Ministrul de Finanţe, *Take Ionescu.*

Ministrul de Justiţie, *A. A. Bădărău.*

No. 1.409.

Mon. Of. 1905, pag. 10.575.

20. **Şedinţa dela 25 Martie 1905 a Camerei.**

. . . .

La ordinea zilei urmează proiectul de lege relativ la modificarea art. 21, alin. *c* din legea asupra băncilor populare săteşti.

D-l *Aureliu Eliescu*, în locul d-lui raportor, dă cetire următorului raport şi proiect de lege:

Domnilor deputaţi,

Comitetul delegaţilor de secţiuni compus din d-nii:

Catargi Lascar	pentru	secţia	I ;
Bilciurescu Victor	„	„	III ;
Procopescu N.	„	„	IV ;
Roma Robert	„	„	V ;
Spineanu N.	„	„	VI ;
Vârnav Ernest	„	„	VII, şi subsemnatul

pentru secţia II, întrunindu-se în ziua de 21 Martie a. c., sub preşedinţa d-lui N. Spineanu, a luat în discuţiune proiectul de lege relativ la introducerea unor nouă dispoziţiuni în art. 21 din legea asupra băncilor populare săteşti şi a Cassei lor centrale, şi l-a admis întocmai cum a fost prezentat, pentru următoarele motive:

Domnilor deputaţi,

Cassa centrală a băncilor populare întâmpinând numeroase greutăţi în procurerea fondurilor de cari are nevoie, din cauză că legea ei nu-i permite să reescompteze decât portofoliul băncilor populare, şi nu efectele emise de aceste bănci, vă supunem acì alăturata modificare a aliniatului *c* din art. 21 al legii băncilor populare săteşti, spre a completà această lacună şi spre a simplificà operaţiunile de reescompt ale Cassei centrale, pentru ca efec-

tele emise de băncile populare şi girate de Cassa centrală să fie mai uşor reescomptate de Banca Naţională sau de celealte bănci, s'a prevăzut că efectele emise de acele bănci vor trebuì garantate prin portofoliul lor.

Pentru aceste motive, comitetul delegaţilor vă roagă, d-lor deputaţi, prin subsemnatul raportor, ca să binevoiţi a votà următorul proiect de lege.

Raportor, *T. Crivătz.*

Proiect de lege pentru introducerea unei nouă dispoziţiuni în art. 21 din legea asupra băncilor populare săteşti şi a Cassei lor centrale.

Art. I. — La art. 21, aliniatul *e* din legea asupra băncilor populare sătești din 28 Martie 1903, se modifică dupe cum urmează:

„Să reescompteze, de preferinţă la Banca Naţională, portofoliul băncilor populare sau efectele comerciale emise de băncile populare şi garantate prin portofoliul lor, în afară de comptul-curent, prevăzut de art. 41 al legii dela 2 Iunie 1892".

Art. II. — Orice dispoziţiuni, contrarii legii de faţă, sunt şi rămân abrogate.

— După adoptarea luării în consideraţiune și votarea în parte a articolului I şi II, se pune la vot proiectul de lege în total cu bile şi rezultatul scrutinului este următorul:

Votanţi	60
Majoritate regulamentară	46
Bile albe	60

D-l *Preşedinte:* Adunarea a admis în unanimitate proiectul de lege.

. . . .

Desb. Ad. dep. 1905, pag. 239.

21. Şedinţa dela 5 Aprilie 1905 a Senatului.

. . . .

D-l *D. Matache, raportor,* dă cetire următorului raport și proiect de lege:

Domnilor senatori,

Proiectul de lege relativ la introducerea unei nouă dispoziţiuni în art. 21 din legea asupra băncilor populare sătești şi a Cassei

lor centrale, votat și adoptat de Adunarea deputaților în ședința dela 25 Martie 1905 și adus în deliberarea Senatului cu Mesagiul regal No. 1.667 dela 28 Martie 1905, secțiunile d-voastre, luându-l în cercetare, toate l-au admis, numind delegați:

Secțiunea I pe d-l C. Marinescu;
„ II „ subsemnatul;
„ III „ d-l N. Negri;
„ IV „ Titu Istrati;
„ V „ „ Dr. N. Bărdescu, cari, întrunindu-se în ziua de 4 Aprilie 1905, s'au constituit în comitet al delegaților, sub președința d-lui Titu Istrati, și având în vedere că scopul proiectului de lege ce se propune de către d-l Ministru al Finanțelor este de a se înlăturà numeroasele greutăți ce se întâmpină astăzi în procurarea fondurilor de cari Cassa centrală a băncilor populare are nevoie, l-a admis în unanimitate, și prin subscrisul raportor, vă roagă, d-lor senatori, a-i da și aprobarea d-voastre.

Raportor, *D. Matache Constantinescu.*

Lege pentru introducerea unei nouă dispozițiuni în art. 21 din legea asupra băncilor populare sătești și a Cassei lor centrale.

Art. I. La art. 21, aliniatul *c* din legea asapra băncilor populare sătești din 28 Martie 1903, se modifică după cum urmează:

„Să reescompteze, de preferință la Banca Națională, portofoliul băncilor populare sau efectele comerciale emise de băncile populare și garantate prin portofoliul lor, în afară de comptul-curent prevăzut de art. 41 al legii dela 2 Iunie 1892".

Art. II. Orice dispozițiuni, contrarii legii de față, sunt și rămân abrogate.

Această lege s'a votat de Adunarea deputaților în ședința dela 25 Martie anul 1905, și s'a adoptat cu unanimitate de *șasezeci* voturi.

Președinte *Gr. Triandafil.* Secretar, *B. Catargi.*

(L. S. A. D.)

D-l *Președinte, C. Boerescu:* Discuțiunea generală este deschisă.

— Necerând nimeni cuvântul, se pune la vot luarea în considerație a proiectului de lege și se admite.

— Art. 1 şi 2 se primesc succesiv fără discuţiune.

— Se pune la vot cu bile proiectul de lege în total.

D-l *Preşedinte C. Boerescu:* Rezultatul votului:

Votanţi	54
Majoritate reglementară . .	32
Bile albe	54

Prin urmare, Senatul a adoptat cu unanimitate acest proiect de lege.

. . . .

Desb. Senat. 1905, pag. 443.

22. Decretul de sancţionare a legii pentru noua modificare a legii băncilor populare.

CAROL I,

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională Rege al României.

La toţi de faţă şi viitori sănătate:

Corpurile Legiuitoare au votat şi Noi sancţionăm ce urmează:

Lege pentru introducerea unei nouă dispoziţiuni în art. 21 din legea asupra băncilor populare săteşti şi a Cassei lor centrale.

Art. I. La art. 21, aliniatul *c* din legea asupra băncilor populare săteşti din 28 Martie 1903, se modifică după cum urmează:

„Să reescomteze, de preferinţă la Banca Naţională, portofoliul băncilor populare, *sau efectele comerciale emise de băncile populare* şi garantate prin portofoliul lor, în afară de comptul curent, prevăzut de art. 41 al legii dela 2 Iunie 1892“.

Art. II. Orice dispoziţii contrarii legei de faţă sunt şi rămân abrogate.

Această lege s'a votat de Adunarea deputaţilor, în şedinţa dela 25 Martie anul 1905, şi s'a adoptat cu unanimitate de *şasezeci* voturi.

Preşedinte, *Gr. Triandafil.* Secretar, *B. Catargi.*

(L. S. A. D.)

Această lege s'a votat de Senat, în şedinţa dela 5 Aprilie anul 1905, şi s'a adoptat cu unanimitate de *cincizeci şi patru* voturi.

Preşedinte, *C. Boerescu.* Secretar, *Rusănescu.*

(L. S. S)

Promulgăm această lege şi ordonăm ca ea să fie învestită cu sigiliul Statului şi publicată prin *Monitorul Oficial.*

Dat în Bucureşti, la 6 Aprilie 1905.

(L. S. St.) CAROL.

Ministrul de Finanțe, *Take Ionescu.*

Ministrul de Justiție, *A. A. Bădărău.*

No. 2.053.

Mon. of. 1905, pag. 890.

23. Şedinţa dela 22 Fevruarie 1906 a Camerei.

. . . .

Se dă cetire următorului raport şi proiect de lege:

Domnilor deputați,

Comitetul delegaților de secțiuni compus din:

D-l Gheorghiu Ștef. pentru secția I;
„ Cămărăşescu Toma „ „ II;
„ Cantacuzino Șerban „ „ III;
„ Bibescu N. „ „ IV;
„ Tanoviceanu I. „ „ VI;
„ Lahovari Emil „ „ VII; şi
Subsemnatul „ „ V, întrunindu-se în ziua de 21 Fevruarie 1906, sub preşedința d-lui Toma Cămărăşescu, a luat în cercetare proiectul de lege relativ la introducerea unor nouă dispozițiuni în art. 21 din legea băncilor populare şi l-a admis în unanimitate, astfel cum a fost prezentat de d-l Ministru al Finanțelor, pentru considerantele următoare:

Domnilor deputați,

Contractele colective ce băncile populare au întocmit pentru productele de hrană ce s'au distribuit sătenilor loviți de secetă în anul 1904 şi girate la ordinul băncilor populare şi a Cassei centrale a băncilor populare, urmează să fie preschimbate la scadență, pentru ca aceste giruri să nu fie pierdute.

Practica a dovedit însă că aceste preschimbări sunt aproape imposibile, deoarece trebue să se adune pentru autentificarea lor, la anumite date, mai multe sute de săteni, din cari unii muncesc în alte părţi ale ţerii.

Pentru a se pune capăt acestei stări de lucruri, care îngreunează în zadar sarcina băncilor populare şi expuneà Statul să nu poată la timp înlocuì contractele, ajunse dejà la scadenţă, ce erau depuse în gaj la Banca Naţională sau aiurea, s'a alcătuit acest proiect de lege, prin care se menţine valabilitatea acestor contracte şi a girurilor cu cari sunt învestite şi după scadenţă, fără să mai fie nevoie de a se îndeplinì vreo formalitate.

Bine înţeles, aceste contracte rămân garantate de Stat, în condiţiunile art. 21 din legea băncilor populare, până la definitiva lor achitare.

Faţă cu motivele de mai sus, comitetul de delegaţi vă roagă, d-lor deputaţi, prin subsemnatul raportor, să binevoiţi a votà următorul proiect de lege.

Raportor, *Victor Ionescu.*

Proiect de lege pentru introducerea unor nouă dispoziţiuni în art. 21 din legea asupra băncilor populare.

Art. 1. La art. 21 lit. *d* din legea asupra băncilor populare se introduce un nou aliniat, în cuprinderea următoare:

„Obligaţiunile rezultând din asemenea împrumuturi, precum şi din girurile cu cari ele sunt sau vor fi investite, rămân valabile şi după scadenţă, fără să fie necesitate de vreo formalitate judecătorească sau alta.

„Garanţia Statului subsistă până la definitiva achitare a acestor obligaţiuni".

Art. 2. Orice dispoziţiuni contrarii legii de faţă sunt şi rămân abrogate.

După adoptarea luării în consideraţiune şi votarea articolelor în parte, se pune la vot proiectul de lege în total cu bile şi rezultatul scrutinului este cel următor:

Votanţi	62
Majoritate regulamentară . .	47
Bile albe	62

D-l *Vicepreşedinte:* Adunarea în unanimitate a admis proiectul de lege.

. . . .

Desb. Ad. 1906, pag. 887.

24. Şedinţa dela 25 Fevruarie 1906 a Senatului.

. . . .

D-l *Dr. Boroianu*, *raportor*, dă cetire următorului raport şi proiect de lege:

Domnilor senatori,

Proiectul de lege pentru introducerea unor nouă dispoziţiuni în art. 21 din legea asupra băncilor populare, votat şi adoptat de Adunarea deputaţilor în şedinţa dela 22 Fevruarie 1906 şi adus în deliberarea Senatului cu Mesagiul regal No. 775 dela 23 Fevruarie 1906, secţiunile d-voastre, luându-l în cercetare, l-au admis toate, numind delegaţi:

Secţiunea I pe d-l Dr. G. Boroianu:
„ II „ „ N. Nanu;
„ III „ „ V. Leontopol;
„ IV „ „ D. P. Andriescu, şi
„ V „ „ Buichu Gr. Garabet, cari, întrunindu-se în ziua de 24 Fevruarie 1906, s'au constituit în comitet al delegaţilor, sub preşedinţia d-lui N. Nanu, şi, luând din nou în cercetare sus arătatul proiect de lege, l-a adoptat pe următoarele considerante:

Domnilor senatori,

Ştiţi că pentru productele de hrană ce s'au distribuit ţăranilor în lipsă după seceta din 1904 băncile, populare au întocmit contracte colective, girate la ordinul acestor bănci şi a Cassei lor centrale.

Pentru ca girurile să nu fie pierdute, trebue ca ele să fie preschimbate la scadenţă. Această operaţiune s'a dovedit în practică ca aproape imposibilă, deoarece pentru autentificarea preschimbărilor trebue să se adune, la anumite date, mai multe sute de săteni, dintre cari unii se găsesc angajaţi la muncă în alte părţi ale ţerii.

Spre a nu îngreunà sarcina băncilor populare fără nici un folos şi a nu expune pe Stat să nu poată înlocuì la timp contractele ajunse dejà la scadenţă şi depuse în gaj la Banca Naţională sau aiurea, s'a alcătuit prezentul proiect de lege, prin care se măn-

ține valabilitatea acestor contracte și a girurilor cu cari sunt învestite și după scadență, fără să mai fie nevoie de a se mai îndeplinì vreo altă formalitate.

Este bine înțeles că aceste contracte rămân garantate de Stat, în condițiunile art. 21 din legea băncilor populare, până la definitiva lor achitare.

Pe temeiul celor expuse, subsemnatul are onoarea a vă rugà, d-lor senatori, să binevoiți a votà următorul proiect de lege.

Raportor, *Dr. G. Boroianu.*

Lege pentru introducerea unor nouă dispozițiuni în art. 21 din legea asupra băncilor populare.

Art. 1. La art. 21, lit. *d* din legea asupra băncilor populare se introduce un nou aliniat, în cuprinderea următoare:

„Obligațiunile rezultând din asemenea împrumuturi, precum și din girurile cu cari ele sunt sau vor fi investite, rămân valabile și după scadență, fără să fie necesitate de vreo formalitate judecătorească sau alta.

„Garanția Statului subsistă până la definitiva achitare a acestor obligațiuni".

Art. 2. Orice dispozițiuni contrarii legii de față sunt și rămân abrogate.

Această lege s'a votat de Adunarea deputaților în ședința dela 22 Fevruarie anul 1906 și s'a adoptat cu unanimitate de *șasezeci și două* voturi.

Președinte, *Gr. Triandafil.* Secretar, *St. Gheorghiu.*
(L. S. A. D).

D-l *Vicepreședinte C. Ghica-Deleni:* Discuțiunea generală este deschisă.

— Necerând nimeni cuvântul, se pune la vot luarea în considerațiune a proiectului de lege și se primește.

— Se cetesc și se votează fără discuțiune art. 1 și 2.

— Se procede la vot cu bile.

D-l *Vicepreședinte C. Ghica-Deleni:* D-lor senatori, Senatul nemai fiind în număr, votul este nul și, prin urmare, legea se va pune la vot în ședința de Luni.

. . . .

Desb. Senat. 1906, pag. 738.

25. Şedinţa dela 27 Fevruarie 1906 a Senatului.

. . . .

D-l *Preşedinte C. Boerescu:* Acum, d-lor, intrăm la ordinea zilei. Avem mai întâiu să repetăm votul rămas nul în şedinţa precedentă, asupra proiectului de lege relativ la introducerea unor nouă dispoziţiuni în art. 21 din legea asupra băncilor populare.

— Se procede la vot cu bile.

D-l *Preşedinte C. Boerescu:* Rezultatul votului este următorul:

Votanţi	46
Majoritatea regulamentară	32
Bile albe	46

Senatul a admis proiectul de lege.

. . . .

Desb. Senat. 1906, pag. 741.

26. Decretul de sancţionare a legii pentru noua modificare a art. 21 din legea băncilor populare.

CAROL I,

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională, Rege al României.

La toţi de faţă şi viitori, sănătate.

Corpurile legiuitoare au votat şi Noi sancţionăm ce urmează:

Lege pentru introducerea unor nouă dispoziţiuni în art. 21 din legea băncilor populare.

Art. 1. La art. 21, lit. *d* din legea asupra băncilor populare se introduce un nou aliniat în cuprinderea următoare:

„Obligaţiunile rezultând din asemenea împrumuturi, precum şi din girurile cu cari ele sunt sau vor fi învestite, rămân valabile şi după scadenţă, fără să fie necesitate de vreo formalitate judecătorească sau alta.

„Garanţia Statului subsistă, până la definitivă achitare a acestor obligaţiuni".

Art. 2. Orice dispoziţiuni contrarii legii de faţă sunt şi rămân abrogate.

Această lege s'a votat de Adunarea deputaţilor, în şedinţa dela 22 Fevruarie anul 1906, şi s'a adoptat cu unanimitate de 62 voturi.

Preşedinte, *Gr. Triandafil.* Secretar, *Gheorghiu.*

(L. S. A. D.)

Această lege s'a votat de Senat, în şedinţa dela 27 Fevruarie anul 1906, şi s'a adoptat cu unanimitatea de 46 voturi.

Preşedinte, *C. Boerescu.*
(L. S. S.) Secretar, *Const. Niculescu-Dorobanţu.*

Promulgăm această lege şi ordonăm ca ea să fie învestită cu sigiliul Statului şi publicată prin *Monitorul Oficial.*

Dat în Bucureşti, la 1 Martie 1906.

(L. S. St.) CAROL.

Ministrul de Finanţe, *Take Ionescu.*
Ministrul de Justiţie, *A. A. Bădărău.*

No. 979.

Mon. of. 1906, pag. 9429.

27. Decretul de sancţionare al legii pentru înfiinţarea Cassei de asigurări ţărăneşti contra secetei.

CAROL I,

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională, Rege al României.

La toţi de faţă şi viitori, sănătate:

Corpurile legiuitoare au adoptat şi Noi sancţionăm ce urmează:

Lege pentru înfiinţarea unei Casse de asigurări ţărăneşti în contra lipsei de porumb provenită din secetă.

Art. 1. — Se institue o Cassă de asigurare ţărănească în contra lipsei de porumb provenită din secetă.

Fondul acestei Casse este destinat la cumpărarea de porumb, spre a fi distribuit, în caz de lipsă, populaţiunilor rurale din regiunile bântuite de secetă.

Art. 2. — Fondul se va alimentà:

1) Dintr'o subvenţiune a Statului de 4 milioane, care se va luà din banii datoriţi de locuitorii săteni pentru porumbul ce li s'a distribuit în anul 1904—1905;

2) Din darurile şi legatele ce i s'ar face;

3) Dintr'o cotizaţiune anuală de 5 lei de fiecare sătean, cap de familie, cultivând personal sau cu ajutorul membrilor familiei sale mai puţin de *15* hectare.

Se exceptează preoţii, învetătorii, cârciumarii, servitorii an-

gajaţi cu anul, precum şi locuitorii din părţile ţerii unde nu se cultivă porumb.

Art. 3. — Banii proveniţi din cotizaţiuni se vor incassà, conform legii de urmărire, de perceptorii fiscali, ca şi impozitele Statului.

Art. 4. Cu administrarea fondului Cassei de asigurare în contra secetei se însărcinează Cassa centrală a băncilor populare. Dânsa va încassà şi centralizà toate sumele destinate a alimentà fondul şi le va face să fructifice prin plasare în efecte publice ale Statului român, sau în acţiuni sau obligaţiuni ale instituţiunilor de credit puse sub controlul Statului.

Dobânda produsă se va adăugà la capital şi se va întrebuinţà în acelaş mod.

Art. 5. In caz când într'o regiune a ţerii, din pricina unei secete persistente, recolta de porumb ar fi ori pierdută, ori redusă într'o proporţie care trece de $^2/_3$ a unei producţiuni mijlocii, locuitorii cari au plătit contribuţia prevăzută în art. 2, alin. III din legea de faţă, vor aveà dreptul să primească un ajutor prin distribuţiuni în natură, cari se vor face prin îngrijirea şi prin agenţii Cassei de asigurare.

Aceste distribuţiuni de porumb nu se vor face niciodată pentru pierderi individuale sau locale ale recoltei, cum sunt cele provenite din grădină, furtuni, inundaţii sau rea cultură, ci numai în caz când în mai multe districte ale ţerii porumbul, deşi cultivat cu îngrijirea şi în condiţiunile normale, e pierdut, din cauza secetei, în totalitate sau în proporţiunea indicată mai sus.

Art. 6. Spre a se constatà dacă o regiune din ţară se află în condiţiunile prevăzute de articolul precedent, prefecţii judeţelor bântuite, în urma raporturilor ce vor primì dela primarii comunelor respective, vor face îndată cunoscut Ministerului de Interne lipsa ce ameninţă populaţiunile, după ce se vor fi transportat personal în localităţile bântuite de secetă, şi vor arătà câte şi cari anume comune din judeţele lor sunt în caz de a primì ajutorul Cassei de asigurare şi în ce proporţiuni au fost atinse.

Art. 7. Ministerul de Interne, primind raporturile prefecţilor, va trimite la faţa locului imediat o comisiune, compusă dintr'un funcţionar superior al Ministerului de Interne, dintr'un funcţionar delegat al Ministerului de Agricultură, din directorul general, sub-

directorul sau un membru din consiliul de administraţie al Cassei centrale a băncilor populare şi un membru al institutului meteorologic, delegat de Ministerul de Agricultură.

Această comisiune va vizità toate comunele indicate, făcând această constatare în completul ei, ori prin trimiterea în diferitele localităţi a unuia din membrii săi spre a accelerà lucrarea.

Această comisiune va fi prezidată de funcţionarul cel mai înalt în grad, şi la egalitate de cel mai vechiu în funcţiune.

Comisiunea îşi va da seama astfel:

1. Dacă este loc de a se venì în ajutorul unora sau mai multor comune;

2. In ce măsură şi în ce proporţie au fost atinse diferitele localităţi ce va fi vizitat, spre a se proporţionà ajutoarele cu nevoile.

Art. 8. — Indată după săvârşirea constatărilor comisiunii, Consiliul de Miniştri, în urma raportului adresat de Ministrul de Agricultură, va decide în ce districte şi comune se vor face distribuţiuni de producte de către Cassa de asigurare.

Art. 9. — Indată după determinarea localităţilor ce au nevoie de ajutoare, Cassa de asigurare va luà toate măsurile necesare:

1. Pentru a constatà în fiecare comună numărul acelora căror li se cuvine a se distribuì produse şi cantităţile necesare pentru fiecare familie.

2. Pentru a cumpărà, a transportà şi a distribuì porumbul în localităţile bântuite de secetă, având grija, spre a evità risipa, a face distribuţiunile în mai multe serii, iar nu toate deodată.

Art. 10. Constatarea în fiecare comună a numărului familiilor în drept de a fi ajutate şi a cantităţilor ce se cuvin a se da fiecărui cap de familie după numărul membrilor ei se va face în modul următor:

Perceptorul va întocmì, după registrele şi scriptele sale, lista celor cari au fost înscrişi şi au plătit cotizaţia prevăzută la art. 2, alin. III, precum şi numărul membrilor cari compun familia contribuabilului.

Aceste liste se vor dresà în dublu exemplar, din cari unul va rămâneà la inspectoratul comunal, iar celălalt se va înaintà prin prefectură la Cassa de asigurare.

După revizuirea şi atestarea lor de către primarul comunei,

aceste liste se vor trimite inspectorului comunal, care se va transportà în localitate spre a controlà veracitatea lor.

Listele se vor centralizà la prefecturile respective.

Prefectul va încunoştinţà de urgenţă comisiunea prevăzută în articolul 7, care, spre a controlà alcătuirea listelor şi a evità abuzurile, va trimite membri de ai săi la faţa locului.

Art. 11. Cassa de asigurare, primind listele din judeţele bântuite de secetă, va determinà cantităţile ce poate trimite în fiecare localitate spre a îndestulà nevoile în limitele resurselor de cari dispune şi va procedà în consecinţă la cumpărarea porumbului necesar.

Aceste cumpărări se vor face de către consiliul de administraţie al Cassei centrale a băncilor populare, sub rezerva ratificării Ministrului de Finanţe.

Consiliul de administraţie este autorizat să facă şi cumpărări anticipate, chiar prin bună învoeală, în vederea unei lipse ameninţătoare, cu facultatea de reziliere în schimbul unei indemnităţi fixate de Ministerul de Finanţe.

Asemenea contractele de cumpărătoare ce vor fi reziliate se vor puteà face cu scadenţe de predare diferite, spre a se puteà face transportul şi distribuirea porumbului pe măsura trebuinţelor şi la diferite epoci.

Transportul pe căile ferate se va face cu preţul de regie.

Art. 12. Cassa centrală a băncilor populare este autorizată, în momentul când se iveşte necesitatea de a venì în ajutorul populaţiunilor lipsite de hrană, a numì numărul de funcţionari vremelnici de care va aveà nevoie până la terminarea operaţiunilor de constatare, de cumpărare şi de distribuire.

Cheltuelile ce se vor face cu plata funcţionarilor angajaţi ad-hoc, cu indemnizările de transport şi de şedere ale membrilor comisiunilor şi ale celorlalţi agenţi ai Cassei de asigurare, precum şi toate celelalte cheltueli necesitate de transportul şi de distribuirea produselor, se vor prelevà din fondurile Cassei de asigurare.

Art. 13. In caz de nevoie, se vor cumpărà, în loc de porumb, şi alte cereale spre a se distribuì locuitorilor în lipsă.

Art. 14. Aceia cari vor vinde sau vor cumpărà, vor schimbà, amanetà sau vor primì în schimb sau amanet porumbul sau celelalte produse distribuite în virtutea acestei legi se vor pedepsì:

vânzătorul, schimbătorul sau amanetătorul cu amendă până la 100 lei, iar în caz de insolvabilitate se va transformà în închisoare, şi cumpărătorul *de rea credinţă*, amanetătorul sau schimbătorul cu amendă până la 500 lei şi cu închisoare până la o lună.

Art. 15. Cassa centrală a băncilor populare va aveà dreptul, pentru îndeplinirea misiunii ce-i este încredinţată prin prezenta lege, să ceară concursul agenţilor dependinţi de diferite ministere şi să le delege totul sau parte din puterile ce-i sunt conferite.

Un regulament de administraţie publică va determinà amănuntele de aplicarea acestei legi şi în special modul şi controlul distribuţiunilor productelor, precum şi persoanele însărcinate cu operaţiunile de distribuţiune ale produselor.

Art. 16. Această lege va intrà în vigoare cu începere dela 1 Aprilie 1906.

Această lege s'a votat de Adunarea deputaţilor, în şedinţa dela 13 Fevruarie anul 1906, şi s'a adoptat cu unanimitate de *şaptezeci şi două* voturi.

Preşedinte, *Gr. Triandafil.* Secretar, *Victor Bilciurescu.*

(L. S. A. D.)

Această lege s'a votat de Senat, în şedinţa dela 18 Fevruarie anul 1906, şi s'a adoptat cu unanimitate de *treizeci şi opt* voturi.

Vicepreşedinte, *N. Economu.* Secretar, *M. Băbeanu.*

(L. S. S.)

Promulgăm această lege şi ordonăm ca ea să fie învestită cu sigiliul Statului şi publicată prin *Monitorul Oficial.*

Dat în Bucureşti, la 1 Martie 1906.

CAROL.

Ministrul Agriculturii, Industriei, Comerţului şi Domeniilor,
Ion N. Lahovari.

Ministrul Justiţiei,
A. A. Bădărău.

Ministrul Finanţelor,
Take Ionescu.

Mon. of. 1906, pag. 9430.

28. Şedinţa dela 1 Fevruarie 1906 a Senatului.

. . . .

D-l *A. Magheru, raportor,* citeşte următorul raport şi proiect de lege:

Domnilor senatori,

Proiectul de lege pentru modificarea unor dispoziţiuni din legea asupra băncilor populare, adus în deliberarea Senatului cu Mesagiul regal No. 252 dela 25 Ianuarie 1906 secţiunile d-voastre luându-l în cercetare, l-au admis toate, numind delegaţi:

Secţiunea I pe d-l Dr. G. Boroianu;
„ II „ C. Colibăşanu;
„ III „ Adrian Magheru;
„ IV „ C. Georoceanu, şi
„ V „ Th. Speranţă, cari, întrunindu-se în ziua de 31 Ianuarie 1906, s'au constituit în comitet al delegaţilor, sub preşedinţa d-lui C. Georoceanu, şi, luând din nou în cercetare sus arătatul proiect de lege, l-a adoptat pe următoarele considerante:

Desvoltarea pe care băncile populare săteşti au luat-o în cei trei ani din urmă, de când s'a votat legea băncilor populare, este din cele mai însemnate. De unde în 1903 erau 700 bănci populare, azi numărăm peste 2.000. Capitalul lor erà la 1 Iulie 1904 de 10.000.000 şi dela acea dată el a crescut neîncetat cu toate crizele agricole cari au bântuit populaţiunea noastră rurală. Afară de aceasta, prin direcţiunea ce s'a dat mişcării şi prin nevoile ce pretutindeni se simţiau în ţară, în jurul acestor bănci populare a început să se creeze o întreagă mişcare cooperativă: vânzări în comun, prunării, grădinării cooperative, societăţi de consum, etc. Mai ales obştiile săteşti pentru arendările de moşii au luat de câtva timp o desvoltare atât de mare, încât nu mai putem spune că ne găsim în prezenţa unor încercări singuratice, ci în faţa unui curent care, fără îndoeală, e unul din cele mai puternice curente ce s'a manifestat vreodată prin satele noastre. In asemenea condiţiuni, atribuţiunile Cassei centrale a băncilor au luat o mare extindere şi, pe de altă parte, desvoltarea chestiunilor economice şi financiare, a căror rezolvare cade în sarcina ei, sunt atât de nu-

meroase, încât e cu neputinţă ca o direcţiune, însărcinată cu conducerea întregii mişcări cooperative, economice şi financiare la sate, să continue a mai face parte din direcţia Creditului agricol, şi aceasta cu atât mai mult, cu cât Creditul agricol fiind însărcinat acum în urmă şi cu administrarea Creditului viticol, care, după toate probabilităţile, va luà şi el o mare desvoltare, ne aflăm în faţa unor atribuţiuni prea diverse, pentru ca toate să poată fi cu folos îndeplinite şi supraveghiate de una şi aceeaş direcţie. Bine înţeles, această despărţire nu implică nici o constituire specială de capital.

Cassa centrală se va folosì ca şi până azi de capitalul Creditului agricol, care în acelaş timp va achità toate cheltuelile ce se vor face cu administrarea ei şi va face venit toate beneficiile ce le-ar realizà. Cu alte cuvinte, Creditul agricol va fi bancherul Cassei centrale a băncilor populare.

Deoarece scopul către care se tinde este ca Creditul agricol, care reprezentă o formă de credit oneroasă, să fie, încetul cu încetul, înlocuit prin băncile populare, cari reprezentă forma de credit cea mai potrivită cu nevoile populaţiunii rurale, de aceea s'a prevăzut dreptul pentru Cassa centrală să transmită operaţiunile Creditului băncilor populare, cari se vor fi dovedit, după o anchetă amănunţită, destul de bine organizate şi destul de bine administrate, ca să înlocuească în acea comună Creditul agricol. Deşi această operaţiune nu poate să fie săvârşită decât treptat şi cu cea mai mare prudenţă, nu e mai puţin adevărat însă că ea constitue o îndrumare către un ideal care trebuià să fie încă de pe acum bine precizat.

Având în vedere noua desvoltare ce Cassa centrală va luà prin toate aceste reforme şi îmbunătăţiri, şi mai ales având în vedere că, îmbrăţişând chestiuni atât de speciale şi de deosebite ca: băncile populare, arendările de moşii şi diferitele cooperaţiuni săteşti, cerem să se mărească cu 4 membri consiliul de administraţie al Cassei centrale, aşà încât el să poată cuprinde persoane având cunoştinţe agricole speciale diferitelor părţi ale ţerii şi persoane cari să poată, în toate discuţiunile, aduce cât mai multă lumină şi cât mai multă experienţă.

Aceşti noi membri vor fi numiţi de către Ministrul Finanţelor, şi cum Banca Naţională a refuzat, după instituirea Cassei

centrale în 1903, să delege un membru în consiliul de administrație, precum o prevedeà legea, am profitat de acest prilej pentru a ratificà refuzul ei și a nu o mai enumărà printre instituțiunile ce, afară de Ministrul Finanțelor, au dreptul să numească membri în consiliul de administrație al Cassei centrale a băncilor populare.

De asemenea am profitat de această ocazie pentru a mai introduce în legea băncilor populare câteva modificări ce practica ni le-a indicat.

Câteva bănci populare aveau administratori necinstiți, cari, după ce erau înlăturați de Cassa centrală, abuzau de simplicitatea sătenilor, și, prin făgăduințe sau înșelăciuni, reușiau să se aleagă din nou printre conducătorii băncii. Erà aci un proiect însemnat. Pentru a-i pune capăt am prevăzut dispoziția că conducătorii odată înlăturați nu vor mai puteà să fie realeși doi ani de zile dela data excluderii lor.

In vederea celor ce proced, comitetul delegaților vă roagă, d-lor senatori, prin organul subsemnatului, să binevoiți a votà următorul proiect de lege, care este menit să dea un avânt puternic desvoltării economice rurale și să contribue astfel la progresul general al țării.

Raportor, *Adrian Magheru.*

Proiect de lege pentru modificarea și introducerea unor nouă dispozițiuni în legea băncilor populare și a Cassei lor centrale din 28 Martie 1903.

Textul din legea veche.

Art. 17 din legea veche:

Dacă se vor descoperì dezordine sau abuzuri în administrația vreunei bănci populare sătești, Creditul agricol va puteà să depărteze imediat pe administratorii abuzivi, luând măsuri pentru asigurarea averii societății până la desemnarea noilor admi-

Modificările propuse.

Art. I. — *Art. 17 se modifică: astfel:*

Dacă se vor descoperì dezordine sau abuzuri în administrația vreunei bănci populare sătești, Cassa centrală va puteà să depărteze imediat pe administratorii abuzivi, luând măsuri pentru asigurarea averii societății până la desemnarea noilor administratori,

Textul din legea veche.	Modificările propuse.
nistratori, în conformitate cu statutele fiecărei bănci.	în conformitate cu statutele fiecărei bănci.
Autoritățile administrative și judecătorești vor da întru aceasta tot concursul lor agenților Creditului.	In acest caz, administratorii înlăturați nu vor mai puteà fi realeși doi ani de zile dela data îndepărtării lor.
Art 20. din legea veche:	*Art. 20 se modifică astfel:*
Pentru a venì în ajutorul și a asigurà supravegherea administrației băncilor populare sătești, Creditul agricol, înființat în București prin legea din 2 Iunie 1892, va aveà și funcția de Cassă centrală a acestor așezăminte, luând dela promulgarea legii de față nume de Credit agricol și Cassă centrală a băncilor populare.	Pentru a venì în ajutorul și a asigurà supravegherea administrațiunii băncilor populare și a societăților cooperative de producție și consumațiune, Cassa centrală, cu numele de Cassa centrală a băncilor populare și a cooperativelor sătești, se desparte, cu începere dela 1 Aprilie 1906, de Creditul agricol și constitue o direcțiune generală deosebită, funcționând ca persoană morală.
	Capitalul Creditului agricol va servì și pentru operațiunile Cassei centrale a băncilor populare și a cooperativelor sătești.
	Creditul agricol va fi obligat să ție la dispoziția Cassei centrale toate sumele de cari ar aveà nevoie.
	Toate cheltuelile ce se vor face cu administrația Cassei centrale se vor plătì de asemenea de Creditul agricol, iar beneficiile realizate de Cassa centrală se vor face venit la Creditul agricol.
	Creditul agricol e obligat prin secțiunile lui să facă toate plățile și încassările ce Cassa centrală i-ar cere, precum și să primească

Textul din legea veche. | **Modificările propuse.**

depunerile spre fructificare ale băncilor populare sau ale societăților cooperative de producție și consumațiune.

Alin. I al art. 21 din legea veche:

In acest scop, Creditul agricol este autorizat ca, pe lângă operațiile prevăzute la art. 17 al legii din 2 Iunie 1892, să facă și următoarele:

Alin. 1 al art. 21 se modifică astfel:

Cassa centrală a băncilor populare și cooperativelor sătești e autorizată să facă următoarele operațiuni; (Restul articolului se mănține).

Art. 24 din legea veche:

Ca organ superior de administrație și supraveghere se înființează pe lângă direcția Creditului agricol un consiliu de administrație, compus din șapte membri, numiți pe un termen de cinci ani.

Trei vor fi numiți de Ministerul de Finanțelor, unul de Ministerul Instrucțiunii publice, unul de Creditul funciar rural, unul de Banca Națională și unul de Banca agricolă.

In cazul când vreuna din aceste instituțiuni ar refuză de a delegă pe reprezentantul său, Ministerul Finanțelor va îndeplinì el însuși locurile vacante.

Consiliul alege din membrii săi un președinte. In lipsa președintelui, întrunirile consiliului sunt prezidate de cel mai în vârstă dintre membrii prezenți.

Art. 24 se modifică astfel:

Ca organ superior de administrație și supraveghiere se înființează pe lângă direcția Cassei centrale un consiliu de administrație, compus din 11 membri, numiți pe 7 ani.

Această prelungire se aplică și membrilor cari se găsesc în funcțiune la promulgarea legii de față.

Opt membri vor fi numiți de Ministerul Finanțelor, unul de Ministerul Instrucțiunii publice, unul de Creditul funciar rural și unul de Banca agricolă.

In cazul când vreuna din aceste instrucțiuni ar refuză să numească pe reprezentantul său, Ministrul Finanțelor va îndeplinì el însuși locurile vacante.

Consiliu alege dintre membrii săi un președinte. In lipsa președintelui întrunirile consiliului sunt prezidate de cel mai în vârstă dintre membri.

Textul din legea veche.	Modificările propuse
Art. 26, alin. d din legea veche:	*Art. 26, alin. d se modifică astfel:*
A prescrie regulele de urmat de băncile populare spre a fi admise să lucreze cu Cassa centrală; în consecință, a le examinà statutele şi a cere modificările trebuincioase pentru stabilirea relațiunilor cu Cassa centrală.	A prescrie regulele de urmat de băncile populare spre a fi admise să lucreze cu Cassa centrală; în consecință, a le examinà statutele şi a cere modificările trebuincioase pentru stabilirea relaţiunilor cu Cassa centrală.
	Dobânda şi scontul se vor fixà însă de către Ministerul Finanţelor, în urma raportului Cassei centrale a băncilor populare și cooperativelor sătesti.
	Se mai adaugă un aliniat:
	h) A determinà, în urma unei anchete prealabile, băncile populare cărora li se pot transmite creanțele Creditului agricol.
	Creditul agricol nu va mai aveà dreptul să facă operaţiuni în comunele cu cari aceste bănci lucrează.
Art. 30 din legea veche:	*Art. 30 se modifică astfel:*
Direcția Creditului agricol și a Cassei centrale a băncilor populare se va servì pentru inspectarea băncilor populare de tot personalul prevăzut la art. 20 din legea pentru organizarea administraţiunii financelor Statului din 6 Martie 1897, precum şi de cel prevăzut la art. 16 al legii de faţă.	Fiecare bancă populară va trebuì să fie inspectată, cel puţin de două ori pe an, în toate amănuntele gestiunii sale şi raportul de inspecţie supus consiliului de administraţie; bilanțul anual va fi verificat la reşedința fiecărei bănci după normele ce se vor hotărî de consiliul de administraţie.
Fiecare bancă populară va trebuì să fie inspectată, cel puțin de două ori pe an, în toate amă-	

Textul din legea veche.	Modificările propuse.
nuntele gestiunii sale şi raportul de inspecţie supus consiliului de administraţie; bilanţul anual va fi verificat la reşedinţa fiecărei bănci după normele ce se vor hotărî de consiliul de administraţie.	
Art. 41 din legea veche:	*Art. 41 se modifică astfel:*
Ministerul Finanţelor este autorizat a numì, pe lângă personalul prevăzut de art. 20 din legen pentru organizare administraţiunii finanţelor Statului din 6 Martie 1897, şi unul sau doi inspectori, şi unul sau doi controlori, cari vor fi special însărcinaţi cu inspectarea băncilor populare.	Cassa centrală a băncilor populare şi a cooperativelor săteşti se va conduce de către un director general, de un subdirector şi de personalul cuprins în statutul acì alăturat.
Prin derogare dela art. 48, 49 şi 50 din legea de organizare a Ministerului de Finanţe din 6 Martie 1897, Ministerul Finanţelor va puteà numì ca director general şi ca inspectori sau controlori ai Creditului agricol şi persoane neposedând titlurile prevăzute în acele articole, însă experte în verificarea comptabilităţii şi cunoscătoare de operaţiunile de bancă.	Numirile se vor face de Ministerul Finanţelor, conform cerinţelor legii de organizare a Ministerului Finanţelor.
Inspectorii şi controlorii vor aveà, în afară de atribuţiile speciale acordate prin legea de faţă, şi drepturile conferite în baza legilor speciale financiare.	Pentru inspectarea băncilor populare şi a societăţilor cooperative de producţie şi consumaţiune se vor numì inspectori, controlori şi agronomi.
Cheltueala cerută pentru numiri va fi acoperită în exerciţiul 1903—1904 printr'un credit extraordinar; iar de acì înainte va fi trecută în bugetul Creditului agricol.	Numărul lor se fixează prin legea bugetară şi retribuţiunile lor se fixează dupa statul de retribuţiuni acì alăturat.
	Controlorii, prin derogare dela legea de organizare a Ministerului Finanţelor, pot fi şi învăţători sau preoţi.

Art. II. — Cuvintele „Credit agricol“ se vor înlocuì în legea băncilor populare şi a cooperativelor săteşti prin cuvintele „Cassa centrală“.

Art. III. — Legea de faţă se va aplicà cu începere dela 1 Aprilie 1906.

Ministrul Finanţelor este autorizat să facă o nouă numerotaţie legii băncilor populare din 28 Martie 1903, luând seamă de modificările şi prescripţiunile prezentei legi.

Statul Personalului.

NUMIREA FUNCŢIUNILOR	Retribuţiuni mensuale				Diurne mensuale				OBSERVAŢIUNI
	Fixe	Clasa III	Clasa II	Clasa I	Fixe	Clasa III	Clasa II	Clasa I	
Administraţiunea centrală									
Director general	1.000	—	—	—	100	—	—	—	
Subdirector general . . .	—	465	501	565	—	—	—	—	
Şef-comptabil	—	—	351	390	—	—	—	—	
Ajutor-comptabil . . .	—	—	227	272	—	—	—	—	
Şef de biurou . .	—	—	312	351	—	—	—	—	
Impiegaţi	—	—	141	183	—	—	—	—	
Impiegaţi auxiliari	—	—	—	114	—	—	—	—	
Serviciul de control									
Inspectori	—	565	640	720	18	—	—	—	Pe zi de serviciu, afară de cheltueli de transport.
Controlori	—	—	227	272	7	—	—	—	Idem.
Controlori-agronomi . . .	—	—	—	351	10	—	—	—	Idem.

Ministrul Finanţelor, *Take Ionescu.*

D-l *Vicepreşedinte C. Ghica-Deleni:* Discuţiunea generală este deschisă.

— Necerând nimeni cuvântul, se pune la vot luarea în consideraţiune a proiectului de lege şi se primesce.

— Se dă cetire art. 17 de sub art. I.

D-l *Th. Raica:* D-lor senatori, în acest articol se zice că acei cari vor comite abuzuri se vor îndepărtà *numai pentru 2 ani.* După acest termen, prin urmare, ei ar puteà fi din nou aleşi. Eu cred, d-lor, că cine a comis odată o pungăşie, pungaş rămâne pentru întreaga vieaţă.

Prin dispoziţiunea acestui articol, aşà cum este redactat, s'ar păreà că noi autorizăm în mod legal pe cineva să fure.

D-l *Take Ionescu, Ministru de Finanţe:* D-lor senatori, noi, Cassa centrală a băncilor populare, nici nu ne putem amestecà, propriu vorbind, în administraţia interioară a băncilor populare, pentrucă băncile populare sunt nişte bănci autonome, şi acţionarii acestor bănci au puterea şi facultatea de a-şi alege în consiliul lor de administraţie pe cine voesc. Când noi, Cassa centrală, prin urmare, prin dispoziţiunile articolului în discuţiune, ne-am asumat dreptul de a îndepărtà pe administratorii abuzivi şi de a-i împiedicà 2 ani de a puteà fi realeşi de către propriii lor acţionari, aceasta este dejà enorm. Iată dar, pentru ce vă rog să nu-mi cereţi să fac mai mult în această privinţă.

— Se pune la vot art. 17, astfel cum a fost prezentat, şi se admite de Senat.

— Art. 20, alin. I, de sub art. 21, art. 24, 26, 30 şi 41, art. 2, 3 şi statul personalului se primesc succesiv şi fără discuţiune.

— Se pune la vot legea în total cu bile.

D-l *Vicepreşedinte C. Ghica-Deleni:* Rezultatul votului este:

Votanţi.	47
Majoritate regulamentară .	32
Bile albe	46
Bile negre	1

Senatul a admis proiectul de lege.

. . . .

Desb. Senat. 1906, pag. 378.

29. Şedinţa dela 15 Fevruarie 1906 a Camerei.

. . . .

Se dă cetire următorului raport şi proiect de lege:

Domnilor deputaţi,

Comitetul delegaţilor de secţiuni, compus din:

D-nu Raileanu G.	pentru	secţia	I;
„ Darvari Al.	„	„	II;
„ Brătăşanu Pavel	„	„	III;
„ Lahovari Scarlat	„	„	IV;
„ Guran N.	„	„	VI;
„ Catargiu Barbu	„	„	VII, şi
Subsemnatul	„	„	V, în-

trunindu-se în ziua de 11 Fevruarie a. c., sub preşedinţa D-lui P. Brătăşanu, a luat în deliberare proiectul de lege, votat de Senat, relativ la modificarea şi introducerea unor nouă dispoziţiuni în legea băncilor populare şi a Cassei lor centrale din 28 Martie 1903 şi l-a admis întocmai cum a fost votat de Senat, pentru considerațiile următoare:

Prin proiectul de faţă se completează atribuţiile Cassei centrale a băncilor populare săteşti, şi, fiindcă prin legea din 13 Aprilie 1905 s'a dat sub privegherea şi direcţiunea sa toate cooperativele săteşti de producţie şi consumaţie, de aceea prin proiectul de faţă se stabileşte ca pe viitor această Cassă să poarte numele de Cassa centrală a băncilor populare şi a cooperativelor săteşti.

Aceste numeroase şi mari atribuţii privitoare la creditul sătenesc, la depunerile spre fructificare ale economiilor săteneşti, precum şi ale tuturor cooperativelor de producţie şi consumaţie, precum cooperativele de grădinării, prunării, brutării, lăptării, vânzări în comun a produselor agricole, precum şi a societăţilor pe cari obştiile ce arendează sau cumpără moşii le formează între ele, a făcut a se formà din această Cassă o direcţie independentă, în atribuţiunile căreia, pe lângă cele de mai sus, vor mai căderà şi atribuţiunile de Cassă de asigurare contra secetei.

Până acum această Cassă un erà destul de armată în exercițiul dreptului său de control față de consiliile de administrație abuzive; de aceea prin legea din față se stabileşte ca administratorii abuzivi să poată fi îndepărtați şi în neputință de a se mai realege în timp de doi ani dela îndepărtarea lor.

Deşì această Cassă devine independentă şi cu o direcţie a sa specială, prin legea din faţă se stabilesc legăturile ce le va aveà în viitor cu Creditul agricol relativ la operaţiunile tuturor cooperativelor săteşti. In acest scop Creditul agricol rămâne obligat, în viitor, ca să facă prin secţiunile sale toate plăţile şi încassările ce Cassa centrală i-ar cere, precum şi să primească şi depunerile spre fructificare ale băncilor populare şi ale tutulor cooperativelor săteşti.

Din cauza acestui mare câmp de activitate numărul membrilor ce compun consiliul de administraţie se ridică la 11 şi vor fi numiţi pe 7 ani.

Pentru aceste consideraţiuni, comitetul de delegaţi vă roagă, d-lor deputaţi, prin subsemnatul raportor, să binevoiţi a votà următorul proiect de lege, astfel cum a fost votat de Senat.

Raportor, *D. S. Neniţescu.*

Proiect de lege pentru modificarea şi introducerea unor nouă dispoziţiuni în legea băncilor populare şi a Cassei lor centrale din 28 Martie 1903.

Art. I. — *Art. 17 se modifică astfel:*

Dacă se vor descoperì desordine sau abuzuri în administrația vreunei bănci populare săteşti, Cassa centrală va puteà să depărteze imediat pe administratorii abuzivi, luând măsuri pentru asigurarea averii societăţii până la desemnarea noilor administratori, în conformitate cu statutele fiecărei bănci.

In acest caz, administratorii înlăturaţi nu vor mai puteà fi realeşi doi ani de zile dela data îndepărtării lor.

Art. 20 se modifică astfel:

Pentru a venì în ajutorul şi a asigurà supravegherea administraţiunii băncilor populare şi a societăţilor cooperative de producţie şi consumaţiune, Cassa centrală, cu numele de Cassa

centrală băncilor populare şi a cooperativelor sătşeti, se desparte, cu începere dela 1 Aprilie 1906, de Creditul agricol şi constitue o direcţie generală deosebită, funcţionând ca persoană morală.

Capitalul Creditului agricol va servì şi pentru operaţiunile Cassei centrale a băncilor populare și a cooperativelor sătești.

Creditul agricol va fi obligat să ţie la dispoziţia Cassei centrale toate sumele de cari ar aveà nevoie.

Toate cheltuelile ce se vor face cu administraţia Cassei centrale se vor plătì de asemenea de Creditul agricol, iar beneficiile realizate de Cassa centrală se vor face venit la Creditul agricol.

Creditul agricol e obligat prin secţiunile lui să facă toate plăţile şi încassările ce Cassa centrală i-ar cere, precum și să primească depunerile spre fructificare ale băncilor populare sau ale societăţilor cooperative de producţie și consumaţiune.

Alin. I al art. 21 se modifică astfel:

Cassa centrală a băncilor populare şi cooperativelor săteşti e autorizată să facă următoarele operaţii: (Restul articolului se mănţine).

Art. 24 se modifică astfel:

Ca organ superior de administraţie și supraveghere se înfiinţează pe lângă direcţiunea Cassei centrale un consiliu de administraţie, compus din 11 membri, numiţi pe 7 ani.

Această prelungire se aplică şi membrilor cari se găsesc în funcţiune la puomulgarea legii de faţă.

Opt membri vor fi numiţi de Ministerul Finanţelor, unul de Ministerul Instrucţiunii publice, unul de Creditul funciar rural şi unul de Banca agricolă.

In cazul când vreuna din aceste instituţiuni ar refuzà să numească pe reprezentantul său, Ministerul Finanţelor va îndeplinì el însuşi locurile vacante.

Consiliul alege dintre membrii săi un preşedinte. In lipsa preşedintelui întrunirile consiliului sunt prezidate de cel mai în vârstă dintre membri.

Art. 26, alin. d se modifică astfel:

A prescrie regulele de urmat de băncile populare spre a fi admise să lucreze cu Cassa centrală; în consecinţă, a le examinà

statutele și a cere modificările trebuincioase pentru stabilirea relațiunilor cu Cassa centrală.

Dobânda și scontul se vor fixà însă de către Ministerul Finanțelor în urma raportului Cassei centrale a băncilor populare și cooperativelor sătești.

Se mai adaogă un aliniat:

h) A determinà, în urma unei anchete prealabile, băncile populare cărora li se pot transmite creanțele Creditului agricol.

Creditul agricol nu va mai aveà dreptul să facă operațiuni în comunele cu cari aceste bănci lucrează.

Art. 30 se modifică astfel:

Fiecare bancă populară va trebuì să fie inspectată, cel puțin de două ori pe an, în toate amănuntele gestiunii sale și raportul de inspecție supus consiliului de administrație; bilanțul anual va fi verifiicat la reședința fiecărei bănci după normele ce se vor hotărî de consiliul de administrație.

Art. 41 se modifică astfel:

Cassa centrală a băncilor populare și a cooperativelor sătești se va conduce de către un director general, de un subdirector și de personalul cuprins în statul acì alăturat.

Numirile se vor face de Ministerul Finanțelor, conform cerințelor legii de organizare a Ministerului Finanțelor.

Pentru inspectarea băncilor populare și a societăților cooperative de producție și consumațiune so vor numì inspectori, controlori și agromoni.

Numărul lor se fixează prin legea bugetară și retribuțiunile lor se fixează după statul de retribuțiune acì alăturat.

Controlorii, prin derogare dela legea de organizarea Ministerului Finanțelor, pot fi și învățători sau preoți.

Art. II. Cuvintele „Creditul agricol“ se vor înlocuì în legea băncilor populare și a cooperativelor sătești prin cuvintele „Cassa centrală“.

Art. III. Legea de față se va aplicà cu începere dela 1 Aprilie 1906.

Ministerul Finanțelor este autorizat să facă o nouă numarotație legii băncilor populare din 28 Martie 1903, luând seamă de modificările și prescripțiile prezentei legi.

Statul Personalului

NUMIREA FUNCȚIUNILOR	Retribuțiuni mensuale				Diurne mensuale				Observațiuni
	Fixe	Clasa III	Clasa II	Clasa I	Fixe	Clasa III	Clasa II	Clasa I	
Administrația centrală									
Director general	1000	—	—	—	100	—	—	—	
Subdirector general . .	—	465	501	565	—	—	—	—	
Șef-comptabil	—	—	351	390	—	—	—	—	
Ajutor-comptabil	—	—	227	272	—	—	—	—	
Șef de biurou	—	—	312	351	—	—	—	—	
Impiegați	—	—	141	183	—	—	—	—	
Impiegați auxiliari . . .	—	—	—	114	—	—	—	—	
Serviciul de control									
Inspectori	—	565	640	720	18	—	—	—	Pe zi de serviciu, afară de cheltueli de transport.
Controlori	—	—	227	272	7	—	—	—	Idem.
Controlori-agronomi . . .	—	—	—	513	10	—	—	—	Idem.

Această lege s'a votat de Senat în ședința dela 1 Fevruarie anul 1906 și s'a adoptat cu majoritatea de *patruzeci și șase* voturi, contra a *unul*.

Vicepreședinte, *C. Ghica-Deleni.* Secretar, *St. Rusănescu.*

(L. S. S.)

EXPUNERE DE MOTIVE.

Desvoltarea pe care băncile populare sătești a luat-o în cei trei ani din urmă, de când s'a votat legea băncilor populare, este din cele mai însemnate. De unde în 1903 erau 700 bănci populare, azi numărăm peste 2.000. Capitalul lor eră la 1 Iulie 1904 de 10.000.000, și dela acea dată el a crescut neîncetat, cu

toate crizele agricole cari au bântuit populaţiunea noastră rurală. Afară de aceasta, prin direcţiunea ce s'a dat mişcării şi prin nevoile ce pretutindeni se simţiau în ţară, în jurul acestor bănci populare a început să se creeze o întreagă mişcare cooperativă: vânzări în comun, prunării, grădinării cooperative, societăţi de consum, etc. Mai ales obştiile săteşti pentru arendările de moşii au luat de câtvà timp o desvoltare atât de mare, încât nu mai putem spune că ne găsim în prezenţa unor încercări singuratice, ci în faţa unui curent care, fără îndoeală, e unul din cele mai puternice curente ce s'a manifestat vreodată prin satele noastre. In asemenea condiţiuni, atribuţiunile Cassei centrale a băncilor au luat o mare extindere şi, pe de altă parte, desvoltarea chestiunilor economice şi financiare, a căror rezolvare cade în sarcina ei, sunt atât de numeroase, încât e cu neputinţă ca o direcţiune, însărcinată cu conducerea întregii mişcări cooperative, economice şi financiare la sate, să continue a mai face parte din direcţia Creditului agricol, şi aceasta cu atât mai mult, cu cât Creditul agricol fiind însărcinat acum în urmă şi cu administrarea Creditului viticol, care, dupe toate probalităţile, va luà şi el o mare desvoltare, ne aflăm în faţa unor atribuţiuni prea diverse, pentru ca toate să poată fi cu folos îndeplinite şi supraveghiate de una şi aceeaş direcţie. Bine înţeles, această despărţire nu implică nici o constituire specială de capital.

Cassa centrală se va folosì ca şi până azi de capitalul Creditului agricol, care în acelaş timp va achità toate cheltuelile ce se vor face cu administrarea ei şi va face venit toate beneficiile ce le-ar realizà. Cu alte cuvinte, Creditul agricol va fi bancherul Cassei centrale a băncilor populare.

Deoarece scopul către care se tinde este ca Creditul agricol, care reprezentă o formă de credit oneroasă, să fie, încetul cu încetul, înlocuit prin băncile populare, cari reprezentă forma de credit cea mai potrivită cu nevoile populaţiunii rurale, de aceea s'a prevăzut dreptul pentru Cassa centrală să transmită operaţiunile Creditului băncilor populare, cari se vor fi dovedit, după o anchetă amănunţită, destul de bine organizate şi destul de bine administrate, ca să înlocuescă în acea comună Creditul agricol. Deşì această operaţiune nu poate să fie săvârşită decât treptat şi cu cea mai mare prudenţă, nu e mai puţin adevărat însă că ea

constitue o îndrumare către un ideal care trebuià să fie încă de pe acum bine precizat.

Având în vedere noua desvoltare ce Cassa centrală va luà prin toate aceste reforme şi îmbunătăţiri, şi mai ales având în vedere că, îmbrăţişând chestiuni atât de speciale şi de deosebite ca: băncile populare, arendările de moşii şi diferitele cooperaţiuni săteşti, cerem să se mărească cu 4 membri consiliul de administraţie al Cassei centrale, aşà încât el să poată cuprinde persoane având cunoscinţe agricole speciale diferitelor părţi ale ţerii şi persoane cari să poată, în toate discuţiunile, aduce cât mai multă lumină şi cât mai multă experienţă.

Aceşti noi membrii vor fi numiţi de către Ministru Finanţelor, şi cum Banca Naţională a refuzat, după instituirea Cassei centrale în 1903, să delege un membru în consiliul de administraţie, precum o prevedeà legea, am profitat de acest prilej pentru a ratificà refuzul ei şi a nu o mai enumărà printre instituţiunile ce, afară de Ministrul Finanţelor, au dreptul să numească membri în consiliul de administraţie al Cassei centrale a băncilor populare.

De asemenea am profitat de această ocazie pentru a mai introduce în legea băncilor populare câteva modificări ce practica ni le-au indicat.

Câteva bănci populare aveau administratori necinstiţi, cari, după ce erau înlăturaţi de Cassa centrală, abuzau de simplicitatea sătenilor, şi, prin făgăduinţe sau înşelăciuni, reuşiau să se aleagă din nou printre conducătorii băncii. Erà acì un pericol însemnat. Pentru a-i pune capăt am prevăzut dispoziţia că conducătorii odată înlăturaţi nu vor mai puteà să fie realeşi doi ani de zile dela data excluderii lor.

Supunând acest proiect de lege Corpurilor legiuitoare, suntem încredinţaţi că dăm un avut puternic unei mişcări dejà atât de însemnate, şi care, în viitor, prin organizarea economiei rurale, nu poate să aibă decât o foarte fericită înrâurire asupra desvoltării generale a ţerii.

Ministrul Finanţelor, *Take Ionescu.*

După adoptarea luării în consideraţiune şi votarea articolelor în parte, precum şi a statului personalului, se pune la vot

cu bile proiectul de lege în total și rezultatul scrutinului este cel următor:

Votanți	65
Majoritatea regulamentară . .	47
Bile albe	65

D-l *Vicepreședinte:* Adunarea a adoptat proiectul de lege în unanimitate.

. . . .

Desb. Ad. dep. 1906, pag. 718.

30. Decretul de sancționare a legii modificătoare a legii băncilor populare.

CAROL I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României.

La toți de față și viitor, sănătate.

Corpurile legiuitoare au votat și Noi sancționăm ce urmează:

Lege pentru modificarea și introducerea unor nouă dispozițiuni în legea băncilor populare și a Cassei lor centrale din 28 Martie 1903.

Art. I. — *Art. 17 se modifică astfel:*

Dacă se vor descoperì desordine sau abuzuri în administrația vreunei bănci populare sătești, Cassa centrală va puteà să depărteze imediat pe administratorii abuzivi, luând măsuri pentru asigurarea averii societății până la desemnarea noilor administratori în conformitate cu statutele fiecării bănci.

In acest caz, administratorii înlăturați nu vor mai puteà fi realeși doi ani de zile dela data îndepărtării lor.

Art. 20 se modifică astfel:

Pentru a venì în ajutorul și a asigurà supravegherea administrațiuni băncilor populare și a societăților cooperative de producție și consumațiune, Cassa centrală, cu numele de Cassă centrală a băncilor populare și a cooperativelor sătești, se desparte, cu

începere dela 1 Aprilie 1906, de Creditul agricol și constitue o direcție generală deosebită, funcționând ca persoană morală.

Capitalul Creditului agricol va servì şi pentru operaţiunile Cassei centrale a băncilor populare şi a cooperativelor sateşti.

Creditul agricol va fi obligat să ţie la dispoziţia Cassei centrale toate sumele de cari ar aveà nevoie.

Toate cheltuelile ce se vor face cu administraţia Cassei centrale se vor plătì de asemenea de Creditul agricol, iar beneficiile realizate de Cassa centrală se vor face venit la Creditul agricol.

Creditul agricol e obligat prin secţiunile lui să facă toate plățile și încassările ce Cassa centrală i-ar cere, precum şi să primească depunerile spre fructificare a băncilor populare sau a societăţilor cooperative de producţie şi consumaţiune.

Alin. I al art. 21 se modifică astfel:

Cassa centrală a băncilor populare şi cooperativelor săteşti e autorizată să facă următoarele operaţii: (Restul articolului se mănţine).

Art. 24 se modifică astfel:

Ca organ superior de administrație și supraveghere se înfiinţează pe lângă direcțiunea Cassei centrale un consiliu de administraţie compus din 11 membri, numiți pe 7 ani.

Această prelungire se aplică şi membrilor cari se găsesc în funcţiune la promulgarea legii de față.

Opt membri vor fi numiţi de Ministerul Finanţelor, unul de Ministerul Instrucţiunii publice, unul de Creditul funciar rural şi unul de Banca agricolă.

In cazul când vreuna din aceste instituţiuni ar refuzà să numească pe reprezentantul sau, Ministerul Finanţelor va îndeplinì el însuşi locurile vacante.

Consiliu alege dintre membrii săi un președinte. In lipsă preşedintelui întrunirile consiliului sunt prezidate de cel mai în vârstă dintre membri.

Art. 26, alin. d se modifică astfel:

A prescrie regulele de urmat de băncile populare spre a fi admise să lucreze cu Cassa centrală; în consecinţă, a le examinà statutele şi a cere modificările trebuincioase pentru stabilirea relaţiunilor cu Cassa centrală.

Dobânda şi scontul se vor fixà însă de către Ministerul Finan-

ţelor, în urma raportului Cassei centrale a băncilor populare şi cooperativelor săteşti.

Se mai adaugă un aliniat:

h) A determinà, în urma unei anchete prealabile, băncile populare cărora li se pot transmite creanţele Creditului agricol.

Creditul agricol nu va mai aveà dreptul să facă operaţiuni în comunele cu cari aceste bănci lucrează.

Art. 30 se modifică astfel;

Fiecare bancă populară va trebuì să fie inspectată, cel puţin de două ori pe an, în toate amănuntele gestiunii sale şi raportul de inspecţie supus consiliului de administraţie; bilanţul anual va fi verificat la reşedinţa fiecării bănci după normele ce se vor hotărî de consiliul de administraţie.

Art. 41 se modifică astfel:

Cassa centrală a băncilor populare şi a cooperativelor săteşti se va conduce de către un director general, de un subdirector şi de personalul cuprins în statutul acì alăturat.

Numirile se vor face de Ministerul Finanţelor, conform cerinţelor legii de organizare a Ministerului Finanţelor.

Pentru inspectarea băncilor populare şi a societăţilor cooperative de producţie şi consumaţiune se vor numì inspectori, controlori şi agronomi.

Numărul lor se fixează prin legea bugetară şi retribuţiunile lor se fixează după statul de retribuţiuni acì alăturat.

Controlorii, prin derogare dela legea de organizare a Ministerului Finanţelor, pot fi şi învăţători sau preoţi.

Art. II.—Cuvintele „Creditul agricol“ se vor înlocuì în legea băncilor populare şi a cooperativelor săteşti prin cuvintele „Cassa centrală“.

Art. III. — Legea de faţă se va aplicà cu începere dela 1 Aprilie 1906.

Ministrul Finanţelor este autorizat să facă o nouă numerotaţie legii băncilor populare din 28 Martie 1903, luând seamă de modificările şi prescripţiile prezentei legi.

Statul Personalului.

NUMIREA FUNCȚIUNILOR	Retribuțiuni mensuale				Diurne mensuale				OBSERVAȚIUNI
	Fixe	Clasa III	Clasa II	Clasa I	Fixe	Clasa III	Clasa II	Clasa I	
Administrațiunea centrală									
Director general	1.000	—	—	—	100	—	—	—	
Subdirector general. . . .	—	465	501	565	—	—	—	—	
Şeful-comptabil	—		351	390	—	—	—	—	
Ajutor-comptabil	—		227	272	—	—	—	—	
Şef de biurou.	—		312	351	—	—	—	—	
Impiegați	—		141	183	—	—	—	—	
Impiegați auxiliari . .	—		—	114	—	—	—	—	
Serviciul de control									
Inspectori	—	565	640	720	18	—	—	—	Pe zi de serviciu, afară de cheltueli de transport.
Controlori	—		227	272	7	—	—	—	Idem
Controlori-agronomi . . .	—		—	351	10	—	—	—	Idem

Această lege, împreună cu statul personalului, s'au votat de Senat, în şedința dela 1 Fevruarie anul 1906, şi s'a adoptat cu majoritate de 46 voturi contra a 1.

Vicepreşedinte, *C. Ghika.* Secretar, *Rusenescu.*
(L. S. S.)

Această lege, împreună cu statul personalului, s'a votat de Adunarea deputaților, în şedința dela 15 Fevruarie anul 1906, şi s'a adoptat cu unanimitate de 65 voturi.

Preşedinte, *Gr. Triandafil.* Secretar, *Victor Bilciurescu.*
(L. S. A. D.)

Promulgăm această lege şi ordonăm ca ea să fie învestită cu sigiliul Statului şi publicată în *Monitorul Oficial.*

Dat în Bucureşti, la 4 Martie 1906.

(L. S. St.) CAROL.

Ministrul de Finanțe, *Take Ionescu.* Ministrul de Justiție, *A. A. Bădărău.*

No. 1.068.

Mon. of. 1906, pag. 9621.

31. Ședința dela 19 Maiu 1906 a Camerei.

. . . .

D-l *Pascal Toncescu* dă cetire următorului raport și proiect de lege:

Domnilor deputați,

Comitetul delegaților de secțiuni, compus din:
D-l Cantacuzino Gr. pentru secția I;
„ Procopescu N. „ „ II;
„ Roma Robert „ „ IV;
„ Dumitrescu G. „ „ V;
„ Popp Ștefan „ „ VI;
„ Catargi Barbu „ „ VII, și subsemnatul pentru secția III, întrunindu-se în ziua de 18 Maiu a. c., sub președința d-lui N. Procopescu, a luat în deliberare proiectul de lege pentru adăugirea unui articol la legea băncilor populare, și l-a admis întocmai cum a fost prezentat, pentru considerațiunile arătate pe larg în expunerea de motive care însoțesce proiectul de lege.

Comitetul de delegați vă roagă, d-lor deputați, prin subscrisul raportor, să binevoiți a votà acest proiect de lege, astfel cum a fost prezentat de d-l Ministru al Finanțelor.

Raportor, *C. Gr. Isăcescu.*

Proiect de lege pentru adăugirea unui articol la legea băncilor populare.

Art. unic. — In ce privesce dreptul de a cumpără pământ în vatra satului, băncile populare, când voesc să cumpere pământul necesar pentru clădirea localului lor propriu, se asimilează cu comunele rurale și cu sătenii lipsiți de pământ.

— După adoptarea luării în considerațiune și votarea art. unic, se pune la vot cu bile proiectul de lege în total și rezultatul scrutinului este cel următor:

Votanţi.	60
Majoritate regulamentară. .	47
Bile albe	59
Bile negre	1

D-l *Vicepreşedinte*: Adunarea a adoptat proiectul de lege.

. . . .

Desb. Ad. dep. 1906, pag. 57.

32. **Şedinţa dela 23 Maiu 1906 a Senatului.**

. . . .

D-l *C. Niculescu-Dorobanţu* dă cetire următorului raport şi proiect de lege:

Domnilor senatori,

Proiectul de lege, relativ la adăugirea unui articol la legea băncilor populare, votat şi adoptat de Adunarea deputaţilor în şedinţa dela 19 Maiu 1906, şi adus în deliberarea Senatului cu Mesagiul regal cu No. 2,031 dela 20 Maiu 1906, secţiunile d-voastre, luându-l în cercetare, l-au admis toate, numind delegaţi:

Secţiunea I pe d-l I. Oroveanu;
„ II „ „ C. Niculescu-Dorobanţu;
„ III „ „ C. Sordoni;
„ IV „ „ Leon Popescu, şi
„ V „ „ G. Pastia, cari, întrunindu-se în ziua de 23 Maiu 1906, s'au constituit în comitet al delegaţilor, sub preşedinţa d-lui C. Niculescu-Dorobanţu, şi, luând din nou în cercetare sus arătatul proiect de lege, l-au adoptat pe următoarele considerante:

Sunt bănci populare săteneşci cari dispun de mijloace spre a-şi clădi un local propriu. Scopul acestei legi este de a permite acelor bănci să cumpere locul trebuincios în vatra satului.

Băncile populare aparţinând ţăranilor, nu se aduce prin această lege nici o jignire la legea din 1864, care permite comunelor rurale şi sătenilor fără pământ de a cumpără în vatra satului pământ rural dela consătenii lor.

Raportor, *Const. Niculescu-Dorobanţu.*

Lege pentru adăugirea unui articol la legea băncilor populare.

Art. unic. — In ce privesce dreptul de a cumpărà pământ în vatra satului, băncile populare, când voesc să cumpere pământ, necesar pentru clădirea localului propriu, se asimilează cu comunele rurale şi cu sătenii lipsiţi de pământ.

Această lege s'a votat de Adunarea deputaţilor în şedinţa dela 19 Maiu anul 1906 şi s'a adoptat cu majoritate de *cincizeci şi nouă* voturi, contra *unul.*

Preşedinte, *Gr. Triandafil.* Secretar, *B. Catargiu.*
(L. S. A. D.)

D-l *Vicepreşedinte N. Economu:* Discuţiunea generală este deschisă.

— Necerând nimeni cuvântul, se pune la vot luarea în consideraţie a proiectului de lege şi se primesce.

— Se procede la vot cu bile.

D-l *Vicepreşedinte N. Economu:* D-lor senatori, rezultatul votului este:

Votanţi. 34
Majoritate regulamentară. . . 32
Bile albe. 34

Senatul a adoptat în unanimitate proiectul de lege.

. . . .

Desb. Senat. 1906, pag. 95.

33. Decretul de sancţionare a legii pentru adăugirea unui articol la legea băncilor populare.

CAROL I,

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională, Rege al României.

La toţi de faţă şi viitor sănătate.

Corpurile legiuitoare au votat şi Noi sancţionăm ce urmează:

Lege pentru adăugirea unui articol la legea băncilor populare.

Art. I. Articol unic. In ce priveşte dreptul de a cumpărà pământ în vatra satului, băncile populare, când voesc să cumpere pământul necesar pentru clădirea localului lor propriu, se asimilează cu comunele rurale şi cu sătenii lipsiţi de pământ.

Art. II. Orice dispozițiuni contrarii legii de față sunt și rămân abrogate.

Această lege s'a votat de Adunarea deputaților, în ședința dela 19 Maiu anul 1906, și s'a adoptat cu majoritatea de 59 voturi contra a 1.

Președinte, *Gr. Triandafil.* Secretar, *B. Catargi.*

Această lege s'a votat de Senat, în ședința dela 23 Maiu 1906, și s'a adoptat cu unanimitate de 34 voturi.

Vicepreședinte, *N. Economu.* Secretar, *S. S. Rusănescu.*

Promulgăm această lege și ordonăm ca să fie învestită cu sigiliul Statului și publicată în Monitorul Oficial.

Dat în București la 31 Maiu 1906.

(s. s.) CAROL.

Ministrul de Finanțe, *Take Ionescu,*

Ministrul de Justiție, *A. A. Bădărău.*

No. 2283.

II. DISPOZIȚII LEGISLATIVE PRIVITOARE LA OBȘTIILE SĂTEȘTI.

1. Ședința dela 27 Noemvrie 1903 a Camerei.

. . . .

D-l *Președinte*: D-l D. Protopopescu are cuvântul.

D-l *D. Protopopescu*: D-lor deputați, în numele unui însemnat număr de colegi, am onoare a prezentà un proiect de lege, al cărui scop este de a înlesnì sătenilor creditul necesar pentru a puteà cumpărà sau a luà în arendă moșii.

Iată cum sună expunerea de motive a acestui proiect de lege:

Domnilor deputați,

Imbunătățirea stării locuitorilor săteni este o chestiune care trebue să ne preocupe în primul rând. Soluțiunea ei a ocupat totdeauna pe conducătorii acestei țeri.

Improprietărirea clăcașilor din 1864 și a însurățeilor din 1879, a fost un pas înainte în procesul întemeierii Statului român modern. De atunci, în ordinea economică, s'a lucrat mult pentru întemeierea creditului trebuincios agriculturii, principala și aproape unica industrie a țerii noastre.

Pe când în 1873 se puneà temelia instituțiunilor de credit funciar, la 1881 luau naștere primele societăți de credit agricol, pentru înlesnirea micilor agricultori, a țăranilor. Din nenorocire, însă, aceste din urmă instituțiuni nu au dat roadele cari se așteptau dela ele. Nu avem să examinăm cauzele pentru cari lucrurile s'au petrecut astfel, voim numai să ne ocupăm de mijloacele proprii pentru a aduce mai departe îmbunătățirea stării săteanului nostru.

Diviziunea pământurilor ţărăneşti prin moştenire are tendinţa de a desfiinţà efectul legilor de împroprietărire dela 1864 şi 1879.

Dejà în starea actuală de lucruri, un sătean ajunge a nu mai găsì de multe ori în moştenirea părintească decât foarte puţin pământ, cu totul insuficient pentru traiul său şi a nevoilor pe cari trebue să le suporte.

A cumpărà pământ dela consătenii săi nu are totdeauna putinţa; iar dela proprietari de asemenea nu e chip, fiindcă puţini sunt proprietarii cari consimt să-şi desmembreze proprietăţile lor în măsura pungii slabe a ţăranului.

Există o soluţiune: aceea de a vinde moşii în întregime sau în parte unei cete de ţărani. Acest lucru prezentă, în starea actuală a legiuirii noastre, oarecari dificultăţi, căci nu toţi proprietarii consimt a intrà în relaţiuni juridice cu prea multe persoane, atât din cauza rizicurilor, cât şi, mai ales, a dificultăţilor procedurii pentru realizarea creanţei lor.

Cu toate aceste dificultăţi, vedem din când în când asociaţiuni de săteni cumpărând sau luând în arendă moşii.

Asigurându-li-se oarecari înlesniri, asociaţiunile de săteni în aceste scopuri s'ar sporì şi s'ar ajunge astfel la deslegarea în mare partea a chestiunii agrare, care preocupă atât de mult pe toţi cei ce doresc binele ţerii.

Năzuinţa săteanului de a devenì proprietar este cel mai puternic stimulent la muncă. Pătura ţărănească, pe care este aşezat edificiul acestei ţeri, are dreptul şi ea la înlesniri menite a îmbunătăţì starea ei materială.

Asociaţiunile de săteni, cari au cumpărat dela Stat sau particulari, au dovedit până astăzi şi hărnicie şi o executare perfectă a angajamentelor.

Aceasta este un cuvânt puternic pentru a încurajà mersul mai departe pe această cale.

Pentru aceasta, însă, trebuesc împlinite oarecari lacune cari există în procedura noastră civilă, în care scop se propun două aliniate, la art. 74 şi la art. 514 din procedura civilă.

Acest proiect de lege este cu totul în folosul populaţiunii săteşti şi în ordine economică va aduce imense servicii ţerii.

Dacă ţărănimea este baza pe care se reazemă edificiul nostru social, dacă agricultura este aproape unica sursă de avuţie a ţerii

noastre, atunci trebuesc încurajate braţele săteşti, cari ne rodesc ţarinele şi ştiu a îndurà toate nevoile.

Există la noi în ţară institute de credit, bănci de tot felul, destinate a înlesnì şi sporì creditul personal şi real al proprietarilor.

In special, creditele funciare au făcut servicii enorme proprietarilor prin împrumuturi de capitaluri mari cu interese mici şi amortizarea lor într'un termen lung. O mare parte din proprietatea funciară română este ipotecată; proprietarii, deveniţi societari ai acestei instituţiuni, au putut beneficià de înlesnirile ei.

Asociaţiunile de săteni nu pot însă trage aceleaşi foloase dela asemenea instituţiuni.

Dacă stabilirea dreptului de proprietate şi capacitatea părţilor de a contractà prezentă, de atâtea ori, serioase dificultăţi, când este vorba de una sau două părţi contractante, câte dificultăţi practice nu se pot ivì când contractarea s'ar face cu un număr mare de săteni.

Apoi ştim cât este de lungă şi grea de îndeplinit procedura urmăririi, când e vorba de un număr restrâns de persoane, pentru a ne da seama că devine aproape imposibil de îndeplinit, când debitorii sunt numeroşi, şi când printre dânşii ar survenì minori.

Câte citaţiuni, afipte, publicaţiuni şi comandamente sau somaţiuni! Apoi câte contestaţiuni şi mijloace de şicană! Această stare de lucruri este o piedică la dobândirea creditului de care sătenii au nevoie.

Proiectul de faţă, credem noi, că corespunde scopului ce urmărim.

Intr'adevăr, cari sunt ipotezele ce se pot prezentà?

1. Locuitorii săteni cumpără în mod indiviz o moşie, care nu e grevată de nici o sarcină, dar pentru achitarea preţului, pentru care vânzătorul are privilegiul legal, au nevoie de a contractà cu toţii un împrumut ipotecar.

2. Locuitorii săteni cumpără în mod indiviz o moşie dejà grevată de ipoteci de către vânzător, cu a căror valoare au fost scăzuţi din preţul cumpărăturii.

3. Locuitorii săteni cumpără în mod divizat, adică fiecare o porţiune determinată dintr'o moşie dejà ipotecată în întregul ei de vânzător.

4. Locuitorii săteni cumpără divizat, adică fiecare o porţiune

determinantă dintr'o moşie neipotecată de vânzător, dar ei o ipotecează în întregul ei, adică întrunind porţiunile determinate.

5. Locuitorii săteni se asociază în scop de a luà în arendă o moşie.

In toate aceste ipoteze, precum şi în orice litigiu derivând din contractele de cumpărătoare, de ipoteci sau arendare, locuitorii săteni cumpărători în mod diviz sau indiviz, debitori sau arendaşi sunt consideraţi ca obşte faţă de vânzători, de creditori ipotecari sau privilegiaţi, a căror creanţă a trecut în sarcina cumpărătorilor prin titlul de vânzare, de creditorii ipotecari sau privilegiaţi ai lor proprii, de proprietarul care le-a arendat moşia, de creditorii ipotecari ai proprietarului arendator.

Cu chipul acesta, nu mai avem a ne mai ocupà de numele fiecărui sătean, de schimbările cari ar survenì în starea lor civilă, de decese, de minoritate sau alte incapacităţi juridice.

In art. 75, alin. 11 al Codului de procedură, se vorbeşte de modul cum se citează *cetele de moşneni* (obştea răzeşilor) şi *locuitorii împroprietăriţi* dar neîmpărţiţi; ne-am referit în totul la acest articol, adică adoptând chemarea prin citaţiune colectivă după o anunţare prealabilă. O singură derogare am adus acestei dispoziţiuni, adică că anunţul şi operaţiunea portărelului să se facă la primăria comunei situaţiunii imobilului, iar nu la primăria comunei de origine a obştei de săteni; căci s'ar puteà prea bine ca ei să aparţină la comune diferite. Am întins prin analogie toate dispoziţiunile privitoare la citaţiuni şi la urmăriri. De aceea, în primul rând al acestui articol vorbim de toate actele de procedură şi de urmărire fără nici o restricţiune, adică de acţiuni, citaţiuni, comunicarea hotărîrilor judecătoreşti, notificaţiuni, comandamente, somaţiunile, în caz când legi speciale le-ar autorizà, afipte, publicaţiuni, orice fel de notificări şi, în scurt, orice act de procedură sau urmărire.

Este bine stabilit că numai obştea figurează în toate raporturile juridice actuale sau viitoare faţă de vânzători, creditori ipotecari sau privilegiaţi şi proprietari.

Fiecare sătean proprietar în parte, divizat sau nu, fiecare sătean debitor, sau fiecare sătean arendaş, a dispărut pentru a da loc acestei asociaţiuni, adică acestei simili-persoană morală numită „*Obştea*“, şi toate actele de procedură şi de urmărire, fără nici o

excepţiune, se vor face pe numele obştei cumpărătoare, debitoare sau arendaşe.

Am adăogat, în aceeaş ordine de idei, la art. 514 din procedura civilă, aliniatul următor:

„Creditorilor privilegiaţi sau ipotecari ai obştei, prevăzută la art. 74, aliniatul final, nu li se pot opune diviziunile, înstrăinările, sau constituirile de drepturi reale posterioare titlului lor, precum de asemenea nu se pot opune proprietarului sau creditorilor lui ipotecari actele făcute de această obşte posterioare arendării".

Intr'adevăr, cine ar puteà împiedicà obştea, care a cumpărat în indiviziune, de a se divide?

Cine ar puteà-o împiedicà ca să nu transmită în totul sau în parte, în mod diviz sau indiviz, bunul cumpărat sau ipotecat de dânsa?

Cine ar puteà împiedicà crearea de sarcini reale, sau transmisiunile, fie de către obşte, fie de unele din persoanele din obşte.

Toate aceste acte le pot face şi în starea actuală a legislaţiunii; ele sunt opozabile creditorilor urmăritori, dacă sunt anterioare transcrierii comandamentului.

Pentru a nu cădeà din nou în inconvenientele ce am semnalat, am crezut de cuviinţă a declarà că toate aceste acte nu pot fi opozabile creditorilor privilegiaţi sau ipotecari, dacă sunt posterioare titlului lor; cu alte cuvinte, înţelegem că dânşii vor aveà a face tot cu obştea, pe cât timp creanţa nu le este integral achitată, şi toate actele de procedură şi de urmărire se vor face numai în persoana obştei, fără a ţineà seamă de actele declarative sau translative, de drepturi, precum şi de sarcinile cu cari sătenii, ca obşte sau individual, ar grevà imobilul.

De asemenea am prevăzut că, în caz de arendare, nu se pot opune proprietarului sau creditorilor lui ipotecari actele făcute de obşte posterioare arendării, cum ar fi: subarendările, cesiunele, etc.

Proiectul de faţă are, dar, menirea de a aduce un îndoit serviciu.

In prima linie, clasei ţărăneşti îi va înlesnì dobândirea creditului necesar şi, prin urmare, putinţa de a cumpărà sau luà în arendă moşii, cu care chip se rezolvă, în parte cel puţin, una din chestiunile sociale cele mai arzătoare.

Proprietarii vor găsì un nou debușeu ca cumpărători sau arendași, și nu vor mai fi nevoiți a-și arendà moșiile lor la arendași în cea mai mare parte străini, cari, conduși numai de spiritul de a se îmbogățì, le istovesc moșiile, nici a le vinde pe prețuri prea joase, din cauza lipsei de concurență.

Cu chipul acesta, imensele domenii, cari până astăzi, prin forța lucrurilor, se cumpărau rareori de câte un particular și adeseaori de societăți cari au cu totul alt scop decât de a practicà agricultura, vor puteà fi mai lesne de dobândit de către clasa țărănească, realizând astfel legitimele ei dorințe, cari sunt și ale țerii întregi.

PROIECT DE LEGE.

Art. unic. Articolele 74 și 514 din Codul de procedură civilă se modifică precum urmează:

a) La finele art. 74 se adaogă aliniatul următor:

„Toate actele de procedură și de urmărire, fără nici o restricțiune, privitoare la locuitorii săteni cari vor cumpărà în mod divizat sau nedivizat un imobil rural gravat de sarcini, sau cari, împreună, vor ipotecà ei înșiși, vor luà în arendă sau vor cumpărà un imobil rural, se vor face pe numele obștei locuitorilor cumpărători, debitori sau arendași, și se vor înmânà, conform art. 75, alin 11 din procedura civilă, la primăria comunei situațiunii imobilului".

b) La finele art. 514 se adaogă aliniatul următor:

Cu toate acestea, creditorilor privilegiați sau ipotecari ai obștei, prevăzută la *art. 74, aliniatul final*, nu li se vor opune diviziunile, înstrăinările sau constituirile de drepturi reale posterioare titlului lor, precum deasemenea nu se pot opune proprietarului sau creditorilor ipotecari actele făcute de această obște posterioare arendării.

D. Protopopescu, A. Delimarcu, V. Timuș, Mitu Ștefănescu, G. B. Buicliu, Ion C. Florescu, C. Cernescu, Gr. Handoca, Ed. Ghica, I. Simionescu-Râmniceanu, V. T. Lovinescu, Gr. Procopiu, M. Moisescu, C. D. Dimitriu, I. G. Poenaru-Bordea, Dr. I. Radovici, St. C. Ioan, St. Drăghicescu, I. Negrea, G. Panu, G. M. Demetriu, C. Rușavițeanu, V. A. Papadopol, Dr. Gheorghiu,

C. N. Emandi, N. Gh. Săveanu, I. Hristescu, T. V. Ioan, C. F. Robescu, B. Iepurescu, Al. Constantinescu, G. I. Diamandi, I. G. Mavocordat, C. I. Brătianu, Al, G. Djuvara, Ioan Antonescu, G. G. Assan, I. Purcăreanu, A. Culoglu, Victor Antonescu, I. Villacros, N. Bălănescu, N. Moroeanu, Al. Gh. Răşcanu, D. Schileru, P. Buescu, I. Stavri Brătianu, C. Gârleşteanu, St. Sihleanu, I. Bianu, N. Coculescu, I. Procopiu, Vl. Ghiţescu, I. Manoliu Teţcanu, P. St. Christopol, D. Condopol, V. I. Brătianu, I. P. Roşianu, N. Cutcudake, G. San-Marin, A. Buşilă, G. Costandake, N. Dimancea.

(Aplauze prelungite.)

V'aş rugà, d-lor deputaţi, să binevoiţi a luà în desbatere în secţiuni de urgenţă acest proiect de lege, pentru ca să putem cât mai curând să-l votăm.

Voci: Da, da.

— Se pune la vot urgenţa şi se primeşte.

D-l *Preşedinte:* Se va trimite de urgenţă în studiul secţiunilor.

. . . .

2. Şedinţa dela 16 Decemvrie 1903 a Camerei.

. . . .

D-l *A. C. Constantinescu*, raportorul comitetului de delegaţi ai secţiunilor, dă cetire următorului raport şi proiect de lege:

Domnilor deputaţi,

Comitetul delegaţilor de secţiuni, compus din domnii:

Victor Antonescu,	pentru secţiunea	I
Titu Frumuşeanu,	„ „	III
C. Cernescu,	„ „	IV
D. Protopopescu,	„ „	V
Toma Stelian,	„ „	VI
I. Simionescu-Râmniceanu	„ „	VII, şi subsem-

natul pentru secţiunea II, întrunindu-se sub preşedinţa d-lui Titu Frumuşeanu, în ziua de 12 Decemvrie a. c., a luat în discuţiune proiectul de lege din iniţiativa Adunării relativ la adăogirea unor aliniate la art. 74 şi 514 din codul de procedură civilă şi l-a admis

cu adăogirile semnalate în prezentul raport şi adăogate chiar în proiectul de lege.

D-lor deputaţi, îmbunătăţirea stării locuitorilor săteni este o chestiune care trebue să ne preocupe în primul rând. Soluţiunea ei a ocupat totdeauna pe conducătorii acestei ţeri.

Improprietărirea clăcaşilor din 1864 şi a însurăţeilor din 1879 a fost un pas înainte în procesul întemeierii Statului român modern. De atunci, în ordinea economică, s'a lucrat mult pentru întemeierea creditului trebuincios agriculturii, principala şi aproape unica industrie a ţerii noastre.

Pe când în anul 1873 se puneà temelia instituţiunilor de Credit funciar, în 1881 luau nascere primele societăţi de credit agricol, pentru înlesnirea micilor agricultori, a ţăranilor. Din nenorocire, însă, aceste din urmă instituţiuni nu au dat roadele cari se aşteptau dela ele. Nu avem să examinăm cauzele pentru cari lucrurile s'au petrecut astfel, voim numai să ne ocupăm de mijloacele proprii pentru a aduce mai departe îmbunătăţirea stării săteanului nostru.

Diviziunea pământurilor ţărăneşti prin moştenire, are tendinţa de a desfiinţà efectul legilor de împroprietărire dela 1864 şi 1879.

Dejà în starea actuală de lucruri, un sătean ajunge a nu mai găsì de multe ori în moştenirea părintească decât foarte puţin pământ, cu totul insuficient pentru traiul său şi a nevoilor pe cari trebue să le suporte.

A cumpărà pământ dela consătenii săi nu are totdauna putinţa; iar dela proprietari de asemenea nu e chip, fiindcă puţini sunt proprietarii cari consimt să-şi desmembreze proprietăţile lor în măsura pungii slabe a ţăranului.

Există o soluţiune: acea de a vinde moşii în întregime sau în parte unei cete de ţărani. Acest lucru prezentă, în starea actuală a legiuirii noastre, oarecari dificultăţi, că nu toţi proprietari consimt a intrà în relaţiuni juridice cu prea multe persoane, atât din cauza riscurilor, cât şi, mai ales, a dificultăţilor procedurii pentru realizarea creanţei lor.

Cu toate aceste dificultăţi, vedem din când în când asociaţiuni de săteni cumpărând sau luând în arendă moşii.

Asigurânduli-se oarecari înlesniri, asociaţiunile de săteni în

aceste scopuri s'ar sporì şi s'ar ajunge astfel la deslegarea în mare parte a chestiunii agrare, care preocupă atât de mult pe toţi cei ce doresc binele ţerii.

Năzuinţa săteanului de a deveni proprietar este cel mai puternic stimulent la muncă. Pătura ţărănească, pe care este aşezat edificiul acestei ţeri, are dreptul şi ea la înlesniri menite a îmbunătăţì starea ei materială.

Asociaţiunile de săteni cari au cumpărat dela Stat sau particulari, au dovedit până astăzi şi hărnicie şi o executare perfectă a angajamentelor.

Aceasta este un cuvânt puternic pentru a încurajà mersul mai departe pe această cale.

Pentru aceasta, însă, trebuesc împlinite oarecari lacune cari există în procedura noastră civilă, în care scop se propun două aleniate, la art. 74 şi la art. 514 din procedura civilă.

Acest proiect de lege este cu totul în folosul populaţiunii săteşti şi în ordine economică va aduce imense servicii ţerii.

Dacă ţărănimea este baza pe care se reazimă edificiul nostru social, dacă agricultura este aproape unica sursă de avuţie a ţerii noastre, atunci trebuesc încurajate braţele săteşti cari ne rodesc ţarinele şi care ştiu a îndurà toate nevoile.

Există la noi în ţară institute de credit, bănci de tot felul, destinate a înlesnì şi sporì creditul personal şi real al proprietarilor.

In special, creditele funciare au făcut servicii enorme proprietarilor prin împrumuturi de capitaluri mari cu interese mici şi amortizarea lor într'un termen lung. O mare parte din proprietatea funciară română este ipotecată; proprietarii, deveniţi societari ai acestei instituţiuni, au putut benificià de înlesnirile ei.

Asociaţiunile de săteni nu pot însă trage aceleaşi foloase dela asemenea instituţiuni.

Dacă stabilirea dreptului de proprietate şi capacitatea părţilor de a contractà prezentă, de atâtea ori, serioase dificultăţi, când este vorba de una sau două părţi contractante, câte dificultăţi practice nu se pot ivì când contractarea s'ar face cu un număr mare de săteni.

Apoi ştim cât este de lungă şi grea de îndeplinit procedura urmăririi, când e vorba de un număr restrâns de persoane, pentru

a ne da seama că devine aproape imposibil de îndeplinit când debitorii sunt numeroși și când printre dânșii ar surveni minori. Câte citațiuni, afipte, publicațiuni și comandamente sau somațiuni! Apoi câte contestațiuni și mijloace de șicană! Această stare de lucruri este o piedică la dobândirea creditului de care sătenii au nevoie.

Proiectul de față credem noi că corespunde scopului ce urmărim.

Intr'adevăr, cari sunt ipotezele ce se potprezentà?

1. Locuitorii săteni cumpără în mod indiviz o moșie, care nu e grevată de nici o sarcină, dar pentru achitarea prețului. pentru care vânzătorul are privilegiul legal, au nevoia de a contractà cu toții un împrumut ipotecar;

2. Locuitorii săteni cumpără în mod indiviz o moșie dejà grevată de ipoteci de către vânzător, cu a căror valoare au fost scăzuți din prețul cumpărăturii.

3. Locuitorii săteni cumpără în mod divizat, adică fiecare o porțiune determinată dintr'o moșie dejà ipotecatà în întregul ei de vânzător;

4. Locuitorii săteni cumpără divizat, adică fiecare o porțiune determinată dintr'o moșie neipotecatà de vânzător, dar ei o ipotecează în întregul ei, adică întrunind porțiunile determinate.

5. Locuitorii săteni se asociază în scop de a luà în arendă o moșie.

In toate aceste ipoteze, precum și în orice litigiu, derivând din contractele de cumpărătoare, de ipoteci sau arendare, locuitorii săteni cumpărători în mod diviz sau indiviz, debitori sau arendași, fie că vor fi reclamanți, fie că vor fi pârîți, sunt considerați tot ca obște față de vânzători, de creditorii ipotecari sau privilegiați, a căror creanță a trecut în sarcina cumpărătorilor prin titlu de vânzare, de creditorii ipotecari sau priviligiați ai lor proprii, de proprietarul care le-a arendat moșia, de creditorii ipotecari ai proprietarului arendator.

Cu chipul acesta nu mai avem a ne mai ocupà de numele fiecărui sătean, de schimbările cari ar surveni în starea lor civilă, de decese, de minoritate sau alte incapacități juridice.

Bine înțeles că în orice alte litigii cu terțiile persoane, obștea dispare și sătenii, fie reclamanți, fie pârîți, vor figurà individual conform dreptului comun.

Cu alte cuvinte, sătenii există ca obşte în toate rapoartele lor cu vânzătorul, creditorii ipotecari sau proprietarul arendator, fie că ar fi reclamanţi, fie că ar fi pârîţi, iar nu şi în rapoartele lor cu persoanele cari nu au participat la aceste acte, în care caz se aplică numai dispoziţiunile dreptului comun. Această lămurire am crezut-o necesară, pentru ca legea de faţă să nu dea loc la controverse şi pentru ca judecătorii în aplicarea ei să cunoască spiritul legiuitorului.

Proiectul acesta tinzând numai la modificarea unor articole din procedură, şi din legea autentificării actelor, nu am crezut de cuviinţă ca într'însul să ne ocupăm şi de modul, cum şi prin cine această obşte să fie reprezentată în justiţie. Erà lucru foarte greu, dacă nu chiar imposibil, de a tranşà şi această chestiune, căci greu se pot cumpănì interesele unei obşte, într'un litigiu oarecare, pentru a fi putut determinà ca normă a unei bune reprezentări în justiţie, fie majoritatea numărului, fie importanţa dreptului.

De aceea am preferat a lăsà acest punct la înţelepciunea judecătorului care şi în cazul acestei nouă obşte va trebuì să se conducă, cu privire la reprezentarea ei în justiţie, de aceleaşi norme de cari sunt conduşi astăzi, când este vorba de cetele de moşneni sau de locuitori împroprietăriţi dar neîmpărţiţi, deşi cu privire la dânşii nici un text de lege nu reglementează acest punct.

In art. 75, alin. 11 al codului de procedură, se vorbeşte de modul cum se citează *cetele de moşneni* (obştea răzeşilor) şi *locuitorii împroprietăriţi* dar neîmpărţiţi; ne-am referit în totul la acest articol, adică adoptând chemarea prin citaţiune colectivă după o anunţare prealabilă. O singură derogare am adus acestei dispoziţiuni, adică ca anunţul şi operaţiunea portărelului să se facă la primăria comunei situaţiunii imobilului, iar nu la primăria comunei de origine a obştei de săteni, căci s'ar puteà prea bine ca ei să aparţină la comune diferite. Am întins prin analogie toate dispoziţiunile privitoare la citaţiuni şi urmăriri. De aceea, în primul rând al acestui articol vorbim de toate actele de procedură şi de urmărire fără nici o restricţiune, adică de acţiuni, citaţiuni, comunicarea hotărîrilor judecătoreşti, notificaţiuni, comandamente, somaţiunile, în caz când legi speciale le-ar autorizà, afipte, publicaţiuni, orice fel de notificări si, în scurt, orice act de procedură sau urmărire.

Este bine stabilit că numai obștea figurează în toate raporturile juridice actuale sau viitoare față de vânzători, creditori ipotecari sau privilegiați și proprietari, oricât de mic ar fi numărul persoanelor din cari se compune.

Fiecare sătean proprietar în parte, divizat sau nu, fiecare sătean debitor, sau fiecare sătean arendaș, a dispărut pentru a da loc acestei asociațiuni, adică acestei similipersoană morală numită „*Obștea*“, și toate actele de procedură și de urmărire, fără nici o excepțiune, se vor face pe numele obștei cumpărătoare, debitoare sau arendașe, după numele imobilului cumpărat, ipotecat sau arendat.

Am adăogat, în aceeaș ordine de idei, la art. 514 din procedura civilă, aliniatul următor:

„Creditorilor privilegiați sau ipotecari ai obștei, prevăzută la art. 74, aliniatul final, nu li se pot opune diviziunile, înstrăinările sau constituirile de drepturi reale posterioare titlului lor, precum de asemenea nu se pot opune proprietarului sau creditorilor lui ipotecari actele făcute de această obște posterioare arendării“.

Intr'adevăr, cine ar puteà împiedicà obștea care a cumpărat în indiviziune, de a se divide?

Cine ar puteà-o împiedicà ca să nu se transmită în totul sau în parte, în mod diviz sau indiviz, bunul cumpărat sau ipotecat de dânsa?

Cine ar puteà împiedicà crearea de sarcini reale, sau transmisiunile, fie de către obște, fie de unele din persoanele din obște?

Toate aceste acte le pot face și în starea actuală a legislațiunii; ele sunt opozabile creditorilor urmăritori, dacă sunt anterioare transcrierii comandamentului.

Pentru a nu cădeà din nou în inconvenientele ce am semnalat, am crezut de cuviință a declarà că toate aceste acte nu pot fi opozabile creditorilor privilegiați sau ipotecari, dacă sunt posterioare titlului lor; cu alte cuvinte, înțelegem că dânșii vor aveà a face tot cu obștea, pe cât timp creanța nu le este integral achitată, și toate actele de procedură și de urmărire se vor face numai în persoana obștei, fără a țineà seamă de actele declarative sau translative, de drepturi, precum și de sarcinile cu cari sătenii, ca obște sau individual, ar grevà imobilul.

De asemenea am prevăzut că, în caz de arendare, nu se pot opune proprietarului sau creditorilor lui ipotecari actele făcute de obşte posterioare arendării, cum ar fi: subarendările, cesiunile, etc.

In sânul comitetului de delegaţi s'a mai introdus un aliniat privitor la înlesnirile ce trebue să se mai acorde sătenilor în cazul când dânşii nu s'ar puteà prezentà toţi în persoană la tribunal pentru autentificarea actului de vânzare, de ipotecă, arendare, procurilor ce ar fi trebuincioase, şi în fine a oricăror acte ce dânşii ar trebuì să facă pentru îndeplinirea formelor legale cu privire la asemenea acte.

După art. 19 din actuala lege pentru autentificarea actelor, promulgată la 1 Septemvrie 1886, numai în caz de boală constatată se poate delegà judecătorul a instrumentà la domiciliu, instrumentare care se face în totdeauna de judecătorul tribunalului, în caz când partea domiciliază în comuna de reşedinţă a tribunalului, şi excepţional numai se poate delegà judecătorul de ocol respectiv, în caz când partea nu domiciliază în oraşul de reşedinţă a tribunalului.

Pentru a evità pe de o parte sătenilor străgănirile la tribunal şi spesele cu procurarea diferitelor acte necesarii pentru stabilirea identităţii lor, iar pe de altă parte, pentru a nu se stânjenì lucrările tribunalului prin delegarea unui judecător din sânul său, s'a adăugat un aliniat la art. 19 din legea autentificării actelor, după care se poate cere delegaţiunea de a instrumentà la domiciliu, fără a se invocà nici un motiv din partea sătenilor, care să-i împiedice de a venì la tribunal, precum şi putinţa de a delegà în totdeauna pe judecătorul de ocol respectiv ca să facă autentificarea.

In vederea dificultăţii ca judecătorul să meargă la casa fiecărui sătean, s'a prevăzut că el va luà consimţimântul părţilor şi va instrumentà la localul primăriei indicate în cererea de autentificare.

Proiectul de faţă are, dar, menirea de a aduce un îndoit serviciu.

In prima linie, clasei ţărăneşti îi va înlesnì dobândirea creditului necesar şi, prin urmare, putinţa de a cumpără sau luà în arendă moşii, cu care chip se rezolvă, în parte cel puţin, una din chestiunile sociale cele mai arzătoare.

Proprietarii vor găsì un nou debuşeu ca cumpărători sau

arendaşi, şi nu vor mai fi nevoiţi de a-şi arendà moşiile lor la arendaşi în cea mai mare parte străini, cari conduşi numai de spiritul de a se îmbogăţì, le istovesc moşiile, nici a le vinde pe preţuri prea joase, din cauza lipsei de concurenţă.

Cu chipul acesta, imensele domenii, cari până astăzi, prin forţa lucrurilor, se cumpărau rareori de câte un particular şi adeseori de societăţi cari au cu totul alt scop decât a practicà agricultura, vor puteà fi mai lesne de dobândit de către clasa ţărănească, realizând astfel legitimele ei dorinţe, cari sunt şi ale ţerii întregi.

Pentru aceste consideraţiuni, comitetul de delegaţi primind proiectul propus, am onoare a-l supune şi deliberării d-voastre.

Raportor, *Al. C. Constantinescu.*

PROIECT DE LEGE.

Art. 1. Articolul 74 şi 514 din Codul de procedură civilă se modificà precum urmează:

a) La finele art. 74 se adaogă aliniatul următor:

„Toate actele de procedură şi de urmărire, fără nici o restricţiune, privitoare la locuitorii săteni cari vor cumpărà în mod divizat sau nedivizat un imobil rural, grevat de sarcini, sau cari împreună vor ipotecà ei înşişi, vor luà în arendă sau vor cumpărà un imobil rural, se vor face pe numele obştei locuitorilor cumpărători, debitori sau arendaşi, şi se vor înmânà, conform art. 75, alin. 11 din procedura civilă, la primăria comunei situaţiunii imobilului".

b) La finele art. 514 se adaogă aliniatul următor:

„Cu toate acestea, creditorilor privilegiaţi sau ipotecari ai obştei, prevăzută la *art. 74, aliniatul final*, nu li se vor opune diviziunile, înstrăinările sau constituirile de drepturi reale posterioare titlului lor, precum de asemenea nu se pot opune proprietarului sau creditorilor ipotecari actele făcute de această obşte posterioare arendării".

Art. 2. La finele art. 19 din legea pentru autentificarea actelor din 1 Septemvrie 1886, se adaogă aliniatul următor:

„Cu toate acestea, când mai mulţi locuitori săteni vor voì a cumpărà, ipotecà sau luà în arendă un imobil rural, pentru autentificarea tuturor acestor acte sau a procurilor ce dânşii ar voì să

dea în acest scop, ei pot cere tribunalului respectiv, fără arătarea vreunui motiv, ca autentificarea să se facă la domiciliu.

Președintele sau locoțiitorul său poate delegà în acest scop pe judele de ocol respectiv, care va instrumentà la primăria comunei indicate în cererea de autentificare.

Raportor, *Al. C. Constantinescu.*

D-l *Președinte:* Discuțiunea generală este deschisă.

D-l Alessiu are cuvântul.

D-l *C. Alessiu:* D-lor deputați, nu mă voiu folosì de ocaziunea acestui proiect de lege, ca să fac declarațiuni de dragoste pentru clasa țărănească, fiindcă este lucru bine înțeles că toți iubim pe țărani. Și dacă ar fi să judecăm fericirea lor după discursurile ce s'au făcut pentru țăranii noștri, ar trebuì să fie ființele cele mai fericite. Din nenorocire, știm că nu este așà și că poate excesul de iubire pentru ei este provocat tocmai prin excesul de suferințe cari apasă asupra acestui martir, care se numește țăranul român. Și nu voesc să fac o ironie când fac aceste constatări; sunt încredințat că iubirea noastră, a tuturor, ce se manifestă în orice ocazie pentru țărani, este sinceră, dar îi găsesc cusurul că este platonică. In adevăr, noi facem întocmai ca acei amanți platonici, cari de departe privesc la iubita lor, fără să caute să o cunoască de aproape, fără să caute să fie cunoscuți de ea, fără să găsească calea pentru a cucerì inima ei. Tot așà suntem și noi față de clasa țărănească; avem toată dragostea pentru ei, dar nu facem nimic ca să cunoaștem nevoile lor, ca să facem să dispară acea separațiune care este între clasele de sus și stratul țărănesc și care face că între vieața sufletească a unora și aceea a celuilalt aproape nu există nici o comunitate.

Cu toate acestea, d-lor, faptul este că s'au făcut multe legi în favoarea țăranului. La 1864 pentru emanciparea și împroprietărirea lor s'a promulgat o lege cu caracter aproape revoluționar, iar de atunci legile s'au succedat una după alta, prin cari se extindeà principiul că trebue să se dea pământ țăranilor; cu toate aceste legiferări, vedem că este neîndestulător pământul ce li s'a dat până astăzi și din cauza parcelării excesive, parcelare dusă până la pulverizare, prin efectul succesiunilor, mulți dintre țărani pot fi considerați astăzi ca și când n'ar aveà pământ de fel. De

aceea ei sunt la discrețiunea arendașilor mari, cari au luat moșiile mari în exploatare și cari impun țăranului condițiunile pe cari le vor ei, fără ca țăranul să se poată apără contra acestor condițiuni, oricât ar fi ele de grele.

Această chestiune a preocupat partidul liberal necontenit, și partidul liberal are în programul său înscrisă o reformă, un proiect de lege, acela al Cassei rurale, care este menită să dea o soluțiune acestei chestiuni agrare, dar până când să vină momentul să se realizere acest program, intervine proiectul de lege adus astăzi în desbaterile d-voastre, menit să înlesnească soluțiunea chestiunii acesteia.

Rostul acestui proiect de lege este ca să se favorizeze repetirea unui fenomen ivit acum de curând în păturile țărănimii noastre.

Intr'adevăr, țăranii s'au preocupat și ei de problema aceea a pământului, care pe ei îi interesează în primul loc. Și ei au găsit—pare-se—singuri soluțiunea. Anume s'au asociat mai mulți între ei și au cumpărat astfel, sau au luat în arendă moșii mari.

Este acesta un fenomen îmbucurător, de acelaș fel ca și prima apariţiune a băncilor populare, și care dovedește că civilizația noastră cam superficială a început a pătrunde și în clasele țărănești.

D-l Tache Protopopescu, care este un spirit pozitiv și pătrunzător, a observat și a înțeles acest fenomen. D-sa a văzut că este acì un început de proces de transformare a proprietății rurale, prin însăși inițiativa țăranilor, și s'a întrebat dacă acest proces nu poate să iea o desvoltare mai mare, și dacă, prin încurajarea acestor asociațiuni țărănești, nu s'ar puteà, în parte cel puțin, a se remedià la suferința aceasta de lipsă de pământ ce bântuește clasa țărănească.

Și a venit d-l Take Protopopescu, cu alți d-ni deputați, cu acest proiect de lege, care este astăzi în desbaterea d-voastre. D-lor, proiectul se prezentă cu o aparență foarte modestă. El nu are aerul să facă altceva decât să schimbe oarecari dispozițiuni din procedura civilă și tocmai din cauza acestei modeste aparențe, a fost rău înțeles.

Am observat în cursul discuțiunii la Mesaj că d-l Stelian a considerat acest proiect în mod unilateral; d-sa a zis că proiectul, departe de a face țăranilor înlesniri și avantaje, nu are alt scop decât de a creà foloase Creditului rural și proprietarilor.

Recunosc că este exactă această constatare a d-lui Stelian,

dar este neexactă în acest sens, că este incompletă, şi totdeauna când vom luà numai o parte a adevărului, riscăm a fi în neadevăr.

Este adevărat că prin legea aceasta se tinde a se da o mai mare siguranță creditului și marilor proprietari cari ar face țăranilor înlesniri, când, vânzându-le o moșie, ar mai rămâneà să primească o parte a prețului.

Dar este lucru elementar şi de toţi ştiut, că siguranţa creditului este cea mai mare înlesnire pentru acela care are nevoie de credit. Cu cât vom aveà o legislaţiune mai asigurătoare pentru credit, cu atât se va găsì un credit mai abondent și mai ieftin, căci creditorul are speranța că va fi rambursat fără şicane şi fără pierdere de vreme.

Aşà fiind lucrurile, domnilor, cred că proiectul de lege propus nu poate fi decât bine primit de toată lumea.

In adevăr, tot la discuţiunea la Mesaj s'au făcut asupra acestui proiect oarecari pronosticuri şi s'a zis de d-l dr. Radovici, că d-sa îl consideră ca o îndrumare spre Cassa rurală; iar de d-l Filipescu s'a spus că, dacă e vorba să fie o îndrumare spre Cassa rurală, d-sa va fi contra acestui proiect de lege. Mie mi se pare că proiectul de lege care vi s'a adus d-voastre astăzi în desbateri, atât partizanii Cassei rurale, cât și adversarii Cassei rurale pot să-l voteze cu deplină încredere. Cei dintâi, pentrucă e o lege care tinde tot spre acelaş ideal pe care îl urmăreşte şi Cassa rurală, natural pe o scară mai puţin întinsă; ceilalți, pentrucă ceea ce critică domniile lor la Cassa rurală acì nu există. Acì iniţiativa particulară e lăsată liber deplin și nu vorbeşte nimic despre intervenţia Statului, aceea de care se temeau dumnealor atunci când erà vorba de Cassa rurală.

Să intrăm puţin, d-lor, în examinarea proiectului, ca să vedem cari sunt dispoziţiile lui și dacă aceste dispozițiuni sunt de natură să atingă scopul pentru care acest proiect de lege a fost făcut. D-voastră știți că e vorba de modificarea procedurii, față de asociațiunile săteneşti, atunci când ele vor fi urmărite de creditorii ipotecari sau atunci când vor fi trase în judecată de proprietarul vânzător pentru executarea condiţiunilor vânzării, sau pentru plata arenzii, atunci când vor ţineà moşia cu arendă. Se introduce prin acest proect o dispoziţiune pe care o avem în materia citării moşnenilor. Pentru cetele de moşneni, cari stăpânesc în comun proprietatea lor, legea creează o facilitate în modul de a fi chemate în

judecată citând nu pe fiecare individ în parte, ci citând ceata de moşneni în total prin o singură citaţiune. Vedeţi că e o mare înlesnire şi în privinţa cheltuelilor de judecată şi pentru îndeplinirea procedurii.

Această idee s'a luat de acolo şi s'a aplicat în proiectul de faţă, la asociaţiunile săteneşti.

Prin aceasta ce se face? Se tinde ca vânzătorul, proprietarul sau creditorul să fie scutit de nenumăratele dificultăţi de cari ar fi fost nevoit să se lovească, dacă ar fi fost lăsată aplicabilă procedura ordinară care cere atâtea citaţiuni, comandamente şi altele, câţi membri sunt în asociaţiune. Ar fi fost ceva inextricabil; de aceea cred că toată lumea nu poate decât să aprobe înlesnirea ce prevede proiectul de lege, cu atât mai mult că el nu face decât să utilizeze o dispoziune legislativă dejà existentă la noi.

D-lor, am auzit că s'au făcut oarecari obiecţiuni, oarecari critice, trase din alt punct de vedere. S'a zis că în această lege este o lacună. Recunosc că este o lacună, că nu se legiferează nimic în privinţa raporturilor dintre asociaţii săteni între ei. In această privinţă se va referì la dreptul comun existent astăzi în ce priveşte raporturile coproprietarilor între ei şi faţă cu terţii. Or fi dificultăţi, dar aceste dificultăţi există şi azi între coproprietarii comunişti şi nu sunt insolubile; justiţia va găsì soluţiuni în dreptul comun pentru toate chestiunile cari se pot ridicà între ţăranii asociaţi. Cred că e bine că s'a lăsat această lacună, căci ţăranii asociaţi cari, în cazurile cunoscute până astăzi, s'au arătat în totdeauna aşà de înţelepţi, vor puteà rezolvà prin bună înţelegere, în convenţiunile lor, chestiunile privitoare la modul cum vor administrà proprietăţile cumpărate sau arendate în comun şi dacă practica va semnalà oarecari dificultăţi, atunci va fi locul să se vie cu un proiect de lege care să tranşeze aceste dificultăţi în deplină cunoştinţă de cauză.

Domnilor deputaţi, rămâne să examinăm o altă chestiune: dacă această lege şi-ar produce efectele pe cari le aşteptăm, anume: să încurajeze vânzarea de moşii mari la ţărani, şi arendarea de moşii mari la ţărani, va resultà de acì vreun inconvenient pentru cineva? Dacă legea asta va vătămà interesul propietarilor şi dacă interesul general al ţerii are să sufere ceva la caz de îmmulţire şi generalizare a acestor transacţii?

In ce privește clasa propietarilor mari, cred că nu poate fi nici un fel de îndoelă că ea nu poate decât să folosească, căci va aveà concurenţi mai numeroşi pentru moșiile pe cari vor să le vândă sau să le arendeze și, prin urmare, vor obținea preţuri mai mari decât cele de astăzi.

Eu cred că trebue să ne ocupăm de aceste interese de clase, fără să am câtuș de puţin idea că partidele politice trebue să capete aderenţi numai pe tema intereselor de clase. Impărtășesc în această privință modul de a vedeà al al unui mare cugetător francez, care spuneà că partidele politice trebue să pătrundă în naţiune — nu în mod orizontal, căutând să acapareze diferitele clase sau straturi pe tema intereselor lor particulare — ci în mod vertical, ca astfel partidele să aibă aderenți în toate clasele naţiunii, iar nu să se recruteze numai în anume clase.

Acum rămâne să vedem dacă interesele superioare ale ţerii pot să sufere, și anume dacă prin trecerea proprietăţilor mari la țărani n'ar aveà să sufere producţiunea agricolă în general și prin urmare avuţia ţerii.

Două lucruri se pot întâmplà când ţăranii vor cumpărà în comun proprietăţi mari:

Se poate întâmplà ca să rămână în devălmășie sau să le dividă. Prima ipoteză mi se pare puţin probabilă şi puţin de dorit; mi se pare că starea de indiviziune nu probează o stare înaintată ci o stare înapoiată.

Se știe că în Rusia sunt foarte răspândite proprietăţile indivize, că în foarte multe comune sătenii posedă şi cultivă în devălmășie pământurile lor. Sunt așà numite „mir". Noi nu trebue să vedem lucrul cum îl văd slavofilii, cari văd în regimul lor comunist un produs propriu şi original al poporului rus şi ca atare îl judecă în modul cel mai favorabil. Observatorii imparţiali toţi sunt de părere că starea de indiviziune nu este favorabilă culturii și încurajează lenea şi viţiul la săteni. Căci e știut că dacă ţăranul nu e propietar pe o bucată anume de pământ, el nu va pune acolo atâta inimă la lucru, cât va pune pe o bucată de pământ a sa proprie. Prin urmare, domnilor, ar fi de dorit ca starea aceasta de indivizie să nu se perpetueze, ar fi de dorit să se încurajeze divizarea proprietăţilor.

Ar fi ceva de făcut pentru ţăran, pentru înlesnirea partagiului pe cale de judecată. D-voastră ştiţi că partagiul, unde sunt

minori, trebue să se facă cu o mulţime de forme, unele mai lungi şi maì costisitoare decât altele, şi nu se poate într'o asociaţiune de numeroşi săteni să nu fie minori, astfel că toate aceste împărţeli ar trebuì să fie fecute pe cale de judecată. Eu cred că ar fi bine dacă s'ar dispune ca împărţelile între săteni sa fie simplificate; ca să se poată face bunăoară prin bună învoeală, chiar când sunt minori, cu rezervă ca tribunalele să aibă să dea omologarea unor asemenea împărţeli.

Ceea ce constat cu mulţumire este o diferenţă a poporului nostru de poporul rusesc, la care starea de devălmăşie este în moravurile naţionale.

La noi, din contră, se vede că este o tendinţă moştenită dela caracterul latin, căci vedem un gust pronunţat pentru proprietatea individuală.

Astfel, chiar cetele noastre de moşneni, numai cu numele sunt în devălmăşie, iar de fapt ele sunt devizate şi stăpânesc pământurile lor în mod divizat, cu singura excepţiune a pădurilor şi islazurilor.

Dacă este un bine că poporul nostru are această preferinţă hotărîtă pentru proprietatea individuală, şi că prin urmare — după toate probabilităţile, asociaţiunile de săteni nu vor păstrà în devălmăşie ci vor împărţì moşiile ce vor cumpărà — se pune întrebarea dacă nu cumva, prin împărţeli succesive, vom ajunge iarăş la acea excesivă fracţionare a proprietăţilor săteneşti, de care suferim şi ne plângem astăzi?

Eu cred că această temere nu va trebuì să o avem în viitor, căci există un remediu. Intr'adevăr, d-lor, se ştie că la procesul de fracţionare prin moştenire a proprietăţilor, în totdeauna se face echilibru de un alt proces de regrupare a proprietăţilor prin cumpărare.

Este un fenomen natural care se produce în toate ţerile şi dacă la noi nu s'a putut produce până acum, şi dacă ţăranii noştri au să sufere de fărămiţirea proprietăţii, aceasta este din cauza prohibiţiunii puse în legea dela 1864 şi reînnoită în Constituţiunea dela 1882, prohibiţiune care face ca ţăranul să nu poată vinde nimănui pământul său. Această prohibiţiune de sigur a avut de scop să mănţină egalitatea între ţăranii împroprietăriţi, căci eu nu văd alt scop.

Imi place să cred și exprim această părere că după 9—10 ani, când expiră inalienabilitatea proprietății sătenilor, se va reveni asupra acestei prohibițiuni.

O voce: Nu este nici astăzi această prohibițiune.

D-l *C. Alessiu:* Nu există nici astăzi față de sătenii neîmproprietăriți; dar față de sătenii împroprietăriți există această prohibițiune.

De aceea, părerea mea ar fi ca să se permită sătenilor cari sunt împroprietăriți să cumpere alte pământuri, căci atunci am aveà un proces de reformare a proprietății de o întindere oarecare, nu zic a proprietății mari, dar a proprietății mijlocii, care ar permite să se formeze la noi o clasă de țărani bogați, viguroși și inteligenți, cari ar formà de sigur în Statul român un sprijin foarte puternic.

Știți cât de nenumărate procese rurale au fost în anii din urmă între țărani prin aplicarea acestor dispozițiuni ale legilor dela 1864 și 1879. Eu am avut ocaziunea să văd o mulțime de procese rurale desfășurându-se înaintea tribunalelor și în totdeauna am fost izbit de observațiunea următoare:

Totdeauna țăranul care cumpărase, cumpărase pământul cu toată această prohibițiune, știind bine că se expune să i se anuleze cumpărarea; dorința sa de a cumpărà erà atât de mare, încât trecea peste aceste riscuri; ei bine, toți acești țărani cari figurau ca pârîți în aceste procese, îți erà mai mare dragul să-i privești. Toți erau oameni viguroși, sănătoși, cu o înfățișare inteligentă, pe când toți reclamanții erau niște oameni slăbănogi, nenorociți, cu o inteligență mărginită. Așà încât, prin jocul acestei prohibițiuni, se țineau într'o egalitate forțată oameni cari erau bine înzestrați de natură, cari ar fi putut să se ridice la un nivel mai înalt și ar fi putut să formeze o clasă foarte puternică și foarte prețioasă. Eu înțeleg și admir visul egalității între oameni. Dar nu admit ca să se realizeze prin înăbușirea celor superiori, ci prin înălțarea și ameliorarea celor slabi și inferiori.

Acesta, d-lor, ar fi pericolul care se ivește în spiritul unora și care cred că se va înlăturà prin jocul acesta natural al cumpărătorilor pe cari țăranii le vor face unii dela alții.

D-lor deputați, sper că acest proiect de lege va întâlnì din partea d-voastre o aprobare unanimă, pentrucă mi se pare că avem

cu toții conștiința că chestiunea agrară—care și în alte părți există în stare foarte acută și preocupă opiniunea publică din toate țerile, atât pe oamenii de știință cât și pe oamenii de Stat—însemnează ceva mai mult la noi.

Două lucruri nu trebue să uităm, d-lor, că pământul a fost totdeauna considerat, în legtuirile noastre vechi, ca și în legiuirea actuală, ca un paladiu al naționalității noastre și în al doilea rând că țăranul nostru a fost totdeauna, în cursul istoriei noastre, păstrătorul naționalității noastre.

Intr'adevăr, nici o țară n'a fost expusă la mai multe invaziuni, la un mai mare amestec de rasse, cum a fost țara noastră în timp de secole. O mulțime de naționalități au trecut pe aici și mai cu seamă păturile superioare ale națiunii noastre au fost supuse acestei înrâuriri străine, amestecului și încrucișerilor de rasse, și știm că, cu toate că au fost momente când se introdusese la noi și predomniau și obiceiurile străinilor și limba lor, în cele din urmă elementul național a triumfat. Și astăzi vedem cu mulțumire că întreaga pătură superioară a națiunii noastre este și ea curat românească și însuflețită de sentimente românești.

Ei bine, d-lor, mi se pare că o parte din această operă de conservare a naționalității noastre se datorește țăranului român. La aceasta a contribuit cu complicitatea mediului fizic, a climei și atmosferei țerii, spiritul vioiu și deștept, ironic, dar bun, al țăranului nostru.

Sunt convins, că în epocile acelea, ori cât de mare va fi fost distanța dela clasa țărănească la păturile suprapuse ale națiunii, aceea ce a făcut să predomnească caracterul național a fost conlucrarea ascunsă, neînțeleasă, dar reală și continuă a influențelor de cari vorbesc, unite cu amintirile și urmele civilizației vechei Rome, cari au modelat în chip așà de artistic silueta țăranului nostru, încât nimeni nu poate să-l privească cu dispreț sau cu indeferență.

Mulțumită lor, aceste clase nu s'au putut înstrăinà de naționalitatea română nici în momentele cele mai critice. Elementele străine cu timpul au putut fi alungate sau asimilate; și elemetele românești cari erau amenințate într'un rând să fie copleșite în clasele superioare, au triumfat deplin și definitiv.

De aceea, domnilor, eu cred că este o datorie pentru noi,

căci pe lângă o operă importantă de reformă de îndeplinit, noi avem o datorie faţă de clasa această ţărănească, ca solul acela care a fost paladiul naţionalităţii române, să căutăm să-l dăm cât se poate într'o proporţiune mai mare ţăranului, păstrătorul şi apărătorul naţionalităţii noastre. (Aplauze).

D-l *Vicepreşedinte:* D-l Ciocazan are cuvântul.

D-l *C. M. Ciocazan:* D-lor deputaţi, proiectul de lege adus în desbaterea d-voastre de d-l Protopopescu şi ceilalţi domni deputaţi, semnatari ai lui, este rezultatul unei dorinţe unanime, unei stări sociologice: ajutorarea ţăranului, spre a puteà devenì proprietar de pământ.

In proiectul de lege se prevede, că ţăranii pot să cumpere diferite moşii, şi li se înlesnesc mijloacele de cumpărare, dânduli-se creditul de care aveau nevoie; iar prin raport li se opreşte posibilitatea de a face acele cumpărări de terenuri, în interesul lor.

Cu modul acesta s'ar puteà crede că se dă mai multe avantagii creditelor, sau acelora cari vor să vânză moşiile ţăranilor, decât ţăranilor, pentru cari se face legea, aşà că d-l Stelian ar aveà dreptate în părerile emise cu ocazia discuţiei răspunsului la Mesaj.

De sigur că aceasta este o eroare introdusă numai de d-l raportor, dar care se poate îndreptà prin anularea interpretări făcute de d-l raportor, fără ca să mai fie necesitate să se adogă vreun cuvânt oarecare în textul de lege supus desbaterilor d-voastre.

In adevăr, d-l raportor a adăogat acea interpetrare în raportul d-sale, sigur în urma desbaterilor din comitetul delegaţilor, după enumerarea diferitelor posibilităţi de cumpărare de către săteni, şi anume, după enumărările următoare: Intâiu, locuitorii săteni cumpără, în mod indiviz, o moşie care nu este grevată de nici o sarcină; al doilea, locuitorii săteni cumpără indiviz moşii dejà gravate; al treilea, locuitorii săteni cumpără în mod diviz, într'o poporţiune determinată, moşii ipotecate; al patrulea, locuitorii săteni cumpără divizat o moşie neipotecată, pe care însă vor să o ipotece, şi al cincilea, locuitorii săteni se asociază pentru a luà în arendă o moşie..., face interpretarea de care vă vorbii, aşà că proiectul de lege pare a fi făcut numai

în interesul acelora cari vor să vândă moşiile, sau vor să înlesnească pe ţărani pentru a cumpără moşii.

Iată acum acea interpretare:

„Bine înţeles“, scrie domnul raportor, *„că în orice alte litigii cu terţele persoane, obştea dispare şi sătenii, fie reclamanţi, fie pârîţi, vor figurà individual conform dreptului comun“.*

Cu alte cuvinte, după mine, ar fi că ceea ce daţi cu o mână luaţi cu cealaltă; dai posibilitatea vânzătorului, proprietarului de a-şi asigurà banii, şi opreşti ţăranului putinţa de a păstrà aceea ce a cumpărat. Şi mă explic: în multiplele litigii ce se pot naşte din o cumpărare de moşie sunt două principale: unul semnalat de domnul Alessiu, partagiul, şi altul, revendicarea. Inchipuiţi-vă că se cumpără o moşie mare, care, din cauză că proprietarul care o vinde nu a căutat-o, a fost călcată, şi acest lucru se întâmplă tuturor proprietarilor cari sunt forţaţi să-şi vândă moşiile aşà. Permiteţi-mi o paranteză; un proprietar vinde, mai deunăzi, altuia o moşie în posesiunea căreia fusese pus acum un an sau doi, şi fiindcă nu se ocupà de această moşie, când noul proprietar care o cumpărase pogoneşte se duce să o măsoare, găseşte 25 pogoane călcate. Ia presupuneţi d-voastră că proprietarul ar fi vândut ţăranilor moşia şi nu pogoneşte, şi când s'ar fi dus dânşii să o iea în posesiune, ar fi găsito călcată? Ce va trebuì să facă? Proces de revendicare: dar după acest proiect de lege vor trebuì să cheltuească aproape jumătate din preţul moşiei. De ce? Din cauză că raportorul şi comitetul delegaţilor au înscris acest lucru în raportul d-sale:

Comitetul delegaţilor, un domn raportor, *„pentru ca legea de faţă să nu dea loc la controverse şi pentru ca judecătorii în aplicarea ei să cunoască* **spiritul legiuitorului!**

„Cu alte cuvinte, sătenii există ca obşte în toate rapoartele lor cu vânzătorul, creditorii ipotecari sau proprietarul arendator, fie că ar fi reclamanţi, fie că ar fi pârîţi, **iar nu şi în rapoartele lor cu persoanele cari nu au participat la aceste acte, în care caz se aplică numai dispoziţiunile dreptului comun.**

„Această lămurire am crezut-o necesară“.

Cu alte cuvinte, spiritul legiuitorului ar fi ca numai acei cari dau bani, numai aceia să aibă posibilitatea de a îndeplinì procedura pe tema de obşte, ţăranul nu.

Incă un caz în legătură cu cel vizat de domnul Alessiu, pe care îl supun aprecierii d-voastre, ca să vedeți cât este greşită această teorie. Țăranii cumpără o moşie, care însă este posedată în indiviziune cu alţi proprietari, şi acest fapt s'a întâmplat la vânzările moșiilor dela Stat, ei vor să iasă din indivizie; ei bine, le va fi peste putință, din acest punct de vedere.

Și aceasta am avut ocazie să văd la un proces unde niște ţărani cari cumpăraseră dela Stat o porțiune dintr'o moșie care se posedà și de alţi-locuitori şi proprietari; cu acest proiect de lege ei nu s'ar fi judecat niciodată, fiindcă nu puteau fi chemați ca obşte, ci trebuià să fie chemaţi ca parsoane; or, în acest proces până astăzi instanţele judecătoreşti au răspuns în mod constant că acolo unde este o asociaţiune pentru a cumpărà un teren, ei se consideră ca obște și totdeauna au considerat că sunt bine citaţi ca obște și nu individual.

Ce se va întâmplà mâine, când se va votà acest proiect de lege? Se va întâmplà că niciodată nu se va mai puteà face asemenea partagiu, iar nu că va fi greu, după cum a spus domnul Alessiu. Și ca probă să luăm cazul de care vă vorbii, și adică al ţăranilor cari au cumpărat o porţiune indiviză.

Țăranii cumpără dela Stat ca 42 pogoane de pământ, pentru cari însă au plătit vreo 220.000 de lei.

Când s'a măsurat însă moșia s'au găsit vreo 1.200 hectare, în loc de cele ca 42 pogoane, fapt ce țăranii ştiau, şi adică că o moşie are mult mai mult ca 42 pogoane, de aceea au dat atâţia bani, fiindcă ştiau ce cumpără; ei bine — ei n'ar puteà ieșì din indiviziune pentru terenul cumpărat pe care apoi să-l împartă între ei, pentrucă ar fi cu neputinţă a se îndeplinì procedura pentru 200 persoane, de exemplu, deoarece ar trebuì atâtea tutele, suspendări, autorizări, încât imposibilitatea reiese pentru oricine.

Acelaş lucru s'ar întâmplà şi cu proprietarii cari din o împrejurare oarecare ar posedà indiviz cu ţăranii cumpărători în asociaţie, și cari, deșì după legea comună nu sunt obligaţi a sta în indiviziune, prin interpretarea d-lui raportor vor fi forţați, ba încă vor trebuì să sufere și orice cotropire, pentrucă nu ar mai puteà face procese de revendicare.

Contrariul dar ar trebuì făcut, și adică ca în toate rapoartele ce decurg din cumpărătoare, ţăranii să fie consideraţi ca obște, tocmai pentru scopul care voiţi a realizà şi care eu cred că nu

poate fi de nimeni combătut, dacă iubiţi pe ţărani, şi dacă acestea nu sunt numai vorbe goale, dacă credeţi în această iubire, vă rog, domnilor deputaţi, ca prin interpretarea care veţi da-o, să eliminaţi acezt considerent din raportul domnului raportor, pentru ca să se ştie că oricari ar fi rapoartele ce s'ar naşte între cumpărător, vânzător, împrumutător, proprietar şi între terţele persoane, din cumpărătura în asociaţie, să se considere întotdeauna ca obşte.

Să fie citaţi sătenii cumpărători ca obşte, fie pârîţi ei, fie ei reclamanţi.

Acest lucru, domnilor deputaţi, este indispensabil şi propunătorii proiectului l-au avut în vedere, pentrucă iată ce zice proiectul de lege:

„Toate actele de procedură şi de urmărire fără nici o restricţiune privitoare la locuitori săteni, cari vor cumpărà în mod divizat sau nedivizat un imobil rural gravat de sarcini, sau cari împreună vor ipotecà ei înşişi, vor luà în arendă **sau vor cumpărà un imobil rural,** *se vor face pe numele obştei locuitorilor cumpărători, etc“.*

Va să zică este prevăzut *că şi cari vor cumpărà un imobil rural*, vor fi totdeauna consideraţi ca obşte. Astfel, domnilor, anulând interpretarea greşită a domnului raportor şi lăsând proiectul aşà cum a fost formulat, veţi rezolvà şi dificultăţile de cari avui onoarea a vă întreţineà.

Cu această părere, domnilor deputaţi, eu mă simt fericit să votez acest proiect de lege, care va fi o îndrumare spre bine, pentru o chestiune totdeauna la ordinea zilei (aplauze), chestiunea agrară, care trebue rezolvată cu o oră mai înainte.

Si cred că această chestiune agrară va fi definitiv rezolvată tot de partidul liberal, care totdeauna nu numai vorbe a avut pentru clasa ţărănească, dar şi fapte şi totdeauna a procedat cu iubire şi chiar cu sacrificiul intereselor altor clase, pentru a ridicà această populaţiune care este talpa casei, care ne-a păstrat naţionalitatea, şi care ne va redà şi caracterele ce am pierdut. (Aplauze).

D-l *Preşedinte:* — D-l T. Stelian are cuvântul.

D-l *T. Stelian*: D-lor, proiectul de lege, supus desbaterilor noastre, a fost şi precedat, şi încunjurat de împrejurări particulare, cari dovedesc că, deşì relativ numai la adăugirea a două

aliniate la două texte de procedură civilă, arė în realitate o importanţă mult mai mare.

A fost elaborat, după cum ştiţi, de un economist distins, a cărui cunoştinţă şi experienţă în materie constituesc, de sigur, o garanţie pentru necesitatea proiectului. Este în legătură cu preocuparea de a îmbunătăţì soarta materială a locuitorilor săteni, preocupare care trebue să ne fie scumpă tuturor deopotrivă, abstracţiune de partidul politic, căruia putem aparţineà. In fine, cu ocaziunea desbterilor răspunsului la Mesaj, ni s'a înfăţişat ca o îndrumare către rezolvarea unei mari probleme economice şi sociale în ţară la noi, transformarea marei proprietăţi rurale în mică proprietate ţărănească.

Iată atâtea împrejurări cari dovedesc că, fără îndoeală, e vorba de un proiect mult mai important decât aparenţa lui.

Se cuvine deci să-l analizăm cu toată seninătatea; să-i lăudăm meritele, dar să-i arătăm şi lacunele, dacă lacune vor fi; să-i determinăm senzul şi întinderea de aplicaţiune, nu numai pentrucă e vorba de un proiect de lege, care e menit prin natura lui să fie aplicat zilnic de justiţie, dar şi fiindcă socotesc că e o chestiune de probitate şi de înţelepciune politică ca să împiedicăm ca nu cumvà, printr'un înţeles greşit ce-i s'ar da, să facem să se nască în sufletele celor pe cari voim să-i ajutăm speranţe irealizabile, şi deci, tocmai din această cauză, primejdioase pentru ordinea socială.

Domnilor, pentru ca să înţelegem obiectul acestui proiect de lege, trebue să ne amintim un lucru, dela care trebue să purcedem, anume că avem în procedura noastră civilă o dispoziţiune de drept comnun, adică o regulă generală în materie de chemare a părţilor în juecată.

Când este vorba ca cinevà să fie chemat în judecată, într'un proces sau într'o urmărire, regula generală — care de altfel nu e decât aplicaţiunea unui principiu de înaltă justiţie şi a unui drept natural, adică a dreptului de apărare — regula generală e ca fiecare să fie chemat individual, pentru ca să fie pus în putinţă de a se apărà.

La această regulă care constitue dreptul comun, când este vorba de cetele de moşneni, de obştile de răzeşi şi prin asimilare de locuitori împroprietăriţi dar nedivizaţi, s'a introdus o deroga-

ţiune şi s'a hotărît, că, prin excepţiune pentru asemenea locuitori săteni, chemarea în judecată, în loc să fie făcută individual pentru fiecare, să se poată face în mod colectiv prin o simplă citaţie, dată, după o anume normă, la primăria locului. E bine să reamintim acest lucru, că pentru aceste cete există o derogaţie la dreptul comun în privinţa chemării lor în judecată şi că această derogaţiune nu e de favoare pntru ele ci de rigoare în contra lor.

Această dispoziţiune cu caracter derogator prezentă, cu privire la cetele de moşneni de cari se vorbeşte în procedură, două mari inconveniente, ridică două mari chestiuni cari aşteaptă şi până azi soluţiunea lor.

Este o primă chestiune pe care o enunţ numai, cu toate că nu are o relaţiune directă cu acest proiect de lege, e chestiunea de a şti: ce este o ceată de moşneni în sensul articolului aceluia din procedura civilă? E vorba numai de cetele de moşneni cari au, la origine un hrisov domnesc, s'au cari au, în lipsă de asemenea document, un interes comun, consacrat prin o împreună stăpânire în timp îndelungat; sau din contră, trebue să înţelegem o stăpânire în comun stabilită prin o anume lege, orice asociaţie, chiar accidentală, între oameni cari posed în comun o proprietate? Este o chestiune nerezolvată încă şi care aşteaptă deci soluţiunea dela legiuitor.

Dar este şi alta mult mai gravă şi aceasta ne interesează mai mult, pentrucă inconvenientul acesta al douilea se va reproduce mărit la acele obştii pe cari le creem acum. Şi anume: când este chemată astfel o obşte în justiţie, când s'a îndeplinit procedura de chemare prin o simplă citaţie dată la primăria locului, cine o reprezentă în justiţie? Cine poate să vorbească în numele ei înaintea justiţiei? Acì auziam adineaori pe d-l Alessiu zicând: acestea sunt chestiuni hotărîte de jurispredenţă. Să vede treaba, că eu sunt foarte înapoiat cu cunoştinţele mele de jurisprudenţă, de vreme ce nu ştiu până acum că asemenea chestiuni să sé fi hotărît definitiv de jurisprudenţă! Nu, d-lor, nu este nimic hotărît şi nici nu se poate hotărî; şi ce se petrece în fapt astăzi, este foarte dureros. Deunăzi, în discuţiunea care a avut loc în comitetul delegaţilor, la care am participat şi eu, amicul meu, d-l Titu Frumuşanu, cu spiritul său caustic, ne cità câteva cazuri de acestea petrecute în justiţie. Eu

nu vreau să le reproduc, de teamă ca nu cumva în gura mea să pară ca aluziuni personale...

D-l *Titu Frumușanu:* Cer cuvântul în chestiune personală.

D-l *T. Stelian:* Dar un lucru țin să fie constatat și anume că, din pricina lipsei unei reglementări legale a reprezentării cetelor în justiție, putem să asistăm la spectacole foarte triste. Se poate întâmplà ca, fie din lipsă de mijloace, fie din lipsă de pricepere a locuitorilor din ceată, unul sau altul din cei mai țanțoși din ei să le exploateze slăbiciunea sau nepriceperea. Și aceasta provine din împrejurarea că legiuitorul în procedura civilă, când a introdus această dispozițiune, derogând la dreptul comun, s'a oprit la jumătatea drumului; a considerat ceata ca o ființă colectivă pentru citarea ei în judecată, dar n'a organizat și reprezentarea ei în justiție. In loc să urmeze pilda înțeleaptă a vechilor noastre legiuiri, în special a codului Calimach, cari se ocupau de obștimi, legiuitorul nostru s'a mărginit a creà o ficțiune, care nu se găsește în nici o altă legiuire.

In desbaterile la cari a dat loc revizuirea codului nostru de procedură civilă, ca și în expunerea de motive de care e însoțit proiectul, găsim cuvintele de: entitate, simili-persoană morală, cu cari se desemnează această creațiune și cari n'au nici un sens în drept și în legislațiune. In drept, în adevăr, nu se cunosc decât două feluri de persoane, cari pot fi subiecte de drepturi: persoanele fizice, oamenii, și persoanele morale, adică ființele abstracte, dar cari sunt reprezentate tot prin oameni.

Ei bine, pentru entitățile create de procedura civilă, sub numele de ceată de moșneni, sau obște de răzeși nu e nimeni care să le reprezente, nu e nimeni care, prezentânduse înaintea justiției, să poată zice: eu sunt în drept a vorbì în numele cutărei cete. (D-l Take Ionescu întrerupe).

Am să pun în vedere inconvenientul acela când voiu aplicà sistemul îndată, la ceea ce se proiectează prin proiectul de care este vorba.

Iată, d-lor, în scurt care este dreptul comun, legea noastră, în ceea ce privește cetele de moșneni propriu zise.

Ce se propune acum prin proiectul de față?

Nici mai mult, nici mai puțin decât să întindem sistemul acesta vițios dela cetele de moșneni adevărate la alte cete sau la alte obști pe cari într'un mod arbitrar voim să le creem de acì

înainte. Şi anume: ni se propune ca atunci când doi sau mai mulţi locuitori săteni, indiferent de numărul lor, vor cumpărà o moşie, o vor ipotecà, sau o vor luà cu arendă, acei doi sau mai mulţi cumpărători, debitori sau arendaşi, să fie consideraţi, cu privire la contractul acesta încheiat de ei, ca o obşte; dar numai în ceea ce priveşte procedura de chemarea lor în judecată şi procedura de urmărire, la care vor fi supuşi în caz când nu vor executà contractul.

Şi de ce se propune aceasta?

Pentrucă, ni se zice în expunerea de motive, noi voim să înlesnim locuitorilor săteni putinţa de a cumpărà moşii, decì trebue să le uşurăm şi creditul necesar pentru aceasta; voim să le uşurăm de asemenea putinţa de a exploatà, de a luà cu arendă moşii aparţinând altora.

Şi pentru ca să se realiseze acest lucru ce se face?

Astăzi locuitorii săteni întâlnesc în drumul lor două mari stavile, două mari obstacole:

Unul este greutatea pentru proprietarii cari vor tratà cu ei; pentru creditorii cari vor să le dea bani cu ipotecă; pentru proprietarii cari vor să le arendeze moşii, de a verificà capacitatea juridică a persoanelor acestora multiple cu cari tratează; căci înţelegeţi bine, zice onor. meu amic şi raportor d-l Constantinescu, dacă sunt mari greutăţile ce întâmpină cineva când are să studieze capacitatea juridică a unui singur debitor care vrea să-şi ipoteceze moşia, cu cât mai mari trebue să fie greutăţile când cineva va aveà să studieze capacitatea juridică a unei asociaţiuni de locuitori cari au cumpărat o moşie şi vor să o ipoteceze.

Domnilor, pe lângă aceasta mai este şi un alt obstacol, şi anume că locuitorii săteni cari au cumpărat o moşie sau au luat-o cu arendă, pot fi expuşi la un proces, pentrucă nu execută contractul, nu-şi plătesc datoria, şi pot să mai fie expuşi şi încă la urmăriri silite, pentru a li se vinde moşia, fiindcă n'au plătit sumele datorite pentru ea. Şi în asemenea caz, dacă ar fi să se urmeze conform dreptului comun, procedura de chemare în judecată, procedura de urmărire, ar trebuì să se facă în persoana fiecăruia din acei cumpărtori.

E lesne de înţeles cât de costisitoare ar fi o asemenea procedură; mai mult decât atât, niciodată nu s'ar puteà ajunge la

judecarea unor asemenea procese, din cauză că se pot ivì la fiecare înfăţişare piedici provenite din cauza schimbării operate în persoana unuia sau altuia din chemaţii în judecată; dacă una dintre părţi a murit, un proces trebue să se suspende până se va regulà succesiunea şi aşà mai departe.

Iată inconvenientele la cari va fi expusă persoana dela care aceşti locuitori ar solicità credit, dacă ar fi silit creditorul să-i urmărească individual pe fiecare.

Recuaosc că aşà este. Aceste două inconveniente nu sunt, din nenorocire, decât foarte reale.

Dar dacă este să alegem între ele două, să considerăm gravitatea lor respectivă din punctul de vedere al locuitorilor săteni, cari sunt în măsură să cumpere moşii şi să iea bani cu împrumut, neapărat că cel dintâiu este mult mai mare decât cel de al doilea.

In adevăr, dificultatea cea mare este ca locuitorii să poată tratà cu un proprietar, să poată hotărî pe proprietar să le vândă moşia, sau să poată tratà cu creditorul ipotecar să le dea bani cu procente; căci odată ce au cumpărat moşia, ce au contractat împrumutul ipotecar, când va fi vorba de îndeplinirea obligaţiunilor luate prin acele contracte, atunci rămâne în joc numai interesul proprietarului sau al creditorului ipotecar.

Dar pentru ca să se poată încheià contractele, e trebuinţă să se verifice drepturile şi capacitatea juridică a tuturor locuitorilor cari cumpără, ipotecează sau iau în arendă o moşie.

Şi aceasta e greutatea cea mare!

Ce să propune pentru îndepărtarea ei?

Propuneţi ceva în proiectul d-voastre? Absolut nimic, şi chestiunea rămâne întreagă şi pe viitor, întocmai ca şi astăzi, pentru cazul când mai mulţi locuitori se vor adresà cuiva, unui proprietar, ca să-i cumpere moşii, şi dacă au reuşit să trateze cu proprietarul, se vor adresà Creditului, pentru ca Creditul să însărcineze de pildă pe onor. nostru coleg domnul Constantinescu ca să cerceteze titlurile de proprietate.

Astfel că şi a doua zi, după ce se va votà proiectul de lege, vom fi în această privinţă exact în aceeaş situaţiune ca şi azi, vă veţi găsì tot în faţa a 20 sau 200 locuitori cari vor venì la d-voastră să solicite credit, iar d-voastră veţi fi siliţi să cercetaţi capacitatea juridică a fiecăruia din ei.

Chestiunea aceasta nu se rezolvă prin proiectul de lege pe care d-voastră l-ați adus. (Intrerupere).

Atunci, d-lor, poate mă înşel eu. D-voastră credeţi că ați rezolvat chestiunea prin proiectul de lege?

V'aş rugà să-mi spuneţi şi mie, ca să nu mai discut într'o ipoteză greșită.

Nu, domnilor! Nu este rezolvată!

Și nu este rezolvată, fiindcă nu s'ar puteà rezolvà decât dacă aţi face ceea ce ar trebuì să faceţi, şi organizând de pe acum și în mod prealabil obştea, pentru ca să se știe cine este acela, care va vorbì în numele ei, atunci când va venì la d-voastră ca să se împrumute.

Dar câtă vreme nu veţi face aceasta, proiectul de lege al d-voastre nu se va referì decât la cel de al doilea obstacol ce v'am indicat... (Intreruperi).

Aceasta vreau să spun şi eu onor. colegi, că proiectul e făcut numai în vederea acestui al doilea obstacol, dar adaug că dacă înţelegem a ne ocupà mai în special de locuitori, atunci, în ordine firească, ar fi trebuit să începem prin a ridicà prima greutate.

Dar, domnilor, poate că în practică această greutate nu e așà de mare, se poate ocolì. Există, în adevăr, pentru aceasta un mijloc la care se recurge în practică, dar el prezentă un grav inconvenient, și e bine ca prin lege să se îndepărteze.

Când mai mulţi locuitori vor să trateze cu un proprietar ca să-i cumpere moșia, sau cu Creditul ca să o ipoteceze, proprietarul şi Creditul le zice: „nu pot să tratez cu d-voastră toți, sunteți prea numeroşi, alegeţi și desemnaţi dintre d-voastră trei, patru“.

Si aşà se face, acei trei sau patru cumpără moșia, ei o pun la Credit. Dar atunci — şi acì este inconvenientul acestui remediu — ce se face cu drepturile celorlalţi, cei mulţi cari au dat însărcinare acestor trei sau patru ca să cumpere sau să pună moşia la Credit pentru dânşii? Dreptul de proprietate trece asupra celor trei sau patru, căci ei tratează în numele lor şi rămân ținuți numai de o obligație personală, față de ceilalţi, ca să le treacă și lor partea de proprietate când se va plătì obligaţia întreagă.

Aceasta este, deci, numai o obligaţie personală, depinde de buna credinţa lor, și deci inconvenientul este real din acest punct

de vedere. Ar fi fost deci bine ca să se regulamenteze această primă chestiune care este capitală, adică să se regulamenteze cum se poate prezentà obştea pe care d-voastră voiţi să o creaţi, atunci când va voì să încheie asemenea contracte.

Dar, domnilor, să examinăm partea a doua, adică lucrarea ce se face prin proiect.

Ce ziceţi d-voastră prin proiect?

Nu ne-am ocupat de prima parte, dar voim să înlesnim creditul locuitorilor cari vor să cumpere sau să iea cu arendă moşii.

Domnilor, cu sistemul ce se propune, netăgăduit se aduce un mare folos proprietarului şi creditorului ipotecar.

Mă explic: când proprietarul a tratat cu doi sau mai mulţi locuitori săteni pentru ca să le vândă moşia, care nu este plătită integral — căci dacă se plăteşte integral dela început, nu mai are nici un interes pentru viitor — dar când nu s'a plătit moşia la început, dacă a tratat cu doi sau mai mulţi locuitori, are interes ca pe viitor, când va fi vreun proces pentru executarea acelui contract sau pentru încassarea restului din preţ, în loc să urmărească pe 20 sau 200 de inşi, mai bine să nu urmărească o fiinţă creată de lege în mod aşà arbitrar care se chiamă obste. Neapărat că atunci va face o singură citaţiune, o singură procedură de urmărire. Tot asemenea va fi şi pentru creditorul ipotecar care va fi dat bani cu împrumut şi va fi silit să facă acte de urmărire contra lor ca să-şi realizeze creanţa; tot astfel pentru proprietarul care şi-a arendat moşia. Netăgăduit că din punctul de vedere al proprietarului creditor sau arendaş, şi din punctul de vedere al creditorului ipotecar, proiectul d-voastre de lege aduce un foarte real şi preţios folos. Neapărat că din acest punct de vedere nu poate să fie decât o singură judecată pentru noi: este foarte bine venit.

Dar care este situaţiunea care se creează locuitorului sătean, de care avem aerul să ne preocupăm în principal?

D-lor, auzii adineauri pe colegul nostru d-l deputat Alessiu, reeditând o teorie pe care am auzit-o acì, în camera de alături a comitetului delegaţilor, şi pe care o cunoaştem şi noi toţi câţi avem din nenorocire profesiunea aceasta de oameni de legi.

D-l *Tache Ionescu:* Profesiunea are însă şi compenzaţii. (Ilaritate).

D-l *T. Stelian:* Da, câte odată avem chiar satisfacţiuni, una am avut-o astăzi. (Ilaritate).

D-lor, cu ce preţ se poate obţineà acest avantagiu pentru părţile contractante?

D-l Alexiuziceà: apoi este invederat că dacă se vor acumulà măsurile de rigoare în contra unui debitor, i se va înlesnì creditul. Aşà e. Această teorie însă e reacţionară şi nu trebue împinsă peste marginile raţionale şi echitabile, altfel ar trebuì să suprimăm toate garanţiile pe cari legea le dă şi expropriatului şi să ne reîntoarcem lo sistemul primitiv al Romanilor, să recunoaştem creditorului dreptul de a pune mâna pe avutul debitorului fără nici o formă, căci cu cât va fi mai absolut dreptul creditorului, cu atât creditul va fi mai uşor pentru cei ce au nevoie de el.

Este o măsură în toate.

Totul se reduce a se vedeà dacă rigorile ce se iau în contra debitorilor nu sunt excesive, în comparaţiune cu rezultatele la cari se tinde.

Cu acest criteriu să cercetăm cu toată severitatea posibilă proiectul de lege, care este supus desbaterilor d-voastre.

D-lor, avusei ocaziunea să arăt Adunării ce incoveniente prezentă astăzi în practică aplicarea sistemului din procedură civilă derogator la dreptul comun, cu privire la cetele de moşneni propriu zise, acolo unde avem a face cu o obşte cristalizată prin trecere de timp, prin interese comune, prin legături de atâta vreme, etc.

Inconvenientul pe care vi-l semnalai acolo se reproduce dincoace considerabil mărit. Pentru ce? Pentrucă acolo este vorba de o ceată care, neapărat, cuprinde o mulţime de oameni, iar dincoace, din contră, se numeşte obşte o asociaţiune de oricât de puţin numeroşi membri, chiar doi. Nu o spun aceasta dela mine, este constatat în expunerea de motive şi aşà este lucrul; prin urmare, fie că vor fi 200, fie că vor fi 20, fie numai doi locuitori săteni cari vor cumpărà, fie divizaţi, fie nu, o moşie, cari vor ipotecà împreună o astfel de moşie, sau cari vor voì să o iea în arendă, vor constituì o obşte, după proiectul de lege care este în discuţiune.

Să vedem, d-lor, la ce consecinţe practice ar duce acest sistem, şi pentru ca să vedem consecinţele, să-mi permiteţi să iau ipoteza

cea mai simplă. Ia închipuiţi-vă o asociaţiune... (Intreruperi, sgomot).

D-l *Preşedinte:* Vă rog, continuaţi. Camera vă ascultă cu multă atenţiune.

D-l *Stelian:* Vă mulţumesc, d-le Preşedinte. Nu o iau ca o răutate, dar am crezut că s'a făcut vreo observaţiune la care ţin să răspund, ca să nu fiu eu în greşeală.

Ia închipuiţi-vă o asociaţiune compusă din doi locuitori săteni. Doi inşi se asociază împreună ca să cumpere o moşioară. Se întâmplă foarte des. Sau, mai simplu, se iea în arendă o moşie. Doi locuitori chiaburi din aceaş comună se asociază împreună ca să iea în arendă o moşie.

Ei, din pricina acestei cumpărări, respectiv acestei arendări, se pot naşte procese, se pot naste dificultăţi.

Ce ar fi după legea comună? Nimic extraordinar. Dacă proprietarul ar voì să se judece, îi chiamă pe amândoi în judecată. Dacă proprietarul ar voì să scoată în vânzare moşia, afectată de privilegiul vânzătorului, pentrucă nu s'a plătit preţul întreg, ar face două acte de urmărire, în persoana celor doi cumpărători.

Dar se poate întâmplà după dreptul comun şi mai simplu lucru, dacă proprietarul vinde la două persoane moşia sa în mod divizat.

Inchipuiţi-vă o moşie de două mii de pogoane.

Proprietarul a găsit doi amatori şi o vinde la amândoi în mod divizat, specificând anume în contract că vinde unuia o mie de pogoane şi altuia o mie de pogoane. Şi în acest caz, ca şi în cazul nedivizării, tot obşte este.

O voce: Nu se pot vinde părţi divizate în acelaş act. Se opune legea timbrului.

D-l *T. Stelian:* Vor plătì taxa deosebit. Aceea e altă chestiune. Va să zică, vânzătorul nu este împiedicat ca să facă vânzarea la două persoane în mod divizat: uneia o mie de pogoane şi alteia o mie de pogoane?

O voce: Nu.

D-l *T. Stelian:* Se întâmplă ca să nu se ţină de cuvânt cumpărătorii, sau unul din ei, şi nu-i plăteşte vânzătorului regulat părţile de preţ stipulate prin contractul de vânzare. Ce se întâmplă? Nimic extraordinar, după legea comună. Proprietarul va urmărì pe amândoi, dacă amândoi sunt în defect sau dacă numai unul e

în defect, va scoate partea lui de moşie în vânzare, ca să se îndestuleze.

Ce faceţi d-voastră prin proiect?

D-l *C. Cernescu:* Se poate stipulà solidaritatea.

D-l *Preşedinte:* Vă rog, d-lor, nu mai întrerupeţi.

D-l *T. Stelian:* D-le Preşedinte, vă rog daţi voie să mă întrerupă, pentrucă cunosc această întrerupere şi mă surprinde că o aud din gura unui eminent advocat şi distins jurisconsult.

Presupun, stimabilul meu coleg, că s'a stipulat solidaritatea. Dar aceasta schimbă natura lucrului? Dar proprietarul nu poate să-i urmărească pe amândoi? Sau, când vrea să urmărească pe unul, nu trebue să facă procedură faţă cu amândoi? Aceasta este situaţiunea azi.

Ce faceţi d-voastră? Ziceţi: In acest caz chiar voi, doi locuitori, cari aţi cumpărat separat, o să constituiţi faţă de proprietar o obşte şi proprietarul acela, sau creditorul ipotecar, nu va mai trebuì să vă cheme separat, va dispăreà locuitorul sătean în această obşte, fiinţă ideală; atunci proprietarul vă va asvârlì o citaţie la primărie şi vă va vinde moşia fără să vă cheme. Dar ziceţi: Ei, ce treabă mare va fi? Dar atunci iată care este dificultatea: Mai întâiu, ia închipuiţi-vă că mor amândoi. Dacă s'ar aplicà dreptul comun, s'ar pune în suspensie procesul până se va regulà chestiunea minorilor. Cu sistemul d-voastre, d-le Cernescu, se va consideră ca şi cum nu vor fi minori. Nu se va luà în seamă dacă au sau nu reprezintanţi legali, se va bate toba la primărie, se va judecà şi dacă vor fi şi dacă nu vor fi faţă la judecată, li se va vinde moşia. Acesta este interesul pe care îl purtaţi locuitorilor săteni?

D-l *C. Cernescu:* Am să dau explicaţii.

D-l *T. Stelian:* Mai departe, ia închipuiţi-vă că nu a murit nimeni, dar că unul vine înaintea justiţiei şi celălalt, care e înţeles cu proprietarul, nu vine, şi dacă vine şi unul să se apere, celălalt zice că are dreptate proprietarul.

Şi atunci ne întrebăm cu toţii, cari din aceşti doi să fie consideraţi ca reprezentanţi ai obştei d-voastre. Cine va vorbì în numele obştei în asemenea împrejurări? Acela care se apără sau acela care, din contră, se opune la cererea proprietarului? (Intreruperi).

D-l *Preşedinte:* D-le Cernescu, vă rog să nu mai întrerupeţi.

D-l *T. Stelian:* D-le Preşedinte, vă rog să lăsaţi pe d-l Cernescu să mă întrerupă. Eu ascult cu plăcere întreruperile d-sale.

D-l *Preşedinte:* Intreruperile lungesc discuţiunea în zadar. D-l Cernescu este înscris şi la rândul d-sale va aveà cuvântul.

O voce: Dar d-l Stelian primeşte cu plăcere a fi întrerupt.

D-l *Dim. A. Sturdza, Preşedintele Consiliului.* Intreruperile sunt în contra regulamentului; ele nu atârnă de plăcerea sau de neplăcerea noastră.

D-l *Preşedinte:* Este cert că întreruperile turbură discuţiunea.

D-l *T. Stelian:* Neapărat.

D-l *G. Panu:* Dar câte odată o luminează.

D-l *T. Stelian:* Vedeţi la ce inconveniente reale se va ajunge din aplicaţiunea proiectului cu extinderea aceasta a calităţii de obşte şi la asociaţiunile cari n'ar aveà nici o necesitate de a fi supuse unui asemenea regim.

Dar, d-lor, nu este numai atât, nu se sfârşeşte numai cu aceasta.

D-voastră aţi mai adăogat încă un lucru, şi acesta de sigur tot în numele interesului pe care cu toţii îl avem pentru locuitorii săteni. Dacă cineva ar cumpărà o moşie oarecare şi n'ar plătì preţul întreg, rămâne dator o parte din preţ şi vânzătorul are, drept garanţie, un privilegiu asupra proprietăţii vândute.

In afară de această sarcină care există în folosul proprietarului, încolo cumpărătorul este stăpân pe moşia pe care a cumpărat-o. Poate, prin urmare, să o arendeze, poate să o revândă, sau poate să facă altceva. Poate, la vreme de nevoie când n'are banii necesari ca să plătească o rată din preţ, ca să nu se expună la rezilierea contractului din această cauză, să caute cu împrumut bani, într'un mod provizoriu, să-şi achite datoria aceasta, până va venì recolta favorabilă, în urma căreia să-şi poată plătì datoria. Poate, prin urmare, să constitue o ipotecă în rangul al doilea, în folosul creditorului, care va da banii tocmai ca să evite rezilierea contractului de cumpărare. Ştiţi ce faceţi d-voastră, domnilor?

D-voastră decretaţi ca locuitorii săteni, cari vor cumpărà moşii în aceste condiţiuni, să nu mai aibă dreptul nici de a le ipotecà, nici de a le arendà, pentrucă decretaţi că toate contractele de ipotecă, de înstrăinări, de arendări, pe cari le vor face, sunt neopozabile, faţă de proprietarul vânzător al moşiei; ceea ce

constitue o derogaţiune foarte însemnată, foarte gravă, la dreptul comun, după care un proprietar nu pierde dreptul de a ipotecà moşia sa, decât dela data unui comandament ce i s'ar face de creditor pentru scoaterea în vânzare a moşiei pentrucă nu şi-a plătit datoriile. D-voastră ziceţi din contră: de îndată ce contractul s'a încheiat, cumpărătorul nu poate nici să mai arendeze moşia nici să-şi constitue o ipotecă asupra ei, pentrucă toate aceste contracte nu sunt opozabile vânzătorului moşiei, adică proprietarului prim care a vândut moşia.

Dar atunci vă întreb: dacă locuitorii săteni au avut nenorocirea să aibă un an sau doi ani răi, cum s'a întâmplat, şi nu sunt în stare să plătească vânzătorului ratele cuvenite,—atunci devenite exigibile, — ei sunt expuşi să-şi vază reziliat contractul de vânzare, să se vază expropriaţi, prin urmărirea acelei moşii de către proprietarul căruia nu i s'au plătit ratele cuvenite, din care cauză se gândesc bieţii oameni să se adrese la un particular, care să le dea bani, pentru un an sau doi, ca să plătească ratele cuvenite proprietarului de mai nainte — vânzătorului moşiei; — cine va mai consimţì să le dea bani cu împrumut, dacă d-voastră puneţi principiul că orice act de ipotecă nu va puteà fi opozabil vânzătorului moşiei?

Aceasta este o rigoare nouă, pe care o adăogăm împotriva locuitorilor săteni, cari vor să cumpere moşii în asemenea condiţiuni.

D-lor, nu aş vrea să prelungesc prea mult aceste desbateri, căci v'aş puteà indicà şi alte inconveniente; unul însă trebue să vi-l semnalez.

In comitetul delegaţilor, într'o parte din discuţiunea care s'a urmat, mi-am permis ca să fac câteva observaţiuni: de una din observaţiuni s'a ţinut seamă, dar numai în parte; însă ar fi fost mai bine, dacă nu s'ar fi ţinut seamă de loc; căci neţinându-se seamă de observaţiune în întregimea în care am făcut-o, care numai astfel puteà să fie utilă, şi ţinându-se seamă de jumătate din ea, s'a ajuns la un rezultat mult mai rău decât dacă nu se ţineà în seamă de loc şi s'ar fi lăsat proiectul de lege aşà cum fusese.

Să mă explic, d-lor. Am zis: toate rigorile le-aţi acumulat împotriva locuitorilor săteni, cumpărătorilor, arendaşilor sau debitorilor. Dar atunci, când dânşii ar vrea şi ei să-şi exercite drep-

turile derivând din aceste contracte, în contra vânzătorilor, creditorilor ipotecari sau proprietarilor arendatori în asemenea caz, în ce situațiune se găsesc locuitorii săteni față cu aceștia? Ei constituesc de sigur o colectivitate în interesul proprietarilor, căci astfel este pus principiul; dar când, dimpotrivă, vor vrea ei să facă proces proprietarului, vânzătorului sau creditorului ipotecar? De pildă, s'ar constatà, după ce s'a cumpărat moșia, că nu are întinderea cuvenită, acesta este un caz de reziliere—și atunci întreb: în ce situațiune se găsesc sătenii față de vânzătorii de moșii? Mai constituesc ei ființa colectivă, obștea?

Onor. d. Tache Protopopeșcu a răspuns: nu, și aveà dreptate d-lui; cât pentru ceilalți membri din comitetul delegaților, s'a născut o discuție foarte vie, la care eu nu am asistat decât în parte și rezultatul a fost . . . .

D-l *Titu Frumușanu:* S'a hotărît cum ai plecat.

D-l *T. Stelian:* Erà deci mai bine dacă nu luam parte de loc la discuție; decât am ținut să iau parte, ca acì, la discuția generală, să nu mi se zică: ai fost membru și delegat și erà mai bine să spui toate acestea în sânul nostru decât în Adunare . . . .

D-l *C. I. Brătianu:* Ar trebuì să faci totdeauna tot așà.

D-l *T. Stelian:* Voiu ținea socoteală și de astădată de consiliul d-voastre. (Intreruperi).

D-lor, iată ce am spus în sânul delegaților: d-voastră nu puteți să puneși pe acești locuitori săteni în această situațiune ciudată, ca, pe de o parte, să-i considerați ca o ființă colectivă față numai cu proprietarul ca vânzător și să nu aibă dreptul de a se prevealà de aceeaș calitate în contra proprietarului. Dar aceasta nu se poate face decât cu o condiție indispensabilă care, dacă se admite, da, explică tot proiectul, și nu mai aveam trebuință să fac aceste observațiuni, să organizați obștea. Fără aceasta nu puteți să faceți nimic.

Trebue să hotărîți cine se va puteà prezentà în numele acelei obște.

D-voastră știți ce ați făcut în comitetul delegaților? Drept este că nu se face nici chiar mențiune de această discuțiune care s'a urmat, lucrul este indiferent; onor. d. raportor ne spune: s'a admis partea întâia a propunerii d-tale. Mai bine nu s'ar fi admis!

Iată, în adevăr, cum se exprimă d-sa:

„Cu alte cuvinte, sătenii există ca obşte în toate raporturile lor cu vânzătorul, creditorii ipotecari sau proprietarul arendator, fie că ar fi reclamanţi, fie că ar fi pârîţi...

„Proiectul acesta tinzând numai la modificarea unor articole din procedură, nu am crezut de cuviinţă ca într'ânsul să ne ocupăm şi de modul cum şi prin cine această obşte să fie reprezentată în justiţie. Erà lucru foarte greu, dacă nu chiar imposibil, de a tranşà şi această chestiune, căci greu se pot cumpănì interesele unei obşte într'un litigiu oarecare pentru a fi putut determinà ca normă a unei bune reprezentări în justiţie, fie majoritatea numărului, fie importanţa dreptului.

„De aceea, am preferat a lăsà acest punct la înţelepciunea judecătorului..."

Cu alte cuvinte, aţi zis, ne declarăm în neputinţă de a rezolvì această chestiune şi, mai bine decât să încercăm un lucru ce socotim că este mai presus de puterile noastre, îl lăsăm ca judecătorii să-l hotărască.

Ei bine, nu este lucru ciudat ca noi, legiuitorii, să ne declarăm incapabili, iertaţi-mi cuvântul, incompetenţi, şi să lăsăm pe seama judecătorilor, cari sunt chemaţi să aplice legea, sarcina de a-şi face legea! Nu aveam dreptate să zic că erà mai bine să fi lăsat lucrul aşà cum erà conceput de d-l Tache Protopopescu? Ar fi fost un inconvenient mai puţin. Lacuna din lege nu s'ar fi simţit decât în cazul când obştea ar fi figurat ca pârîtă în judecată, şi atunci s'ar fi explicat prin un interes major: dreptul proprietarului, dreptul creditorului ipotecar.

Dar să mai adăogăm la acest inconvenient şi altele, cu ştiinţă şi conştiinţă, aceasta socotesc că nu este înţelept.

Iată, d-lor, care este sensul şi întinderea de aplicaţiune a acestui proiect, considerat din punctul de vedere al proprietarilor şi creditorilor ipotecari; el este menit să aducă servicii reale; şi, în măsura în care acumularea de rigori înlesneşte debitorilor creditul, el va fi de asemenea util şi locuitorilor săteni.

Cu acest îndoit caracter însă, socotesc că nici nu va precipità şi nici nu va accelerà mai mult decât trebue transformarea proprietăţii mari în proprietate mică, transformare pe atât de dorită de unii, pe cât e de temută de alţii, transformare care ni s'a anunţat ca un proces economic şi social, a cărei soluţiune Guver-

nul ar trebuì şi să o pregătească şi să o dirigă, indicându-ni-se şi mijloacele pentru aceasta, și anume: proiectul de față, care n'ar fi decât înainte mergătorul altui proiect mai mare și mai fundamental: Cassa rurală.

Vă reamintiţi, d-lor, ca și mine, de sigur, de discuţiunea la care a dat naştere, cu ocaziunea desbaterilor răspunsului la Mesaj, chestiunea aceasta a transformării proprietăţii mari în proprietate mică ţărănească. S'au ridicat voci autorizate, cari să arate avantagiile proprietăţii mari, cari să revendice pentru ea dreptul la vieaţă, şi au fost alţii, în special d-l Ministru de Externe, care, într'o cuvântare pe cât de caldă pe atât de frumoasă, ne-a arătat meritele proprietăţii mici.

Vă reamintiți că domnia-sa ne-a făcut un tablou mişcător despre frumuseţile proprietății mici, despre avantagiile pe cari ea le prezentă, despre farmecul ce ea răspândește, comparând pe proprietarul mic, locuitor sătean, care îngrijeşte de pământul lui, cu un acţionar tăietor de cupoane al unei societăţi de asigurare.

Poate că contrastul ar fi fost și mai izbitor, dacă comparaţiunea se făceà între proprietarul mic, care îngrijește cu dragoste de ogorul lui, și un membru din consiliul de administrație al vreunei societăți de asigurare. Dar pentrucă nu toţi proprietarii mari sunt ca societăţile de asigurare, și nici toţi proprietarii mici sunt de o potrivă de muncitori, ar fi mai bine ca, atunci când este să se știe cari sunt avantagiile proprietăţii mari și celei mici, comparația să se stabilească între un proprietar mic, care îngrijeşte de ogorul lui și un proprietar mare, care şi el îşi îngrijeşte singur moșia.

Dar oricari ar fi părerile noastre asupra acestei comparaţii, un lucru este, socotesc, sigur, un lucru ce ar trebui să ne unească, cel puţin pe noi, membrii partidului naţional-liberal, şi anume: că nu este politic, că nu este înțelept să vorbim despre un proces economic și social, care ar existà între proprietatea mare şi cea mică în Țara-Românească. (Intreruperi).

Când zici proces între proprietatea mare şi mică, poți să laşi să se înțeleagă că există luptă între proprietatea mică și cea mare, și atunci se pot găsì oameni cari să vadă în proprietatea mare un duşman şi să crează că fericirea celor mici atârnă de desfiinţarea proprietăţii mari.

O voce: Nu este nimeni în contra proprietăţii mari.

D-l *T. Stelian:* Aceasta o doresc şi eu şi aceasta vreau să o pun în evidenţă...

D-l *E. Costinescu, Ministru de Finanţe:* Nu există nici un proces şi nici a vorbit cineva de un asemenea proces.

D-l *T. Stelian:* Cuvântul de proces se găseşte şi în expunerea de motive. De ce vorbiţi aşà!

D-l *D. A. Sturdza, Preşedintele Consiliului:* Se spune că prea sunt toţi advocaţi. Toate chestiunile le încurcă advocaţii. (Ilaritate, aplauze).

D-l *T. Stelian:* Dar vă asigur, că nici eu nu am înţeles altceva, decât aceasta. E vorba de o transformare a proprietăţii mari în proprietate mică. S'a vorbit de transformarea proprietăţii mari în proprietate mică, prin transmiterea ei în mâinile ţăranilor; în sensul acesta am întrebuinţat toţi cuvântul de proces, şi tot cu acest sens îl iau şi eu când vă zic că nu e înţelept să se zică că ar existà la noi un asemenea proces. Nu e în sentimentul nostru şi nu poate fi în sentimentul partidului nostru.

Partidul naţional-liberal nu a fost niciodată în contra proprietăţii mari. Aceasta ţin să stabilesc.

Nu a fost niciodată în tradiţiunile partidului naţional-liberal şi sunt încredinţat că nu va figurà pe viitor în programul partidului liberal desfiinţarea proprietăţii mari rurale. Nu!

Partidul naţional liberal a dat totdeauna o egală solicitudine tuturor proprietăţilor, şi mari şi mici. Mai ţin să constat un lucru că, la fundamentul nostru economic şi social, este proprietatea individuală.

Ascultând cu plăcere descrierea făcută cu atâta căldură de d-l Ministru de Externe despre binefacerile proprietăţii individuale, mi-am zis: a putut să fie între noi o neînţelegere asupra unui cuvânt rostit cu ocaziunea desbaterilor la Adresă; dar un lucru este sigur, că nu este nici o desbinare între noi; în partidul naţional-liberal nu este nimeni care să vorbească şi să cugete despre vreun proces, despre vreo luptă, între proprietatea mare şi mică. (Aplauze).

Iată tot ce aveam să zic; fericit dacă am putut să dau o lumină la viitoarea aplicare a acestei legi, fericit dacă se vor îndreptà acele lacune pe cari vi le-am semnalat. (Aplauze).

D-l *Președinte:* D-l Carp are cuvântul.

D-l *P. P. Carp:* D-le Președinte, ați făcut foarte bine că nu ați aplicat regulamentul, întrebând cine e pentru și cine e contra acestui proiect.

Cred că nimeni din noi nu poate să fie contra; dar adaog că nimeni din noi nu poate să fie pentru. (Itaritate). Să fie bine înteles că nu vorbesc de bilă în momentul de față.

D-lor, de ce zic că nu poate fi nimeni pentru, nimeni contra? Pentrucă acest proiect în realitate nu este un proiect. Acest proiect, și eu din acest punct de vedere îl primesc cu bucurie, acest proiect vine și aruncă numai în desbaterile noastre o sumă de chestiuni de un interes și de o însemnătate atât de capitală, în jurul cărora s'a adunat un nor atât de compact de presupuneri, de suspiciuri, încât eu cred că este în interesul tuturor, odată pentru totdeauna, să ne explicăm și să vedem cari sunt adevăratele tendințe ale unora și ale altora.

D-lor, în această privință cred că am dat probă în vieața mea, cum că eu nu mă tem de nici o chestiune socială. Nu mă tem pentrucă după părerea mea un om politic trebue să fie accesibil la toate ideile, și nu mă tem pentrucă am convingerea că acela care susține o ideie, dacă nu are totodată și simțul posibilității ei, nu este un adversar periculos; dacă o arunci numai așà în aer, lumea nu are a face decât cu o utopie, decât cu un balon de săpun care se sparge la cea mai ușoară bătaie de vânt.

Dar chiar dacă m'aș teme, eu cred că trebue să ne ocupăm de chestiunile acestea, pentrucă semne prevestitoare ne anunță o transformare a partidului național liberal; schimbul de declarațiuni amoroase dintre tineretul generos și d-l Ministru de Externe, și între d-l Ministru de Externe și tineretul generos, ne indică cum că încet încet nu chestiunile politice au să fie câmpul de luptă între diferitele partide, ci chestiunile sociale.

O voce: Va fi un avantaj.

D-l *P. P. Carp:* Cu atât mai mult un avantaj, cu cât în privința chestiunilor politice suntem cu toții de aceeaș părere. Și atunci n'ar mai fi vieață parlamentară, atunci ar fi — se vorbià deunăzi de acest sistem — ar fi o rețetă ușoară: patru ani de guvernământ conservator, patru ani de guvernământ liberal și toată politica noastră parlamentară s'ar reduce la aceasta. E drept cum

că presupun că nu d-l Sturdza are să prezideze la noua formațiune liberală, și presupun că nici eu nu am să fiu acela care are s'o combată. Dar este bine ca noi bătrânii să ne dăm seama cam ce lăsăm după noi.

Odată acestea zise, viu la proiectul de lege.

Proiectul de lege ni se prezentă de unii sub punctul de vedere juridic, sub forma lui juridică, de alţii sub forma lui socială.

Dacă ne uităm la forma juridică a proiectului de lege, el la început ne face efectul unui proiect de o simplicitate sau de o inocență rară.

Dacă însă ne uităm mai de aproape, atunci vedem că, chiar şi în această privință ca şi în aceea socială, nu s'a făcut decât a se aruncà chestiunea în desbaterile noastre fără să ne dea absolut nici o rezolvare.

Nu vreau să repet ceea ce a zis d-l Stelian. Sunt convins că fără să fim cu toţii jurisconsulţi emeriți sau advocați de talent, am înţeles temeinicia observaţiunilor d-sale.

Eu unul, cel puţin, am înțeles cum că proprietarii au să tragă mai mult folos din acest proiect de lege decât ţăranii.

Şi dacă ar fi numai aceasta, atunci mă întreb: cine a cerut acest folos? Proprietarii? Nu! Țăranii? Sigur da, însă atunci este o premisă absolut necesară: trebue să-ți dai seama cari sunt nevoile, cari sunt necesităţile ţăranilor.

D-lor, este evident că d-voastră nu ajungeți la nici un rezultat, dacă nu legiferaţi și nu legiferaţi imediat pentru crearea sindicatelor ţărăneşti, ori, dacă voiţi, ale colectivităţii, care să fie atunci o adevărată persoană morală, iar nu o simili-persoană morală.

Aceasta trebue să o faceți imediat, n'o cer în interesul proprietarilor, o cer în interesul ţăranilor. (Aplauze).

Un alt lucru ce d-voastră trebue să faceţi imediat — de aceea vă zic, că nu este acesta un proiect de lege, cì numai o provocare la o legiferare ulterioară — d-voastră trebue să fixaţi imediat condiţiunile în cari ţăranii cumpără. Proiectul de lege este așà de vag, așà de nedefinit, încât dă loc la toate supoziţiunile. Să citām: „Privitor la locuitorii... ei vor puteà cumpărà, etc., în mod divizat sau nedivizat".

Acì două întrebări ni se pun imediat: primiţi d-voastră, cari cunoaşteţi pe ţăran, primiți d-voastră cumpărarea în mod nedivizat?

Voci: Nu.

D-l *P. P. Carp:* Nu. Cumpărarea în mod nedivizat, după experienţa care o au cunoscătorii ţăranilor în ţară la noi — şi cred că sunt cunoscători ai stării ţărăneşti — nu semnifică decât exploatarea de către 3—4 fruntaşi ai întregii cete de ţărani. Alt nimic. Şi când d-voastră permiteţi ca să cumpere în mod nedivizat, atunci eu susţin cum că d-voastră nu faceţi un bine ţăranului — şi nu o faceţi din răutate, ferească Dumnezeu, dar o faceţi pentrucă legiferând asupra ţăranului nu cunoaşteţi în realitate starea ţăranului din ţara aceasta.

Prin urmare vânzarea nedivizată n'o pot admite.

Nu pot admite iarăş faptul care zice în mod divizat. Ce vrea să zică în mod divizat?

Or ţăranii, să zicem 20, au cumpărat o moşie de 1.000 pogoane. Stan are 50 pogoane, altul are 40 pogoane şi aşa îşi divid cei 20 ţărani cumpărători cele 1.000 pogoane. Naşte int.ebarea juridică: este această operaţiune pro divizo sau ba?

Adică, am eu 40 pogoane în totalitatea moşiei, sau eu individual am 40 pogoane bine definite şi bine stâlpuite?

Avem, d-lor, o experienţă în mijlocul nostru, căci dacă vorbim de ţărani, trebue să ştim ce s'a petrecut în ţara aceasta, avem legea noastră rurală dela 1864.

Această lege a prevăzut atâtea pogoane ţăranilor fruntaşi, atâtea ţăranilor mijlocaşi şi atâtea celor codaşi. A mai prevăzut legea rurală, cum că această împărţeală să se facă individual pentru fiecare. La aplicarea legii, însă, greutatea de împărţeală individuală a fost atât de mare, încât nu s'a dat pământul decât în bloc: s'au măsurat din moşie atâtea pogoane, de exemplu 800 pogoane la 100 locuitori, şi separaţiunea prevăzută de lege nici astăzi nu este realizată.

Apoi, dacă d-voastră aveţi în dosul d-voastre această experienţă; dacă d-voastră ştiţi la câte lupte, la câte bătăi, la câte ucideri a dat loc această neaplicare a diviziunii pe pământ, atunci nu este dreaptă, nu este temeinică cererea mea, ca atunci când reclamăm diviziunea, ea să se facă în astfel de mod, încât să nu se poată repetà ceea ce s'a întâmplat cu aplicarea legii rurale?

Prin urmare, d-lor, noi cerem, şi în această privinţă nu cred cum că o să fie o obiecţiune — noi cerem dar introducerea în lege a acestor două puncte pe cari vi le-am semnalat.

Fără de crearea persoanei morale, a sindicatelor ţărăneşti, fără obligaţiunea unei cumpărături în bloc, dar fiind diviziunea făcută în mod individual, nu veniţi în ajutorul ţăranilor; din contră, ei vor fi victima unor exploatatori bine cunoscuţi. Ştiu că ce vă cer nu se poate face decât modificând unele părţi din cod. Precum d-voastră uşuraţi cumpărarea prin citarea colectivă şi modificaţi procedura, tot aşà d-voastră trebue să modificaţi, faţă cu ţăranii, acele prescripţiuni din codul nostru, cari îngreuie întru atâta ieşirea din indiviziune.

Acum, d-lor, vin la partea economică. Eu, în discuţiunea aceasta: proprietate mare, proprietate mică, va mărturisesc cum că nu pot vedeà în acest lucru decât un exerciţiu de elocinţă parlamentară dintr'o parte şi din alta, căci, d-lor, dacă aş fi să mă tem, dacă ar fi să cred că cu această lege se distruge proprietatea mare şi se cumpără de către ţărani toate proprietăţile cele mari din ţară, dacă nu aş fi un naiv care se teme, cum ziceà Shakespeare, de draci picturaţi pe perete, aş pune înainte de toate întrebarea: dar ca să se realizeze această expropriere, v'aţi dat seama ce enormă deplasare de capitaluri ar provocà ea, până la ce punct ar intrà în joc creditul general.

Căci nu este vorba de o deposedare, nu e vorba de o confiscare, de o împărţire a moşiilor noastre la ţărani, este vorba de o cumpărare şi este vorba de o cumpărare de bună voie.

Repet, deci, întrebarea: v'aţi dat seama de unde aveţi să luaţi d-voastră aceste imense capitaluri, ca să puteţi cumpără proprietatea cea mare şi să o împărţiţi la săteni? De unde aveţi sa le luaţi?

(D-l Vintilă Brătianu întrerupe).

D-l *P. P. Carp:* Doi fraţi Brătieni avem în Cameră.

Voci: Trei.

D-l *P. P. Carp:* Acela este în Minister, îl las la o parte; doi fraţi Brătieni avem în Cameră, scoborîtori ai unui om mare; tineri de merit de altfel şi cari presupun că au în ambiţiunea lor, încă juvenilă dar legitimă, dorinţa de a semănà cu tatăl lor, cu ilustrul lor părinte.

Nu e aşà? Ei permiteţi să le zic la amândoi, că Ion Brătianu nu întrerupeà niciodată. (Ilaritate).

De aceea, d-lor, eu mă întreb: de îndată ce această de-

plasare de capital nu este posibilă, de îndată ce nu mi se indică, măcar în mod așà discret, de unde au să se iea aceste capitaluri, nu prea înţeleg cum d-voastră veniți și puneţi legea aceasta înainte ca o a doua lege rurală, care are să vină și se uşureze toate mizeriile de astăzi ale ţăranului.

Acì am ajuns la un punct unde legea nu-mi zice nimic și unde nu-mi dau seama de posibilitatea ei. Vă ziceam adiniauri: omul adevărat politic este acela care aspiră la toate idealurile, dar care caută, mai înainte de toate, să-și dea seama de posibilitatea realizării lor.

Noi, d-lor, avem o lege de credit funciar. Legea aceasta este bazată pe un act de societate înființat în virtutea unei legi care, dând toate garanţile necesare, a inspirat capitalurilor, pe cari creditul nu le posedă, încredere destul de mare ca să se puie la dispoziţiunea societarilor.

Fiind dată această lege, este evident că avem a face cu un contract între legiuitorul care a făcut legea şi publicul care a cumpărat scrisurile funciare.

Puteți d-voastră micşorà astăzi, ca legiuitori, garanțiile în virtutea cărora publicul a dat banii săi pentru scrisurile funciare? Evident că nu. Ei, legea vă zice că nu se poate da decât 50% credit. Aceasta nu o puteţi schimbà d-voastră întru nimic. Va să zică, de Creditul rural nu poate fi vorba. Insă alături cu proiectul de lege — şi de acea vă spuneam că sunt fericit că discutăm chestiunile clar, pe față — este şi o broșura care indică lucruri pe cari legea le lasă cu totul în umbră. Acolo se vorbeşte de un avans de 80%. (Intreruperi).

D-l *D. Protopopescu:* N'am zis că Creditul avansează 80%.

D-l *P. P. Carp:* Nici eu nu zic, d-le Protopopescu; dacă veţi fi bun să ascultaţi, veți vedeà. Broșura vorbeşte de avans de 80%, broşura vorbeşte că dacă aceasta nu ajunge, să se emită acţiuni cu garanţia Statului.

D-l *Președinte:* Sunt orele șase, consult dar Adunarea dacă încuviinţează prelungirea ședinței.

Voci: Da, da.

Se pune la vot prelungirea ședinţei și se admite.

D-l *P. P. Carp:* Și atunci mă întreb: dacă Creditul funciar nu, căci este evident că cu 50% nu venim în ajutorul ţăra-

nilor, nu o să găsiţi nici un cumpărător de sindicate ţărăneşti, care să aibă jumătate din capitalul necesar, rămânând ca restul să-l iea dela Creditul funciar.

Atunci, cari sunt ideile d-voastre? Vă rog să ne lămurim în acest punct. Cari sunt ideile d-voastre asupra modului de procurarea a banilor necesari pentru ca aceste persoane morale, chiar dacă le veţi creà cum cerem noi să fie create, ca aceste persoane morale să aibă mijloacele necesare.

In această privinţă nu stă nimic în lege.

Voiţi d-voastră să creaţi un nou Credit funciar, ţărănesc? Voiţi d-voastră să aplicaţi în privirea Creditului sistemul care îl aplicaţi la Creditul funciar? Mă cred destul de cunoscător în materie de Credit, ca să vă zic că scrisurile d-voastre funciare în asemenea condiţiuni, scrisurile funciare ale acestui Credit, cu această lege cum o faceţi d-voastră, chiar dacă veţi introduce modifiicările pe cari le cerem noi, nu au să găsească în public banii necesari.

Şi atunci, dacă d-voastră susţineţi că această lege e o lege care are să facă gloria partidului liberal, care are să introducă fericirea ţăranilor pentru cari aveţi o inimă atât de caldă, trebue să ne indicaţi şi tot odată cum justificaţi d-voastră aceste promisiuni, cum justificaţi d-voastră aceste pretenţiuni, căci, domnilor, dacă este ceva pericolos, este de a face promisiuni, pe cari pe urmă nu le poţi realizà.

Este atât de uşor de a zice unei clase: eu am să fac fericirea ta, şi în genere aceste lucruri se zic mai ales de acei cari nu au fost în stare să facă propria lor fericire, şi pe urmă, când ajunge la realizare, se găseşte o clasă întreagă de oameni, cari pe lângă starea lor, să admitem proastă, au în sufletul lor şi amărăciunea unei decepţiuni, de care au să facă responsabili nu pe aceia cari i-au indus în eroare, dar pe întreaga stare socială, şi acolo e pericolul unor asemenea promisiuni.

Prin urmare, domnilor, să iubim ţăranii, dar dacă suntem legiuitori serioşi, să iubim ţăranii nu cu sentimentalitate, ci iubrea noastră să fie intelectuală: să ne dăm seama de adevăratele lor nevoi; să ne dăm seama de posibilitatea de a le venì în ajutor; să nu deşteptăm într'nşii speranţe pe cari nu le putem realizà şi,

în orice caz, să nu venim cu legiuiri cari lasă în suspensiune toate soluţiunile.

De aceea, domnilor, eu v'aş rugà, şi cred că în această privinţă am astăzi o poziţiune mai uşoară decât nu o am în genere în Parlamentul acesta. Când vine Guvernul cu o lege, majoritatea se crede datoare să o susţină şi să o apere, chiar atunci, poate, când proiectul nu-i convine; dar când avem a face cu o lege din iniţiativă parlamentară, atunci cred că nu mai e chestiune de majoritate și minoritate, și de aceea eu, domnilor, v'aş rugà ca să retrimitem legea aceasta la comitetul delegaţilor.

Este evident că observaţiunile cari au fost făcute şi de d-l Alessiu și de d-l Stelian, şi în ultimele momente de mine, au temeinicia lor şi nu puteţi trece pe lângă dănsele fără să le luați în serioasă considerare, căci ele nu au intenţia de a răsturnà proiectul, ele au intenţia de a-l face aplicabil, de a-l face în adevăr folositor. Şi cu această ocaziune, domnilor, eu nu vreau să aduc suspiciuni, nu vreau să fac proces de intenţii, dar, cu această ocaziune, după ce veţi fi modificat proiectul aşà după cum trebue el să fie modificat, vă rog să ne indicați, ca să putem discutà și noi, cari sunt părerile d-voastre asupra părții economice a acestei legi? Cum credeţi d-voastră s'o realizați? Dacă este numai o revenire la Cassa rurală, atănci, domnilor, nu vă fac injuria de a crede că d-voastră aţi voit, pe căi piezişe, să veniţi la realizarea Cassei rurale. Aveţi convingerea că Cassa rurală este un ce bun? Veniţi pe față cu dânsa și o vom discutà. Dar nu aruncaţi în aer numai un proiect care dă loc la toate ipotezele şi la toate suspiciunile; care dă loc la toate speranțele și, sunt silit să adaog, la toate decepțiunile.

Şedința se ridică la orele 6 şi 15 minute după amiazi, anunţându-se cea viitoare pe a doua zi, 17 Decemvrie.

. . . .

3. Şedinţa dela 17 Decemvrie 1903 a Camerei.

. . . .

D-l *Președinte:* D-l Mille are cuvântul.

D-l *C. Mille:* D-lor deputaţi, voiu începe prin a face două declarațiuni insemnate: voiu votà legea și vorbind pentru lege

voiu fi scurt. Totuş înainte de a intrà în inima chestiunii, daţi-mi voie să răspund la o întrebare: Pentru ce o discuţiune atât de lungă şi atât de caldă, pentru trei mici articole din codul de procedură civilă? Dacă ar fi vorba de nişte simple chestiuni de drept, n'ar fi fost nevoie de două zile de discuţiune şi, cine ştie, poate că va fi trebuinţă şi de o a treia zi.

Răspunsul la întrebare este uşor de dat, când ne dăm seama că în joc nu sunt numai trei articole din codul de procedură civilă, dar este o întreagă chestiune socială şi asupra ei s'au alcătuit în Cameră două curente. D-l Carp vă spuneà eri că d-sa îşi dă seama că, pe viitor, graniţa între partidele conservator şi cel liberal va încetà să fie răsuflatele chestiuni politice şi că vor începe să joace rol chestiunile economice. Până atunci eu observ acest fenomen, chiar în sânul partidului liberal, căci în fond, ceea ce deosebeşte cele două curente din Cameră, este o chestiune de ordin economic. Unii — deşi n'o zic — dar se fac în fapt apărătorii marii proprietăţi; alţii — tot cam în taină, şi fără să aibă curajul făţiş al părerilor lor — apără mica proprietate şi pe micul proprietar, favorizează evoluţiunea către mica proprietate.

E natural, dar, că astăzi, când în discuţiune, drept vorbind, nu este textul a trei modeste articole de procedură civilă, dar două mari chestiuni economice, e natural ca discuţiunea să fi luat această întindere şi această însemnătate. Ştiu că d-voastră nu vă convine să vă vorbească de lupta de clase şi de duşmănii economice, dar de! ce să vă fac, lucrurile astfel sunt: în partidul liberal constat două curente, dintre cari unul este reprezentat de către aceia cari au apărat proiectul de lege de faţă şi cari în sfârşit au înţeles că un partid care se zice şi democratic, pentru a aveà dreptul de a trăi şi raţiunea de a fi, trebue să se întemeieze pe puterile vii ale naţiunii, pe massele populare, virgine încă şi cari singure pot să mai facă să trăească realmente un partid. Şi această îndrumare nouă se explică oarecum. Explicaţiunea constă în fenomenul nou care s'a ivit în vieaţa noastră socială şi care i-a schimbat şi rostul şi înfăţişarea. Acest fenomen nou este criza de acum patru-cinci ani. Octave Mirbeau, strălucitul publicist parizian, a scris, acum douăzeci de ani, *o odă către ciumă*. Eu, dacă aş aveà talentul trebuincios şi strălucirea necesară, aş face *o odă către criză*, căci ea a fost şi este binecuvântată.

Fără de ea, poate nici acum nu ne-am fi deschis ochii şi n'am fi văzut că întreaga noastră vieaţă erà artificială şi că cu toţii trăim bine, ori cel puţin binişor, graţie faptului că în loc să trăim din propria noastră muncă, trăiam pe datorie. Străinătatea ne furnizà mijloacele acestui traiu artificial. Ea împrumutà Statul cu cel puţin 50 de milioane anual şi tot ea ne furnizà, sub o altă formă, capitalul rulant care, prin intermediul bancherilor, venià să alimenteze piaţa.

In aşà condiţiuni totul mergeà bine, deşi totul se întemeià nu pe o bază solidă şi reală. Totul erà artificial: functionarul aveà leafă mare, fiindcă Statul i-o plătià cu rentă, pensionarul tot aşà, antreprenorii Statului făceau averi, căci bugetul Statului erà alimentat cu bani de împrumut — şi dacă marele antreprenor mergeà bine, bine se simţià şi industriaşul şi negustorul şi lucrătorul. Intreaga vieaţă orăşenească mergeà prosperând, înflorind şi singurul care suferià şi care erà în afară de dansul acesta artificial al milioanelor erà ţăranul. Prosperitatea generală nu-l atingeà pe dânsul, de altfel cum nu l-a prea atins nici criza.

La oraşe, — singurele cari contează în politica ţerii — massa electorală erà mulţumită, şi mulţumită de fiecare guvern, deci având interes a fi veşnic guvernamentală. Fiecare alegător aveà ceva de cerut şi de obţinut şi în prosperitatea generală se puteà obţineà uşor. Chiar când alegătorul nu aveà nimic de cerut concret, totuş nu erà cel puţin nemulţumit şi sperând cel puţin că, la nevoie, va aveà la cine apelà, erà uşor de convins de d-l comisar. Chiar massa indiferentă a alegătorilor şi ea votà cu guvernul, fiindcă aşà erà stabilit, că alegătorul care se respectă votează cu guvernul. Cât despre ţăran, neluminat de nimeni şi nechemat la vieaţa politică, oricât i-ar fi fost de mari suferinţele, ce voiţi să facă el fără de o ţintă de luptă determinantă şi fără de conducător?

Dar deodată s'a deslănţuit criza şi farmecul a dispărut ca prin minune. Două manifestări se observă la oraşe. Prima manifestare este nemulţumirea generală. Toată lumea se plânge, căci toată lumea sufere. Bugetul nemai putând fi alimentat decât cu încassări ordinare, lefurile funcţionarilor se micşorează şi multe slujbe se suprimă, pensionarii se agită, veteranii ies în stradă, meseriaşii cer legi protectoare, toată lumea se deşteaptă şi constată fiecare că au

trăit atâta amar de vreme fără nici un rost, în chip cu totul artificial.

A doua manifestare este mult mai semnificativă: nemulţumirea se manifestă în chip electoral. De unde până acum alegătorul erà veşnic guvernamental, fiindcă dela Guvern aveà toate avantagiile, azi începe să fie opoziţionist, ca o demonstraţie contra Guvernului care e acuzat de toate relele ce cad alegătorului pe cap. Oraşele încep a fi pierdute pentru Guvern. Massa electorală orăşenească regretând trecutul, e în potriva Guvernului de azi, fiindcă Guvernul de astăzi, pe lângă că a făcut economii, dar a venit în timpul cataclismului. Azi se acuză liberalii că au sărăcit lumea. Mâine se vor acuzà conservatorii, fiindcă nici ei nu vor fi în stare să readucă vechea prosperitate.... artificială.

Ce vor deveni dar oraşele de acum înainte? Centruri de nemulţumire permanentă, de revoltă veşnică contra Guvernului, oricare ar fi el, căci Guvernul a încetat, nu mai poate de acum înainte să fie providenţa alegătorului.

In astfel de împrejurări, s'au găsit câţiva cuminţi în partidul liberal, cari să constate această stare de lucruri, că el este în aer, că nu mai are o temelie solidă şi că de azi înainte, cu actuala lege electorală, *un guvern devine imposibil îndată ce devine guvern.* Atunci s'a căutat o orientare nouă, o părăsire a oraşelor, pentru a-şi îndreptà privirile către sate. Dacă sunt bun observator, aşà îmi explic discursurile cari s'au ţinut la Cameră cu ocaziunea discutării Mesagiului, şi în special partea întâi a discursului d-lui I. Brătianu, membru al cabinetului şi deci autorizat, cred eu, să vorbească în numele întregului Guvern. Şi tot astfel îmi explic şi legea de astăzi, menită să fie prima încercare de a face o reformă folositoare satelor.

Ştiu că aici chiar în presa liberală s'a încercat să se nege existenţa luptei de clase şi să se veştejască aceia cari sunt nevoiţi să o constate. Imi pare însă bine că ceea ce încearcă azi partidul liberal, este tocmai o dovadă a existenţei acelei lupte. A se ocupà de ţărănime şi de sate, forţamente este a deplasà centrul de activitate, a descentralizà interesul politic dela oraşe, la sate. Astăzi satele trăesc pentru oraşe. Mâine s'ar puteà întâmplà ca oraşele să nu fie decât aceea ce trebue să fie într'o ţară de săteni, adică în serviciul excluziv al satelor. Nu e aceasta oare, sub o altă formă,

naţională dacă voiţi, lupta de clase şi partidul liberal se pronunţă pentru cele dintâi, contra celor de al doilea?

E natural că, dacă această îndrumare, timidă acum deodată, devine o realitate, faţa luptelor politice se va schimbà şi ea şi oricine zice popor emancipat economiceşte, nu poate să înţeleagă că tot acelaş popor să fie robit politiceşte. Şi tot aşà a înţeles lucrurile şi d-l Ministru de Interne, când a arătat că reforma *Cassei rurale* este posibilă chiar acum şi că *votul universal* este şi el un desiderat de care partidul liberal trebue să se ocupe. In cazul acesta partidul liberal devine partidul damocratic al ţărănimii, emancipată şi economiceşte, şi politiceşte, prin *votul universal*, având o temelie solidă şi având în potrivă-i oraşele cari vor devenì apanagiile partidului conservator.... In această ordine de idei, eu văd în legea de faţă o îndrumare, foarte timidă, o repet, dar o îndrumare spre o politică nouă, spre inaugurarea politicei economice. Mai mult, văd încă o îndrumare sigură, către un ţel hotărît, o manifestare pentru o reformă de ordine mai superioară: *Cassa rurală*. Ştiu că vă e frică să spuneţi şi d-voastră aceea ce gândiţi şi aceea ce şoptiţi la ureche, vă e frică de sigur de curentul contrar, de opoziţiunea partidului conservator şi de aceea prezentaţi acest proiect de lege nevinovat şi fără de sgomot, dar în care, mie daţi-mi voie să văd o readucere, cu totul în mic şi sub o altă formă, a *Cassei rurale*... Şi când vorbesc de luptă de clase, chiar în sânul d-voastre ea se manifestează, căci curentul contrar legii acesteia este şi curentul contrar *Cassei rurale*, curentul marii proprietăţi care se crede ameninţată în existenţa ei şi mai cu seamă în preponderenţa ei politică.

Fiind o îndrumare spre *Cassa rurală*, se înţelege bine, domnilor deputaţi, voiu votà dar legea. Pentru aceasta însă nu voiu zice şi nu voiu crede că legea este perfectă. Ea are multe neajunsuri şi juridice şi sociale. D-l Stelian a inzistat foarte mult asupra părţii juridice şi dreptatea este cu d-sa. Partea socială este neglijată, de asemenea, fiindcă legea nu se ocupă de ce vor devenì cumpărătorii de moşii şi în această privinţă idea sindicatelor agricole, de care ne vorbià ieri d-l Carp, este indicată ca să completeze legea.

Nu voiu inzistà însă asupra acestor lipsuri, pentrucă eu socot legea aceasta ca având caracter cu desăvârşire provizor, servind numai ca prim pas pentru alte reforme şi alte legi cari în adevăr

ar fi în măsură să rezolve toate chestiunile cari s'au ridicat şi să răspundă la toate cerinţele de cari ni s'a vorbit.

Pentru moment eu aş pune chestiunea: Iată o lege care modifică trei articole din *codul de procedură civilă* şi în acest cod nu putem băgà tot ce ar trebuì ca legea să fie mai bună. Totuş mă întreb: *nu este mai preferabil să avem legea așà cum este incomplectă decât să nu o avem de loc?* Așà fiind, oricâte lipsuri constat în proiectul de lege în discuţiune, oricât eu ştiu că va produce neînţelegeri şi greutăţi juridice, totuş voiu votà legea, căci în ea văd o îndrumare, o manifestare pentru o reformă mai adâncă: *Cassa rurală.*

Și acum nu-mi rămâne decât să vă amintesc că mi-am ţinut făgăduinţa ce v'am dat: *de a fi și pentru lege și de a fi fost și scurt.*

D-l *Președinte:* D-l Missir are cuvântul.

D-l *B. M. Missir:* Domnilor deputaţi, o lege trebue să fie clară și precisă, ca să poţi şti care e conţinutul ei. In cazul contrar, eşti silit să alergi la expunerea de motive și la desbateri, și de acì nesiguranţa, controversa.

Domnilor, asupra ideii care a inspirat proiectul de lege în discuţiunea d-voastre, nu este nici o notă discordantă. Aş dorì, însă, să analizez acest proiect, ca să înlăturăm ce este obscur în el şi să completăm lacunele ce voiu constatà că prezentă.

Când citești proiectul de lege, prezentat de comitetul delegaţilor, găseşti că se ocupă de a regulà trei idei.

In primul articol vezi că se ocupă de *citarea colectivă* a unei asociaţiuni de săteni care cumpără, ipotecează sau iea în arendă un imobil rural.

Al doilea, articol prevede cazul când asociaţiunea de săteni, după ce a cumpărat, ipotecat sau luat în arendă un imobil rural, dacă l-ar înstrăinà, l-ar împărţì sau ar face alte acte cari ar aduce vreo vătămare proprietarului, toate acele acte *să nu fie opozabile* creditorilor privilegiaţi sau ipotecari, ori proprietarului.

In fine, articolul din urmă simplifică autentificarea actelor făcute de asemenea asociaţiuni de săteni.

Iată tot proiectul de lege. El se rezumă în idea cum asociaţiunile de săteni, cari cumpără, ipotecează sau ieau cu arendă o moşie, au să fie citate în judecată sau urmărite, și cum actele

făcute posterior de acele asociaţiuni n'au să poată vătămà interesele proprietarului sau creditorului privilegiat ori ipotecar.

S'ar păreà că totul e bine şi complet regulat. Cu toate acestea, aşà e? Se poate oare şti cum are să se urmeze o judecată cu o asemenea asociaţiune de săteni? Este destul să se zică că are să se facă o citaţie colectivă?

Trebue, d-lor, mai întâiu să ne înţelegem ce este o asociaţiune de săteni. Dreptul de asociaţiune ne este recunoscut prin Constituţiune şi niciodată nu a fost limitat în legislaţiunea noastră. Ca şi Englezii, avem şi am avut o libertate absolută de a ne asocià. Singura deosebire, dar deosebire de tot mare, între ei şi noi, este că ei au uzat de acest drept din timpuri mai vechi şi noi abià începem a uzà de curând.

Am început să avem asociaţii cu scop artistic, literar, ştiinţific igienic şi altele. Iată că începem să avem asociaţii şi de o natură economică: sătenii se asociază ca să cumpere sau să iea în arendă moşii.

Francezii nu s'au bucurat de o asemenea libertate absolută de a se asocià. Abià dela 1884 li s'au permis asociaţiunile sau sindicatele profesionale şi, lucru curios, legea nici nu se gândià la cele agricole, ci numai la cele economice, comerciale şi industriale, şi numai printr'o întrerupere în Cameră s' completat legea, şi azi tocmai sindicatele agricole formează cea mai mare parte a asociaţiunilor cari s'au format.

Intrebarea este: ce sunt aceste asociaţiuni? Nu există la noi nici un text de lege care să organizeze această materie. Dacă există în Codul civil un titlu care se ocupă de societate, nu va să zică că societăţile sunt asociaţiuni: asociaţiile sunt genul, societăţile sunt speţa. O asociaţie care ar aveà de scop de a cumpărà mobile, numai din un interes economic nu intră, de sigur, în definiţiunea din Codul civil despre societate.

Dar există, în ştiinţa dreptului, un mijloc foarte bun, când oamenii uzează de libertatea absolută ce au de a înfiinţà orice fel de convenţiuni, destul ca ele să nu fie oprite de legi. Dacă convenţiunea încheiată nu este botezată de legiuitor cu un termen tehnic, dacă nu este prevăzută şi regulată de el, doctrina o numeşte un contract *nenumit* şi îi aplică regulile dela contractul cu care se aseamănă mai mult. Astfel, la asociaţiuni se pot aplicà unele reguli dela societăţi.

Așà fiind ne întrebăm: cum au să se judece asociaţiunile de săteni, când vor fi silite să aibă un proces? Cum au să fie chemate în judecată? Cum au să se prezente în judecată? Cum au să fie urmărite? Cum, în fine, are să fie toată lumea sigură că odată o judecată terminată, hotărîrea va fi dată în mod valabil și irevocabil?

Iată chestiunile pe cari trebue, cel puțin, să le regulamentăm în acest proiect de lege.

Partidul conservator a avut ocaziunea să reguleze această materie în mod general, când a votat reforma codului de procedură civilă. Atunci se puteà reglementà materia întreagă a citării și reprezentării în justiție *a tuturor asociațiunilor în genere*, a oricărei obştimi, a oricărei cete de oameni cari sunt uniți la un loc printr'o legătură de drept, fără să formeze o persoană morală. Știţi, d-lor, că nu orice societate formează o persoană morală. Societățile civile și asociațiunile, în genere, cari au alt scop decât comercial, nu constituesc persoane morale.

Când s'a prezentat Corpurilor legiuitoare proiectul de lege pentru reviziunea procedurii civile, am avut onoarea să scriu o serie de articole în *Dreptul* şi să cer ca să se regulamenteze nu numai pentru cetele de moșneni şi pentru locuitorii împroprietăriţi la 1864 și neîmpărțiţi, dar pentru toate asociaţiunile. Nu s'a ţinut seamă de observaţiunile mele şi s'a votat proiectul așà cum s'a prezentat.

Domnilor, cred că aţi observat că spiritul de asociaţiune a început să se manifeste și la noi. In timpii moderni, asociațiunile sunt curentul cel mai puternic care contribue la evoluțiunea societății, a Statului. Aceasta e atât de adevărat, că oricât s'ar încercà o grupare politică să se opună la cursul de transformare a societăţii, acea transformare cu încetul se va efectuà. Așà s'a urmat de când e lumea. Istoria ne arată că îndată ce s'a născut un ideal, el a provocat un curent, şi acel curent a influenţat cu încetul asupra stării sociale şi s'a cimentat cu instituțiile vechi. Așà s'a transformat societatea veche şi așà se transformă şi societatea noastră. Ştim că nici odată un ideal nu s'a realizat complet, dar nici nu s'a putut înlăturà, cu toată opoziţiunea ce i s'a făcut. Este un fel de transacție, de concesie ce-şi fac societatea veche și cea ideală. Aceasta este soarta transformării, evoluării societății omenești. Așà se va face şi cu aceste asociațiuni!

Iată cât e de mare importanța asociațiunilor. O lege care s'ar ocupà de organizarea lor, așà ca să le garanteze toată libertatea desvoltării lor, va fi în timpii moderni cea mai importantă lege.

Până atunci însă ce e de făcut?

D-lor, dați-mi voie mai întâiu să vă fac o mărturisire. Când am avut onoarea să fiu la departamentul Domeniilor, n'am putut să fac vânzări de pământ sătenilor, după cum v'am explicat anul trecut cu ocaziunea discuțiunii răspunsului la Mesagiu, dar am spus sătenilor: de ce nu vă asociați și nu luați în arendă moșii de ale Statului? Și d-lor s'au asociat și au luat. (Aplauze).

Cred, domnilor, că dacă am cercetà, lesne am constatà că mai în toate statele mari, cultura pământului se face sau de proprietari, sau de săteni. Clasa intermediară, clasa de arendași, care speculează și pe unii și pe alții, este puțin cunoscută. Această clasă, oricât ar fi de interesantă astăzi la noi, este menită să dispară, pentrucă pământul are să fie și la noi cultivat sau de către proprietari sau de către săteni.

Locuitorii săteni au început a se asocià și a luà cu arendă moșii. S'au prezentat și la licitația moșiilor Statului, mai cu seamă cei din Oltenia, și ei au dat chiar un preț mai bun. Să nu se crează că prețurile au rezultat din cauza aprinderii la licitație! Nu! licitațiile s'au făcut cu oferte secrete. Ei și-au făcut socoteala mai dinainte și au văzut cât pot să ofere, și prețurile oferite de dânșii au fost cele mai favorabile.

Și pentru ce au fost mai favorabile? Este lesne de înțeles, pentrucă ei nu cheltuesc atât de mult ca arendașii, pentrucă ei singuri muncesc pământul, pentrucă ei se mulțumesc cu un mic câștig, ca să poată trăì, iar nu ca să se îmbogățească în cinci, zece ani!

Prin urmare, se ridică următoarea chestiune:

Vedem un curent, vedem că se formează asociațiuni de săteni, carei își propun să cumpere sau să iea în arendă moșii, nu putem să nu ne închipuim că nu se va întâmplà să se nască vreun proces, sau să nu fie nevoie de vreo executare în contra lor.

Ce trebue să facì ca, atunci când te vei aflà în fața unei mulțimi de oameni, drepturile ce vor decurge dintr'un contract să nu fie iluzorii? Când vei fi silit să alergi la o judecată sau să faci o urmărire, cum ai să citezi sau să urmărești 200 de oameni,

între cari pot să fie minori, interzişi, femei măritate? Este aproape sigur că, dacă ar fi să se citeze sau să se someze fiecare nominal, niciodată procedura nu se va îndeplinì şi judecata sau urmărirea va fi imposibilă.

Ce e de făcut? Legiuitorul trebue să se gândească cât mai curând la acest pericol şi să caute să-l înlăture. El trebue să se gândească atât la interesul de a găsì un mijloc mai simplu pentru citarea asociaţiunilor, cât și la interesul ca asociaţiunile să aibă în adevăr cunoştinţă de chemarea lor în judecată.

Dar nu este destul numai atât! Nu e destul ca asociaţiunile să poată fi chemate în judecată. Mai trebue ca ele să poate *să stea în judecată*, să poată să se apere. Nu este destul ca să le chemi în judecată şi apoi să le zici: faceți ce ştiţi şi ce puteţi! Veniți cine voiţì şi cum veți crede de cuviinţă! Aceasta ar fi o ironie!

Trebue să facem un lucru complet. Dacă nu putem să aplicăm dreptul comun, când e vorba de o ceată de oameni cari s'au asociat, greutatea nu este numai pentru *citarea* lor, dar si pentru *starea lor în judecată.*

Este mare interes social ca să știi sigur că o hotărîre definitiv dată este bine și irevocabil dată. Această siguranţă nu este numai în interesul aceluia care a vândut, ipotecat sau arendat moşia asociaţiunilor sătănești, dar și în interesul însuși al acestor asociaţiuni, căci tocmai din cauza siguranţei ce va aveà proprietarul sau creditorul ipotecar, asociaţiunile de săteni vor găsì proprietari cari să le vândă sau să le arendeze moșii sau creditori cari să le dea bani cu ipotecă.

In cât priveşte citarea unei asemenea asociaţiuni, mijlocul e lesne de găsit.

Există o veche practică, consfințită de codul de procedură civilă, după care cetele de moșneni sau locuitorii împroprietăriți, dar neâmpărţiţi, pot fi citați printr'o singură citaţie colectivă. Nu avem dar decât să ne referim la acelaș sistem de citare, precum a făcut proiectul de lege.

La ceea ce trebue să ne gândim mai serios însă, este *cum să se prezente* aceste asociaţiuni în judecată, cum să se apere, pentrucă nu e destul să fie chemate în judecată. A le lăsà fără această regulamentare, este a le lăsà fără vreo garanţie, nici în interesul

sătenilor, nici în interesul proprietarilor sau creditorilor, nici, prin urmare, în interesul Statului !

Interesul Statului este strâns legat de toate aceste interese.

In adevăr, care este astăzi situaţiunea proprietăţii rurale?

Sunt o mulţime de propietari mari cari sunt atât de îngreunaţi cu sarcini ipotecare asupra imobilelor, încât nu le mai pot căutà în mod serios şi sunt exploataţi şi ruinaţi, aşà că nu le rămâne decât să le vândă.

Apoi, un proprietar care nu mai este în stare să-şi ţină moşia, pentrucă nu mai are mijloace, cui să o vândă?

Debuşeul acesta de vânzare este foarte restrâns. Nu se găsesc mulţi amatori, fiindcă nu sunt multe capitaluri cari să poată fi întrebuinţate în asemenea întreprinderi. In două direcţiuni am puteà găsì mijlocul unei concurenţe mai întinse: sau desfiinţând art. 7 din Constituţiune, pentru ca străini să poată cumpărà moşii, sau ajutând pe ţărani ca să treacă moşiile de vândut în mâinile lor. Acestea sunt cele două căi cari ar puteà da naştere la o creştere de valoare a proprietăţii rurale şi la o concurenţă mai serioasă. Din aceste două căi însă una este condemnată unanim de toţi. Insuşi partidul conservator a recunoscut, ca şi noi, că nimeni nu se poate gândì la desfiinţarea art. 7, pentrucă el este paza nu numai a intereselor noastre economice, dar şi a însăşi naţionalităţii noastre. (Aplauze).

Deci, din acest punct de vedere s'a închis orice speranţă de a se găsì o concurenţă favorabilă pentru cumpărarea de moşii. Nu ne rămâne dar decât să ne întoarcem la singurul mijloc ce mai e posibil, la sătenii cari să se asocieze ca să cumpere moşii, până vom puteà să regulamentăm o instituţiune care să-i ajute, cum e Cassa rurală, de care nu mă tem de loc, şi a cărei răspundere aş luà-o cu cea mai mare plăcere. (Aplauze). Este adevărat, domnilor, că dacă Cassa rurală va fi rău combinată, consecinţele rele nu vor fi din cauza ideii care trebue să dea naştere acelei instituţiuni, ci din cauza relei sale organizări. Cassa rurală nu e menită să iea toate moşiile din mâinile marilor proprieturi şi să le treacă sătenilor; ea trebue să înlesnească ca moşiile pe cari marii proprietari nu mai au mijloace de a le ţineà, în loc de a fi ei exploataţi şi ruinaţi, mai bine să poată vinde moşiile sătenilor.

Iată direcţiunea în care voim să ne îndrumăm.

Deocamdată, ţăranii, uzând de o libertate pe care o au, pot să se asocieze şi să cumpere moşii, dar ca să prospere aceste asociaţiuni, trebue să dai proprietarului o siguranţă că asociaţiunea care va cumpărà moşia îşi va executà obligaţia de a plătì preţul, sau dacă s'a împrumutat cu ipotecă, că va plătì banii împrumutaţi. Asemenea şi în caz de arendă, proprietarul trebue să aibă siguranţa că arenda i se va plătì şi că contractul se va executà întocmai.

Această siguranţă poate să rezulte din putinţa de a se obţineà, cu înlesnire, dreptate pe calea judecăţii, în caz când de bună voie o asociaţiune nu şi-ar îndeplinì datoria.

Această siguranţă, însă, nu este numai în interesul proprietarului, ci în realitate mai mult în al sătenilor, pentrucă numai graţie acestei siguranţe vor puteà mai lesne intrà în relaţiuni cu proprietarii.

Cum vedem, aceste două interese concurg a resolvà o chestiune economică care este şi în interesul Statului. Lucrul este aşà de important şi evident, încât nu mai e nevoie să insist şi trec mai departe.

Toate bune, dar cum avem să regulăm chestiunea care ne preocupă? Am arătat că în proiect se prevede regulamentarea citării asociaţiunilor de săteni, dar nu se vorbeşte nimic de *reprezentarea lor în judecată*, şi această chestiune este tot atât de importantă ca cea dintâi, dacă voeşti să ai siguranţa că bine te-ai judecat, iar nu să ai numai înlesnirea de a chemà în judecată pe nişte oameni cari să nu ştii cum au să poată să se prezente, din cauza marelui lor număr, spre a se apărà. Aceasta a preocupat şi pe d-l Stelian. D-l Stelian n'a fost contra proiectului de lege, ci a văzut că nu este complet, că are o lacună care trebue umplută. Nu ştiu dacă interpret bine cuvintele ce a pronunţat acì, dar din convorbirea ce am avut cu d-sa asupra acestui proiect de lege, aceasta este şi idea d-sale.

Incât priveşte forma cum trebue să fie citată o asociaţie de săteni, bine a făcut proiectul că a aplicat art. 75 din procedura civilă, dela cetele de moşneni şi bine a făcut că a admis o nuanţă de deosebire, că citaţia să se facă la *comuna* unde este *situat imobilul*, fără a se luà în considerare domiciliul sătenilor, cari pot să fie din diferite comune. Cu modul acesta creăm o presumpţie, că dacă se va face acolo citaţia, vor şti toţi, pentrucă

toţi au un interes comun în localitate şi vor căutà să se informeze de orice act de procedură se va îndeplinì la primăria comunei. Ei nu se pot plânge că pot fi surprinşi, pentrucă legea de mai înainte îi încunoştinţeaza cum au să fie citaţi şi n'au decât să iea toate măsurile ca şi în fapt să cunoască orice act de procedură se va îndeplinì.

Deci, această parte a chestiunii mi se pare că e lesne şi bine rezolvată. Dificultatea este cum *să stea în judecată* o asociaţiune de săteni. In privinţa aceasta văd că d-l raportor a făcut o afirmare candidă, sinceră, a zis că nu numai că e foarte greu, dar aproape imposibil de regulamentat această chestiune.

Dacă ar fi adevărat că ar fi imposibil, atunci ne-am urcat de geaba în corabie, cine ne-a pus să regulamentăm şi citarea unei asociaţiuni de săteni? Cu drept cuvânt ne-ar puteà zice sătenii: Pentru ce ne citezi cu grămada? Şi apoi, când e vorba de apărare, ne spui: apăraţi-vă fiecare cum veţi şti, sau întrebaţi pe judecători! D-lor, judecătorul nu poate să le spună cum au să se prezente în judecată, el n'are nimic de regulamentat, el se uită ce este scris în lege şi o aplică. Dacă e permis cuiva să regulamenteze, apoi suntem noi. Avem toată omnipotenţa suverană de a face orice vom voì, numai cu condiţia ca să ne temem de ridicol, ca să nu facem ceva ca să râdă lumea de noi. Şi vom vedeà că regulamentarea aceasta este mai lesne decât puteam să ne închipuim, N'avem nevoie să ne uităm nici în dreptul roman, nici în evul mediu, nici în legislaţiunea noastră care niciodată nu s'a ocupat de această chestiune; să ne uităm în ţerile unde se fac asociaţiuni şi să vedem cum s'a regulamentat chestiunea care se pare imposibilă după d-l raportor. Sunt două legislaţiuni pe cari le cunosc că au rezolvat această dificultate, este legislaţiunea din Austria, mai de mult, şi apoi, acum mai de curând, legislaţiunea din Germania.

In ambele aceste ţeri sunt legi speciale asupra asociaţiunilor. In Germania există azi şi codul civil modern cel mai perfect. El regulamentează toată materia şi a persoanelor morale.

In acord cu aceste legi organice, procedura lor civilă regulează cum au să fie reprezentate în justiţie atât persoanele morale precum şi asociaţiunile cari nu au nici o personalitate juridică.

Această din urmă chestiune o găsim regulată în codul de procedură german la § 50.

E de prisos să întrăm în discuţiuni publice asupra unor amănunte şi asupra unei redacţiuni. E de ajuns dacă suntem în acord asupra principiului că trebue să se regulamenteze chestiunea şi că se poate regulamentà. Iată de ce m'aş unì cu propunerea foarte înţeleaptă făcut de d-l Carp de a se înapoià proiectul la comitetul de delegaţi şi acolo să se discute pe larg şi apoi să vie chestiunea lămurită înaintea domniei voastre.

Deci, d-lor, nu este imposibil a se da un reprezentant legal asociaţiunilor cari nu sunt persoane morale. Ieri, când se discutà această chestiune de d-l Stelian, am văzut că circulà un amendament prin care *se improvizà* idea de a se declarà aceste asociaţiuni persoane morale. Aceasta ar fi o greşeală şi mai mare şi chiar o absurditate. D-lor, nu e adevărat că o asociaţiune fără personalitate juridică n'ar puteà aveà un reprezentant legal. Apoi, făcând din aceste asociaţiuni nişte persoane morale, depăşiţi scopul d-voastre şi ajungeţi la nişte consecinţe la cari nici nu v'aţi gândit şi nici nu le doriţi.

Improvizaţiunile sunt frumoase ca succese oratorice. Logica parlamentară are particularităţile sale. De multe ori se improvizează câte un lucru paradoxal şi poate să atragă aplauze. Improvizaţiunile sunt bune când pot suferì reflecţiunea, adică când idea improvizată rezistă ca idee sănătoasă, după ce a fost cernută prin reflecţiune. Intr'un asemenea caz improvizaţiunea este o inspiraţiune fericită, dar aceasta n'o poţi şti decât după o reflecţiune. Iată pentru ce e nevoie să nu ne grăbim, ca să nu greşim.

Mi se pare, d-lor, că toată chestiunea s'a simplificat. Recunoaştem cu toţii că asociaţiunea poate să fie citată printr'o citaţie colectivă la primăria comunei unde este situat imobilul. Cred asemenea că veţi recunoaşte că e nevoie ca să dăm acestei asociaţiuni un reprezentant legal, întocmai cum are o persoană morală, fără ca să devie o peroană morală pentru a puteà garantà interesele tuturora, căci după dreptul comun actual nu există nici un mijloc practic.

Daţi-mi voie să fac acì o mică digresiune şi să vă arăt care este situaţiunea moşnenilor în starea de astăzi a legislaţiunii noastre.

S'a discutat şi se discută şi azi cum trebue să se prezente

moșnenii în judecată, cine poate reprezentà ceata de moşneni? S'a încercat fantazia de a inventà că moşnenii ar constituì o persoană morală, dar acest lucru n'a trecut niciodată la Curtea de casaţie. Ceata de moşneni nu posedă ca o individualitate. Dar iarăş nu e adevărat că moşnenii sunt într'o stare de indiviziune. Ne-am obişnuit să le aplicăm aceste idei de drept civil, fără să ţinem în seamă ceea ce se practică în fapt, ceea ce este în realitate. Tot terenul cultivabil se stăpâneşte din moşi, strămoşi de fiecare moşnean, în mod cert şi determinat, deşì nu se canoaşte un act de partaj. Dacă ar fi în indiviziune, s'ar exploatà tot acel pământ în comun, sau s'ar împărţì provizoriu din când în când. Ceea ce se stăpâneşte în comun sunt pădurile, apele, islazurile. Fiecare poate să-și trimeată vitele la islaz, sau să uzeze de ape; fiecare poate să meargă şi să taie cât îi place din pădure. Această posesiune este în comun şi are o caracteristică particulară.

Idea că moşnenii ar fi în o stare generală de indiviziune, este o idee modernă, de sigur inventată de advocaţi, după cum ar zice d-l Președinte al Consiliului, dar aceşti advocaţi n'au cunoscut chestiunea mai aprofundat. Idea că starea de indiviziune s'ar aplicà chiar şi la pământurile cultivabile, deşì se stăpânesc de fiecare moșnean în mod individual, şi nici prin gând nu le-a trecut vreodată că ei n'ar aveà o proprietate individuală, este o idee cu totul greșită.

Asemenea şi locuitorii împroprietăriți la 1864, cărora li s'au dat la un loc, în comun, pogoanele ce li se cuveniau, deșì sunt de drept în indiviziune, ei nu constituesc o persoană morală şi nici au rămas în fapt în indiviziune, pentrucă fiecare stăpânește cât ar fi avut drept să stăpânească, după cum ei singuri s'au înţeles a se împărţì. Așà, de exemplu, dacă pe o moşie s'ar fi cuvenit la 1864 sătenilor împroprietăriţi suma totală de 500 pogoane, pentrucă această sumă ar rezultà din numărul pogoanelor ce s'ar fi cuvenit celor cu patru boi, celor cu doi boi şi celor cu o vacă, sau toporaşului ori pălmaşului, cum se numiau pe atunci, aceasta nu va să zică că s'a dat locuitorilor de pe acea moşie o întindere de 500 pogoane ca să o stăpânească în comun, ci s'a dat pentru fiecare locuitor anume numărul de pogoane ce i se cuvenià după legea din 1864 şi suma totală face acea întindere. Deci numai acei locuitori cari aveau drept, şi la cât aveau drept, pot să stăpânească

pământul, şi aşà s'au şi împărţit ei singuri între ei, dacă Guvernul însuş nu le-a delimitat, după cum trebuià. Acì a fost nedreptatea. Cei mai abili, cei mai puternici din sat au abuzat de puterea lor şi şi-au ales şi partea cea mai bună de pământ şi câte odată şi o parte mai mare decât aveau drept; văduvele, minorii, cei mai neputincioşi, au rămas sacrificaţi, pământurile lor sunt cele mai slabe, cu gropi, cu mocirle, cu nisip, şi chiar mai puţin decât li se cuvenià. Aceasta este nedreptatea. Cine să îndrepteze răul ? Cine să provoace o dreaptă împărţire? Cei cari au părţi bune, cari prin urmare au mijloace şi sunt mai puternici, nici nu se gândesc la aceasta, pentrucă n'au nici un interes şi s'au deprins cu locurile lor pe cari le-au moştenit din tată în fiu. Cei slabi nu pot să schimbe această stare de lucruri, care s'a creat în puterea faptelor, pentrucă n'au nici o putere.

Ce voim acum noi cu asociaţiunile de săteni cari cumpără o moşie? Cum au să se împărţească între ei? Proiectul de lege lasă chestiunea a se rezolvà de o altă lege. Un lucru însă e sigur, că ei se vor împărţì, pentrucă în spiritul săteanului român există adânc înrădăcinată idea de proprietate individuală. Pe noi ceea ce văd că ne interesează deocamdată, este că proprietarul sau creditorul ipotecar să nu fie silit să aibe a face cu fiecare în parte, căci aceasta ar da loc la nişte imense dificultăţi şi o judecată sau o urmărire ar devenì imposibile pentru a-i obligà la îndeplinirea datoriilor lor, aceasta ar fi o cauză puternică ca să nu se poată formà asociaţiuni de săteni pentru a cumpărà sau luà în arendă o moşie.

Dacă proprietarul are un rest de preţ de luat, pentru care şi-a conservat privilegiul, său dacă creditorul ipotecar are o ipotecă constituită asupra întregii moşii, evident că toată acea moşie răspunde pentru preţul vânzării sau pentru datoria ipotecară. Oricât s'ar împărţì între ei sătenii, după cumpărarea moşiei, privilegiul sau ipoteca rămâne asupra moşiei întregi, prin urmare asupra fiecărei părticele din acea moşie. Aceasta este ceea ce se numeşte indivizibilitatea ipotecii sau a privilegiului. Iată de ce nu înţeleg textul ce se mai propune a se adăogà la art. 514 din codul de procedură civilă.

Dacă este vorba că orice act de înstrăinare, de împărţeală, de constituire de drepturi reale, de subarendare sau cesiune, făcut în urmă de săteni, să nu fie o cauză care să necesiteze o citare par-

ticulară şi individuală în justiţie, în loc de o citaţie colectivă, aceasta înţeleg să se spuie în mod clar şi precis. Idea o admit şi eu. Textul cum e redactat, e confuz. Sau pare a deslegà nişte chestiuni cari sunt simple, elementare şi nu mai au nevoie de nici o legiferare, sau nu se vede idea care voim să o exprimăm, sau în fine dă loc la nişte interpretări absurde. Aşà s'ar puteà zice: că dacă orice înstrăinare sau constituire de drepturi reale nu e opozabilă proprietarului sau creditorului ipotecar, s'ar puteà însă acelaş act face în favoarea proprietarului sau creditorului ipotecar, şi cei dintâi cari dobândiseră vreun drept să rămână sacrificaţi. Nu este şi nu a putut fi acest înţeles care s'ar puteà da textului ce se propune. Cred că e mai bine să ne exprimăm în mod clar şi categoric. Să nu lăsăm ca tribunalele să fie silite să interprete şi să caute care a fost intenţiunea legiuitorului. Când la tribunal se vorbeşte de legiuitor, ai crede că e vorba de o persoană supranaturală, ideală, înzestrată de un spirit superior, care în cunoştinţă de lucru ştie ce voeşte! Şi când colo ce vezi? Vezi că ne-am grăbit şi n'am ştiut ce am voit. Mai bine, d-lor, să ne gândim cum trebue şi să facem un lucru cum se cade. Acì nu e vorba de o lege administrativă sau de interes public pe care Guvernul are s'o aplice, ca să se zică că Guvernul ştie ce este în lege, deşì confuză, şi o poate aplicà. Acì e vorba de o lege de intres privat între particulari, şi orice neînţelegeri dintre ei au să se rezolve de tribunal. Prin urmare să evităm discuţii controverse inutile ce zilnic s'ar puteà produce la tribunale în paguba tuturor şi a interesului public.

Am observà o procedare care se practică spre a înlăturà obiecţiunea că ar fi obscur un text de lege ce se propune. Aşà să zice că din discuţii, sau din expunerea de motive, sau din raportul raportorului delegaţiilor, sau, în fine, din declaraţiunea unui ministru poate să rezulte în mod precis în ce sens se votează un articol de lege. Negreşit că şi acestea sunt mijloacele la cari trebue să alergi pentru a interpretà o lege, când ea e confuză, dar nu sunt sigure nici decizive. Din discuţii nu se poate adeseori precizà care discurs a dat înţelesul primit de Cameră. Apoi, în expunerea de motive sau în raport, precum şi în declaraţia unui ministru, poate să fie ceva care de loc nu rezultă din textul ce se votează. Acest text trebue să fie el însuşi clar şi precis. El formează legea, el se votează şi de Senat, şi se sancţionează şi de

M. S. Regele. Nimeni nu se preocupă şi poate nici nu ştie de discuţii, de expunere de motive, de raport sau de declaraţiuni. Care va fi înţelesul unui text de lege, când din toate acestea va rezultà una şi din textul legii va rezultà alta? Textul trebue să vorbească el singur ceea ce voeşte. Aceasta e atât de adevărat, că pot să înceteze toate motivele cari au provocat un text de lege, şi acest text de lege rămâne tot lege!

Iată de ce aş dorì ca acest proiect de lege să se prezente în condiţiuni mai bune: să fie complectat şi redactat în mod clar.

Cu această ocaziune aş voì să mai pun înainte o idee, care ar fi bine să figureze în acest proiect de lege. Dăpă acest proiect de lege, asociaţiunile de cari se ocupă şi la cari se mărgineşte sunt acelea cari sunt formate de săteni pentru *a cumpără ori ipotecà sau a luà în arendă o moşie.* N'ar fi bine ca dispoziţiile din acest proiect de lege să fie întinse şi la actele necesare la exploatarea moşiei? Aşà când sătenii ar aveà o moşie de o mie de pogoane, şi ar voì să vânză recolta lor, evident că e în interesul lor ca să vânză ca asociaţiune iar nu individual, pentrucă oricine va preferì să aibă a face numai cu asociaţiunea decât cu o mulţime de săteni individual, şi preţurile ce se vor oferì vor fi mai avantagioase.

Asemenea aş dorì să vă rog şi să vă spun că n'ar fi bine tot cu această ocaziune ca să regulamentăm toată materia asociaţiunilor, încât priveşte citarea şi reprezentarea lor în judecată? N'ar fi bine să prevedem că toate pot fi citate printr'o citaţie colectivă şi tot să aibă un reprezentant legal? Asociaţiunile trebue încurajate, pentrucă ele sunt singurul mijloc ca omul sărac să devie bogat. Se poate păreà cuiva paradoxal aceasta, însă aşà e adevărat. Şapte săraci asociaţi nu fac şapte săraci la un loc, ci pot face un bogat. Pentru ce? Pentrucă asociaţia nu este o simplă adunare de forţe, nu este numai suma forţelor asociate, ci este o multiplicare de forţe, este o putere nouă care se naşte! Poţi rupe uşor o sută de fire de paie, când le vei luà câte unul rând pe rând, dar nu le vei puteà rupe la un loc, căci au devenit un snop, o forţă nouă!

Asociaţiunile, d-lor, fiind permise de lege, trebue să căutăm a le încurajà, fiindcă sunt un mijloc de prosperitate socială şi cea mai bună încurajare ar fi dacă deocamdată am garantà modul de citarea şi de reprezentarea lor în judecată.

După toate premisele pe cari le-am desvoltat, ajung la con-

cluziunea să vă rog să admiteţi propunerea d-lui Carp de a se trimite înapoi proiectul la comitetul de delegaţi. (Aplauze).

— Şedinţa se suspendă pe 5 minute.

— La redeschiderea şedinţei d-l M. Pherekyde, Preşedintele Adunării, ocupă fotoliul preşedinţei.

Voci: Inchiderea discuţiunii.

D-l *Preşedinte:* D-l Dimancea are cuvântul pentru închiderea discuţiunii.

D-l *N. Dimancea:* D-lor deputaţi, proiectul de lege care se află în discuţiunea noastră este bun după părerea tuturor, dar are oarecari lacune.

Discuţiunea generală asupra acestui proiect de lege s'a făcut pe o scară întinsă, atât în comitetul de delegaţi, cât şi aci în Cameră, şi noi suntem edificaţi asupra modificărilor ce sunt necesarii de a se introduce în proiectul de lege.

Putem dar închide discuţiunea generală şi a luà în considerare proiectul de lege; iar discuţiunea pe articole să o amânăm până ce comitetul delegaţilor se va pronunţà asupra amendamentelor ce s'au depus din partea d-lor deputaţi, iar până atunci putem luà în discuţiune bugetele.

Rog dar pe adunare să binevoească a primì această propunere.

D-l *Preşedinte:* D-l Djuvara are cuvântul.

D-l *Al. Djuvara:* D-lor deputaţi, rezultă din desbaterile urmate înaintea d-voastre, că principiul acestei legi este admis de toţi, adică a recunoscut toată Camera, că este o necesitate ca să se înlesnească locuitorilor săteni posibilitatea de a cumpărà moşii şi a face oarecari contracte, găsindu-se la olaltă, putând să fie citaţi în justiţie şi având un reprezentant înaintea instanţelor judecătoreşti; însă modul cum s'a realizat această idee admisă de toţi în proiectul acesta de lege, a fost criticat mai de toţi acei cari au luat cuvântul şi este în sentimentul Camerei că acest proiect de lege poate să fie modificat astfel, încât el să corespundă dorinţelor d-voastre tuturor. Prin urmare, fac această propunere. (Intreruperi).

Eu n'am vorbit contra legii, dar voesc să aduc la cunoştinţa Camerei că are lacune. (Intreruperi).

Cred că este în sentimentul Camerei să se admită propunerea ca să meargă legea din nou la comitetul delegaţilor spre a o revedeà şi a-i face toate modificările necesare.

D-l *Președinte:* D-lor, iată cum este pusă chestiunea:

După ce din toate părţile s'a manifestat aprobarea pentru principiul acestui proiect de lege şi s'au ridicat critice numai asupra detaliurilor, cari critice nu pot să-şi găsească o manifestare decât în cazul când s'ar votà articolele astfel cum sunt redactacte, mai mulţi d-ni deputaţi au cerut închiderea discuţiunii generale.

D-voastră aveţi să vă pronunţaţi acum dacă încuviinţaţi să se continue sau să se închidă discuţiunea generală asupra proiectului de lege.

D-l *T. Stelian:* D-le Preşedinte, s'a făcut o propunere.

D-l *Președinte:* Intâiu trebue să se pronunţe Camera asupra închiderii discuţiunii şi pe urmă asupra propunerii.

D-l *Marghiloman:* Cer cuvântul asupra punerii votului.

D-l *Președinte:* D-l Marghiloman are cuvântul.

D-l *Al. Marghiloman:* D-lor, chiar asupra votului voesc să pun următoarea întrebare: avem intenţiunea să propunem o codificare a principiilor pe cari le-am enunţat, codificare care nu exclude în nimic soluţiunile cuprinse în proiectul de lege; codificare în care se încadrează perfect cele trei aliniate din proiectul de lege.

Vă întreb: dacă se închide discuţiunea generală, când să mai propunem noi această codificare?

Voci: La articole.

D-l *Președinte:* Voiu spune d-lui Marghiloman, că nu poate Camera să stea pe loc, ci trebue mai întâiu să se pronunţe dacă închide sau nu discuţiunea generală.

Voci: Cu bile.

— Se pune la vot închiderea discuţiunii generale şi rezultatul scrutinului este cel următor:

Votanţi	98
Majoritatea regulamentară	50
Bile albe	70
Bile negre	28

D-l *Președinte:* Adunarea a închis discuţiunea generală.

— Se pune la vot luarea în consideraţiune a proiectului de lege şi rezultatul scrutinului este cel următor:

Votanţi	79
Majoritate absolută	47
Bile albe	73
Bile negre	6

D-l *Președinte:* Adunarea a adoptat luarea în consideraţiune a proiectului de lege.

— Se pune la vot propunerea făcută şi se încuviinţează.

D-l *Președinte:* Rog pe comitetul delegaţilor să binevoiească a se întruni mâne şi pe toţi d-nii deputaţi, cari au amendamente de propus la proiectul de lege, să le prezente mâne în comitetul delegaţilor, ca să putem luà în discuţiune Sâmbătă lucrarea definitivă a comitetului de delegaţi.

In urma votului prin care a fost luat în consideraţiune, proiectul de lege a fost retrimis la comitetul delegaţilor pentru a se studià propunerile făcute.

Comitetul delegaţilor, întrunindu-se la 18 şi 10 Decemvrie 1903, a luat în cercetare proiectul şi amendamentele propuse.

Prima propunere a fost formulată de d-nii deputaţi P. P. Carp, Al. I. Marghiloman, N. Filipescu şi Barbu Ştirbei într'un contraproiect. Acest contraproiect a fost înlăturat, deoarece nu corespundea spiritului în care erà conceput proiectul legii asociaţiunilor.

Comitetul delegaţilor a procedat apoi la studierea observaţiunilor prezentate de d-nii Missir şi Stelian.

S'a produs divergenţă de opiniune: d-nii delegaţi Al. C. Constantinescu şi C. Cernescu au fost de părere ca proiectul să fie mănţinut fără nici o modificare; iar ceilalţi delegaţi: d-nii Protopopescu, Titu Frumuşanu, V. Antonescu, I. Simionescu-Râmniceanu şi T. Stelian au admis amendamentul privitor la organizarea delegaţiunii obştei pentru a o reprezentà în justiţie.

In urma acestei deciziuni, d-l raportor Al. C. Constantinescu şi-a dat demisiunea şi comitetul a ales raportor pe d-l Toma Stelian.

D-l Toma Stelian şi-a depus raportul său în următoarea cuprindere:

EXPUNERE DE MOTIVE.

Domnilor deputați,

In urma voturilor prin cari Camera a luat în consideraţiune proiectul de lege, din iniţiativă parlamentară, relativ la adăogirea unor alineate la art. 74 şi 514 din Proc. civ., dar a dispus retri-

miterea lui la comitetul delegaţilor, pentru a se studià diversele propuneri ce s'au făcut pentru completarea lui, comitetul delegaţilor întrunindu-se în zilele de 18 şi 19 curent, sub prezidenţia d-lui Titu Frumuşeanu, a luat în cercetare zisul proiect şi diversele propuneri ce s'au făcut pentru completarea sau modificarea lui.

Cea dintâi propunere a fost formulată de onor. d. deputat Al. Marghiloman, într'un contraproiect, prin care se organizau obştiile prevăzute în proiectul luat în consideraţiune de Cameră, nu numai din punctul de vedere mărginit al contractelor anume indicate în acel proiect, dar în mod general, atât în raportul obştiilor cu toţi cei de ai treilea, şi cu diversele instituţiuni de credit, cât şi în raportul membrilor obştei între ei.

Comitetul delegaţilor însă n'a putut luà în discuţiune acel contraproiect, întrucât el tindeà la îndepărtarea proiectului luat dejà în consideraţiune de Cameră, şi constituià un proiect nou de lege asupra căruia secţiunile Camerei nu fusese consultate.

De altmintrelea propunerea d-lui Al. Marghiloman, deşì mult mai întinsă decât necesitatea simţită până acum şi a cărei îndeplinire se urmăreste prin proiect, nu este îndestulătoare, dacă prin ea se tinde a se pune temeiurile unei regulamentări generale a obştiilor dela noi.

In adevăr, pentru asociaţiunile de săteni cari vor să cumpere sau să iea cu arendă moşii, singura nevoie, simţită până acum, e creditul ce trebue să-l obţină dela proprietarul vânzător sau dela creditorul hipotecar, care le dă bani pentru a plătì moşia, şi siguranţa pentru aceştia că vor puteà, fără prea mari greutăţi, să ajungă a încassà sumele ce li se cuvin.

Pentru a se da satisfacere acestei nevoi, e destul ca asociaţiunea să fie considerată ca obşte faţă numai de cei cu cari contractează, şi numai pentru trebuinţele acelor contracte.

In raporturile dintre membrii asociaţiunii dreptul comun e suficient.

Nu tot aşà e cu adevăratele obştii ce avem, adică obştiile de răzeşi şi cetele de moşneni. Acestea se deosebesc cu totul, din punct de vedere si juridic şi economic, de asociaţiunile vremelnice de cari se ocupă proiectul. Starea nelămurită şi deci plină de inconveniente grave în care ele se găsesc, merită o grabnică regulamentare.

De aceea comitetul delegaţilor a luat act cu mulţumire de asigurările date de d-l Ministru de Interne, că chestiunea obştiilor de răzeşi şi a cetelor de moşneni e în studiu şi că în curând un proiect de lege va propune regulamentarea lor.

Odată înlăturată propunerea d-lui Al. Marghiloman, Comitetul delegaţilor a procedat la studierea proiectului, ţinând în seamă observaţiunile produse în sânul Adunării, în discuţia generală.

In această privinţă însă s'a produs în comitet o deosebire de vederi.

D-nii Al. Constantinescu şi C. Cernescu au fost de opiniune ca proiectul să nu fie modificat, întrucât n'ar fi cu putinţă să se organizeze reprezentarea în justiţie a obştiilor create prin proiect.

Ceilalţi d-ni delegaţi şi anume: D. Protopopescu, Titu Frumuşeanu, Victor Antonescu, I. Simionoscu-Râmniceanu şi subscrisul, am crezut, din contră, că o asemenea orgnizare e absolut indispensabilă şi posibilă.

Ca urmare a acestei deosebiri de vederi, onor. domn Constantinescu s'a demis din însărcinarea de raportor, şi comitetul a încredinţat această onoare subscrisului.

Aceasta însă n'a împiedicat pe d-nii Constantinescu şi Cernescu ca, cu o perfectă bună graţie, să ne dea tot concursul dumnealor preţios în alcătuirea dispoziţiunilor ce am adăogat proiectului.

Acelaş concurs, de altmintrelea, ni s'a adus nu numai de onor. d. Prim-ministru şi d-l Ministru de Interne, dar şi de diferiţi on. colegi, în special de d-l B. Missir.

Idea fundamentală a proiectului fiind înlesnirea locuitorilor săteni de a cumpărà sau luà în arendă moşii, şi deci de a le face cu putinţă creditul necesar pentru aceasta, am căutat să ridicăm obstacolul ce se opuneà, până acum, la aceasta, şi care provenià din teama proprietarilor şi a creditorilor hipotecari de a tratà cu un mare număr de persoane.

Am considerat deci asociaţiunea locuitorilor cumpărători, debitori sau arendaşi ca o obşte, adică ca o persoană juridică; însă numai faţă de proprietarul vânzător sau locatar şi de creditul hipotecar şi numai pentru urmările acelor contracte, dar pentru toate urmările, fie că proprietarul sau creditorul s'ar plânge în contra locuitorilor, fie că ei, locuitorii, ar reclamà în contra proprietarului sau creditorului.

In raporturile însă dintre membrii asociaţiunii între ei, sau

dintre ei cu terţiile persoane, nu există obşte, ci se aplică convenţiunea dintre ei şi dreptul comun.

Fiindcă inconvenientul, ce voim să dispară prin crearea obştei, nu există decât în cazul unui număr însemnat de locuitori, de aceea n'am considerat ca obşte decât asocieţiunile cu un număr de cinci sau mai mulţi membri.

Obştea se naşte prin faptul singur că asociaţiunea a cumpărat, a hipotecat, sau a luat cu arendă un imobil rural, în vreunul din modurile prevăzute în proiect; fără să fie trebuinţă de vreun alt act saŭ de vreo declaraţiune de voinţă.

Obştea va fi nu numai chemată, dar şi reprezentată în justiţie, tot ca obşte, prin unul sau trei mandatari. Am preferit acest număr pentru a se evità divergenţă de păreri între mandatari.

Mandatarii pot fi numiţi chiar prin contractul de vânzare, de hipotecă sau de arendă; şi aceasta va fi regula generală, căci cei ce tratează cu locuitorii nu vor lipsì de a le impune o asemenea numire.

Dar sunt acuma asociaţiuni cari au cumpărat dejà moşii, fără să fi făcut o asemenea numire de mandatari prin actul de cumpărare; se poate apoi ca mandatarii numiţi să fie revocaţi prin justiţie, sau să moară ori să devie incapabili; în asemenea cazuri, va fi loc a se numì sau înlocuì mandatarii.

Dreptul de a face asemenea numiri aparţine fireşte obştei.

Pentru ca numirea să fie înconjurată de garanţii şi pentru a se concilià drepturile locuitorilor cu interese mai mici dar numeroşi, cu ale acelor mai puţin numeroşi dar cu interese mai mari, am însărcinat pe judele de ocol ca să convoace, la sediul judecătoriei, obştea, şi tot el să prezideze numirea mandatarilor; şi am hotărît că numirea să se facă cu două majorităţi, în număr şi în interes; adică ca majoritatea numerică a celor prezenţi să reprezente majoritatea părţilor lor în imobil, sau în contractul de arendă.

Pentru ca să nu se întârzie judecata sau urmărirea în care s'ar găsì angajată obştea, am dispus, mai întâiu, ca instanţa, înaintea căreia se găseşte judecata sau urmărirea, să fixeze ea un termen în lăuntrul căruia obştea să stăruească ca să fie convocată şi să-şi numească mandatarii, şi pe de altă parte, dacă obştea nu răspunde la convocare, sau nu se pot întrunì cele două majorităţi, în asemenea cazuri, prin analogie de ceea ce se hotăreşte în Procedura civilă

în cazuri asemuitoare, am decis ca judecătorul de ocol, din oficiu, să numească mandatarii din locuitorii obştei.

Pentru a se preveni şicanele şi a se asigurà pe cât posibil statornicia reprezentaţiunii obştei, am decis ca mandatul însărcinaţilor să fie în principiu irevocabil, în sensul că obştea să nu-l poată revocà după voinţă, ci numai prin justiţie şi pentru două cauze determinate: vădită nepricepere şi rea credinţă; şi ca mandatarul să nu poată renunţà la mandat.

In fine, pentru a asigurà validitatea actelor şi a hotărîrilor la cari vor participà aceste obştii prin mandatarii lor, am decis că dacă obştea are vreo tânguire de făcut în privinţa alegerii sau numirii mandatarilor, să o propuie la începutul procesului, înaintea oricărei excepţiuni sau apărări a procesului, sub pedeapsa de a pierde orice drept de a cere nulitatea vreunui act.

Celelalte dispoziţiuni din proiect sunt explicate prin luminoasa expunere de motive de care a fost însoţit proiectul la început.

Raportor, *T. Stelian.*

4. Şedinţa dela 20 Decemvrie 1903 a Camerei.

. . . .

D-l *Preşedinte:* La ordinea zilei avem acum discuţiunea pe articole a proiectului de lege, din iniţiativă parlamentară, relativ la modificarea art. 74 şi514 din Codul de procedură civilă.

Atrag atenţiunea onoratei Adunări asupra dorinţei manifestate de mulţi din colegii noştri de a se terminà azi cu discuţiunea acestui proiect de lege. După discuţiuni de două zile, toate ideile se pot manifestà fără lungi cuvântări, aşà că este speranţă a se votà azi acest proiect ee lege.

— Se dă cetire art. 1.

D-l *C. Mille:* Cer cuvântul în chestiune de regulament.

D-l *Preşedinte:* Aveţi cuvântul.

D-l *C. Mille:* D-lor deputaţi, în discuţiunea generală a legii am spus câtevà cuvinte şi am arătat motivele pentru cari eu voiu votà legea, deşi găsiam oarecari mici defecte cari, mai ziceam, pot să fie regulamentate sau legiferate în urmă, când se va vedeà dacă

ele sunt de așà natură ca să strice mersul general al aplicațiunii acestei legi. Și ziceam, d-lor, că oricât de mari ar fi aceste defecte, tot voiu votà această lege, căci va fi un mare rău să n'o votez.

Știți discuțiunea care s'a urmat în această Cameră. Știți că proiectul s'a admis în principiu, însă s'a trimis la comitetul delegaților.

Azi se vine cu un proiect care, pe cât vedeți, ar păreà că schimbă întreaga economie a proiectului primitiv.

Prin urmare, de îndată ce este o nouă lege — acest lucru d-voastră aveți să-l hotărîți — noi nu mai avem căderea să-l discutăm „stante pede", trebuește să fie trimis la secțiuni ca să se discute din nou.

Dar, d-lor, noi am puteà trece peste acest lucru; însă aș dorì, ca din partea băncii ministeriale să am un răspuns...

D-l *Președinte:* Pentru ce, d-le Mille? Ceea ce vorbiți d-voastră nu este în chestiune de regulament.

D-l *C. Mille:* Este posibil, dar dacă însă d-l Ministru nu ne va da o lămurire, poate nu vom mai cere ca această lege să fie trimisă din nou la secțiuni. (Sgomot).

D-l *Președinte:* Acest proiect de lege este prezentat din inițiativă parlamentară. Guvernul își va da părerea când va crede de cuviință, și nu este nici un articol în regulament, care să-i pună vreo îndatorire în această privință.

D-l *C. Mille:* Dați-mi voie să susțin, că este posibil ca această lege să fie o lege nouă, și în acest caz să cerem să fie trimisă din nou la secțiuni.

M'aș mulțumì însă cu un răspuns al băncii ministeriale, prin care să declare că, în curând, în această sesiune sau în viitoarea sesiune, va venì cu un proiect de lege al Cassei rurale; căci, așà fiind, acest proiect de lege ar aveà numai un caracter provizoriu.

Noi atunci îl vom votà cu inima curată și fără nici o discuțiune. Aceasta voiam să știu, ca să-mi fie conștiința împăcată.

D-l *Președinte:* D-lor deputați, este aceasta o chestiune de regulament?

Reforma care a fost prezentată din inițiativă parlamentară a primit un amendament în sânul comitetului delegaților.

D-l Mille crede că, fiind modificată prin admiterea unui amen-

dament, ea a devenit un nou proiect de lege şi ca atare urmează să treacă din nou prin filiera secţiunilor. Profundă eroare!

Proiectul de lege a fost propus din iniţiativă parlamentară; a trecut prin secţiuni, şi în comitetul delegaţilor a fost modificat prin primirea unui amendament.

Amendamentul admis nu constitue un nou proiect de lege, şi deci el este binevenit şi în mod regulamentar în discuţiunea Adunării şi nu trebue a trece din nou prin secţiuni.

Voci: Inchiderea discuţiei.

D-l *Preşedinte:* Incidentul este închis.

D-l Take Ionescu are cuvântul asupra art. 1.

D-l *Take Ionescu:* D-lor deputaţi, este evident că în cea din urmă zi înainte de vacanţă şi după o lungă discuţiune generală ca aceea care s'a făcut, nu voiu profità de art. 1 ca să iau şi eu parte la discuţiunea generală; ţin, însă, să fac o declaraţie în numele partidului conservator. Declaraţiunea noastră este aceasta.

Proiectul acesta nu are nimic de a face cu Cassa rurală, absolut nimic.

De unde Cassa rurală are . . .

D-l *dr. Radovici:* Are a face.

D-l *Take Ionescu:* D-lor, dr. Radovici ţine foarte mult ca să aibă a face, regret că nu are. De unde Cassa rurală erà o instituţiune care puneà creditul . . .

D-l *N. Dimancea:* Are sau nu are a face, nu prejudecaţi acum discuţiunea.

D-l *Take Ionescu:* V'am spus că fac o singură declaraţie şi tot vă impacientaţi?

Nu are nimic de a face cu Cassa rurală. Cassa rurală erà o instituţiune de Stat, menită să facă o anume transformare forţată şi nesănătoasă a regimului proprietăţii noastre.

O instituţiune dezastroasă în contra căreia totdeauna vom fi.

Acì este vorba da altceva, este vorba să se ţie în seamă, cum trebue să se ţie în totdeauna seama de către orice legislator înţelept, de un curent existent, născut în mod firesc şi care pe câtă vreme rămâne în ordinea lui firească, adică se bizue pe propriile lui mijloace şi prin urmare îşi găseşte şi măsura tocmai în împrejurimile în cari s'a născut, este un curent sănătos şi nimeni nu are drept să i se opună şi nici chiar să nu-l încurajeze. Este un

curent sănătos dorinţa lacuitorilor săteni de a cumpără proprietăţi, pe câtă vreme este vorba de a face cu creditul lor şi în măsura puterilor lor şi a împrejurărilor; este chiar un lucru de folos, căruia nimeni în acest Stat nu vrea să-i pună piedeci. Dacă, dar, acest proiect n'are alt scop decât numai să ajungă la înlăturarea unor piedici pe cari o procedură prea complicată le-ar pune în drumul acestui curent, şi din acest punct de vedere n'are nimeni nimic de zis.

Unde, însă, îmi fac rezervele mele, este acì, cu toată încrederea în simţul juridic şi în pătrunderea lucrurilor juridice pe care mi-o inspiră iscălitura d-lui Stelian, raportorul proiectului modificat: nu puteţi să pretindeţi că, în timpul aşà de scurt care ne-a fost dat pentru a lămurì o chestiune aşà de delicată, sunteţi siguri că aţi reuşit, nici că nu sunt şi alte garanţii de luat.

De aceea, eu nu pot, în numele partidului conservator, să iau răspunderea proiectului de lege aşà cum este alcătuit.

Şi acum daţi-mi voie să vă arăt un punct care ar trebuì modificat:

In art. 1 vorbiţi de locuitorii săteni. Eu cred că ar fi fost mai bine să se zică; *locuitorii muncitori de pământ*, şi să vă spun de ce: Noi avem azi multe comune urbane cari sunt compuse din locuitori muncitori de pământ. Aşà în Calafat, în Alexandria şi în altele multe, unde poate două treimi din locuitori sunt agricultori, astfel că, cu redacţia d-voastre, aceşti locuitori de oraşe nu s'ar bucurà de aceleaşi avantagii. Cred, dar, că ar fi mai bine că în locul cuvântului „săteni“, care implică locuitori din comunele rurale, să se zică „cultivatori de pământ“.

Eu nu pot propune amendament, căci nu suntem destui ca să-l iscălim. Propuneţi unul dintre d-voastră un amendament.

Mai cred că ar trebuì să se explice un cuvânt care nu e lămurit.

Eu ştiu care e înţelesul cuvântului, dar nu se lămureşte. Inţelesul e că această facilitate de procedură e numai pe cât timp nu s'a plătit imobilul, sau nu s'a plătit ipoteca care îl afectează. Odată preţul plătit sau ipoteca plătită, reintră şi dânşii în dreptul comun.

Voci: Da, da.

D-l *Take Ionescu:* Dacă e aşà, aş voì ca să reiasă aceasta din redacţiunea art. 1.

D-l *T. Stelian:* Am făcut un adaos ca să lămurim: „pentru toate aceste contracte“.

D-l *Take Ionescu:* Sunt satisfăcut. Rămâne prima observaţie şi rezervele pe cari le-am făcut şi cari ne împiedică de a votà proiectul de lege.

D-l *Preşedinte:* D-l Constantinescu are cuvântul.

D-l *Al. Constantinescu:* D-lor deputaţi, am fost partizan al proiectului acesta de lege, aşà cum dânsul ieşise pentru prima oară din sânul comitetului de delegaţi, pentru care sfârşit şi acceptasem a fi raportorul legii. Revenind din nou în sânul comitetului, în urma discuţiunilor urmate în Cameră, majoritatea comitetului, pe lângă partea primitivă a proiectului, a introdus dispoziţiuni nouă şi anume acelea privitoare la modul de reprezentare al acestei obşte de săteni în justiţie. Asupra acestor modificări şi mai ales asupra modului cum dânsele sunt alcătuite, colegul meu d-l C. Cernescu şi cu mine ne-am deosebit în vederi de restul comitetului, aşà că dânsele au fost primite numai de majoritatea comitetului. In asemenea condiţiuni, nu mai puteam continuà sarcina de raportor, de care demiţându-mă, eu toţii am ales raportor pe colegul nostru d-l Toma Stelian, care împărtăşià vederile majorităţii comitetului.

Dacă am luat acum cuvântul, este că cred de datoria mea să arăt Camerei motivele pentru cari sunt în contra modificărilor introduse.

Incă dela început, când s'a prezentat acest proiect, intenţiunea noastră a fost numai ca să înlesnim procedura judecăţii şi a urmăririi, care ar fi fost foarte greu de îndeplinit cu un mare număr de săteni, iar nici decum să facem să dispară dreptul individual al fiecărui, nici modul cum fiecare înţelege să şi-l apere.

Am voit, cu alte cuvinte, să creăm o nouă obşte, numai din punctul de vedere al modului de îndeplinire a procedurii şi nimic mai mult.

D-l *I. Stănculeanu:* Nu se aude nimic.

D-l *Preşedinte:* Vă rog să binevoiţi a face tăcere.

D-l *P. P. Carp:* Şedinţa de vacanţă.

D-l *Al. Constantinescu:* Ziceam, domnii mei, că obiectul proiectului prezentat erà de a înlesnì vânzătorilor, proprietarilor şi creditorilor ipotecari modul de citaţiune şi de urmărire, evitând un număr prea mare de acte de procedură, din cari năşteau în mod

fatal nu numai cheltueli prea mari, dar de multe ori, când numărul sătenilor erà mare, chiar imposibilitate de judecată sau de urmărire, căci cu greu se poate îndeplinì procedura când este vorba de 2—3 persoane, dar ce ar fi când ar trebuì îndeplinită față de zecimi sau sutimi de săteni.

Făcând asemenea înlesniri de procedură, am crezut și credem că înlesnim printr'însele transacțiunile cu țăranii și prin urmare mărim creditul lor, de care au atâta nevoie.

D-lor, în sânul comitetului delegaților și în Cameră s'a ridicat de către d-l Stelian, raportorul de azi, obiecțiunea că proiectul nu indică și modul cum acești săteni vor fi reprezentați în justiție.

D-lor, am ascultat atunci cuvântarea d-lui Stelian, l-am ascultat din nou în sânul comitetului de delegați, dar pe mine unul nu m'a convins câtuș de puțin.

In cuvântarea sa de deunăzi eu am văzut prea multă exagerațiune, căci este evident că dacă am raționà așà cum raționà d-sa, dându-ne ca exemplu o ceată compusă numai din doi săteni, de sigur ajungem a raționà în mod neserios.

Argumentele cele mai sănătoase, duse la extrem, ne pot duce la concluziuni absurde.

Ce, oare când ne-am gândit la înlesnirea procedurii, și când am vorbit de „obște de săteni“, ne-am gândit la cazul a doi săteni?

Dacă d-l Stelian examinà mai de aproape intențiunea propunătorilor legii, de sigur că nu ne ținea cuvântarea sa din zilele trecute.

Dar trec acum, domnilor deputați, a mă explicà de ce sunt în contra modificărilor introduse.

D-lor, am fost în contra organizării reprezentațiunii în acest proiect, pentrucă o asemenea organizare nu se poate face în pripă. Ea trebue bine chibzuită și apoi în cadrul acestui proiect nu are ce căutà.

Sunt de părere că reprezentarea asociațiunilor trebue legiferată, dar reprezentarea tuturor asociațiunilor și aceasta printr'un proiect de lege special.

Sunt o mulțime de asociațiuni născute dejà, și multe altele se vor naște; trebue dar să ne gândim la organizarea reprezentării tuturor, și cu acea ocazie ne vom ocupà și de asociațiunile sătenești pentru cumpărări sau arendări de moșii.

In toate ţerile civilizate acest punct e regulat, datori suntem să o facem şi noi, dar aceasta ca lege organică, iar nu ca aliniate introduse într'un articol de procedură civilă. Iată dar un prim motiv, pentru care nu primesc această modificare.

O a doua consideraţiune este, că găsesc straniu ca introducând în procedura civilă, pe lângă cele două obşti cunoscute: obştea moşnenilor şi obştea locuitorilor împroprietăriţi dar neîmpărţiţi, încă o a treia obşte, aceasta a sătenilor asociaţi pentru a cumpără sau luà în arendă moşii; când v'aţi gândit a regulamentà reprezentarea acestei nouă obşte, de ce cel puţin nu sunteţi drepţi şi nu regulamentaţi şi reprezentarea celorlalte două? Ziceam dar: ori regulaţi reprezentarea tuturor trei obştii de cari se ocupă procedura, ori lăsaţi-le deocamdată pe toate trele în starea de astăzi, până când o lege specială va regulà reprezentarea tuturor asociaţiunilor în genere.

Aceasta, domnilor, este un mod eronat de a procedà, la care eu nu subscriu. Dar trecând peste aceste consideraţiuni de principiu, şi admiţând ipotetic, că e bine şi regulat ca în acest articol de procedură să se introducă şi modul de reprezentare al acestei nouă obşte; apoi felul cum d-voastră voiţi a regulà această reprezentare este nenorocit, căci pe de o parte faceţi din această obşte o persoană morală schiloadă, iar pe de alta atingeţi un drept natural, dreptul cel mai sacru al omului de a se apărà. Mă explic: d-l raportor, în expunerea de motive, ne spune că această nouă obşte, în rapoartele cu vânzătorul sau proprietarul, constitue o persoană morală sau juridică.

Ştiu că persoanele morale le creează legea.

Mai ştiu că se zice că un Parlament poate face toate, şi prin urmare creà şi persoane morale în aşà chip diform. Dar bine este? Când o asociaţiune se declară persoană morală, ea faţă de toată lumea trebue să aibă acest caracter. A o face faţă de unii şi a nu o face faţă de alţii, este acelaş lucru, ca cum, printr'o lege, pe o persoană fizică am declarat-o majoră şi capabilă faţă de alta, iar minoră şi incapabilă faţă de restul oamenilor.

Că un parlament ar puteà face şi acest lucru, nu zic nu; dar vă întreb: e un ce serios?

Apoi mai întreb pe d-l raportor: dacă această obşte e per-

soană juridică, faţă de vânzător şi de proprietarul arendator, de ce vă mai ocupaţi în lege de citaţiunea şi urmărirea colectivă?

Nu este scris în lege că persoanele morale se chiamă în justiţie printr'o singură citaţiune?

Vedeţi dar, d-lor, câte inconsecvenţe şi la ce rezultate neadmisibile ne duce schimbarea introdusă. Aveam dar dreptul de a zice că persoana morală pe care o decretaţi este diformă.

Ziceam, d-lor, că modul cum se regulează reprezentarea, calcă încă dreptul cel mai sacru al omului, dreptul de a se apără aşà cum el înţelege. Intr'adevăr, iată ce zice proiectul:

Cu alte cuvinte, majoritatea în număr şi majoritatea în drepturi alege pe reprezentant, care e opozabil şi minorităţii, iar dacă majoritatea nu se va prezentà, sau nu va voì să aleagă, judecătorul impune pe mandatar care este de asemenea opozabil întregii obşte.

Să concretizez, d-lor, cazul printr'un exemplu: să presupunem că sunt 100 săteni cari au cumpărat sau arendat 100 pogoane, adică câte un pogon de fiecare.

Se prezentă înaintea judecătorului de ocol 51 de săteni reprezentând 51 pogoane, prin urmare şi majoritatea în număr şi majoritatea în drepturi, dânsa are să aleagă, sau dacă nu alege dânsa, judecătorul alege pe reprezentant şi acest ales va fi reprezentantul înaintea justiţiei nu numai al celor 51, dar şi al celor 49, şi ceva mai mult, el are şi un mandat irevocabil. Aceşti 49, având un mandatar forţat, nu mai pot individual să urce scările justiţiei, nu vor puteà să meargă să-şi apere drepturile lor.

Ei, chiar dacă nu vor aveà încredere în alesul celor 51, sau dacă nu le va convenì modul lui de apărare, gura să le fie închisă, să nu aibă drept să se prezente înaintea justiţiei pentru a susţineà cauza lor aşà cum ei înţeleg.

Dacă noi, Parlament, putem, bazaţi pe o majoritate, să facem totul, vă întreb, putem să modificăm regulamentul nostru în acest sens, ca în discuţiunile noastre, numai nouă să ne fie permis să vorbim, iar pe minoritate să o oprim să-şi spună cuvântul său?

Dacă majoritatea sătenilor alege un reprezentat, să fie bun ales al ei; dar comiteţi abuz, când voiţi a oprì minoritatea de a merge înaintea justiţiei ca să-şi apere dreptul ei.

Prin urmare, d-lor, să nu pretindeţi că, prin modificările d-voastre, daţi o soluţiune nemerită chestiunii.

Nu, d-lor. Soluţiunea ar fi nemerită atunci când aţi lăsà pe cei cari vor să-şi compromită dreptul lor, să şi-l compromită, iar pe acei cari vor să şi-l apere, să-l apere cum ei înţeleg şi prin cine au ei încredere. Cazuri de asemenea natură vedem zilnic. Ce se întâmplă într'o moştenire, când fiind moştenitori, trei dintr'înşii nu voesc să se apere, sau recunosc pretenţiunile reclamantului, iar ceilalţi doi se apără, forţi de dreptul lor? Cei 3 pierd, cei 2 vor câştigà.

Dacă în exemplul de adineaori, celor 51 de săteni le va plăceà să-şi compromită dreptul lor, alegând un reprezentant necinstit sau nepriceput, ori neglijent, aceasta îi priveşte; dar dacă minorităţii sau unora dintr'însa nu le convine acel reprezentant pentru motive de ordine de cari nu are să dea socoteală nimănui, nu puteţi să mergeţi d-voastră până acolo, încât să le astupaţi gura şi să nu le daţi dreptul să spună judecătorilor păsul lor, căci ceea ce voiţi a face, este a călcà dreptul cel mai sfânt al omului, de a se apărà.

Nu puteţi proclamà principiul mandatului forţat fără a călcà în picioare principii fundamentale, inerente naturii omeneşti, şi din a căror violare pot naşte consecuenţe de a căror gravitate avem datoria să ne dăm seama.

Mi-aduc aminte de discuţiunea care a avut loc în Senat cu ocaziunea legii de procedură, cu privire la obştea de săteni şi de moşneni. Şi ştiţi cum a trecut proiectul? Oratorii cereau să se suprime citaţiunea colectivă şi, numai în urma asigurărilor Ministrului de Justiţie că dreptul individual subsistă, că fiecare îşi va apărà dreptul lui cum va înţelege, că ceea ce se face este numai o pură înlesnire de procedură, numai în asemenea condiţiuni şi după asemenea discuţiuni s'a admis citaţiunea colectivă.

Prin urmare, d-lor, a admite acest sistem de reprezentare forţată pentru oameni cari nu o primesc, este, după părerea mea, a se călcà în picioare cele mai elementare simţiminte ale omului. Voind să faceţi bine, veţi aruncà vrajba între săteni şi o să vedeţi mai târziu neajunsurile şi pericolele cari vor naşte din aceasta.

După părerea mea, d-lor, proiectul prezentat, în loc de bine, va face rele.

Iată dar, d-lor, fără ca să mai intru şi în alte detalii, viţiurile ce prezentă, în trăsături generale, modul cum aţi organizat reprezentarea obştei.

Acolo unde drepturile personale, individuale subsistă, mi se pare că este un ce contra dreptului natural, a admite o reprezentare forţată, şi nu puteţi tăgăduì că dreptul individual al fiecărui sătean din obşte subsistă, ca un drept distinct, cu toată declararea de persoană juridică, cu toată citarea colectivă pe care o decretaţi.

Iată dar, d-lor, pentru ce mă înscriu în contra modificării introduse, şi sunt absolut pentru partea întâia a articolului, adică partea privitoare la mica modificare care s'a făcut, privitoare la procedură.

Voiu aveà, dar, onoarea a vă propune un amendament prin care cer suprimarea întregii părţi privitoare la reprezentaţiunea obştei în justiţie şi mănţinerea numai a părţii privitoare la procedură. (Aplauze).

D-l *Preşedinte:* D-l Marghiloman are cuvântul.

D-l *Marghiloman:* D-lor deputaţi, vă cer puţină îngăduire, voiu fi foarte scurt.

Am prezentat in comitetul delegaţilor, în numele amicilor mei d-nii Buicliu, Mateiu Cantacuzino, Carp, Filipescu, Ştirbei şi al meu, un amendament, anunţat de altmintrelea înainte de închiderea discuţiunii generale,—amendament prin care indicăm normele după cari credem că se pot rezolvì numeroasele chestiuni ce s'au pus şi se pot împlinì lacunele ce au fost semnalate.

Acest amendament a fost dat în lături de comitetul delegaţilor sub următoarele motive:

Mai întâiu, că erà o codificare nouă care nu puteà să fie examinată de comitetul delegaţilor, deoarece nu trecuse prin secţiunile Camerei.

Voiu face imediat să se observe că şi proiectul pe care-l aduce comitetul delegaţilor conţine o organizare întreagă a reprezentării obştei în judecată, idee nouă care nu a trecut prin secţiuni şi care totuş vă este prezentată.

Al doilea, că lipseşte timpul necesar pentru a studià o reformă atât de însemnată, de care de altmintrelea d-l raportor a binevoit să zică, în comitetul delegaţilor, că o vede cu multă simpatie.

Socotesc, d-nii mei, că acest al doilea motiv este şi mai puţin întemeiat: când o problemă de gravitatea acesteia se pune înaintea Corpurilor leguitoare, zilele nu însemnează nimic.

Nu văd pentru ce ne-ar lipsì curagiul să invederăm toate feţele chestiunii, — dacă avem voinţa să le invederăm, — când suntem abià la începutul sesiunii?

Evident că nu ne puten închinà înaintea discuţiunii delegaţilor, fără a apelà la d-voastră asupra amendamentului nostru.

Pentru aceasta am nevoie să vă pun în cunoştinţă completă de dispoziţiunile lui, dispoziţiuni pe cari expunerea de motive a noului raportor n'a putut decât să le semnaleze în treacăt. Ar fi ciudat să vă rog să votaţi asupra unui text pe care nu l-aţi cunoscut.

Proiectul nostru conţine 12 articole în cari am incadrat *ad litteram* toate dispoziţiile proiectului primitiv. Ştiu că sunteţi doritori ca să terminaţi cu o oră mai de vreme această discuţiune, însă cred că este în dreptul meu şi că pot contà pe condescendenţa d-voastre, ca în scurte cuvinte să apăr ideile noastre, astfel cum le-am cencretizat în acest proiect.

Voci: Vorbiţi.

D-l *Al. Marghiloman:* Vă aduceţi aminte, d-nii mei, că prima obiecţiune ce s'a făcut contra proiectului de lege a fost că nu se definià ce erà „*obştea*".

Credem că dela început trebue să dăm judecătorului o normă asupra acestui punct; am formulat atunci un prim articol care sună astfel:

„Art. I. Trei sau mai mulţi săteni, chiar domiciliaţi în comune rurale diferite, se pot consituì în *obşte pentru a cumpărà un imobil rural grevat de sarcine, sau pentru a ipotecà împreună, a arenda sau a cumpărà un imobil rural*".

Prin aceasta, am răspuns la obiecţiunea că doi săteni nu pot compune o obşte, am mai răspus şi la cealaltă objecţiune, că această obşte specială poate fi compusă din săteni domiciliaţi în mai multe comune.

O altă obiecţiune ce s'a adus contra proiectului de lege a fost că răsturnà absolut noţiunile juridice ale judecătorilor, când se punea înaintea lor problema unei *simili-persoane juridice!*

Prin art. 2 propunem:

„Art. 2. Obştea are personalitate juridică completă în lăuntrul obiectului pentru care s'a constituit. *Toate actele de procedură şi de urmărire, fără nici un fel de restricţiune, se vor înmânà conform art. 71 (§) 2 din codul prucedurii civile*".

Am încadrat acì, cum vedeţi, şi textul proiectului primitiv al d-lui Tache Protopopescu, dar am complinit personalitatea juridică a obştei, întru cât se atinge de scopul pentru care s'a înfiinţat. Ca prim rezultat, defendoare ori actoare, obştea se va bucurà de aceleaşi înlesniri de procedură.

S'a mai obiectat că constituirea obştei nu poate fi un ce accidental. Ea când se naşte, se găseşte constiuită pentru 30 sau 40 de ani, căci aceasta este durata pentru împrumuturi la Creditul rural.

Cari sunt atunci factorii cari prezidă la intocmirea ei?

Am propus la art. 3 următoarea dispoziţiune:

„Art. 3. O obşte nu poate fi legal constituită decât sub următoarele două condiţiuni:

„1) Voinţa asociaţilor şi specificarea scopului asociaţiunii trebue să fie constatate prin act înscris.

„2) Fiecare asociat trebue să consemneze 33 la sută din valoarea părţii lui în afacerea comună.

„Actul constitutiv este dispensat de taxele de timbru şi de înregistrare. El este autentifiicat de judecatorul de pace respectiv, sau de tribunalul local, dupe alegerea celor interesaţi. Judecătorul sau tribunalul au numai să constate voiţa părţilor, identitatea lor şi depunerea celor 33 la sută de mai sus.

„Când numărul asociaţilor este mai mare de 20, *ei pot cere tribunalului sau judecătoriei, fără arătare de motive, ca autentificarea să se facă la domiciliu. Autentificarea se va face atunci de delegatul tribunalului sau de judecător la primăria comunei indicate în cerere.*

„Depozitul de 33 la sută va rămâneà totdeauna consemnat până la încheierea operaţiunii în vederea căreia se constitue obştea, sau până la disolvarea acesteia. Depozitul servă ca prim acont în caz de cumpărătoare; el poate fi afectat ca garanţie în caz de luare cu arendă“.

Atrag atenţiunea d-voastre asupra acestui articol ; el conţine un punct esenţial de doctrină.

De doctrină conservatoare, nu politică conservatoare, faţă de o tendinţă liberală ale cărei extreme aspiraţiuni nu-mi sunt încă cunoscute.

Noi cerem, pentru ca un sătean să intre în obşte şi să beneficieze de dispoziţiunile excepţionale ale legii, ca el să aibă un ca-

pital propriu, pe care l-am preţuit la 33 la sută din valoarea imobilului ce voeşte să cumpere sau din valoarea afacerii ce vrea să întreprindă.

Este curios de a constată că, în această privinţă, sunt în perfectă comunitate de vederi cu domnul Tache Protopopescu, propunătorul legii!

Intr'adevăr, d-l Tache Protopopescu, în studiul d-sale asupra asociaţiunilor săteneşti, se exprimă cu multă claritate: „Voim să facem cele mai mari înlesniri sătenilor pentru a cumpără proprietatea mare; nu voim însă să facem această înlesnire decât sătenilor cu putere şi volnici; numai aceştia pot constitui o pătură puternică; ceilalţi, cei slabi şi nevolnici, sunt destinaţi a fi meseriaşi, industriaşi, muncitori agricoli, dar nu proprietari rurali!".

Foarte sănătoasă judecata d-lui Tache Protopopescu.

Ea se întemeiază pe rezultatele practice, până azi riguros constatate.

D-l Tache Protopopescu dă, în studiul d-sale, un prim tablou al imobilelor rurale ipotecate la Credit şi pe cari le-au cumpărat sătenii. Acest tablou indică valoarea imobilelor cumpărate, numărul sătenilor cumpărători, sarcinele ipotecare trecute asupra lor, *sumele, în fine, pe cari le-au vărsat la cumpărare.*

Nici o cumpărare nu s'a făcut fără plata unui acont în bani!

Acest avans, care variează dela 47,50 la sută până 10 la sută, dă o mijlocie de 32,38 la sută.

Va să zică, pentru toate imobilele mari, ipotecate la Credit, pe cari le-au cumpărat, ori unde în România, ţăranii au făcut un avans în bani gată, de 32, 38 la sută.

Aceasta este învăţământul realităţii.

Când propun, prin proiectul nostru, un avans de 33 la sută, cred că mă apropriu de adevăr cât se poate de mult.

Broşura d-lui Tache Protopopescu mai dă un tablou de toate bunurile rurale, ipotecate sau nu la Credit, pe cari asociaţiuni ţărăneşti le-au cumpărat şi le-au plătit dela 1881 până azi.

Din acest al doilea tablou rezultă că aceste asociaţiuni, pentru o valoare de opt milioane, au anticipat din preţ cu mijlocia de 26,58 la sută.

Principiul, deci, al unui avans la constituirea cetei, este eminamente în firea lucrurilor, dacă voim să constituim o proprietate

sătească solidă. In orice caz, el cadrează în teoriile proprietarului legii şi-şi găseşte fireşte locul lui în textul ce aveţi să votaţi.

Vă fac graţie, domnii mei, de detaliurile înlesnirilor ce şi noi concedăm pentru autentificarea actelor de constituire a obştei, reproducând integralmente dispoziţiunile din proiectul d-lui Tache Protopopescu. (Sgomot).

D-nii mei, dacă într'o chestiune ca aceasta Camera e obosită şi-şi are dejà judecata făcută dinainte, fără nici o vexaţiune de amor propriu, renunţ la cuvânt.

Voci : Nu, continuaţi.

D-l *Al. Marghiloman :* Critica cea mare, am dreptul să zic cea mare, pentrucă înaintea ei s'a oprit comitetul delegaţilor, ce, mai departe, s'a făcut proiectului, este că obştiile odată recunoscute şi târîte înaintea justiţiei, ca obştii, nu se zice nimic şi nu se face nimic pentru reprezentarea lor.

Cu părere de rău constat că comitetul delegaţilor s'a raliat la opiniunea de a da o reprezentare forţată obştei chemate în judecată.

Trebue să cunoaşteţi foarte puţin ce e obştea sătenească, ce interese se frământă într'o obşte sătenească, pentru ca să admiteţi enormitatea aceasta că judecătorul de pace să-i constitue pentru vecie un reprezentant şi tutore, reprezentant şi tutore care să nu se poată dărâmà decât înscriindu-se în falş.

Sunt de aceeaş părere cu d. Alexandru Constantinescu: reveniţi mai bine la proiectul primitiv decât la proiectul prezentat de comitetul delegaţilor; lăsaţi mai bine pe magistrat să găsească normele după cari obştea se va găsì reprezentată în fiecare speţă. Nu uitaţi că este vorba de obşte pentru 40—50 de ani, căci în 40—50 de ani se sting împrumuturile făcute de Credit.

Noi, domnii mei, vedem chestiunea altfel: de îndată ce, la baza unei obşte care vrea să-şi cumpere un imobil, punem un act înscris, nu este o enormitate să-i cerem ca în actul consitutiv să-şi indice 3—5 mandatari. Iată cum organizăm permanenţa sau schimbarea acestor mandatari:

„Art. 4. Actul constitutiv va indicà domiciliul ales de obşte.

„In lipsă de această indicaţiune, toate actele de procedură sau de urmărire se vor înmânà la primăria situaţiunii imobilului.

„Art. 5. Actul constitutiv va indicà trei sau cinci asociaţi

cari vor fi mandatarii legali ai obştei pentru a sta în judecată, a adunà veniturile sau părţile de contribuţiune, a face plăţile şi a operà partagiul între asociaţi.

„Acest mandat se poate totdeauna revocà de majoritatea în număr, în caz de indiviziune, sau de majoritatea în valoare în caz de diviziune, — după distincţiunile de mai jos.

„Mandatul este tacitamente reînnoit din cinci în cinci ani, când nu s'a manifestat opoziţiune, după norma de mai sus.

„Lipsa indicaţiunilor din prezentul articol nu mărgineşte în nimic exerciţiul drepturilor celor de al treilea conf. art. 1 al legii".

Cu alte cuvinte, că acei cari intră în obşte, în actul pe care îl fac înaintea tribunalului să-şi indice pe 3 sau 5 din fruntaşii lor cărora să le dea încrederea şi nu mai e nevoie să le reînnoească mandatul, căci aceasta se va face în mod tacit. Dar, dacă aceşti mandatari se poartă rău, atunci majoritatea în număr, în caz de indiviziune, şi majoritatea în valoare, în caz de diviziune, poate revocà mandatul.

Credem că funcţionarea aceasta erà mai simplă şi aveà avantagiul de a respectà voinţa liberă a oamenilor majori. Eu nu admit, domnii mei, teoria că sătenii sunt nişte minori; sunt oameni întregi cari ştiu să-şi apere interesele lor.

Mai departe. S'a vorbit că starea de obşte pe care o consacrăm azi erà o stare nouă, nedeterminată; şi ne-am arătat îngrijirea noastră faţă de indiviziunea forţată care aveà să decurgă dintr'însa. Este de datoria d-voastre să nu lăsaţi acest punct în voia întâmplării.

Noi vă propunem următoarea soluţiune:

„Art. 6. Nici o obşte, având de scop cumpărarea unui imobil, nu poate stipulà starea de indiviziune, afară de cazul de cumpărare a unai imobil clădit.

„Art. 7. Impărţirea între asociaţi este scutită de forme judiciare chiar faţă de minori şi de incapabili; partagiul voluntar faţă de aceştia se face prin reprezentanţii lor legali.

„Mandatarii obştei sunt ţinuţi să procedeze la diviziunea şi delimitarea loturilor în termen de şase luni dela cumpărătoare.

„In lipsa lor, orice asociat are dreptul de a cere ieşirea din indiviziune printr'o simplă citaţie colectivă a obştei înaintea judecătoriei de pace respectivă. Judecătorul va examinà cererea la termenul sorocit şi va ordonà, dacă este loc, facerea partagiului. Ju-

decătorul va operà în persoană partagiul, ajutându-se de inginer sau de experţi, dacă va crede necesar. Toate spesele se vor suportà de obşte; ele se vor avansà de Ministerul de Justiţie şi se vor recuperà prin legea de urmărire.

„Apelul asupra diferitelor hotărîri pregătitoare ale judecătorului nu este admisibil decât odată cu fondul, după efectuarea partagiului".

Nu admitem indiviziunea. Ca corolar, organizăm partagiul expeditiv: dacă mandatarii obştei nu sunt următori îndatoririi lor de a operà diviziunea, fiecare asociat are dreptul de a o cere; la ziua sorocită prin citaţia judecătorească, judecătorul examinează dacă e loc la ieşirea din indiviziune; înaintea obştei citate colectiv, judecătorul ordonă facerea partagiului pe care-l operează el însuşi, asistat de experţi şi ingineri pe cari tot el îi numeşte. Pentru executarea acestei operaţiuni, judecătorul de pace are un avans dela Ministerul de Justiţie şi Ministerul de Justiţie recuperă aceste spese pe calea legii de urmărire în contra obştei.

Ştiţi, d-lor, cum se petrec, mai în totdeauna, lucrurile când se cumpără o moşie de către o ceată? — Imi pare bine că d-l reprezentant de Dolj mă urmăreşte cu atenţie, d-sa este în măsură să mă contrazică dacă cumva nu sunt exact informat. Sunt cinci, şase oameni mai răsăriţi, de multe ori un adevărat antreprenor, care pune lucrul la cale; ceilalţi urmează. Se face actul.

Dar ce urmează pe urmă? Cei mari, dacă nu au interes să facă partagiul, nu-l lăsa să se facă; dacă au interesul să facă partagiul, pentru dânşii opresc locurile bune, iar celorlalţi le lasă locurile cele slabe. Aceştia sunt de sigur sacrificaţi, prinşi între frica de a fi ţinuţi în indiviziune şi neputinţa de a cere partagiu prin tribunal, după dreptul comun.

Nedreptatea aceasta nu trebue permisă; odată cu facerea actului trebue să urmeze şi partagiul.

Partagiul este o obligaţiune a mandatarilor, şi dacă mandatarii nu se achită de această sarcină, partea vine şi se adresează justiţiei şi justiţia procedează sumar şi gratuit, deoarece spesele finale sunt suportate de obşte şi avansate de Ministrul de Justiţie.

Ca să nu se stânjenească facerea partagiului operat de judecătorul de pace, partagiul se execută provizoriu, adică este prin el

însuşi executabil, rămânând ca părţile să recurgă pe cale ordinară la tribunale pentru însuşi fondul dreptului.

Aşà organizăm noi partagiul şi obviăm la marele inconvenient economic şi social pe care îl vedem în starea de indiviziune a proprietăţii ţărăneşti.

Să nu uitaţi, dacă vă interesaţi de ţărani, şi cred că vă interesaţi de dânşii, că proprietatea indiviză nu însemnează nici progres nici întărire.

In sfârşit, o ultimă şi foarte gravă obiecţiune care se făcuse contra proiectului de lege, este aceea că, odată cumpărătoarea operată, fiecare părtaş erà la discreţia obştei, dar şi obştea la discreţia fiecărui părtaş.

Se puneà pe dată problema practică: s'au plătit 2 rate, 3 rate, la a 4-a rată sunt unii cari nu mai voesc să plătească.

Cine plăteşte pentru ei? Ceilalţi? Ceilalţi neapărat sunt siliţi să plătească, căci altfel sunt cu toţii expropriaţi de Credit sau de vânzător.

Mai departe: ce fac pe urmă cei cari au plătit? Cum se despăgubesc ei?

Nu trebue ca la fiecare scadenţă să fie şantaj sau desordine.

Propunem deci textul următor:

„Art. 8. Cu toată diviziunea operată, fiecare parte este ţinută pentru totul şi totul pentru parte faţă de obligaţiunile primitive.

„Diviziunile, înstrăinările, subarendările, constituirile de drepturi reale posterioare titlului obştei, nu sunt opozabile proprietarului, creditorului ipotecar sau creditorului privilegiat.

„Art. 9. Fiecare asociat este ţinut numai cu partea lui. El se desleagă de orice obligaţiune comună prin abandonarea părţii sale şi pierderea mizei primitive şi a ratelor plătite.

„Fiecare asociat este însă ţinut cu partea lui faţă de obligaţiunile comune. In caz de neputinţă sau nevoinţă de a plătì, obştea sau unul din asociaţi care s'ar oferì pentru ca să iea asupra lui sarcinile celui nevolnic, au dreptul de a luà în imediată posesiune această parte.

„Neplata se constată şi trimeterea în posesiune se ordonă prin cartea de judecată a judecătorului de ocol respectiv, după cererea obştei. Cartea de judecată este prin ea însăşi executoare.

Părţile au însă dreptul de a se adresà tribunalelor, pe calea ordinară, pentru judecarea litigiului în fond“.

A venit momentul scadenţei. Pentru ca obştea să nu fie la discreţiunea unei mâini de nevoiaşi cari nu voesc să se ţină de contract, obştea sau unul din părtaşi plătesc pentru dânşii, dar se pun imediat în posesiunea lotului.

Iată economia substanţială a proiectului nostru.

Articolul nostru următor nu are nevoie decât de un scurt comentar:

„Art. 10. Obştea este pe deplin drept disolvată prin săvârşirea şi lichidarea deplină a operaţiunilor pentru cari a fost constituită“.

N'am nevoie să arăt celor cunoscători de lege, că chiar dacă s'a plătit la termen preţul imobilului sau ipoteca, mai pot subsistà regulări de făcut, cari cer să nu înceteze pe dată fiinţa obştei şi dreptul de a o cità colectiv.

Lucrul este posibil şi în caz de arendare de moşii. O obşte s'a prezentat şi a luat în arendă un domeniu, însă neplătind la timp a fost expulzată.

In acest caz, cine vă poate spune că această obşte expulzată n'are şi ea cevà reclamaţiuni de formulat în ceea ce priveşte, spre exemplu, semnăturile?

Pentru aceasta, în scopul sfârşirii tuturor operaţiunilor obştei, trebue să i se recunoască fiinţa până la cel din urmă act de lichidare.

In fine dispoziţiunea finală ce propunem poate să nu fie pe placul tuturor, dar erà de datoria noastră să o formulăm clar înaintea d-voastre, pentrucă aceasta este condiţiunea absolută sub care ne putem angajà pe calea ce deschide proiectul d-voastre de lege:

„Art. 11. Nici o bancă sau instituţiune de credit cari s'ar înfiinţà pentru săvârşirea diferitelor operaţiuni prevăzute în legea de faţă nu se va puteà bucurà de garanţia Statului“.

Acesta este amendamentul nostru, în toate părţile lui.

Erà de datoria noastră, care am criticat, să indicăm şi soluţiuni practice.

D-l *Preşedinte:* D-l Stelian are cuvântul.

D-l *T. Stelian:* D-lor deputaţi, permiteţi ca mai înainte să

răspund adversarilor politici, în urmă, în foarte puţine cuvinte, adversarului amic.

D-l Take Ionescu aveà două preocupări ; mai întâiu în ce măsură asociaţiunea de care se ocupă proiectul de lege ar constituì o obşte.

Răspunsul este foarte simplu ; nu va constituì obştea, decât atâta cât este trebuinţă pentru contractele din cari s'a născut obştea.

Obştea începe cu contractele şi sfârşeşte cu ele. Atât şi nimic mai mult.

Dar în această măsură : în tot ce priveşte contractele, de vânzare, de ipotecă, de arendare, este obşte numai în raporturile dintre proprietar, vânzător sau creditor şi locuitor.

Obşte nu este nici în raporturile dintre locuitori între ei şi nici în raporturile locuitorilor cu a treia persoană ; şi ca să se pună mai mult în lumină această idee, s'au adăogat anume în alineatul întâiu cuvintele : „pentru tot ce priveşte aceste contracte".

A doua preocupare a d-lui Take Ionescu erà că cuvintele de „locuitori", „săteni", cari s'au întrebuinţat dela început în proiect, nu ar fi tocmai potrivite, şi că ar fi mai nimerit, după părerea sa, să se zică: „muncitori agricoli", pentru ca proiectul de lege să se aplice nu numai la locuitori dela sate, ci şi muncitorilor dela marginea oraşelor, cari ar vrea să cumpere moşìi, sau să le iea cu arendă în condiţiunile prevăzute în proiect.

Dela început nu a fost vorba despre aceasta, în proiectul de lege; din potrivă, a fost vorba ca proiectul să se mărginească în aplicaţiunea lui numai la locuitorii săteni.

Raţiunea este că până acum cel puţin nu s'a simţit necesitatea pentru legislator de a interveni decât numai pentru locuitori săteneşti.

Este bine deci să se ştie că numai locuitorii din sate, când vor cumpărà pământuri sau când vor ipotecà moşìi, sau când le vor luà în arendă în condiţiunile prevăzute în proiect, aceştia singuri vor constituì obştea.

Trec acum la observaţiunile d-lui Marghiloman. Este drept că, în comitetul delegaţilor, d-sa ne-a făcut onoarea de a venì cu propunerea a cărei lămurire a dat-o acum în Adunare ; şi eu am fost unul din cei dintâi care am făcut această declaraţie:

Privesc cu simpatie propunerea făcută de d-l Marghiloman,

pentrucă una din cele dintâi preocupări şi ale mele, când am văzut proiectul primitiv, a fost de a se organizà obştiile acestea cari se creează prin proiectul de care ne ocupăm; dar am zis mai mult decât atât, am insistat ca să se organizeze toate obştiile cari le avem, adică cetele de moşneni şi obştiile de răzeşi; şi, dacă ar fi să facem un proiect de lege general al adevăratei obşte, prin analogie, principiile cari se vor pune în acea lege, s'ar fi putut aplicà foarte bine şi la obştiile acestea.

Dar întru cât nu s'a luat iniţiativa unui asemenea proiect, ci s'a propus numai, pentru anume trebuinţe simţite până acum, să se introducă nişte modificări în procedura civilă, pentru ca să se înlesnească creditul sătenilor cari vor să facă anume contracte, am zis: este bine să ne mărginim deocamdată numa la aceasta, iar pentru rest să ne îngrijim să regulamentăm adevăratele obştii ce avem, acele ale moşnenilor şi ale răzeşilor.

In această privinţă, am luat cu foarte mare mulţumire act — şi am şi spus-o în expunerea de motive — de asigurările date de d-l Ministru de Interne, că chestiunea obştiilor este în studiu la Ministerul de Interne.

D-l *V. Lascar*, *Ministrul de Interne:* Cer cuvântul.

D-l *T. Stelian:* Iată, d-lor, pentru ce a trebuit să ne mărginim numai la modificările propuse, până ce va venì un proiect de lege general asupra obştiilor, care, dacă ar fi mai bine cumpănit, se va aplicà la obştiile ce le creăm pentru anume trebuinţe prin proiectul actual.

Dar mai erà ceva pentru care noi am spus în comitetul de delegaţi că nu putem procede la examinarea propunerii d-lui Marghiloman, este că propunerea d-sale constituià un contra-proiect, şi deci, pentru întâia oară, aduceà în discuţiune, în sânul comitetului de delegaţi, chestiuni asupra cărora nu fuseseră consultute secţiunile Camerei. Mă explic. Proiectul primitiv a fost numai pentru dispoziţiuni de procedură, adică să se hotărască cum nişte asociaţiuni vremelnice de nişte locuitori săteni au să fie chemate în justiţie. Acesta erà proiectul primitiv; din desbaterile ce s'au urmat acì în Cameră, a rezultat pentru noi convingerea că ar fi bine să se completeze, organizând şi reprezentaţiunea înaintea justiţiei a acelor asociaţiuni de locuitori; dar atât tot, nu mai mult. Prin urmare, comitetul delegaţilor înaintea căruia se prezentà propunerea d-lui

Marghiloman, aveà o însărcinare mărginită şi de procedura parlamentară si de votul Camerei, fiindcă Camera votase dejà luarea în considerare a proiectului aşà cum fusese propus; aşà încât nu se puteà aduce pentru prima oară înaintea comitetului de delegaţi o propunere care implică în sine o lege deosebită. Şi implică o lege deosebită, pentru ce? Pentrucă în propunerea d-lui Marghiloman nu se vorbeşte numai de chemarea în judecată a acelor asociaţiuni, nu numai de raporturile dintre locuitorii săteni şi cu proprietarii sau creditorii ipotecari cu cari au încheiat contractele prevăzute în proiect, dar se mai vorbeşte şi de altceva: se vorbeşte şi de organizarea acelor obştii şi de raporturile dintre locuitorii săteni ce le compun; şi în această privinţă se aduc o mulţime de derogaţiuni la principiile dreptului comun.

Se hotărăşte, de exemplu, ce răspundere trebue să aibă fiecare membru din asociaţie faţă de ceilalţi, cum are să facă împărţeala bunurilor cumpărate în comun, etc.; mă întreb: ar fi fost cu putinţă ca această propunere, făcută de onor. d-l Marghiloman, să fie luată în considerare de comitetul delegaţilor şi să se introducă, unde? Aşà cum a hotărît Camera, adică într'un articol de procedură relativ la chemarea părţilor în judecată?

Evident că nu... Să se dea la o parte votul dat de Cameră, în care s'a admis propunerea din iniţiativă parlamentară? Aceasta ar fi fost o abatere dela procedura parlamentară.

Şi, d-lor, în propunerea aceasta a d-lui Marghiloman erau lucruri cari n'aveau absolut nici o relaţiune cu preocuparea noastră de până acum. Şi tocmai pentru aceasta eram îndreptăţiţi să nu o luăm în consideraţiune, cel puţin acum. Aşà de pildă, în articolul 11 din propunere se ziceà:

„Nici o bancă sau instituţiune de credit, care s'ar înfiinţà pentru săvârşirea diferitelor operaţiuni prevăzute în legea de faţă, nu se va puteà bucurà de garanţia Statului“.

Aţi înţeles despre ce e vorba. Erà o propunere ca, cu ocaziunea aceasta, să regulamentăm pentru viitoarea Cassă rurală, adică să se renunţe la ea.

Inţelege prea bine orcine că comitetul delegaţilor nu puteà să intre în discuţiunea acestei propuneri, cu ocaziunea însărcinării, anume determinate, ce i se dăduse de această Cameră.

Cât pentru proiect în sine, el a fost criticat de onor. d. Mar-

ghiloman, dar mai cu seamă de onor. nostru coleg d-l Constantinescu.

In această privinţă, este drept că în comitetul delegaţilor s'a produs, cum constată expunerea de motive, o deosebire de vederi între membrii comitetului. D-nii Cernescu şi Constantinescu au crezut că este bine, că este mai preferabil ca proiectul luat în consideraţiune de Cameră să rămână aşà, să nu fie modificat de loc, pe când ceilalţi domni membri din comitetul delegaţilor au fost de părere din contra, să se completeze proiectul, adăogându-i-se dispoziţiuni referitoare şi la reprezentaţiunea în justiţie a obştiilor create prin el.

Ca urmare a acestei deosebiri de vederi, onor. nostru coleg d-l Constantinescu s'a demis din însărcinarea de raportor; aceasta însă nu l-a împiedicat ca d-sa, precum şi d-l Cernescu, amândoi cu o perfectă bună graţie, să ne asiste şi să ne ajute cu foarte preţiosul d-lor concurs, pentru întocmirea dispoziţiunilor ce am introdus în proiectul de lege; şi este de mirat cum, după această colaborare graţioasă, am auzit astăzi critica aceasta vehementă făcută de d-sa în contra noastră.

După d-l Constantinescu, obştea fiind persoană juridică, ar urmà că trebue să aibă un patrimoniu al ei, că ceea ce s'a cumpărat va fi al persoanei juridice, iar nu al membrilor din cari se compune asociaţiunea.

Eroare profundă. Nu există obşte, nu există creaţiunea aceasta fictivă a legii, decât în raporturile dintre proprietarii vânzători, creditorii ipotecari, proprietarii locatori şi locuitorii săteni, şi aceasta numai întru ce priveşte urmăririle contractelor încheiate.

Atât tot; pentru tot restul nu este de loc vorba de persoană morală.

D-l *Al. Constantinescu:* Persoana morală poate să fie în parte.

D-l *T. Stelian:* Aceasta mă surprinde din partea unui jurisconsult ca d-voastră. Persoana juridică fiind o creaţiune a legii, legiuitorul poate să determine marginile în cari această persoană va puteà să existe. (Aplauze).

Din momentul ce ea este opera legiuitorului, el poate să-i spună în ce margini are să se ţie.

Din acest punt de vedere s'a pus comitetul şi cu Guvernul dimpreună, pentrucă în comitetul delegaţilor am avut, pe lângă

prețiosul concurs al multora dintre colegii noștri, și concursul d-lui Prim-ministru și concursul d-lui Ministru de Interne și mai cu seamă concursul colegului nostru d-l Vasile Missir. Așà încât, vedeți că nu e opera a cuiva, care pe nepregătite să se fi apucat să alcătuească dispozițiuni pentru viitor.

Au rezultat din desbateri foarte însemnate dispozițiunile cari se prezentă.

Așà fiind, din acest punct de vedere, nu are de ce să se îngrijească d-l Constantinescu.

Dar ne-a mai zis un lucru d-sa, și în această privință s'a găsit alături cu d-l Marghiloman: ați introdus o enormitate în proiectul de lege, ați impus o tutelă, ați impus o reprezentare legală obștei pe care ați creat-o.

Mai întâiu, de ce enormitate? Și mai adaogă d-l Marghiloman: ați impus această tutelă pentru veșnicie.

Apoi nu e nici o veșnicie în asociațiile pe cari le creează proiectul. Așà de mult e veșnicie, încât, după ce se execută contractul, după ce se va plătì prețul, după ce se va plătì ipoteca, a dispărut obștea, asociațiunea.

Voci: Acì e vorba de 40 de ani.

D-l *T. Stelian:* Dar puteà să fie și mai puțin, dar nu e veșnicie în toate cazurile. Eu cred că greșeala cea mare a acestor raționamente rezidă în nepotrivita asemănare a obștiilor cari se creează prin legea de față, cu adevăratele obștii de răzeși cari există astăzi.

Da, acestea din urmă au durată foarte lungă, implică interese multe și complexe: despre ele se va ocupà proiectul de care s'a vorbit și pe care, sunt încredințat, Guvernul nu va întârzià de a-l prezentà.

Dar obștiile create prin proiectul de față au un scop determinat și o durată limitată: de îndată ce s'a executat contractul, scopul s'a stins și obștea, asociațiunea, a dispărut.

Dar ce să fie enormitate, chiar presupunând că li s'ar fi dat un reprezentant legal? Dar nu mai sunt și alte cazuri, în cari pentru un interes de ordine publică, pentru a se puteà judecà un proces, se dă, se impune un reprezentant legal? în procedură sunt prevăzute asemenea cazuri în cari justiția impune unui incapabil un re-

prezentant legal, până ce organele instituite de lege procedează la numirea tutorelui.

Dar acì nici nu e vorba de asemenea impunere.

Obştei îi aparţine dreptul de a-şi numì reprezentanţii. Şi cea dintâi şi cea mai normală numire se va face chiar prin contractul prin care iea naştere obştea.

Cinci asociaţi, de pildă, cumpără o moşie; prin contractul chiar de cumpărare vor desemnà pe mandatarii lor.

Nu se va fi făcut atunci numirea, s'au sunt asociaţiuni cari şi până acum au cumpărat dejà moşìi, sau mandatarii numiţi au murit, au devenit incapabili, sau au fost revocaţi, şi în aceste cazuri tot obştea va aveà să numească mandatari sau să completeze vacanţele ce s'ar fi produs. Dar pentrucă numirea să fie înconjurată de garanţii şi pentru locuitori şi pentru cei ce au tratat cu ei, s'au luat măsuri de precauţiune şi s'a hotărît ca obştea să fie convocată de un magistrat, de judecătorul de ocol, şi sub preşedinţa lui să se procedeze la numirea de către obşte a mandatarilor ei. Şi cum să se facă numirea?

S'au cerut într'adins două majorităţi, pentru ca să se consilieze interesele şi celor mici dar numeroşi şi celor mai mari, adică cu interese mai mari, dar mai puţin numeroşi; s'a cerut şi majoritatea numerică şi majoritatea în valoare, adică a părţilor asociate în imobil sau în contractul de arendă. Când locuitorii vor face cu această îndoită majoritate desemnarea mandatarilor săi, de ce ar fi o enormitate în numirea uni asemenea mandatar.

Ne zice onor. d. Constantinescu, ia luaţi ipoteza următoare: dacă ar fi 100 locuitori, 51 să aibă dreptul să-şi numească mandatar, ceilalţi 49, cari sunt în minoritate, să nu aibă dreptul de a fi reprezentaţi, pentrucă părerea lor nu a fost primită la numirea mandatarului.

Aşà este; acesta este regula generală a majorităţii care guvernează lumea.

Dacă aceasta ar fi un inconvenient, ia să întrebăm pe d-l Constantinescu ce propune d-sa? Şi să vedem dacă este mai preferabil ceea ce se propune şi dacă nu este mai bine ceea ce am făcut noi.

D-l Constantinescu, şi aceasta este părerea la care a ţinut în totdeauna, zice lucrul următor: d-lor, pentrucă nu putem să găsim o soluţie ideală, care să răspundă la toate dorinţele şi la toate

aşteptările, este mai bine să nu facem nimic, să nu punem nimic în lege. Atunci ne-am întrebat ca şi azi: dar ce o să facem în asemenea împrejurări? Să lăsăm ca judecătorul să deslege problema?

Iată s'a născut proces; s'a pus în urmărire moşia şi se duc locuitorii înaintea judecăţii, 51 din ei zic într'un fel, ceilalţi 49 zic altfel. Ce are să facă judecata atunci.

D-l *V. Antonescu:* Dar dacă fiecare are câte o părere?

D-l *T. Stelian:* Dar dacă s'ar întâmplà, cum zice d-l Antonescu, ca fiecare din cei 100 să aibă câte o părere, ce are să facă judecata atunci?

D-l *B. Missir:* Aceste sunt ipoteze cari niciodată nu se vor ivì în practică.

D-l *T. Stelian:* Nu este aşà?

Dar am trebuit să urmez în ipoteze pe d-l Constantinescu.

Vedeţi, deci, că răul ar fi fost mult mai mare dacă primiam propunerea de a nu face noi nimic.

Am încercat, cum datori suntem, să rezolvăm noi dificultatea; rămâne ca timpul şi experienţa să verifice încercarea noastră, şi dacă se vor semnalà defecte, Corpurile legiuitoare le vor îndreptà; căci aceasta e misiunea lor.

Iată motivele pentru cari cred că este binevenită completarea proiectului. (Aplauze).

D-l *Preşedinte:* D-l Ministru de Interne are cuvântul.

D-l *V. Lascăr, Ministru de Interne:* D-lor deputaţi, d-l Marghilomanziceà că atunci când facem un proiect de lege, care ar atinge o chestiune aşà de importantă ca transformarea proprietăţii mari în proprietate mică, partidul conservator nu poate rămâneà indiferent.

El este dator să-şi arate modul său de a vedeà în această chestiune.

In principiu, are dreptate d-l Marghiloman.

Aşà trebue să facă un partid; ori de câte ori se pune în discuţiune o chestiune importantă, trebue să-şi arate lămurit modul său de a vedeà.

In cazul de faţă, însă, nu este vorba de o chestiune importantă; prin acest proiect de lege nu se transformă proprietatea mare în proprietatea mică, nici nu se rezolvă chestiunea ţărănească, după cum îşi închipue unii din noi.

Chestiunea ţărănească este chestiunea economică şi socială cea mai mare care există în ţară la noi. Această chestiune este complexă. Ea cuprinde mai ales toate raporturile dintre proprietari şi ţărani, cari sunt reglementate prin legea tocmelilor agricole; raporturile dintre proprietari şi embaticari, în special dintre proprietari şi ţărani cari stăpânesc vii cu embatic; în fine, partea din politica noastră agrară pe care am căutat să o rezolvăm prin diferite legi de împroprietărire a ţăranilor, votate dela anul 1864 până astăzi.

Proiectul de lege al d-lui Protopopescu nu rezolvă chestiunea ţărănească, nici nu transformă proprietatea mare în proprietate mică. El rezolvă pur şi simplu o chestiune de procedură, şi anume, cum să se citeze în justiţie o obşte de ţărani cari ar cumpără s'au ar luà cu arendă o moşie. Atât şi nimic mai mult! Dovadă despre aceasta este faptul că el nu se ocupă decât de modificarea art. 74 din codul de procedură civilă.

Este adevărat că în acest proiect se adaogă că, faţă de proprietar şi de creditorul ipotecar, obştea se va considerà ca o singură persoană, aceasta însă este o dispoziţiune de drept comun.

De modul însă cum obştea va administrà bunurile cumpărate sau luate în arendă şi de împărţirea averii cumpărate în comun, nu se ocupă de loc.

Trebue să adaog însă, că chestiunea de procedură pe care o rezolvă are importanţa ei: Creditul rural va puteà recunoaşte de proprietari şi arendaşi obştiile de ţărani cari vor cumpărà sau vor luà cu arendă moşii ipotecate la dânsul.

Domnul Marghiloman, sub titlul de amendament, a venit şi a propus un întreg proiect de lege, care se compune din 12 articole.

Este cam mult!

Prin proiectul său, d-l Marghiloman caută să reguleze chestiunea proprietăţii care aparţine obştiilor.

Chestiunea aceasta este foarte importantă şi merită toată atenţiunea noastră. Dar atunci d-sa, care este de părere că chestiunile economice şi sociale trebuesc privite în toată întregimea lor, ar fi trebuit să se ocupe nu numai de ţăranii cari ar cumpărà sau ar luà în comun în arendă o moşie, ci şi de ţăranii cari s'au împroprietărit la 1864 şi cari astăzi sunt în indiviziune.

Ar fi trebuit să se ocupe în acelaş timp şi mai ales de moş-

nenii cari stăpânesc de veacuri în indiviziune pământurile lor dela munte. Ar fi trebuit, cu alte cuvinte, să se ocupe de soarta tuturor felurilor de obştii ce există în ţară la noi.

Chestiunea, repet, merită toată atenţiunea noastră, mai ales din cauză că starea de indiviziune a ţăranilor, împroprietăriţi la 1864, a făcut că ţăranii cei mai puternici din unele sate stăpânesc locurile cele mai bune ce s'au delimitat locuitorilor şi stăpânesc peste ceea ce li se cuvine, iar cei mai slabi, cari sunt şi cei mai numeroşi, stăpânesc pământurile cele mai rele şi nici nu au întinderea ce li s'a determinat, deşi plătesc dările către Stat şi despăgubirea clăcii pentru toată întinderea prevăzută în tabela litera *A*.

Soarta moşnenilor, a acestei clase însemnate de mici proprietari, este şi mai rea. Doi, trei puternici au pus mâna pe averea obştei şi o exploatează ruinând şi sărăcind obştea.

Vedeţi pădurile moşnenilor cari făceau bogăţia lor şi fala munţilor noştri cum s'au distrus.

Vedeţi cum câţiva moşneni s'au îmbogăţit, iar obştiile au sărăcit; sunt moşneni cari nu mai au vite, nu mai au nimic, au ajuns în sapă de lemn.

Trebue neapărat reglementată administrarea averii obştiilor de moşneni.

D-l Marghiloman este contra proprietăţii colective, de aceea prin art. 6 prevede că cumpărătorii unei moşii nu pot rămâneà.în indiviziune, trebue să o împartă.

D-lor, şi eu sunt contra proprietăţii colective, cred însă că este o eroare a se prevedeà în lege că niciodată cumpărătorii unei moşii nu pot stipulà în actul de cumpărătoare starea de indiviziune, fiindcă sunt bunuri cari nu se pot stăpânì decât în indiviziune. Aşà sunt de exemplu munţii, eleştaele, apele.

Dacă aţi admite proiectul d-lui Marghiloman, atunci o obşte de ţărani n'ar mai puteà cumpărà asemenea bunuri.

Cred, din potrivă, că asemenea bunuri, cari nu sunt comod partagiabile, după cum zice Codul civil, ar trebuì declarate inalienabile şi indivizibile, când se stăpânesc de obşte de ţărani. Fiindcă ştiţi ce se întâmplă azi? Se găseşte câte un capitalist care cumpără câteva dramuri dela un moşnean pe un preţ mare; apoi cere ieşirea din indiviziune. Uneori pune şi sechestru judiciar, astfel că împiedică obştea de a se mai folosì de averea ei de care s'a folosit până acum

din moşi strămoşi. Apoi bunurile se scot la licitaţie neputându-se împărţì în natură, fiind numai munţi, şi le cumpără pe nimic capitalistul care a cerut ieşirea din indiviziune.

Aşà s'a întâmplat în Muscel.

Din cauza aceasta sunt cete de moşneni cari au rămas fără pământuri.

Şi vedeţi fenomen curios. Pe de o parte noi căutăm să împroprietărim pe ţărani, iar pe de alta lăsăm ca moşnenii să fie desproprietăriţi.

Proiectul de lege care este în discuţiunea d-voastre nu se ocupă de această chestiune; repet, el se ocupă de chestiunea de procedură de care am vorbit mai sus.

D-l Marghiloman nu se ocupă numai de împărţirea averii cumpărate în indiviziune, proibind în mod absolut indiviziunea, dar reglementează protimisul în caz de vânzare, art. 9, şi prevede că Statul nu poate acordà garanţia sa vreunei bănci sau instituţiuni de credit, care s'ar înfiinţà pentru săvârşirea diferitelor operaţiuni prevăzute în această lege (art. 11).

Chestiunile rezolvate de d-l Marghiloman, aş puteà zice mai exact de partidul conservator, prin proiectul d-lui Marghiloman, sunt foarte importante, dar în acelaş timp sunt şi foarte discutabile.

Cum voiţi să le discutăm şi să le rezolvăm cu ocaziunea votării acestui proiect de lege?

De aceea aş rugà pe d-l Marghiloman să convină că nu putem luà în deliberare proiectul d-sale.

Astăzi nu putem discutà decât propunerea d-lui Constantinescu faţă de proiectul delegaţilor.

D-l Constantinescu susţine că ar trebuì să lăsăm ca obştea să fie citată conform dreptului comun.

Ar fi o eroare.

In starea actuală a legislaţiunii şi jurisprudenţei noastre nu se ştie care este caracterul juridic al unei obşte, de aceea unii jurisconsulţi susţin că obştea e persoană morală, alţii că nu e persoană morală, iar alţii că are un caracter mixt.

De modul cum este considerată obştea, depinde cum are a fi reprezentată în justiţie.

Jurisprudenţa este tot atât de împărţită ca doctrina.

De ce voiţi să creaţi această stare de lucruri şi pentru nouăle obştii prevăzute de acest proiect de lege

Dnpă cum vi s'a spus, noi studiem chestiunea obştei moşnenilor şi a locuitorilor împroprictăriţi, cari stăpânesc încă în indiviziune pământurile ce li s'au delimitat, şi vom aduce un proiect de lege general, prin care vom stabilì caracterul juridic al tuturor asociaţiunilor civile, — ca să mă serv de un termen mai generic — vom reglementà în acelaş timp şi raporturile dintre asociaţi, precum şi raporturile dintre ei şi terţele persoane.

Până atunci, vă rog să binevoiţi a votà proiectul de lege ce vă prezentă comitetul delegaţilor.

D-l *Preşedinte:* D-lor deputaţi, comitetul delegaţilor prezentând amendamentului d-lui Marghiloman ca un proiect de lege nou, nu-l pot pune la vot, deoarece nu mai are caracterul de amendement. El cuprinde idei nouă cari, dacă s'ar admite de Adunare, ar urmà apoi să fie reglementate în detaliu.

Un singur amendament, acela al d-lui Costinescu, rămâne a se pune la vot.

D-l *Al. Constantinescu;* Cer cuvântul.

D-l *Preşedinte:* D-l Constantinescu are cuvântul asupra punerii votului.

D-l *Al. Constantinescu:* D-lor, cred că nu s'ar puteà pune la vot articolul acesta din proiectul de lege, pentru cuvântul că am prezentat un amendament, care întrunind condiţiunile reglementare, ar trebuì ca dânsul să fie mai întâiu trimis la comitetul delegaţilor spre a se pronunţà asupra lui. Aceasta poate însă întârzià votarea legii, lucru ce nu voesc. De aceea, eu unul care am propus acel amendament cu învoirea mai multor colegi, în urma înţelegerii ce am avut cu dumnealor, luând act cu toţii de declaraţiunile d-lui Ministru de Interne, că proiectul aşà cum s'a modificat de comitet este insuficient şi că Guvernul va venì de urgenţă cu un proiect de lege care să regulamenteze reprezentarea în justiţie a tuturor asociaţiunilor şi găsind în aceste declaraţiuni o satisfacţiune pentru părerea noastră, şi pentru ca să nu mai prelungim această discuţiune, declar, întemeiat pe aceste considerante, că retrag amendamentul. (Aplauze prelungite).

— Nemai luând nimeni cuvântul, se pune la vot art. 1 şi se adoptă astfel cum a fost modificat de comitetul delegaţilor.

— Asemenea se adoptă art. 2 fără discuţiune.

— Se pune la vot în total proiectul de lege şi rezultatul scrutinului este cel următor:

Votanţi	98
Majoritate absolută	50
Bile albe.	89
Bile negre	9

D-l *Preşedinte:* Adunarea a adoptat proiectul de lege.

5. Şedinţa dela 30 Ianuarie 1904 a Senatului.

. . . .

D-l *N. Crătunescu, raportor,* dă cetire următorului raport şi proiect de lege:

Domnilor senatori,

Proiectul de lege, din iniţiativă parlamentară, pentru adăogirea unor alineate la art. 74 şi 541 din codul de procedură civilă şi la art. 19 din legea pentru autentificarea actelor, votat şi adoptat de Adunarea deputaţilor în şedinţa dela 20 Decemvrie 1903 şi adus în deliberarea Senatului cu Mesagiul regal No. 97 dela 16 Ianuarie 1904, secţiunile d-voastre, luându-l în cercetare, toate l-au admis, numind delegaţi:

Secţiunea I pe subsemnatul;
„ II „ d-l Petre Grădişteanu;
„ III „ „ Mateiu Corbescu:
„ IV „ „ Caton G. Lecca, şi
„ V „ „ D. V. Polizu-Micşuneşti, cari, întrunindu-se în ziua de 28 Ianuarie 1904, s'au constituit în comitet al delegaţilor, sub preşedinţa d-lui D. V. Polizu-Micşuneşti, şi luând din nou în cercetare sus arătatul proiect de lege, l-a admis, pe următoarele considerante :

Domnilor senatori,

Ţărănimea este, fără îndoeală, baza pe care se reazimă întreg edificiul nostru social; iar agricultura, care este ocupaţiunea aproape

excluzivă a ei, este şi unica sorginte de avuţie a ţerii noastre. De aceea îmbunătăţirea stării locuitorilor săteni ne-a preocupat pe noi totdeauna, de preferinţă, privind ca o datorie de a încurajà pe sătean, ale cărui braţe ne rodesc ţarinile şi ştiu îndurà toate nevoile.

Inclinarea săteanului de a devenì proprietar este cel mai puternic stimulent al său la muncă. Dar, în starea actuală de lucruri, este foarte greu a-l face să devie proprietar. A cumpărà pământ dela consătenii săi el nu are în totdeauna putinţa ; iar dele proprietari asemenea nu poate, fiindcă puţini sunt proprietarii cari ar consimţì să-şi desmembreze proprietăţile în măsura pungii slabe a săteanului.

Asociaţiuni de săteni au început a se constituì de câtva timp; ele cumpără sau iau cu arendă moşii dela Stat sau dela particulari, şi experienţa de până azi a dovedit din parte-le şi hărnicia şi o exactă îndeplinire a obligaţiunilor contractate. Este, dar, un cuvânt puternic pentru a încurajà mersul mai departe pe această cale. Vom face aceasta, căutând mai cu deosebire de a *fondà creditul* acestor asociaţiuni de săteni prin *asigurarea* proprietarilor sau institutelor de credit, cu cari aceste asociaţiuni ar contractà, *cum că obligaţiuntle luate vor aveà o executare sigură şi promptă.* Aceasta este idea fundamentală a proiectului de faţă.

Pentru a înlesnì locuitorilor săteni posibilitatea de a puteà cumpărà sau luà cu arendă moşii, procurându-le creditul necesar pentru aceasta, a trebuit să se înlăture mai întâiu obstacol provenit din teama proprietarilor şi a creditorilor ipotecari de a tratà cu un număr prea mare de persoane. S'a considerat, deci, asociaţiunea sătenilor cumpărători, debitori sau arendaşi ca o *obşte*, adacă ca o persoană juridică, adică numai faţă de proprietarul vânzător sau locator şi de creditorul ipotecar şi numai pentru urmările acelor contracte,—dar pentru toate urmările, fie că proprietarul sau creditorul s'ar plânge în contra locuitorilor săteni, fie că ei ar reclamà contra proprietarului sau creditorului. In raporturile, însă, dintre mebrii asociaţiunii dintre ei, sau în raporturile dintre ei şi cu terţiile persoane nu există o *obşte*, ci se aplică convenţiunea ce-i leagă, sau dreptul comun.

Obşte nu există decât pentru un număr însemnat de locuitori săteni: nu se consideră ca astfel decât asociaţiunile cu un număr de cinci sau mai mulţi membri.

Obștea se naște prin faptul, singur, că asociațiunea a cumpărat, a ipotecat sau a luat cu arendă un imobil rural în vreunul din modurile arătate în proiect, fără să fie trebuință de vreun alt act sau de vreo daclarațiune de voință.

Obștea va fi nu numai chemată, dar și reprezentată în jutiție tot ca *obște* prin unul sau trei mandatari, spre a se evità divergența de păreri între mandatari.

Proiectul insistă asupra modului de numire și de revocare a mandatarilor, asupra procedurii de urmat în această privință, asupra contestațiunilor ce s'ar puteà ridicà relativ la alegerea și numirea acestor mandatari, asupra efectelor actelor prin cari locuitorii săteni ar constituì drepturi reale sau ar face arendări posterior titlurilor lor, față cu vânzătorii, creditorii privilegiați sau ipotecari și cu proprietarii locatari dela cari țin dreptul lor, cum și asupra modului de autentificare a actelor, prin cari vor cumpărà, vor ipotecà sau luà în arendă un imobil rural, sau a procurilor ce dânșii vor voì să dea în acest scop ; toate acestea într'un mod clar și precis, încât nu credem de trebuință a mai inzistà noi acì.

Toți delegații secțiunilor d-voastre au admis proiectul așà cum s'a votat de Adunarea deputaților. D-l Petre Grădișteanu, însă, delegatul secțiunii a doua, a prezentat ca din partea unor d-ni senatori din acea secțiune, următoarele obiecțiuni:

a) S'a zis că după cuvintele: „art. 74 și 504 din codul de procedură“ ar trebuì să se specifice că e vorba de procedura civilă. Dar, deoarece lucrul acesta se găsește mai la vale în corpul proiectului, comitetul delegaților a găsit de prisos adăogirea cerută;

b) S'a pretins că enumerarea cazurilor în cari ar puteà fi nevoie de împlinirea vacanțelor de mandatari n'ar fi completă; că, de exemplu, dacă se vorbește de cazul de incapacitatea legală a unui mandatar, nu se zice nimic pentru cazul unei incapacități fizice. Și această obiecțiune comitetul delegaților a înlăturat-o, deoarece rezultă din spiritul legii și din întreaga ei economie că e vorba de împlinirea unei vacanțe, din orice cauză ar provenì ea ;

c) S'a cerut să se specifice în mod mai precis cum că mandatul dat de obște sau în numele ei este și irevocabil și *obligatoriu*. Comitetul delegaților, însă, a găsit că lucrul acesta proiectul îl exprimă clar și în termeni juridici, când zice că: *„mandatul celor însărcinați, fie de locuitori, fie de justiție, este dobândit părților*

contractante sau acelor ce se găsesc în judecată cu obștea, și nu se poate revocà, etc.“;

d) In fine, s'a cerut a se introduce în lege intervenţiunea procurorului, pentru o garanţie mai completă a apărării drepturilor locuitorilor săteni în procesele cari s'ar ridicà în temeiul legii de faţă. Comitetul delegaţilor, însă, n'a găsit de cuviinţă că ar fi cazul să se admită o asemenea excepţiune dela dreptul comun.

Acestea fiind cuvintele pentru cari comitetul delegaţilor a admis proiectul de lege nemodificat, subsemnatul, în calitate de raportor, vă roagă, d-nilor senatori, a-l aprobà şi d-voastră.

Raportor, *N. Crătunescu.*

LEGE.

Art. 1. Articolele 74 şi 514 din Codul de procedură civilă se modifică precum urmează:

a) La finele art. 74 se adaugă următoarele aliniate:

Citaţiunile, toate actele de procedură judiciară sau extrajudiciară şi de urmărire mobiliară sau imobiliară, relative la locuitorii săteni, cari, în număr de cinci sau mai mulţi, vor cumpărà în mod divizat sau nedivizat un imobil rural grevat de sarcini, sau cari împreună vor ipotecà ei înşişi, vor luà în arendă sau vor cumpărà un imobil rural, pentru tot ce priveşte aceste contracte, se vor face pe numele *obştei* acelor locuitori, şi se vor înmânà *obştei*, conform art. 75, al. 11, la primăria comunei situaţiunii imobilului.

Obştiile acestea vor fi reprezentate în justiţie, în toate judecăţile ce ar isvorî din zisele contracte, faţă de vânzători, creditori ipotecari sau proprietari locatari, prin unul sau trei mandatari locuitori, însărcinaţi cu aceasta, chiar prin acele contracte.

Când prin actele de vânzare, de ipotecă sau de arendare nu sunt desemnaţi mandatarii, precum şi în caz de revocare judiciară, de moarte sau incapacitate legală a vreunui mandatar, obştea, convocată de judecătorul de ocol, la sediul judecătoriei, în circumscripţiunea căreia e situat imobilul, va procedà, sub preşedinţa judelui, în lăuntrul termenului fixat de instanţa înaintea căreia se află judecata, la numirea sau completarea vacanţelor de mandatari.

Convocarea se va aduce la cunoştinţa obştei în modul arătat

prin art. 75 No. 11 alin. 2, 3, 4, 5, 6, 7 pr. civ. numai de către primar care va întocmi singur procesul-verbal de constatare, fără a fi nevoie de portărel.

Numirea mandatarilor se va face cu majoritatea voturilor celor prezenţi, calculată atât asupra numărului celor prezenţi, cât şi asupra părţilor lor în imobil sau în contractul de arendă.

La caz de nevenire a locuitorilor la ziua hotărîtă, sau dacă nu se pot întrunì cele două majorităţi, judele de ocol va numì din officiu, şi dintre locuitorii obştei, mandatarul sau mandatarii necesari.

Toate cele petrecute înaintea judelui de ocol vor fi constatate de dânsul printr'o încheiere, care va aveà puterea unui mandat autentic şi nu se va puteà desfiinţà decât prin înscrierea în falş.

Judele de ocol e dator ca de îndată să înainteze la primăria situaţiunii imobilului o copie legalizată de pe această încheiere.

Mandatul celor însărcinaţi, fie de locuitori, fie de justiţie, este dobândit părţilor contractante sau acelor ce se găsesc în judecată cu obştea, şi nu se poate revocà decât prin justiţie şi numai pentru vădită nepricepere sau rea credinţă.

Mandatarii obştei pot lucrà şi în majoritate.

Orice viţiu al alegerii sau numirii mandatarilor obştei trebue să fie propus în justiţie, înaintea orcărei excepţiuni sau apărări, sub pedeapsa pierderii dreptului de a cere nulitatea vreunui act.

b) La finele art. 514 se adaugă aliniatul următor:

De asemenea nu vor fi opozabile vânzătorilor, creditorilor privilegiaţi sau ipotecari, proprietarilor locatori ai obştei prevăzută în aliniatele adause art. 74, pr. c., împărţelile, înstrăinările, constituirile de drepturi reale şi arendările făcute de locuitorii săteni, posterior titlurilor lor.

Art. 2. La finele art. 19 din legea pentru autentificarea actelor din 1 Septemvrie 1886 se adaugă aliniatul următor:

Cu toate acestea, când mai mulţi locuitori săteni vor voì a cumpărà, ipotecà, sau luà în arendă un imobil rural, pentru autentificarea tuturor acestor acte sau a procurilor ce dânşii ar voì să dea în acest scop, ei pot cere Tribunalului respectiv, fără arătarea vreunui motiv, ca autentificarea să se facă la domiciliu.

Preşedintele sau locoţiitorul său poate delegà în acest scop

pe judele de ocol respectiv, care va instrumentà la primăria comunei indicate în cererea de autentificare.

Această lege s'a votat de Adunarea deputaţilor în şedinţa dela 20 Decemvrie 1903 şi s'a adoptat cu majoritate de *optzeci şi nouă* voturi, contra a *nouă*.

Preşedinte, *M. Pherekyde.*

(L. S. A. D.). Secretar, *Er. Zaharia.*

EXPUNERE DE MOTIVE.

In urma voturilor prin cari Camera a luat în consideraţiune proiectul de lege, din iniţiativă parlamentară, relativ la adăogirea unor aliniate la art. 74 şi 514, din procedura civilă, dar a dispus retrimitera lui la comitetul delegaţilor, pentru a se studià diversele propuneri ce s'au făcut pentru completarea lui, comitetul delegaţilor, întreuninduse în zilele de 18 şi 19 curent, sub preşedinţa d-lui Titu Frumuşianu, a luat în cercetare zisul proiect şi diversele propuneri ce s'au făcut pentru complectarea sau modificarea lui.

Cea d'întâi propunere a fost formulată de onor. d. deputat Al. Marghiloman într'un contraproiect, prin care se organizau obştiile prevăzute în proiectul luat în consideraţiune de Cameră, nu numai din punctul de vedere mărginit al contractelor anume indicate în acel proiect, dar în mod general, atât în raportul obştiilor cu toţi cei de al treilea şi cu diversele instituţiuni de credit, cât şi în raportul membrilor obştei între ei.

Comitetul delegatilor însă n'a putut luà în discuţiune acel contraproiect, întru cât el tindeà la îndepărtarea proiectului luat dejà în consideraţiune de Cameră şi constituià un proiect nou de lege, asupra căruia secţiunile Camerei nu fusese consultate.

De altmintrelea, propunerea d-lui Al. Marghiloman, deşi mai mult întinsă decât necesitatea simţită până acum şi a cărei îndeplinire se urmăreşte prin proiect, nu este îndestulătoare, dacă prin ea se tinde a se pune temeiurile unei regulamentări generale a obştiilor dela noi.

In adevăr, pentru asociaţiunile de săteni cari vor să cumpere sau să iea cu arendă moşii, singura nevoie, simţită până acum, e creditul ce trebue să-l obţină dela proprietarul vânzător sau dela

creditorul ipotecar, care le dă bani pentru a plătì moşia, şi siguranţa pentru acestia că vor puteà, fără prea mari greutăţi, să ajungă a incassà sumele ce li se cuvin.

Pentru a se da satisfacere acestei nevoi, e destul ca asociaţiunea să fie considerată ca obşte faţă numai de cei cu cari contractează şi numai pentru trebuinţele acelor contracte.

In raporturile dintre membrii asociaţiunii dreptul comun e suficient.

Nu tot aşà e cu adevăratele obştii ce avem, adică obştiile de răzeşi şi cetele de moşneni. Acestea se deosebesc cu totul, din punct de vedere şi juridic şi economic, de asociaţiunile vremelnice de cari se ocupă proiectul. Starea nelămurită, şi deci plină de inconveniente grave în cari ele se găsesc, merită o grabnică regulamentare.

De aceea, comitetul delegaţilor a luat act cu mulţumire de aşigurările date de d-l Ministru de Interne că chestiunea obştiilor de răzeşi şi a cetelor de moşneni e în studiu şi că în curând un proiect de lege va propune regulamentarea lor.

Odată înlăturată propunerea d-lui Al. Marghiloman, comitetul delegaţilor a procedat la studiarea proiectului, ţinând în seamă observaţiunile produse în sânul Adunării în discuţia generală.

In această privinţă însă s'a produs în comitet o deosebire de vederi:

D-nii Al. Constantinescu şi C. Cernescu au fost de opiniune ca proiectul să nu fie modifiicat, întru cât n'ar fi cu putinţă să se organizeze reprezentarea în justiţie a obştiilor create prin proiect.

Ceilalţi d-ni delegaţi, şi anume: D. Protopopescu, Titu Frumuşeanu, Victor Antonescu, I. Simionescu-Râmniceanu şi T. Stelian, au crezut, din contra, că o asemenea organizare e absolut indispensabilă şi posibilă.

Ca urmare a acestei deosebiri de vederi, onor. d. Constantinescu s'a demis din însărcinarea de raportor, şi comitetul a încredinţat această onoare d-lui T. Stelian.

Aceasta însă n'a împiedicat pe d-nii Constantinescu şi Cernescu ca, cu o perfectă bună graţie, să ne dea tot concursul d-lor preţios în alcătuirea dispoziţiunilor ce am adăugat proiectului.

Acelaş concurs, de altmintrelea, ni s'a adus nu numai de onor. d. Prim-ministru şi d-l Ministru de Interne, dar şi de diferiţi onor. colegi, în special de d-l B. Missir.

Idea fundamentală a proiectului fiind înlesnirea locuitorilor săteni de a cumpărà sau luà în arendă moșii, și, deci, de a le face cu putință creditul necesar pentru aceasta, am căutat să ridicăm obstacolul ce se opuneà până acum la aceasta și care proveniă din teama proprietarilor și a creditorilor ipotecari de a tratà cu un mare număr de persoane.

Am considerat deci asociațiunea locuitorilor cumpărători, debitori sau arendași ca o obște, adică ca o persoană juridică, însă numai față de proprietarul vânzător sau locator și de creditul ipotecar și numai pentru urmările acelor contracte; dar pentru toate urmările, fie că proprietarul sau creditorul s'ar plânge în contra locuitorilor, fie că ei, locuitorii, ar reclamà în contra proprietarului sau creditorului.

In raporturile însă dintre membrii asociațiunii între ei, sau dintre ei cu terțiile persoane, nu există obște, ci se aplică convențiunea dintre ei și dreptul comun.

Fiindcă inconvenientul, ce voim să dispară prin crearea obștei, nu există decât în cazul unui număr însemnat de locuitori, de aceea n'am considerat ca obște decât asociațiunile cu un număr de cinci sau mai mulți membri.

Obștea se naște prin faptul singur că asociațiunea a cumpărat, a ipotecat sau a luat cu arendă un imobil rural în vreunul din modurile prevăzute în proiect, fără să fie trebuință de vreun alt act sau de vreo declarațiune de voință.

Obștea va fi nu numai chemată, dar și reprezentată în justiție, tot ca obște, prin unul sau trei mandatari. Am preferit acest număr pentru a se evità divergență de păreri între mandatari.

Mandatarii pot fi numiți chiar prin contractul de vânzare, de ipotecă sau de arendă; și aceasta va fi regula generală, căci cei ce tratează cu locuitorii nu vor lipsì de a le impune o asemenea numire.

Dar sunt acum asociațiuni cari au cumpărat dejà moșii, fără să fi făcut o asemenea numire de mandatari prin actul de cumpărare; se poate apoi ca mandatarii numiți să fie revocați prin justiție, sau să moară ori să devie incapabili; în asemenea cazuri va fi loc a se numì sau înlocuì mandatarii.

Dreptul de a face asemenea numiri aparține firește obștei.

Pentru ca numirea să fie înconjurată de garanții și pentru

a se concilià drepturile locuitorilor cu interese mai mici dar numeroşi, cu ale celor mai puţin numeroşi, dar cu interese mai mari, am însărcinat pe judele de ocol ca să convoace, la sediul judecătoriei, obştea, şi tot el să prezideze numirea mandatarilor, şi am hotărît ca numirea să se facă cu două majorităţi, în număr şi în interes, adică ca majoritatea numerică a celor prezenţi să reprezente majoritatea părţilor lor în imobil sau în contractul de arendă.

Pentru ca să nu se întârzieze judecata sau urmărirea în care s'ar găsì angajaţă obştea, am dispus, mai întâiu, ca instanţa, înaintea căreia se găseşte judecata sau urmărirea, să fixeze ea un termen în lăuntrul căruia obştea să stăruească ca să fie convocată şi să-şi numească mandatarii, şi pe de altă parte, dacă obştea nu răspunde la convocare, sau nu se pot întrunì cele două majorităţi, în asemenea cazuri, prin analogie de ceea ce se hotărăşte în procedura civilă în cazuri asemuitoare, am decis ca judecătorul de ocol, din oficiu, să numească mandatarii din locuitorii obştei.

Pentru a se prevenì şicanele şi a se asigurà, pe cât posibil, statornicia reprezentaţiunii obştei, am decis ca mandatul însărcinaţilor să fie în principiu irevocabil, în sensul ca obştea să nu-l poată revocà după voinţă, ci numai prin justiţie şi pentru două cauze determinate: vădită nepricepere şi rea credinţă; şi ca mandatarul să nu poată renunţà la mandat.

In fine, pentru a asigurà validitatea actelor şi a hotărîrilor la cari vor participà aceste obştii prin mandatarii lor, am decis ca, dacă obştea are vreo tânguire de făcut în privinţa alegerii sau numirii mandatarilor, să o propuie la începutul procesului, înaintea oricărei excepţiuni sau apărări a procesului, sub pedeapsa de a pierde orice drept de a cere nulitatea vreunui act.

Celelalte dispoziţiuni din proiect sunt explicate prin luminoasa expunere de motive de care a fost însoţit proiectul la început.

D-l *Preşedinte P. S. Aurelian:* Discuţiunea este deschisă.

D-l Ioan Lahovari are cuvântul.

D-l *I. Lahovari:* D-lor senatori, încă dela început ţin a vă declarà, şi aceasta nu numai în numele meu personal, ci în numele partidului din care am onoare a face parte, că noi nu combatem această lege; admitem principiul legii, şi-l admitem pentru cuvântul că noi am fost şi suntem totdeauna doritori de a ajutà cât se poate mai mult la desvoltarea şi prosperitatea clasei agricole, clasei ţă-

rănești, cu care împreună colaborăm la înavuțirea acestei țeri și la crearea resurselor cu cari să se facă față grelelor nevoi cari de atâți ani apasă asupra finanțelor noastre; orice progres al clasei țărănești ne bucură și ca conservatori suntem adânc convinși că teza acelora cari susțin că este luptă și contrarietate fatală de interese între clasa proprietarilor și clasa muncitorilor, este o teorie funestă, antisocială și, pe lângă aceasta, contrarie realității și adevărului. Adevărul este ce există intimă solidaritate, într'un Stat bine organizat, între toate clasele societății, că fericirea unora este fericirea celorlalți, că mizeria și nenorocirea unei clase mari a unui popor se resfrânge în mod inevitabil și asupra claselor celoralalte și, departe de a vedeà contradicțiune de interese, noi credem că este armonie și solidaritate între noi toți, și orice lege, prin care se silește, fie un partid, fie celălalt, de a aduce o îmbunătățire și un progres în favoarea clasei țărănești va fi bine primită de noi, va fi discutată în afară de orice spirit de luptă politică și v'aș rugà și eu, ca la rândul d-voastre cu acelaș spirit de obiectivitate, cu aceeaș bună credință și cu acelaș dor de a ajunge la un rezultat bun și de a face o lege bine combinată, conformă și cu necesitățile reale și cu principiile generale ale dreptului, să binevoiți a ascultà observațiunile pe cari avem să le facem în cursul acestei discuțiuni, căci, dacă admitem principiul, vom demonstrà la discuțiunea pe articole, la art. 1, că sunt o mulțime de neajunsuri, de lacune, în această lege, astfel cum a ieșit din votul Adunării deputaților; și v'aș rugà, d-lor, ca să nu vă lăsați să fiți antrenați de dorința de a face, după expresiunea banală care a prezidat la toate greșelile cari s'au făcut în Adunările noastre, de a face cu o oră mai înainte să ajungeți la o soluțiune. Când este vorba, d-lor, de o lege importantă, când este vorba de a combinà niște dispozițiuni cari sunt derogatoare dela dreptul comun și cari trebue să ție seamă de o mulțime de principii, eu cred că nu trebue să ne grăbim, nu trebue să improvizăm, și ori unde se va arătà, din orice parte a acestei Adunări, vreo lacună sau vreo greșeală, să ziceți: mai bine să îndreptăm greșeala, să rectificăm textul legii, dacă vă veți convinge că greșeala este, decât să votăm în grabă, pentru ca să ne putem lăudà că am votat cu o oră înainte o lege incompletă, contradictorie și care să dea naștere în aplicarea ei la multe dificultăți.

D-lor, noi primim principiul acestei legi, fiindcă acì nu gă-

sim principiul pernicios — să mă ierte onor. preşedinte al acestei Adunări, căci, dacă nu mă înşel, sub Guvernul d-sale, când erà d-sa Prim-ministru, s'a votat legea Cassei rurale,—lege pe care o consider ca funestă, şi declar sus şi tare, că de câte ori, sub orice formă s'ar prezentà, o voiu combate din toate puterile convicţiunii mele şi cu toată energia forţelor mele, căci acea lege conţine o idee periculoasă, o sămânţă de răsboiu civil.

O voce: Nu e în discuţiune Cassa rurală.

D-l *I. Lahovari:* Da, dar fiindcă mulţi vorbind de legea de faţă au zis şi au crezut că e o lege care tinde a împroprietărì pe ţărani, ceeea ce nu e adevărat, ţin să arăt deosebirea radicală care există între o lege pe care o cred periculoasă şi o lege inofensivă.

Da, d-lor, s'a găsit un guvern care să propuie şi o Adunare care să voteze o lege, care conţineà acest principiu periculos că poţi fără muncă prealabilă şi fără economie, fără să fi pus ani întregi ban cu ban la o parte, ca să te pregăteşti să devii proprietar, poţi să te faci stăpân pe moşia altuia; Statul se însărcinează să cumpere pentru tine moşia, şi în urmă ai să te desfaci cu Statul în timp de 60 ani; o singură condiţiune ţi se cere, să te înţelegi cu proprietarul. Vrea să zică o lege care aţâţă pofta pentru pământ a locuitorilor, dorinţa de a se face stăpâni pe pământ, şi nepunând şi altă condiţiune decât aceea de a se înţelege cu proprietarii, puneà pe ţărani în vrăjmăşie cu ptoprietarul.

O voce: Nu e la ordinea zilei Cassa rurală.

D-l *Preşedinte:* D-le Lahovari, acì nu e în discuţiune legea Cassei rurale. Dacă voiţi să vorbiţi asupra acestei legi, faceţi interpelare.

D-l *I. Lahovari:* Nu e la ordinea zilei a Senatului, dar nu puteţi zice că nu e la ordinea zilei a ţerii, atunci când vedem în toate profesiunile de credinţă ale acelora cari vor să ademenească pe alegători, cari caută să obţie voturile lor, ca să vorbească de Cassa rurală, când vedem placarde prin cari se zice: dacă vreţi pământ, votaţi pe cutare candidat, nu puteţi zice că nu avem dreptul să arătăm deosebirea dintre principiul periculos al unei legi care a fost şi e totdeauna în discuţiune, şi principiul inofensiv din legea de faţă; nu puteţi zice că nu avem dreptul astăzi să atragem atenţiunea asupra diferinţei care există între ambele legi, şi de ce eu,

adversar al Cassei rurale, declar în numele prietenilor mei, că voiu votà legea de faţă.

Aşà dar, d-lor, declar că nu vom primì niciodată o lege care, este adevărat, a fost înlăturată altădată, dar care, din nenorocire, ca orice sământă rea, caută să prindă iarăş rădăcini. Şi fiindcă este vorba acì de agricultură, ştim cu câtă dificultate se poate stârpì o buruiană rea, îndată ce sămânţa ei a prins rădăcini adânci în pământ!...

Ei bine, d-lor, astăzi este vorba de altceva, astăzi este vorba de oameni cari, având un capital oarecare adunat prin muncă, prin economii, prin hărnicie –cum trebue să se adune capitalul—văzând că capitalul dejà dobândit şi acumulat prin munca şi sudoarea lor le permite să aspire la achiziţiunea unui petic de pământ mai mare sau mai mic, voesc să cumpere acel petic de pământ.

Acì—după cum vedeţi—nu mai este vorba de împroprietărire: intrăm în condiţiunile normale ale cumpărării, şi ţărănimea, obştea locuitorilor, care voeşte să cumpere o asemenea moşie, se găseşte în situaţiunea oricărui particular care, după ce munceşte ani îndelungaţi, voeşte să-şi plaseze capitalul agonisit, muncit şi economisit, în cumpărarea unei moşii.

Proprietatea particulară are, d-lor, dela înfiinţarea creditelor funciare, un avantaj mare. Altădată, ca să cumpere cineva o moşie, trebuià să aibă tot preţul gata—şi acest lucru se întâmplà foarte rar. Dacă îţi lipsià o parte din preţ, erai nevoit să te împrumuţi cu ipotecă cu termene scurte şi cu ameninţarea veşnică că, după expirarea termenului de 3—4 ori 5 ani, ai să fii strâns de gât de creditor şi neputând să plăteşti suma împrumutată, să pierzi moşia. Instituţiunea binefăcătoare a creditelor funciare, cari s'au înfiinţat la 1873, sub Guvernul lui Lascar Catargi, a permis la o mulţime de persoane, cari aveau gata numai o parte din preţ, să cumpere moşìi, împrumutând restul dela Credit, care împrumut fiind cu termene lungi, puteau prin muncă şi economie să plătească suma împrumutată şi astfel să devină deplini proprietari.

Ţăranul, dacă voeşte să facă o asemenea achiziţiune—şi s'au făcut câteva achiziţiuni de acest mod—este evident că se găseşte într'o situaţiune foarte grea, din pricină că, fie vânzătorul care a ramas creditor privilegiat pentru o parte din preţ, fie Creditul funciar care împrumută pe particular să iea o moşie, nu va puteà să

trateze cu țăranul în colectivitate, fiindcă procedura, când va fi vorba de mulțimea persoanelor cari compun acea colectivitate, va fi din cele mai complicate.

De aceea, d-lor, înțeleg foarte bine scopul legii de față, care este de a face o înlesnire acelora cari ar voì ca mai mulți împreună să cumpere sau să iea cu arendă o moșie oarecare, și înlesnirea aceasta constă în simplificarea procedurii și anume prin constituirea unei personalități juridice, ceea ce se numește o persoană morală, în scop de a cumpărà o moșie și de a o ipotecà, sau de a cumpărà o moșie dejà grevată de o ipotecă. In asemenea ipoteză, d-lor, dacă ar rămâneà principiul obișnuit al dreptului comun, bunăoară când o ceată de 100 de persoane ar fi cumpărat o moșie, evident este că cu procedura actuală, dacă ar trebuì să se facă citațiuni, chemare în judecată față de 100 de individualități, aceasta ar însemnà a intrà într'un adevărat impas juridic.

De aceea, acela care având pe moșia sa țărani, muncitori și bogați, cari ar vrea să-i cumpere moșia, și care ar fi dispus să le-o vândă, va fi împiedecat de acele obstacole juridice, afară numai de cazul, foarte rar, când țăranii ar fi în stare să plătească moșia cu bani gata, cu comptant; ori, acest caz fiind foarte rar, proprietarul unei moșii va fi nevoit să o vândă ori unui particular, sau la 2—3 indivizi cel mult, și va evità să intre în relațiuni cu o ceată întreagă de țărani. Așà dar, este bine să se constitue o personalitate juridică, care să înlocuească colectivitatea—și întrebuințez cuvântul de colectivitate în sensul cel bun, iar nu în sensul deochiat al cuvântului—și să poată, prin urmare, să găsească țărani cari, sau să se poată împrumutà, sau să poată cumpărà moșia fără a plătì îndată prețul întreg, vânzătorul fiind garantat prin privilegiul pe care i-l dă legea de drept comun, sau în sfârșit să cumpere cu ajutorul Creditului funciar rural.

Insă, d-lor, acì trebue să atrag atențiunea onor. Senat asupra unui punct important: de când există Creditul funciar rural, Creditul a avut a face numai cu persoane, cu individualități, și nu a avut a face cu cete de moșneni, sau cel puțin asemenea cazuri au fost foarte rari și eu nu știu două să se fi întâmplat. Creditul funciar, zic, a avut a face cu simpli particulari și în asemenea caz Creditul funciar, când nu e plătit în termenul legal de ratele ce i se datorează, are drepturi foarte mari, după legea sa, drepturi cari

le poate exercità şi executà cu cea mai mara înlesnire. Vă aduceţi aminte că în criza teribilă prin care a trecut ţara la 1899, au fost o mulţime de proprietari cari s'au găsit în imposibilitate de a plătì ratele la vreme şi Creditul, care trebuià să plătească cuponul, care trebuià să achite bonurile ieşite la sorţi, nu puteà să nu uzeze de drepturile cari i le dă legea şi a uzat de aceste drepturi faţă de mai mulţi proprietari, numind custozi, luând proprietăţile în posesiune şi s'a ajuns chiar şi la câteva exproprieri. Toate acestea, d-lor, sunt lesne când ai a face cu un individ. Ce poate face bietul proprietar care, înnecându-se în datorii, pentrucă a avut o serie de recolte rele, nu mai poate fi în stare să facă faţă obligaţiunilor sale către Credit; îi trimite Creditul un custode, pe care îl instalează fără cea mai mică rezistenţă şi, făcându-se formalităţile pentru expropriere, dacă debitorul, după ce a epuizat toate mijloacele, toate resursele ce i le dă procedura civilă, ca să mai amâne momentul fatal al exproprierii, după cea căutat în toate părţile, nu a găsit credit, nu a găsit un mijloc să se achite faţă de Credit, dânsul rămâne deposedat. Creditul intră in posesiune, vinde moşia altei persoane şi lucrul s'a terminat.

Este o nenorocire a unui particular, nu este însă o primejdie socială.

Şi, d-lor, atrag atenţiunea d-voastre asupra faptului următor: atunci când cu această lege va devenì—căci acesta este scopul ei—va devenì de uz curent ca Creditul funciar între debitorii săi să aibă şi o mulţime de cete de cumpărători de moşii, colectivitate numeroasă.

Ce se va întâmplà când, într'un caz de criză, Creditul nu va fi plătit? Creditul trebue, cu orice chip, să încasseze ratele, căci acele rate nu sunt decât contravaloarea datoriei sale către purtătorii de obligaţiuni, şi Creditul trebue la zi fixă, când vine scadenţa, să plătească cuponul, de aceea şi Creditul trebue, la rândul său, să fie asigurat de exacta plată a ratelor sale.

Cred că acì, când vor fi multe cete compuse de sute de săteni şi nu vor fi în stare să-şi îndeplinească datoria, va fi o dificultate foarte mare şi cred iarăş, fie cu ocaziunea acestei legi, fie cu ocaziunea unei modificări de adus legii şi statutelor Creditului funciar, să vă gândiţi la această gravă chestiune, şi să vedeţi ca să nu fiţi siliţi, la un moment dat, să veniţi să deposedaţi un sat în-

treg de mai multe sute de familii, să fiţi siliţi să cereţi concursul puterii armate şi să vină agenţii tribunalului, însoţiţi de escadroane de călăraşi sau batalioane de dorobanţi.

Când e vorba de particular, un agent judecătoresc, un primar, la caz de resistenţă, este de ajuns.

Acì este o dificultate mare la care ar trebuì să vă gândiţi, ca să se facă o modificare a legii, cred, ca să nu fie silit, decât în caz extrem, ca să aibă recurs la această măsură gravă a luării în posesiune, a deposedării unei cete întregi şi a exproprierii ei.

Avem un exemplu în legislaţia noastră: este vânzarea moşiilor Statului în loturi mici la ţărani.

A fost şi legea de împroprietărire dela 1864.

Iată avantajul situaţiunii create Statului în acele cazuri; vă repet, chestiunea e gravă, şi sunt fericit că văd că mă ascultaţi cu atenţiune; avantajul Statului, în aceste cazuri a fost acesta: nu a avut a face decât cu individualitatea, iar nici de cum cu colectivitatea. Spre exemplu: la o moşie parcelată în 250 de loturi mici, 150—180 au plătit, ceilalţi nu au plătit. Statul, cu legea lui de urmărire, se duce şi înfiinţează sechestru pe produse şi încassează individual anuitatea dela acei debitori răi de plată, astfel încât nu este vătămat în interesele sale, atins în proprietatea sa, vecinul muncitor care îşi plăteşte regulat anuitatea sa, căci el se culcă mai târziu şi se scoală mai de vreme, pe când cel de lângă dânsul se duce la cârciumă şi nu-si plăteşte anuitatea către Stat.

In legea Creditului există solidaritate şi, cum vă spun, este un pericol serios, căci dacă într'o sută de oameni, acei cari vor fi fost muncitori, vor fi fost oameni inteligenţi, şi vor fi pus ban cu ban la o parte, suma necesară ca să achite partea lor către Creditul funciar, se vor vedeà desposedaţi de Credit, fiindcă 30—40 din 150 de moşneni nu vor fi plătit ratele la vreme şi pentru Credit fiind indivizibilitate, Creditul va zice: nu mi s'a plătit rata de 10.000 de lei, am un deficit care s'a repetat 2—3 ani dearândul, recurg la mijloacele ce-mi dă legea, urmăresc şi deposedez. Să mă credeţi când eventual va venì custodele să iea în posesiune, în numele Creditului, ori să pună sechestru pe tot ce este în sat, şi la cel ce a plătit, şi la cel ce nu a plătit, veţi aveà dificultăţi mari şi periculoase. De aceea eu cred că, ca corolar la această lege, care tinde a face ca instituţiunea Creditului să funcţioneze şi în favoarea acestor

cete ce se constituesc prin această lege, ar trebuì să armaţi Creditul funciar de oarecari drepturi de urmărire individuală, foarte lesnicioasă, căci dreptul comun pe care îl are azi pentru sechestrarea averii mobile nu mi se pare îndestulător, şi nu trebue Creditul să fie silit să ajungă la exproprierea tuturor pentru nemernicia câtorvà.

Eu cred că va trebuì să vă gândiţi matur la aceasta şi să facă Creditul modificare în statutele sale, care să-l pună aproape în situaţiunea în care e Statul care, când a vândut o moşie în loturi la ţărani, şi o parte din ei n'a plătit, urmăreşte şi îşi împlineşte numai dela cei ce n'au plătit, şi numai când ar fi cu neputinţă ca prin acele mijloace să se împlinească rata, atunci să aibă recurs Creditul la principiul solidarităţii şi indivizibilităţii datoriei.

Iată o observaţiune ce fac asupra unui pericol eventual ce văd în lege, dacă veţi aplicà legea Creditului funciar, astfel cum e astăzi, acestor cete şi dacă se vor îmmulţì aceste cumpărători făcute cu concursul Creditului funciar de către cetele de ţărani.

D-lor, odată trecut asupra acestui punct în ce priveşte organizaţiunea procedurii ce aţi făcut prin această lege, voiu semnalà, în genere, dificultăţile de cari vă isbiţi şi cari, după mine, n'au fost rezolvate în mod fericit şi complet de către cei ce au redactat această lege. Mi se zice că e un om pentru care am cea mai mare stimă, distins profesor de drept, care a adus în proiectul primitiv al acestei legi dispoziţiunile complimentare relative la reprezentarea cetei şi la numirea mandatarilor meniţi a o reprezentà. Aceasta dovedeşte încă odată că e greu a improvizà legi şi că un om singur nu poate ţineà locul unei secţiuni legislative, a unui consiliu de Stat, cum există în alte state, unde sunt oameni îmbătrâniţi în confectionarea legilor şi cari posedă toate elementele necesare; pun proiectul de lege în comparaţiune ca legile existente ca să-l pun în concordanţă cu ele, iar unde fac o abatere, o fac în mod clar şi nu pun pe judecător în imposibilitate de a înţelege legea d-lor. Acest proiect de lege conţine derogaţiuni la dreptul comun, necesare ca să poată funcţionà legea; aceste derogaţiuni, însă, cea mai mare parte din ele nu sunt stabilite de loc în mod explicit sau nu sunt spuse de loc; şi atunci judecătorul, să nu ne facem iluziuni, o spuneam în secţiune, onor. d. Ministru de Interne erà prezent şi a recunoscut justeţea observaţiunilor mele.

Judecătorul atunci, când va vedeà un text de lege incomplet

derogator dela dreptul comun, va zice: în toate cazurile în cari legea specială nu prevede vreo derogare expresă dela dreptul comun, eu aplic dreptul comun.

Degeaba o să ziceţi d-voastră: dar iată ce a zis raportorul în raportul său, iată ce a zis Ministrul sau propunătorul legii în expunerea de motive: degeaba, căci nu se completează o lege, mai cu seamă atunci când e vorba de derogare dela dreptul comun, prin ceea ce a zis raportorul, cel mult aceastâ servă la a arătà adevărata interpretare a legii, intenţiunea legiuitorului.

Dar nu pot discuţiunile din Parlament să ţină loc de un text de lege şi să-l înlocuească atunci când lipseşte.

Judecătorul va zice totdeauna, eu nu cunosc decât textul legii şi dacă credeţi că este o excepţiune la legea comună, arătaţi-mi textul care o stabileşte.

Şi acì e toată chestiunea. Dificultatea a fost în a organizà reprezentaţiunea acestor cete; se pare lucru foarte simplu la prima vedere, şi cu toate acestea lucrul e foarte complicat.

In adevăr, la început totul e lesne: oamenii cari vor să-şi cumpere o moşie, o să-şi aleagă 2—3 oameni şi aceştia vor fi reprezentanţii fireşti ai obştei.

Dar, domnilor, este vorba acì de lucruri cari pot să aibă o durată de zecimi de ani; dacă aceste cete de ţărani se vor împrumutà la Credit ca să cumpere moşia, termenul împrumutului va fi de 30—40 de ani; dacă se vor înţelege cu proprietarii să o plătească în rate, anuităţile acestea se vor plătì în 10—15 ani; ei bine, în acest timp se va întâmplà ca mandatarii aceştia să trebuească să fie înlocuiţi. De altă parte, trebue prevăzut în lege şi altceva: sunt două faze în cumpărarea pe datorie a unei moşii, faza întâia, a entuziasmului, când te vezi stăpân pe moşie, faza a doua este atunci când, neputând plătì, pentrucă ai crezut mai mult decât puteai, vei fi supus la măsuri de executare. Ei bine, pentru această a doua fază legea trebue să prevadă toate măsurile necesare pentru înlăturarea şicanelor ce se pot face.

In adevăr, domnilor, eu, proprietar, voiu să chem în judecată pe acei cari mi-au luat moşia şi nu mi-au plătit; îi chem în judecată prin mandatarii ce şi-au ales; ce se întâmplă însă? Se va găsì că din aceşti mandatari unii au demisionat, alţii au fost destituiţi, alţi au murit s'au au devenit incapabili; ei bine, în asemenea

cazuri ce fac eu? Eu am interes să se îndeplinească procedura, să obţin dreptul mèu, să reiau posesiunea moşiei mele; ţăranii au interes contrariu, ei vor să se bucure cât mai mult timp de fructele moşiei.

De aceea, vedeţi că s'a silit onor. autor al amendamentului introdus la Cameră să pareze la aceste inconveniente.

La discuţiunea art. 1, care este foarte complex, voiu arătà că acest articol ar fi trebuit să facă cel puţin 6 articole, pentrucă el corespunde la 6 serii diferite de chestiuni şi va fi oarecare confuziune chiar în discuţiunea acestui articol şi pentru propunerea amendamentelor.

Afară de această greutate mai este una: că, în dorinţa mare de a înlesnì vânzarea moşiilor la cetele de ţărani, să nu-i expunem a fi înşelaţi, ca nu cumva prin manopere frauduloase să li se impună mandatari infideli, cari să nu fie expresiunea adevăratei dorinţe a sătenilor, căci din nenorocire, avem exemple în cari cete de săteni au fost înşelaţi de mandatarii lor cari s'au lăsat a fi cumpăraţi şi au pierdut procesul fără ca sătenii să ştie...

D-l *P. Grădişteanu:* Nu aveau robă advocaţii în vremea aceea. (Ilaritate).

D-l *I. Lahovari:* N'am zis, domnilor, că au fost înşelaţi de advocaţi, pentru ca să fie la locul ei întreruperea domnului Grădişteanu, erà vorba de oameni cari nu purtau roba, de oameni cari purtau sucman şi opinci şi s'au întâmplat multe asemenea fapte incorecte şi de aceea eu arăt în discuţiunea generală această greutate ce este în această lege, ca nu cumva căutând să simplificăm mult, să cădem în greşeală ca un adversar de rea credinţă să facă ca oamenii, fără voia lor, să fie reprezentaţi de către nişte mandatari infideli şi să le compromită în mod fraudulos interesele lor înaintea justiţiei. Vedeţi, d-lor, chestiunile cari trebuesc discutate, asupra cărora voiu intrà în detalii la discuţiunea art. 1.

In această lege este vorba, domnilor, în adevăr, de chestiunile cele mai delicate în materie de legiferare, este vorba de o lege originală, căci asemenea colectivităţi, cete de moşneni, cari există în ţara noastră, nu se găsesc în legislaţiunile dela cari noi am împrumutat codurile noastre, încât suntem nevoiţi să facem operă originală şi, oricât ne luminează Dumnezeul părinţilor noştri, vă mărturisesc, când merg pe o cale deschisă de alte popoare mai

înaintate şi mai fericite decât noi, sunt mai sigur decât când suntem siliţi să improvizăm şi să creem noi o legislaţiune nouă şi neîncercată. Al doilea, d-lor, asemenea legi relative la colectivităţi, la persoane juridice, la creaţiuni fictive de drept, sunt pline de complicaţiuni şi de aceea nu este cazul de a se votà legea cu o oră mai înainte sau cu o zi ori cu două, să nu vă temeţi de o mică întârziere, nu este vorba de obstrucţionism, nu facem obstrucţionism cu o chestiune de asemenea natură şi nici nu suntem destul de numeroşi pentru a face obstrucţionism în această Adunare, ci este vorba numai de un sfat pe care îl dau ca bun Român şi ca unul care mă interesez de soarta clasei ţărăneşti pe care o cunosc de aproape, cu care, pot zice, am copilărit şi trăesc de mulţi 'ani. Nu aduceţi în discuţiunea aceasta spiritul acela, că dacă un amendament vi se va părea bun, necesar, să ziceţi da, dar nu se poate căci se întoarce legea la Cameră, şi nu e timp să se voteze din nou şi să se promulge. Aş înţelege aceasta, dacă am fi la sfârşitul unei sesiuni, dar mai e timp până atunci.

D-lor, cu o lege ca aceasta, care nu e făcută pentru o zi, căci se vorbeşte în dânsa de operaţiuni de credit cu termene lungi, ca să-şi producă efectul, trebue să lăsaţi la o parte această ghilotină care taie firul discuţiunilor noastre, lăsaţi la o parte: „la vot, la vot“, şi binevoiţi a ne ascultà cu răbdare, şi vă garantez că cu deplină bunăvoinţă voim să colaborăm cu d-voastră la confecţionarea acestei legi. Onoarea va fi a d-voastre, căci sunteţi Guvern şi majoritate, iar noi vom fi mulţumiţi că vom fi cooperat la o lucrare utilă, care e în afară de orice chestiune politică şi de partid.

D-l *Gr. Macri:* D-lor senatori, onor. preopinent cu ocaziunea modificării de faţă a legii de procedură civilă a ridicat o chestiune de mare importanţă economică, nu zic socială.

Chestiunea e de a se ştì dacă instituţiunea Cassei rurale e priitoare tuturor claselor sociale.

O voce: Nu e Cassa rurală în discuţiune.

D-l *Gr. Macri:* Ştiu aceasta, dar fiindcă aţi lăsat deplină libertate d-lui Lahovari ca să vorbească în această chestiune, cred că se cuvine să mă lăsaţi şi pe mine să zic câteva cuvinte.

D-lor, această instituţiune e priitoare tuturor claselor din cari se compune poporul român şi dacă d-l Lahovari ar fi cunoscut mai

bine istoria acestei instituţiuni, nu s'ar fi grăbit să vorbească cu atâta violenţă în contra ei ca fiind o instituţiune rău făcătoare.

D-l Lahovari trebue să ştie că Cassa rurală e o instituţiune înfiinţată în două state din cele mai conservatoare de pe faţa pământului: Prusia şi Rusia.

Rusia nu a inventat-o, a împrumutat-o din Prusia, numai că în Prusia se numeşte Renten-Bank; iar în Rusia se zice Banca ţăranilor. Noi îi zicem Cassa rurală.

In toată partea estică a Prusiei, funcţionează această instituţiune şi dă rezultatele cele mai bune. Pe când proprietarii noştri din Muntunia se tem de Cassa rurulă, nu ar vrea să aibă această împroprietărire a ţăranilor prin mijlocul Cassei rurale, marii proprietari din Selesia şi Brandemburg caută din contră să împroprietărească pe ţărani, ca să aibă muncitori, căci ceea ce face valoarea pământului sunt braţele şi cu cât creşte populaţiunea, cu atât creşte renta pământului. Dar oare, acì e un sentiment de umanitate, de binefacere din partea proprietarilor, nu e o chestiune de interes?

De ce oare d-l Lahovari găseşte că Cassa rurală ar fi păgubitoare şi ar aduce zizănii diferitelor clase sociale?

Să vă spun de ce: D-l Lahovari, ca mulţi proprietari din Muntenia, diferă aproape de majoritatea întreagă a proprietarilor din Moldova. D-niile lor au acì, în Muntenia, un sistem de agricultură foarte priincios pentru d-lor şi care are de efect de a face să sporească veniturile cu sporirea populaţiunii. Acest sistem este meteiajul. Meteiajul când populaţiunea este mică, este foarte favorabil populaţiunii, dar cu cât creşte populaţiunea, cu atât devine mai răufăcător populaţiunii.

Dar mai este altceva în afară de aceasta: Unde veţi vedeà un singur proprietar care dispune de pământ şi unde populaţiunea creşte necontenit, aşà încât populaţiunea aceea nu poate recurge decât la proprietarul acela, cu alte cuvinte, acolo unda un singur proprietar ajunge să facă un monopol, pentrucă el fiind singur poate să impună şi să exploateze cum îi place nevoile populaţiunii, să ştiţi că populaţiunea aceea nu va puteà niciodată să progreseze. Meteiajul este un obstacol la progresul agriculturii, meteiajul ajunge la început la oarecare desvoltare, iar pe urmă progresul agriculturii devine imposibil. Şi aceasta se bazează pe un lucru foarte simplu. Credeţi oare că meteiajul ar fi posibil în nordul Franţei sau în Belgia?

Nu, pentrucă acolo trebue să pui 1.000 de lei minimum pe un hectar de pământ! Ei, vă întreb, care ţăran va pune pe pământ străin un capital de 1.000 lei!

Toţi economiştii combat sistemul meteiajului şi Rossi zice că, dacă Italia nu va desfiinţà meteiajul, va ajunge la o extremă mizerie.

Meteiajul nu face decât să sporească renta pământului în interesul proprietarului.

In Moldova nu este aşà, pentrucă acì agricultura nu se face după sistemul meteiajului, după cum am arătat că se face în Muntenia, în Moldova agricultura se face cu capitalul proprietarului.

Iată dar, pentru ce Moldovenii toţi sunt pentru Cassa rurală, căci numai Cassa rurală poate să-i scape. Şi aceasta se explică de ce: proprietarii având capital puţin, nesuficient, nu pot să facă agricultura după cerinţele moderne, pentrucă ştiut este că agricultura trebue necontenit să facă progrese şi fără capital aceste progrese nu se pot face.

Prin urmare, care este interesul proprietarilor din Moldova?

Să vândă o parte din moşiile lor şi să păstreze cealaltă parte, unde pot să facă o agricultură raţională. Cu această ocaziune ei vor puteà totdeodată să-şi plătească datoriile pentru a puteà merge înainte cu agricultura. Aceasta este situaţiunea Moldovei şi dacă nu se va aplicà Cassa rurală — întrucât priveşte pe Moldoveni — nu ştiu ce oameni or să ajungă proprietarii întregului sol al Moldovei... Să ferească Dumnezeu să nu fim siliţi a desfiinţà art. 7 din Constituţiune.

D-l Lahovary a vrut să facă un paralelism între ţăranii cari au fost împroprietăriţi de Stat pe moşiile Statului şi între ţăranii cari vor cumpărà pământ, zicând: pe moşiile în cari au fost ţăranii împroprietăriţi sunt totdeauna 20—30 la sută cari nu plătesc ratele lor; aşà are să se întâmple şi cu ţăranii cari vor cumpărà pământ prin mijloacele lor proprii. Se înşeală d-l I. Lahovary şi iată de ce; să vedem cum se face împroprietărirea pe o moşie oarecare: se strâng indivizii din diferite judeţe, din diferite sate, cari nici nu se cunosc între dânşii, cari au diferite obiceiuri, ca să cumpere o moşie? Ori se adună ţăranii dintr'un singur loc? Ei nu sunt necunoscuţi unul altuia, unul dela munte, altul dela câmp.

D-l *L. Sachelarie:* Unul Ţigan, altul Român.

D-l *Gr. Macri:* Unul Țigan, altul Român, cum zice d-l Sachelarie, prin urmare, cu totul indiferenți unul față de altul. Ei se cunosc între dânșii și de aceea numai cei mai viguroși, cei mai inteligenți, cei mai prevăzători vor reușì; căci țăranul este ca un copac, prosperă în mediul lui, ridică-l din mediul lui, piere. Țăranul trăește bine în sânul satului său, în familia sa, acolo numai poate să se desvolte normal; dacă îl vei luà izolat, îl vei trimete dela munte la câmp și dela câmp la munte, se va pierde, afară numai dacă va fi un temperament excepțional; așà dar, când mai mulți țărani vor cumpărà o moșie, o bucată de pământ, acei țărani aparțin unui singur sat, se cunosc între dânșii, cei mai mulți sunt din aceeaș familie și când vor ști că au să plătească unul pentru altul, au să știe să se aleagă între dânșii, nu au să iea pe oricine ca să-i reprezente. Așà se întâmplă în Țara-Rusească, unde Cassa rurală a dat, mai ales în Basarabia, rezultate uimitoare din punctul de vedere al sporirii veniturilor și chiar al sporirii valorii pământurilor.

In Basarabia, și în genere în toată Rusia, toți acei cari figurează într'un contract de cumpărătură a unei părți de moșie, căci aceste cazuri sunt mai frecuente, toți sunt solidari între dânșii față cu banca Statului care avansează banii. De aceea, ei când se hotărăsc să cumpere pământ, se aleg între dânșii, nu iau în tovărășie pe oricare derbedeu, se aleg între ei, căci știu prea bine că dacă nu plătește unul, trebue toți să plătească în locul lui. De aceea, Cassa rurală, care funcționează în Rusia dela 1873, nu a dat greș, regulat s'au plătit ratele. Dacă vreți să știți un lucru, tocmai Banca nobilimii a fost aceea care a rămas în deficit și a trebuit să vină Statul rusesc într'un rând, acum vreo 10 ani, cu 50 de milioane ruble în ajutorul Băncii nobilimii, pe când țăranii au plătit regulat ratele lor.

Țăranii, d-lor, plătesc, și să vă dau un exemplu: una din moșiile Spiridoniei din Iași a rămas în regie, neputând fi arendată. Țăranul, dacă face două kile de popușoiu pe falce, plătește, știți pentru ce? Pentrucă nu plătește munca, n'are cheltueli de administrațiune. Dovadă este că în 1899, anul cel mai rău, din mai multe moșii ale Sfântului Spiridon din Iași, cari erau în regie, numai la una singură au rămas câțiva țărani cu o datorie de 1.000 lei; tot restul a fost plătit mai bine decât atunci când moșiile erau

arendate. Arendaşii au obţinut moratoriu; dacă face două kile de popuşoiu, ţăranul plăteşte; dacă face două kile jumătate de grâu, ţăranul plăteşte, şi este mai solvabil decât arendaşul cel mare.

Ei bine, d-lor, s'au ivit între noi un fel de idei, un fel de gogoriţă, că dacă vom înfiinţà Cassa rurală, se vor ameninţà proprietarii ca să le vânză moşia.

Curios lucru, această teamă o văd la proprietarii din Muntenia, la proprietarii din Moldova nu există; din contră, proprietarii din Moldova o cer. Şi ştiţi pentru ce nu au această frică? Pentru un lucru foarte simplu. Ţăranii astăzi, neputând aveà pământ în plină proprietate, necontenit se adresează, fie la arendaş, fie la proprietar, ca să iea pământ în arendă.

Cu cât i se arendează pământul? Indoit.

Dacă moşia este arendată, el plăteşte 60 şi 80 lei de falce; prin urmare, el are interes ca să i se dea pământ, că nu are destul, este expus să plătească 70—80 lei de falce, numai ca să i se dea, şi cu toate acestea, nici într'un sat nu este ca ţăranul să spună proprietarului: dă-mi pământ, nu cu 80 de lei ci cu 40, căci altfel te omor, nu arendà moşia d-tale lui Şloim sau Iţic, fiindcă ei au să-mi arendeze pământul cu 100 de franci falcea pe an. Nu. Sunt locuri unde se plăteşte 100 de lei pe falce, şi nici unul nu a zis că este scump. Ba ceva mai mult, am avut o moşie mare, Todirenii, care a fost ţinută în regie de Cassa Sf. Spiridon 6 ani. Când am părăsit epitropia la 1899, ajunsese venitul la 90.000 lei.

Ce facem? In fiecare an sporiam venitul moşiei. Ţăranii se îmbogăţiau şi, la 1899, ţăranii de unde aveau 100 capete de vite, au ajuns la 1.000 de capete, de unde aveau 200 de oi, aveau 2.000 de oi.

Mai târziu, se dă în aredă această moşie la jidani. Ţăranii, lipsiţi de pământul acela care îi ridicase, credeţi că au venit măcar să se plângă la Eforia Sf. Spiridon, să zică: de ce aţi arendat această moşie, căci venitul a mers crescând şi noi suntem cari l-am crescut şi niciodată nu va lipsit o lăscae măcar, şi să o daţi în arendă cu 64.000 de lei?

Nu a venit nici unul să se plângă.

Ceea ce s'a întâmplat la această moşie Todireni, trebue să se fi întâmplat şi la alte moşii.

Cum s'a întâmplat dar că ţăranii nu ameninţau pe proprie-

tari: nu da moşiile la străini, noi plătim îndoit! Sau: dacă dai moşiile în arendă, noi te omorîm!?

Nu! teama e cu totul închipuită, sau se poate ca la câţiva teama să nu fie de bună credinţă.

Dar veţi zice: alta e în România, alta în Rusia; în Rusia poate să funcţioneze această Cassă rurală, căci e acolo Guvernul rusesc care ştie a mănţineà ordinea. Eroare! Aţi văzut mişcările ţărăneşti din guverniile meridionale ale Rusiei şi din alte părţi, întocmai cum au fost şi la noi, şi cum am împuşcat noi ţăranii, aşà au împuşcat şi Ruşii pe ai lor; doar că noi am împuşcat pentru ţuică, ei pentru motive mai grave. Dar credeţi că ei s'au revoltat pentrucă nu li s'au dat moşìi? De ce credeţi că ţăranul nostru se va revoltà? Când este motiv de revoltă, se revoltă şi ţăranul nostru ca şi cel rusesc.

Dacă e pentru lăcomia de pământ, de ce ţăranul nostru ar fi împins la crimă, când populaţiunea enormă a Rusiei nu e împinsă la crimă?

Dar iată diferenţa care e între noi şi Rusia şi de ce s'a înfiinţat acolo Cassa rurală şi funcţionează foarte bine: în Rusia meteiajul e ceva foarte rar, nu e situaţiunea monopolului proprietarilor din Muntenia, cari văd în fiece copil ce se naşte un copil de explotat, nu! Şi acolo proprietarii nu erau interesaţi în contra Cassei rurale, din contră, erau interesaţi pentru Cassa rurală, căci Cassa rurală i-a scăpat şi le-a scăpat moşiile.

D-lor, Eforia Sf. Spiridon are mai multe moşìi date la ţărani.

Au venit la mine ţărani din Basarabia şi mi-au zis: noi voim să cumpărăm moşiile d-voastre.

„Cu ce bani?“ I-am întrebat. „O! Impăratul nostru ne dă bani, împăratul nostru e mare şi bun, căci ne dă bani; noi avem banii Statului, numai să vreţi să vindeţi, căci noi vă cumpărăm toate moşiile“! Eu le-am supus atunci: „De! eu nu pot să vând moşiile, căci ele aparţin unei mănăstiri sfinte, trebue să am voia Guvernului meu şi voia Impăratului vostru“. „O! Impăratul nostru va da voie îndată“.

D-l *M. Ghelmegeanu :* Nu spuneţi d-voastră că e mai constituţional Impăratul rusesc decât Regele nostru. D-voastră spuneţi că, atunci când se naşte un copil la noi, e privit ca un om de exploatat, nu e adevărat aceasta, noi trăim ca frate cu frate !

D-l *Gr. Macri:* D-le Preşedinte, în privinţa legii ni se fac două obiecţiuni. D-l Ion Lahovari este, în principiu, pentru lege, însă d-sa zice că legea prezentă defecte: întâiu că prin această lege se constitue o solidaritate, prin care fiecare ţăran va plătì pentru ceilalţi; însă, după cum v'am spus, când mai mulţi ţărani se întrunesc pentru a cumpărà o moşie sau a face o ipotecă, aceşti ţărani sunt totdeauna dintr'un sat, se cunosc ca oameni cinstiţi şi nu este pentru prima oară că ţăranii se asociază pentru a cumpărà moşii; ţăranii dintr'o comună din judeţul Fălciu au cumpărat o moşie şi plătesc ratele foarte regulat, mai regulat decât mulţi proprietari, pentrucă înainte de a face contractul s'au înţeles între dânşii, s'au cunoscut şi n'au primit între ei decât oameni cinstiţi; deci convenţia pe care o fac mai mulţi ţărani împreună, este o garanţie că solidaritatea nu o să fie o cauză de nenorocire pentru dânşii.

In ceea ce priveşte reprezentanţii obştei, ei, fiind numiţi prin contractul intervenit între ţărani şi proprietari sau Creditul funciar, mandatul lor e irevocabil, ei nu pot renunţà la el, mandatul fiind contractul.

D-l *I. Lahovari:* Dacă nu-l poţi revocà, nu va să zică că îl poţi forţà să lucreze.

D-l *Gr. Macri:* Se înţelege, nu poţi pe nimeni să forţezi a lucrà fără voia lui.

In adevăr, cumpărarea unei moşii cu preţul plătibil în rate, ipotecarea unei moşii, sunt chestiuni menite a durà mult timp, mandatarii pot fi destituiţi prin justiţie, pot să moară, pot să devină incapabili, ei bine, legea a prevăzut aceste cazuri şi articolele cari sunt în lege sunt după mine perfect de suficiente.

Onor. d. Lahovari regretă că nu se găseşte modelul unei atari legi în o legislaţie străină din occident. Atât mai bine. Ar trebuì ca de acum înainte să ne hotărîm a nu aveà asemenea regrete, din contră, ar trebuì să căutăm cât se poate să creem noi legile noastre după nevoile noastre economice şi sociale şi după gradul nostru de civilizaţie: căci trebue să ştim un lucru: altele sunt condiţiunile sociale şi economice într'o civilizaţie aşà de înaltă ca în ţerile din occident şi altele sunt aceste condiţiuni la noi şi această diferenţă trebue s'o avem în vedere când facem legi.

Prin urmare, eu sunt fericit că avem acum ocazia să creem o lege pentru noi şi anume din capul nostru şi care, dacă ar aveà

oarecari defecte, ele vor puteà fi reparate de Parlament, care se întrunește în fiecare an.

De aceea conchid la luarea în considerațiune a proiectului de lege.

— Orele fiind înaintate, ședința se ridică la orele $5^1/_2$ p. m., anunțându-se ședința viitoare pentru a doua zi, 31 Ianuarie 1904.

6. Ședința dela 31 Ianuarie 1904 a Senatului.

. . . .

D-l *Președinte P. S. Aurelian:* Trecem, d-lor, la ordinea zilei. Avem continuarea discuțiunii generale asupra proiectului de lege, din inițiativa parlamentară a Camerei, privitor la modificarea art 75 și 514 din procedura civilă.

D-l T. Rosetti are cuvântul.

D-l *T. Rosetti:* D-lor senatori, rareori, cred, s'a întâmplat ca o chestiune care se prezentă sub niște forme așà de inofensive, pot zice așà de puțin bătătoare la ochi, să dea loc la cugetări, gândiri, la îndoeli așà de mari ca legea pe care o datorim inițiativei directorului Creditului nostru funciar. In adevăr, d-lor, această lege, ori că o luăm așà cum ni se prezentă, ori că o luăm așà cum este ea în realitate, în gândul autorului ei, și pare-mi-se în gândul multora dintre d-voastră, nu are sau are o mare importanță. In aparență, d-lor, legea aceasta nu are alt scop decât a înlesnì țăranilor, cari ar voì să-și cumpere o moșie, și proprietarului care ar voì să-și vândă aceeaș moșie, mijloacele unei transacțiuni înlesnitoare a formalităților juridice la cari o asemenea transacțiune dă loc. Aceasta este aparența, dar realitatea lucrului, după mine, este mult mai mare, căci, d-lor, sub cuvântul de a regulà o chestiune de procedură, noi creăm o clasă de locuitori rurali cu totul nouă și diferită de tot ce există până azi în țară și creăm o clasă rurală fără ca să luăm în privire existența ei viitoare, fără ca condițiunile ei de traiu în viitor să fie bine determinate.

D-lor, dacă nu considerăm lucrurile decât așà cum ele se prezentă în spiritul și inima celor două părți, adică al locuitorilor cari vor să cumpere și al proprietarului care vrea să vândă, s'ar păreà lucrul în sine ușor, și soluțiunea pe care o propune d-l Protopo-

pescu s'ar păreà îndestulătoare. Dar, d-lor, cari sunt dorinţele acestea? Să le examinăm puţin: Este cunoscută dorinţa foarte pronunţată pe care o are ţăranul român, de altmintrelea ca şi oricare alt ţăran din oricare altă parte din lume, căci aceasta este una din caracteristicele micii proprietăţi, dorinţa de stăpânire de pământ; este însă cunoscută din păcate şi situaţiunea în care au ajuns o mare parte a proprietăţilor noastre, fie din restriştea timpurilor, fie din nechibzuinţa proprietarilor, adică, că proprietarii nu sunt decât propriatari nominali, pe când, în adevăr, situaţiunea lor economică este aşà de sdruncinată, încât ei caută cu un moment mai de grabă să se desfacă în condiţiuni mai bune de proprietatea lor, care în realitete nu este decât o sarcină.

A împăcà aceste două elemente, a le aduce la o soluţiune care s'ar păreà mai folositoare din punctul de vedere economic general, precum şi din punctul de vedere al intereselor cari sunt în joc dintr'o parte şi din alta, este tendinţa acestui proiect de lege.

Ei bine, d-lor, permiteţi-mi să vă spun din capul locului, că nu cred că acest proiect de lege, astfel cum este formulat, corespunde la intenţiunea autorului ei, şi nu cred că el va fi menit a da roade folositoare pentru obşte, şi roade folositoare chiar pentru părţile interesate.

Care este tendinţa reală a locuitorului care vrea să cumpere pământ?

Dorinţa lui e de a fi proprietar pe un petec mic sau mare, după cum mijloacele lui îi permit a aveà, dar bine determinat, a aveà moşioara lui, şi numai această tendinţă satisface adevăratul simţ de proprietate bine înţeles, şi numai acest soiu de proprietate este folositoare, a aveà, d-lor, proprietate indiviză, adică o proprietate care consistă în un drept ideal asupra oricărei mici părticele a unei moşii, dar împreună cu 100 sau 20 de proprietari, este o situaţiune puţin folositoare din punctul de vedere economic, şi putin satisface interesul general şi interesul individual al proprietarului.

Experienţa tuturor neamurilor, experienţa tuturor veacurilor a dovedit peste tot locul, că progresul civilizator tinde dela proprietatea difusă, dela proprietatea comună, la proprietatea individualizată, aleasă şi stălpită, cum se rostesc vechile noastre legiuiri. Şi în treacăt voiu amintì că în Codul nostru civil este pus că ni-

meni nu este silit a rămâneà în indiviziune, că el poate ieşì din această stare.

Rezoanele le puteţi înţelege, nu voiu să insist asupra lor.

Prin urmare, din acest punct de vedere al dorinţei locuitorului, şi al modului cum se constitue proprietatea lui, chestiunea de indivizibilitate este un obstacol la o bună regulare a chestiunii.

Este evident, d-lor, că pentru proprietarul îngreuiat, pentru proprietarul apăsat de datorii, pentru proprietarul care vrea să se desfacă de moşia lui, chestiunea de a vinde, în orice mod, este favorabilă, el are tendinţa de a se desface de moşia lui. Şi forma de a se desface de dânsa en bloc, către o ceată de locuitori cari prezentă o mai mare garanţie, fie prin solidaritatea care o contractează, fie prin acumularea mijloacelor lor, prezentă pentru el un avantaj real.

Dar, d-lor, din punctul de vedere al stabilirii unei proprietăţi mijlocii, sau chiar mici, bine întemeiate, modalitatea naturală, modalitatea raţională şi naturală de a procedà ar fi următoarea: ca proprietarul ce are o moşie mare şi vrea să o desfacă în loturi, să facă el ceea ce a făcut Statul, o parcelare în loturi, fie de el însuşi, fie în înţelegere cu cumpărătorii cari vor s'o cumpere. In asemenea caz şi obiectul cumpărăturii e bine determinat şi bine cunoscut, şi conflictele ori neînţelegerile viitoare sunt eliminate. Dar aceasta poate să devină o operaţiune prea oneroasă pentru un proprietar, chiar el singur oberat, şi s'ar înţelege până la oarecare punct, că în dorinţa de a venì în ajutorul acestei operaţiuni, pe care un legiuitor ar socotì-o utilă, să se facă înlesniri pentru această primă operaţiune, necesară pentru stabilirea unei baze reale a transacţiunii de intervenit între părţi. Proiectul d-lui Protopopescu nu se ocupă de loc de această primordială — după mine — şi esenţială condiţiune a stabilirii unei lămurite proprietăţi mijlocii, şi d-sa se preocupă numai pur şi simplu de uşurinţa cu care, fie proprietarul care vrea să-şi desfacă moşia, fie creditorul care are o ipotecă în acea moşie şi vrea să o urmărească, sau vrea să faciliteze proprietarului vânzarea, să poată ajunge mai de grabă la soluţiunea dorită. Şi pentru aceasta, după cum arată d-l Protopopescu, atât în expunerea sa de motive, cât şi prin o broşură foarte remercabilă pe care d-sa a publicat-o sub pseudonimul de Agricola, în care spune multe lucruri foarte adevărate, şi enunţă puncte de vederi pe cari şi eu, în parte, le împărtăşesc, d-sa vine la concluziunea următoare:

Trebue să înlesnim pe locuitori la cumpărarea imobilelor cari sunt scoase în vânzare, prin aceea că-i constituim în cete, că formăm dintr'înşii o persoană morală, pentrucă altfel ne împiedicăm de dispoziţiunile procedurii noastre civile, care face formalităţile de îndeplinit, în caz de urmăririe, cu desăvârşire prea grele.

Aceasta mi se pare că trece peste scopul urmărit, peste nevoia cel puţin anunţată.

În adevăr, de ce se ocupă procedura civilă în art. 74 şi 514, a căror modificare se cere? Se ocupă de modul cum trebuesc chemate în justiţie sau urmărite persoane foarte numeroase cari ar aveà acelaşi raport juridic cu creditorul sau proprietarul vânzator; atât şi nimic mai mult. Pentru aceasta există — nu la noi, dar în alte proceduri — o formă, o instituţiune anume procesuală, care permite comassarea oarecum a mai multor indivizi cari au unul şi acelaş interes într'o afacere, una şi aceeaş relaţiune de drept cu partea cealaltă, pentru un anumit scop; e aceea ce se numeşte în drept un *litis consortium*, adică o grupare a unui număr de împricinaţi cari au această dispoziţie în legea germană; dar atât şi nimic mai mult; în asemenea situaţie toţi cei interesaţi, cum ar fi la noi o obşte, sunt puşi să-şi aleagă reprezentaţi şi procedura germană merge până acolo că, atunci când obştiile nu se înţeleg asupra reprezentanţilor de ales, justiţia intervine şi alege pe aceşti reprezentanţi, şi aceasta fără drept de apel şi de recurs, o asemenea procedură înlătură, prin urmare, dificultăţile ce rezultă din mulţimea oamenilor ce ar trebuì citaţi, pentrucă în loc să se citeze individual, se citează prin reprezentanţii lor.

Dar nu s'a gândit nimeni ca din o asemenea grupare de oameni să facă o persoană morală.

Dacă ajungem la fomarea unei persoane morale, atunci, d-lor, sunt o mulţime de alte consideraţiuni cari trebue a se aveà în vedere, şi din acest punct de vedere dispoziţiunile propuse de d-l Protopopescu, prin acest proiect de lege, nu sunt suficiente şi nu salvgardează îndestul interesele oamenilor în favoarea cărora se pretinde că se face această lege.

In adevăr, această lege trebuià mai întâiu să concretizeze în mod clar modul în care se formează aceste persoane morale şi condiţiunile ce se cer pentru formarea lor.

Toate acestea legea d-lui Protopopescu nu le arată, le zice

numai atât: un număr de locuitori, oricare ar fi acest număr, care ar voì în comun să cumpere sau să arendeze o moşie dela un proprietar, se consideră ca obşte.

Cum însă se vor înjghebà aceste obştii, cum se vor regulà drepturile cetaşilor între dânşii, despre toate acestea nu se spune nimic în legea d-lui Protopopescu.

Că luăm date de o mare importanţă, mai cu seamă pentru locuitorii cari vor formà aceste obştii, veţi convenì, cred.

Legea d-lui Protopopescu nu numai că nu prevede nimic în privinţa modului formării acestor grupări de oameni, ci admite ca un fapt existent *a priori* aceste obştii.

In ceea ce priveşte condiţiunile în cari aceste persoane morale sunt chemate a funcţionà în vieaţa practică, ele sunt arătate prin lege într'un aşà mod, că salvgardează foarte bine drepturile acelora cari vor aveà a face cu aceste obştii, dar nu salvgardează de loc drepturile acelora cari formează obştea.

Mai întâiu, naşte o nedumerire.

Mai întâiu, n'ar fi o nedumerire la prima vedere când aceste grupuri de oameni, în loc să fie târîte ca parte pasivă într'un conflict între dânşii şi persoanele cu cari ei intră în negoţ, ar aveà interes să fie parte activă? Tot ca obşte vor fi consideraţi sau vor fi chemaţi numai individualmente ca să-şi exerciteze drepturile lor?

In această privinţă proiectul de lege este laconic. Dar încă cevà: se poate întâmplà că ori ar fi ei parte activă, ori pasivă, nu toţi din obşte să aibă un interes anume determinat, şi să vă citez un exemplu pentru ca să înţelegeţi aceasta mai bine.

Un proprietar a vândut jumătate din moşia lui la o obşte astfel constituită şi acei oameni s'au împărţit între dânşii, se poate chiar prin însuşi actul de vânzare, ceea ce este posibil, căci este prevăzut în lege; s'a făcut împărţeala şi fiecare stăpâneşte în mod individual o bucăţică din moşia astfel cumpărată; se naşte însă între restul proprietăţii şi bucăţelele acestea o chestiune oarecare de drept, asupra hotarelor, etc. (multe procese se pot întâmplà între vecini); cum se va regulà atunci? Individual sau ca obşte? Nu se spune! După legea d-lui Protopopescu rezultă că vânzătorul, în toate daraverile lui faţă cu dânşii, are drept să considere ca parte adversă pe obşte; prin urmare, iată un proces cu totul individual, care s'ar puteà naşte şi care n'are nimic a face cu interesele generale ale co-

munității, în care însă ea este pusă în cauză și în care sunt făcuți toți răspunzători și târîți înaintea justiției prin o procedură de multe ori foarte costisitoare, pentru o chestiune care în definitiv nu-i privește pe dânșii și care nu are nici un interes pentru dânșii. Tot asemenea, d-lor, se va întâmplà și cu multe alte lucruri, asupra cărora nu pot să insist și este destul să semnalez că nu este îndestulător să creăm o persoană colectivă și că trebue, când facem o excepțiune la dreptul comun, să intrăm în toate amănuntele pe cari funcționarea ei le face necesare. Dar, d-lor, ni se va zice, poate: dar acestea sunt chestiuni mici de detaliu, pe cari le putem lăsà la voia întâmplării, pentrucă cei interesați vor ști cum să se descurce.

D-l *P. Grădișteanu:* Iertați-mă că vă întrerup, dar este prevăzut în lege cazul.

D-l *T. Rosetti:* Imi veți arătà unde.

D-l *P. Grădișteanu:* Se zice: „în raporturile dintre ei și terțele persoane nu există obște cu...

D-l *T. Rosetti:* Foarte bine. Regula e că în relațiunile dintre dânșii obște nu există, se regulează după dreptul comun; în relațiunile cu terțiile persoane obștea iarăș nu există, dar în relațiunile cu aceia cu cari sunt legați, obștea există.

Prin urmare, inconvenientul ce am semnalat e că un individ din obște, având un interes personal cu una din acele persoane, vânzător sau creditor ipotecar, pune în cauză întreaga obște. Acesta e inconvenientul ce voiam să semnalez.

Dar, d-lor, vin la un alt punct mai important, și acesta e scopul solidarității și comunității de interese care nu e numai lăsat liberului arbitru al părților și înțelegerii contractuale între dânșii, dar care e creată pentru toate cazurile prin lege și înțelegeți că obștea poate să facă, ca orice altă persoană individuală sau morală, tot felul de transacțiuni și tot felul de puneri la cale în privința cumpărării ce ar vrea să facă; se poată să stipuleze solidaritate între dânșii. Poate să fie o vânzare făcută în loturi anume determinate; poate să fie o vânzare făcută numai *en bloc*. In cazurile unde vânzarea a fost făcută în loturi anume determinate, interesul de solidaritate poate să existe și acolo, dar poate și să nu existe. După lege, cumpărătorii formând obștea, vor fi totdeauna considerați casolidari.

Așà e?

O voce: Nu.

D-l *T. Rosetti:* Dar, oricum, să creează o personalitate juridică, obştea care are să trăească în relaţiuni cu creditorii ipotecari sau cu vânzătorul, dacă a vândut în rate cu termene, ani îndelungaţi. Şi tot timpul acesta, ieşirea din indiviziune şi desrobirea fiecăruia devine imposibilă. Este lovită chiar partea ce a cumpărat-o un ţăran, şi în virtutea acestei legi, de o măsură de inalienabilitate relativă, pentrucă se pronunţă faţă cu cumpărătorii sau cu vânzătorul absoluta nevalabilitate a oricărei transacţiuni ar fi făcut acel individ cu părticica lui. Dacă e vorba de o obşte în sensul cum sunt desvoltate obştiile răzăşeşti la noi, ceata de moşneni, nu înţeleg dispoziţia aceasta şi nici interesul ei. Pentrucă, d-lor, un moşnean cumpără sau vinde o parte din drepturile lui individuale cari le are asupra moşiei, acela care a cumpărat devine moşnean, şi e răspunzător; răspunde cu dreptul acela care îl aveà părticica lui ipso facto prin faptul că e succesorul aceluia care i-a vândut.

Părticica lui rămâne afectată cu toate drepturile rezultând din actul de vânzare pe care îl are încheiat.

Vedeţi dar, d-lor, că legea aceasta, aşà cum este făcută, a avut în vedere, în adevăr, interesele celor cari vând, dar nu a avut în vedere şi interesele celor cari cumpără.

Şi dacă ar fi vorba, d-lor, numai de trecerea din mâinile Creditului funciar în mâna unor săteni a cutărei ori cutărei moşii, lucrul în sine n'ar aveà o importanţă, pentrucă ar rămâneà limitat la un număr de 50—60 moşii; dar nu aceasta este ţelul adevărat al legii.

Dacă ne întoarcem şi consultăm care a fost gândul intim al d-lui Tache Protopopescu, când a conceput acest proiect de lege, vedem că:

Intâiu, d-sa s'a gândit la lichidarea moşiilor cari interesează în primul loc pe Creditul funciar, şi al doilea, d-sa s'a gândit şi la dorul general obştesc din ţară de a cumpără imobile în unire cu acela al multor proprietari cari doresc să-şi vândă imobilele lor mai bine ca în piaţa obişnuită. Şi acest gând în ochii d-lui Protopopescu a luat aspectul unei adevărate reforme adânci sociale. Că acesta a fost gândul d-lui Protopopescu, o probează dictonul latin tipărit pe broşura d-sale: *„in hoc signo vinces: prin acest semn ai să birueşti“:* ceea ce ne indică din partea d-sale credinţa unei adânci transformări ce are să se producă în proprietatea noas-

tră rurală; că, prin urmare, lucrul acesta n'are să fie limitat la un număr oarecare de moşii, ce s'ar vinde prin sau sub controlul cel puţin al unei instituţiuni puternice, cum e aceea a Creditului funciar, a unei instituţiuni, aşà dar, în care putem să avem toată credinţa şi toată încrederea că va aveà totdeauna în vedere ca, în tranzacţiunile diferite cari se vor întâmplà, să salvgardeze toate interesele tuturor acelora cu cari intră în relaţiuni; că acest lucru se va produce pe o scară largă, ca o procedură obştească pentru a satisface toate dorinţele de cumpărare şi toate dorinţele de vânzare ce s'ar ivì.

Eu nu cred, însă, că s'ar puteà da o mai mare extensiune acestui lucru, şi cred că lucrul acesta nu devine posibil, cel puţin pe calea indicată în legea d-lui Protoposcu.

Această extensiune nu e posibilă, nu poate devenì practică şi nu poate luà mărimea pe care o indică broşura d-lui Protopopescu, pentru un motiv foarte simplu, pentrucă rareori, mai niciodată, locuitorii cari sunt doritori de a cumpărà moşii nu pot aveà capitalul necesar, pentru ca, chiar cu ajutorul Creditului funciar, să poată ajunge la cumpărarea dorită, adică din jumătate din preţul moşiei; şi al doilea pentrucă, dacă este vorba ca să se găsească restul de capital de care ei n'ar dispune de aiurea, este vorba de o operaţiune care iea o întindere colosală. Este fără îndoeală că nimeni nu poate plătì un pogon de pământ, ceea ce îl poate plătì ţăranul; nu îl poate plătì, pentrucă oricare ar fi modul de exploatare pe care l'ar întrebuinţà, acea exploatare pentru proprietar sau arendaş comportă cheltueli, pe cari ţăranul nu le are; cheltueala muncii pe care altul trebue să o plătească, nu există pentru ţăran; cheltuelile de administraţiune, supraveghere şi fel de fel de angarale, cari apasă asupra unei exploataţiuni, pentru ţărani nu există; de aceea pentru dânsul pământul are în realitate o valoare poate mai mare decât pentru oricare altul. Este dar evident, că locuitorii de pe un loc se vor silì să intre pe această cale, şi să cumpere pământ, proprietarul, pe de altă parte, ştiind foarte bine că nimeni nu îi va puteà da preţul pe care i-l dau locuitorii, va dorì şi el această soluţiune, şi astfel vor fi dorinţe de cumpărare şi vânzare pentru sume despre cari nici nu putem visà astăzi.

Intrebarea însă este, cine să procure acele sume, de unde să le iea? In broşura d-lui Protopopescu am văzut că idealul d-sale

în această privință ar fi recurgerea la Credit, și d-sa zice în acea broșură, că fără de temere se poate avansà locuitorului dator, căci este cel mai solvabil debitor în ceea ce privește îndeplinirea obligațiunilor sale, și că le îndeplinește cu scrupulozitate, încât fără pic de grijă îi putem acordà până la 80 la sută din valoarea imobilului.

După acest mod de a vedeà, aceasta ar fi încă un îndemn din cele mai puternice pentru a atrage pe această cale tocmai acea parte de locuitori pe care însuși d-l Protopopescu, într'o altă parte a broșurii sale, găsește bine a o eliminà, adică acea parte care nu dispune de mijloace îndestulătoare, și nu are interese destul de serioase pentru a cumpărà moșii; pentrucă altcevà este cu acela care trebue să se gândească că a pus un capital de 30 sau 40 la sută, și cu acela care are pus puțin de tot; căci cu cât capitalul este mai mare, cu atât mai mare este și interesul cumpărătorului de a face toate cu chibzuință, atât în ceea ce privește operațiunea în sine, cât și alegerea persoanelor cu cari se va asocià pentru a face o asemenea operațiune.

Vedeți dar, d-lor, că pe această cale este imposibilă realizarea ideii, dar că se urmăresc totuș idei de acestea n'am nici o îndoeală, pentrucă cunosc sentimentele, cunosc pornirea care a dat loc la această îndrumare.

Deci, d-lor, ce se va întâmplà? Le vine în ajutor Creditul funciar.

Se vor angajà sutimi de moșii. Pe această cale un curent puternic se va fi stabilit. Vom revenì la ceea ce d-l Protopopescu însuși recunoaște ca singur mijloc de realizare, la vederile sale. Vom venì la o instituțiune, fie privată, fie făcută de Stat, care să iea în mână daravera aceasta.

Vom venì la mult dorita de moldoveni Cassă rurală, adică vom venì la aceea ca în daraveri să intervină atotputernicul Stat între locuitori și proprietari, să vină ca acel deus ex machina, care noi Românii ne-am deprins să-l considerăm.

D-lor, acest mijloc este foarte pericolos, și fără a insistà asupra pericolului social care l-ar puteà introduce deșteptarea a atâtor pofte și putința realizării lor de către Stat, mă voiu ocupà numai cu chestiuni curat materiale, cu chestiuni financiare, pe cari le-ar atrage după sine o asemenea instituțiune.

Este adevărat că d-l Protopopescu spune în broşura sa că Cassa rurală este o instituţiune numai garantată de Stat, care va emite hârtii, pe cari Statul le va garantà.

A garantà operaţiuni de sute de milioane, este a angajà creditul.

Nu credem că suntem în acea poziţiune, încât Statul să mai poată luà alte sarcini asupra lui, pe lângă cele cari, din nenorocire, dejà le are.

Dar, d-lor, mi se va zice: trebuinţa aceasta mare trebue îndestulată într'un mod oarecare. Sunt cu desăvârşire de acord cu d-voastră, dar nu pe această cale şi nu astăzi.

O asemenea regulare dă loc la atâtea greutăţi economice, culturale, la atâtea greutăţi de tot felul, încât un complex cu mult mai mare de dispoziţiuni este necesar spre a ajunge la rezolvarea tuturor greutăţilor.

Mai întâiu de toate, trebue să ne dăm cont de ce voim; voim să facem o proprietate ţărănească comună, sau voim să facem o proprietate ţărănească individuală, sau dacă admitem că se poate ca comunitatea să existe ca o stare transitorie, trebue să prevedem un mod de a ieşì, după un termen dat, din această situaţiune transitorie, din această situaţiune de comunitate, care este, cum am spus, pernicioasă din toate punctele de vedere.

Cred că cel dintâiu lucru ce s'ar puteà face e ca să creăm o instituţiune care să faciliteze celor interesaţi lucrările pregătitoare, fără cari, cum v'am spus dela început, o asemenea operaţiune nu poate conduce la rezultatele dorite. D-lor, eu nu spun nimic nou acì, asemenea instituţiuni există în alte părţi, există chiar în Galiţia institutiuni cari au de scop înslesnirea parcelării în loturi. Prin urmare, în sensul acesta ar fi de încercat cevà, în sensul acesta ar trebuì ca o matură chibzuinţă să indice care ar puteà fi organul care să poată face lucrul acesta. Creditul funciar e destul de puternic ca, chiar dacă el ar fi să vândă oarecari moşìi, să facă el singur încercarea să le parceleze, dar toată lumea nu o poate face; ar fi necesar să se creeze un organ care să se însărcineze cu facerea acestui lucru.

Valoarea mai mare a unei moşìi parcelate faţă cu una neparcelată ar lăsà uşor o margine cu care cheltuelile necesare să se poată efectuà, şi transacţiunile de felul acesta ar aveà o bază sănătoasă.

Acum, d-lor, revenind iar la proiectut d-lui Protopopescu, să-mi daţi voie să vă atrag atenţiunea asupra unei dispoziţiuni din lege, care mi se pare mai ales prejudiciabilă, eventual periculoasă, pentru interesele ţăranilor pe cari voim să-i înlesnim. E vorba de reprezentaţiunea obştei. Cum se formează ea, cari sunt modalităţile în cari iea naştere, nu e prevăzut aici. Dar e prevăzut că, de câte ori o asemenea obşte cumpără o moşie dela cineva şi rămâne datoare ca preţ, ori că cumpără o moşie ipotecată, trebue să aibă reprezentaţiune şi să stipulează cum anume să se constitue o asemenea reprezentaţiune. Judecătorul de pace în circumscripţiunea căruia se află imobilul în chestiune e chemat a se întrunì într'o zi determinată, pentru a-şi alege reprezentaţiunea.

Citaţiunea aceasta a judecătorului se face de către portărel şi se trimite primarului, care în urmă face publicaţiunea şi deşteaptă pe cetaşi de ziua şi locul unde acea întrunire va aveà locul, şi scopul ei. Aceeaş procedură e prevăzută şi în cazul când o obşte e dejà existentă, tot în modul acesta se dă de ştire obştei.

Eu nu vorbesc aici nici dintr'un spirit de opunere sistematică, nici pentrucă sunt prea pesimist, ci vorbesc după oarecare experienţă care am făcut-o şi eu, fie ca judecător, fie ca administrator.

Am avut exemple, în vieaţa mea de judecător, în cari ţăranii, chemaţi ca obşte într'un proces, au fost judecaţi şi condamnaţi de toate instanţele, îndeplinindu-se toate formalităţile legale, fără ca însă vreunul din ţăranii ce formau această obşte să fi ştiut măcar că a existat un asemenea proces.

Pe când eram la Casaţie, am văzut o asemenea hotărîre monstruoasă care, din punct de vedere al legalităţii procedurii, nu puteà da loc la nici o obiecţiune, şi realitatea faptelor erà că aceşti nenorociţi locuitori habar nu aveau măcar că există vreo condamnare în contra lor şi ei nu s'au trezit decât atunci când au venit să le vândă şi cenuşa din vastră.

Aceasta v'arată un lucru, că persoanele cari sunt chemate a înmânà asemenea citaţii, nu sunt îndestul de sigure ca să le poţi încredinţà interese de multe ori foarte importante.

Nu totdeauna se vor găsì locuitorii faţă în faţă cu Creditul funciar, se pot găsì şi faţă cu proprietari, cari după ce şi-au vândut moşia şi au încassat o parte bună din preţ, vor găsì mijloace să-şi reià moşia înapoi.

Este în procedura civilă, așà cum a făcut-o d-l Dissescu, în privința citării obștiilor, o măsură tutelară, se zice acolo că portărelul va merge în persoană și va stărui pentru a încunoștință el însuși pe locuitorii citați în judecată; o asemenea măsură tutelară este înlăturată prin proiectul d-lui Protopopescu, nu știu pentru ce, în acest proiect se spune că citațiunile se vor face fără concursul portărelului, ci numai de primar singur.

Cu toții, d-lor, suntem de acord ca să se facă înlesniri locuitorilor cari au mijloace ca să cumpere moșiile acelor proprietari cari sunt dispuși a le vinde, dispozițiunile însă, cari se prevăd în acest proiect de lege pentru acest scop, nu sunt menite a da roade satisfăcătoare. Mai înainte de toate, este cu totul altceva idea care rezultă dintr'o lege rațională de împărțire a unei proprietăți mari în proprietăți mici și idea de a creà în sânul populațiunii noastre asemenea comunități. Operațiunea dela 64 n'a fost, în spiritul legiuitorului de atunci și în realitatea lucrurilor, o împroprietărire, ci a fost recunoașterea unei stări de lucruri și deosebirea unor drepturi de proprietate în sensul individualizării proprietăților. Nu este nimic de zis în privința faptului ca proprietarii să-și poată vinde moșiile cum vor voi. Nu trebue însă să lăsăm să se nască idea între locuitori, că atunci când o moșie este de vânzare, ei au un drept asupra ei.

Este periculos a pune această chestiune pe o cale de felul acesta, care ar transformà o chestiune de desvoltare economică firească în o chestiune de agitațiune socială.

D-l *D. A. Sturdza, Președintele Consiliului:* D-lor senatori, pentru a lămurì bine chestiunea legii în discuțiune, trebue să ne dăm seama de obârșia ei.

Toate observațiunile pe cari legiștii noștri din Cameră și Senat le-au făcut asupra legii, au fără îndoeală importanța lor; dar se uită că legea aceasta este mai ales o lege socială și economică.

Cum a venit această legea dinaintea noastră? Ea a ieșit dintr'o necesitate practică și necontestabilă. Obârșia ei o are Creditul funciar rural și știm cu toții că acolo a fost ea alcătuită și trebue, prin urmare, să ne reamintim organizarea acestei mari instituțiuni.

Voiu spune dela început, că nu numai nu e nevoie de a se schimbà legea Creditului funciar, ci ea nu se poate schimbà numai

după vrerea Guvernului sau a Parlamentului. Legea Creditul funciar constitue un contract între proprietarii asociaţi şi Statul, şi în acest contract e stipulat, în mod formal, că precum proprietarii asociaţi nu-l pot schimbà după voinţa sau dorinţa lor, nici Statul nu poate impune o schimbare, pe care proprietarii asociaţi nu ar primì-o. Pentru a schimbà legea Creditului funciar trebue să fie o comună înţelegere între cele două părţi. Am zis însă, că nici nu se simte nevoia de a o schimbà, mai ales nu se simte nevoia de a îngreuià vânzările proprietăţilor cu rate întârziate. Aceasta ar fi a încurajà la neplata ratelor şi a face funcţionarea Creditului funciar imposibilă.

Legea Creditului funciar nu are nici un fel de limită privitoare la împrumutări. Ea poate împrumutà şi pe proprietarii mari, şi pe cei mijlocii, şi pe cei mici. Cel mai mare proprietar din România poate să se împrumute, după cum se poate împrumutà şi cel mai mic proprietar. De asemenea, legea Creditului funciar admite în mod expres că proprietăţile în devălmăşie pot şi ele să se împrumute, întru cât proprietarii devălmaşi sunt toţi de acord şi se înţeleg în această privinţă. Prin urmare, şi ţăranii pot, fiind în devălmăşie, să ipoteceze moşia lor la Creditul funciar. Se mai întâmplă că un proprietar mare, cu moşia ipotecată la Creditul funciar, moare şi lasă mai mulţi moştenitori, cari devin devălmaşi pe moşia fostă a unui singur proprietar.

Nu se prevede însă nicăeri în această lege că devălmăşia e admisă numai pentru proprietari mari, iar nu şi pentru cei mici; şi cred că nimeni nu va susţineà, că ţăranul e exclus dela dreptul de a aveà o proprietate.

Dacă legea Creditului funciar a fost astfel organizată pentru toţi proprietarii ţerii fără osebire, şi dacă ea prin natura lucrurilor a dat mai ales proprietarilor mari avantagii însemnate, drept ar fi ca ţăranii să fie excluşi dela binefacerile acestei legi? Iată partea socială a proiectului de lege astăzi în discuţiune.

In ce mod sunt ţăranii excluşi dela binefacerile acestei legi? Şi excluşi astfel, încât dificultăţile se măresc pe fiecare zi, încât pe când o moşie mare ipotecată la Creditul funciar se poate vinde cu uşurinţă la un proprietar mare sau unui capitalist mare, ea nu poate fi vândută la ţărani decât cu mare greutate, chiar când vân-

zătorul şi cumpărătorii ar află transacţiunea foarte folositoare pentru ei.

In asemenea chestiuni nu cred că e bine să creăm dificultăţi imaginare, despicând un fir de păr în zece. Cu această metodă nu numai că am sta pe loc, dar am da înapoi.

Diferitele situaţiuni ce există în diferitele părţi ale ţerii sunt multiple, şi greu ar fi ca cele de astăzi să se cunoască în toată întregimea lor; mai greu încă cele de mâni. Şi cine dintre noi ar puteà spune că cunoaşte stările de lucruri răspândite în întreg regatul? Noi, cei din Moldova, cunoaştem relaţiunile de acolo; dar sunt puţini cei din Muntenia, cari cunosc relaţiunile din Moldova. Aşà se întâmplă şi vice-versa. Ar trebuì, pentru a lămurì toate cazurile, o anchetă minuţioasă. Dar până atunci ce facem cu cei nevoiaşi?

Există proprietari cari doresc să-şi vândă moşiile lor? Cert că da. In faţa proprietarilor cu moşii mari, există destui cumpărători cari vor să le cumpere? Nu. Şi mai mult încă. Toţi cumpărătorii aleargă spre moşii cari sunt cu pământuri bune, bine situate lângă calea ferată. Moşiile depărtate de calea ferată, cu greu găsesc cumpărători, oricât de bune ar fi pământurile lor. Atunci ce trebue noi să facem?

Să lăsăm ca proprietarii aceia să-şi piardă averea şi să-i mai asvârlim cu deasila în mâna societăţilor de asigurare, după cum s'a întâmplat şi după cum se mai întâmplă.

Apoi societăţile de asigurare au o altă grea chestiune din dosul lor. Ele sunt societăţi de acţionari. Şi aşà fiind, se naşte întrebarea: este bine, este în interesul ţerii, din punctul de vedere naţional, ca societatea de asigurare internaţională să cumpere moşii, ocolind astfel art. 7 din Constituţiune?! (Aplauze).

Eu cred că nu este bine acest lucru.

Mai sunt şi alte multe neajunsuri, nedeslegate încă de noi, fiindcă nu ne-am ocupat încă de aceste chestiuni sociale şi economice, preocupaţi până acum de alte chestiuni mai urgente la ordinea zilei. Acele chestiuni urgente rezolvite, astăzi intră la ordinea zilei, de urgenţă, acele sociale şi economice, cu sau fără voia noastră. Bine este să ne astupăm vederile şi auzul? Nu cred. Bine este să închidem uşa ţăranilor noştri de a cumpărà moşii şi să lăsăm acest drept societăţilor de asigurare în contra Constituţiunii, şi, prin ur-

mare, în mod ilegal?! De sigur că nu, şi cert este că ar fi mai bine să ridicăm stavilele materiale ce se opun, ca Creditul funciar rural să ajute pe proprietari în mod mai eficace şi să dea ajutor şi ţăranilor, atunci când este posibilitate de a-i ajutà. Proprietarii ar puteà scăpà o bucată din întregul ce ei nu mai pot deţineà, şi ţăranii neproprietari încă ar aveà putinţă de a cumpărà proprietăţi, cu uşurinţe de plată şi dobânzi, precum o fac proprietarii mari.

Societăţile de asigurare, ale cărora acţionari sunt în cea mai mare parte străini, posedă astăzi proprietăţi a căror valoare trece 30 milioane lei. Aceste societăţi posedă adevărate latifundii!... Şi aceasta este un lucru rău şi periculos pentru starea noastră economică.

De ce, dar, Creditul funciar să se sfiască de a venì în ajutorul ţăranilor precum vine în ajutorul proprietarilor mari?

Proprietarul unei moşii valorând 200.000 lei, o are ipotecată la Credit pentru 100.000 lei. Capitaluri nefiind astăzi cu îndestulare disponibile şi aplecate a fi fundate în moşii, proprietarul mai uşor ar aflà ţărani să-i cumpere moşia, rămânându-i pentru alte nevoi o sumă certă şi disponibilă, şi nemai având îngrijirile unei datorii, de care cu greutate numai se poate liberà. Iar ţăranii găsesc şi ei o uşurare la Credit prin dobânzi, anuităţi cu lung termen şi lipsă de intermediari.

Iată, d-lor, din ce nevoi a ieşit proiectul de lege care se află în discuţiune.

Un împrumut făcut la Creditul funciar de o sută de ţărani, e foarte greu de condus în starea de lucruri de astăzi, mai ales în cazurile de neplată a anuităţilor. Pentru a uşurà situaţiunea, proiectul de lege prevede că ţăranii se vor strânge în obşte pentru a nu da loc la neînţelegeri serioase şi la nesiguranţa proprietăţilor, dăunătoare creditului particular şi creditului ţerii. Fiecare înţelege cum că şi procedura se poate îndeplinì cu mult mai mare uşurinţă cu obştea sătească decât cu o sută de săteni.

Nevoia acestei legi s'a simţit de mult, chiar din primii ani ai funcţionării Creditului, şi, cu toate acestea, de abià astăzi ea a venit dinaintea Parlamentului. Ea are de scop uşurarea situaţiunii şi a proprietăţii celei mari şi a celei mici, precum şi asigurarea Creditului funciar cu garanţii suficiente, cari să nu-l înfunde în procese nesfârşite şi a slăbì această instituţiune atât de folositoare.

Cum se poate zice că aceasta este un lucru rău? Văd că unii, şi tocmai acei cari se tem pe nedrept de această lege, cer să-i fie lărgite limitele ei. Eu cred din contră, că este bine ca acestea să rămână mai restrânse, cum s'a prevăzut în proiectul în discuţiune.

D-l Rosetti s'a ridicat în contra proprietăţii care rămâne în indiviziune, pe când cerinţa modernă este ca proprietatea mare ori mică să fie individuală. Aşà este. N'am nimic de obiectat în contra celor zise de d-l Rosetti. Dar să examinăm cum stă această chestiune. Mai cu seamă în Muntenia există astăzi proprietatea mare în indiviziune. Moşii mari şi nelocuite au fost şi sunt încă în mâna unui singur proprietar. Moştenitorii n'aveau nici un interes să le împartă, şi astfel au trecut în proprietate neindividă. Obiceiul e aşà de înrădăcinat, încât sunt cazuri, că experţi şi tribunale pretind că proprietăţi de zecimi de mii de pogoane trebuc să rămână în devălmăşie, căci nu se pot împărţì. Aceasta fără îndoeală e cea mai mare absurditate, dar cu toate acestea e fapt real, produs al obiceiurilor contrarii rostului timpului în care trăim.

Acest rost al timpului a aflat în Creditul funciar un organ. In regat, multe proprietăţi mari nu sunt încă bine individualizate; ele nu au hotărnicii, stau oarecum în aer. Când vine un proprietar mare, cu cerere de împrumutare la Creditul funciar, ce se întâmplă? I se cer, mai întâiu, actele de proprietate. Dacă acestea au metehne legale, şi aceasta se întâmplă foarte des, Creditul le îndreptează, pentru ca proprietatea să fie bine aşezată şi necontestată. Pe urmă se cer hărţile şi hotărnicia moşiei. N'are proprietarul hotărnicie. Aceasta se întâmplă iarăş îndestul de des. Ce este de făcut? Creditul funciar este în drept să respingă cererea nefiind proprietate bine definită. Insă din respingerea împrumutului s'ar puteà naşte ruina proprietarului şi aceasta ar fi un act aspru şi în contra scopului Creditului funciar de a venì în ajutorul proprietarilor.

Ce a făcut Creditul funciar? El a introdus în contractul de împrumutare o stipulaţiune care îndatorează pe proprietar ca până în doi sau trei ani să-şi hotărnicească moşia, prevăzându-se măsuri pentru ca clauza să se execute. Dacă sunt oarecari îndoeli asupra întinderii moşiei, se acordă un împrumut mai mic. Astfel Creditul funciar este asigurat şi proprietarul a fost ajutorat.

Dăcă acest ajutor se dă proprietarilor mari, întreb de ce să nu se dea şi sătenilor, când se prezentă obştea sătească să cumpere

sau să ipoteceze o proprietate. Se va stipulà în contract că proprietatea nu numai se cumperă sau se ipotecează de Ion, de Gheorghe şi de Vasile, ci totdeodată că Ion are 5 pogoane, Gheorghe 10 şi Vasile 15 pogoane. Se va mai stipulà obligaţiunea ca hotărnicia şi delimitarea interioară a moşiei să se desăvârşească până în doi sau trei ani. Se va mai stipulà spre asigurarea Creditului şi spre asigurarea ţăranilor, să nu intre, precum adesea s'a întâmplat, în mâini de ingineri vântură-ţară şi vântură-bani, ca această hotărnicie şi delimitare interioară să se facă prin îngrijirea Creditului funciar.

Se poate oare face în contra acestor măsuri vreo obiecţiune serioasă? Şi oare aceste măsuri nu sunt pe cât de simple, pe atât de uşor de îndeplinit? Şi să nu avem încredere deplină şi nelimitată chiar în instituţiunea Creditul funciar, care reprezentă astăzi, prin desvoltarea ce a luat, creditul a întregii proprietăţi rurale a regatului? Să nu avem noi toţi încredere deplină şi ilimitată în conducerea acestei mari instituţiuni naţionale, care a dat un ajutor puternic proprietăţii mari, mai ales în două grele timpuri — ale răsboiului şi ale secetei celei mari! De nu ar fi fost Creditul funciar, se nimicià cea mai mare parte a proprietarilor mari în mod iremediabil.

Dar s'a mai zis că Creditul funciar ar fi pentru ţărani ca o tutelă. Eu zic: aşà este; însă o tutelă instituită de înşişi ţăranii, şi o tutelă care s'a dovedit bună pentru proprietari mari, şi va fi mai bună pentru ţărani.

D-l Rosetti a zis un mare adevăr: că dorinţa fiecărui sătean este de a aveà o bucată de pământ. Aceasta aşà este, şi e natural. Dar de ce să ferecăm această dorinţă astfel, ca ea să nu poată fi satisfăcută în mod tot atât de legitim şi de pacinic, ca dorinţa unui capitalist, care ar vrea să-şi asigure capitalul său într'o moşie? De ce să ridicăm stavile factice, ca numai cu mari greutăţi şi în cele mai puţine cazuri, dorinţa şi nevoia ţăranului să devină realitate?

Cum stă cu solidaritatea ţărănească? Stă întocmai ca şi cu solidaritatea proprietarul mare cu moşia în indiviziune. Legea Creditului funciar nu face distincţiune între ţăran şi proprietarul mare. Cu ce drept am face noi această distincţiune, şi chiar de ar existà, de ce nu am ridicà-o? Ce interes avem, mari şi mici, să apăsăm pe ţărani? Folositor ar fi să apăsăm pe proprietarii mari? Aceasta

nu s'a făcut până acum în regat şi am convingerea că nu se va face nici în viitor.

Dar cum stă cu practica. La Creditul funciar sunt ipotecate mai multe proprietăţi ţărăneşti, în majoritate moşii vândute de proprietarii mari ţăranilor. Intrebaţi cum stau aceşti ţărani în faţa Creditului? Veţi aflà că sunt foarte exacţi la plata anuităţilor şi nu au căutat niciodată căi lăturalnice şi neoneste ca să se sustragă dela datoria lor.

Schimbarea legii Creditului funciar, propusă de d-l Lahovari, în sens de a îngreuià executarea anuităţilor, ar fi, precum am zis, ruina proprietarilor, pentrucă ar slăbì siguranţa şi soliditatea instituţiunii însăşi.

Ce este Creditul funciar? Intermediarul între capitalişti şi proprietari. Proprietarul, prin acest intermediar, se poate împrumutà pe termen lung şi cu dobânzi reduse, pentrucă intermediarul asigură pe capitalist, că proprietatea e sigură în acte, întindere şi valoare, că procentele i se vor plătì la zi hotărîtă, şi că atunci când are nevoie de capitalul său, n'are decât a vinde scrisul funciar, ceea ce se face cu cea mai mare uşurinţă. Mai are capitalistul şi alt avantaj mare, solidaritatea tuturor proprietarilor asociaţi sau cum zice Românul: „unul pentru toţi şi toţi pentru unul". Nu puţin este şi faptul că n'are nevoie de procese, nici pentru procent, nici pentru capital. De aceea însă se cere ca ratele datorite de împrumutaţi să fie ele plătite la zi. Şi cum să nu fie plătite regulat, când la Credit se împrumută astăzi proprietarul cu 5 la sută pe termen lung, pe când pe piaţă de abià găseşte banii cu 8 la sută.

Tot aşà are să fie şi cu solidaritatea ţărănească. Când vor ieşì ţăranii din indiviziune, ce va fi atunci? Consiliul de administraţiune al Creditului, care atâtea dificultăţi a deslegat, va deslegà, sunt sigur, şi această chestiune.

Dar s'ar puteà prevedeà toate cazurile prezente şi viitoare, chiar după o cercetare mai lungă şi mai minuţioasă a proiectului? Eu nu cred aceasta, pentrucă ceea ce noi cunoaştem mai puţin, este starea socială şi economică a agriculturii mari şi mici. Fiecare din noi va venì cu ideile şi obiecţiunile sale, culese într'un cerc restrâns, şi nu am ajunge la nici o înţelegere, nici la o formulare mai bună a diferitelor cazuri, nici am fi siguri că am cuprins în formulele aflate toate cazurile.

La examinarea fiecărei transacţiuni, consiliul de administraţie al Creditului funciar va cercetà, va lămurì chestiunile, şi ceea ce se va lămurì în privinţa aceasta, are să fie scris în contractul de împrumut. Aceasta s'a mai întâmplat la Creditul funciar şi consiliul de administraţie a căpătat o mare experienţă în această privire.

Când s'a ipotecat la Creditul funciar moşia Solonţu, a căreia bogăţie constă mai ales în minele de petrol, s'a înscris în contractul de împrumutare o clauză specială pentru a lămurì chestiunea petrolului.

Cazuistica produce confuziune; căci intrând în toate amănuntele ce se pot şi nu se pot întâmplà, ea ne depărtează şi de principiile fundamentale cari trebue să ne conducă, şi de realitate, şi de scopul de atins.

S'a vorbit despre procesele pe cari le pierd, ori le câştigă moşnenii, şi de greutăţile, adesea de imposibilităţile ce întâmpină executarea sentinţelor judecătoreşti. Se uită mai cu desăvârşire, că natura acestor procese sunt hotărnicii, delimitări, cari pot să fie complicate şi chiar neînţelese de ţărani, legate fiind cu multe chestiuni de drept, obscure pentru cei mai ageri jurisconsulţi. In chestiunea de faţă situaţiunea se prezentă foarte simplă; ţăranii au dorinţa să cumpere o moşie, se învoesc cu proprietarul şi o cumpără, fireşte cu bani, dintre cari ei au o parte şi o parte o iau cu împrumutare. Fiecare cumpărător ştie aceasta, şi nu e ţăran să nu priceapă aceasta.

Temerea că ţăranii nu vor plătì banii împrumutaţi, când ei se vor legà prin contracte clare şi lămurite, e o eroare de optică socială. Ţăranii sunt debitorii cei mai siguri, chiar atunci când se întâmplă nenorociri mari, ca seceta din 1899. Ţăranul nu neagă niciodată o datorie certă. Am şi eu experienţă în această privire, căci o mare parte din vieaţa mea am petrecut-o la ţară, printre ţărani. Dacă sunt incorectitudini, acestea au o altă origine; dar nu e vorba de dânsele astăzi.

S'a mai zis că legea e periculoasă, fiindcă o broşură a d-lui Protopopescu vorbeşte că s'ar puteà da ţăranilor până la 80 la sută din valoarea moşiei. Broşura d-lui Protopopescu e broşura d-sale, şi nu legea Creditului funciar. In lege stă că trebue ca moşiile să fie evaluate de consiliul de administraţie al Creditului funciar, cu chibzueală şi cu conştiinţă, şi că nu se poate da cu împrumutare mai

mult decât jumătate valoarea proprietății. Această dispozițiune este una din temeliile Creditului funciar şi sunt convins că ea va rămâneà ca temelie în totdeauna.

Dar eu aş întrebà: de ce proprietarul mare să poată împrumutà până la jumătatea imobilului său, şi ţăranul nu? Aşà cum legea se prezentă, se cere ca şi ţăranul să aibă credit la institutul cel mare de credit naţional, dar se mai cere ceva în mod tacit, făcând să i se dea împrumut numai pe jumătatea valorii moşiei, se mai cere ca şi el, ţăranul, să aibă ceva strânsoare în pungă, ca să îndeplinească neajunsul.

Mulţi ne-am gândit, şi de ani de zile, la aceste proiecte, şi astăzi, că s'a ajuns la deslegarea problemei, astăzi să amânăm, pentru a iscodì cum am puteà mai bine despicà un păr în zece? Aceasta ar fi o mare greşeală. Să nu o facem.

Cunosc o proprietate care are peste 20 mii de pogoane. Ţăranii au vrut să o cumpere. Proprietarul erà în plecare să vânză moşia pe cinci milioane de lei. Ţăranii de pe acea proprietate sunt harnici şi oameni de omenie. Ei aveau bani ai lor numărători $1^1/_2$ milion; Creditul funciar puteà să le dea $2^1/_2$ milioane, iar restul de 1 milion îl lasà proprietarul plătibil fără dobândă, în zece ani. Moşia este din cele mai bune. Preţul de 250 lei de pogon nu erà scump. Toate se potriviau. Arenda proprietăţii erà în 300 şi 400 mii lei.

O voce: Cu 300.000 lei.

D-l *V. Lascar, Ministru de Interne:* 300.000 lei figurau în contract, în afară de ceea ce se dă peste contract.

D-l *D. A. Sturdza, Preşedintele Consiliului:* Dacă eu nu am pus punctul pe *i*, de ce să-l puneţi d-voastră?

Moşia da un venit de 300 la 400 de mii lei. Rata la Credit ar fi fost 150.000 lei, 100.000 se da proprietarului şi mai rămâneà ţăranilor 150.000 lei anual, din arendă 50.000 lei anual. Şi cu toate acestea nu li s'ar fi dat ţăranilor puţinţa de a face împrumutul, pentrucă se împiedicà Creditului de deficultatea de a aveà a face cu mai multe sute de ţărani.

Dar mai este altceva. Când o moşie se vinde, nu numai ţăranii sunt muşterii, mai sunt încă şi societăţile de asigurare. Se întâmplă ca o moşie care e ipotecată la credit cu 500.000 lei, să se ofere de o socitate de asigurare 1 milion, iar ţăranii să dea peste

1.100.000 lei, siguri fiind de a plătì cei 600.000 lei, fiind ei în număr de 2.000 şi având fiecare 300 lei în pungă. Şi cu toate acestea lucrul să nu se poată face, în situaţiunea de astăzi, pentrucă oamenii de legi nu pot înjghebà actul de cumpărătoare din cauza parului care trebue mai întâiu despicat în o sută de scânduri subţirele şi netede, şi pentrucă Creditul se fereşte de a recunoaşte pe cei 2.000 ţărani ca societari? Vă întreb: situaţiune normală este aceasta? Când moşia e cumpărată de societatea de asigurare s'au un alt particular capitalist, chestiunea ar fi iute terminată; când se prezentă ţăranul, talpa ţerii, situaţiunea lui devine şubredă de tot în faţa celui care calcă art. 7 al al constituţiunii. (Aplauze).

Situaţiunea aceasta e pericoloasă, nu legea care are să o lămurească în mod paşnic şi priincios pentru toţi. Situaţiunea se potriveşte cu o maşină de vapor, care nu are nici o supapă de siguranţă, de unde să iasă vaporii strânşi şi condensaţi, şi care în fine trebue să plesnească.

Legea aceasta este o lege de prevedere socială. Ea este aşezată pe un teren foarte solid, foarte cuviincios pentru toate părţile, şi încredinţată instituţiei Creditului funciar, condusă de proprietatea cea mare.

S'a amintit de legea rurală. De dânsa şi de trecut mai am să vorbesc, şi vă rog să-mi daţi binevoitoarea d-voastre atenţiune.

D-l *Preşedinte, P. S. Aurelian:* Fiind orele 5, consult Senatul dacă voeşte să se prelungească şedinţa.

Voci: Să se prelungedscă.

— Se admite prelungirea şedinţei.

D-l *D. A. Sturdza, Preşedintele Consiliului:* Dacă legea rurală din 1864 ar fi trebuit să fie completată cu dispoziţiunile din procedura civilă, şi cu dispoziţiunile cari nu se aflau în procedura civilă, dar cari se declarau neapărate, ca să se facă o lege completă; dacă legea rurală căutà să rezolve întreaga chestiune a proprietătii individuale: ea ar fi rămas până astăzi în cartoanele legislatorului. A fost, în adevăr, legea rurală imcompletă: dar cert este că mai bine a fost că aşà incompletă a fost aplicată, decât să se fi lăsat încă ani de zile deslegarea chestiunii ţărăneşti în aer. Puteà să se ivească o situaţiune grea a patriei, fără ca problema deslegată prin legea rurală să fi fost deslegată, şi în loc să stăm dinaintea legii celei grele, cu mintea clară şi liniştită, am fi fost îngrijiţi de doue chestiuni, şi am fi fost distraşi şi dela una şi dela

alta, nedând o soluţiune bună nici uneia nici alteia. Când o chestiune socială este pendinte, bărbatul de Stat trebue să o rezolve la timp, aşà cum se poate, şi dacă nu o rezolvă într'un mod perfect, vin alţii şi întrepretează imperfecţiunile. Dacă se va constatà din practică, că lega aceasta conţine cutare dispoziţiune care trebue modificată, Creditul funciar va indicà de sigur un mijloc practic cum să fie stabilită individualitatea proprietăţii ţărăneşti, căci tot acest instituit a luat măsurile necesare pentru a stabilì soliditatea posesiunii marii proprietăţi. Dacă va fi nevoie atunci a legiferà asupra chestiunii, vom face-o în deplină cunoştinţă de cauză şi fără a ne teme că vom face e un ce îndoelnic.

Legea rurală nu impuneà ea proprietate individuală? Nu hotărăşte ea în mod expres să se constate nominal câţi ţărani aveau drept a fi împroprietăriţi pe o bucată hotărîtă de pământ? Nu s'au făcut cataloage ale acestor proprietari cu anume înşirare a numelui şi a întinderii proprietăţii lor? Şi cu toate acestea, împroprietărire individuală s'a făcut numai pe hârtie, şi pe hârtie a rămas de 40 de ani.

Ce rezultă de acì? Că legea rurală nu trebuià făcută? Sau că pentrucă ne despart 40 de ani dela legea rurală, trebuià 40 de ani să se aştepte, pentru ca astăzi să nu mai fie proprietăţi ţărăneşti posedate deavalma, şi astfel să nu se fi făcut reforma din 1864? De sigur, nu!

Dar mai uitaţi-vă împrejurul d-voastre. Ce s'a făcut cu domeniile Statului? S'a pus în aplicaţie legea d-lui Carp, ca să se vândă domeniile Statului ţăranilor, după ce s'au făcut lucrări de parcelare, adică de individualizare a fiecărei proprietăţi ţărăneşti. Şi cu toate acestea s'au născut şi din această lege o mulţime de dificultăţi şi au rămas domenii parcelate numai pe hârtie, nedate în stăpânirea ţăranilor.

Alergând după perfecţiune, vom sta locului, şi necesitatea de a îndestulà în mod paşnic şi liniştit dorinţa de care vorbià d-l Rosetti că e naturală, ar fi oprită pe loc de o închipuită necesitate, că cutare formalitate să fie făcută de portărel sau de cutare alt funcţionar. Toate aceste amănunte nu stau în picioare dinaintea necesităţii sociale, care impune legea.

Necesitatea constă în împrejurarea de fapt: că sunt proprietari mari cari nu mai pot să-şi ţină proprietăţile şi doresc să le

vândă în totalitate sau în parte pe un preţ acceptabil; că sunt ţărani cari doresc să aibă o bucată de pământ şi cari oferă preţ avantagios şi că, cu toate acestea, vânzarea şi cumpărarea nu se pot face, fiindcă proprietarul nu vrea să se încurce cu sute de ţărani şi să fie sigur că din vieaţa paşnică să intre în încurcăturile unor procese nesfârşite: iar intermediarul, Creditul funciar, şi el se teme de o asemenea situaţiune. Legea ce e în discuţiune a fost alcătuită la Creditul funciar, de oamenii cei mai competenţi, şi noi să o respingem, pentrucă nu s'au putut prevedeà toate cazurile, cari se pot întâmplà! Aceasta de sigur că nu ar fi bine.

Se califică această lege de reformă mare. E o exagerare. Reforma a fost legea rurală din 1864. Roforma a fost când Statul a hotărît să vândă domeniile sale ţăranilor. Această lege nu vine decât a completà şi a regulà aceste reforme, cari ele au introdus proprietatea individuală ţărănească, abolind claca şi boierescul de mai nainte. Proprietatea ţărănească, de altfel, există la noi de veacuri, căci ce sunt moşnenii de nu ţărani.

S'a mai vorbit de relaţiunile dintre proprietari şi muncitori. Trebuià să se zică: relaţiuni dintre proprietarul mare şi ţăranul proprietar mic. Interesul nostru social şi politic e să nu împiedicăm ca ţăranul să devină proprietar pe o bucăţică de moşie, căci atunci când această nevoie s'ar îndestulà în mod regulat şi paşnic, nu s'ar mai ivì nici un fel de greutăţi şi de frumântări sociale în ţară. Prevederea indică, ca să luăm la vreme măsuri ca asemenea greutăţi şi frământările sociale să fie evitate.

Noi, ca bărbaţi de stat, ca oameni cari facem parte din Parlament, şi suntem şi creştini, suntem datori să nu împiedicăm rostul natural al lucrurilor omeneşti, ca cel ce vrea să cumpere, să poată cumpărà. Nu e lucru înţelept a ridicà stavile acestei mişcări naturale.

Dar mai e ceva.

S'a vorbit de greutăţile ce se vor ivì la executarea ţăranilor pentru plata sumelor datorite din cumpărătoare. S'a vorbit şi de răsvrătirile ţărăneşti cu această ocaziune.

Să ne aducem aminte pentru moment de cele petrecute de jumătate secol la noi.

Chestiunea ţărănească a fost pusă întâiu la ordinea zilei în 1848, când s'a instituit în Bucureşti un comitet de proprietari mari

şi de ţărani. Au emis şi unii şi alţii atunci ideile lor; dar nu s'a luat nici o hotărîre din cauza împrejurărilor timpului. A rămas starea de lucru anterioară.

După zece ani puterile cele mari ale Europei au hotărît să întrunească în Bucureşti şi Iaşi adunări cari să formuleze dorinţele poporului; de aceea ne-am obişnuit să le numim adunări-mume. In acele adunări au fost întruniţi clerul, proprietarii mari, proprietarii mici, numiţi moşneni sau răzeşi, orăşenii şi ţăranii clăcaşi. Şedeau în acele adunări ţărani în sumane alături cu proprietarii, cărora le lucrau boierescul sau claca, ca simpli muncitori, fără un palmac de proprietate, fie individuală, fie comună.

Adunarea din Iaşi a intrat în chestiunile interioare. Adunarea din Bucureşti s'a oprit la cele patru puncte: Unirea, Domn dintr'o dinastie europeană, Guvern constituţional, respectarea vechilor tractate cu Poarta otomană. In Iaşi, deputaţii ţărani au prezentat Adunării o plângere despre suferinţele lor. Această plângere a făcut o adâncă impresiune în toată Moldova, mai ales în cercurile proprietarilor mari. In Bucureşti, ţăranii n'au vorbit, cu toate că ei luase parte la convorbirile dela 1848. Ţăranii în Bucureşti au tăcut, pentrucă au înţeles că întâiu trebue să fie aşezată ţara în drepturile ei şi pe urmă să urmărească ei dorinţele lor pe căi legale.

Vă întreb: Nu sunt aceste semne de o mare cuminţenie a ţăranilor? Aş vreà să mi se citeze un singur asemenea exemplu dintr'o altă ţară, despre o ţărănime apăsată prin boieresc şi clacă, care să fi aşteptat, mai cu linişte şi încredere, timpul în care chestiunea ei să fie rezolvată.

S'a ales Vodă Cuza Domn asupra amânduror ţerilor, Moldova şi Valahia.

Ani de zile s'a discutat chestiunea ţărănească în Comisiunea centrală dela Focşani. Ştiau toţi, ştiau şi ţăranii aceasta. Se ştià de toţi, că unii proprietari sunt ostili propunerii de împroprietărire. Cu toate acestea, domnià în ţară linişte şi pace. In fine, Vodă Cuza a hotărît chestiunea prin decretul din 1864.

D-l *P. Grădişteanu:* Tare bine a făcut.

D-l *D. A. Sturdza, Preşedintele Consiliului:* Foarte bine a făcut. In momentele de faţă însă, nu este vorba dacă Vodă Cuza a făcut bine ori rău, aici este vorba de altceva, şi vă rog să nu vă distrageţi atenţiunea dela cele ce voesc a vă aduce aminte.

V'am spus că la 1848 s'a tratat chestiunea împroprietăririi țăranilor, în desbateri oficiale, la cari au luat parte proprietarii mari și țărani fără nici un rezultat, și că, cu toate acestea, țăranii nu s'au răsculat, ci au rămas liniștiți, așteptând ora când glasul lor va fi auzit.

V'am spus că la 1857, unii țărani au stat cu gura închisă ca să dea pas și intereselor generale ale țerii; iar alții au spus durerile lor și au tăcut și ei.

V'am spus că tocmai după șasesprezece ani dela 1848 și după șapte ani dela 1857, Vodă Cuza a semnat decretul de împroprietărire a țăranilor.

Cum s'a aplicat legea aceasta, care schimbà din temelie, atât relațiunile dintre proprietari și țărani, cât și dreptul de proprietate excluziv al proprietarilor mari asupra o parte din pământurile lor?

Răsculatu-s'au țăranii în contra proprietarilor? Nu! Pace și liniște pretutindenea. In șase luni legea a fost aplicată, fără procese, fără avocați, fără ingineri, chiar acolo unde dificultăți s'au prezentat. Zic și pentru această fază a chestiunii țărănești, că nicăeri nu s'a rezolvat o chestiune de traiu a două clase însemnate cu acea iuțeală și în liniștea cea mai perfectă, ca la noi.

Mai la urmă Statul a hotărît să-și vânză domeniile sale. S'au arătat ca cumpărători proprietari mari, capitaliști. Impacientatu-s'au țăranii? Făcut-au ei neorânduelі, că nu au fost chemați ei cei dintâi să cumpere pământurile Statului? Nu.

De ce s'au prezentat atunci dintâiu proprietarii mari la cumpărarea domeniilor Statului? Răspunsul e ușor de dat: pentrucă pe atunci starea țerii erà încă foarte înapoiată și pentrucă de abià se găsiau proprietari mari ca cumpărători. Strânsoare în pungă puțini aveau; încă mai puțin țăranii, împovărați încă pe atunci de anuitățile legii rurale, chibzuită cu procente pe 10 și 15 ani. Situațiunea țăranilor erà pe acele timpuri foarte încurcată din cauza neregulei în care se țineau conturile vistieriei. S'au amestecat darea rurală cu celelalte dări, și mulți țărani au plătit de două ori banii datoriți. Și cu toate că ei știau aceasta, au tăcut și au răbdat, de dragul pământului ce erà acum al lor. Cunosc în această privire fapte pozitive.

A venit pe urmă legea d-lui Carp. In privința ei vă pot cità următorul caz: cunosc o moșie care erà arendată unui puternic om

de partid. Este inutil să citez numele. Această moşie erà destinată să se vândă în loturi la ţărani. Inginerii făcuse împărţeala, Ministerul hotărîse vânzarea; dar lucrările au stat pe loc mulţi ani şi moşia nu a putut fi împărţită, pentrucă arendaşul împiedicà vânzarea, şi el, fiind om de partid, trebuià îngăduit; iar ţăranii cercau din timp în timp cum stă cu vânzarea, şi nu s'au răsculat. Au venit şi la mine de s'au plâns, şi le-am spus: răbdaţi, că la sfârşit vânzarea se va face, şi au răbdat, cum a ştiut totdeauna să rabde întreg poporul român multe năpăşti ale timpurilor. Un alt caz din Dolj: legea aceea a d-lui Carp a fost fără îndoeală greşită într'un punct, şi anume că, pe când pentru loturile mici hotărăşte un preţ cert de pogon, pentru loturile mari hotărăşte licitaţiunea orală. Ţăranii din Dolj au cumpărat proprietăţi, plătind până la 1.000 de lei hectarul, ceea ce fără îndoeală este un preţ exagerat.

Ţăranii cumpărând cu acest preţ au sărăcit; iar Statul le scosese la vânzare şi cenuşa de pe vatră. Au venit în Bucureşti şi s'au plâns. Au bătut la uşa Senatului doi ani dearândul şi senatorii nu i-au auzit. Răsculatu-s'au? Nu. Intr'o zi i-am întâlnit la uşa Senatului; mi-au spus păsul lor şi m'am ocupat de dânsul până ce în câtevà săptămâni s'a votat o lege specială care i-a uşurat de ruină. Ţăranii aceştia au stat atunci în Bucureşti până s'a votat legea de Senat şi de Adunarea deputaţilor şi, într'o zi, când ii îndemnam să se întoarcă acasă şi să nu-şi cheltuească banii în Bucureşti, mi-au răspuns neted: că văd că-mi dau osteneală cu dânşii, dar că credinţă nu au că li se va face dreptate, până nu vor vedeà înşişi că legea a trecut prin Parlament.

Bine este ca ţăranii, fraţii noştri, să n'aibă încredere în noi, bărbaţi culţi şi luminaţi ai patriei? Cuvine-se să lăsăm ca această înstrăinare de ţară să se petreacă sub ochii noştri? Putem să stăm nesimţitori? Bine este ca ţăranul să nu mai aibă încredere în Guvernele ţerii? Bine este să strângem toate şurupurile spre desvoltarea bunului traiu al ţărănimii, astfel ca ei să caute refugiu în America sau aiurea? Nu vă gândiţi ce va fi când câmpurile noastre vor rămâneà pustii de lucrători şi când vom stinge în ţărani simţul hărniciei care înzeceşte puterile omului!

Am spus toate acestea pentru ca să vă arăt că cei cari se tem de revolta ţăranilor nu stau în realitatea lucrurilor, ci sunt oameni cari se tem de umbra lor. E adevărat că frica din naştere

nu are leac; dar oare cu frica în spate se cuvine să facem legi, mai ales când această frică este absolut nefundată?

Pierdut-a cineva banii daţi la ţărani mai adesea decât banii împrumutaţi la proprietarii mari, dar nevoiaşi? Datoria dreaptă n'o neagă ţăranii. Datoria strâmbă caută s'o ocolească, dar o plătesc şi pe aceea. Cum să nu plătească datoria contractată pentru a-şi plătì peticul de pământ care să fie al lor? Aceasta nu se va întâmplà niciodată!

Dar nu au fost revolte de ţărani? Au fost. Să cercetăm actele acelor revolte şi se va constatà că ei au fost aţâţaţi de politicianii din oraşe, de oameni cari numai vânturând pasiunile cele rele pot să-şi agonisească o vieaţă luxoasă, de oameni cari mănâncă fasani şi beau şampanie pe socoteala ţărănimii.

Iată cum stau lucrurile şi ele stau în favoarea ţăranilor. (Aplauze).

Atunci întreb: laudele cari le dăm ţărănimii, ba că este talpa ţerii, ba că este fundamentul neamului, ce rost au? Oare să nu aibă acele laude nici un rost?

Partea cea mai sănătoasă a unei populaţiuni este ţărănimea. Din ţărănime se reînnoesc clasele culte, şi din ţărănime au ieşit bărbaţi cu cugetări clare, lămurite, nepăienginite. Astfel e în toate ţerile. Năzueşte ţărănimea spre oraşe, dar vieaţa complicată a acestora, luxul şi plăcerile lumeşti, patimile al căror teatru adesea sunt, produc deosebiri mari de traiu, deosebiri mari de averi, ca acelea ale lucrătorului de fabrică şi ale industriaşului milionar. Acolo se strică curăţenia de suflet a ţărănimii şi se pierde legătura de solidaritate cu alte clase ale poporului. De aceea, bărbaţii culţi şi conducătorii naţiunilor îşi dau cea mai mare osteneală, ca situaţiunea ţăranilor să fie bună şi normală, să nu fie reprezentaţi prin oameni, din cari o parte mai mare ori mai mică să fie prenumărată în rândul cerşetorilor. Cerşetorii sunt un mare rău social şi o mare nenorocire este pentru o ţară când cerşetoria se încuibează într'însa. Aceasta se poate întâmplà însă numai acolo, unde clasele culte se tem de muncă şi de cei ce muncesc.

Poate legea în discuţiune să aibă unele imperfecţiuni. Convicţiunea mea este, că dacă toţi jurisconsulţii Parlamentului s'ar strânge spre a le îndreptà, rezultatul va fi că unele imperfecţiuni se vor şterge şi altele se vor ivì; căci jurisconsulţii în genere cu-

nosc bine codul civil şi procedura civilă, dar nu au studiat decât foarte puţin nevoile poporului, cu cari adesea codul civil şi procedura civilă nu se potrivesc.

Mă veţi întrebà: dar d-ta cunoşti toate nevoile poporului? Răspund: nici eu nu le cunosc pe toate, dar am mare încredere în bunul lui simţ şi în curăţenia inimii lui. Văd în tot nevoile lui strigătoare. Nu-mi închid ochii să nu le vâd, şi nu-mi astup urechile când aud vocea acelor nevoi rasunând.

Nevoia cea mare de astăzi este, să nu împiedicaţi de a se îmbunătăţi starea ţărănimii. Mai gândiţi-vă la un lucru: că o ţărănime bogată îmbogăţeşte ţara întreagă, pe marele proprietar mai întâiu şi pe toată negustorimea în urmă. Mai gândiţi-vă la alt lucru: să nu contribuim a strivì pe proprietarii scăpătaţi, dar cari mai pot salvà o partea de averea lor. Să nu avem admiraţiunea noastră aţintită numai asupra celor bogaţi, cari nu au nici o nevoie şi nici o suferinţă.

Pentru acestia traiul e uşor. Să ne mai gàndim să nu lăsăm să piară lumea de dragostea unui articol din codul de procedură; căci adesea juriştii picâ în asemenea greşeli! Să piară lumea, dar procedura să fie îndeplinită! (Ilaritate).

Eu mă pun pe terenul bărbatului de Stat şi zic că acì e o cerinţă socială, care este înţelept să fie îndeplinită în întregimea ei.

Vom auzì ceea ce ne va spune d-l Lahovari la articole. Am ascultat cu multă atenţiune toate cele desvoltate de d-sa în secţiunea Senatului, din care face parte.

Din zisele d-sale şi ale d-lui Rosetti, eu mi-am format convingerea ca să lăsaţi legea cum este prezentată prin votul dat de Adunarea deputăţilor. Practica, mai ales sub conducerea Creditului funciar rural, va indicà îndreptările ce vor fi de făcut. Eu voiu votà-o cum ea ne-a fost prezentată, nu pentrucă fac parte din Guvern, ci pentrucă am convicţiunea că votez o lege bună, o lege care ajută două clase importante ale locuitorilor ţerii: pe proprietarii mari şi pe tărani. Acest din urmă punct primează pentru mine toate celelalte. (Aplauze prelungite).

Voci: Inchiderea discuţiunii.

— Se pune la vot închiderea discuţiunii şi se primeşte.

— Se pune la vot luarea în consideraţiune a legii şi se primeşte.

D-l *Preşedinte P. S. Aurelian:* Orele fiind înaintate, ridic şedinţa. Continuarea discuţiunii pe articole Marţi, 3 Fevruarie.

Şedinţa se ridică lă orele 6 p. m.

7. Şedinţa dela 3 Fevruarie 1904 a Senatului.

. . . .

D-l *Preşedinte P. S. Aurelian:* D-lor intrăm în ordinea zilei. Avem discuţiunea pe articole asupra proiectului de lege petru adăogirea unor aliniate la art. 74 şi 514 din codul de procedură civilă şi la art. 19 din legea autentificării actelor. D-l raportor are cuvântul.

D-l *N. Crătunescu, raportor:* D-lor senatori, mai înainte de a da cetire art. 1, sunt dator să vă atrag atenţiunea că s'a strecurat o eroare de tipar în două locuri: s'a tipărit cuvântul de *proprietari locatari*, în loc să se zică *proprietari locatori;* prin urmare, în art. I se va cetì *proprietari locatori* în ambele locuri.

Art. 1 dar va aveà următoarea cuprindere:

Art. 1. Articolele 74 şi 514 din codul de procedură civilă se modifică precum urmează:

a) La finele art. 74 se adaogă următoarele aliniate:

Citaţiunile, toate actele de procedură judiciară sau extrarajudiciară şi de urmărire mobiliară sau imobiliară, relative la locuitorii săteni cari, în număr de cinci sau mai mulţi, vor cumpărà în mod divizat sau nedivizat un imobil rural grevat de sarcini, sau cari împreună vor ipotecà ei înşişi, vor luà în arendă sau vor cumpărà un imobil rural, pentru tot ce priveşte aceste contracte, se vor face pe numele *obştei* acelor locuitori, şi se vor înmânà *obştei*, conform art. 75 al. 11, la primăria comunei situaţiunii imobilului.

Obştiile aceasta vor fi reprezentate în justiţie, în toate judecăţile ce ar izvorì din zisele contracte, faţă de vânzători, creditori ipotecari sau proprietari-locatori, prin unul sau trei mandatari locuitori, însărcinaţi cu aceasta chiar prin acele contracte.

Când prin actele de vânzare, de ipotecă sau de arendare nu sunt desemnaţi mandatarii, precum şi în caz de revocare judiciară, de moarte sau incapacitate legală a vreunui mandatar, obştea, convocată de judecătorul de ocol, la sediul judecătoriei, în circumscrip-

ţiunea căreia e situat imobilul, va procedà, sub preşedinţa judelui, în lăuntrul termenului fixat de instanţa înaintea căreia se află judecata, la numirea sau completarea vacanţelor de mandatari.

Convocarea se va aduce la cunoştinţa obştei în modul arătat prin art. 75, No. 11, alin. 2, 3, 4, 5, 6, 7 pr. civ. numai de către primar care va întocmì singur procesul-verbal de constatare, fără a fi nevoie de portărel.

Numirea mandatarilor se va face cu majoritatea voturilor celor prezenţi, calculată atât asupra numărului celor prezenţi, cât şi asupra părţilor lor în imobil sau în contractul de arendă.

La caz de nevenire a locuitorilor la ziua hotărîtă, sau dacă nu se pot întrunì cele două majorităţi, judele de ocol va numì din oficiu, şi dintre locuitorii obştei, mandatarul sau mandatarii necesari.

Toate cele petrecute înaintea judelui de ocol vor fi constatate de dânsul printr'o încheiere, care va aveà puterea unui mandat autentic şi nu se va puteà desfiinţà decât prin înscriere în fals.

Judele de ocol e dator ca de îndată să înainteze la primăria situaţiunii imobililui o copie legalizată de pe această încheiere.

Mandatul celor însărcinaţi, fie de locuitori, fie de justiţie, este dobândit părţilor contractante sau acelor ce se găsesc în judecată cu obştea, şi nu se poate revocà decât prin justiţie şi numai pentru vădită nepricepere sau rea credinţă.

Mandatarii obştei pot lucrà şi în majoritate.

Orice viţiu al alegerii sau numirea mandatarilor obştei trebue să fie propus în justiţie, înaintea oricărei excepţiuni sau apărări, sub pedeapsa pierderii dreptului de a cere nulitatea vreunui act.

b) La finele art. 514 se adaogă alineatul următor:

Deasemenea nu vor fi opozabile vânzătorilor, creditorilor privilegiaţi sau ipotecari, proprietari locatori ai obştei prevăzute în alineatele adaosele art. 74 pr. civ., împărţelile, înstrăinările, constituirile de drepturi reale şi arendările făcute de locuitorii săteni, posterior titlurilor lor.

D-l *Preşedinte P. S. Aurelian:* D-l Ioan Lahovari are cuvântul asupra art. I.

D-l *Ioan Lahovari:* D-lor senatori, cu ocaziunea discuţiunii generale a acestui proiect de lege v'am declarat că noi îl admitem în principiu şi totdeodată v'am anunţat că voiu aveà onoarea a

propune numeroase amendamente la art. 1 care conţine aproape toată economia acestei legi.

Din momentul când v'am declarat, d-lor, că admitem legea în principiu, vă mărturisesc că am ascultat cu plăcere, dar şi cu oarecare mirare, lunga parte a discuţiunii d-lui Prim-ministru, prin care s'a silit a ne demonstrà, ceea ce recunoscusem şi noi, că această lege este o lege socială, că este o lege de mare importanţă, care va aduce rezultate pe cari le crede fericite. Dacă am crede noi că această lege ar da rezultate nenorocite, este evident că am combate-o, cum combatem atâtea alte măsuri cari le propun Guvernul şi partidul care e astăzi la putere. Prin urmare, toată această parte a demonstraţiunii d-lui Ministru Sturdza se adresează cam unui adversar imaginar. Işi închipuise poate d-lui că noi avem să combatem principiul legii, pregătise o serie de argumente din ce în ce mai convingătoare ca să răspundă la obiecţiunile noastre şi nevoind probabil să fie pierdută toată munca d-sale, tot şi-a pronunţat discursul ca să demonstreze ceea ce noi nu contestăm, că adică acì este vorba de o reformă socială care se ascunde sub modificarea unor articole din procedură.

Până acì suntem de acord, lucru ce cam rar ni se întâmplă şi cu atât mai fericit sunt când pot constatà că am căzut într'un moment să mă unesc cu părerile d-lui Prim-ministru; dar, vedeţi, diferenţa de temperament şi de idei va face ca acest acord fericit să nu dureze mult. Imi făceam o iluziune, credeam că d-l Prim-ministru, văzând că opoziţiunea conservatoare în această chestiune declară—şi sper că ne va face onoarea să nu bănuească sinceritatea unei asemenea afirmaţiuni—că aprobă principiul legii şi că îl va votà, credeam că va scultà cu atenţiunea ce merită observaţiunile ce aveam să fac asupra detaliilor proiectului şi că atunci când o observaţiune justă, o critică meritată, o îmbunătăţire vădită se va arătà, d-lui va zice ca şi noi: să se îndrepteze greşeala; să se primească amendamentele, fie ori de unde ar venì.

Din contră, aţi văzut că în discursul d-sale v'a pus *en garde*, v'a prevenit mai dinainte, ca nu cumva să primiţi vreunul din amendamentele noastre.

Pentru ce aceasta?

D-l *D. Polizu-Micşuneşti:* Pentrucă *Timeo Danaos et dona ferentes!* . . . (Ilaritate).

D-l *I. Lahovari:* De când d-l Preşedinte al Consiliului a avut fericita idee de a vorbì latineşte, văd că o nobilă emulaţiune s'a ridicat între noi şi fiecare aduce câte un proverb latinesc. Acì aş aveà şi eu un stoc considerabil de proverbe latineşti să vă citez, dar cred că e mai bine să le las la o parte şi să mă întreb încă odată: de ce atâta grabă şi de ce nu voeşte d-l Prim-ministru să primească vreun amendament, care ar necesità, ce e drept, ca legea aceasta să se întoarcă la Cameră?

Eu v'am zis dela început: dacă am fi la sfârşitul unei sesiuni ori în ajunul unor alegeri generale, aş înţelege ca d-voastră să aveţi această grabă de a votà această lege cu o oră mai înainte, bună, rea, rămânând ca în urmă legea să se îndrepteze, după experienţa care va arătà defectele ei.

D-l *P. Grădişteanu:* Pentru ce nu vă place să presupuneţi că suntem în ajunul alegerilor generale?

D-l *I. Lahovari:* Tocmai eram să viu la aceasta.

Poate că ştie d-l Sturdza ceva, e mai bine informat decât noi, că Guvernul liberal—Doamne fereşte! să nu-mi fie cuvântul zis într'un ceas rău—are să se retragă mâine, poimâine, de aceea se grăbeşte să lase acest ultim testament al său, această ultimă expresiune a bunăvoinţei sale pentru ţărănimea românească. Dar dacă acaastă ipoteză nenorocită o vom înlăturà, adică dacă nu se teme d-sa că mâine va părăsì puterea, îl întreb: De ce să nu primiţi dacă vă voiu demonstrà că sunt lacune în legea d-voastre, ca să conlucrăm cu bună credinţă, de comun acord toţi, ca să îndreptăm acele greşeli, acele lacune să fie împlinite, şi legea întorcându-se la Cameră, în loc de a se votà şi promulgà în cursul acestei săptămâni, să fie votată şi promulgată săptămâna viitoare? Explicaţiunea cea dintâi, adică ipoteza că Guvernul ar fi chiar în ajunul căderii sale nefiind admisă de d-voastră, îmi rămâne a doua explicaţiune: aceasta aparţine temperamentului particular al onor. nostru Prim-ministru.

D-sa, ştiţi că are oarecare antipatie pentru jurisconsulţi, pentru advocaţi, fiindcă nu ar fi destul de disciplinaţi. D-l Prim-ministru are un ideal al său particular; îi plac advocaţii disciplinaţi şi ofiţerii cari fac pronunciamente. Chestiuni de temperament.

D-l *Preşedinte P. S. Aurelian:* Veníţi, vă rog, la chestiune, lăsaţi ofiţerii.

D-l *I. Lahovari:* Nu am de gând să mă întind asupra chestiunii pronunciamentelor, dar constat această simpatie a d-lui Prim-ministru pentru unii şi această antipaţie pentru alţii.

De aceea când d-l Prim-ministru vede că se propune vreun amendament de un advocat, d-sa, sub influenţa temperamentului său, care nu suportă decât un advocat disciplinat, şi de ura contra advocaţilor neascultători, ură care face parte din idiosincrasia sa personală, se scoală şi vă zice: să nu ascultaţi pe acei oameni cari pun procedura mai presus de orice; acì nu este vorba de procedură, e vorba de o lege socială.

Mi se pare că acì d-l Prim-ministru se înşeală foarte mult. Da, prin legea ce discută se face o reformă socială, dar ca să ajungă la ea trebue să se reformeze codul de procedură.

Şi când este vorba de codul de procedură, să ne fie permis nouă, jurisconsulţilor, cari trăim cu codul de procedură, cari de atâţia ani vedem lacunele lui, cari, fie din experienţa ce o avem ca magistraţi, cum e d-l Theodor Rosetti, fie din experienţa ce o avem ca advocaţi, am văzut ce se poate întâmplà cu o lege de procedură greşită, am văzut la câte dificultăţi, la câte străgăniri poate da loc, am văzut câte nenorociri poate produce o lege defectuoasă; să ne fie permis, zic, ca, cu ajutorul luminilor şi experienţii noastre, să spunem: iată ce lacune prezentă procedura ce o propuneţi, iată întâmplările nenorocite la cari ar puteà da loc aceste lacune, iată cum lucrul s'ar puteà îndreptà.

Noi nu zicem să puneţi procedura înainte de toate, dar cerem ca, atunci când legea socială cere modificarea procedurii, să ne ascultaţi pe noi cari avem experienţa şi cultura specială.

Dar iarăş şi acì temperamentul d-lui Prim-ministru se opune la aceasta.

Idealul d-sale este ca academicianii să se ocupe de chestiunea tunurilor şi a armamentului; inginerii de diplomaţie şi advocaţii de locomotive. (Ilaritate).

Eu cred, din contră, că fiecare să se ocupe cu ceea ce a învăţat şi cunoaşte şi de aceea să-mi fie permis a venì cu experienţa mea de jurisconsult, să vă spun de ce legea aceasta, aşà cum ne-a venit dela Cameră, este greşită şi cum se pot îndreptà lacunele ce le prezentă.

Mă veţi ascultà, voiu fi foarte fericit; veţi ascultà poveţele

d-lui Prim-ministru, care v'a spus să nu ne daţi nici o atenţie, vă voiu răspunde, ca să-i fac plăcere d-lui Prim-ministru, prin câteva cuvinte latineşti: *Dixi et salvavi animam meam.* Adică am zis şi am scăpat sufletul meu.

D-lor, care este economia acestui proiect de lege, cum a spus d-l Prim-ministru, fiind vorba de a înlesnì tratarea, fie a Creditului funciar, fie a proprietarilor cari voesc să-şi vândă moşiile, fie a acelora cari voesc a şi le arendà unei cete de moşneni. Necesitatea absolută erà, d-lor, ca să se dea o organizaţie simplificătoare reprezentaţiunii acelei colectivităţi şi acesta este scopul acestei legi. Iată idea fundamentală, principiul legii.

D-lor, pentru ca să facem o lege bună, sunt două condiţiuni: întâiu, să vedem clar care este idea fundamentală din care au să deriveze diferitele dispoziţiuni ale acelei legi şi, al doilea, să nu scăpăm din vedere alte principii importante, ca nu prin exagerarea ideii primordiale să atingem alte principii de aceeaş importanţă; cu alte cuvinte, să ne ferim de orice fel de exageraţiuni şi să nu pierdem din vedere inconvenientele cari se pot naşte dintr'o dispoziţiune pe care o adoptăm văzând numai avantajiile cari pot derivà din acea dispoziţiune. Acì este secretul legilor celor bune, opere numai ale spiritelor bine echilibrate, ale spiritelor moderate, ale oamenilor cari ştiu să vază şi să înţeleagă complexitatea chestiunilor şi să ţină seamă de diferitele consideraţiuni, iar nu să se arunce orbeşte, cu pasiune, într'o singură direcţiune, fără a mai vrea să ţină socoteală de nici o altă idee şi de nici o obiecţiune.

Idea fundamentală acì este simplificarea procedurii şi din această idee au să deriveze diferitele modificări cari se aduc codului actual. Pericolul este, cum v'am arătat în discuţiunea-generală, că, în dorinţa prea mare de simplificare, să nu se aducă vreo vătămare gravă acelora chiar în favoarea cărora legea se face şi să nu se înlesnească abuzuri, înşelăciuni, de cari oamenii de rea credinţă ar puteà să se servească faţă de cetele de locuiiori cu cari ar aveà a face.

Acì este, d-lor, toată dificultatea acestei legi: să ştii să mănţii un just echilibru între aceste două tendinţe şi, acolo unde ai simplificat, să-ţi aduci aminte totdeauna de pericolul ca simplificarea prea mare să nu ducă la înşelăciune. Idea, d-lor, de a simplificà procedura prin organizarea unui număr restrâns de reprezentanţi ai cetelor, a inspirat diferitele articole cari zic că ceata care voeşte să

trateze, fie pentru cumpărarea unei moşii ipotecate, fie pentru cumpărarea unei moşii neipotecate pe care are s'o ipoteceze, fie, în sfârşit, pentru luarea în arendă a unei moşii, acea ceată să aibă o reprezentaţiune a sa, compusă dintr'un număr oarecare de persoane şi cu acea reprezentaţiune să aibă a face creditorul sau proprietarul, iar nu cu toţi. Idea este bună în sine. De acì derivă, d-lor, întâia dispoziţiune a articolului, şi ipoteza dintâi este foarte lesne de înţeles; cei cari vor voì să cumpere împreună o moşie, dela început, prin actul chiar cu care se înţeleg cu proprietarul ca să-i cumpere moşia, vor numì mandatarii lor, conform acestei legi, şi aceşti mandatari vor fi reprezentanţii lor legali.

Dar fiindcă aceste operaţiuni sunt de lungă durată, se poate întâmplà, în cursul vremii, ca parte din mandatari să fie izbiţi de incapacitate, sau să dispară şi, prin urmare, necesitate absolută să fie de a reconstituì această reprezentaţiune a cetei cu care proprietarul va aveà să trateze şi să se judece la caz de nevoie.

Acì, d-lor, se naşte dificultatea. Se poate întâmplà ca în adevăr acest eveniment să se petreacă într'un moment când locuitorii cari au cumpărat moşia, neputând plătì şi fiind în întârziere cu plata ratelor sau dobânzilor sau arenzii, să aibă atunci dorinţa de a face străgăniri şi de a nu-şi reconstituì reprezentaţiunea cu care proprietarul sau creditorul are să facă procedura. In această ipoteză proiectul de lege, după cum vedeţi, prevede că se poate organizà o reprezentaţiune silită la un moment dat.

Principiul e grav, dar e necesar, el face parte din economia legii.

Proiectul zice: atunci când va fi trebuinţă de a se înlocuì unul din mandatari, obştea va alege altul în locul celui dispărut, şi, în caz de refuz, sau de neglijenţă, ca să nu se jicnească interesele creditorului, judecătorul se va substituì cetei şi dânsul va numì *ex officio* pe acel mandatar.

Eu văd acì o primă lacună, o lacună neînsemnată, e adevărat, şi n'aş venì să vă cer ca să faceţi să se întoarcă legea la Cameră, pentru acest lucru puţin important, dacă nu ar fi altele mai mari.

Şi dacă se întoarce legea la Cameră pentru alte lacune mari, atunci e bine să se facă să dispară şi această greşeală mai mică. Se prevede în art. 1, că în caz când unul din mandatari ar fi atins de incapacitate legală, se va produce la alegerea unui mandatar. Această ipoteză nu e destul de largă, fiindcă, pe lângă incapacitatea legală,

e şi incapacitatea fizică, şi orice jurisconsult ştie că alta e incapacitatea legală şi alta incapacitatea fizică; trebuià dar prevăzut şi acest fel de incapacitate; aşà de pildă o paralizie, sau pierderea vederii, a auzului; evident că acel mandatar nu se mai poate ocupà cu reprezentarea obştei.

Iată, d-lor, cari sunt acele lacune grave.

Mai întâiu, art. 1 zice: că alegerea mandatarului se va face de obşte şi arată cu ce majoritate.

Dar acest articol care prevede o procedură electorală, şi nu dă absolut nici o normă, nici o regulă ca să se ştie în ce mod să se facă alegerea, cu ce garanţie de sinceritate, şi în ce mod să se constate că Ion, Stan, Tudor au fost aleşi, iar nu alţii. Şi vedeţi în dorinţa mea de a nu face ca legea să stea pe loc, căci dacă ar fi vorba să se facă o procedură electorală în lege chiar, ar fi o lucrare prea complicată şi ar luà timp prea mult, de aceea am propus în amendament ca să se prevadă ca, prin un regulament de administraţiune publică, desvoltător al principiilor din lege, să se reguleze procedura electorală în această privinţă.

Căci numai atunci când nu s'au întrunit alegătorii, nu s'au făcut operaţiuni regulate de alegere, atunci numai putem aveà recurs la acest mijloc extrem al numirii mandatarului *ex officio* printr'o autoritate străină.

Şi se vor puteà întâmplà conflicte ca cele petrecute în sociecietăţile particulare.

Cu toţi vă aduceţi aminte de scandalurile petrecute la societatea „*Unirea*". Şi aceasta din cauză că la „*Unirea*" s'au constituit două pretinse reprezentaţiuni rivale ale aceleiaş societăţi.

Una ziceà: eu sunt adevăratul reprezentant, cealaltă ziceà că numai dânsa aveà mandat dela societate.

Şi această neînţelegere ştiţi cu toţii că la urmă a degenerat în luptă materială: la ciomag şi la expulzări cu forţa din localul societăţii. Şi la urma urmei, s'ar puteà întâmplà ca fiecare să aibă dreptate, dacă nu se poate stabilì care din rivali e în posesiunea unui mandat în regulă.

Iată dar pentru ce amendamentul meu, care zice că în asemenea caz se vor regulà amănuntele alegerii printr'un regulament de administraţie publică, este necesar.

Acest amendament are avantajul de a nu introduce o procedură lungă în lege.

Eu cred că este absolut necesar să se determine modul cum se va puteà regulà această alegere.

Se va puteà întrebuinţà sistemul care există la societăţile anonime pentru numirea reprezentanţilor lor, sau acela care este la creditele funciare? Ori se va întrebuinţà sistemul care este pentru alegerea consiliilor comunale?

Vedeţi că pentru deslegarea acestei chestiuni trebue multe amănunte pe cari este greu să le introducă în lege.

După amendamentul meu veţi puteà face aceasta în modul cel mai practic printr'un simplu regulament. Iar dacă nu veţi prevedeà acest lucru în lege, orice regulament veţi face nu va puteà aveà tăria legală, fiindcă ştiţi că regulamentul neprevăzut în lege nu poate ţineà loc de lege.

Iată, prin urmare, o lacună gravă care există în lege.

Acum vă voiu vorbì despre o altă lacună.

In lege nu se zice nimic asupra unei chestiuni:

Mandatul pe care îl va încredinţà judecătorul de pace cutărui locuitor, membru al obştei, va fi el obligator sau nu?

Idea fundamentală a proiectului de lege este, după cum am spus, că atunci când locuitorii nu voesc să-şi aleagă ei singuri de bună voie, în mod cinstit, mandatarul, când, cu alte cuvinte, ei vor face obstrucţionism şi străgăniri, nevoind să se întrunească ca să numească un mandatar, atunci partea adversă să aibă dreptul a se adresà judecătorului de ocol, care va aveà puterea să numească ca mandatar al obştei pe cutare sau cutare locuitor.

Se poate întâmplà însă, ca judecătorul să numească ca mandatar pe un locuitor oarecare, şi el să demisioneze, după cum se poate întâmplà ca să demisioneze şi acela pe care-l va numì în locul celui dintâiu.

De acì rezultă că mandatul care-l va da judecătorul de pace trebue să fie obligatoriu, căci altfel legea d-voastre va fi lipsită de efectul dorit. Este dar absolut necesar, ca o consecinţă a principiului legii acesteia, ca mandatul să fie declarat obligatoriu.

Este adevărat că mandatul după proiectul de lege este irevocabil şi nu se poate retrage decât prin justiţie pentru cauze determinate.

Dar din aceasta nu reiese că este silit mandatarul să primească

mandatul şi că odată mandatul primit nu poate demisionà. Avem exemple, în dreptul comercial mai ales, ceea ce se numeşte mandatarul statuar, când prin constituirea unei societăţi se dă mandat cutărei sau cutărei persoane care nu mai poate fi revocată ad libitum; de vreme ce după dreptul comun mandatul poate totdeauna fi revocat, când mandatarul nu inspiră încrederea mea. Alta însă este să nu mă poată revocà şi alta este să nu pot demisionà.

Este dar absolut necesar să se zică că mandatul dat de judecător este obligator şi când a fost primit nu mai poate încetà prin dimisiunea celui interesat, ci numai prin revocare sau pentru oareşicari cauze pe cari am să vi le enumăr.

D-lor, legile acestea sunt, prin natura lor, complicate; să mă ierte d-l Prim-ministru, dar numai persoanele cari nu sunt bine în curent cu dificultăţlle procedurii, atunci când ea se aplică înaintea tribunalului, pot crede că numai cu două sau trei articole se pot rezolvà asemenea chestiuni. Indată ce veţi admite obligavitatea mandatului şi proibiţiunea de a demisionà, trebue să primiţi ca corectiv oarecari cazuri în cari mandatul să poată fi declinat, dacă judecătorul, bună oară, ar fi numit persoane cari ar aveà un legitim motiv de a nu primì. Şi d-l Ministru de Interne, mai obişnuit cu chestiunile juridice, când în secţiune i-am propus această obiecţiune, imediat a înţeles gravitatea ei şi a căutat în Codul civil să vadă ce exemple avem de asemenea mandate obligatorii şi cari sunt cazurile când mandatul obligator se poate declinà, şi a căutat exemplul, pe care îl cunoaştem noi toţi jurisconsulţii, al mandatului imperativ care se numeşte tutelă. Când sunt numit tutor al unui minor, nu pot să refuz, şi acest mandat este şi obligatoriu şi gratuit. Principiul însă este totdeauna îndreptat prin oarecari excepţiuni şi sunt înşirate în lege anume cazurile când cineva poate să nu primească sarcina de a fi tutorul unui minor.

D-l *Mateiu Corbescu:* Acolo este chestiune de ordine publică.

D-l *I. Lahovari:* Daţi-mi voie, mandatul este obligator, pentrucă este de ordine publică, când este în joc apărarea minorilor; aici, prin acest proiect de lege, voiţi su organizaţi o reprezentaţiune a unei colectivităţi care să nu poată, la un moment dat, să dispară, ci să nu mai fie reprezentată în justiţie, astfel încât să paralizeze economia întreagă a acestei legi; de aceea, cred eu că ordinea publică este tot atât de interesată în asemenea materie şi

dacă odată admiteţi principiul ca justiţia să poată numì un reprezentant acelei colectivităţi, trebue să admiteţi şi principiul obligativităţii, căci, altmintrelea, n'aţi făcut absolut nimic. Şi fiind de această părere, sunt absolut în spiritul care v'a dictat această lege, căci proprietarul şi Creditul nu vor puteà tratà cu colectivitatea, cu ceata de 100 persoane, dacă nu vor fi asiguraţi în mod absolut în contra relei credinţe posterioare. Numai admiţând acest principiu, faceţi ca legea să devină eficace şi aceasta nu poate fi decât cu mandat obligator.

Acum, pentrucă trebue excepţiuni la acest principiu, d-l Ministru de Interne cătase excepţiuni în Codul civil la tutelă şi ce a găsit? A găsit că pot fi scutiţi miniştrii, ambasadorii, deputaţii, senatorii, etc. Evident este că aceste excepţiuni n'aveau utilitate practică, când este vorba de reprezentarea cetelor ţărăneşti inaintea justiţiei. De aceea, iacă amendamentul pe care îl propun:

„*Mandatarul numit de judecător nu va puteà refuzà sarcina ce i s'a impus decât pentru cauze binecuvântate*", şi dau oarecari exemple ca să se înţeleagă de ce fel sunt aceste cauze binecuvântate: „*infirmităţi, funcţiuni publice sau afaceri comerciale sau industriale ce l-ar împiedicà de a se ocupà de afacerile obştei şi altele asemenea lăsate la dreapta apreciere a judecătorului*". Bunăoară, judecătorul a numit ca mandatar pe un membru al obştei, care este numit în urmă perceptor în altă plasă, sau care a întreprins un mic comerţ care l-a depărtat din sânul cetei, şi judecătorul ştiind că e unul din fruntaşii satului l-a numit pe dânsul; acela să nu poată să refuze?

Aşà dar, am introdus în lege principiul obligativităţii mandatului, fiindcă fără acea obligativitate de sigur că legea va fi ineficace în caz de rea voinţă, şi totdeodată am admis temperamentul că am lăsat la dreapta apreciere a judecătorului, dându-i indicaţiuni în lege, cari trebue să fie acele juste cauze de împiedicare de cari are să ţină seamă.

Vedeţi, dar, că acest amendament nu e altceva decât o desvoltare şi o întărire a principiului chiar al legii d-voastre, acela de a încurajà şi pe Credit şi pe particulari de a tratà cu cete, cu colectivităţi de ţărani, asigurându-i că vor aveà o procedură facilă, că vor scăpà de complicaţiunile infinite ce aveau până azi, tratând cu sute de persoane, şi că vor aveà întotdeauna, în faţa lor, un or-

ganism legal al acelei colectivităţi, fără a fi siliţi a se adresà la diferitele individualităţi din cari se compune obştea. Principiul acestui amendament e dar desvoltarea şi întărirea principiului chiar al legii d-voastre. Ca consecinţă, bine înţeles, demisiunea nu se poate admite decât în aceleaşi condiţiuni a căror apreciere se va lăsà judecătorului.

Acum, d-lor, prin aceste amendamente am lucrat până acum în favorul proprietarului ce are să trateze cu ceata, fiindcă, cum v'am arătat, amendamentele nu au alt scop decât a asigurà eficacitatea practică a principiului organizaţiunii unei reprezentaţiuni a cetei. Vin la partea cealaltă, ca nu cumva în dorinţa prea mare de simplificare în interesul proprietarului sau al Creditorului, să înlesnim înşelăciunea şi amăgirea oamenilor ce ar aveà a face cu proprietari de rea credinţă. Acest caz, în adevăr, rar se va întâmplà, dacă e vorba de Credit; Creditul funciar, o instituţiune mare, nu va fi acela care să înşele pe nişte ţărani cu cari a tratat, şi dacă această lege n'ar fi făcută decât în vederea excluziv a relaţiunilor dintre Creditul funciar rural cu cetele de locuitori, o precauţiune mai mare în folosul acelor locuitori ar puteà să pară cu desăvârşire inutilă.

Dar nu uitaţi, d-lor, nu uitaţi că e vorba aici de altă ipoteză care va fi foarte frecuentă: proprietarul care dă cu arendă moşia sa locuitorilor săteni; un particular care a dat moşia sa pe 5—10 ani unor locuitori şi fiindcă s'au urcat moşiile — cum se întâmplă adesea — vine un alt muşteriu şi-i propune un preţ mai avantagios pentru moşia pe care au luat-o ţăranii, acel proprietar va cădeà poate în ispita de a rezilià contractul faţă de săteni, pentru a obţineà un preţ mai avantagios.

Dar, mai vor aveà proprietarii să se judece cu locuitorii pentru stricăciuni, pentru nepaza contractului, pentru neplata de arendă, etc., vedeţi, acì nu vor mai fi ţăranii faţă de Creditul funciar, ei faţă de proprietar şi acì trebue să profitaţi de experienţa noastră ca să nu expuneţi pe locuitori, cu aceste mandate obligatorii, să fie înşelaţi şi judecaţi pe nedrept, ci din contră, să faceţi ca interesele şi drepturile lor să găsească o lealǎ şi completă apărare înaintea justiţiei.

De aceea, nu pentru un respect superstiţios al procedurii, cum

ziceà d-l Prim-ministru, am zis să se suprime din acest articol cuvintele: „fără a fi nevoie de portărel“.

Ştiţi că în ceea ce priveşte citaţiunile obştiilor, actuala procedură a luat două garanţii, a prevăzut, pe lângă primar, şi pe portărel, care, mai ales acum de când s'au stabilit oarecari condiţii pentru numirea lui, prezentă mai multe garanţii.

In orice caz, când sunt două persoane cari încheie proceseleverbale de convocarea obştei, se face mai anevoioasă posibilitatea unei fraude. E mai greu atunci când trebue să se înţeleagă două persoane pentru a comite un act de rea credinţă.

Căci, d-lor, să nu ne facem iluziuni, trăim în Ţara-Românească şi ştim ce administraţie avem; se poate găsì foarte bine un primar necinstit, corupt de un proprietar de rea credinţă, care să spună că a convocat pe locuitori, atunci când în realitate nu a făcut-o.

Aţi auzit cazul ce vi l-a narat d-l Theodor Rosetti, cu experienţa sa de magistrat; am văzut şi noi cazuri în cari ţăranii nu ştiau nici că fuseseră judecaţi, nici că fuseseră condamnaţi, termenele de apel şi de recurs trecuseră, fără ca habar să aibă, toate formalităţile prevăzute de lege erau perfect îndeplinite în aparenţă şi, cu toate acestea, ţăranii nu au avut cunoştinţă decât atunci când s'au pomenit că sunt executaţi.

Prin urmare, rău aţi făcut de aţi suprimat pe portărel şi aţi spus că convocarea pentru alegerea mandatarilor să se facă numai de primari.

D-l *M. Schina:* Dar portărelul prezentă mai multe garanţii?

D-l *I. Lahovari:* Doi prezenta mai multă garanţie decât unul singur.

Ştiţi cu toţii că comptabilitatea publică e bazată pe acest sistem: Să nu lase niciodată pe mâna şi conştiinţa unei singure persoane posibilitatea de a se face fraude; totdeauna este necesitate de intervenirea mai multor persoane, când e vorba de banul public.

Vin la a doua chestiune, la care nu s'a gândit autorul legii.

Iată ce zice legea d-voastre:

„Orice viţii la alegerea sau numirea mandatarilor se vor propune înaintea oricărei excepţiuni sau apărări în fond“.

Aceasta este, d-lor, ceea ce se numeşte în limba juridică nece-

sitatea de a propune o excepţiune *in limine litis*. Bunăoară, am fost citat la judecată, citaţia nu este valabilă, dar, dacă nu voiu propune încă dela început nulitatea, nu mai pot invocà faptul că n'am fost bine citat. Aceasta a fost idea pe care a vrut să o introducă în lege. Dar chestiunea este: de cine se va invocà nulitatea alegerii? Am văzut că d-l Stelian, raportorul legii la Cameră, a spus că este vorba de viţiul propus de obşte, adică obştea locuitorilor, dacă mandatarul este numit în mod neregulat, va venì înaintea justiţiei să zică: nu sunt bine reprezentată de mandatar şi prin urmare cer să se anuleze mandatul, şi iar dacă nu face aceasta dela început, viţiul este acoperit şi nu se mai poate invocà. Vedeţi gravitatea cazului. Intreb pe onor. jurisconsulţi de pe banca ministerială: cum se va prezentà obştea înaintea justiţiei, căci după principiul legii nu figurează obştea, ci numai mandatarii săi. Obştea este dar pusă în alternativa ca, sau să numească alţi mandatari cari să se iea la ceartă cu ceilalţi şi să zică justiţiei: nu sunt buni A, B, C, ci adevăraţii noştri mandatari sunt D, E, F, dar acest lucru nu este prevăzut în lege. Sau ca obştea întreagă să se prezente înaintea justiţiei, şi atunci intraţi în toate dificultăţile de procedură cu sute de persoane, dificultăţi de cari aţi vrut să scăpaţi prin acest proiect de lege. Chestiunea este din cele mai grave, căci, dacă s'ar admite ca toţi să poată venì să critice numirea mandatarilor şi să le contesteze puterea, va trebuì ca mai întâiu să se judece această chestiune şi astfel cădeţi în nenumărate complicaţiuni de procedură cu sute de persoane şi dacă nu veţi introduce în mod practic, simplu, pentru ca obştea să poată invocà nulitatea mandatului *in limine litis*, n'aţi făcut-o eficace şi imediat vă veţi împiedicà înaintea justiţiei de cele mai mari dificultăţi.

Este greu, d-lor, să improvizezi legi şi cu toate acestea în dorinţa mea cea mare de a da o soluţiune acestei chestiuni, căci acì nu este vorba de o critică în spirit de opoziţiune sistematică, am declarat, nu fac opoziţiune din această chestiune, ci doresc ca legea să iasă bună, viabilă, să nu fie un monstru juridic, ci să fie înzestrată cu toate organele necesare, iată modificarea care am onoare a propune, pentru ca această nulitate să poată fi propusă de obşte, şi totdeodată Creditul funciar sau proprietarii cari vând sau arendează cetelor, să nu fie siliţi să se judece cu întreaga obşte pentru a se şti dacă mandatarii ce s'au citat sunt adevăraţii ei reprezentanţi.

Pe de altă parte, obştea e un simplu cuvânt, nu e o personalitate juridică, dacă îi constituiţi personalitatea juridică, atanci arătaţi cari sunt organele reprezentative ale acelei abstracţiuni.

Iată dar sistemul meu. L-am luat din legile noastre electorale. Ştiţi că după aceste legi unul sau mai mulţi alegători au mandat legal ca în numele tuturor să facă contestaţie, ca să ceară înscrierea sau ştergerea din liste a unor alegători. Asemenea legea a învestit pe alegători în materie penală cu o putere care aparţineà obişnuit numai procurorului; astfel în materie de delicte electorale 10 cetăţeni au dreptul de a sezisà justiţia criminală prin o simplă plângere şi de a pune în mişcare acţiunea publică. De aceea am zis că orice viţii ale alegerii sau numirii mandatarilor pot să fie propuse *in limine litis* de un număr de 3 sau de 5 membri ai acelei obşte. Şi am prevăzut cazul când un proprietar de rea credinţă ar mituì pe unul din cei 3 sau 5 membri cari au sezizat justiţia, ca să-şi retragă semnătura, şi atunci nefiind numărul de 5 să facă să cadă contestaţia.

De aceea am zis că odată sezizată justiţia, de 3 sau 5 membri, se vor puteà substituì alţii în locul lor, ca să poată dejucà manopera proprietarului de rea credinţă, şi am adăogat încă ca procurorul obligatoriu să iea parte la judecarea acestei acţiuni, care e în adevăr de ordine publică, şi să poată ex officio să propuie toate nulităţile. Căci, d-lor, trebue să fim cu mare băgare de seamă ca nu cumva, în dorinţa de a organizà reprezentaţiunea şi a simplificà procedura, să nu facem ca acei oameni să fie judecaţi ne fiind apăraţi de către adevăratul, lealul şi sincerul lor mandatar.

D-lor, art. 1, astfel cum e redactat, m'a silit, fiindcă cuprinde o mulţime de idei, să pun e serie de amendamente cari toate corespund la alte idei deosebite. De aceea am zis: Cred că e mare necesitate de a se înmulţì cât se poate mai mult precauţiunile numirii acelor mandatari, căci, notaţi, acì introducem un principiu foarte grav, acela al reprezentaţiunii obligatorie a unor persoane private în interesele lor de către nişte mandatari numiţi nu de dânşii, ci de justiţie. D-lor, am terminat cu desvoltarea diferitelor amendamente cari cred că sunt absolut necesare ca această lege să poată să fie completă.

D-l *Preşedinte P. S. Aurelian:* Vă rog să depuneţi în scris amendamentul d-voastre.

D-l *I. Lahovari:* Este scris şi-l voiu depune îndată, d-le Preşedinte, însă n'am terminat cu desvoltarea ideilor cari compun complexul acestui lung articol şi cari sunt menite a face cu legea să fie mai practică, mai bună şi mai folositoare pentru toţi.

D-lor, v'aş rugà ca într'o asemenea discuţiune să lăsaţi la o parte spiritul de partid şi să examinaţi în mod obiectiv dacă aceste amendamente sunt sau nu bazate pe motive serioase şi dacă în adevăr—şi asupra acestui punct fac apel la toţi jurisconsulţii cari sunt în această Adunare—dispoziţiunile propuse de noi sunt de natură a înlăturà greutăţile ce le va întâmpinà legea, astfel cum este alcătuită. Vă rog, dar, să ţineţi seamă de îmbunătăţirile ce s'ar aduce legii prin primirea amendamentelor mele, şi să o trimiteţi la Cameră, în urmă, spre a fi votate şi de acest corp legiuitor.

D-l Prim-ministru ne ziceà: apoi dacă ne vom înnecà aşà în amănunte, dacă ne vom ocupà de toate detaliile, nici o lege mare nu se va puteà face.

Şi, ca în sprijinul tezei sale, d-sa ziceà: Ce s'ar fi întâmplat la 1864 cu legea împroprietării ţăranilor, dacă legiuitorul de atunci ar fi ţinut cont de toate criticile de detaliu ce se puteau aduce legii aceleia?

Ei, vă voiu răspunde!

Legea care a fost făcută la 1864 pentru împroprietărirea ţăranilor, este o lege care a fost făcută de un om absolut superior, este concepţiunea uneia din cele mai puternice organizaţiuni cerebrale ce a avut vreodată Ţara-Românească! Şi în adevăr, d-lor, eu care în profesia mea de advocat am avut ocaziunea să studiez în amănuntele ei acea lege, am rămas mirat de modul practic, de cunoaşterea adâncă a ţerii şi de spiritul prevăzător cu care răposatul Mihail Cogălniceanu a rezolvat această mare chestiune, şi în principiurile ei fundamentale şi în nenumăratele chestiuni de aplicare practică în ţara întreagă.

Fie permis, d-lor, unui om care n'a fost din partidul său, să aducă, cu această ocazie, un omagiu memoriei acestui eminent bărbat de Stat.

Apoi, d-lor, dacă Cogălniceanu, printr'o lege aşà de mare şi de periculoasă, a putut să intre în toate detaliurile, dar d-voastră având a face o lege ca cea de faţă, de ce să nu fiţi în stare să studiaţi cu atenţiune fiecare amănunt pentru a face o lege bună?

Şi când eu vă cer acest lucru, nu vi-l cer ca o dovadă de încredere către membrii opoziţiunii, ci vă cer numai ca să fiţi de acord cu noi, pentru ca, împreună cu toţii, să facem o lege bună pentru clasa ţărănească, iar mâine, când discuţiunea aceasta va fi închisă, vom puteà începe lupta cu armele obişnuite.

Iată, d-lor senatori, apelul ce-l fac către majoritate.

Şi dacă se va vedeà acest spectacol rar în analele noastre parlamentare, ca un membru al opoziţiunii să propună un amendament la o lege a Guvernului, şi acel amendament să fie ascultat cu bunăvoinţă şi primit fără neîncredere de către majoritatea acestei adunări, lăsând la o parte acel „*Timeo Danaos*“ al poetului latin, vă rog să credeţi, d-lor senatori, că asanarea moravurilor noastre politice, de care se vorbeşte aşà mult, va fi făcut un pas înainte. Căci va fi un spectacol nou şi neobişnuit ca Guvernul să primească, nu să se strice legea, dar să se îmbunătăţească prin concursul luminat al tuturor membrilor Parlamentului! Şi în ţerile străine, d-lor, nu e rar cazul când majoritatea parlamentară îşi dă mâna cu minoritatea pentru a face o lege în folosul obştesc.

Aceasta, d-lor, va fi în adevăr o asanare a moravurilor noastre politice, sau cel puţin un pas mare spre asanare.

Dar dacă, din nenerocire, după cum prevăd, după discursul ţinut ieri de d-l Prim-ministru, în care încă dinainte v'a zis: să nu cumva să votaţi amendamentele d-lui Lahovari; dacă veţi persistà în obiceiurile tradiţionale ale adunărilor noastre: „la vot, la vot“ şi „închiderea discuţiunii“ (surâsuri), ei bine, d-lor, atunci voiu rugà pe onor. membri ai Parlamentului cari au specialitatea asanării moravurilor, pe d-nii Carp şi Filipescu, cari cu multă bunăvoinţă de câţi-va ani s'au ocupat cu mult zel de asanarea moravurilor noastre, ale conservatorilor bizantini, cum se numesc, i-aş rugà să binevoească a crede că au făcut destul de mult pentru asanarea noastră a conseavatorilor şi să se ocupe puţin şi de asanarea d-voastre. (Surâsuri).

D-l *P. Missir:* V'aţi stricat tot discursul cu astfel de glume.

D-l *I. Lahovari:* Şi cu aceasta, d-lor, termin, făcând încă odată apel la obiectiva examinare a amendamentelor mele, căci sunt sigur că dacă le veţi examinà desbrăcaţi de orice spirit de neîncredere şi de pasiune politică, veţi vedeà că sunt drepte, nu fac

nimic care să altereze legea d-voastre, ci din contră, o fac şi mai bună, şi mai practică.

D-l *P. Grădişteanu:* Domnilor, înainte de a se pronunţà comitetul de delegaţi asupra acestor amendamente, daţi-mi vóie să zic câteva cuvinte în privinţa amendamentelor propuse de domnul I. Lahovari.

Aceste amendamente le cunoaştem încă din secţiuni, fiindcă am onoarea a face parte din aceeaş secţiune cu d-sa. Toate aceste amendamente, înainte de a şti ce va zice d-l Prim-ministru, eu le-am combătut pe toate. Zic acestea pentru ca să dovedesc d-lui Lahovari că, cel puţin în cazul de faţă, din partea mea nu e închinăciune către d-l Prim-ministru, cu toate că această dovadă o are făcută mai dinainte că n'am obiceiul să mă închin înaintea nimănui. Dacă dar combat amendamentele d-lui Lahovari, nu le combat din spirit de partid, nu le combat nici pentru ca să fiu graţios către d-l Prim-ministru, le combat cu toate că sunt şi eu din aceeaş tagmă ca onor. meu coleg, adică avem aceeaş profesiune, şi eu încă cu câţiva ani mai înainte decât d-sa, căci sunt aproape 40 de ani de când mă lupt cu Codul civil şi de procedură şi cu robă şi fără robă. (Ilaritate).

Recunosc cum că unele din amendamentele d-sale sunt bune, foarte bune chiar. Vedeţi că nu fac nici o dificultate să recunosc aceasta, de ori unde ar fi provenit aceste amendamente, şi că nu pun nici un fel de animozitate politică. Dovada i-o pot da că deunăzi, nu mai departe decât alaltăieri, fără să fiu angajat, într'un proces în care erà în chestiune un fost Ministru conservator, am luat cuvântul *ex oficio* şi l-am apărat. Vedeţi, dar, că pe mine pasiunea politică nu mă orbeşte.

De ce însă combat toate aceste amendamente pe cari unele le găsesc bune? Pentrucă, dacă e vorba să intrăm pe asemenea tărâm, ne ducem departe. Ce? Oare îşi închipueşte cu bună credinţă onor. d. Lahovari că numai acestea pot să fie amendamentele ce se pot face la această lege? Dacă trimitem legea cu aceste amendamente la Cameră, acolo se vor ivì altele cari vor venì iar la noi, şi legea aceasta va fi înmormântată până la anul; aceasta este fără îndoeală.

In adevăr, nu avem Codul civil? Ei, credeţi d-voastră că dacă

ar fi să revizuim toate anomaliile ce se găsesc în Codul civil, ne-ar trebuì mai puţin de doi-trei ani?

A voit Belgia să-l modifice puţin şi Codul civil şi asupra modificărilor lui a scris Laurent treizeci şi atâtea de volume! Binevoiţi a admite, că ne-ar trebuì şi nouă discursuri cari să se publice în volume întregi, pentru a ajunge la o lege perfectă; şi atunci chiar, nu ştiu de vom ajunge să facem un cod perfect, căci omul însuşi nu este perfect.

Legea e bună, singuri o recunoaşteţi. Dacă e bună, să-i dăm drumul, şi dacă în aplicaţiunea ei se vor întâmpinà dificultăţi de acelea pe cari le prevedeţi şi cari nu ştiu de se vor întâmplà, îmi place a crede că şi d-l Ministru, împreună cu bunul spirit şi onestitate ţăranului român, vor face ca asemenea piedici să nu aibă loc. (Aplauze).

Dar presupuneţi că mă înşel; presupuneţi că vor fi proprietari cari arendând să vrea să abuzeze de sinceritatea şi lealitatea ţăranului. Am pentru aceasta un singur argument: nu vor puteà şi nu vor îndrăznì! De partea aceea eu n'am nici o grije, pentrucă are să fie vai de capul aceluia care ar cutezà să nedreptăţească pe ţăran! Remediul e simplu. Nu se revoltă ţăranul, e de treabă, e cinstit, îşi ţine angajamentele; dar cere totdeodată ca şi acela care tratează cu dânsul să fie om de treabă; altfel... de, nu se ştie ce se întâmplă!

Să lăsăm dar, d-lor, această lege să se aplice şi... chiria deschide pe chirigiu! Dacă se vor întâmplà neajunsuri, ei bine, Parlamentul român nu s'a isprăvit cu noi: va mai durà acesta, ori va venì altul, puţin importă; legiuitorul va îndeplinì lacunele legii, atunci când aceste lacune se vor dovedì în faptă, iar nu numai în supoziţiunea noastră.

Acum, d-lor, ca să vedeţi că nu o graţiositate către domnul Prim-ministru mă face să vorbesc aşà, am să mă plâng eu de o nedreptate făcută de d-l Prim-ministru în discursul d-sale. D-sa a zis că societăţile de asigurare n'au dreptul să cumpere imobile rurale şi că e o nenorocire că ele cumpără moşii. Am onoare a fi vicepreşedinte al societăţii de asigurare *Naţionala*. Şi amicul meu d-l Băicoianu, colegul nostru, e preşedinte al acestei societăţi. De unde scoate d-l Prim-ministru că toate acţiunile şi toţi banii societăţilor de asigurare sunt în mânile străinilor? D-sa, care a fost

trei ani vicepreşedinte şi preşedinte al societăţii *Naţionala*, ştie că din 10.000 acţiuni ale *Naţionalei* numai 450 sunt în mâinile străinilor, toate celelalte sunt în mânile Românilor. Aş puteà zice acelaş lucru pentru *Dacia*, dar pentru *Naţionala* le ştiu mai pe de rost. Din şase moşii ce posedă *Naţionala*, cinci s'au cumpărat pe când erà d-sa preşedinte al consiliului de administraţie, nu ar fi putut să facă d-sa un act inconstituţional; de ce să spună atunci că noi am speculat banii în detrimentul ţerii?

Iată plângerea personală ce o am de făcut în contra d-sale?

Prin urmare, dacă susţin legea, nu o fac pentru a plăceà d-lui Prim-ministru, ci pentrucă răspunde la o nevoie socială.

D-l *Caton Lecca:* Societăţile de asigurare au făcut un monopol din cumpărarea moşiilor, o să venim cu lege care să le oprească de a mai cumpărà.

D-l *P. Grădişteanu:* Poftiţi, Parlamentul de toate poate face, numai din bărbat femeie şi din femeie bărbat nu poate să facă. (Ilaritate).

D-l *Vicepreşedinte C. Costescu-Comăneanu*, ocupând fotoliul preşedinţial: D. M. Corbescu are cuvântul.

D-l *Mateiu Corbescu:* D-lor senatori, legea recunoaşterii obştiilor ţărăneşti capabile de a contractà cumpărări şi arendări de imobile, se păreà că vine sub cele mai bune auspicii în desbaterea Senatului, şi eu unul vă mărturisesc că m'am simţit fericit auzind că şi membrii partidului conservator de ambele nuanţe se raliază cel puţin la principiul legii.

Dar onor. d. Lahovari, după ce ieri în discuţia generală şi-a exprimat temerea inspirată de instituţia Cassei rurale, astăzi, în desvoltarea amendamentelor d-sale, animat, cred, de un sentiment de paternitate, ne exprimă temerea contrarie, temerea incapacităţii chiar a obştiilor cari, după redacţia proiectului, ar rămâneà victima înşelăciunii, când a proprietarilor, când a mandatarilor sau delegaţilor acelor obştii, şi în acest scop d-l Lahovari, găsind ocaziunea de a îndreptà şi completà neprevederile acestei legi prin amendamentele propuse, ne povăţueşte a nu exagerà prea marea noastră încredere în capacitatea reprezentaţiunii aceştei obşte.

Mai întâiu, d-lor, trebue să regretăm că bunele recomandaţiuni de a nu exagerà nu le practică chiar onor. d. Lahovari în totul.

In adevăr, aţi văzut că prin art. 1 al legii se prevede numirea mandatarilor cari vor reprezentà aceste obştii, şi cu toţii ştim că, înainte chiar de a se propune acest proiect din iniţiativă parlamentară, mai multe asociaţiuni de ţărani, în interval de 20 de ani trecuţi, au cumpărat moşii, al căror preţ se ridică la milioane, şi până astăzi aceste asociaţii ţărăneşti, cumpărând 7.000 de hectare, au plătit şi plătesc datoria prin delegaţi. Când vedem dar asemenea asociaţii ţărăneşti, cari contractează chiar cu proprietarii particulari prin învoeli voluntare, plătind prin delegaţii lor sutimi de mii de lei, pentru ce noi oare să le presupunem atât de incapabile şi aşà de minoare?

Nici chiar precedentele legii rurale dela 1864 nu pot justificà temerea d-lui Lahovari.

E destul să ne gândim că Mihail Kogălniceanu a aplicat legea rurală la miile de comune din Ţara-Românească, toate reprezentate prin delegaţii obştiilor împroprietărite.

Oare ţărani la 1864 nu şi-au dat şi atunci delegaţi? Ei bine, aţi auzit vreodată măcar că acei delegaţi ai ţăranilor au comis vreun act de rea credinţă în contra consătenilor cari i-au ales?

Să examinăm acum defectele legii pe cari d-l Lahovari doreşte a le completà prin amendamentele propuse.

Aceste amendamente cuprind patru aliniate de adăugat la primul articol, şi noi am fi fericiţi a le primì, fie pe toate, fie unele dintr'însele, dar numai dacă ar fi absolut trebuincioase, şi fără cari legea ar fi aşà de obscură, încât aplicarea ei ar aduce un haos, cum a pretins d-l Lahovari; să le luăm dar pe rând.

Cea dintâi idee pe care o emite d-l Lahovari este aceea relativă la incapacitatea fizică a mandatarului.

Art. 1 al legii prevede ipoteza când contractele acestor asociaţiuni ţărăneşti nu ar cuprinde o delegaţiune care să reprezente asociaţiunile, şi totdeodată mai prevede şi ipoteza când delegaţii numiţi în contract pot devenì, fie în stare de revocare judiciară, sau în stare de incapacitate legală.

D-l Lahovari crede că legea ar prevedeà numai incapacitatea legală, dar nu şi pe cea fizică.

D-l *I. Lahovari*: In cursul mandatului.

D-l *M. Corbescu*: Neapărat, în cursul exerciţiului mandatului se poate întâmplà o incapacitate legală; ceea ce ne preocupă este de

a şti dacă incapacitatea fizică nu e prevăzută de lege şi dacă această pretinsă obscuritate trebue corectată prin un amendament. Dar iată ce zice legea: „când prin actele de ipotecă sau de arendare nu sunt desemnaţi mandatarii, precum şi în caz de revocare judiciară, de incapacitate legală.., obştea... va procede la numirea sau completarea vacanţelor“.

Mă adresez dar unui jurisconsult, unui fruntaş între jurisconsulţii noştri, la d-l Lahovari, rugându-l să vadă, nu numai că textul proiectului prin cuvintele generale *„revocare judiciară“* prevede şi incapacitatea fizică, dar încă îmi este permis chiar a-i amintì că ori de câte ori legea prevede cazuri în mod enunciativ, este de bun simţ, mi se pare, că se aplică dreptul comun. Cine ar puteà zice că în caz de incapacitate fizică nu se va admite revocarea după principiile de drept comun?

Prin urmare, nu este nici o trebuinţă de amendament.

Să trecem la a doua idee cuprinsă în amendament: aceea de a se regulamentà procedura electorală a delegaţilor, sau a mandatarilor obştei...

D-l *I. Lahovari:* Nu la început, ci în cursul mandatului.

D-l *M. Corbescu:* D-sa crede că puterea executivă n'ar puteà face o asemenea regulamentare. Dar de ce nu? Nu este un atribut al puterii executive, după art. 93 din Constituţiune, dreptul de a regulamentà, bine înţeles numai executarea legilor votate de puterea legiuitoare?

Inţelegem că delegaţiunea puterii legiuitoare să intervină pentru a completà reguli neprevăzute într'o lege, înţelegem că nu prin regulamente se poate interpretà obscuritatea unei legi, dar nu cred că se poate tăgăduì acì aplicarea dreptului comun prevăzut pentru asociaţiuni.

(D-l General Lahovari întrerupe).

Lăsaţi, d-le General, pe un jurisconsult de valoarea d-lui I. Lahovari să răspundă la aceste obiecţiuni. (Intreruperi).

Dacă mă întrerupeţi, aducând acì teoria d-lui Ion Lahovari, că un Ministru de Răsboiu trebue să fie totdeauna numai un militar, să-mi daţi voie a vă contrazice, amintindu-vă un fapt generalmente cunoscut, că Freicinet nu erà militar şi ca Ministru de Răsboiu, om eminamente politic, între alte opere a lăsat cele mai bune amintiri în organizarea armatei franceze.

Dar pentrucă nu e ocaziune a ne ocupà de teoria d-voastre acum, rog pe d-l General Lahovari să mă dispenseze de a discutà, prin întreruperi, consideraţiuni prea depărtate de chestiunea care ne preocupă.

Trec la al treilea amendament relativ la obligativitatea acestor sarcini ale mandatarilor delegaţi *ex officio* de judecători.

D-l Lahovari crede că ar fi bine ca acestor mandatari să li se impună sarcinile în mod obligatoriu.

D-l *I. Lahovari:* Ale delegaţilor numiţi de judecător.

D-l *M. Corbescu:* Da, mandatul dat din oficiu de judecător. Iată o părere care mi se pare periculoasă. E adevărat că legea în caz de tutelă obligă pe anumite rude şi cetăţeni să primească *volens nolens* o tutelă. Pentru ce? Pertrucă, în materie de tutelă, sentimente umanitare şi o datorie de ordine publică ne obligă la aceasta. Nu poţi să vezi un minor şi să-l laşi victima incapacităţii, fără să-i dai o protecţiune! Obligativitatea aplicată la tutelă este de ordine publică. Dar se potriveşte oare această sarcină forţată a tutelei cu mandatul delegaţilor locuitorilor? In delegaţia obştei, cât e vorba de interesele unor persoane capabile, cari în generalitatea cazurilor ei înşile fiind chemaţi a se administrà, de sigur vor şti cui şi când să dea increderea, iar când judecătorul alege mandatar în lipsa obştei, va aprecià cinstea şi capacitatea mandatarului. Când însă un mandatar ales va spune în timpul exerciţiului mandatului: iartă-mă că nu pot să mai continuu însărcinarea din cauza cutărei scuze, e posibil oare ca tocmai în aceste relaţiuni delicate de interese între săteni, să-i ordone în mod forţat mandatarului a continuà sarcina delegaţiunii, când el este în imposibilitate de a o executà? Aceasta este peste putinţă. Să nu mergem prea departe cu exagerările: căci dacă credem aceste obştii ţărăneşti atât de capabile de a contractà, să nu le impunem îndatoriri pe cari ele înşile nu le cer; nici să le coborîm atât de jos, încât să le aducem în stare de minoritate, dându-le un fel de tutelă forţată. Să lăsăm, d-lor, aplicarea dreptului comun, ori de câte ori va fi vorba de scuze; căci chiar în tutelă, care e obligatorie şi nu se poate refuzà, tot se pot invocà scuze înaintea judecătorului, necum scuzele delegaţilor acestor obştii.

Nu văd, prin urmare, întru cât şi acest amendament ar fi indispensabil.

Vin la cea din urmă parte a amendamentelor, la viciile de formă ce s'ar puteà comite cu ocaziunea mandatului dat prin judecătorul de pace.

Proiectul de lege prevede cazul când contractul obştei nu cuprinde constituirea delegaţiunii, sau când obştea n'ar voì să-i arate delegaţii săi; atunci e necesar să vină cinevà să pună capăt acestei omisiuni şi legea dă drept judecătorului să institue, *ex officio*, o delegaţiune.

Se poate întâmplà ca judecătorul, voind să dea această delegaţiune *ex officio* şi conform cu legea, să se bazeze pe o procedură viţioasă, nulă în formă; şi atunci se pune întrebarea: cine anume şi când se va puteà ridicà nulitatea viţioasei numiri a delegaţilor?

D-l Lahovari ne propune un amendament prin care s'ar instituì o altă delegaţie de trei persoane, să aibă dreptul a contestà o asemenea viţioasă delegaţie.

Eu cred că, oricine are interes, va puteà contestà viţiul alegerii cu ocaziunea întâiului proces sau întâiului act de procedură înaintea judecăţii, făcând declaraţia fie a incapacităţii legale, fie a viţiului de care ar fi afectat sau atins acel mandat; aceasta e regula dreptului comun.

Ce zice d-l Lahovari?

D-sa zice că ar trebuì să regulamentăm o altă delegaţie capabilă de a contestà, căci se poate întâmplà ca aceste asociaţiuni să nu ştie cum să procedeze şi legea ar trebui să le spună a delegà pe alte trei persoane din obşte, cari să aibă autoritatea de a contestà, înaintea judecăţii, viţioasa constituire a delegaţilor numiţi *ex officio* de judecător; cu alte cuvinte, d-l preopinent crede că obştea, ca o persoană juridică, nu poate fi reprezentată în justiţie decât printr'un fel de reprezentaţiune legală.

Este evident că raportul făcut către Cameră, asupra votării acestei legi, afirmă că aceste obştii s'ar considerà ca un fel de persoane juridice, numai faţă de Creditele funciare şi de proprietarul vânzător sau locator, iar încolo, persoanele constituind obştea rămân persoane în plenitudinea drepturilor lor, după dreptul comun.

Idea aceasta, a personalităţii juridice a obştei, n'a existat în proiectul de lege din iniţiativă parlamentară, propus de d-l Tache Protopopescu; ea a fost adaogată în urma propunerii d-lui Marghiloman. In proiectul primitiv se spuneà numai că aceste *obştii ţărăneşti*, când

vor contractà fie cu proprietarii, fie cu Creditul funciar, ele se vor cità ca obşte conform dreptului comun, art. 74 din procedura civilă, prin simplă citaţiune colectivă.

In comitetul delegaţilor de secţiuni, însă, când s'a întors proiectul de lege, spre modificare, d-l Marghiloman a propus un contra-proiect sau un amendament, tinzând de a regulamentà, în mod general, reprezentaţiunile tuturor obştiilor, fie moşneni, fie ţărani împroprietăriţi, fie cumpărători sau locatari de imobile rurale; iar comitetul delegaţilor n'a voit să primească în întregime acel amendament, însă a primit numai partea relativă, în special la raporturile obştei, numai în ce priveşte contractele cuprinse în proiectul ce discutăm.

D-l Stelian, raportorul legii, adaogă în raportul către Cameră, că spiritul acestei legi este de a lăsà acestor obştii calitatea de persoană juridică, numai faţă cu Creditul funciar şi cu proprietarii contractanţi.

Şi ac m, d-lor, chiar dacă este adevărat că aceste obştii ar fi persoane juridice, nu e nevoie să spunem noi obştei compusă din persoane capabile, atunci când judecătorul de pace îi va numì un delegat cu călcarea formelor legii, obştea are dreptul să vină să contesteze, căci dreptul comun le recunoaşte calitatea şi interesul de a se opune sau contestà o delegaţiune nulă în formă.

Aceste obştii, înaintea justiţiei, sunt libere să-şi constitue alţi mandatari; iar dacă nu vor să-şi constitue mandatarii, în acest caz, fie obştea întreagă, fie orice *persoană* interesată din obşte, sunt şi rămân în drept să se ducă înaintea justiţiei şi să zică: noi contestăm mandatarii cari au fost ilegal delegaţi de judecător cu călcarea formelor legii.

Prin urmare, după cum vedeţi, d-lor, oricine are interes, are şi dreptul să conteste o delegaţie ilegală în formă.

Dar d-l Lahovari a mai considerat că recomandaţiunea pe care a făcut-o Senatului d-l Prim-ministru, ca să nu reproducem în această lege toate articolele de cod civil şi de procedură, aceasta ar fi fost un fel de constrângere exercitată asupra majorităţii, cu alte cuvinte, d-sa a lăsat să se înţeleagă că d-l Prim-ministru ne-a cerut să închidem ochii şi să votăm acest proiect de lege ori cum ar fi!

D-l Lahovari, însă, se înşeală, şi nu voeşte să ţină seamă de motivele declarate înaintea Senatului, cari au determinat pe d-l Prim-

ministru să ne spună părerea sa. D-l Prim-ministru ne-a spus că sunt interese în suferinţă, că sunt ţărani cari aşteaptă soluţiunea acestei legi, că sunt cu banii în mână şi aşteaptă să poată merge la Creditul funciar, fie ca să cumpere, fie ca să arendeze moşii. In aceste împrejurări, dat fiind că sunt interese în suferinţă şi că amendamentele propuse de d-l I. Lahovari nu sunt absolut trebuincioase, deoarece toate chestiunile de detalii se prevăd în dreptul comun, v'aş rugà, ca membru în comitetul delegaţilor, să binevoiţi a trece peste aceste amendamente şi să votăm aceastâ cu o oră mai înainte. (Aplauze).

D-l *Vicepreşedinte C. Costescu-Comăneanu:* D-nii delegaţi sunt rugaţi să binevoească a se întrunì şi a se consultà asupra amendamentelor propuse.

— Comitetul delegaţilor deliberează.

D-l *Vicepreşedinte C. Costescu-Comăneanu:* D-l raportor Crătunescu are cuvântul.

D-l *N. Crătunescu, raportor:* D-lor senatori, doi dintre membrii comitetului de delegaţi: d-l P. Grădişteanu şi d-l M. Corbescu, şi-au spus părea acì în Senat; ceilalţi membrii şi anume, d-nii: Caton Leca, Polizu-Micşuneşti şi cu mine, respingem şi noi amendamentele d-lui I. Lahovari.

Iată, d-lor senatori, în câteva cuvinte motivele cari ne-au determinat să nu admitem aceste amendamente.

D-lor, dacă s'a făcut o discuţiune mare asupra acestei legi, cauza este că s'a voit să se îmbrăţişeze mai multe chestiuni cari unele nici nu sunt cuprinse în proiectul de lege în discuţiune.

Intr'adevăr, d-lor, chestiuni de drept sunt numai două în acest proiect de lege. In afară de necesitatea legii, în afară de caracterul, în afară de scopul ei, de cari ne-am ocupat îndestul, legea însă nu atinge decât două puncte de drept: întâiul punct este *chemarea* celor ce contractează cu proprietarul, cu Creditul funciar sau cu alte instituţiuni de credit; şi al doilea este *reprezentaţiunea* acestor asociaţiuni cari au contractat.

D-lor, vi s'a spus că asemenea asociaţiuni există astăzi, că ele nu au decât să funcţioneze; că ele vor să funcţioneze şi să poată funcţionà regulat. Pentru aceasta s'a găsit de cuviinţă, deocamdată, că două lucruri sunt absolut necesare: ca aceste asociaţiuni să poată fi *chemate* şi să poată fi *reprezentate în justiţie*, pentru ca

angajamentele cari le iau să poată fi executate sigur şi prompt. Nimic mai mult decât aceasta.

Acest lucru îl primeşte onor. d. I. Lahovari şi cei cari au semnat amendamentele d-sale; numai vor să propună oarecari amplificări şi îndreptări. Aşà, d-lor, întâia îndreptare pe care vreau să o propună se referă la enumărarea cazurilor în cari este loc la schimbarea mandatului. Aţi văzut că nu s'a găsit altceva să se adauge decât cazul de incapacitate fizică. Dar bine s'a spus că articolul nu e decât enunciativ şi nu e enumerativ, limitativ, poate că cu timpul s'ar găsì şi un alt caz de incapacitate.

De aceea, d-lor, încă din desbaterile pe cari le-am avut înainte de a se fi făcut raportul, comitetul delegaţilor a fost de părere şi a decis că chipul de a procede organizat de lege se va aplicà în toate cazurile, când va fi vorba de împlinirea unei vacanţe. Şi am consemnat, în raportul nostru, pe care am avut onoarea să-l supunem Senatului, lucrul acesta: *„Şi această obiecţiune comitetul delegaţilor a înlăturat-o, deoarece rezultă din spiritul legii şi din întreaga ei economie că e vorba de împlinirea unei vacanţe, din orice cauze ar provenì ea“.*

D-lor, socotesc că nu se poate şi că ar fi nefolositor a zice mai mult; căci, încă odată, nu ar fi cu putinţă să se prevadă toate cazurile, toate felurile de incapacităţi. Ba încă zicând cuvintele acestea că: *„astfel se va procede oricând va fi trebuinţă de împlinirea unei vacanţe“*, ne-am referit şi la cazul când ar fi vorba de o demisiune. Astfel vederile onor. d. Lahovari sunt satisfăcute pe deplin prin acest articol.

Al doilea, d-sa cere să nu se suprime cuvintele *fără a fi nevoie de portărel*, aceasta pentru o pretecţiune mai mare ce cere d-sa a se da sătenilor. Insă, încă odată, noi am avut în vedere acì numai chemarea şi reprezentaţiunea, nu am avut în vedere să luăm măsuri de protecţiune şi să facem o lege de cumpărare de către săteni sau de lichidarea asociaţiunilor sătenilor între ei, ci numai o lege prin care să le facilităm lor înşi-le creditul, ca să poată proprietarii să contracteze cu dânşii.

Al treilea amendament constă în a zice că *formalităţile pentru numire se vor stabilì printr'un regulament de administraţiune publică.*

Domnilor, nu voiu zice, cum zicea d-l Corbescu adineaori, ca Guvernul să facă un regulament de administraţiune publică şi fără

a se spune aceasta în lege, şi nu o voiu zice pentrucă nu e trebuinţă; pentrucă rămâne în vigoare dreptul comun şi dacă e vorba să se aplice dreptul comun, se vor aplicà de sigur şi analogiile din dreptul comun. Şi când ar fi vorba, de exemplu, de alegere, vedeţi că legea chiar arată analogii când spune cum are să se formeze majorităţile: atunci când în materie de drept comercial trebue să se formeze majoritatea, se cere să existe cele două majorităţi: majoritatea numerică şi majoritatea capitalului. Ei bine, prin indicaţiunea aceasta însă legea ne trimite la drept comun cu care vom putea îndeplinì lacunele ce ar existà. Incă odată, noi nu am voit să scoatem pe săteni din dreptul comun.

Al patrulea amendament constă în a zice că:

„Mandatarul numit de judecător nu poate refuzà sarcina ce i se impune decât pentru cauze binecuvântate, precum: infirmităţi, funcţiuni publice sau afaceri comerciale ce l-ar împiedicà de a se ocupà de afacerile obştei şi altele asemenea lăsate la dreapta apreciere a judecătorului“.

Apoi, d-lor, nu zice nimica nou d-l propuitor al amendamentului; zice că în asemenea caz judecătorul se va conduce de principiile dreptului comun, va căutà analogiile legale şi va primì scuza sau demisiunea, pentru cauze binecuvântate, pentru infiirmităţi, etc.

Incă odată, nu este necesar să mai adăugăm şi aceasta în lege, deoarece, am zis-o, noi nu scoatem pe săteni din dreptul comun.

In fine, prin amendamentul al cincilea se cere a se declarà mandatul obligatoriu.

D-lor, asupra acestui punct a fost o discuţiune, ce-mi pare mie nefolositoare; se cereà a se introduce cuvintele că mandatul ar fi *obligatoriu*. Am arătat chiar în raportul nostru că legea o spune în mod destul de clar şi juridic când zice că *mandatul este dobândit părţilor*. Să nu luăm numai pe tutor, mandatar legal, care e dobândit pentru acei cari tratează cu minorii, dar chiar un mandat convenţional, cum e al unui mandatar alipit spre a primì o plată, *adjectus solutionis gratia*, el este dobândit în tot ceea ce e relativ la executarea convenţiunii.

Pentru aceste motive, d-lor, comitetul de delegaţi, în unanimitate, a respins toate amendamentele, şi vă rog respectuos, să binevoiţi a le respinge şi d-voastră.

— Se pun la vot amendamentele propuse de d-l Ion Lahovari şi se resping.

— Se pune la vot art. 1, aşà cum este în proiect, şi se admite

— Art. 2 se primeşte fără discuţiune.

— Se pune le vot cu bile proiectul de lege în total.

D-l *Vicepreşedinte C. Costescu-Comăneanu :* Rezultatul votului este următorul:

Votanţi 53
Majoritatea regulamentară . . . 32
Bile albe 51
Bile negre 2

Prin urmare, legea s'a admis.

Desbaterile asupra legii obştiilor s'au reprodus după broşură : *Legiuiri privitoare la obştiile de locuitori săteni.* Bucureşti 1905.

8. Decretul de sancţionare a legii despre citarea şi reprezentarea obştiilor săteşti.

CAROL I,

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională, Rege al României,

La toţi de faţă şi viitori, sănătate.

Corpurile lugiuitoare au adoptat şi Noi sancţionăm ce urmează:

LEGE.

Art. I. Articolele 74 şi 514 din codul de procedură civilă se modifică precum urmează:

a) La finele art. 74 se adaogă următoarele aliniate:

Citaţiunile, toate actele de procedură judiciară sau extra-judiciară şi de urmărire mobiliară sau imobiliară, relative la locuitorii săteni cari, în număr de cinci sau mai mulţi, vor cumpărà în mod divizat sau nedivizat un imobil rural grevat de sarcini, sau cari împreună vor ipotecà ei înşişi, vor luà în arendă sau vor cumpărà un imobil rural, pentru tot ce priveşte aceste contracte, se vor face pe numele obştei acelor locuitori şi se vor înmânà obştei, conform art. 75, al. 11, la primăria comunei situaţiunii imobilului.

Obştiile acestea vor fi reprezentate în justiţie, în toate judecăţile ce ar izvorî din zisele contracte, faţă de vânzători, creditor

ipotecari sau proprietari locatori, prin unul sau trei mandatari locuitori, însărcinați cu aceasta chiar prin acele contracte.

Când prin actele de vânzare, de ipotecă sau de arendare nu sunt desemnați mandatarii, precum și în caz de revocare judiciară, de moarte sau incapacitate legală a vreunui mandatar, obștea, convocată de judecătorul de ocol, la sediul judecătoriei, în circumscripțiunea căreia e situat imobilul, va procedà, sub președința judelui, în lăuntrul termenului fixat de instanța înaintea căreia se află judecata, la numirea sau completarea vacanțelor de mandatari.

Convoearea se va aduce la cunoștința obștei în modul arătat prin art. 75, No. 11, alin. 2, 3, 4, 5, 6, 7, pr. civ., numai de către primar care va întocmì singur procesul-verbal de constatare, fără a fi nevoie de portărel.

Numirea mandatarilor se va face cu majoritatea voturilor celor prezenți, calculată atât asupra numărului celor prezenți, cât și asupra părților lor în imobil sau în contractul de arendă.

La caz de nevenire a locuitorilor la ziua hotărîtă, sau dacă nu se pot întrunì cele două majorități, judele de ocol va numì, din oficiu și dintre locuitorii obștei, mandatarul sau mandatarii necesari.

Toate cele petrecute înaintea judelui de ocol vor fi constatate de dânsul printr'o încheiere, care va aveà puterea unui mandat autentic și nu se va puteà desființà decât prin înscrierea în fals.

Judele de ocol e dator ca de îndată să înainteze la primăria situațiunii imobilului o copie legalizată de pe această încheiere.

Mandatul celor însărcinați, fie de locuitori, fie de justiție, este dobândit părților contractante sau acelor ce se găsesc în judecată cu obștea, și nu se poate revocà decât prin justiție și numai pentru vădită nepricepere sau rea credință.

Mandatarii obștei pot lucrà și în majoritate.

Orice vițiu al alegerii sau numirii mandatarilor obștei trebue să fie propus în justiție înaintea oricărei excepțiuni sau apărări, sub pedeapsa pierderii dreptului de a cere nulitatea vreunui act.

b) La finele art. 514 se adaogă aliniatul următor;

De asemenea nu vor fi opozabile vânzătorilor, creditorilor privilegiați sau ipotecari, proprietarilor locatori ai obștei prevăzută în aliniatele adaose art. 74, pr. civ., împărțelile, înstrăinările, con-

stituirile de drepturi reale şi arendările făcute de locuitorii săteni, posterior titlurilor lor.

Art. II. La finele art. 19 din legea pentru autentificarea actelor din 1 Septemvre 1886 se adaogă aliniatul următor:

Cu toate acestea, când mai mulţi locuitori săteni vor voì a cumpărà, ipotecà, sau luà în arendă un imobil rural, pentru autentificarea tuturor acestor acte sau a procurilor ce dânşii av voì să dea în acest scop, ei pot cere tribunalului respectiv, fără arătarea vreunui motiv, ca autentificarea să se facă la domiciliu.

Preşediutele sau locoţiitorul său poate delegà în acest scop pe judele de ocol respectiv, care va instrumentà la primăria comunei indicată în cererea de autentificare.

Această lege s'a votat de Adunarea deputaţilor, în şedinţa dela 20 Decemvrie anul 1903, şi s'a adoptat cu majoritate de 89 voturi, contra a 9.

Preşedinte, *M. Pherekyde.* Secretar, *Er. Zaharia.*

(L. S. A. D.)

Această lege s'a votat de Senat, în şedinţa dela 3 Fevruarie anul 1904, şi s'a adoptat cu majoritate de 51 voturi, contra a 2.

Preşedinte, *P. S. Aurelian.* Secretar, *Al. I. Filipescu.*

(L. S. S.)

Promulgăm această lege şi ordonăm ca ea să fie învestită cu sigiliul Statului şi publicată prin *Monitorul Oficial.*

Dat în Bucureşti, la 9 Fevruarie 1904.

(L. S. St.) CAROL.

Ministrul de Justiţie,

Al Gianni. No. 448.

Mon. of. 1904, pag. 9.989.

9. **Şedinţa dela 3 Maiu 1905 a Camerei.**

. . . .

D-l *Pascal Toncescu* dă cetire următorului raport şi proiect de lege:

Domnilor deputaţi,

Comitetul delegaţilor de secţiuni, compus din:

D-l Iorgulescu I. pentru secţia II;

D-l	Bilciurescu Victor	„	„	III;
„	Taşcă G.	„	„	IV;
„	Ciolac N.	„	„	V;
„	Istrati G.	„	„	VI;
„	Filipescu G.	„	„	VII;

şi subsemnatul pentru secţia I, întrunindu-se în ziua de 2 Maiu 1905, sub preşedinţa d-lui G. Istrati, a luat în discuţiune proiectul de lege relativ la scutirea de impozitul patentei a asociaţiilor ţărăneşti, cari vor luà în arendă imobilele rurale, şi l-a admis în unanimitate, astfel cum a fost prezentat, pentru următoarele consideraţii:

Domnilor deputaţi,

De câtva timp s'a manifestat printre săteni tendinţa de a se asocià între ei spre a luà în arendă moşii, care este o îndrumare spre îmbunătăţirea stării lor, ce merită să fie încurajată şi ajutată pe toate căile.

Astfel s'a crezut că este bine ca asociaţiunea să nu fie socotită ca orice arendaş şi, deci, să fie apărată de impozitul patentei.

De acest avantaj însă s'a găsit de cuviinţă să nu profite decât adevăratele asociaţiuni ţărăneşti, acele cari ar cuprinde cel puţin 25 de asociaţi, căci numai de asemeni asociaţi se poate spune că sunt de o fire deosebită de ceilalţi arendaşi.

Pentru aceste motive, comitetul de delegaţi vă roagă, d-lor deputaţi, prin subsemnatul raportor, să binevoiţi a votà următorul proiect de lege.

Raportor, *Pascal Toncescu.*

PROIECT DE LEGE.

Art. unic. In tabela pentru clasificarea patentarilor, la profesiunea „arendaş“, se adaugă următorul alineat:

„Sunt scutite de patentă obştiile ţărăneşti constituite în conformitate cu legea din 9 Fevruarie 1904 şi cari vor aveà un minimum de 25 asociaţi, când iau în exploatare imobile rurale“.

D-l *Vicepreşedinte:* D-l Taşcă are cuvântul.

D-l *G. Taşcă:* D-lor deputaţi, motivul care l-a făcut pe d-l Ministru de Finanţe să vină cu această lege, prin care se reduce patenta arendaşilor, în ceea ce priveşte pe obştea sătănească constituită din cel puţin 25 de locuitori săteni, a fost următorul:

D-l Ministru însuşi o spune în expunerea de motive...

D-l *Vicepreşedinte:* D-lor deputaţi, vă rog ocupaţi locurile d-voastre şi faceţi puţină tăcere, nu poate auzì nici banca ministerială, nici d-nii stenografi.

D-l *G. Taşcă:* „Tendinţa, zice d-l Ministru de Finanţe în expunerea de motive, care s'a manifestat de câtva timp printre săteni de a se asocià între ei şi a luà în arendă moşii de ale Statului, este o îndrumare spre o îmbunătăţire a stării lor, *care merită să fie încurajată şi ajutată pe toate căile*".

Or, d-lor, dacă este adevărat că această tendinţă de a se asocià ţăranii şi de a luà în arendă moşiile Statului, *trebue să fie încurajată şi ajutată pe toate căile*, apoi tocmai această idee din expunerea de motive îmi dă mie prilejul şi celorlalţi d-ni deputaţi cari au semnat, de a propune următorul amendament. Propunem anume, d-lor, ca odată cu scutirea obştei săteneşti de patentă, în acelaş timp să se reducă şi garanţia pe care este obligat să o dea licitatorul, ca să poată licità la moşiile Statului, să se reducă dela suma prevăzută de legile şi regulamentele Ministerului de Domenii la jumătate.

Iată cum e formulat amendamentul ce propunem:

Amendament.

Se adaugă următorul alineat:

„Garanţia prevăzută prin legile şi regulamentele de arendare ale moşiilor Statului, pentru obştiile astfel constituite se reduce la $^1/_8$ pentru garanţia provizorie şi $^1/_4$ din preţul arenzii garanţia definitivă".

M. I. Căprescu, G. Taşcă, P. Negulescu, Lascar L. Catargi, Căpitan G. Doxache, N. Gherghel, Dr. Gheorghiu.

Cari sunt motivele, d-lor, cari ne-au făcut pe noi toţi să propunem acest amendament?

Motivele rezultă, d-lor, din chiar scopul pentru care a fost creată această garanţie.

In adevăr, faptul pentru care sunt obligaţi, acei cari se prezentă la o licitaţiune publică, să aducă o garanţie, este de a se asigurà arenda curentă a Statului şi de a aveà de unde să se despăgubească el în cazul când arendaşul ar fi insolvabil. Or, d-lor, dacă este adevărat că de obiceiu arendaşii, mai ales dincoace de

Milcov, se prezentă ca să liciteze numai în virtutea unei garanţii, dacă este adevărat că n'au nici un fel de unelte, nici un fel de gospodărie, nici un fel de avere din care Statul, la un moment dat, să se poată despăgubì, apoi, d-lor, acest lucru nu se poate întâmplà cu obştiile săteneşti, cari sunt formate din sătenii cei mai cuprinşi din localitate şi cari în totdeauna au o gospodărie a lor, astfel că totdeauna Statul are de unde să se despăgubească, mai ales fiind vorba nu de un om sau doi, ci de o întreagă obşte.

Pe de altă parte, chiar dacă în caz eventual — pun imposibilul — chiar dacă Statul ar pierde un câştiu de arendă, aceasta nu ar fi mare lucru faţă de enormul avantaj pe care l-am aveà de a îndrumà pe locuitorii săteni să se asocieze între ei pentru a luà în exploatare moşiile Statului.

Iată motivele cari ne-au făcut pe noi de a propune acest amendament, şi iată pentru ce cred că sunt şi în vederile d-lui Ministru de Domenii şi în vederile d-lui Ministru de Finanţe, când propun acest amendament şi când cred că este bine să îndrumăm pe ţărani în toate chipurile şi pe toate căile ca să se constitue în obştii şi să iea moşiile Statului cu arendă.

D-l *Vicepreşedinte:* D-l Ministru al Domeniilor are cuvântul.

D-l *Ion Lahovari, Ministrul Domeniilor:* D-lor deputaţi, ţin să declar încă dela început, că nu mă unesc cu propunerea făcută de onor. d. Taşcă, şi iată pentru ce: cred, d-lor, că nu este sistem bun atunci când în dorinţa de a favorizà o instituţiune, care credem că trebue ajutată, vine Guvernul cu o propoziţiune dejà excepţional de favorabilă, imediat să vină alţii să propună încă altă favoare şi pe urmă iar alta, căci atunci suntem debordaţi şi nu mai ştim unde să ne oprim.

Privilegii, d-lor, nu trebue să existe în Ţara-Românească, şi văd că dejà facem un mic privilegiu pentru aceste asociaţiuni nouă, dându-le scutirea impozitului nou al patentei arendaşilor, care a fost votat de d-voastră; dar să veniţi acum să ziceţi, — ceea ce este cu totul altcevà, — că să nu ne dea garanţie sau să se dea garanţie pe jumătate, ei bine, d-lor deputaţi, într'un caz de insolvabilitate, ar fi o pegubă pentru Stat, şi patrimoniul Statului este patrimoniul tuturor şi chiar al acelor asociaţiuni ţărăneşti ; nu putem, prin urmare, să derogăm la regulele prudente ale administraţiunii publice, care cere ca un contract de arendă să fie totdeauna

garantat printr'o cauţiune proporţională cu valoarea arenzii. (Aplauze).

D-l *Vicepreşedinte:* D-l raportor are cuvântul.

D l *Pascal Toncescu, raportor:* D-lor deputaţi, comitetul delegaţilor în majoritate a respins amendamentul d-lui G. Taşcă, fiindcă dacă ar fi să se admită acest amendament, ar fi să modificăm legea generală a Statului.

Voci: Da, da.

D-l *Pascal Toncescu, raportor:* Vă rog, prin urmare, să respingeţi acest amendament.

— Se pune la vot amendamentul propus de d-l G. Taşcă şi se respinge.

— Se pune la vot articolul din lege, aşà cum este redactat, şi se admite.

— Se pune la vot legea în total cu bile şi rezultatul scrutinului este cel următor:

Votanţi	65
Majoritate regulamentară . .	47
Bile albe	65

D-l *Vicepreşedinte:* Adunarea a adoptat proiectul de lege în unanimitate.

. . . .

Desb. Ad. Dep. 1905, pag. 679.

10. Şedinţa din 23 Maiu 1905 a Senatului.

. . . .

D-l *M. Băbeanu, raportor*, dă cetire următorului raport şi proiect de lege:

Domnilor senatori,

Proiectul de lege relativ la scutirea de patentă a asociaţiunilor ţărăneşti, când vor luà în arendă imobile rurale, votat şi adoptat de Adunarea deputaţilor, în şedinţa dela 3 Maiu 1905, şi adus în deliberarea Senatului cu Mesagiul regal No. 2.793 dela 9 Maiu 1905, secţiunile d-voastre luându-l în cercetare, toate l-au admis, numind delegaţi:

Secţiunea I, pe d-l G. Gr. Buicliu;
„ II, „ Dr. M. Miloteanu;

Secţiunea III, „ N. Economu;
„ IV, „ M. Băbeanu, şi
„ V, „ Th. Speranţă, cari, întrunindu-se în ziua de 20 Maiu 1905, s'au constituit în comitet al delegaţilor, sub preşedinţa d-lui N. Economu, şi, luând din nou în cercetare sus arătatul proiect de lege, l-au admis pe următoarele considerante:

Domnilor senatori,

Intovărăşirea sătenilor în scopul de a luà pe seama lor în arendă moşii merită încuragiarea tuturor, căci ea tinde neapărat la îmbunătăţirea stării materiale a populaţiunii rurale.

Este deci bine ca asemenea asociaţiuni să nu fie considerate ca arendaşi ordinari şi să fie scutite de impozitul patentei.

Acest avantaj nu trebue să folosească însă decât adevăratelor tovărăşii ţărăneşti, de aceea scutirea nu se va acordà decât acelor asociaţiuni cari vor înnumărà cel puţin 25 de tovarăşi.

Pe temeiul acestor motive, şi sub această condiţiune, comitetul delegaţilor a admis proiectul de lege şi a însărcinat pe subsemnatul să vă roage, d-lor senatori, ca să binevoiţi a-l votà.

Raportor, *M. Băbeanu.*

LEGE.

Art. unic. In tabela pentru clasificarea patentarilor, la profesiunea „arendaş", se adaogă următorul aliniat:

„Sunt scutite de patentă obştiile ţărăneşti constituite în conformitate cu legea din 9 Fevruarie 1904 şi cari vor aveà un minimum de 25 de asociaţi, când iau în exploatare imobile rurale".

Această lege s'a votat de Adunarea deputaţilor în şedinţa dela 3 Maiu anul 1905,şi s'a adoptat cu unanimitate de *şaizeci şi cinci* de voturi.

Preşedinte, *Gr. Triandafil.*

(L. S. A. D.) Secretar, *L. Antoniu.*

D-l *Preşedinte C. Boerescu:* Discuţiunea generală este deschisă.

— Necerând nimeni cuvântul, se pune la vot luarea în considerare a proiectului de lege şi se primeşte.

— Se procede la vot cu bile.

D-l *Preşedinte C. Boerescu:* Rezultatul votului:

Votanţi	32
Maioritate regulamentară	32
Bile albe	32

Senatul a admis în unanimitate.

. . . .

Desb. Senat. 1905, pag. 620.

11. **Decretul de sancţionare a legii pentru scutirea de patentă a obştiilor săteşti.**

CAROL I,

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională, Rege al României,

La toţi de faţă şi viitori sănătate.

Asupra raportului Ministrului Nostru secretar de Stat la Departamentul Finanţelor;

Corpurile legiuitoare au votat şi Noi sacţionăm ce urmează:

LEGE.

Art. unic. In tabela pentru clasificarea patentarilor, la profesiunea arendaş, se adaogă următorul aliniat:

„Sunt scutite de patentă obştiile săteşti constituite în conformitate cu legea din 9 Fevruarie 1904, şi cari vor aveà un minimum de 25 de asociaţi, cari iau în exploatare imobile rurale".

Această lege s'a votat de Adunarea deputaţilor în şedinţa dela 3 Maiu anul 1905, şi s'a adoptat cu unanimitate de 65 voturi.

Preşedinte, *Gr. Triandafil.*

Secretar, *L. Antoniu.*

Această lege s'a votat de Senat în şedinţa dela 23 Maiu 1905 şi s'a adoptat în unanimitate de 32 voturi.

Preşedinte, *C. Boerescu.*

Secretar, *Dr. Şaabner Tuduri.*

Promulgăm această lege şi ordonăm ca ea să fie învestită cu sigiliul Statului şi publicată în Monitorul oficial.

Dat în Bucureşti la 30 Maiu 1903.

CAROL.

Ministrul Finanţelor, *Take Ionescu.*

Ministrul Justiţiei, *A. A. Bădărău.*

No. 3243.

III. LEGEA PENTRU INFIINȚAREA SOCIETĂȚII NAȚIONALE DE AGRICULTURĂ SI A COMIȚIILOR AGRICOLE.

1. Şedinţa din 5 Fevruarie 1897 a Senatului.

. . . .

D-l *raportor A. Vericeanu* dă cetire următorului raport şi proiect de lege:

Domnilor senatori,

Comitetul delegaţilor, compus din d-nii:
Emanoil Morţun, delegat de secţiunea I;
Subsemnatul, „ „ „ II;
Stef. Perieţeanu-Buzău, delegat de secţia III, în lipsa d-lor V, Christopolu, delegat de secţia IV, şi Iorgu Gâlcă, delegat de secţia V, s'a întrunit în ziua de 21 Ianuarie, sub preşedinţa d-lui Em. Morţun şi în urma deliberărilor ce au avut loc, a admis cu unanimitatea membrilor prezenţi, cu amendamentele făcute, proiectul de lege, adus în deliberarea Senatului cu Mesagiul regal No. 102 din 1897, relativ la înfiinţarea Societăţii naţionale de agricultură şi a comiţiilor agricole, şi mi-a făcut onoarea a mă însărcinà cu raportul acestei legi.

D-lor senatori, agricultura, ca şi oricare altă ramură a industriei omeneşti, nu poate luptà pe câmpul concurenţei, bazânduse numai pe fertilitatea solului şi dulceaţa climei, ci trebue să întrebuinţeze toate procedeurile pe cari ştiinţa le pune la dispoziţia omului şi să întrebuinţeze toate mijloacele economice pentru a ajunge să producă mai bine şi mai ieftin.

Guvernul are sarcina, nu de a intervenì în interesele private şi a impune cetăţenilor procedeurile şi metoadele cele mai bune de producţiune, ci are datoria de a lucrà neîncetat pentru desvoltarea agriculturii, ca şi a celorlalte industrii, prin mijloace indirecte, cari

sunt cele mai eficace. Astfel, pentru desvoltarea agriculturii, Guvernul va contribuì puternic prin răspândirea şi popularizarea ştiinţei agricole şi cunoştinţelor practice, prin îmmulţirea fermelor-model, prin facerea de expoziţii şi concursuri în fiecare judeţ, prin acordarea de premii, prin facerea unui cod agricol, prin punerea instituţiunilor de credit agricol la îndemâna flecărui agricultor mare sau mic, etc., etc., etc.

Guvernul însă, pentru a puteà adoptà mijloacele cele mai nemerite de a contribuì la desvoltarea agriculturii, are trebuinţă de un organ luminat, şi care să aibă o continuitate în vederile şi studiile sale, şi acest organ este Societatea naţională de agricultură sau Academia agricolă, ca să zic astfel, prevăzută în proiectul de lege supus deliberărilor d-voastre.

In vederea acestor consideraţiuni, secţiunile Senatului, ca şi comitetul delegaţilor, a admis acest proiect cu următoarele modificări:

La art. 6 a admis amendamentul propus în secţiunea I, în următoarea cuprindere: „In afară de membrii titulari şi de membrii corespondenţi naţionali, se aleg de către Societatea naţională agricolă patruzeci de membri onorifici şi optzeci de membrii corespondenţi străini“.

Comitetul delegaţilor a admis acest amendament pentru a face o distincţiune între membrii naţionali şi membrii străini.

La art. 10 a admis amendamentul propus în secţia I, de a se adăugà la fine, după cuvintele „agriculturii naţionale“, cuvintele „şi industriile agricole“.

Şi, în adevăr, industriile agricole, sau mai bine zis acele industrii cari se ocupă a da prima transformare produselor agricole şi a le da o nouă formă, pentru satisfacerea trebuinţelor omului, se pot considerà până la un punct oarecare ca nişte ramuri ale agriculturii, şi de aceea comitetul delegaţilor a crezut că este bine a adoptà amendamentul propus în secţia I, şi a prevedeà, între atribuţiunile „Societăţii agricole“, şi pe acele relative la desvoltarea industriilor agricole.

La art. 9, sectiunea II a propus următorul amendament:

„Să se adauge următoarele cuvinte după cuvântul „Domeniilor“: „El prevede în bugetul Statului anual cel puţin suma de 100.000 lei pentru trebuinţele Societăţii“. Comitetul delegaţilor a admis acest amendament pentru motivul că Societatea de agricul-

tură nu-şi poate îndeplinì scopul pentru care se creează decât acordându-i resursele de cari va aveà trebuinţă pentru a puteà pune în lucrare ceea ce dânsa va decide că poate contribuì la desvoltarea agriculturii, şi a crezut că nu este bine de a lăsà acordarea acestor resurse numai în facultatea Ministrului Domeniilor, care, nefiind obligat, le-ar puteà prevedeà sau nu în bugetul Statului, după cum a lăsat şi nu a pus în aplicare nici până astazi legea promulgată la 4 Iulie 1881, pentru expoziţiile şi concursurile agricole şi industriale. Astfel dar art. 9 va fi redactat în modul următor: „Societatea naţională de agricultură este alipită pe lângă Ministerul Agriculturii, Comerţului şi Domeniilor. El prevede în bugetul Statului anual cel puţin suma de 100.000 lei pentru trebuinţele Societăţii".

toate secţiunile Senatului, ca şi comitetul delegaţilor, au admis şi înfiinţarea comiţiilor agricole în fiecare judeţ, cari, ca auxiliare ale Societăţii de agricultură, vor fi pentru fiecare localitate un focar de lumină şi un stimulent pentru îmbunătăţirea agriculturii.

Şi pentru motivele arătate mai sus, în privinţa resurselor ce trebue a se prevedeà în fiecare an pentru Societatea de agricultură, Comitetul delegaţilor a crezut că este bine a prevedeà resurse şi pentru comiţiile agricole, şi a adoptat amendamentul secţiunii II, de a se adăugà la art. 15, după cuvintele: „din alocaţiunile ce li se vor face de Guvern", cuvintele: „cel puţin în sumă de 5.000 lei pe an de fiecare judeţ", şi astfel art. 15 se va redactà în modul următor:

„Art. 15. Veniturile comiţiilor agricole se compun din cotizaţiile membrilor, din alocaţiile ce li se fac de către Guvern, cel puţin în sumă de 5.000 lei pe an de fiecare judeţ, şi de către consiliile judeţene şi comunale şi din donaţiunile particularilor".

Vă rog dar, d-lor senatori, să binevoiţi să aprobaţi şi d-voastră alăturatul proiect de lege cu amendamentele propuse şi primite de comitetul delegaţilor.

Raportor, *A. Vericeanu.*

Proiect de lege pentru înfiinţarea Societăţii naţionale de agricultură din România şi a comiţiilor agricole.

Proiectul propus de Guvern.	Modificările comitetului delegaţilor.
Art. 1. Se înfiinţează, cu reşedinţa în Bucureşti, Societatea	Admis.

Proiectul propus de Guvern.	**Modificările comitetului delegaţilor.**
naţională de agricultură din România. *Art. 2.* Societatea naţională de agricultură din România se compune din şaizeci membri titulari, aleşi pe vieaţă. Ea se împarte în secţiuni al căror număr va fi determinat prin regulament. *Art. 3.* La fondare, membrii se numesc deadreptul de către Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerţului şi Domeniilor, luând şi avizul Consiliului de Miniştri. In viitor, la caz de vacanţă, înlocuirea se face prin alegere de către membrii titulari ai Societăţii. *Art. 4.* Pe lângă membrii titulari, Societatea naţională de agricultură are şi una sută douăzeci membri corespondenţi, cari vor fi aleşi de către membrii titulari după constituirea Societăţii. *Art. 5.* Membrii titulari, precum şi membrii corespondenţi, se aleg dintre Românii cari se îndeletnicesc cu diferite ramuri ale agriculturii sau cu ştiinţele aplicate la agricultură.	Admise.
Art. 6. In afară de membrii titulari şi de membri corespondenţi naţionali, se aleg de către Societatea naţională de agricultură patruzeci de membri titulari şi optzeci de membri corespondenţi străini.	Art. 6. In afară de membrii titulari şi de membrii corespondenţi naţionali, se aleg de către Societatea naţională de agricultură patruzeci de membri *onorifici* şi optzeci de membri corespondenţi străini.

Proiectul propus de Guvern.	Modificările comitetului delegaților.
Art. 7. Atribuțiunile membrilor Societății naționale de agricultură, atât naționali cât și străini, se determinează prin regulamentul legii de față. *Art. 8.* Societatea națională de agricultură din România alege din sânul său, și pentru termen de trei ani, biuroul, compus dintr'un președinte, doi vicepreședinți, doi secretari de ședință și un secretar-general. Secțiunile Societății aleg pentru trei ani biurourilor lor, compuse dintr'un președinte, un vicepreședinte și un secretar. Membrii biurourilor sunt reeligibili.	Admise.
Art 9. Societatea națională de agricultură este alipită pe lângă Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor. El prevede în bugetul anual sumele trebuincioase pentru mersul Societății.	Art. 9. Societatea națională de agricultură este alipită pe lângă Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor. El prevede în bugetul *Statului anual cel puțin suma de 100.000 lei pentru trebuințele Societății.*
Art. 10. Ca organ al intereselor agricole ale țerii, Societatea națională de agricultură se va îndeletnicì cu toate chestiunile privitoare la desvoltarea și încurajarea agriculturii naționale.	Art. 10. Ca organ al intereselor agricole ale țerii, Societatea națională de agricultură se va îndeletnicì cu toate chestiunile privitoare la desvoltarea și încurajarea agriculturii naționale *și industriilor agricole.*
Ca organ oficial, Societatea națională de agricultură va fi consultată de diferite autorități, în special de Ministerul Agriculturii,	Ca organ oficial, Societatea națională de agricultură va fi consultată de diferite autorități, în special de Ministerul Agriculturii,

Proiectul propus de Guvern.	Modificările comitetului delegaţilor.
Industriei, Comerţului şi Domeniilor, asupra tuturor legilor şi regulamentelor privitoare la agricultură; va fi însărcinată la facerea de anchete agricole, de inspecţiuni şi studii speciale, referitoare la diferite ramuri ale agriculturii; cu organizarea de expoziţiuni şi concursuri agricole şi alte lucrări privitoare la agricultură.	Industriei, Comerţului şi Domeniilor, asupra tuturor legilor şi regulamentelor privitoare la agricultură; va fi însărcinată la facerea de anchete agricole, de inspecţiuni şi studii speciale, referitoare la diferite ramuri ale agriculturii; cu organizarea de expoziţiuni şi concursuri agricole şi alte lucrări privitoare la agricultură.
Art. 11. Toate lucrările Societăţii naţionale de agricultură vor fi inserate în „Analele Societăţii“. *Art. 12.* Se înfiinţează în fiecare judeţ un comiţiu agricol, compus din persoane cari se ocupă cu agricultura sau cu vreo industrie agricolă. Numărul membrilor comitetului este nedeterminat. *Art. 13.* Comiţiile agricole sunt asociaţiuni al căror scop este de a se ocupà numai cu interesele, cu desvoltarea, cu încurajarea agriculturii în cuprinsul judeţelor respective. *Art. 14.* Fiecare comiţiu îşi alege un biurou, compus dintr'un preşedinte, doi vicepreşedinţi, doi secretari şi un cassier. Membrii biuroului se aleg pentru trei ani; ei pot fi realeşi.	Admise.
Art. 15. Veniturile comiţiilor agricole se compun din cotizaţiunile membrilor, din alocaţiunile ce li se fac de către Guvern, de către	Art. 15. Veniturile comiţiilor agricole se compun din cotizaţiunile membrilor, din alocaţiunile ce li se fac de către Guvern, *cel puţin*

Proiectul propus de Guvern.	Modificările Comitetului delegaţilor.
consiliile judeţene şi comunale şi din donaţiunile particularilor.	*în sumă de 5.000 lei pe an de fiecare judeţ,* de către consiliile judeţene şi comunale şi din donaţiunile particularilor.
Art. 16. Bugetele comiţiilor agricole se vor supune la aprobarea Ministerului Agriculturii, Industriei, Comerţului şi Domeniilor. *Art. 17.* Fondurile, ca şi veniturile, atât ale Societăţii naţionale, cât şi ale comiţiilor agricole, nu se pot întrebuinţà decât pentru desvoltarea şi încurajarea agriculturii şi a industriilor agricole. *Art. 18.* Societatea naţională de agricultură, precum şi comiţiile agricole sunt persoane morale. *Art. 19.* La începutul fiecărei sesiuni legislative se vor distribuì membrilor Parlamentului dările de seamă asupra activităţii Societăţii naţionale de agricultură şi a comiţiilor agricole. *Art. 20.* Un Regulament, dat în forma regulamentelor de administraţie publică, va determinà modul de aplicare al legii de faţă.	Admise.
Ministrul Agriculturii, Industriei, Comerţului şi Domeniilor, *P. S. Aurelian.*	Raportor, *A. Vericeanu.*

D-l *Vicepreşedinte P. Grădişteanu:* Discuţiunea generală este deschisă.

D-l Al. Constantinescu are cuvântul.

D-l *Al. Constantinescu:* D-lor senatori, voiu fi foarte scurt, căci mi se pare că legea de faţă e o lege binevenită şi că, prin

urmare, va aveà adeziunea noastră a tuturor. Dacă am cerut cuvântul, e ca să relevez pe de o parte un mic *lapsus calami*, comis de către d-l Ministru de Domenii în expunerea de motive, şi pe de altă parte mici defecte de redacţiune, pe cari le putem îndreptà fără a schimbà absolut nimic din înţelesul general al legii. Acest lapsus calami este enunţarea din expunerea de motive că până astăzi agricultura noastră n'ar fi avut o reprezentaţiune oficială.

Este un lapsus calami aceasta, pentrucă nu putem admite ca Ministrul de Domenii, Agricultură şi Comerţ, care are o lege organică care institueşte Ministerul de Agricultură şi Comerţ, să zică că până astăzi agricultura noastră n'are o reprezentaţiune oficială.

Evident că a înţeles poate că acest Minister nu aveà la îndemână un ajutor suficient ca să poată să-l lumineze în chestiunile privitoare la agricultură şi industrii agricole; căci, altmintrelea, reprezentaţiune strict legală aveà agricultura noastră în Ministerul Agriculturii.

Acum, d-lor, ca mici observaţiuni de text sunt observaţiunile cari se pot ridicà la redacţiunea art. 10. Se zice la alineatul al doilea, în privinţa atribuţiunilor, că Societatea agricolă *va fi însărcinată la facerea de anchete,* etc.

Mi se pare că trebue să zicem: *cu* facerea *de* anchete agricole. (Aprobări).

Apoi la art. 6 trebue scoasă particula *de*. (Aprobări).

Mai este o observaţiune care s'ar puteà face la art. 17. Din dispoziţiunile generale ale art. 17 rezultă că fondurile Societăţii naţionale de agricultură şi ale comiţiilor agricole se formează din donaţiuni, subvenţiuni dela judeţe şi comune şi din alocaţiunea pe care Ministerul Domeniilor trebue să o pună anual în bugetul său.

S'au născut temeri din partea unora din colegii noştri şi s'a zis: fiindcă fondurile acelea sunt în general mici, să nu se epuizeze de către membrii Societăţii de agricultură şi comiţiile agricole în diurne şi lefuri şi să ajungem în loc să încurajăm industriile agricole, expoziţiunile, premiile, etc., să se epuizeze acele fonduri în diurne şi lefuri.

Pentru a fi cu toţii asiguraţi că asemenea lucruri nu se vor întâmplà, vom propune la art. 17 un *amendament,* şi cred că astfel legea va fi bună şi se poate luà în consideraţiune.

D-l *Nicolae Ionescu:* D-lor senatori, să nu vă miraţi că nu

sunt de părerea onor. reprezentant al colegiului II de Putna; fiindcă observaţiunile d-sale mi se par foarte superficiale şi numai de formă, căci dacă ar fi împins mai departe meditaţiunile d-sale asupra dispoziţiunilor pe cari le-a aprobat, ar fi înţeles că Societatea aceasta de agricultură nu poate să existe ca o dependinţă a Ministerului Domeniilor, ci ca o *persoană morală*, şi atunci trebue să o sustragem dela orice influenţă administrativă.

D-lor, eu am combătut acest proiect de lege în secţiune, am rămas singular în minoritate, pentru cuvântul că toţi sunteţi doritori ca să faceţi ceva pentru agricultură şi orice proiect vi se prezentă, mai cu seamă o lege prezentată de un om competinte, de un agronom, de un dascăl în ale agriculturii, fără să mai numesc celelalte titluri ale actualului Ministru al Domeniilor, atunci negreşit confienţa noastră este captivată şi trebue numai o convincţiune profundă şi o încredere nestrămutată în desvoltarea libertăţilor în ţara aceasta, pentru a combate această lege.

Dar dacă Societatea de agricultură e o *persoană morală* care are scopuri aşà de însemnate, pentru ce nu o lăsaţi să subsiste singură, pentru ce-i daţi o subvenţiune dela Stat, care poate negreşit să fie cheltuită în diurne? Ce este 100.000 lei când e vorba de o asemenea societate? Nimic, leul e jos de tot la noi, se cheltuesc prea mulţi la noi pentru puţine lucruri.

Cu observaţiunile ce întreprind a face vă voiu dovedì că această *persoană morală* e incompatibilă cu atribuţiunile cari i se dau şi că e pusă într'o poziţiune subiectă; din acest punct de vedere vă voiu spune şi pentru ce am fost în contra unei asemenea Societăţi de agricultură, pe care am numit-o în secţiuni cu învoirea chiar a d-lui Ministru, *Academia agricolă*, şi care cred că are să fie un ce ambarasant pentru un Minister de Domenii, Industrie şi Agricultură.

Voci: Mai tare.

D-l *Nicolae Ionescu:* Nu pot vorbì mai tare, căci am prea mult de vorbit; voiu să vă conving că dacă voiţi să faceţi un ruagiu auxiliar pentru Ministerul Agriculturii, atunci trebue să amendaţi legea cu toate amendamentele ce se vor propune.

Voiţi să o faceţi *persoană morală*, dar Statul nu e o *persoană morală;* dacă o identificaţi cu Statul, nu mai e nevoie să-i daţi această calitate de *persoană morală;* e o superfetaţiune să-i

dai calitatea de persoană morală, unui ruagiu al Ministerului Domeniilor şi Agriculturii.

D-lor, observaţiunile mele le fac înaintea d-voastre mai mult pentru d-l Ministru; mă veţi găsì poate cam îndrăzneţ, dar de......, această lege care are oarecare tinctură de descentralizare, de independenţă şi de libertate, de necesitate urgentă şi acomodată cu sorgintea principală a avuţiei noastre naţionale, negreşit că trebue să aibă simpatiile d-voastre; apoi mai adăogaţi şi simpatiile cari le aveţi pentru d-l Ministru şi pentru partid, care zice că nu poate să voteze contra Ministrului. (Intreruperi).

Eu comptez pe d-voastră în atât ca să-mi daţi binevoitoarea d-voastre atenţiune, dar speranţa mea vie este că voiu convinge pe d-l Ministru, că dacă vrea să facă o realitate constituţională, conform cu necesităţile, trebue să accepteze amendamentul care se propune.

Merg mai departe.

D-lor, agricultura la noi — şi eu nu vorbesc din capul meu, am fost în contact cu oameni dedaţi în ale agriculturii, cu oameni inspiraţi de înteresul agricol, cari la noi este de cea mai însemnată necesitate socială — agricultura, zic, este la noi de cel mai principal interes; şi d-l Ministru vrea ca această societate constituită din membri pe vieaţă, numiţi de Guvern, să reprezente ştiinţa agricolă practică şi mai cu seamă industria agricolă.

Ei, lucrul acesta îndrăzneţ, cum aveţi să-l faceţi d-voastră a da roade bune, când odată făcute cadrele membrilor acestei societăţi, mâine poate va venì un tânăr eminent, ieşit dintr'o şcoală de agricultură practică, şi care nefiind decât un mic proprietar, şi neavând mijloace pentru ca să poată străbate la masa aceea a membrilor societăţii, veţi rămâneà lipsiţi de acest element viu al cunoştinţelor agriculturii?

Aveţi să numiţi în această societate şi membri străini; aceasta o desaprob cu desăvărşire.

D-lor, străinii pot să ne dea lumină, să ne facă şcoală, noi îi aducem şi îi căutăm şi la dânşii acasă pentru acest scop; dar nu avem nevoie să-i vârîm în ruagiul nostru administrativ.

D-lor, aceasta este pentru numirea membrilor. Dar comiţiile?

D-lor, eu ştiu ce sunt *comiţiile agricole* în alte ţeri; ştiu ce erau *comiţiile* la Romani, erau totul, acolo se câştigà pacea sau resbelul, acolo se afirmà încrederea poporului şi a Senatului.

Apoi, d-lor, ce însemnează aceste *comiții* în județele noastre, cari să aibă și ele un sufleţel de persoane morale. Dacă în fiecare județ, dar mai seamă în aglomerarea de județe și regiuni agricole, ar fi societăți locale de agricultură cu atribuţiuni şi cu subvenţiuni însemnate, apoi atunci *descentralizarea* ar fi ruagiul ce s'ar puteà adoptà, lucru care este prevăzut și de Constituţiune; în vreme ce d-voastră nu faceți alt decât puneți administrațiunea acestei societăți în mâna Guvernului, şi aceasta este o *centralizare.*

D-lor, legea agricolă cum o văd eu, — nu am pretenţiunea de a convinge pe un Ministru, — dar zic că ea ar aveà la noi trebuință de *3 societăți regionare* şi staţionare, şi cari să fie personificate în persoane de proprietari mari şi mici din fiecare regiune; şi atunci ar fi un lucru independent de administrațiunea centrală, căci atunci ai vedeà *regiunea de munte, regiunea de baltă și regiunea de câmp.* Ar fi trei societăți în ţară, cari s'ar ocupà de desvoltarea agriculturii şi de crearea industriilor agricole.

Când însă noi vom face o societate, care să depindă de Guvern, atunci această societate va deveni un ruagiu ambarasant, nu va aduce nici un fel de lumină în chestiunile agricole; căci, neavând ca Academia un program de studii, ea nu va servì decât a fi consultată de Guvern în unele chestiuni, pe cari numai Guvernul i le va supune; așà că Guvernul va puteà totdeauna zice am consultat Societatea agricolă, așà zice Societatea agricolă, etc., când legile sale vor fi discutate în Parlament; așà că prin această lege nu ştiu dacă se aduce un folos agriculturii, dar se atinge în mod grav inițiativa, prerogativele Parlamentului.

Nu vom mai aveà inițiativă parlamentară în materie de agricultură şi de industrii agricole, şi nu vorbesc anume de Guvernul liberal, nici de cel reacţionar, ci mă gândesc la împrejurările în cari orice Guvern, având nevoie să resolve o chestiune agricolă, se va pune la adăpostul acestei „Societăţi agricole," pe care tot el va inspirà.

Să dau un exemplu: A venit ieri un d. senator dela Botoşani şi a cerut înființarea unei şcoale de agricultură la Botoşani.

D-l Ministru mai, mai i-a făgăduit; dacă d-sa va voì să înfiinţeze această şcoală, va consultà Societatea agricolă, şi Societatea de sigur va aprobà înființarea.

Şi cu toate acestea ceea ce ar trebuì să se facă este, nu înmulțirea şcoalelor de agricultură, ci transformarea celor actuale,

așà încât să aducă un folos real agriculturii și să serve de impuls creării industriilor agricole.

Trebue să încurajăm agricultura, nu însă atât agricultura mare, cât agricultura mică şi mijlocie; încurajarea în acest sens a agriculturii, ca ea să intre încet, încet în sfera industriei agricole, se impune ca un lucru care trebue să fie respectat, așà cum respectăm un stup de albine.

Prin urmare, d-lor, cea dintâi critică pe care trebue s'o facem cu drept cuvânt legii de organizare a acestei societăţi, este că centralizează şi pe acei cari sunt membri pe vieaţă români, şi pe acei cari sunt membri străini. Cred că aceasta este un rău şi cred că spiritul instituţiunilor noastre nu ne permite să intrăm pe calea aceasta.

Din acest punct de vedere, nici *Societatea* nu trebue să atârne şi nici *comiţiile agricole* nu trebue să fie gloata pe care Societatea să se razime şi pentrucă s'au pus acì atribuţiuni, cari trebue să le facă organe vii, apoi anchetele agricole şi expoziţiunile, cari trebue sa determine progresul agriculturii, trebue să dispuie de mijloace suficiente. Cifra aceasta de 100.000 lei, prevăzută în proiect, este atât de neînsemnată, încât pare că ar fi vorba de o reprezentaţiune teatrală în beneficiul săracilor.

Pentrucă însuşi autorul proiectului a înţeles că asemenea societăţi, la cari Guvernul are să facă apel, nu sunt opere de biurou, Guvernul are numai centralizarea, iar societatea spiritul de asociaţiune, libertatea de asociaţiune, expoziţiunile şi încurajările; acestea sunt cele cari fac pe agricultorul şi pe industriașul agricol; şi eu n'am să învăţ pe d-l Prim-ministru, fost director al unui institut de agricultură şi de profesiune învăţător de agricultură, să facă organizarea Ministerului Agriculturii; dar din punctul de vedere parlamentar, din punctul de vedere al progresului pe care trebue să-l facă societatea pentru sine şi prin sine, nu trebue ca această societate să fie compusă din membri pe vieaţă, pentrucă admiţând vieaţa până la 60 de ani şi începând dela 40 de ani, face o vieaţă de 20 de ani de activitate în acea Societate agricolă.

Eu, făcând abstracţie şi de iubirea de patrie şi de încrederea pe care o am în laboarea încurajată şi liberă a populaţiunii rurale, nu cred că trebue să imobilizăm cugetarea agricolă în 60 de oameni pe vieaţă, chiar dacă-i vom luà acum la 30 sau 40 de ani.

Ei bine, d-lor, acum câţi sunt acei de 30 de ani cari să merite să fie în această societate? Foarte puţini. O să fie din bătrâni — erà să zic baccelele — cari o să moară curând şi până să moară o să facă puţină treabă, căci acì trebue activitate mare pentru expoziţii şi anchete agricole. Ei bine, d-lor, în alte parlamente, de exemplu în Parlamentul englez, unele anchete lucrează câte doi-trei-patru ani; ele sunt făcute, se înţelege, şi de oameni luaţi din afară de Parlament, însă nu sunt soldaţi plătiţi, funcţionari stabili. Eu nu strig în contra funcţionarilor; însă vă rog să observaţi că într'un corp, ai cărui membri nu au nici un avantaj material pentru munca ce vor depune, vă faceţi un patron pentru toate măsurile administrative, pentru numirile în funcţiuni, etc. Câte protecţiuni, câte cereri nu se vor grămădì, ce vieaţă amară vor face Ministerului, dacă între cei 60 de membri vor fi numai zece oameni cari să urmărească interese personale — şi agricole în toată puterea cuvântului, dacă vor fi avizi de a se îmbogăţì din agricultură! Eu plâng pe Ministrul care va aveà în spatele său o societate de 60 de membri, cărora să nu le îndeplinească cererile ce-i vor face.

Şi apoi *comiţiile agricole!* nu avem noi consiliile judeţene şi comunale, cari nu ne fac nici o greutate? Căci în genere dificultăţile le fac prefecţii şi noi, senatorii, ori deputaţii; şi totuş cu sistemul acesta încă este greu să administrezi şi să aduci progresul acolo unde trebue cu constanta şi libera desvoltare a cetăţenilor, iar nu a protegiaţilor. Nici agricultură, nici industrii agricole nu puteţi face cu protecţiunea Guvernului, cu sistemul centralizării. Guvernul în timpurile moderne nu este totul, cum s'a zis. Ştiu că s'a zis că Guvernul trebue să intervie în toate; dar el, ori ce va face, nu va puteà face să curgă lapte şi miere în ţară; acestea nu se pot face din ordin, sub privigherea inspectorilor şi sub patronajul comiţiilor agricole.

Eu găsesc că punctul acesta din lege păcătueşte prin aceea că *centralizează* şi dă o misiune nenaturală unui număr de oameni pe cari ţara trebue să-i considere mai mult decât pe preoţii oracolului dela Delfi. Ori cât de puţin ne-ar costà materialmente, va rezultà o încurcătură, un caier din care Guvernul va vrea să toarcă firul administraţiunii şi nu va puteà decât cu foarte multe greutăţi. Iată cuvintele cari mă fac să combat aceasta lege.

Dar, cum am mai zis, eu nu sunt un doctrinar parlamentar;

eu zic să luaţi legea în consideraţiune, şi la fiecare articol să ne lăsaţi libertatea să discutăm, căci noi votând această lege astfel cum este, îmmormântăm de vie dispoziţiunea constituţională care zice : că cea dintâiu lege care se va face va fi pentru *descentralizarea administraţiei* şi pentru consiliile judeţene.

Consultaţi cel puţin în privinţa acestei legi consiliile judeţene.

Dar astăzi consiliile judeţene, când vor şti că în Bucureşti este o *Societate de agricultură* care va fi oracolul dela Delphi, ca să nu zic *oculta*, (ilaritate), dar o instituţiune *oficială* pe care Ministrul să o consulte, ce curaj o să mai aibă aceste consilii judeţene pe lângă această putere centrală numită *Societatea de agricultură ?*

D-lor, fiindcă vreau să fiu ortodox liberal şi nu vreau să critic ca să dărâm, dar pentru ca să se facă mai bine, voiu propune *amendamente* la articole şi aceia cari sunt dispuşi să aibă încrederea deplină în miniştri, vor recunoaşte că miniştrii, ori cât de pricepuţi să fie ei, tot sunt mai tari când au încrederea întregului Parlament.

D-l *Al. Constantinescu:* D-lor senatori, voi fi foarte scurt, căci în urma desvoltărilor pe cari le-a dat onor. d. Ionescu, cred că cu toţii sunteţi lămuriţi şi puteţi vedeà ce este just şi întemeiat din cele spuse de d-sa.

D-sa ne-a spus că nu se poate concilià idea de Stat cu idea creării ca persoană morală a Societăţii de agricultură şi a comitiilor agricole, căci s'ar călcà principiul descentralizării.

Lăsând la o parte idea politică a descentralizării administrative, care nu poate fi la locul ei în cazul de faţă, mie mi se pare că tocmai ceea ce se face prin această lege cuprinde în sine, în altă ordine de idei, bine înţeles, idea de descentralizare pe care o preconizează d-sa.

Constituirea acestei Societăţi de agricultură şi a comiţiilor agricole, ca persoane morale, adică lăsarea lor ca să trăească, să funcţioneze şi să se desvolte ca fiinţe de sine stătătoare, este o idee cu tendinţă descentralizătoare.

Afară de acestea, crearea acestor instituţiuni ca persoane juridice are avantajul de a le acordà capacitatea legală de a primì pe lângă acele subvenţiuni pe cari legea le prevede şi donaţiuni dela agricultorii generoşi cari vor voì să le dea.

D-l Ionescu, atât de mare amator al ideii de *descentralizare* şi unde trebue şi unde nu trebue, ce ar fi zis când această socie-

tate n'ar fi fost creată persoană morală, ci ar fi fost numai o secţiune din Ministerul Domeniilor? Ar fi exclamat: Tot şcoala veche; nimic nou, nimic care să tindă la îmbunătăţirea agriculturii şi industriilor agricole.

Dar dacă aceste instituţiuni sunt persoane morale, aceasta nu exclude idea ca dânsele să nu fie ataşate la un departament ministerial, şi în specie, prin natura lor, urmează să fie alipite la Ministerul Agriculturii.

Rolul ce se dă prin lege acestor instituţiuni, de a fi consilierul Ministerului Agriculturii, care trebue să le consulte în tot ce este privitor la agricultură şi industriile agricole, nu desfiinţează personalitatea lor juridică, din contra le dă o importanţă şi un caracter de independenţă accentuat, faţă de Stat, de care însă nu poate fi completamente deslipit.

Dar aş întrebà pe d-l Ionescu, care când se discutà legea Casei şcoalelor şi o găsià atât de bună, ca şi noi toţi, de ce nu s'a revoltat? Casa şcoalelor nu e creată prin lege persoană juridică? Nu depinde dânsa de Ministerul Instrucţiunii publice? Ceva mai mult.

Prin acea lege, chiar instituţiunile de învăţământ privat şi cari sunt persoane morale, sunt puse sub controlul şi supravegherea Statului, şi anume a departamentului Instrucţiunii, fără ca prin aceasta să se fi atins în ceva independenţa lor.

Dreptul de control şi supraveghere este un drept suveran al Statului, faţă de diversele instituţiuni cari pot interesà ordinea socială, şi, prin urmare, dânsele trebuesc, după natura lor, să aibă legături cu un departament ministerial oarecare.

Aş mai întrebà pe d-l Ionescu dacă Academia Română, din care face parte şi care este persoană juridică, este lipsită de orice legătură cu departamentul Instrucţiunii publice?

Aşà dar, d-lor, să nu ne înflăcărăm aşà de mult de cuvântul descentralizare, care dacă poate fi bun, deşì cu oarecari rezerve în altă ordine de idei, în cazul de faţă nu este la locul lui.

D-l Ionescu mai critică proiectul de lege şi din alt punct de privire.

D-sa ne spune că dându-se Societăţii de agricultură dreptul de a face anchete agricole, prin aceasta se ating prerogativele constituţionale ale Parlamentului.

Găsesc, d-nii mei, că discuţiunea serioasă ce ar trebuì să facem

degenerează într'o discuţiune lipsită de orice seriozitate, când auzim combătându-se o lege pe asemenea consideraţiune.

In ce dreptul Parlamentului de a face anchete e închis prin acela acordat Societăţii agricole?

In ce Parlamentul e împiedicat de a uzà de prerogativele lui constituţionale? In absolut nimic.

Dacă se vorbeşte în lege de anchete agricole pe cari le va face Societatea agricolă, anchete cari vor luminà pe Ministru în chestiuni de agricultură, cari îi vor da prealabil elementele statistice şi constatările trebuincioase pe cari întemeindu-se să justifice un proiect de lege într'un sens sau altul, în ce, vă întreb, toate acestea vor împiedicà Parlamentul de a uzà de prerogativele sale constituţionale?

S'a mai făcut o obiecţiune.

D-l Ionescu ne-a zis: că ce seriozitate va puteà să inspire această societate cu membri numiţi de Guvern, cari în loc de a-i face bine Ministrului, îi vor face din contră rău, căci îi va aveà la ordinele lui.

D-lor, orice societate, când se înfiinţează, nu se poate înfiinţà decât astfel.

La fondare membrii se numesc. In urmă, la caz de vacanţă, membrii în vieaţă aleg un nou membru la locul vacant. De acì rezultă un nou caracter de independenţă. Siguranţa de a fi membru pe vieaţă şi ales dă membrului un caracter de independenţă, care făcându-l mai mult răspunzător de avizul său, va căutà ca dânsul să fie liber, bazat pe cercetări şi experienţă şi, prin urmare, în interesul şi binele agriculturii noastre.

Mai întreb încă pe d-l Ionescu, vechiu academician: cum funcţionează d-sa şi azi în această calitate? Nu o datoreşte oare tot unei numiri prin decret regal? Dacă azi, când Academia este constituită, membrii se aleg de către ceilalţi membrii, tot astfel a fost la constituirea ei?

Astfel fiind, d-lor senatori, asemenea argumente nu sunt câtuş de puţin convingătoare şi de aceea vă rog să binevoiţi a luà proiectul de lege în consideraţiune.

D-l *Preşedinte al Consiliului P. S. Aurelian:* D-lor senatori, nu credeam că un proiect de lege de o simplicitate extremă, ca o lege care există în toate ţerile Europei, să dea naştere din partea

d-lui N. Ionescu la o combatere atât de viguroasă; vă mărturisesc că am rămas mirat când am auzit pe d-l Nicolae Ionescu că prin această lege se îmmormântează o parte a Constituţiunii.

Se îmmormântează Constituţiunea fiind-că un ministru propune să se înfiinţeze în România ceea ce există în cele mai constituţionale ţeri, în Anglia, în Republica Franceză, în Germania, în Austro-Ungaria, în Italia, în Spania şi în toată lumea ?

Ei, cum nu se îmmormântează constituţia în Anglia unde există asemenea societăţi regale în temeiu de legi ?....

D-l *Nicolae Ionescu :* Societatea regală de acolo nu este ataşată la Minister.

D-l *Preşedinte al Consiliului P. S. Aurelian :* Eu v'am ascultat cu atenţie; vă rog să aveţi aceeaş pacienţă şi dumneavoastră.

Am conştiinţă de aceea ce propun, am conştiinţă de ceea ce vorbesc, şi la vârsta mea ar fi un lucru ridicol de a venì cu o lege care ar îmmormântà Constituţiunea. Nu văd cum s'ar îmmormântà Constituţiunea cu o societate de cultură, de natură economică, şi nu ştiu pentru ce s'ar puteà presupune un moment că eu aş fi un conspirator în contra pactului fundamental al ţerii mele. Nu ştiu când v'am dat eu ocaziunea ca să-mi aduceţi o acuzaţiune regretată din toate punctele de vedere.

Si mă atinge cu atât mai mult această acuzaţiune, cu cât ea vine din partea unui membru distins al Parlamentului şi al Academiei şi a unui distins profesor ; vreau să nu se creadă un moment că am fost capabil să atentez la pactul nostru fundamental.

Acestea zise, să-mi daţi voie să relevez câteva din punctele atinse de onor. d. Nicolae Ionescu : D-sa a spus că societatea aceasta nu va puteà niciodată existà, dacă ea va fi dependentă de Ministerul Domeniilor.

Nu-mi pot explicà acest lucru; mai întâiu ce dependenţă are ea de Minister?

Aceste aşezăminte culturale şi economice, venite chiar din iniţiativă privată, trebue ca să le ataşăm pe lângă o mare autoritate publică ; şi d-voastră ştiţi că aşà s'a făcut şi cu Academia Română, care este ataşată la Ministerul Instrucţiunii publice.

Apoi dacă este aşà, cum lucraţi d-voastră acolo unde sunteţi membru ? Şi pentru ce credeţi că la Societatea naţională de agri-

cultură, la comiţiile agricole, ar trebuì să se facă alt legământ decât acela care există la Academia Română?

Ce voiţi să facem atunci? Voiţi să o lăsăm în vânt, să nu fie ataşată la nici un Minister?

Dacă nu va fi ataşată la Ministerul Domeniilor, va fi ataşată la Ministerul Finanţelor, ori la alt Minister; fără aceasta nu se poate. Dar, încă odată, vă repet că aceasta se practică în toate părţile lumii: aşà în Franţa Societatea naţională de agricultură depinde de Ministerul Agriculturii; în Viena şi în Berlin tot aşà; nu am inventat noi lucrul acesta; nu avem nici chiar meritul inovaţiunii, pentrucă ceea ce vă propun există aiurea de zeci şi sute de ani. Eu nu apăr o instituţiune a mea, ci o instituţiune care a dat foarte bune rezultate aiurea şi pe care vin şi vă propun să o admitem şi noi. Nu fac dar nici o inovaţie.

Dar să vă dau şi alte exemple; aşà de pildă cum stă institutul Franţei, cele cinci academii?

Eu cred că Institutul francez este o instituţiune independentă; el atârnă însă de Ministerul Instrucţiunii publice din Franţa; de ce dar Societatea naţională de agricultură, pe care v'o propun, să nu atârne la noi de Ministerul Agriculturii şi Industriei? Toate instituţiile cari se înfiinţează din iniţiativa Statului trebue să fie ataşate de o administraţie superioară de stat oarecare, şi acest lucru îl facem noi prin creaţiunea Societăţii naţionale de agricultură.

A obiectat d-l Ionescu că această societate va fi o încurcătură pentru Minister. Eu văd cu totul dimpotrivă: în alte ţeri asemenea societăţi luminează ministerele. Și de ce ne plângem noi? Că în multe chestiuni nu suntem destul de luminaţi. Și cine ne poate luminà decât oamenii cunoscători în materie?

In acest scop se şi înfiinţează această societate. Cum o să încurce ea pe Minister?

Dar oare noi încurcăm pe Statul român, când ca membri ai Academiei ne consultă câte un Ministru? Am încurcat noi întru ceva ieri seară, când am lucrat cu dumnea-ta, domnule Ionescu, ca să înfiinţăm o şcoală profesională la Vasluiu, din donaţiunea făcută Academiei cu această obligaţie? De ce oare Societatea naţională de agricultură, care va fi consultată de Minister în chestiunile agricole, va încurcà Ministerul?

Nu are să-l încurce, d-le Ionescu, căci Ministerul nu va face

decât să consulte societatea compusă din oamenii cei mai cunoscători în materie.

In toate ţreile veţi găsì societăţi de acestea cari sunt consultate de miniştri. Sunt volume întregi de anchete agricole şi industriale datorite unor asemenea societăţi, anchete cari sunt un adevărat tezaur pentru legiuitor şi bărbaţii de stat.

De ce rezultatele cari s'au dat aiurea să nu se dea şi la noi? Este o credinţă greşită aceasta, că la noi nu se poate face nimic bun. V'a mirat numirea membrilor de către Guvern; dar cine să-i numească? Cine a numit pe membrii Academiei la început? Când s'a constituit Societatea Academică, membrii au fost numiţi de Guvern. De ce dacă Academia s'a înfiinţat cu un decret al Principelui Carol, de ce nu voiţi ca societăţile agricole să-şi aibă originea într'un decret al M. S. Regelui Carol I?

După constituire Societatea se va completà totdeauna pe cale de alegere. Dacă Academia, de care ţara nu are să se plângă, tot aşà s'a constituit, de ce găsiţi că a fost bine la Academie şi acì nu este bine? Eu găsesc că nu se poate face altfel, căci nu este alt mod de a constituì o societate de oameni de cultură decât aşà, şi na'm făcut decât ceea ce se face şi în alte ţeri.

D-l *Vicepreşedinte V. A. Urechiă:* Sunt 5 ore, pun la vot prelungirea şedinţei.

Mai multe voci: Până la luarea în consideraţiune.

— Se pune la vot prelungirea şedinţei până la luarea în consideraţiune a proiectului de lege şi se primeşte.

D-l *Preşedinte al Consiliului P. S. Aurelian:* S'a zis că ar fi o nenorocire ca să se numească membri străini. Pentru ce? Mie îmi place să fiu convins când prezent Corpurilor legiuitoare vreun proiect de lege, şi aştept cu fericire să mi se facă obiecţiuni întemeiate pentru a face îndreptări.

Nu am şi nu pot aveà omniştiinţa şi de acea cer concursul Corpurilor legiuitoare. In momentul de faţă am proiectul de lege al Cassei rurale la Cameră şi am fost cel mai fericit când am văzut că comitetul delegaţilor, în acord cu mine, a putut introduce modificări pe cari le-am găsit excelente; şi acì voiu fi fericit să ascult obiecţiuni serioase, dar nu numai aşà teoretice.

Apoi Academia Română nu are membri străini?

D-l *N. Ionescu:* Nu; are membri corespondenţi.

D-l *Președinte al Consiliului P. S. Aurelian:* Sunteți în eroare, sunt membri străini la Academie, n'am acì Analele Academiei, pentru ca să vă dovedesc că sunt o sumă de învățați străini, membri onorifici și în fiecare an votăm noi membrii onorifici la Academie.

De ce dar ceea ce votați la Academie nu voiți să votați și acì? Care este motivul? Pentrucă este vorba de agricultură? Dați-mi voie să vă spun că numirea de *membru onorific străin* nu atrage după sine nici o consecință gravă.

Eu găsesc din contră bine ca să avem și membri onorifici străini, spre a ne face cunoscuți în străinătate. Eu mă fălesc că sunt membru a două societăți străine, al societății naționale de agricultură din Franța și al societății de economie politică din Paris; și câți din d-voastră nu sunteți membri în societăți străine din Englitera, Italia și aiurea!

Numai noi să zicem: în ceanacul nostru nu primim străini! Care este motivul?

Absolut nici unul. Dacă primiți străini în cetățenia română și în funcțiunile Statului, de ce să nu primiți savanți, agricultori pe cari colegii lor îi vor găsì demni să figureze între ei? Un om de specialitate celebru are plăcere să fie numit într'o astfel de societate și este și pentru noi o cinste.

Eu sunt pe cale de a fi numit membru la societatea de agricultură din Englitera, am primit dejà notificare că o să fiu propus și sunt întrebat dacă îmi convine. Sunt locuri unde nu trebue să fie străini, dar nu în societățile culturale.

Eu nu văd câtuș de puțin întru cât societatea aceasta sau legea aceasta atinge principiul de descentralizare, căci cred că nu este locul să ne ocupăm de marele principiu al descentralizării în înțelesul politic, când acì este vorba de o mică societate culturală; altă chestiune este descentralizarea politicește vorbind, și nu are nimic de a face cu descentralizarea politică.

Aș dorì să mi se dovedească, în mod documentat, cum prin aceasta s'ar atinge descentralizarea. Dar ce centralizează societatea aceasta? Absolut nimic. Ea este un corp de sine stătător, constituit în vederea intereselor economice, după cum și comitetele agricole sunt corpuri de sine stătătoare. Unde e centralizarea? Ea nu există. Incă odată, societatea aceasta, ca și Academia, nu are nici o înrâurire

centralizătoare; de asemenea comitetele agricole sunt prin lege chiar destinate a se ocupà numai de interesele locale ale agriculturii.

Intru ce ce atinge marele principiu al descentralizării? Când va fi vorba de descentralizare, din punctul de vedere politic, vom sta de vorbă, şi chiar atunci este de discutat; căci, să-mi daţi voie să vă spun de pe acum, eu nu mă închin până la pământ în faţa marelui principiu al descentralizării; şi ea trebue să fie potrivită cu deprinderile ţerii în care se aplică. Oameni eminenţi au scris volume întregi şi nu tămâiază până într'atâta descentralizarea; descentralizarea trebue să-şi aibă limitele ei. Dar fiindcă în cazul de faţă nu este vorba de descentralizare din punctul de vedere politic, trec şi peste această obiecţiune care mi s'a făcut.

A zis d-l N. Ionescu, a mai rostit un cuvânt care iarăş mi-a plăcut din partea d-sale, ca membru al Academiei, a zis că prin înfiinţarea acestei societăţi se imobilizează cugetarea agricolă. E o frază, dar din nenorocire d-sa nu şi-a dat osteneala să demonstreze cum se imobilizează cugetarea prin faptul înfiinţării acestei societăţi. Nu e destul să afirmăm un lucru: trebue să-l probăm, să-l documentăm. Aşà este spiritul modern.

Pentru ce se imobilizează cugetarea prin înfiinţarea acestor societăţi? Pentru cuvântul că se numesc 60 de membri pe vieaţă; că oamenii aceştia îmbătrânesc, nu mai sunt în curent cu ştiinţa, cu progresele agriculturii şi că devin *baccele*, ca să repet cuvântul întrebuinţat de d-l Ionescu. Rău faceţi să gratificaţi dela început pe aceşti oameni cu cuvântul de baccele; să nu ne mirăm când şi noi cei dela Academie vom fi taxaţi de baccele. Ce am zice când s'ar ridicà în Senat o voce autorizată şi ar întrebà ce caută baccelele acestea la Academie? Aţi voì ca oamenii de ştiinţă să-i primenim ca pe intendenţi? Ca după cinci, şase ani să-i eliminăm? Sunteţi nedrepţi; odată ce aţi primit să fiţi membru în Academie, unde nu se imobilizează cugetarea, trebue să primiţi că şi in Societatea de agricultură nu se va imobilizà cugetarea. Dovadă sunteţi chiar d-voastră care străluciţi şi astăzi prin cuvântările d-voastre elocuente.

Oare imobilizată e cugetarea în oamenii de Stat cari au trecut de vârsta de 60 şi chiar de 70 de ani? Puteţi susţineà serios una ca aceasta?

Dar sunt, d-lor, cugetători iluştri, filozofi, naturalişti, chimişti,

cari au 70 şi 80 ani; şi nu aveţi decât să luaţi Academia de ştiinţe din Paris, Berlin, sau alte capitale mari, şi veţi găsì veterani ai ştiinţei cari au 70 şi 80 ani şi cari ţin piept celor tineri, şi pe cari nimeni nu-i numeşte *baccele.*

Aţi fost nedrept cu d-voastră, cu mine şi cu vicepreşedintele nostru d-l Urechiă, cari suntem câteşi trei *baccele* ale Academiei. (Mare ilaritate).

Aţi fost nedrept şi cu alţi colegi ai d-voastre din Senat, Academie şi din profesori.

D-l Ionescu a mai zis că *Societatea* aceasta de agricultură va fi o calamitate! Este regretabilă şi fraza aceasta. Oare calamitate are să fie în ţară o grupare de oameni de ştiinţă şi practică, cari vor venì să ne lumineze în ale agriculturii? Ce rău are să facă?

Aţi mai zis în fine, că aceste *comiţii agricole* nu vor face nimic, fiindcă vor degenerà în a fi oracolul dela Delphi.

Aţi mai zis că comiţiile şi Societatea naţională de agricultură va fi ca un fel de ocultă pe lângă Minister. O acuzaţiune neîntemeiată şi de natură a ne impresionà pe cunoscătorii în materie.

Vă rog să credeţi, d-lor, că n'aş fi luat cuvântul dacă ceea ce s'a zis n'ar fi meritat un răspuns, mai cu seamă când cele zise vin din partea unui om de valoarea d-lui Ionescu.

Inţeleg ca legea să fie combătută, primesc lupta cu plăcere, fiindcă pentru mine lupta este vieaţă; dar aţi combătut-o pe nedrept.

Are să vină proiectul de lege pentru înfiinţarea Cassei rurale, unde sunt în joc mari chestiuni de ştiinţă socială. Mi s'a promis în Cameră lupta pe faţă, voiu căutà să-mi apăr ideile, dar să luptăm şi să facem caz din tot ceea ce pe lume este mai nevinovat, din instituţiuni cari există şi înfloresc în toate părţile Europei, nu merită atâta bătaie de cap din partea d-voastre.

Rog dar pe onor. Senat, să binevoaească a luà în seamă acest proiect de lege, fiindcă este destul să se cetească textul lui, ca să se vază că este folositor agriculturii şi industriilor cari derivă din agricultură. (Aplauze).

Voci: Inchiderea discuţiunii.

D-l *C. Zăgănescu*, în contra închiderii. D-lor, s'a întâmplat ca d-l Prim-ministru să vină mult mai târziu la Senat, deşì la începutul şedinţei se găsiau şi membrii marcanţi ai opoziţiunii.

O voce: Lăsaţi opoziţia şi vorbiţi în contra închiderii discuţiunii.

D-l *C. Zăgănescu:* Am văzut banca ministerială câtă deferenţă are pentru opoziţiune; de ce eu, un membru al majorităţii, nu aş fi ascultat cu aceeaş deferenţă? Dacă d-voastră închideţi discuţiunea, poate să fie mai mulţi neluminaţi... (Sgomot, întreruperi).

Voci: De ce nu ai asistat la discuţie dela început.

D-l *C. Zăgănescu:* Eu sunt foarte neluminat şi cer prelungiren discuţiunii.

O voce: Votaţi contra.

D-l *G. Zăgănescu:* Eu nu am această menire; eu am menirea să votez pentru iar nu contra, dar în cunoştinţă de cauză. Lăsaţi dar discuţiunea deschisă.

Voci: Inchiderea discuţiunii.

— Se pune la vot închiderea discuţiunii şi se primeşte.

— Se pune la vot luarea în consideraţiune a proiectului şi se primeşte.

. . . .

Desb. Senat. 1897, pag. 270—277.

2. Şedinţa dela 6 Fevruarie 1897 a Senatului.

. . . .

D-l *Vicepreşedinte P. Grădişteanu:* Acum continuăm cu discuţiunea pe articole a legii Societăţii agricole.

D-l *Perietzeanu-Buzău* (în lipsa d-lui raportor) dă cetire art. 1 din proiectul Guvernului.

— Necerând nimeni cuvântul, se pune la vot art. 1 şi se primeşte.

— Se ceteşte art. 2.

D-l *N. Ionescu:* In acest articol se zice: „Societatea naţională de agricultură din România se compune din 60 membri titulari *aleşi* pe vieaţă". Cine îi alege pe aceşti membri?

D-l *Al. Constantinescu:* Se spune în articolul următor.

D-l *N. Ionescu:* In articolul următor se spune că membrii *se numesc de Minister;* atunci ei nu mai sunt *aleşi.* Cine zice *„aleşi"*, înţelege un corp electoral. Prin urmare, după spiritul legii, în loc de *„aleşi"* să se zică *„numiţi"*.

Tot în acest articol se mai zice: *Societatea națională* de agricultură din România.

Aceasta însemnează ca și cum ar fi o secțiune în România dintr'o societate *interaațională.* Imi pare rău că d-l raportor nu este acì ca să-i recomand să îngrijească mai bine stilul, ca să nu dea loc la critici academice.

D-l *G. Sefendache:* D-lor, onor. d. Ionescu întreabă cine alege pe acești membri ai Societății de agricultură? Se zice că cuvântul *„aleși“* este impropriu, pentrucă în urmă la art. 3 se vede că sunt *numiți* de Guvern.

Eu cred din contră că termenul *„aleși“* este foarte propriu, căci în art. 3 se zice că Ministrul va numì *la început* pe cine va crede de cuviință și în urmă locurile vacante cari se vor ivì se vor ocupà *prin alegere*, alegătorii fiind acei cari sunt dejà membri. Prin urmare, cuvintele „aleși“ și „numiți“ sunt bine puse, atât la art. 2, cât și la 3; căci dacă s'ar zice *numiți*, ar trebuì să zicem că și comitetul care e dejà numit numește și-dânsul, el însă *alege*. Eu cred dar că nici nu erà trebuință de această discuțiune.

Voci: Inchiderea discuțiunii.

— Se pune la vot închiderea discuțiunii și se admite.

— Se pune la vot art. 2 și se admite.

— Articolele 3, 4 și 5 se admit fără nici o discuțiune.

— D-l *raportor* cetește art. 6 din proiectul Guvernului.

„Art. 6. In afară de membrii titulari și de membrii corespondenți naționali se aleg de către Societatea națională de agricultură 40 de membri titulari și 80 de membri corespondenți străini“.

— Cetește asemenea art. 6 cum s'a modificat de Comitetul delegaților.

„Art. 6. In afară de membrii titalari și de membrii corespondenți naționali se aleg de către Societatea națională de agricultură 40 de membri *onorifici* și 80 de membri corespondenți străini“.

O voce: Care articol este în discuțiune? Modificarea este primită de Guvern?

D-l *Președinte al Consiliului, P. S. Aurelian:* Modificarea este primită de mine.

D-l *N. Ionescu:* D-lor, proiectul Guvernului zice că, pe lângă *cei 60 de membri titulari Români*, se aleg și alți 40 de membri *titulari* străini, pe lângă cari se adaogă și membrii corespondenți.

Erà în spiritul Guvernului de a formà un corp de o 106 de membri, din cari 40 să fie străini.

Care este modificarea adusă de Comitetul delegaţilor şi acceptată de Ministru? Că afară de aceştia se aleg de către Societatea naţională de agricultură 40 de membri *onorifici*. Ce se înţelege prin *membri onorifici?* Dacă economia proiectului stă în picioare, aceşti membri onorifici, fiindcă se aleg deodată după ce se constitue societatea, intră cu aceleaşi drepturi ca şi membrii titulari.

Vedeţi că aceşti membri *onorifici* nu se deosebesc de aceia pe cari Guvernul îi numeşte *titulari*, fiindcă numărul este acelaş.

D-l Ministru, ieri, răspunzându-mi la cele ce am zis eu, zicea că această societate este o Academie şi m'a făcut să-mi aduc aminte că şi eu am nemeritata onoare de a fi membru al Academiei Române. Dar, d-lor, această Societate agricolă nu este o Academie; această societate este numită de Ministru şi este la dispoziţia Ministrului, este ca un fel de mare consiliu agricol, pus, ca să zic aşà, în capul Ministrului, şi atunci mă întreb: este bine ca Ministrul să-şi iea un astfel de stăpân şi un stăpân în care sunt şi străini?

Mă mărginesc, d-lor, la aceste observaţiuni şi cred că cuvântul „*aleşi*“ nu este la locul său, căci cine zice alegere, presupune şi un corp electoral, pe câtă vreme acì Ministrul numeşte pe membrii acestei societăţi.

D-lor, acestea sunt observaţiunile ce aveam de făcut asupra art. 6. La art. 10 voiu face observaţiuni mai importante şi sper că voiu convinge şi pe d-l Ministru că această asociaţiune, astfel cum e compusă, din Români şi străini, nu seamană cu Societatea regală engleză, de care vorbià d-l Ministru, nici cu Academia noastră, cu nici o societate din lume.

Iată pentru ce m'am oprit acì, ca să vedeţi că d-l Ministru a făcut o modificare de vorbe; dar în spiritul d-sale a rămas idea de numire a unor membri străini în acea societate intitulată *naţională* de agricultură. In Academie sunt membri străini, dar nu sunt chemaţi la administraţiunea ei.

Acestea sunt observaţiunile de redacţiune pe cari le supun la aprecierea d-lui Ministru.

D-l *Vicepreşedinte P. Grădişteanu:* D-lor, sunt cinci d-ni senatori cari s'au înscris ca să răspundă d-lui Ionescu. Ii rog însă

să se ţină în discuţiunea pe articole, ca să nu mai revenim asupra discuţiunii generale.

Indată ce nu se propune un *amendament* când suntem la discuţiunea pe articole, discuţiune nu mai poate fi; dar respectul ce avem pentru veteranul nostru coleg, d-l N. Ionescu, ne face să lăsăm a continuà discuţiunea. Odată acestea zise, urmează să facem şi noi aplicaţiunea principiului pus în Elveţia pe monumentele publice: *„respectul acestor monumente publice e încredinţat publicului“*. Eu zic: respectul cuvântului e încredinţat d-voastre.

D-l *A. Constantinescu:* Mi se pare că d-l Ionescu face o confuziune; dacă ar fi cetit art. 2, 4, 5, 6 şi 7 cari au legătură între dânsele şi cari explică modul de constituire al societăţii şi atribuţiunile ei, atunci evident că nu s'ar fi ridicat să ne spună la art. 2 că rău se zice *aleşi*, căci membrii nu sunt aleşi, şi la art. 3 să ne zică că sunt membri străini *titulari* şi că sunt prea numeroşi.

Principiul legii e următorul: societatea se compune din 60 membri naţionali. La început însă, ca să se constitue societatea, nu se poate altfel, decât ca dânşii să fie numiţi de Guvern. Dar afară de această singură dată, în viitor totdeauna membrii în locurile vacante vor fi aleşi de către ceilalţi membri ai societăţii. Principiul recrutării membrilor e dar elecţiunea: Excepţiunea ce se face acum la constituirea societăţii nu ridică acest caracter, căci după cum am spus, acum la început nu se poate face altfel. Academia Română, care alege azi pe membrii săi, cum a fost constituită la început dacă nu prin numirea membrilor?

Ceva mai mult: Ca să se concretizeze şi mai bine pricipiul electiv, e că acei 120 membri naţionali corespondenţi sunt şi ei aleşi de membrii titulari după constituirea societăţii.

Pe lângă aceşti 120 membri corespondenţi români şi cu 60 titulari români, ca să se dea mai multă importanţă societăţii, s'au prevăzut şi membri de naţionalitate străină. D-l Ionescu critică intrarea străinilor în această societate. Nu trebue să fim prea şovinişti când e vorba de ştiinţă, de societăţi culturale. Luminele străinilor ne pot servì, şi să nu facem chestiune de amor propriu acolo unde nu este locul. Societăţile de asemenea fel în ţerile civilizate nu au oare membri străini în sânul lor? Câţi Români nu sunt membri în societăţi străine? Academia noastră chiar nu are membri străini?

Inţelegeam până la oarecare punct critica ce se făceà proiectului: atunci când dânsul prevedeà pe străini ca membri titulari. Dar azi când proiectul e modificat în sensul ca să nu mai poată fi străinii decât membri onorifici sau corespondenţi, vă întreb, d-lor senatori, dacă nu pierdem timpul în zadar cu asamenea discuţiuni? Membrii titulari dar vor fi numai Români, iar străinii nu vor fi decât onorifici şi corespondenţi; dânşii vor aveà numai vot consultativ, votul deliberativ aparţinând numai membrilor titulari.

Confuziunea dar în spiritul onor. nostru coleg, d-l Ionescu, provine din faptul că observă numai un articol şi ne brodează, cu talentul d-sale cunoscut, asupra lui, fără însă a-şi da seama de corelaţiunea ce există între acest articol şi totalitatea articolelor din lege, cu care chip nu mai putem aprecià care e principiul, care e scopul unei legi. In faţa acestor scurte explicaţiuni, cred că onor. Senat e destul de luminat şi putem merge mai departe cu discuţiunea legii.

Voci: Inchiderea discuţiunii.

Se pune la vot închiderea discuţiunii şi se primeşte.

D-l *G. Esarcu:* Am cerut cuvântul în contra închiderii discuţiunii.

D-l *Vicepreşedinte P. Grădişteanu:* S'a închis discuţiunea. De ce nu v'aţi grăbit a cere înainte cuvântul.

— D-l *raportor* dă cetire art. 7 din proiectul Guvernului.

„*Art.* 7. Atribuţiunile membrilor Societăţii naţionale de agricultură, atât naţionali, cât şi străini, se determinează prin regulamentul legii de faţă“.

D-l *Al. Viişoreanu:* D-lor senatori, pentrucă în proiectul propus de Guvern nu să face deosebire între membrii societăţii *naţionali* şi membrii societăţii *străini;* pentrucă în proiectul Guvernului se spune că pot face parte în această societate şi *naţionali* şi *străini,* şi pentrucă proiectul Guvernului, în art. 6, a fost modificat în înţelegere cu Guvernul şi în sensul că membrii *titulari* nu pot fi decât *naţionali;* întreb pe d-l Ministru al Domeniilor dacă cu dispoziţiunea art. 7 înţelege că pune în aceeaş linie *membrii onorifici, corespondenţi străini*, cu membrii societăţii *naţionali titulari.*

Nu-mi este destul mie, conform art. 7, să las la discreţia Guvernului a face *regulamentul* aşà cum va crede de cuviinţă, şi cred de datoria mea să întreb pe d-l Ministru ca să-mi precizeze cari

sunt atribuţiunile societarilor străinĭ şi cari sunt atribuţiunile societarilor naţionali?

D-l *Preşedinte al Consiliului P. S. Aurelian:* D-lor, să revin iarăş asupra chestiunii membrilor *străini* şi *naţionali.* Chestiunea aceasta s'a tranşat, cred; comitetul delegaţilor a modificat proiectul şi în loc de membri *titulari* a pus membri *onorifici*, cuvânt satisfăcător, căci ei nu au decât vot consultativ; nu are dreptul de hotărîre în ceea ce priveşte lucrările societăţii, ci numai acela de *pro honore.*

Prin urmare, nu văd nici o temere asupra acestor membri străini.

D-l *P. Grădişteanu :* Cum sunt şi eu membru onorific la Academie.

D-l *N. Ionescu:* Cred că cuvintele d-lui Prim-ministru se vor trece în procesul-verbal, de unde se va puteà înţelege că străinii nu pot fi decât *membri onorifici;* eu nu mai am nimic de adăogat.

D-l *G. Esarcu-Bacău:* Eu aveam numai să fac o întrebare d-lui raportor: ce se înţelege prin membri străini: străinii domiciliaţi afară din ţară, ori în ţară?

D-l *Preşedinte al Consiliului P. S. Aurelian:* D-lor, în spiritul legii sunt străinii domiciliaţi afară din ţară; străinii din ţară, cari vor fi *naturalizaţi*, pot fi numiţi membri ca şi ori care Român.

— Nemai cerând nimeni cuvântul, se pune la vot art. 7 şi se admite.

— Se votează fără discuţiune art. 8 din proiect.

— Se ceteşte art. 9, aşà cum s'a modificat de comitetul delegaţilor:

„*Art. 9.* Societatea naţională de agricultură este alĭpită pe lângă Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerţului şi Domeniilor. El prevede în bugetul *Statului anual cel puţin suma de 100.000 lei pentru trebuinţele societăţii*".

D-l *C. Zăgănescu:* D-lor, eu cred că cuvântul de *alipire* întrebuinţat în acest articol, unde se zice că „Societatea naţională de agricultură" este *alipită* pe lângă Minister, este impropriu. Cum, un Minister va aveà alipită o societate? Inţeleg că societatea să formeze o secţiune a parte a Ministerului, dar să fie *alipită*, nu înţeleg. Mai înţeleg asemenea să se zică că *Societatea agricolă* va fi *subvenţionată* de Minister.

Vă rog să vă gândiţi matur şi veţi vedeà că acest termen este cu desăvârşire impropriu; admiţându-l am puteà să ajungem ca să vedem alipindu-se de diferite ministere toate societăţile!

Eu, în contra părerii d-lui N. Ionescu, nu mă tem că societatea se va pune în capul Ministrului, dar mă tem că Ministrul să nu se pună în capul societăţii.

D-l *Vicepreşedinte P. Grădişteanu:* Propuneţi un amendament?

D-l *C. Zăgănescu:* D-le Preşedinte, eu am drept să vorbesc 3 ore cosecutive, pentru ca să luminez Senatul ca să admită modificarea ce o propun. De aceea se face o discuţiune.

Cum vreţi să am pregătit amendamentul înainte de a terminà ce am de zis.

D-l *Vicepreşedinte P. Grădişteanu:* Dar ce punem la vot?

D-l *C. Zăgănescu:* D-le Preşedinte, vă rog să-mi iertaţi îndrăzneala de a spune că atunci ar fi să se voteze prin surprindere sau în necunoştinţă un proiect de lege. Eu nu ştiu care e părerea Senatului; vin mai târziu şi găsesc acest articol; fac o propunere, Senatul este suveran de a admite propunerea mea sau nu...

D-l *Vicepreşedinte, P. Grădişteanu:* Eu ce să pun la vot?

D-l *C. Zăgănescu:* Poate că Guvernul ar înţelege altfel cu vântul *alipire* decât il înţeleg eu.

Să nu vă prea pripiţi mai cu seamă la o lege al cărei interes este cunoscut d-lui Prim-ministru.

D-l *Preşedinte al Consiliului P. S. Aurelian:* Nu aş vedeà nici un inconvenient a se schimbà cuvântul *alipire* dacă găsiţi altul; eu am înţeles prin cuvântul *alipire* ceea ce Francezul înţelege prin *„ataché“;* şi Academia din Bucureşti depinde oarecum de Ministerul Instrucţiunii, cu care este în relaţie; trebue să se retaşeze şi Societatea agricolă la o autoritate publică; nu poate rămâneà în vânt; este o societate de Stat; puneţi cuvântul *alipit* sau *pendinte,* cum găsiţi de cuviinţă.

D-l *P. P. Carp:* D-lor, n'am decât foarte puţine de zis.

Cred că cuvântul alipit este la locul lui, pentru simplul motiv: că societatea aceasta, dacă este să fie de sine stătătoare, chiar după amendarea făcută de Senat este înzestrată cu prea puţine mijloace.

Societatea aceasta n'o consider decât ca un soiu de consiliu agricol care pune părerile diferiţilor agricultori din ţară la dispo-

ziţiunea Ministrului Domeniilor, rămâind ca d-lui să vadă ce foloase are să tragă din părerile acestea, căci altmintrelea o societate de sine stătătoare, cu o sumă fixată de Senat la 100 mii lei pe an, vă întreb ce poate să facă.

Dacă ea este de sine stătătoare, trebue să judece ea ce premiu are să dea, ce încercări are să facă, ce nouă maşini trebue aduse şi experimentate, etc., etc.

Societatea împărţită pe toată ţara, având cereri şi trebuinţe dela 30 districte şi împărţind suma de 100 mii pe 30 districte, ar fi 3.000 lei pentru district, apoi ce fel de societate de sine stătătoare este când n'are decât 3.000 lei de district?

Cea mai mică *expoziţiune* a producţiunilor locale are să vă ceară mai mult de 5.000 lei.

Societatea nu poate să fie de sine stătătoare, nu o consider decât ca un consiliu ataşat pe lângă Ministerul Domeniilor. Fără a discutà meritul legii, căci discuţiunea generală s'a închis, fără a judecà dacă legea aceasta are să dea sau nu roade, eu susţin că dacă are să dea roade, nu le poate da decât fiind un consiliu ataşat pe lângă Ministerul Domeniilor, rămânând ca Ministerul Domeniilor să judece dacă avizurile acestei societăţi sunt bune şi numai în caz când va judecà el că sunt bune să dea remediile necesare în afară de aceste 100 mii de lei pe cari i-aţi pus în mod gratuit în lege, căci cine dă mai puţin decât trebue acela nu dă nimic.

D-l *N. Ionescu:* Vedeţi că fostul d. Ministru de Domenii n'a întrebuinţat cuvântul *alipită*, cì a zis *ataşat*. Eu, ca membru al Academiei şi ca amic al academicianului Prim-ministru, aş propune să ziceţi atârnat. (Ilaritate).

Sunt satisfăcut de ilaritatea d-voastre.

D-l *Al. Viişoreanu:* Am de răspuns ceva d-lui Carp. D-sa spune că este numai suma de 100 mii lei de care poate dispune Societatea agricolă şi că această sumă, împărţită pe judeţe, vine câte 3.000 lei de judeţ. D-l Carp n'a cetit însă art. 15 modificat de comitetul delegaţilor, care spune că fiecare comiţiu agricol va aveà dela Stat o sumă de cel puţin 5.000 lei, afară de sumele pe cari le vor alocà judeţul şi comunele, aşà încât îngrijirea d-sale că societatea nu va aveà decât câte 3.000 lei de judeţ este nefundată.

Afară de aceasta, această lege mi se pare că prezentă o dreptate cu două cumpene, aşà când este vorba de constituirea *Socie-*

tății agricole naționale, se pune ca fond al societății suma alocată de Guvern, și când este vorba de *comițiile agricole*, cari sunt mai mici, acolo, pe lângă această sumă, se vorbește și de cotizațiile lunare ale membrilor comițiilor agricole. Apoi dacă este drept ca membrii din provincie să contribue în județele lor, să plătească cotizațiuni lunare pentru constituirea *comițiilor agricole*, mi se pare că tot atât de drept ar fi ca și membrii, fie titulari, fie corespondenți, fie onorifici, să binevoească a contribuì și d-lor (protestări, întreruperi), ca membri ai „Societății agricole".

D-l *G. Sefendache:* Iți mulțumesc de onoare.

D-l *Al. Viișoreanu:* Sunt oameni cărora le place a fi onorați și trebue să plătească onorurile (întreruperi).

Așà dar, conchid, d-lor senatori, zicând că ar trebuì ca și membrii „Societății agricole" să fie supuși la aceleași îndatoriri ca și membrii „comițiilor"; cu alte cuvinte, să plătească și ei *cotizațiuni lunare* pentru fondul societății.

Voci: Inchiderea discuțiunii.

— Se pune la vot închiderea discuțiunii și se primește.

D-l *P. Grădișteanu, Vicepreședinte:* Acum ce să pun la vot?

Mai multe voci: Amendamentul.

D-l *Vicepreședinte P. Grădișteanu:* Care amendament? Discursul? Asta n'o pot face. De aceea vă rog, d-le Zăgănescu, să binevoiți a formulà amendamentul d-voastre.

D-l *C. Zăgănescu:* Se va ști un lucru, că Primul-ministru a declarat Senatului țerii că această societate nu atârnă întru nimic dela voia Ministrului Agriculturii!

— Se pune la vot art. 9 și se primește.

— Se cetește art. 10 modificat de comitet:

„*Art. 10.* Ca organ al intereselor agricole ale țerii, Societatea națională de agricultură se va îndeletnicì cu toate chestiunile privitoare la desvoltarea și încurajarea agriculturii naționale *și industriilor agricole.*

„Ca organ oficial, Societatea națională de agricultură va fi consultată de diferite autorități, în special de Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor, asupra tuturor legilor și regulamentelor privitoare la agricultură; va fi însărcinată la facerea de anchete agricole, de inspecțiuni și studii speciale, referitoare la diferite ramuri ale agriculturii; cu organizarea de ex-

poziţiuni şi concursuri agricole şi alte lucrări privitoare la agricultură".

D-l *N. Ionescu*: D-lor, sunt profan în materie de agricultură; rămân însă uimit când văd că această *societate* care ar trebuì să fie de sine stătătoare, este *organ oficial* al Ministerului! Ce e aceasta, d-lor? O societate cu 100.000 de lei subvenţiune, cu o taxă oarecare din partea judeţelor şi comunelor, să fie un organ oficial, *obligator* prin urmare pentru ele! Poate că actualul Prim-ministru să fie curajos, graţie meritelor şi experienţei sale; credeţi d-voastră însă că în totdeauna şi faţă de orice ministru această societate se va mărginì numai la un rol de teatru? Ce oameni patrioţi, inteligenţi, vor primì să facă parte din acest mare *Consiliu agricol*, cu această condiţiune? Pe de altă parte, care ministru, care este consilier al Maiestăţii Sale, responsabil, sub controlul Parlamentului şi al opiniunii publice, va primì să se pună într'un rang de inferioritate, să fie mai pitic decât această societate? Aşà dar, nu se poate primì şi pune aici acest cuvânt de dependenţă, atârnare sau alipire pe care l-aţi încuviinţat.

Şi aici voiu cere voie să spun câteva cuvinte d-lui Ministru: d-sa mi-a vorbit de Europa civilizată, care are asemenea societăţi. Ii voiu spune că nu mă regulez după Austro-Ungaria, în ce priveşte miniştrii responsabili şi sub controlul opiniunii. Cât timp Ungaria va fi opresoare a trei milioane de Români, cari trăesc prin propria lor muncă, nu o iau de exemplu niciodată.

Apoi, d-lor, în Englitera „Societatea regală de agricultură", „societatea regală de geografie", dacă poartă acest titlu, este o politeţă, dar nu seamănă cu cea ungurească.

Dar, d-lor, acest articol este şi anticonstituţional, căci un ministru constituţional nu poate să se supună unei societăţi în ceea ce priveşte agricultura ţerii. Nu v'aţi gândit d-voastră că mâine, poimâne poate să dăruească cineva 10 milioane acestei *societăţi* şi pe urmă să nu mai avem noi direcţiunea ce trebue să se dea agriculturii noastre?

Dar, d-lor, este o societate de agricultură care există la noi în ţară; am acì *anuarul* ei şi darea de seamă, pentru ce nu încurajaţi această societate? Această societate organizează *concursuri agricole, dă premii*, face mai mult decât ceea ce ne promite d-l Ministru. Mi se pare chiar că d-l Prim-ministru este preşedinte onorific al

acestei societăţi, de ce nu consultaţi aceasta societate? Ea are un fond de un milion şi mai bine, este dejà în fiinţă, ce nevoie mai aveţi să înfiinţaţi o altă societate?

D-lor, dacă voiu fi strâmtorat de d-l Preşedinte, voiu face şi un *amendament*, ca să rămână memorabilă această discuţiune în care eu, fără competinţă în ale agriculturii, nu voiu zice nimic alt decât în ceea ce se atinge de prerogativele constituţionale ale Guvernului M. S. Regelui şi ale reprezentaţiunii naţionale; nu vreau să fie presiuni nici interioare, nici exterioare asupra consilierilor tronului.

Când va fi o societate formată de sine, Guvernul o consultă când vrea; dar dacă e o societate care e organizată în modul prevăzut în acest proiect, atunci ea îţi face dificultăţi şi cu *comiţiile* îţi organizează rezistenţă şi greutăţi în ceea ce avem acum propriu al nostru, pământul şi Constituţiunea, netârnarea ţerii; atunci cu 3 milioane vine şi-ţi organizează o societate cu membri corespondenţi şi ceilalţi şi te împiedică în mersul regulat al progresului desvoltării naţionale.

Eu rog pe d-l Ministru să şteargă acest articol din proiectul său, căci dacă e prea întins în atribuţiunile ce dă societăţii, atunci e iluzoriu; dacă are o aplicaţiune reală, poate să evoluţioneze această societate în sens contrariu intenţiunilor Ministrului Agriculturii.

D-l Ministru ne ziceà că şi Academia atârnă de Ministru. Academia e o *persoană morală* care a fost înzestrată de Domn şi are relaţiuni cu Guvernul prin organul Ministerului Instrucţiunii, care e şi organul Academiei.

Ei bine, voeşte d-l Ministru să facă din Societatea de agricultură o Societate Academică, sau voeşte să facă o societate de capitalişti cari să facă presiuni la oarecari momente asupra reprezentaţiunii naţionale şi asupra Guvernului? Eu nu pot să tolerez aceasta ca Guvernul ţerii să fie slugă unei societăţi de capitalişti, ori a unei societăţi cu ajutorul străinilor, care poate să devină periculoasă. Nu trebue să mergem la străini în întreprinderile noastre privitoare la agricultură, şi nici nu trebue să încurajăm pe străini a se amestecà cu capitalurile lor în explorarea pământului nostru strămoşesc. Prin noi înşine şi prin sângele nostru am fost ceea ce suntem, şi de aceea sunt eu în contra acestor 2 alineate din proiect.

D-lor, sunt şcoale de agricultură în ţară, mari şi înalte, şi se pot face încă şi mai înalte şi mai multe. Inţeleg ca Ministrul să-şi

rezerve el dreptul, faţă cu colegii săi, de a consultà aceste corpuri ştiinţifice, dar nu înţeleg ca o societate care este *persoană morală*, care în 24 de ceasuri poate să fie înzestrată cu zecimi de milioane de capitalişti străini, să devie o putere în Statul român.

De aceea vă rog, să nu daţi acest drept străinilor; şi eu mă mândresc că am combătut partea aceasta şi am zis că nu trebue să lăsăm o poartă deschisă capitaliştilor străini în această societate.

Prin urmare vă rog, când faceţi o organizare aşà de însemnată pentru agricultura şi industria ţerii, să nu o lăsaţi în mâna unei societăţi care are să fie compusă din 300 persoane şi dintre cari 100 să fie străini, căci aceştia au să caute să devie o putere şi să ne încalece în interesele cele mai mari ale noastre, contrariu chiar principiilor noastre consituţionale.

D-l *Colonel V. Obedeanu:* D-lor senatori, sunt învăţat de mult să ascult cu cea mai mare plăcere pe eminentul nostru parlamentar d-l Nicolae Ionescu.

Totdeauna discursurile d-sale ne fac atenţi, căci ele sunt discursuri academice şi bine concepute, aşà cum trebue să ne aşteptăm dela un vechiu parlamentar; cu toate acestea îmi voiu permite a-l combate şi eu, în puţine cuvinte, căci iată ce zice art. 10: „Ca organ al intereselor agricole ale ţerii, Societatea naţională de agricultură se va îndeletnicì cu toate chestiunile privitoare la desvoltarea şi încurajarea agriculturii naţionale şi industriilor agricole".

Eu cred că ştiu bine româneşte, că înţeleg bine cuvintele ce va să zică a se îndeletnicì, a-şi da osteneala, a se ocupà de ceva, unde dar vede d-sa călcare de Constituţiune, călcarea prerogativelor Coroanei, capitaluri străine inundând ţara, etc., unde le vedeţi toate acestea ?

D-l *N. Ionescu:* Dar de ce se zice că se va îndeletnicì cu toate chestiunile ?

D-l *Colonel V. Obedeanu:* Dar ce voiţi să facă societatea, dacă nu se va îndeletnicì cu toate chestiunile privitoare la agricultură? Să tragă ciubuc; să facă chef cu nergeleaua? (Ilaritate).

D-voastre ziceaţi ieri că rău face Ministrul că dispune să se numească pe vieaţă membrii acestei societăţi, căci atunci vor devenì nişte *baccele*. Ştiţi d-voastră ce însemnează pe turceşte *baccea ?* Insemnează grădină. Prin urmare, nimeni nu are să se supere de acest cuvânt.

In acest sens pe d-voastră am să vă numesc biulbiul baccea. (Ilaritate mare).

Care va să zică privighetoare de grădină, şi cred că nu vă supăraţi dacă vă voiu zice că sunteţi şi privighetoarea Senatului!

Ce mai zice acest articol?

„Ca organ oficial, societatea va fi consultată de diferite autorităţi, în special de Ministerul Agriculturii...."

Ei, vă sperie cuvântul de *oficial?*

Dar oare camerele de comerţ nu sunt organe oficiale? Vă supără întru ceva? Ele nu sunt decât consultative. Când Guvernul încheie vreo convenţiune comercială, face el altceva decât consultă camerele de comerţ? Impiedică ele întru ceva acţiunea Guvernului? Nu.

Atunci unde vedeţi d-voastră pericolul?

D-l *N. Ionescu:* Nu vedeţi că se zice că va fi consultată asupra tuturor *legilor* şi *regulamentelor?*

D-l *Colonel V. Obedeanu:* Să dea Dumnezeu ca toate legile şi regulamentele să nu se mai facă de un singur om; să dea Dumnezeu ca Ministrul Domeniilor pe viitor să se consulte cât mai mult cu bărbaţi speciali, pentru ca astfel legile şi regulamentele să fie bine făcute şi bine studiate!

De ce am cerut eu şi cer mereu înfiinţarea comisiunii permanente legislative. Tocmai pentru ca legile să fie bine studiate şi bine întocmite.

Ce credeţi d-voastră că o să facă această societate? O să facă ce faceţi şi d-voastră la Academie pe un alt teren.

După cum Academia e împărţită în secţiunea istorică-filologică, archeologică, etc., tot aşà şi Societatea agricolă se va împărţi în secţiuni după specialităţile membrilor activi, şi fiecare secţiune va fi consultată în materia specialităţii sale.

Atât şi nimic mai mult.

De ce, însă, vă bosumflaţi d-voastră totdeauna contra străinilor?

Ce rău s'ar face dacă s'ar numi membri onorifici savanţi străini, spre exemplu un profesor distins dela Grignon sau din altă parte?

Apoi bine, în chestiuni tehnice, nu consultăm mai cu profit ingineri străini, deşi avem un stoc însemnat de ingineri?

Suferim vreun rău de aci?

In chestii de medicină, nu chemăm noi adesea pe dr. Noth-.

nagel, şi alţi medici distinşi din străinătate, deşì avem atâţia medici în ţară şi foarte capabili?

Ei, de ce în chestiuni de agricultură şi de industrie, unde avem atâta nevoie de luminile tuturor, n'am face tot astfel?

Unde vedeţi, d-le Ionescu, că prin aceasta se calcă Constituţia, se face apel la capitaluri străine cari să inundeze ţara, etc.

Eu am admirat cuvântarea d-voastre, dar mă mir unde le-aţi găsit toate acestea, căci eu nu văd nimic, totul se reduce la un simplu articol din lege de câteva rânduri, foarte inofensiv şi foarte logic.

De aceea vă rog, d-lor senatori, să votaţi acest articol aşà cum s'a admis de comitetul delegaţilor, căci nu văd absolut nici un pericol că ar reieşì din admiterea lui, aşà cum el glăsueşte.

Nu văd nimic asupra călcării prerogativelor Tronului, nu văd nici un pericol naţional, nici miniştrii că scapă de controlul Parlamentului, nu văd nimic din toate acestea.

Vă rog dar să votaţi acest art. 10, aşà cum el este redactat.

Voci: Inchiderea discuţiunii.

— Se pune la vot închiderea discuţiunii şi se primeşte.

— Se pune la vot art. 10 şi se primeşte.

Se cetesc art. 11, 12, 13 şi 14 şi punându-se succesiv la vot se primesc.

D-l *raportor* ceteşte art. 15 din proiectul Guvernului:

„*Art. 15.* Veniturile comiţiilor agricole se compun din cotizaţiunile membrilor, din alocaţiunile ce li se fac de către Guvern, de către consiliile judeţene şi comunale şi din donaţiunile particularilor."

— Ceteşte asemenea art. 15 modificat de comitetul delegaţilor:

„*Art. 15.* Veniturile comiţiilor agricole se compun din cotizaţiunile membrilor, din alocaţiunile ce li se fac de către Guvern, cel puţin în sumă de 5.000 lei pe an de fiecare judeţ, de către consiliile judeţene şi comunale şi din donaţiunile particularilor.

D-l *C. Zăgănescu:* D-lor, judeţele noastre şi în special acela de unde a purces imensa onoare să am demnitatea de senator, este aproape de faliment!

D-l *Perietzeanu-Buzău:* Bună administraţie, vă face cinste!

D-l *C. Zăgănescu:* D-le Perietzeanu-Buzău, nu nouă ne revine această onoare, ci acelora cari au administrat până acum, şi înţelegeţi că nu avem bagheta magică să dăm o singură lovitură şi totul

să se refacă; o administrație de atâția mari de ani a putut să lase urme adânci de o ruină a județului și trebue timp și o capacitate mare ca să scape județul de această rușinoasă denumire de *faliment.* Că județul este așà, este că veniturile sunt sechestrate, funcționarii nu sunt plătiți. Dacă și de acì dela Senat, prin aceste legi agricole, se pun nouă sarcini, este că nu țineți seamă de starea neprosperă a județelor. Dacă veți lăsà acest text de lege așà, Ministrul va aveà dreptul, când va aprobà bugetul, să impună județelor sume pentru *comițiile agricole* și va pune 5.000 lei.

Este de ajuns, dar, d-le Președinte și onor. Senat, o simplă declarațiune a d-lui Prim-ministru, ca nu Ministrul de Interne să poată impietà asupra bugetului județelor și că nimeni nu va puteà încărcà aceste bugete județene, decât numai când ele vor aveà un plus într'un buget bine echilibrat.

D-l *raportor A. Vericeanu:* D-lor senatori, d-l Zăgănescu se află într'o eroare, d-sa crede că consiliul județian o să contribue *obligator.* Nu este obligator nimic, nici pentru consiliul județian, nici pentru consiliul comunal, nici pentru particulari. Acestea toate și toți constitue niște ofrande pe cari le vor face cei ce vor vrea în interesul general al desvoltării agriculturii și industriilor cari derivă din agricultură. Ceea ce este obligator și ceea ce am ținut și a ținut și comitetul delegaților să facă, este obligațiunea Guvernului ca să contribue cu cel puțin 5.000 lei pentru fiecare comițiu agricol, cu cari să facă un fond oarecare. Dacă va voì și consiliul județian să contribue, va contribuì, și dacă vor vrea și particularii să contribue, atât mai bine, însă *obligatoriu* nu contribue nimeni cu nimic.

Din faptul că Ministerul Domeniilor aprobă și reface bugetul, nu va să zică că noi dăm dreptul Ministerului Domeniilor ca să înscrie *obligatoriu* vreo sumă oarecare în sarcina județelor, așà că rog pe d-l Zăgănescu să binevoească a votà art. 15 așà cum este redactat de comitet.

— Nemai cerând nimeni cuvântul, se pune la vot art. 15 și se primește.

— Se cetește art. 16 din proiect:

„Art. 16. Bugetele comițiilor agricole se vor supune la *aprobarea Ministerului Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor.*

D-l *C. Zăgănescu:* Vedeți, d-lor, câtă dreptate avem noi aceștia cari cerem cuvântul, căci nu este nici o legătură între aceste arti-

cole. In acest articol se zice că această societate este cu desăvârşire independentă, de sine stătătoare, şi acì este vorba să i se aprobe sau să i se desaprobe bugetul. (Intreruperi).

Aş înţelege că bugetele *comiţiilor agricole* să fie aprobate sau desaprobate de către *comitetul societăţii*, cu reşedinţa în Bucureşti, dar nu de către Minister.

— Ne mai cerând nimeni cuvântul, se pune la vot art. 16 şi se primeşte.

— Se ceteşte art. 17 din proiectul Guvernului.

„*Art. 17. Fondurile* ca şi veniturile, atât ale Societăţii naţionale cât şi ale comiţiilor agricole, nu se pot întrebuinţà *decât pentru desvoltarea* şi încurajarea agriculturii şi a industriilor agricole".

D-l *raportor A Vericeanu:* La acest articol s'a propus următorul *amendament* iscălit de mai mulţi d-ni senatori:

La art. 17 să se adauge acest amendament:

„In nici un caz aceste fonduri nu se pot întrebuinţà in plăţi de lefuri şi diurne pentru membrii acestei societăţi sau comiţii".

I. Gâlcă, Al. Constantinescu, I. Borş, C. I. Langa, P. Cassotti, Ioan F. Robescu, A. Antonescu, Petre Stoicescu.

D-l *G. Zăgănescu:* Am şi eu un amendament la acest art. 17:

„Se înţelege de sine că nici un membru al societăţii nu va fi retribuit şi nici va puteà dispune de fondurile societăţii pentru facere de anchete agricole, sau a-şi acordà dîurne sub orice fel de titlu".

C. Zăgănescu, dr. Mihălescu, dr. Bucşănescu, G. Esarcu, A. C. Viişoreanu.

D-l *C. Zăgănescu:* Imi daţi voie, d-le Preşedinte, să desvolt motivele cari m'au înpreptăţit să fac această propunere?

D-l *Vicepreşedinte P. Grădişteanu:* Aveţi cuvântul.

D-l *C. Zăgănescu:* Să presupun că am eu favoarea să cadă asupra mea atenţiunea d-lui Prim-ministru şi să mă numească membru pe vieaţă.

D-l *Perietzeanu-Buzău:* Nu cred! (Râsete).

D-l *C. Zăgănescu:* Să vă spun de ce aveţi această idee: vă rezervaţi pentru d-voastră! (Ilaritate). Trebuià să aveţi răbdare şi să vedeţi că n'am nici moşii şi nu sunt nici agricultor. M'am dat de exemplu pe mine, ca să nu se zică că aş puteà să ating pe cinevà.

Aşà dar să presupun că m'ar numì; înţelegeţi că dela numire până la favoare nu e decât foarte puţin. Aş puteà, de exemplu, să mă duc într'o *anchetă agricolă* la Botoşani; voiu luà 100 de lei diurnă, plus drumul. Acolo, neapărat, voiu luà o brişcă şi ca membru al unei *societăţi* aşà de înalte nu mă voiu puteà duce cu o brişcă a unui Jidan, cu un cal ori doi, ci voiu pune 4 sau 6 cai, ca un înalt reprezentant al acelei supreme autorităţi.

Acele dislocări, neapărat se vor plătì; şi atât de mult încă, încât aceste fonduri cari se alocă se vor epuizà foarte repede. Prevăd că, după trei luni dela înfiinţare, nu vor mai fi fonduri, afară numai dacă d-l Perietzeanu-Buzău nu va binevoì să-i dea un subsidiu. Pentru aceste motive rog pe Senat să-mi primească *amendamentul.*

Se consultă comitetul delegaţilor asupra *amendamentelor* propuse.

D-l *raportor Al. Vericeanu:* D-lor senatori, comitetul delegaţilor a admis amendamentul propus la art. 17 de d-l Al. Constantinescu.

Iată acest *amendament:*

„In nici un caz aceste fonduri nu se pot întrebuinţà în plăţi de lefuri şi diurne pentru membrii acestei societăţi sau comiţii“.

D-l *raportor:* Amendamentul d-lui Zăgănescu s'a respins, deoarece e în acelaş sens ca cel primit.

D-l *Zăgănescu:* Da, dar amendamentul meu a născut pe celălalt.

— Se pune la vot sus citatul *amendament* şi se primeşte de Senat.

- Se pune la vot art. 17 cu amendamentul şi se primeşte.

— Se dă cetire art. 18, 19 şi 20 cari se primesc fără discuţiune.

— Se pune la vot cu bile proiectul de lege în total.

D-l *Vicepreşedinte:* D-lor, rezultatul votului este:

Votanţi.	64
Bile albe pentru.	55
Bile negre contra	9

Prin urmare Senatul a încuviinţat proiectul de lege.

Desb. Senat. 1897, pag. 279—283.

3. Şedinţa dela 13 Martie 1897 a Camerei.

. . . .

D-l *Pană Buescu*, raportorul comitetului de delegaţi ai secţiunilor, dă cetire următorului raport şi proiect de lege:

Domnilor deputaţi,

Comitetul delegaţilor, ales pentru studiarea proiectului de lege asnpra înfiinţării unei Societăţi naţionale de agricultură în România şi a comiţiilor agricole, mi-a făcut onoarea de a mă alege raportor.

Comitetul delegaţilor se compune din d-nii:

C. I. Brătianu pentru secţia I;
Corbescu M. „ „ II;
Mincu I. „ „ IV;
C. Dimitrescu-Iaşi „ „ V;
Datculescu „ „ VI;
Hristodorescu C. „ „ VII şi subsemnatul pentru secţia III.

Societatea naţională, ce se înfiinţează prin acest proiect de lege, are de scop de a se ocupà cu interesele şi cu progresul agriculturii.

Agricultura, din timpii cei mai depărtaţi, până la începutul acestui secol, a fost o artă rutinară, fără principii ştiinţifice. O îmbunătăţire mai sistematică s'a adus agriculturii în timpul celor dintâi 50 de ani ai acestui secol. Ingrăşămintele animale, cu îngrijire fabricate, adăugate pământului, au mărit producţia pământului în multe ferme, ceea ce a format un progres care a ilustrat pe mulţi agricultori; deşì prin numeroasele şi ingenioasele lor experienţe, ei au ajuns, în deosebite ferme, a mărì producţiunea pământului, însă toate acele rezultate erau empirice, deşì celebri agricultori, ei au făcut şcoală în timpul lor, dar neavând datele ştiinţei de astăzi, nu puteau explicà cauza sterilizării şi a fertilizării pământului; ei nu cunoşteau elementele de fertilitate ce se adăugau prin îngrăşămintele animale. Abià pe la 1850 a început a se cunoaşte elementele de fertilitate, şi atunci s'a văzut că îngrăşămintele animale, concentrate pe un mic număr de ferme, pe cari le puteau fertilizà, nu puteau însă fi îndestulătoare pentru în-

tregul pământ arabil. Atunci s'a făcut cunoscută teoria de restituţie a elementelor de fertilitate, în stare de a îndestulà tot pământul arabil; astfel s'a început adevăratul progres raţional în agricultură şi s'a propagat îngrăşămintele minerale, ca fosfatele şi nitratele, încât s'au putut dobândì recolte maxime până la 40 şi 45 hectolitri de grâne pe hectar. In cele din urmă, descoperirea în pământ a microbilor nitrificatori şi aceea a rolului leguminoaselor în actul de nitrificaţie, a fost cea mai mare lumină care ne-a arătat putinţa fertilizării naturale, gratuite, a pământului în elementul cel mai însemnat al fertilizării.

Sunt peste 50 de ani până astăzi, chimia a descoperit explicarea celor mai multe fenomene naturale, cari se petreceau în pământ şi în vegetaţia plantelor dintr'însul, aşà că astăzi agricultura se bazează pe principii bine stabilite, pe teorii ştiinţifice, fizice şi fiziologice; dar mai cu seamă pe descoperirile chimice. Ştiinţa chimiei agricole, în cei din urmă ani, a luat o mare desvoltare prin însemnate lucruri, încât se poate zice că agricultura nu mai este astăzi, ca în trecut, o artă empirică, ci o industrie fundată pe ştiinţe exacte, cari ne-au scos din ignoranţa în care ne aflam până în cei din urmă ani.

Să considerăm acum agricultura din punctul de vedere economic. Agricultura, devenind o industrie fundată pe principii şi teorii exacte, se deosebeşte însă de celelalte industrii, cari se fundează pe transformarea productelor formate, cari sunt producte agricole şi producte brute, cari sunt în cantitate abundentă pe suprafaţa pământului, pe când industria agricolă exploatează puterea naturală a pământului şi o putere vie a vegetaţiei plantelor, pe cari le domină şi le dirige, pentru a formà deosebite producte agricole. Pe lângă aceste acţiuni, mai sumt încă şi agenţii atmosferici, cari intervin în producţia agricolă, pe cari omul, cu tot progresul ştiinţelor, nu le va puteà conduce, căci nici nu le poate atinge.

Aşà fiind, ajungem a considerà că baza fundamentală a industrie agricole este numai pământul, care a fost totdeauna proprietatea celui care îl posedă şi îl exploatează şi că el se valorează după puterea naturală a productivităţii sale. Această putere de productivitate s'a considerat ca rentă a pământului, de mult timp, pe când încă nu se cunoşteau elamentele de fertilitate, cari pot servì astăzi a calculà

cu siguranţă această rentă a pământului, care este independentă de muncă şi de capital.

Dacă considerăm însă exploatarea industriei agricole, ea se fondează pe trei agenţi de producţie: pământul, munca şi capitalul, cări, fiecare, trebue să se acopere prin valoarea productelor.

1) Pământul este atelierul industriei agricole. El trebue a se ţineà în bună stare de fertilitate, căci dacă el neâncetat se cultivă, prin ceilalţi doi agenţi, puterea sa naturală de producţie se micşorează, prin împuţinarea elementelor sale de fertilitate; recoltele ajung a da un mic folos, încât abià plătesc muncă şi capitalul, şi renta mai întâiu se împuţinează, până când poate chiar să dispară. Această rentă, la noi, a ajuns a fi până la 12 lei de pogon, după cum am calculat-o, după unele localităţi.

2) Muncă agricolă la noi este foarte nesocotită, fie când se întrebuinţează în cultura mică, fie când se întrebuinţează în cultura mare. In cultura mică săteanul face toată munca numai cu familia sa, şi, deşi el este în mare pagubă, prin grelele învoeli agricole, el nu ţine seamă de munca sa, nu o calculează, nici nu o trece în costul recoltei. Prin învoelile agricole săteanul plăteşte cu prisos renta pământului cu o treime din recoltele sale; dar el mai plăteşte încă, peste preţul rentei, muncă cu mânile, cu plugul şi cu carul. Aceasta muncă revine arendaşului, în cultura cea mare a proprietăţii, pe nimic; aşà că, deşi producţia pământului a ajuns la o chilă de pogon, cultura cea mare a proprietăţii se mai poate încă susţineà prin munca agricoală gratuită, ce se iea dela săteni; şi de aceea se pot plătì astăzi arenzi foarte mari, cu toată sărăcirea pământului.

De sigur că această stare de lucruri anormală va încetà pe viitor prin mersul natural al afacerilor, şi cultura mare va devenì şi la noi o industrie exploatată prin capital; atunci ea va intrà pe calea de îmbunătăţire a fertilităţii pământului arabil, şi prin schimbarea culturii extensive în cultură intensivă; producţia pământului se va mărì, încât va puteà plătì cu succes capitalul întrebuinţat.

3) Cultura intensivă, cu mijloacele pe cari ştiinţele agricole ni le arată, la care trebue să ajungem, cere neapărat un capital de exploatare, căci până astăzi, cu sistemul sărăcitor de cultură şi prin grelele învoeli agricole, nu erà trebuinţă de capital. Dar, după cum am arătat mai sus, trebue să schimbăm sistemul de cultură,

să întrebuințăm în cultură îngrășăminte minerale, pe lângă cele organice, ca să îndestulăm trebuința de restituție a elementelor de fertilitate. Dar deosebit de necesitatea acestor cheltueli neapărate, pentru fertilizarea pământului, trebue să ajungem, și vom ajunge chiar fără voia noastră, a plătì în bani munca în cultura mare, căci sătenii nu vor mai puteà să-și vândă munca lor în condițiunile actuale, și mecanica agricolă ne dă destule mijloace înlesnicioase ca să nu mai avem nevoie neapărată de munca sătenilor.

Cultura mare prin capital se impune. Atunci trebue ca agricultorii să aibă capitalul trebuincios, trebue să-l poată găsì în cele mai bune condițiuni, ca acea cultură să fie cu succes rentabilă, precum găsesc la noi astăzi capital cu înlesnire comercianții și industriașii. Chestiunea dar a creditului agricol, în bune condițiuni, se impune.

Chestiunea creditului agricol se află de câțiva ani la ordinea zilei, la noi ca și în Franța. Principiul creditului agricol, admis în cele din urmă congrese internaționale, a fost pe baza asociețiunii agricultorilor, declarați ca comercianți, și având încă ca gaj mobilierul agricol și productele agricole, consemnate în magaziile lor. Institutul de credit va emite efecte cari se vor puteà scomptà pe piață și la Banca Națională, așà că agricultorii vor aveà aceleași foloase de creditul cel mai ieftin ca și comercianții.

S'au făcut la noi două feluri de institute de credit agricol: Credit agricol pentru cultivatori săteni și Bancă agricolă pentru agricultori. Dar amânduoă aceste credite se fac prin intermediari, Statul în cazul întâiu și capitaliștii exploatatori în al duoilea caz, așà că și cultivatorii săteni și agricultorii trebue, pe lângă dobânda ce s'ar plătì la Banca Națională, să mai plătească un adaus de procente intermediarilor, plus cheltueli mari de administrația acestor credite. Inființarea însă a acestor credite s'a făcut într'un timp când nu se puteà ținea seamă de principiile de credit arătate mai sus.

Mai avem o chestiune foarte importantă în agricultură; este deplasarea productelor agricole, comerțul exterior agricol. Astăzi, cu înlesnirile de transport pe apă și pe căile ferate, s'a făcut că târgurile de producte agricole nu sunt numai locale și naționale, ele au devenit internaționale și au scutit omenirea de suferințele cari ereau foarte dese în secolele trecute. Productele agricole din unele țeri din Europa și astăzi mai cu seamă cele din America, din Indii

şi din alte ţeri, acoperă cu succes lipsurile, cari sunt în unele ţeri din Europa, şi de câţiva ani, începând dela 1873, preţurile productelor agricole au scăzut foarte mult, şi s'a crezut câtva timp, că această scădere a preţurilor productelor agricole provine dintr'o supra-abudenţă a acestor producte. Prin multe studii, urmate dela 1873 până astăzi, s'a constatat că această credinţă erà o eroare; nu se ţinuse seamă de echilibrul natural care se stabileşte între producţie şi consumaţie, prin legea de ofertă şi de cerere. Scăderea preţurilor este generală, atât pentru productele agricole, cât şi pentru cele industriale, şi s'a constatat că această scădere are o cauză monetară. Agentul de schimb internaţional s'a împuţinat dela 1873 aproape la jumătate, căci la 1873 a rămas ca agent de schimb internaţional numai aurul. Moneta de argint ca agent de schimb internaţional s'a înlăturat, prin faptul că cele mai mari monetării din Europa au oprit baterea monetei de argint peste trebuinţele locale, încât argintul nemai având un debuşeu sigur ca mai nainte, a rămas ca o marfă depreciată. Astăzi mai multe state, constatând cauza acestui rău, caută a reabilità argintul ca monetă internaţională.

Dacă am atins numai o parte din chestiunile cele mai importante ale agriculturii, aceasta am făcut-o, nu ca să pun în discuţiune aceste dificile chestiuni ştiinţifice, ci numai ca să arăt şi să justific neapărata trebuinţă a înfiinţării unei Societăţi de agricultură la noi. Pe când în alte ţeri, mai cu seamă în Franţa, asemenea societate a dat un mare avânt progresului ştiinţelor agricole, noi am rămas cu totul înapoiaţi în aceste ştiinţe şi ne aflăm în dificila poziţie de a ţineà concurenţa pe pieţele Europei, atât prin mica fertilitate a pământului, cât şi prin inferioara calitate a productelor noastre agricole.

Societatea naţională de agricultură, ce se înfiinţează prin acest proiect de lege, este, după cum o declară d-l Ministru al Domeniilor, o academie de agricultură, care are de scop de a întrunì într'un corp constituit persoanele speciale, recunoscute prin titluri şi lucrări, cari să se ocupe cu ştiinţele agricole relative la chestiunile ce am arătat, în scurt, în această expunere. Toate aceste chestiuni se vor discutà în această societate; ea le va propagà, ea va luà deciziuni pentru prosperarea agriculturii, va încurajà şi va recompensà scrierile şi experienţele, cari se vor găsì că au o valoare importantă.

Prin acest proiect de lege se mai înfiinţează comiţii agricole,

cari sunt asociaţiuni de agricultori instruiţi în chestiunile agricole, cari vor fi în relaţie cu Societatea de agricultură.

Dar, în definitiv, scopul final al acestor organizări, ca să nu fie numai o propagare teoretică, trebue neapărat să aibă şi o utilitate practică; trebue ca agricultorii şi cultivatorii săteni să aplice în culturile lor metoadele recunoscute şi propagate de Societatea de agricultură. Aceasta nu se poate ajunge decât prin înfiinţarea sindicatelor agricole, al căror proiect de lege se află prezentat Camerei din iniţiativă parlamentară, pe care d-l Ministru al Domeniilor ni l-a recomandat în comitetul delegaţilor, şi pe care, în şedinţa din 7 Martie, l-am cerut ca, cât mai curând, să treacă prin secţiunile în cari n'a trecut încă, şi să se pună în desbaterile onor. Camere.

Rog, dar, pe onor. Cameră să binevoească a votà alăturatul proiect de lege, pe care comitetul delegaţilor l-a admis, fără modificare, aşà cum s'a votat de onor. Senat.

Raportor, *P. Buescu.*

Lege pentru înfiinţarea Societăţii naţionale de agricultură din România şi a comiţiilor agricole.

Art. 1. Se înfiinţează, cu reşedinţa în Bucureşti, Societatea naţională de agricultură din România.

Art. 2. Societatea naţională de agricultură din România se compune din şaizeci membri titulari, aleşi pe vieaţă.

Ea se împarte în secţiuni, al căror număr va fi determinat prin regulament.

Art. 3. La fondare, membrii se numesc deadreptul de către Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerţului şi Domeniilor, luând şi avizul Consiliului de Miniştri.

In viitor, la caz de vacanţă, înlocuirea se va face prin alegere de către membrii titulari ai Societăţii.

Art. 4. Pe lângă membrii titulari, Societatea naţională de agricultură are şi una sută douăzeci membri corespondenţi, cari vor fi aleşi de către membrii titulari, după constituirea Societăţii.

Art. 5. Membrii titulari, precum şi membrii corespondenţi, se aleg dintre Românii cari se îndeletnicesc cu diferite ramuri ale agriculturii sau cu ştiinţele aplicate la agricultură.

Art. 6. In afară de membrii titulari şi de membrii coresponThe

denţi naţionali, se aleg de către Societatea naţională de agricultură patruzeci de membri onorifici şi optzeci de membri corespondenţi străini.

Art. 7. Atribuţiunile membrilor Societăţii naţionale de agricultură, atât naţionali cât şi străini, se determinează prin regulamentul legii de faţă.

Art. 8. Societatea naţională de agricultură din România alege din sânul său, şi pentru termen de trei ani, biuroul compus dintr'un preşedinte, doi vicepreşedinţi, doi secretari de şedinţă şi un secretar general.

Secţiunile Societăţii aleg pentru trei ani biurourile lor, compuse dintr'un preşedinte, un vicepreşedinte şi un secretar.

Membrii biurourilor sunt reeligibili.

Art. 9. Societatea naţională de agricultură este alipită pe lângă Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerţului şi Domeniilor. El prevede în bugetul Statului anual cel puţin suma de 100.000 lei pentru trebuinţele Societăţii.

Art. 10. Ca organ al intereselor agricole ale ţerii, Societatea naţională de agricultură se va îndeletnicì cu toate chestiunile privitoare la desvoltarea şi încurajarea agriculturii naţionale şi industriilor agricole.

Ca organ oficial, Societatea naţională de agricultură va fi consultată de diferite autorităţi. în special de Ministerul Agriculturii Industrei, Comerţului şi Domeniilor, asupra tuturor legilor şi regulamentelor privitoare la agricultură; va fi însărcinată cu facerea de anchete agricole, de inspecţiuni şi studii speciale referitoare la diferite ramuri ale agriculturii; cu organizarea de expoziţiuni şi concursuri agricole şi alte lucrări privitoare la agricultură.

Art. 11. Toate lucrările Societăţii naţionale de agricultură vor fi înserate în „Analele Societăţii".

Art. 12. Se înfiinţează în fiecare judeţ un comiţiu agricol, compus din persoane cari se ocupă cu agricultura sau cu vreo industrie agricolă.

Numărul membrilor comiţiului este nedeterminat.

Art. 13. Comiţiile agricole sunt asociaţiuni al căror scop este de a se ocupà numai cu interesele, cu desvoltarea, cu încurajarea agriculturii în cuprinsul judeţelor respective.

Art. 14. Fiecare comiţiu îşi alege un biurou, compus dintr'un preşedinte, doi vicepreşedinţi, doi secretari şi un cassier.

Membrii biuroului se aleg pentru trei ani; ei pot fi realeşi.

Art. 15. Veniturile comiţiilor agricole se compun din cotizaţiunile membrilor, din alocaţiunile ce li se fac de către Guvern, cel puţin în sumă de 5.000 lei pe an de fiecare judeţ, de către consiliile judeţene şi comunale şi din donaţiunile particularilor.

Art. 16. Bugetele comiţiilor agricole se vor supune la aprobarea Ministerului Agriculturii, Industriei, Comerţului şi Domeniilor.

Art. 17. Fondurile, ca şi veniturile, atât ale Societăţii naţionale cât şi ale comiţiilor agricole, nu se pot întrebuinţà decât pentru desvoltarea şi încurajarea agriculturii şi a industriilor agricole.

In nici un caz aceste fonduri nu se pot întrebuinţà în plăţi de lefuri şi diurne pentru membrii acestei Societăţi sau comiţii.

Art. 18. Societatea naţională de agricultură, precum şi comiţiile agricole sunt persoane morale.

Art. 19. La începutul fiecărei sesiuni legislative se vor distribuì membrilor Parlamentului dările de seamă asupra activităţii Societăţii naţionale de agricultură şi a comiţiilor agricole.

Art. 20. Un regulament, dat în forma regulamentelor de administraţie publică, va determinà modul de aplicare al legii de faţă.

Această lege s'a votat de Senat în şedinţa dela 6 Fevruarie anul 1897 şi s'a adoptat ca majoritate de 55 voturi, contra a 9.

Vicepreşedinte, *V. A. Urechiă.*

(L. S. S.) Secretar, *A. I. Filipescu.*

— După adoptarea luării în consideraţiune şi a articolelor în parte, se pune la vot proiectul de lege în total, şi rezultatul scrutinului este cel următor:

Votanţi	69
Majoritate regulamentară	47
Bile albe	61
Bile negre	8

D-l *Vicepreşedinte:* Adunarea a adoptat proiectul de lege.

Desb. Ad. Dep. 1897, pag. 675.

4. Decretul de sancţionare a legii pentru înfiinţarea Societăţii naţionale de agricultură şi a comiţiilor agricole.

CAROL I,

Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională, Rege al României.

La toţi de faţă şi viitori sănătate.

Corpurile legiuitoare au votat şi adoptat, iar Noi sancţionăm ce urmează:

Lege pentru înfiinţarea Societăţii naţionale de agricultură din România şi a comiţiilor agricole.

Art. 1. Se înfiinţează, cu reşedinţa în Bucureşti, Societatea naţională de agricultură din România.

Art. 2. Societatea naţională de agricultură din România se compune din şasezeci membri titulari, aleşi pe vieaţă.

Ea se împarte în secţiuni, al căror număr va fi determinat prin regulament.

Art. 3. La fondare, membrii se numesc deadreptul de către Ministerul Agriculturi, Industriei, Comerţului şi Domeniilor, luând şi avizul Consiliului de Miniştri.

In viitor, la caz de vacanţă, înlocuirea se face prin alegere de către membrii titulari ai Societăţii.

Art. 4. Pe lângă membrii titulari, Societatea naţională de agricultură are şi una sută douăzeci membri corespondenţi, cari vor fi aleşi de către membrii titulari, după constituirea Societăţii.

Art. 5. Membrii titulari, precum şi membrii corespondenţi, se aleg dintre Românii cari se îndeletnicesc cu diferite ramuri ale agriculturii sau cu ştiinţele aplicate la agricultură.

Art. 6. In afară de membrii titulari şi de membrii corespondenţi naţionali, se aleg de către Societatea naţională de agricultură patruzeci de membri onorifici şi optzeci de membri corespondenţi străini.

Art. 7. Atribuţiunile membrilor Societăţii naţionale de agricultură, atât naţionali cât şi străini, se determinează prin regulamentul legii de faţă.

Art. 8. Societatea naţională de agricultură din România alege

din sânul său, și pentru termen de trei ani, biuroul, compus dintr'un președinte, doi vicepreședinți, doi secretari de ședință și un secretar general.

Secțiunile Societății aleg pentru trei ani biurourile lor, compuse dintr'un președinte, un vicepreședinte și un secretar.

Membrii birourilor sunt reeligibili.

Art. 9. Societatea națională de agricultură este alipită pe lângă Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor. El prevede în bugetul Statului anual cel puțin suma de 100.000 lei pentru trebuințele Societății.

Art. 10. Ca organ al intereselor agricole ale țerii, Societatea națională de agricultură se va îndeletnicì cu toate chestiunile privitoare la desvoltarea și încurajarea agriculturii naționale și industriilor agricole.

Ca organ oficial, Societatea națională de agricultură va fi consultată de diferite autorități, în special de Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor, asupra tuturor legilor și regulamentelor privitoare la agricultură; va fi însărcinată cu facerea de anchete agricole, de inspecțiuni și studii speciale, referitoare la diferite ramuri ale agriculturii; cu organizarea de expozițiuni și concursuri agricole și alte lucrări privitoare la agricultură.

Art.. 11. Toate lucrările Societății naționale de agricultură vor fi inserate în „Analele Societății".

Art. 12. Se înființează în fiecare județ un comițiu agricol, compus din persoane cari se ocupă cu agricultura sau cu vreo industrie agricolă.

Numărul membrilor comițiului este nedeterminat.

Art. 13. Comițiile agricole sunt asociațiuni al căror scop este de a se ocupà numai cu interesele, cu desvoltarea, cu încurajarea agriculturii în cuprinsul județelor respective.

Art. 14. Fiecare comițiu își alege un biurou, compus dintr'un președinte, doi vicepreședinți, doi secretari și un cassier.

Membrii biuroului se aleg pentru trei ani; ei pot fi realeși.

Art. 15. Veniturile comițiilor agricole se compun din cotizațiunile membrilor, din alocațiunile ce li se fac de către Guvern, cel puțin în sumă de 5.000 lei pe an de fiecare județ, de către consiliile județene și comunale și din donațiunile particularilor.

Art. 16. Bugetele comiţiilor agricole se vor supune la aprobarea Ministerului Agriculturii, Industriei, Comerţului şi Domeniilor.

Art. 17. Fondurile, ca şi veniturile, atât ale Societăţii naţionale cât şi ale comiţiilor agricole, nu se pot întrebuinţà decât pentru desvoltarea şi încurajarea agriculturii şi a industriilor agricole.

In nici un caz aceste fonduri nu se pot întrebuinţà în plăţi de lefuri şi diurne pentru membrii acestei Societăţi sau comiţii.

Art. 18. Societatea naţională de agricultură, precum şi comiţiile agricole sunt persoane morale.

Art. 19 La începutul fiecărei sesiuni legislative se vor distribuì membrilor Parlamentului dările de seamă asupra activităţii Societăţii naţionale de agricultură şi a comiţiilor agricole.

Art. 20. Un regulament, dat în forma regulamentelor de administraţie publică, va determinà modul de aplicare a legii de faţă.

Această lege s'a votat de Senat în şedinţa dela 6 Fevruarie anul 1897 şi s'a adoptat cu majoritate de 55 voturi, contra a 9.

Vicepreşedinte, *V. A. Urechiă.*

(L. S. S.) Secretar, *A. I. Filipescu.*

Această lege s'a votat de Adunarea deputaţilor în şedinţa dela 13 Martie anul 1897 şi s'a adoptat cu majoritate de 61 voturi, contra a 8.

Preşedinte, *D. Gr. Gianni.*

(L. S. A. D.) Secretar, *Gr. Em. Grădişteanu.*

Promulgăm această lege şi ordonăm ca ea să fie învestită cu sigiliul Statului şi publicată prin *Monitorul Oficial.*

Dat în Bucureşti, la 14 Martie 1897.

(L. S. St.) CAROL.

Ministrul Agriculturii, Industriei Comerţului şi Domeniilor,
P. S. Aurelian.

Ministrul Justiţiei,
Ştefan C. Şendrea.

No. 957.

Mon. of. 1897, pag. 9593.

IV. LEGEA CASSEI DE ASIGURĂRI ŢĂRĂNEŞTI CONTRA SECETEI.

1. Şedinţa din 10 Fevruarie 1906 a Camerei.

. . . .

D-l *Vicepreşedinte:* La ordinea zilei avem proiectul relativ la asigurările ţărăneşti. D-l raportor are cuvântul.

D-l *Gr. Buţureanu, raportor,* dă cetire următorului raport şi proiect de lege:

Domnilor deputaţi,

Comitetul delegaţilor de secţiuni, compus din:

D-l Lahovari N.	pentru secţia	I;	
„ Brătăşanu P.	„ „	III;	
„ Cantacuzino Leon	„ „	IV;	
„ Ghibănescu Gh.	„ „	V;	
„ Gregoriade N.	„ „	VI;	
„ Grecianu Paul	„ „	VII,	şi
subsemnatul	„ „	II,	întrunin-

du-se în ziua de 1 Fevruarie a. c., sub preşedinţa d-lui Paul Grecianu, a luat în discuţiune proiectul de lege relativ la înfiinţarea unei Casse de asigurări ţărăneşti în contra lipsei de porumb provenită din secetă şi l-a admis în unanimitate, cu mici modificări, pentru motivele următoare:

In un şir de ani fiind secetă, producţiunea porumbului, atât de trebuitoare hranei ţăranilor noştri, a fost foarte mică şi a ameninţat cu foamete. Ţăranul nostru are pentru hrana sa şi a familiei sale atât cât îi produce un an; când e secetă, e ameninţat să piară de foame; de aceea, Statul s'a văzut nevoit să intervie cu bani, să cumpere porumb pentru a-l distribuì celor lipsiţi. Aceşti bani au trebuit să fie scoşi din visteria ţerii tocmai atunci când în visterie se împuţinau banii din cauza secetei; se impuneà dar o măsură care să puie capăt răului, care aduceà lovire intereselor Statului şi lăsà pe ţăran fără hrană.

Din firea lui, ţăranul nostru nu este tocmai prevăzător şi, fiind şi nevoiaş, el, prin el însuşi, nu se poate economisì, aşà încât să aibă cu ce face faţă; când seceta nu-i dă porumbul trebuit hranei lui şi a familiei, rămâne pieritor de foame; trebuià dar ca Statul să intervină şi să puie ordine în chipul de vieaţă al ţăranului, aşà încât să nu mai fie ameninţat cu foametea.

Două sunt mijloacele prin cari se puteà înlăturà acest rău: sau pătulele de rezervă în natură, sau crearea unui fond în bani; s'a preferat acest din urmă sistem, pentru a se înlăturà, pe de o parte risipa, pe de alta cheltuelile mari de instalaţiuni şi întreţinere. Sistemul în bani înlătură aceste greutăţi şi face funcţionarea Cassei de siguranţă mai puţin expusă.

Conduşi de idea că este o datorie de a cultivà în ţărănimea noastră demnitatea şi a căutà prin toate chipurile a-l înălţà nu numai faţă de alţii, dar chiar de el însuşi, de aceea s'a statornicit ca regiunile unde se cultivă porumbul să fie supuse la o dare fixă de 5 lei de fiecare sătean, aşà încât ajutorul ce i s'ar da la nevoie de lipsă să fie din prisosul său şi nu din mila altora; să se privească ţăranii între ei oarecum tovarăşi; să aibă convingerea de fapt că se ajută la nevoie mutual, şi dacă prin strângerea fondului din dări în o Cassă se dă tuturor drept de copărtăşire, aşà încât nu mai este individualitatea, ceea ce ar fi în adevăr înălţător pentru fiecare, totuş se întăreşte între ţărani convingerea că nu alţii, ci ei singuri sunt salvatorii nevoii celei mari din care i-au scos contribuţiunile lor anuale.

A lăsà ca până acum pe ţăran în voia întâmplării, ar fi a expune şi siguranţa Statului şi sdruncinarea stării noastre economice; căci, prin lipsa de porumb, fără mijloacele cari le dă o Cassă de siguranţă, se împuţinează veniturile, se înmulţesc cheltuelile de preîntâmpinare a dezastrului, iar în ţerile străine se depreciază valorile noastre, ca fiind supuse fluctuaţiunii secetei interioare.

Punând la adăpost pe ţăran de vremile grele şi de foamete; înălţând demnitatea lui; întreţinând între ei mutualitatea, se face un serviciu mare ţerii.

Pentru aceste motive, comitetul delegaţilor vă roagă, d-lor deputaţi, prin subsemnatul raportor, să binevoiţi a votà următorul proiect de lege.

Raportor, *Gr. C. Buţureanu.*

Lege pentru înființarea unei Casse de asigurări țărănești în contra lipsei de porumb provenită din secetă.

Art. 1. Se institue o Cassă de asigurare țărănească în contra lipsei de porumb provenită din secetă.

Fondul acestei Casse este destinat la cumpărarea de porumb, spre a fi distribuit, în caz de lipsă, populațiunilor rurale din regiunile bântuite de secetă.

Art. 2. Fondul se va alimentà:

1) Dintr'o subvențiune a Statului de 4 milioane, care se va luà din banii datoriți de locuitorii săteni pentru porumbul ce li s'a distribuit în anul 1904—1905;

2) Din darurile și legatele ce i s'ar face;

3) Dintr'o cotizațiune anuală de 5 lei de fiecare sătean, cap de familie, cultivând personal sau cu ajutorul membrilor familiei sale mai puțin de 15 hectare.

Se exceptează persoanele cari sunt în serviciul proprietarilor și arendașilor, precum și preoții, învățătorii; asemenea locuitorii din părțile țerii unde nu se cultivă porumb.

Art. 3. Banii proveniți din cotizațiuni se vor incassà, conform legii de urmărire, de perceptorii fiscali, ca și impozitele Statului.

Art. 4. Cu administrarea fondului Cassei de asigurare în contra secetei se însărcinează cassa centrală a băncilor populare. Dânsa va încassà și centralizà toate sumele destinate a alimentà fondul și le va face să fructifice prin plasare în efecte publice ale Statului român, sau în acțiuni sau obligațiuni ale instituțiunile de credit puse sub controlul Statului.

Dobânda produsă se va adăogà la capital și se va întrebuințà în acelaș mod.

Art. 5. In caz când într'o regiune a țerii, din pricina unei secete persistente, recolta de porumb ar fi pierdută, ori redusă într'o proporție care ar trece de ²/₃ a unei producțiuni mijlocii, locuitorii cari au plătit contribuția prevăzută în art. 2, alin III din legea de față vor aveà dreptul să primească un ajutor prin distribuțiuni în natură, cari se vor face prin îngrijirea și prin agenții Cassei de asigurare.

Aceste distribuțiuni de porumb nu se vor face niciodată pentru pierderi individuale sau locale ale recoltei, cum sunt cele provenite din grindină, furtuni, inundații sau rea cultură, ci numai în caz

când în mai multe districte ale ţerii porumbul, deşì cultivat cu îngrijirea şi în condiţiunile normale, e pierdut, din cauza secetei, în totalitate sau în proporţiunea indicată mai sus.

Art. 6. Spre a se constatà dacă o regiune din ţară se află în condiţiunile prevăzute de articolul precedent, prefecţii judeţelor bântuite, în urma raporturilor ce vor primì dela primarii comunelor respective, vor face îndată cunoscut Ministerului de Interne lipsa ce ameninţă populaţiunile, după ce se vor fi transportat personal în localităţile bântuite de secetă, şi vor arătà câte şi cari anume comune din judeţele lor sunt în caz de a primì ajutorul Cassei de asigurare şi în ce proporţiuni au fost atinse.

Art. 7. Ministerul de Interne, primind raporturile prefecţilor, va trimite la faţa locului imediat o comisiune, compusă dintr'un funcţionar superior al Ministerului de Interne, dintr'un funcţionar delegat al Ministerului de Agricultură, din directorul general, subdirectorul sau un membru din consiliul de administraţie al Cassei centrale a băncilor populare şi un membru al Institutului meteorologic, delegat de Ministerul de Agricultură.

Această comisiune va vizità toate comunele indicate, făcând această constatare în complectul ei, ori prin trimiterea în diferitele localităţi a unuia din membrii săi spre a accelerà lucrarea.

Această comisiune va fi prezidată de funcţionarul cel mai înalt în grad, şi la egalitate de cel mai vechiu în funcţiune.

Comisiunea îşi va da seama astfel:

1) Dacă este loc de a se venì in ajutorul unora sau mai multor comune;

2) In ce măsură şi în ce proporţie au fost atinse diferitele localităţi ce va fi vizitat, spre a se proporţionà ajutoarele cu nevoile.

Art. 8. Indată după săvârşirea constatărilor comisiunii, Consiliul de Miniştri, în urma raportului adresat de Ministrul de Agricultură, va decide în ce districte şi comune se vor face distribuţiuni de producte de către Cassa de asigurare.

Art. 9. Indată după determinarea localităţilor ce au nevoie de ajutoare, Cassa de asigurare va luà toate măsurile necesare:

1) Pentru a constatà în fiecare comună numărul acelora căror li se cuvine a se distribuì produse şi cantităţile necesare pentru fiecare familie;

2) Pentru a cumpărà, a transportà şi a distribuì porumbul

în localităţile bântuite de secetă, având grija, spre a evità risipa, a face distribuţiunile în mai multe serii, iar nu toate deodată.

Art. 10. Constatarea în fiecare comună a numărului familiilor în drept a fi ajutate şi a cantităţilor ce se cuvin a se da fiecărui cap de familie după numărul membrilor ei se va face în modul următor:

Perceptorul va întocmì, după registrele şi scriptele sale, lista celor cari au fost înscrişi şi au plătit cotizaţia prevăzută la art. 2, alin. III, precum şi numărul membrilor cari compun familia contribuabilului.

Aceste liste se vor dresà în dublu exemplar, din cari unul va rămâneà la inspectoratul comunal, iar celălalt se va înaintà prin prefectură la Cassa de asigurare.

După revizuirea şi atestarea lor de către primarul comunei, aceste liste se vor trimite inspectorului comunal, care se va transportà în localitate spre a controlà veracitatea lor.

Listele se vor centralizà la prefecturile respective.

Prefectul va încunoştinţà de urgenţă comisiunea prevăzută în articolul 7, care, spre a controlà alcătuirea listelor şi a evità abuzurile, va trimite membri de ai săi la faţa locului.

Art. 11. Cassa de asigurare, primind listele din judeţele bântuite de secetă, va determinà cantităţile ce poate trimite în fiecare localitate spre a îndestulà nevoile în limitele resurselor de cari dispune şi va procedà în consecinţă la cumpărarea porumbului necesar.

Aceste cumpărări se vor face de către consiliul de administraţie al Cassei centrale a băncilor populare, sub rezerva ratificării Ministrului de Finanţe.

Consiliul de administraţie este autorizat să facă şi cumpărări anticipate, chiar prin bună învoeală, în vederea unei lipse ameninţătoare, cu facultatea de reziliere în schimbul unei indemnităţi fixate de Ministerul de Finanţe.

Asemenea contractele de cumpărătoare ce vor fi reziliate se vor puteà face cu scadenţe de predare diferite, spre a se puteà face transportul şi distribuirea porumbului pe măsura trebuinţelor şi la diferite epoci.

Transportul pe căile ferate se va face cu preţul de regie.

Art. 12. Cassa centrală a băncilor populare este autorizată, în momentul când se iveşte necesitatea de a venì în ajutorul populaţiunilor lipsite de hrană, a numì numărul de funcţionari vremelnici

de cari va aveà nevoie până la terminarea operaţiunilor de constatare, de cumpărare şi de distribuire.

Cheltuelile ce se vor face cu plata funcţionarilor angajaţi ad-hoc, cu îndemnizările de transport şi de şedere ale membrilor comisiunilor şi ale celorlalţi agenţi ai Cassei de asigurare, precum şi toate celelalte cheltueli necesitate de transportul şi de distribuirea produselor, se vor preleva din fondurile Cassei de asigurare.

Art. 13. In caz de nevoie, se vor puteà cumpărà, în loc de porumb, şi alte cereale spre a se distribuì locuitorilor în lipsă.

Art. 14. Aceia cari vor vinde sau vor cumpărà porumbul sau celelalte produse distribuite în virtutea acestei legi se vor pedepsì: vânzătorul cu amendă până la 100 lei, iar în caz de insolvabilitate se va transformà în închisoare, şi cumpărătorul *de rea credinţă* cu amendă până la 500 lei şi cu închisoare până la o lună.

Art. 15. Cassa centrală a băncilor populare va aveà dreptul, pentru îndeplinirea misiunii ce-i este încredinţată prin prezenta lege, să ceară concursul agenţilor dependenţi de diferite ministere şi să le delege totul sau parte din puterile ce îi sunt conferite.

Un regulament de administraţie publică va determinà amănuntele de aplicare a acestei legi şi în special modul şi controlul distribuţiunilor productelor, precum şi persoanele însărcinate cu operaţiunile de distribuţiune ale produselor.

Art. 16. Această lege va intrà în vigoare cu începere dela 1 Aprilie 1906.

EXPUNERE DE MOTIVE.

Populaţiunea noastră rurală este învăţată să se hrănească aproape excluziv cu porumb.

Această plantă, când dă un produs de bună calitate şi în cantitate îndestulătoare, constitue un aliment de prima ordine. In adevăr, din ultimele cercetări ale ştiinţei rezultă că principalul izvor de energie pentru omul supus la o muncă grea conzistă în materiile de combustiune ale alimentelor (corpuri grase şi zaharoase, hidrate de cărbune), cari tocmai se găsesc în proporţiuni însemnate în porumb·

A încercà să înlocuim porumbul din alimentaţiunea sătenilor ar fi o întreprindere zadarnică.

Nu se pot schimbà, în scurt timp, obiceiurile adânc înrădăcinate în populaţiunea rurală.

Este cunoscut, de altă parte, că în anii buni recolta porumbului nu numai acopere cu îndestulare trebuinţele interioare, dar formează, în acelaş timp, unul din articolele principale de export, înfăţişând aproape un sfert din valoarea totală a exportului nostru.

Deşì solui şi clima României sunt, în general, favorabile acestei culturi, dovadă extensiunea ce a luat şi importanţa ei economică, nu e mai puţin adevărat însă că, la perioade cu intervale scurte, ţara noastră a fost şi este bântuită de secete cumplite, cari produc efecte dezastroase, cu deosebire asupra recoltei porumbului.

Grâul de toamnă scapă mai lesne de efectele acestor secete, fiindcă beneficiază de rezervele de umiditate îmmagazinate de cu toamnă şi peste iarnă, prin precipitaţiuni de ploi şi de zăpadă abundentă.

Nu e tot aşà cu porumbul, cultură de primăvară, care este mai expusă a suferì de lipsa de apă a vegetaţiunii sale; ea se compromite cu desăvârşire ori de câte ori, după o primăvară fără ploi abundente, urmează imediat şi înainte de vreme seceta de vară, apucând porumbul tocmai în epoca legatului.

Neajunsurile cari provin din chiar natura acestei culturi, şi, de altă parte, din cauza climei ţerii noastre continentale şi excesive sunt, însă, cu prisosinţă întrecute de foloasele necontestate ce trage populaţiunea noastră rurală din porumb. In adevăr, pe lângă că el constitue un aliment uşor de preparat şi sănătos, de care ţăranii n'ar consimţì niciodată a se lipsì, cultura lui servă, în acelaş timp, să alterneze cultura grâului şi ca plantă prăşitoare curăţă pământul, îl pregăteşte şi îl îmbunătăţeşte pentru recoltele următoare.

Pe lângă acestea, porumbul este un element de o necesitate absolută, mai ales în agricultura noastră şi pentru o altă consideraţiune: cocenii constitue un nutreţ bun şi ieftin pentru vitele sătenilor.

Cu cât foloasele culturii porumbului sunt mai însemnate în anii de recoltă îmbelşugată, cu atât mai mari sunt relele ce decurg în anii de secetă, când recolta se compromite cu desăvârşire.

Din nenorocire, seceta care, din pricina climei ţerii noastre, este un rău inevitabil, cunoscută în toate vremile, pare a se repetà la intervale scurte şi, după cum am arătat mai sus, porumbul este expus a suferì cu mai multă intensitate de efectele lipsei de ploaie.

Statistica agricolă, confirmată de observaţiunile meteorologice, ne dovedeşte că, în intervalul dela 1862 până la 1876, cultura po-

rumbului a fost compromisă în patru ani: 1865, 1866, 1873 şi 1874, iar dela 1886 şi până astăzi s'au înregistrat patru ani când recolta porumbului a fost slabă sau chiar pierdută cu desăvârşire, anume anii: 1887, 1894, 1899 şi 1904.

Astfel, pornind dela 1862, de când posedăm date statistice regulate în privinţa recoltelor, găsim o primă secetă în 1865, în care 11 districte ale Moldovei, 2 districte din Basarabia şi districtul Brăila au dat o recoltă de porumb mizerabilă, variând între 0, 1 hectolitru la hectar în Botoşani şi 5, 4 hectolitrii în Fălciu; mijlocia acestei regiuni a ţerii de pe şesurile Siretului şi Prutalui nu atinge decât cifra de 3, 8 hectolitri la hectar.

Nu mai departe, în anul următor 1866, apare a doua secetă cu caracter mai acut; de astădată Oltenia, Moldova şi Basarabia sunt bântuite, şi în 10 judeţe recolta porumbului a variat între 1, 1 hectolitru şi 4, 6 hectolitri la hectar; în alte 6 judeţe s'a ridicat abià peste 5 hectolitri la hectar, iar media ţerii întregi nu trece peste 6 hectolitri.

In anul 1873 recolta porumbului oscilează între 0, 3 hectolitri şi 1, 8 hectolitri în Basarabia; între 3, 9 hectolitri (Dolj) şi 6, 5 hectolitri (Mehedinţi) în 6 districte ale Olteniei şi Munteniei-Mari, iar media producţiunii generale a ţerii se fixează la 9, 1 hectolitri la hectar.

Un an în urmă, 1874, apare iarăş seceta şi recolta porumbului este pierdută cu deosebire în Oltenia şi Basarabia, în parte în Muntenia-Mare, iar mijlocia ţerii întregi este şi mai mică decât în anul precedent, de abià 8, 4 hectolitri la hectar.

Pentru perioada 1877—1885, în care lipsesc datele statistice agricole, găsim alte izvoare unde se semnalează lipsa de ploaie, şi, ca consecinţă, recolta slabă şi cu desăvârşire pierdută a porumbului.

In publicaţiunile economice de pe vremuri ale d-lui P. S. Aurelian cetim că, în 1879, lipsa de ploaie din a doua jumătate a anului a fost pricina unei foarte slabe recolte de porumb, din care cauză, în 1880, judeţele au fost silite să cumpere porumb pentru ţărani.

In 1883 porumburile au fost nimicite în Oltenia şi Muntenia; „sunt judeţe întregi unde porumbul ţăranilor n'a produs mai nimic".

La 1887 statistica agricolă ne semnalează din nou seceta în

Moldova, în Dobrogea şi în judeţul Brăila, unde recolta porumbului n'a dat decât 2,8 hectolitri la hectar.

Media generală a ţerii s'a suit, anul acesta, numai la 8,8 hectolitri.

In fine, secete generale se manifestă în anii 1894, 1899 şi 1904, în cari producţiunea porumbului dă ca medie în ţară 6,0 hectolitri, 4,8 hectolitri şi 3,3 hectolitri la hectar.

Dacă, în loc de a luà media la hectar, cercetăm cifra totală a producţiunii porumbului în anii secetoşi citaţi mai sus, găsim următoarele cifre:

In anul	1865	8.809.180	hectolitri
„	1866	5.845.500	„
„	1873	11.666.070	„
„	1874	11.471.497	„
„	1887	15.150.900	„
„	1894	10.533.800	„
„	1899	9.768.800	„
„	1904	6.906.400	„

Or, trebuinţa ţerii, în vremile din urmă, pentru consumaţiunea internă se ridică la 17—18 milioane hectolitri de porumb; deficitul lăsat, deci, de recolta de anii de mai sus este considerabil.

Dar chiar raportat la timpurile anterioare, când populaţiunea României erà mai mică ca cea de azi şi, prin urmare, consumaţiunea interioară de porumb mai slabă, totuş lipsurile provenite din cauza recoltei rele erau destul de însemnate şi suferinţele sătenilor se manifestau cu destulă tărie.

Prin urmare, în interval de 34 ani, statistica ne arată opt ani de secetă cumplită, care a distrus parţial sau total cultura porumbului.

La această periodicitate scurtă a anilor de lipsă se mai adaugă împrejurarea că, din cauza configuraţiunii ţerii noastre, seceta se întinde ori peste toată ţara, ori cel puţin, după cum statistica a demonstrat, pe regiuni întregi, îmbrăţişând 30—40 % din suprafaţa Regatului. Efectele acestei secete le cunoaştem cu toţii: sute de mii de familii de săteni sunt lipsite aproape absolut de hrană şi nevoite să facă apel desesperat la ajutorul Statului.

Este evident că dacă prevederea şi spiritul de economie ar fi

mai răspândite în sânul populaţiunii rurale, nenorocirea din anii de secetă ar găsi-o pregătită cu rezerve adunate din timpul anilor de belşug.

Experienţa însă, nu numai cea recentă din anii 1894—1899 şi 1904, dar şi aceea din timpurile mai vechi, ne dovedeşte că, din nenorocire, suntem încă departe de a puteà comptà numai pe înţelepciunea şi pe spiritul de prevedere al sătenilor spre a combate efectele restriştei.

In starea actuală de lucruri, Statul este silit adeseori să consacre resursele bugetului său, cari au altă destinaţie, spre a întâmpinà nevoile ţăranilor în anii de lipsă; căci fireşte, în faţa unei asemenea calamităţi, nici un guvern nu poate rămâneà nepăsător. Este dar de absolută necesitate ca Statul să iea mai dinainte măsuri de precauţiune în scopul de a preveni răul şi a mărgini efectele desastruoase ale anilor de secetă şi de lipsă.

Imperiul german, după iniţiativa unui genial bărbat de Stat Bismarck, găsindu-se în faţa unei probleme de aceeaş natură, provenită tot din lipsa de prevedere şi spirit de economie a claselor muncitoare, din centrele industriale, n'a ezitat să introducă în legislaţiunea sa principiul asigurării obligatorii a lucrătorilor.

Prin o serie de legi, votate în urma discursului imperial din 17 Noemvrie 1881, s'a instituit în Germania asigurarea obligatorie a muncitorilor de tot felul, atât în contra boalei şi a accidentelor, cât şi contra invalidităţii şi pentru vreme de bătrâneţe.

Aceeaş idee de prevedere socială, care apasă lucrătorul contra consecinţelor funeste ale propriei sale nepăsări, trebue să ne călăuzească în rezolvarea problemei sociale ce se pune la noi.

Trebue să instituim o asigurare obligatorie a sătenilor contra efectelor secetei şi lipsei de porumb.

Asupra principiului credem că toată lumea este de acord.

Recunoaştem cu toţii că nu mai putem merge înainte cu sistemul actual, în care totul e lăsat la voia întâmplării şi nici o măsură preventivă nu există în vederea întoarcerii periodice a unui rău inevitabil, care sdruncină până în temelie starea economică a populaţiunii celei mai numeroase din Regat, care atinge în mod grav stabilitatea şi securitatea finanţelor Statului.

Toată chestiunea este dar de a se şti în ce chip trebue instituită această măsură de prevedere şi de preservare socială, care in-

teresează soarta a cinci milioane de săteni. Mai înainte de toate urmează să înlăturăm sistemele cari presupun, fie transformări adânci în moravurile ţăranilor sau în felul de cultură a pământului, fie acele sisteme cari nu-şi pot produce roade decât după serii îndelungate de ani.

Este vorba de un rău iminent pentru care legiuitorul trebue să caute un remediu practic, lesne de aplicat şi producând efecte imediate.

Asemenea măsuri nu trebuesc, bine înţeles, să împiedice şi căutarea tuturor mijloacelor prin cari s'ar desvoltà şi s'ar propagà în ţară o mai mare varietate de culturi, o muncă mai raţională a pământului şi o îndrumare a moravurilor sătenilor spre economie, asociaţiune şi cooperaţiune; dar orice bărbat de Stat, vrednic de acest nume, trebue să ştie că nimic nu cere mai multă vreme, răbdare şi muncă, ca transformarea obiceiurilor şi a stării culturale şi sufleteşti într'o întreagă populaţiune. Ar fi o utopie să aşteptăm, cum de altminteri facem dela 1864 încoace, de când s'au desfiinţat pătulele de rezervă, o transformare radicală a mentalităţii ţăranilor noştri, pentru ca să-i vedem din nou peste 5—6 ani luptând cu lipsa de hrană şi sărăcia.

Aşà dar, ca măsură practică şi cu efecte repezi, trebue să alegem între sistemul constituirii unor magazii de rezervă, în cari să se depună în anii de abundenţă o parte din recolta porumbului făcută de ţărani, şi între sistemul organizării unei Casse de asigurare contra secetei, alimentată print'o contribuţiune în bani, impusă în acest scop fiecărui cap de familie, cultivator mic.

Deşi prima mea idee a fost în favoarea pătulelor de rezervă, totuş, în faţa obiecţiunilor ce mi s'au ridicat din sânul majorităţii Corpurilor noastre legiuitoare, şi în urma consfătuirilor ce au avut loc, am adoptat sistemul asigurărilor în bani, înfiinţând o Cassă de asigurare contra secetei.

Această soluţie a fost, de altminteri, indicată de mine încă din momentul când am început studiul acestei chestiuni în toamna anului 1904, căci iată ce ziceam la pagina 21 din broşura mea intitulată: „Pătulele de rezervă“: „Dar ţinem să declarăm că, în cazul când n'am puteà să izbutim să convingem pe oamenii noştri politici despre superioritatea acestui sistem (rezerva în natură), n'am

ezità a adoptà al doilea sau al treilea sistem, căci un singur lucru nu admitem: Să rămânem în starea de azi fără a face nimic“.

Sistemul ce-l propunem este, deci, cel al asigurărilor în bani pe următoarele baze:

Nu am voit să instituim un impozit, pentrucă înţelegem ca de foloasele acestei Casse de asigurare să se bucure cei ce vor contribuì la alimentarea fondului ei; ceea ce facem este numai o asigurare obligatorie, ca aceea ce s'a făcut şi în alte state pentru a venì în ajutorul lucrătorilor.

In acest chip, săteanul va aveà conştiinţă că cotizaţia ce i se percepe îi va folosì tot lui şi că prin obligativitate i se creează aceea ce prevederea lui nu-i poate asigurà. Ca consecinţă a acestui principiu, am înlăturat dela legea de faţă pe locuitorii oraşelor şi pe locuitorii părţilor ţerii unde nu se cultivă de obiceiu porumb, fiindcă ar fi cu totul nedrept ca aceşti oameni să contribue la formarea capitalului unei casse, de foloasele căreia ei nu vor fi niciodată chemaţi să beneficieze.

Totdeodată am admis ca, pe lângă săteni, să contribue şi Statul la formarea capitalului Cassei de asigurare; fiindcă alinarea suferinţelor ce rezultă din secetă în anumite regiuni este o chestiune de solidaritate generală, care nu poate să lase nepăsător Statul şi constitue un caz de intervenţiune, asupra căruia toată lumea este pretutindeni de acord.

Al doile principiu pe care e bazat proiectul de faţă e cel al asigurării mutuale.

Consideraţiunea care ne-a îndemnat să ne oprim la acest sistem este faptul că printr'însul singur se poate venì în ajutorul tuturor.

Deoarece din statisticele stabilite rezultă că în ţara noastră secetele sunt de obiceiu regionale, şi că atunci când e secetă în Moldova nu e secetă în Oltenia, şi când e în Oltenia nu e în Muntenia, aşà încât, rând pe rând, fiecare parte a ţerii va ajutà pe cealaltă şi nu se va puteà aduce învinuirea că numai unii duc sarcina ţerii întregi. Mai mult, acesta este singurul mijloc pentru ca, cu fondurile de cari vom dispune, să facem faţă nevoilor, căci, pentru ca sistemul ce propunem să nu dea roadele ce i se cer, ar trebuì să presupunem o criză agricolă generală, o secetă care ar bântuì asupra tuturor părţilor ţerii deodată, fapt care nu s'a întâmplat decât în

1904 şi cu mai puţină intensitate în 1899; astfel încât o legislaţiune nu poate fi alcătuită în vederea unor cazuri absolut excepţionale, şi e destul ca să fie întocmită aşà, încât să facă faţă nevoilor în marea majoritate a cazurilor.

De sigur că, în principiu, sistemul asigurării individuale ar fi mai bun, căci idealul e ca fiecare contribuabil să primească ajutoare în proporţie cu contribuţiunea sa. Ceea ce ne-a hotărît însă a înlăturà acest sistem e, pe de o parte, greutăţile nesfârşite ce ar fi rezultat din constituirea a aproape un milion de livrete individuale şi, pe de altă parte, faptul că secetele repetându-se la intervale foarte scurte, sumele la cari ar fi avut dreptul contribuabilii ar fi fost neîndestulătoare pentru a acoperì nevoile lor. Pe când cu sistemul asigurării mutuale, partea ce se cuvine celor în lipsă este suficientă, căci ea se formează şi din contribuţiunile acelora cari, de data aceasta, nu au nevoie de ajutor, precum de asemenea alteori cei ce au fost ajutaţi azi vor contribuì pentru cei ce vor aveà nevoie mâine.

De altmintrelea, erà şi firesc să procedăm astfel, când scopul nostru erà să alinăm prin această Cassă de asigurare numai suferinţele colective, numai cele ce rezultau dintr'o secetă care aveà caracterul unei calamităţi regionale.

Dacă ar fi să venim în ajutorul fiecărui sătean individual, care s'ar plânge de o lipsă locală, pe de o parte am fi deschis porţile tuturor abuzurilor, şi pe de altă parte am fi instituit un fel de primă pentru lenevie şi nepăsare, care ar fi fost deopotrivă dăunătoare şi sătenimii şi Statului.

De aceea am şi luat în legea de faţă toate măsurile, pentru ca nu cumva să se distribue produse până ce nu se va fi dovedit pe deplin că ne găsim în faţa unei secete care are, în adevăr, caracterul acela de generalitate, fără de care nici o distribuire de produse na s'ar justificà.

Afară de aceasta, Cassa de asigurare mai prezentă două foloase însemnate: întâiu că nu mai pune Statul în obligaţie, atunci când bugetul său este dejà desechilibrat printr'o criză agricolă, să mai facă socrificii grele, pentru a puteà venì în ajutorul sătenilor în lipsă şi să creeze deodată o organizaţie de asistenţă publică, care în totdeauna funcţionează cu greutate şi sufere de toate relele unor organizări improvizate; şi al doilea avantagiu e că ţăranii nu vor fi siliţi să dea înapoi Cassei de asigurare valoarea produse-

lor cu cari li-s'a venit în ajutor, cum o făceau până acum. Așà încât, cu toată cotizațiunea obligatorie ce li se impune, ei tot vor fi mai favorizați decât acum când nu li-se impune această sarcină.

In adevăr, azi când Statul distribue sătenilor produse, el este silit să ceară înapoi valoarea lor. Rezultatul e că sătenii ies din anii de criză cu datorii grele, că trebue să muncească mai mulți ani până să le plătească și că, de obiceiu, ajung la un nou an de secetă, fără ca să fi reușit încă să scape de datoriile ce contractaseră cu prilejul crizei precedente. Acest inconvenient dispare cu desăvârșire în sistemul de față și aduce astfel un folos real populațiunii noastre rurale.

Modul de funcționare a acestei Case de asigurare e foarte simplu :

Cotizațiunile se vor încassà de perceptorii fiscali, conform legii de urmărire, întocmai ca si impozitele Statului. Banii astfel adunați, precum și subvenția de 4 milioane lei ce Statul va formà cu sumele cari se vor încassà din distribuțiunile de porumb făcute în anii 1904—1905, se vor plasà în efecte publice sau în acțiuni și obligațiuni ale institutelor de credit puse sub controlul Statului.

Acest capital se va mărì cu dobânzile lui și se va administrà de Cassa centrală a băncilor populare.

Când seceta se va manifestà în vreo regiune a țerii, prefecții vor avizà, după o cercetare personală, Ministerul de Interne, care va instituì o comisiune, compusă dintr'un funcționar superior al Ministerului de Interne, dintr'un funcționar superior al Ministerului de Agricultură, din directorul general sau subdirectorul general al Cassei centrale a băncilor populare și dintr'un membru al institutului meteorologic, delegat de Ministerul Agriculturii.

Rolul acestei comisiuni va fi de a pregătì toate elementele, pentru ca să se vadă dacă o regiune este în condițiunea cerută pentru a beneficià de ajutoarele Cassei de asigurare. Pentru acest scop membrii comisiunii vor trebuì să viziteze comunele menționate în raportul prefectului, și dacă, în adevăr, pierderile sunt generale și nu locale, dacă recolta de porumb este pierdută sau redusă într'o proporție de $^{2}/_{3}$ a producțiunii mijlocii din cauza secetei, căci orice altă cauză nu poate da loc la ajutoarele acestei Casse de asigurare.

Dacă seceta are aceste caractere, după raportul comisiunii, Consiliul de Miniștrii va hotărì regiunile și comunele cari sunt în

condiţiunile cerute pentru a li se distribuì produse prin Cassa de asigurare. De îndată ce Consiliul de Miniştri se va fi pronunţat, Cassa de asigurare va pune să se întocmească în fiecare comună listele sătenilor ce au dreptul să primească ajutoare, precum şi numărul membrilor din familia lor şi cantitatea de care au nevoie.

Fiindcă perceptorii încasează cotizaţiile Cassei de asigurare, i-am însărcinat tot pe ei cu întocmirea acestor liste, cari vor trebuì pe urmă să fie atestate de primar şi verificate personal de inspectorul comunal, care le va şi înaintà la prefectură. Prefectul le va comunicà Cassei centrale a băncilor populare, care, în baza lor şi a resursselor de cari dispune, va procedà la cumpărările de porumb.

Aceste cumpărări se vor face de către consiliul de administraţie al Cassei centrale a băncilor populare, sub rezerva ratificării Ministrului de Finanţe.

Pentru a se puteà profità de preţuri mai bune, am prevăzut şi dreptul pentru acest consiliu să facă cumpărări anticipate, cu facultatea de resiliere în schimbul unei indemnităţi fixate de Ministrul de Finanţe. Este evident că aceste cumpărări anticipate vor trebuì să fie făcute cu cea mai mare circumspecţiune, însă nu e mai puţin adevărat că nu e prudent a se aşteptà ridicarea preţurilor, astfel încât Statul să fie nevoit pe urmă să cumpere ca în Septemvrie 1905 cu 80 lei chila de porumb, care în Iunie se vindeà numai cu 49 lei.

Am dat atribuţiunile acestei Casse de asigurare Cassei centrale a băncilor populare, pentru a evità cheltuelile unei administraţiuni deosebite, care, în cazul de faţă, ar fi fost cu atât mai inutilă, cu cât atribuţiunile prevăzute prin legea de faţă nu sunt permanente ci numai vremelnice.

In acelaş timp am prevăzut dreptul pentru Cassa centrală de a numì un personal special pentru timpul cât vor durà distribuirile de produse, precum şi dreptul de a cere concursul agenţilor diferitelor ministere şi de a delegà puterile ei, pentrucă fără aceşti agenţi, şi mai ales fără concursul agenţilor administrativi, distribuirea produselor nu ar fi putut să se facă cu celeritatea necesară.

Nu erà cu putinţă să însărcinăm cu această misiune băncile populare, deoarece aceste bănci sunt, în multe părţi ale ţerii, prea începătoare pentru a fi la înălţimea unei sarcini atât de grele, şi

pe urmă fiind-că, chiar acolo unde ele sunt puternice şi bine organizate, experienţa făcută cu ocazia distribuirilor de porumb din 1904—1905 a dovedit că ele nu pot aduce foloase reale nici sătenilor şi nici Statului, fiindcă conducătorii lor, în deobşte preoţi şi învăţători, nu dispun nici de mijloace, nici de vremea necesară pentru a luà parte la distribuirile de produse.

Ministrul Agriculturii,
Industriei, Comerciului şi Domeniilor,

I. N. Lahovari.

Desb. Ad. dep. 1906, pag. 660—666.

2. Şedinţa dela 13 Fevruarie 1906 a Camerei.

. . . .

D-l *Preşedinte:* La ordinea zilei avem discuţiunea generală asupra proiectului de lege relativ la înfiinţarea unei Casse de asigurări ţărăneşti în contra secetei.

D-l Iarca este cel dintâiu înscris ca să vorbească. Aveţi cuvântul.

D-l *C. Iarca:* D-le Preşedinte, am cerut cuvântul ca să combat proiectul de lege adus în desbaterea Adunării, proiect prin care se înfiinţează o nouă taxă de 5 lei de fiecare cap de familie de sătean care cultivă porumbul, spre a se înfiinţà o Cassă de asigurare aşà zisă în folosul lor.

Acest proiect de lege este rezultatul îngrijorării ce a produs seceta dela 1904 şi ne-a fost făgăduit prin Mesagiul regal cu care s'a deschis Parlamentul la 1905 şi care sună astfel:

„Anul care a trecut mi-a pricinuit o adâncă mâhnire prin seceta ce a lovit aşà de crud populaţiunea rurală. Nu mai trebue să fim surprinşi nepregătiţi. De aceea, Guvernul meu vă va propune o legiuire care să înlăture pentru viitor greutăţile pe cari le-am întâmpinat estimp“.

Ne-am fi aşteptat cu toţii ca, faţă cu făgădueala regală, să se înceapă o cercetare amănunţită asupra cauzelor cari au produs calamitatea din 1904; *căci calamitatea nu constă în faptul că nu a fost porumb în ţară, ci calamitatea constă în faptul că săteanul erà în imposibilitate de a-şi cumpără porumbul* de care aveà nevoie şi pe care trebuià să-l dea recolta cultivată de dânsul. Aceste cer-

cetări însă nu s'a făcut. Sunt convins că dacă se făceà o anchetă asupra cauzelor ce au produs mizeria, s'ar fi ajuns cu totul la o altă concluziune, la altă soluţiune decât aceea de creări de nouă impozite.

In alte ţeri, de pe continentul european, din cauza depresiunii pe care a suferit-o agricultura s'au făcut anchete minuţioase şi lungi asupra efectelor, atât economice cât şi sociale, cari decurgeau din această depresiune a agriculturii.

La noi în ţară nu s'a făcut nimic în acest sens: la noi în ţară s'a mulţumit a se luà ca bine stabilit, *că dacă situaţia ţăranului este rea, aceasta provine din cauza lipsei lui de prevedere.*

Eu gândesc că această constatare aprioristică e greşită; eu gândesc că cauzele sărăciei ţăranului român sunt cu mult mai adânci decât lipsa spiritului de prevedere; *eu gândesc că starea lui nenorocită e cauzată în primul rând de scăderea salariilor ce i se acordă pentru munca lui.*

Invoelile agricole de cari s'a vorbit atâta vreme şi de cari se va mai vorbì încă mult, nu sunt în realitate decât constatările — statele —, pentru un timp dat, a nivelului salariilor, cu cari se plăteşte munca ţăranului. Cu cât preţul pământului se ridică, cu atât se ridică şi învoeala care se impune ţăranului pentru pământul ce i se dă lui spre cultură, *şi cu atât se scade valoarea muncii lui.*

Aşà încât după 30, 40 de ani şi mai bine, sau dacă voiţi să mă suiu mai departe, de vreo cincizeci de ani încoace salariile ţăranilor în Ţara-Românească au ajuns de cinci ori, ca să nu zic de zece ori mai mici decât erau la 1850. (Intreruperi).

Când afirm un lucru, sper că voiu puteà să-l dovedesc înaintea onor. Adunări.

Ziceam că în alte ţeri s'au făcut anchete agricole asupra stării agriculturii şi asupra situaţiunii lucrătorilor agricoli.

In Englitera, în Franţa şi în Germania sunt anchete întinse, cari au dovedit că, pe când, din cauza depresiunii agriculturii, renta pământului a scăzut, salariile muncitorilor au crescut.

In Ţara-Românească însă, s'a întâmplat un fenomen cu totul contrariu; pe când salariile muncitorilor scad continuu, cum vă spuneam, adică mai mult cu a cincea parte cât erau la începutul jumătăţii a doua a secolului XIX, preţul pământului s'a încincit şi în unele părţi s'a înzecit.

Să-mi permiteţi să dau cetire câtorva notiţe, extrase din anchetele făcute în alte ţeri. Există o operă intitulată *„Agricultura şi liberul schimb în regatul unit“* din anul 1903.

Iată ce se ceteşte într'însa:

„Proprietatea funciară, ale cărei întinderi mari restrâng posesiunea ei ca un privilegiu în mâinile câtorva lorzi bogaţi, suferă o scădere şi economică şi socială. Arenda pământului a scăzut de 25 ani încoace cu 25 %, şi dacă ţinem seamă că cheltuelile de întreţinere ale moşiilor arendate au trebuit să rămână, cu toată scăderea aceasta, tot aşà de urcate ca şi mai înainte, nu sunt rari exemplele în cari reducerea venitului net fonciar atinge 80 %.

„Lucrătorii agricoli din contră sunt favorizaţi de împrejurările economice. Faptul emigrării lor la oraşe, ceea ce a împuţinat numărul lor la ţară, a făcut să crească valoarea serviciilor lor. Mişcarea salariilor agricole a urmat urcarea generală şi se poate socotì că nivelul lor mijlociu s'a urcat cu 50 %, în a doua jumătate a secolului XIX.

„Pe când depresiunea generală a agriculturii lovià aşà de tare pe proprietarii pământului, buna stare a muncitorilor agricoli a crescut considerabil.

„Arendaşii au pus paguba ce încercau din depresiunea agriculturii în socoteala proprietarilor, iar nu a lucrătorilor agricoli.

Nu voesc să intru în detalii şi să arăt în fiecare comitat, cât au crescut salariile lucrătorilor agricoli, creşterea este generală şi cel puţin cu 50 %, cum am arătat“.

Această creştere însă nu este specială Engliterei. Ea se observă în Franţa, în Germania şi în tot occidentul Europei. Iată pentru Franţa ce zice d-l Levassen în prefaţa ce a scris pentru opera *Criza agricolă a lui Ronce*, operă încoronată de Academia Franceză:

„Cultivatorii se plâng de suirea salariilor, care totuş în Franţa se simte puţin de vreo 20 ani, dacă avem în vedere, nu excepţiunile, ci mizeria generală; dar urcarea este manifestă în alte ţeri şi pentru toate este incontestabilă, dacă ne reportăm cu 50 de ani în urmă.

„In loc însă de a ne plânge, trebue să ne felicităm de o urcare a salariilor care răspândeşte puţină îndestulare asupra massei populaţiunilor rurule; în orice caz trebue să ne obicinuim cu ea şi să înţelegem că schimbarea este provenită din cauze permanente.

De aceea scăderea cheltuelilor de producere s'a îndreptat

asupra arendării, adică asupra rentei pământului şi *este natural* să fie aşà".

D-l *P. Gorgos:* Cer cuvântul, d-le Preşedinte.

D-l *C. Iarca:* Şi un alt economist, d-l Zolla, scrie tot asupra Franţei:

„Scăderea preţurilor şi criza agricolă n'au numai o foarte mare importanţă economică, ele au şi o consecinţă socială. Noua situaţiune în care sunt puşi proprietarii şi arendaşii este cu totul deosebită de aceea a salariaţilor agricoli.

„Contrastul este izbitor între scăderea aşà de repede a arenzilor, care a fost consecinţa reducţiunii profiturilor culturale, şi între starea staţionară, dacă nu suirea salariilor".

Incontestabil dar, că în toate ţerile de pe continent, suirea salariilor într'un mod constant este manifestă.

Dar în ţară la noi? Ei bine, în ţară la noi, este cu totul contrariu; *când arenzile se sue, salariile muncitorilor scad.* Ziceam că voiu dovedì acest fapt. Pentru aceasta voiu luà de normă o lucrare legislativă făptuită la începutul celei de a doua jumătăţi a secolului XIX.

D-voastră ştiţi că după Regulamentul Organic se da ţăranilor, — şi vorbesc numai de categoria celor cari aveau patru boi, — li se da, afară de locul de casă, două pogoane şi jumătate pentru islaz, trei pogoane de fâneţe şi trei pogoane de arătură şi li se impuneà dijmă din 10 din arătură şi fâneaţă şi 12 zile de muncă.

Această obligaţiune s'a schimbat în 1851 sub Vodă Ştirbei. Atunci s'a impus proprietarilor obligaţiunea ca să dea sătenilor 11 pogoane, din cari 3 pogoane pentru cultură, afară de locul de casă; 5 pogoane de islaz, socotit un pogon de fiecare vită, şi 3 pogoane de fâneaţă şi li se cereà în schimb, afară de o dijmă din 10 una, şi 22 zile de muncă.

Şi d-voastră ştiţi cu toţii că Vodă Ştirbei a fost acuzat că a înfiinţat o legiuire rea şi reacţionară în contra sătenilor. Să-mi daţi voie să fac o comparaţiune între ceea ce stabilise Vodă Ştirbei pentru ţărani, sub acuzarea totuş de neumanitate pentru dânşii şi de favoritism pentru boieri. Şi să constatăm ceea ce se petrece astăzi după 50 de ani. Voiu luà ca normă cele 11 pogoane hotărîte de Vodă Ştirbei pentru ţăranii cu 4 boi. Şi cum de obiceiu nici astăzi nu se dă nicăeri mai mult de 11 pogoane pentru un ţăran cu 4

vite, nu cred să greşesc, dacă luăm această cifră ca o medie generală a pământului ce se dă ţăranilor pentru dânşii.

Şi să-mi daţi voie să studiez faţă cu obligaţiunile pe cari le impuneà ţăranilor legea lui Vodă Ştirbei, să studiez şi obligaţiunile pe cari le impune o învoeală de astăzi.

Şi nu voiu invocà nici un contract străin, ca să nu supăr pe nimeni, dar voiu luà ca normă propriul meu contract căci să ştiţi că şi eu sunt arendaş, cultivator mare şi, prin urmare, nu poate fi nici o îndoeală pentru nimeni că voiu căutà a arătà mai rele decât sunt condiţiunile de muncă ce am cu locuitorii învoiţi în moşie.

Invoeala agricolă cu oamenii pe moşia d-lui Gherasi, pe care o ţiu în arendă, este făcută în următoarele condiţiuni: îmi dau dijmă din 5 pogoane, două: adică pentru trei pogoane ce dau unui sătean, dânsul lucrează două pogoane deoparte, arate de două ori, semănate, grăpate, secerate şi cărate la maşină, şi, pe deasupra, îmi munceşte fiecare un pogon de porumb, arat de două ori, săpat de două ori, cules şi cărat la pătul şi mai fac şi o zi cu carul în moşie.

Să studiem legea lui Vodă Ştirbei şi să vedem cari erau obligaţiunile pe cari le aveau ţăranii acum 50 de ani, pentru 11 pogoane de pământ care li se da lor, să vedem şi astăzi cari sunt obligaţiunile ţăranului pentru 11 pogoane de pământ ce le dau eu; şi vă rog să credeţi că contractul meu nu este cel mai rău; sunt şi alte contracte de învoeli de pe moşiile vecine, mai rele decât acesta. Nu voiu cità însă nici unul, ca să nu mi se spună că fac personalităţi, afară dacă d-voastră n'o veţi cere.

Cu dijma din 5 2, dacă dau săteanului 11 pogoane, el trebue să-mi facă 7 pogoane şi jumătate, arate de două ori, deci 15 pogoane de arătură.

Să-mi daţi voie să cetesc după legiuirea lui Vodă Ştirbei, ce muncă se socotià unui ţăran în zile pentru arătura acestor 15 pogoane.

„Art. 142, § 1. Ziua de lucru a locuitorului s'a socotit pe mărimea pământului ce poate lucrà pe seama sa.

1. „Arătura de 8 prăjini pogoneşti arată în loc spart şi de 5 în ţelină, se socoteşte drept lucru de o zi pentru o pereche de boi".

Pentru patru boi va face dar 16 prăjini pogoneşti. Astfel dar, pentru 15 pogoane de arătură, pe cari mi le face astăzi mie ţăranul,

care iea 11 pogoane de pământ pentru dânsul, el întrebuinţează după socoteala lui Vodă Ştirbei 22 zile şi jumătate. Ar fi plătit dejà astfel numai prin arătura pe care o face.

El este dator însă să-mi semene aceste 7 pogoane şi jumătate.

Iată cum socotià legiuirea lui Vodă Ştirbei semănatul pământului în zile:

Al. 8 din art. 142 zice: „Pentru toate seminţele ce se aruncă numai cu mâna, precum grâul, orzul, ovăzul, secara, meiul, cânepa şi inul, se vor socotì trei pogoane de loc drept lucru de o zi“.

Pentru 7 şi jumătate pogoane ce este dator să-mi lucreze mie arendaşului, ţăranului, după această legiuire, i se vor socotì 2 zile şi jumătate.

Pentru grăpat, socoteşte Vodă Ştirbei trei pogoane drept o zi. (Art. 142, alin. 2).

Deci, pentru grăpatul a 7 şi jumătate pogoane, trebue să-i socotim după această legiuire 5 zile şi jumătate.

Pentru secerat, Vodă Ştirbei socoteşte (Art. 142, alin. 12) două clăi şi jumătate drept o zi.

Dacă presupunem o mijlocie numai de 12 clăi la pogon, — ceea ce este sub adevăr — avem 90 de clăi pentru 7 şi jumătate pogoane şi după legiuirea lui Vodă Ştirbei trebuià să i se socotească ţăranului 36 zile. Căratul erà, după legiuirea lui Vodă Ştirbei, în socoteala proprietarului.

Astăzi este în socoteala ţăranului. După contractul pe care-l am cu dânşii, ei vor trebuì să facă cel puţin 7 şi jumătate zile pentru cărat. Imi mai datoreşte pe lângă aceasta şi o zi cu carul.

Dacă adunăm toate zilele întrebuinţate pentru a muncì în cele 7 şi jumătate pogoane ale arendaşului, rezultă că ţăranul pentru cele 11 pogoane ce-i rămân pe seama lui, face 75 zile.

Aceasta este munca pe care o face astăzi un ţăran în Ţara-Românească, ca să se folosească de 11 pogoane de pământ. pe când după legiuirea lui Vodă Ştirbei el dă proprietarului numai 22 zile. N'am ţinut în seamă dijma din 10 una ce dă ţăranul din locurile arate, şi din 5 una din fâneaţă, căci n'am pus la socoteală nici pogonul de porumb ce-mi munceşte de nume fiecare ţăran învoit în moşie. Ceea ce ar fi tot în defavoarea ţăranului.

Puteţi dar să judecaţi dacă acum în preajma jubileului Marelui Rege şi sub regimul libertăţii convenţiunilor, ţăranii sunt

mai bine trataţi, decât erau sub Vodă Ştirbei, sub regimul regulamentar.

D-l *Aureliu Eliescu:* Să revenim la regimul de atunci!

D-l *C. Iarca:* Am luat de normă învoeala mea: din cinci două. Dar în majoritatea cazurilor se poate socotì în Ţara-Românească, dela Mehedinţi la Dorohoiu, că învoeala este peste tot una şi una, şi atunci într'o dijmă de una şi una, ţăranul ar da, după această socoteală, pentru 11 pogoane, *108 zile,* şi dacă v'aş face socoteala pentru o învoeală din Vlaşca, pe care o documentez, de va fi nevoie, cu contractul în regulă, veţi vedeà că sunt localităţi unde ţăranii sunt şi mai împovăraţi.

Astfel pentru 5 pogoane date unui ţăran, el trebue să muncească arendaşului 1 pogon de resfet cu toată munca, să dea dijma din două una şi să facă 2 zile cu carul şi două cu mâinile, adică pentru 2 şi jumătate pogoane rămase în stăpânirea ţăranului, el munceşte arendaşului trei pogoane şi jumătate, 2 zile cu carul şi 2 cu mâinile.

Dacă aplicăm această învoeală unui tăran care ar luà 11 pogoane de pământ pe seama lui, el va trebuì să-i lucreze arendaşului 15 pogoane şi jumătate, pentru cari aplicându-se normele de muncă fixate de Vodă Ştirbei, ar trebuì să facă 150 zile.

Dar dacă din 365 zile ale anului, scădeţi pe Decemvrie, Ianuarie şi Fevruarie, când nu se munceşte, sau 90 zile, mai rămân 270 zile din cari dacă veţi scădeà 52 Dumineci şi vreo 10—20 sărbători, rămâne în total 200 zile de muncă în tot anul. Din aceste 200 zile, pentru 11 pogoane, ţăranul este dator să dea arendaşului dela 100—150 de zile.

Mai puneţi în socoteală că, după legea drumurilor, are să dea cinci zile de prestaţie, cari după cantităţile de muncă ce le dau prefecţii, fac 10 zile în loc de cinci. Mai puneţii în socoteală, că are să plătească biruri către Stat, pe cari Ministrul de Finanţe le evaluase ieri la 47 lei de cap, ceea ce ar face pentru o familie compusă numai din bărbat şi femeie aproape 100 lei, sau socotind cu 5 lei ziua de lucru ar face 20 zile cel puţin. Şi veţi vedeà atunci câte zile rămân ţăranului dintr'un an ca să le întrebuinţeze pentru socoteala lui?

Astfel dar, nu aveam dreptul să zic că trebuià făcută o anchetă, pentru ca să se vadă starea ţăranului şi cauzele pentru cari

dânsul nu poate să agonisească şi să economisească? Aceasta însă nu s'a făcut, şi sunt convins că dacă se făceà, erà să ajungeţi la altă concluzie decât aceea la care aţi ajuns, de a-l tratà că nu are spirit de economie şi că trebue să-l faceţi să economisească cu jandarmii.

Incă odată, d-lor, anul 1904 a fost un an de nenorocire şi toţi anii de secetă vor fi ani de nenorocire, nu pentrucă nu s'au făcut sau nu s'ar face bucate, dar pentrucă a găsit pe sătean neavând nimic pus deoparte, cu care să-şi poată cumpărà porumbul de care aveà lipsă. Şi n'a putut pune nimic deoparte, pentrucă este aşà îngreuiat prin învoeli de arendaş şi de proprietarul mare, încât îi este imposibil a pune cevà deoparte. Aşà fiind nu la soluţiunea pe care aţi adus-o d-voastră trebuià să ajungeţi, ci la o soluţiune cu totul alta, şi acea soluţiune, d-lor, *este că trebue pusă o limită învoelilor agricole, căci nu putem să stăm impasibili la reducerea continuă* a salariilor ţăranilor, căci aceasta va face ca populaţiunea ţărănească să dispară ca clasă de agricultori.

Este de datoria noastră a tuturor să ne gândim la acest pericol.

In alte ţeri, când s'a crezut că remuneraţiile cari se cereau de acei cari aveau în mâna lor proprietatea erau exorbitante, s'au găsit instanţe judeciare cari să le reducă. Să vă dau un exemplu. In America, ştiţi cu toţii, că drumurile de fier sunt proprietate ale companiilor particulare; sunt concedate cu carte în regulă, după care ele se conduc, şi care asigură companiilor proprietatea absolută. Cu toate acestea, Curtea înaltă din Statele-Unite a hotărît că nu se poate permite acelor companii să uzeze în mod absolut de dreptul lor de proprietari şi să fixeze preţurile aşà cum ar voì. Curtea supremă a decis că puterile publice pot reglementà întrebuinţarea unei proprietăţi private, din momantul ce această întrebuinţare poate să atingă interesul public. Astfel, peste tot Statele au interzis percepere unei taxe excesive pentru transport pe linii particulare. Aceasta pentru cuvântul că aceste companii au în mâna lor un monopol şi nu le este permis să ceară orice preţ ar voì.

Dar, d-lor, ce monopol cunoaşteţi mai mare decât monopolul pământului? Este incontestabil că nu poate fi permis acelor cari posedă astăzi pământul să impună ţăranului orice condiţiune vor voì, sau dacă nu le vor acceptà, să plece, să se ducă în altă parte, dacă nu le place, după cum îmiziceà mai adineaori un coleg din

Cameră. Aceasta nu se poate admite, nu trebue admis la noi în ţară. Şi în această privinţă, d-lor, vă voiu cità exemplul unei alte ţeri, cu acelaş respect de proprietate ca şi noi. Vă voiu cità Englitera, care a stabilit ca arenzile să se stabilească în Irlanda la fiecare 15 ani, de o comisiune judiciară. Acest lucru, d-lor, trebue făcut şi în Ţara-Românească. Trebue neapărat să se stabilească un maximum pentru învoelile ce proprietarii şi arendaşii pot impune ţăranilor, căci altmintrelea, ţara nu mai poate merge înainte, căci clasa ţărănească are să dispară. Aceasta este soluţiunea la care am fi ajuns, dacă am fi examinat cu dreptate şi nepărtinire situaţiunea ţăranului român. D-l Ministru însă nu a făcut aceasta, ci s'a mulţumit pur şi simplu să spună că ţăranul este neprevăzător din fire şi că astfel este nevoie să-l facă prevăzător cu sila, impunându-i o nouă taxă pe care s'o încasseze cu jandarmul. Şi ca să ne convingă d-l Ministru, zice că acest lucru s'a făcut şi în Germania.

Daţi-mi voie să vă spun că d-sa generalizează o situaţiune cu totul particulară, care se găseşte în Germania. Acolo este adevărat că s'a făcut o asigurare obligatorie pentru accidentele din industrie, pentru cazuri de boală, pentru cazuri de bătrâneţe; nu s'a făcut şi nici că se puteà face o asigurare generală în contra foametei, sau în contra secetei, sau chiar în contra grindinei. La aceasta nu s'a gândit şi n'a îndrăznit să se gândească nimeni, nici chiar în Germania.

Pentru a învederà aceasta, să-mi permiteţi să vă cetesc un pasaj dintr'o operă nouă „*Politica agrară*", a d-lui Filipovici, profesor la universitatea din Viena. D-sa recunoaşte că agricultura are mai multă nevoie de asigurare decât industria, pentrucă este expusă mai mult, cu toate aceste zice:

„Aplicarea asigurării la pagubele căşunuate de elemente—inundaţii, recolte rele, invaziune şi diverse flagele—aproape ca fiind imposibilă. De o parte, cauza acestor pericole şi întinderea lor, chiar luând ca bază un timp considerabil şi un teritoriu vast, sunt lucruri aşà de incalculabile, că *este imposibil de a hotărî o bază normală pentru prima de asigurare.* Pagubele ocazionate de cataclismele atmosferice sunt aşà de enorme, şi adesea se întind aşà de departe, că ele n'ar puteà să fie acoperite numai de grupul acelora cari sunt în mod general expuşi la asemenea pericole, etc.". Şi cu toate aceste observaţiuni aşà de judiţioase, d-l Ministru de Domenii

cu inima uşoară hotăreşte prima de asigurare la 5 lei de cap de familie, şi încă 5 lei nu dela toată lumea care cultivă porumb. Dacă ar fi urmat exemplul Germaniei, ar fi văzut că în Germania, în asigurările obligatorii pentru formarea fondului, iau parte şi locuitorii şi patronii. Am aci un raport făcut Academiei Franceze, de d-l Maurice Block, asupra asigurărilor lucrătorilor în Germania. După ce arată ce se asigură, pe urmă întreabă cine asigură şi răspunde: (Ceteşte).

„Astfel asigurarea se face în principiu de către întreprinzători (employeurs):

„1. Pentru industria mare ei formează asociaţiuni profesionale;

„2. Pentru agricultură şi mica industrie, ei sunt reuniţi în asociaţiuni teritoriale, etc.".

Şi proiectul nostru de lege ce spune? Se obligă a plătì 5 lei, cine? Aceia cari cultivă până la 10 hectare de porumb.

Dar bine, d-lor, tocmai marii proprietari, cari cultivă întinderii colosale de pământ cu ţăranii, tocmai aceia sunt în primul rând interesaţi, ca ţăranii să nu fie în stare de lipsă, în stare de sărăcie; or, dacă erà vorba de mutualitate în primul rând, obligaţiunea de a contribuì la aceste asigurări, trebue să se impuie marilor proprietari, ca şi ei să contribue la fondul de rezervă. Şi nu aţi făcut-o şi înţeleg de ce nu aţi făcut-o.

D-voastră, partidul conservator, voiţi să daţi o spoială lucrurilor. Nu intraţi în fondul lor. D-voastră voiţi să faceţi binele, dar dacă se poate din pungile altora.

Pe cei mari căutaţi să-i lăsaţi la o parte şi Statul nu dă decât odată pentru totdeauna 4 milioane, şi proprietarii mari sunt scutiţi de a contribuì la întreţinerea acestei casse.

D-l *N. Cincu:* Am făcut prin legea impozitului personal pentru ceilalţi.

D-l *C. Iarca:* In Germania această subscripţie este continuă. (Ceteşte). Deci toţi proprietarii mari, cu deosebire, trebue să contribue pentru ca împreună cu sătenii să alimenteze acest fond de rezervă.

Dar d-l Cincu zice: dovadă pentrucă avem dorinţe pentru binele ţăranului, este că s'a redus darea capitaţiei. Aceasta nu este adevărat, noul impozit care se impune este o nouă capitaţie. Eu îmi explic şi lucrul acesta.

Pe când o parte din Guvern şi din majoritate, şi ca să mă exprim mai clar, voiu spune că d-l Take Ionescu a rămas cu ideile la cari s'a adăpat pe când erà lângă Rosetti şi Brătianu, iar cealaltă parte din Guvern şi majoritate, care în adevăr formează partidul conservator, are alte idei.

Voci: De unde aţi găsit acestea?

D-l *C. Iarca:* Pe când d-l Take Ionescu reduce capitaţia cu 2 lei, d-l Ministru al Domeniilor pune capitaţie de 5 lei, şi d-l Ministru al Lucrărilor publice înfiinţează o nouă capitaţie pentru toată lumea de 5 zile de prestaţie, mai grea de cum erà până acum, căci permite ca să se ceară prestaţiile, nu numai în comună, ci să poată administraţia duce pe ţărani ori unde până la 20 kilometri si pentru orice lucrări de şoseà, fie că le foloseşte lor or nu. Unii dintre d-voastră aveţi idei democratice, pe cari le aprob şi eu. Majoritatea însă, aveţi cu totul alte idei.

Astfel fiind lucrurile, d-lor, nu un proiect de lege pentru înfiinţarea unei Casse de asigurare trebuià adus, ci trebuià înfiinţată o lege prin care să se pună o stavilă scăderii salariilor muncitotorilor agricoli, căci dacă salariile lor sunt bune, atunci starea populaţiunii rurale va fi bună şi va puteà ea singură să economisească şi astfel nu ar fi fost nevoie de această lege.

In afară de aceasta, ţăranii cari contribue nu vor puteà decât rareori să primească vreun ajutor, după acest proiect de lege, căci nu se acordă ajutor decât atunci când o regiune întreagă ar fi bântuită de secetă. Iată ce zice aliniatul 2 al art. 5: „Aceste distribuţiuni de porumb nu se vor face niciodată pentru pierderi individuale sau locale ale recoltei, cum sunt cele provenite din grindină, furtuni, inundaţii sau rea cultură, ci numai în caz când în mai multe districte ale ţerii porumbul, deşi cultivat cu îngrijire şi în condiţiunile normale, e pierdut din cauza secetei în totalitate sau în proporţiunea indicată mai sus“.

D-l *P. Brătăşanu:* Vă place legea sau nu vă place?

D-l *C. Iarca:* Nu-mi place.

Atunci înţelegeţi prea bine că arareori se va da un ajutor ţăranilor din cauza aceasta.

Am înţeles însă în ce scop d-l Ministru a adus această lege, d-sa a văzut că anul 1904 a impus bugetului o sarcină de peste 20 de milioane şi atunci s'a gândit la un nou impozit care să ali-

menteze bugetul, spre a nu rămâneà în deficit, în caz de secetă, când ar fi nevoie să se vie în ajutorul sătenilor. Bugetul se uşurează, dar se îngreunează soarta ţăranului. Şi pentru acest motiv, eu nu pot votà legea şi voiu votà contra.

D-l *Preşedinte:* D-l Barbu Catargiu are cuvântul.

D-l *Barbu Catargiu:* D-lor deputaţi, chiar dacă nici unul din membrii minorităţii n'ar fi luat parte la discuţiunea acestui proiect de lege, încă m'aş fi simţit dator să salut cu bucurie în numele majorităţii reforma însemnată pe care ne-o aduce Guvernul. (Aplauze).

Meritul acestei legi revine într'adevăr pe deaîntregul partidului nostru, căci pe când anul trecut Statul împărţià ţăranilor lipsiţi de hrana zilnică porumb în valoare de 36 ½ milioane, pe când în trecut, de zecimi de ani, această stare de lucruri se repetă periodic, nu s'a gândit nimeni până acum, afară de noi, cât de mare este acest pericol şi cât de binevenite ar fi acele măsuri cari ar aşezà odată pentru totdeauna o stavilă în contra acestei calamităţi. Am avut fericirea ca în sânul Guvernului să se găsească un om, d-l Ministru al Domeniilor, care, pătruns de gravitatea acestei chestiuni, să se gândească la soluţiunea care i se poate da, şi care, în acord cu întregul partid şi cu tot Guvernul, ne aduce astăzi un proiect de lege care, nu numai că corespunde într'adevăr unei necesităţi simţite de toţi, dar care, în acelaş timp, întrupează soluţiunea ei cea mai fericită. (Aplauze).

Şi de aceea nu mă mir că d-l Iarca să nu fie mulţumit; nu mă mir pentrucă, precum zisei adineaori, acest proiect de lege va fi în veci un titlu de merit al partidului nostru şi nu mă mir iarăş pentrucă d-sa ştie că cu nici un chip şi cu nici un preţ noi nu vom fi dispuşi să împărtăşim părerile socialiste pe cari d-sa le-a desfăşurat cu prilejul discuţiunii reformei ce o propunem. (Aplauze).

Nu erà de sigur momentul că pentru un proiect de lege cu un caracter cu totul special, Camera să fie silită să asculte desfăşurarea unui întreg program de reforme ţărăneşti şi ca Guvernul să fie învitat de un membru al extremei stângi să vie cu un lanţ de măsuri cari lovesc principiile sănătoase de ordine într'un Stat.

Ar fi, într'adevăr, foarte comod să urmăm şi în viitor pildele din trecut, să stăm nepăsători faţă de un pericol eminent şi să ne întrebăm zilnic cari sunt cauzele cari au adus ţărănimea într'o si-

tuaţie atât de grea, închipuindu-ne că vom schimbà-o ca prin farmec cu ajutorul câtorva legi. Urmând această cale, ne-am pomenì, de sigur, peste scurt timp cu un nou cataclism agricol, cu lăzile visteriei poate goale, şi deci, într'o stare de lucruri atât de primejdioasă, încât nimeni nu ar puteà prezice la ce fel de urmări ne-ar fi dat să asistăm.

Aşà s'ar întâmplà, dacă am urmà poveţele d-lui Iarca. Până să pătrundem cauzele mizeriei, până să formulăm leacurile, seceta, cu tot cortegiul ei de mizerii şi alte primejdii ar da din nou peste noi. Nu ne interesează deci astăzi cari sunt cauzele adevărate ale acestei stări de lucruri, ele vor fi cercetate la timp şi pe cât ne va fi cu putinţă vom aduce şi noi, precum am făcut-o şi în trecut, contribuţiunea noastră de muncă şi de pricepere la rezolvarea lor. (Aplauze prelungite).

Ceea ce ne interesează înainte de toate, este că în România, din cauza unor împrejurări anumite, în mod periodic se repetă o secetă cumplită, care lipseşte populaţiunea noastră ţărănească de hrana ei zilnică. Ştim cu toţii că, în trecut, în nenumărate rânduri s'au dat sume importante de bani din cassa Statului, şi că aceste sume de bani n'au fost mai niciodată încassate în întregul lor. Cine nu ştie la ce dezastru colosal ne-a dus seceta din anul trecut, când Statul a fost silit să pună gir pe 36.500.000 lei, pentru a hrănì aproape întreaga populaţiune a ţerii? Dacă acest sistem vă convine d-voastre, d-le Iarca, noi nu ne mai putem împăcà cu el. Noi, cari ne dăm toate silinţele ca bugetul Statului să ne înfăţişeze o siguranţă financiară completă, noi cari am cerut şi cerem zilnic sacrificii enorme dela toate clasele societăţii, nu mai putem îngăduì să fim expuşi de azi pe mâine ca excedentele adunate cu atâta trudă să fie întrebuinţate într'un scop de binefacere şi acest lucru nu ne convine cu atât mai mult, cu cât dacă astăzi sau ieri am fost în situaţiune de a împărţì un excedent de 36.000.000, nu ştim ce se va întâmplà mâine, când lăzile Statului vor fi goale.

Dar d-l Iarca căutând a criticà acest proiect de lege, susţine că Guvernul conservator pune un nou bir asupra ţăranului.

Inţeleg motivul care-l face pe d-l Iarca să ponegrească astfel Guvernul conservator. Nu este exact însă nici în fapt, nici în formă. Nu este exact pentrucă, precum ştiţi, înainte de a prezentà acest proiect de lege, Guvernul a scăzut darea personală a ţăranului cu

4 lei şi astfel astăzi ţăranul nu va plătì aproape nimic mai mult decât ceea ce plătià în trecut. In loc de 4 lei va plătì 5 lei, o urcare cu totul neînsemnată.

Dar nici în formă acest lucru nu este exact. Nu este exact că cotizaţiunea care se cere astăzi săteanului se aseamănă cu un bir, căci ştiut este că, într'o bună organizaţie financiară, birurile intră în cassa generală a Statului şi sunt împărţite de către Stat în folosul tuturor. Asemenea este ştiut că un bir nu se înapoiază niciodată, sub o formă anumită, cutărui sau cutărui individ; acel bir slujeşte la cheltuelile generale ale Statului, pe când în cazul de faţă ţăranii, în schimbul cotizaţiei pe care o plătesc, primesc la timp o porţiune echivalentă cu suma pe care au plătit-o.

O voce: Ori mai mult.

D-l *Barbu Catargiu:* Şi aproape în totdeauna — cum foarte bine se observă — ei vor primì chiar mai mult.

Ce căutau asemenea în discuţiunea de azi teoriile pe cari le-a făcut d-l Iarca asupra regimului asigurărilor în Germania şi în alte ţeri? Nu am ajuns încă la acea epocă în care chestiunea asigurărilor la ţară să se pună într'un mod concret. Această chestiune aparţine unui viitor mai mult sau mai puţin apropiat.

Bine înţeles însă, că dacă s'ar încumetà vreunul din noi să propună asigurarea obligatorie în contra incendiilor, în contra grindinei şi a tuturor calamităţilor cari pot să lovească populaţiunea dela sate şi dacă acestei asigurări am voì să-i dăm o formă obligatorie sub controlul Statului, atunci bine înţeles că am merità să fim criticaţi de toţi, căci am fi ales o cale cu totul greşită.

Asăzi însă nu ne interesează decât primejdia mare la care este expus bugetul Statului, ne interesează îmboldirea spiritului de economie şi de pierdere la ţară, ne interesează să ştim că la un moment dat nu vom fi expuşi la mişcări agrare şi că în viitor n'o să mai fim expuşi să dăruim excedentele noastre, cari ne sunt atât de trebuincioase pentru desvoltarea economică şi militară a ţerii.

Exemplul anului trecut, exemplu care e bine să-l avem în totdeauna aproape de mintea noastră, căci ne arată că Statul a fost nevoit să cheltuească 36 ½ milioane din excedentele bugetare şi pentru ca Camera să judece în întregul ei importanţa acestei catastrofe, e bine să reamintim că din aceste 36 ½ milioane cu cari Statul se află azi descoperit, nu s'au încassat anul acesta decât

900.000 lei, iar restul rămâne a se încassà în anii viitori, şi cine ştie care va fi suma pe care vom redobândì-o din acest total de 36 1/2 milioane. In faţa acestei stări de lucruri, eu aş întrebà care este omul politic serios, afară de d. Iarca, atât din partidul nostru cât şi din partidul liberal, care ar îndrăznì să iea asupră-şi mai departe o asemenea răspundere, cine ar îndrăznì să se expuie, fie la risipirea excedentelor în folosul ţăranilor, fie la mișcările agrare, cari ar fi consecinţa fatală a unei lipse ca aceea din anul trecut?

Eu, d-lor, salut cu bucurie acest proiect de lege.

Sunt mândru că Guvernul conservator cel dintâiu s'a gândit să formuleze o soluţiune practică pentru un pericol care ne amenință de atâta timp.

Privesc această lege ca un început plin de făgăduială pentru frumoasele reforme pe cari partidul conservator le pregăteşte ţărănimii. (Aplauze).

Sunt însă convins că acele reforme vor fi aşà, încât nu vor jicnì niciodată interesele legitime şi scumpe ale proprietarilor.

Sunt încredinţat că ele vor fi în aşà fel chibzuite, încât nu se va întâmplà niciodată ceea ce doreşte d-l Iarca, ca fericirea sătenilor să se înalţe pe ruinile proprietăţii mari. (Aplauze).

D-l *Președinte:* D-l Gorgos are cuvântul.

D-l *P. Gorgos:* D-lor, netăgăduit că una din operele cele mai frumoase cari s'au votat în sesiunea trecută şi în cea de astăzi este legea de faţă, căci cu toţii suntem de părere că ţăranul stă jos, că el nu poate progresà, că toţi ne gândim cari ar fi mijloacele cari să ajungă la îmbunătăţirea soartei lui.

In partidul liberal s'a emis opiniunea la care am aderat şi eu, să se facă Cassa rurală, o instituţiune care să pună la dispoziţiunea ţăranilor fonduri, să cumpere imobilele pe cari vor crede de cuviinţă şi vor ajunge la înțelegere cu proprietarii.

Acea lege, din întâmplare, votată de Cameră, a rămas în cartoanele Senatului. A doua chestiune care s'a agitat la facerea programului partidului conservator, a fost că Statul va cumpărà imobile cari să le vândă la ţărani; şi scopul erà, cum că efectul legii rurale dela 1864 numai aveà rostul de a fi, deoarece pământurile date prin legea rurală şi acelea cari s'au mai dat în urmă pe moşiile Statului la însurăţei, precum şi în virtutea legii de vânzarea bunurilor Statului, au ajuns la aşà parcele prin dreptul succesiunii,

încât nu mai sunt decât câteva prăjini de pământ pentru fiecare om. Atunci, d-lor, trebuià ca toţi să ne gândim care ar fi mijlocul ca să putem împroprietărì pe ţărani şi aţi văzut, liberalii au venit cu Cassa rurală şi conservatorii cu o lege care au să o facă pentru a cumpărà fonduri să le vândă la ţărani. Dar nu este suficient aceasta, partidul conservator s'a gândit care erà mijlocul să venim în ajutorul ţăranilor, atunci când chiar având pământ — de sigur nesuficient — în caz de secetă nu s'ar face nimic, şi care ar fi acest mijloc să venim în ajutorul ţăranilor?

Dela 1864 ţara aceasta a fost bântuită de secetă, şi la 1866 a fost seceta cea dintâi după punerea în aplicaţiune a legii rurale. Trebue să ne aducem aminte cu toţii că legea rurală din 1864, urmând a se pune în aplicaţiune la 1865, fiindcă arendaşii cari aveau moşii în arendă au protestat că pe anul 1865 au dejà câmpul acoperit cu recoltă nouă, atunci punerea în aplicare a legii rurale s'a amânat pe anul următor, adică până în primăvara anului 1866, de fapt, căci de drept locuitorii fuseseră puşi în posesiune.

Ei bine, întâmplându-se foametea cea grozavă, ţăranii nu mai aveau acel mare avantaj pe care îl aveau după legiuirile anterioare, adică de a merge la proprietarii, cari să le pună la dispoziţie productele lor sau a alergà la pătule spre a-i ajutà în caz de lipsă, după legea rurală nu se mai apără decât prin ei înşişi, şi atunci a venit acea împovărare grea pentru ţărani de a-şi angajà braţele pe 5 ani, pe la diferiţi arendaşi şi agricultori pentru a căpătà porumbul necesar existenţei lor.

Aşi puteà afirmà, fiindcă îmi aduc foarte bine aminte de acest fapt, că dacă a fost o nenorocire pentru ţărani după darea pământului la 1864, a fost anul 1866, an de lipsă cari le-a angajat braţele pe 5 ani. Şi în urmă nemai putând scăpà de această învoeală, au fost nevoiţi să reînnoească pe încă cinci.

Dela 1866, a venit o a doua epocă de lipsă, anul 1881—1882. Atunci Statul a găsit de cuviinţă să dea pentru întâiaş dată porumb la ţărani, cumpărându-l dela diferite persoane din ţară.

S'a afirmat adineaori de onor. preopinent că din cele 36 milioane lei avansate pentru cumpărarea porumbului, nu s'a putut încassà decât 900.000 de lei.

Eu vă afirm că în anul când s'a dat pentru prima dată porumb la săteni, s'a încassat foarte puţin şi a trebuit să vină Gu-

vernul lui Ion Brătianu, care a şters cu buretele acea datorie veche a ţăranului. De acì s'a născut în spiritul lui idea că Statul, dacă le dă porumb, este că se cuvine să le dea. Deprins cu această idee, ţăranul chiar dacă ar aveà putinţă să-şi facă economii în bani sau în producte, nu vrea s'o facă, fiindcă ştie bine că Statul e dator să-l ajute în toate împrejurările.

Vine anul 1899, când nu atât lipsa de porumb se simţià, ci lipsa de nutreţ, şi Statul s'a angajat atunci cu şapte milioane şi cu câteva milioane pentru cumpărare de seminţe cari trebuiau să se dea locuitorilor şi nu ştiu dacă acel fond care s'a dat de către Stat s'a incassat şi astăzi.

Iată, în fine, că vine anul 1904.

Ei bine, d-lor, este exorbitantă această sumă de 36.000.000 care s'a dat ţăranilor.

Aşà erà de înrădăcinată credinţa ţăranilor, încât eu, fiind preşedinte al comisiunii interimare din oraşul Iaşului, au venit oameni megieşi la mine şi se plângeau că sunt într'o stare aşà de deplorabilă, încât sunt ameninţaţi să moară de foame.

Inţelegeţi bine că Statul nu puteà să dea ajutoare decât la acei ţărani cultivatori de pământ împinşi de această sarcină de nevoi, el a fost nevoit să dea şi acelora cari locuesc în mahalalele oraşelor.

Ei bine, trebue să se repete vecinic acest lucru?

Trebue ca ţăranul totdeauna să creadă că Statul este acela care trebue să-l ajute? Nu, d-lor, aceasta trebue să dispară şi nu pot să zic ca onor. preopinent. Când d-l Ministru a venit cu acest proiect de lege, el trebue să fie primit de Cameră şi de ţară cu cea mai mare plăcere şi cu cea mai mare satisfacţiune.

Ne spuneà d-l Iarca: în ce găsiţi d-voastră nevoia ţărănească? O găsiţi în lipsa de porumb? Dar sunt alte cauze: s'a redus salariul şi s'a urcat renta; s'a micşorat plata muncii şi s'a ridicat preţul pământului.

Nu înţeleg de unde a luat d-l Iarca acest lucru. Este adevărat că suntem puşi în poziţiune, deşì suntem de acelaş sânge şi purtăm acelaş nume de inegalitate, moldovenii faţă de munteni, căci între noi există o deosebire, deoarece pe când în Valahia este un sistem de cultură, în Moldova este altul. La d-voastră, în Muntenia, este „meteajul“, adică un fel de tovărăşie între proprietar şi

muncitorii agricoli. In Moldova din contră, nu există acest soiu de tovărăşie, ci muncitorii agricoli sunt plătiţi pentru munca lor, fără să fie părtaşi la venitul pământului. Aceasta este starea adevărată a lucrurilor, o recunosc, dar d-l Iarca, atunci când studiază această chestiune, nu trebue să se pună numai din punctul de vedere al unei părţi a ţerii. La noi, în Moldova, este cu totul altmintrelea. Falcea de secere se plătià cu 11 lei până la un timp oarecare şi apoi se urcà la 20, 30 şi în cele din urmă la 50 lei. Precum vedeţi d-voastră, când o urcare aşà de exorbitantă s'a întâmplat, atunci se mai poate susţineà că salariul nu este urcat, d-le Iarca? In acelaş timp renta pământului cum stă? Este adevărat că pământul la noi se calculà odată cu 20 lei pe an de falce, dar pe urmă s'a urcat la 30, 40 şi chiar 50 lei. Dacă arendaşul care are 1.000 sau 2.000 fălci plăteşte pe calcul de 50 lei falcea, cum vreţi d-voastră să se dea la ţărani? O dă cu 50—60 lei, dar are un singur scop proprietarul sau arendaşul cultivator de pământ. Este ca să facă pe ţăran să se deprindă ca din pământul ce i se dă în arendă să se plătească o parte în bani şi o parte în muncă. Nu vrea însă ţăranul să facă aceasta.

S'a căutat în zadar un mijloc de sancţiune. Sunt oameni cari având şi vite sunt nevoiţi să le trimită la suhat. Atunci le spun: vă primesc vitele pentrucă suhatul e alături cu casa voastră, dar să faci muncă. Şi nu vrea.

El nu vrea să muncească, el vrea să angajeze totul în bani.

Când însă trebue să muncească, are un obiceiu, deşi de altfel legea tocmelilor agricole este foarte bună, oprindu-l a se angajà în două părţi, dar se face un lucru abuziv că se angajază la doi. Se înţelege cu vecinul meu şi se angajază în bani şi la el. Poate că m'aş înţelege cu vecinul meu, dar ţăranul iea bani şi dela un altul din altă comună şi aceşti din urmă bani fiind proaspeţi, lasă munca mea şi a vecinului, ducându-se acolo, fără ca primarul să-l poată oprì, legea nefiind satisfăcătoare. Cine credeţi că pierde? Ţăranul? Nu. Pierde proprietarul şi agricultorul.

Intreb pe d-l Iarca să-mi spună, dacă îi dau bani, cum să fac să-l am la muncă? Eu i-am dat banii pentru nuntă, betez, moarte, la extremă nevoie, cu 4 luni de zile înainte, şi când trebue să-l am la muncă, dispare.

Acestea d-l Iarca trebue să şi le aducă bine aminte, mai ales

că a fost prefect, şi tot aşà trebue să-l am pe ţăran la dispoziţiune, cum mă are şi el pe mine la dispoziţiune.

Dar d-l Iarca nu se mărgineşte acì, vine cu exemple din Anglia şi ne citează Irlanda. Acest exemplu nu-l primesc să-l discut în ţara mea, când ştim bine ce face Anglia cu Irlanda. Noi ştim bine că ţara noastră a primit o soluţiune, a tranşat o chestiune, un litigiu, care se află între ţărani şi proprietari încă dela 1864, adică doi ani după ce a tranşat împăratul Alexandru II în Rusia. Pe când Anglia, ţară civilizată prin excelenţă, n'a ajuns în această situaţiune cu Irlanda, şi Irlandejii sunt într'o stare deplorabilă.

Acolo poate să fie aşà nevoie, unde să se reguleze raporturile dintre ţărani şi proprietari, la noi nu este vorba aceasta; toţi suntem proprietari mai mult sau mai puţin.

Ni se spune de Franţa. Dar, d-lor, să nu comparăm ţeri de acelea unde, în adevăr, este vorba de salariu, rezultatul unei munci, adică echivalentul muncii pe care o face un om. Acolo se raportează mai cu seamă la industrii mari, la fabrici, nu se raportează la industria agricolă. Incât dacă este un păcat pentru noi, este atunci când ne inspirăm nepotrivit pentru facerea unei legi la legislaţiuni străine.

Noi trebue să ne conducem pur şi simplu de nevoile acestei ţeri.

Dar d-l Iarca nu se mărgineşte numai acì. Ne citează legi dinainte de 1864, ne citează legea lui Ştirbei şi a Domnilor din Moldova, cari regulează raporturile dintre ţărani şi proprietari. Erau altele pe vremea aceea. Şi după cum foarte bine, dacă nu greşesc, spune d-l Aurel Eliescu, trebue să ne întoarcem cu atâţia ani înapoi?

De sigur că nu.

Noi trebue să mergem cu spiritul legii dela 1864 încoace, ori dela 1864 este timpul învoelilor benevole, este contractul care să încheie între unii şi alţii.

Dacă este aşà, cum putem să facem să dispară acest mare rău ca ţăranii să nu mai ajungă să întindă mâna Statului, să nu mai ajungă Statul ca să se împrumute cu bani pentru ca să-i ajute?

D-lor, de câţiva ani s'a emis idea de a se înfiinţà pătulele de rezervă; onor. d-l Lahovari a studiat mult timp această chestiune, a produs broşuri pentru a se explicà necesitatea înfiinţării coşarelor de rezervă, s'au produs discuţiuni academice, s'a discutat din toate

punctele teoretice, că acest lucru nu poate să aibă loc în ţara aceasta.

Este adevărat, îmi aduc aminte, cu mulţi ani în urmă, fiind membru în consiliul general dela mine, am propus ca coşarele de rezervă să se reînfiinţeze.

Dar vă afirm un lucru: m'am întrebat pentru ce s'au desfiinţat şi nu ştiu de ce. Am avut ocaziunea, de mult, stând trei zile la ţară, cu nemuritorul Mihail Kogălniceanu, să-l întreb pentru ce a desfiinţat pătulele de rezervă. Mi-a spus că coşarele de rezervă sunt o instituţiune care nu se mai poate practicà în ţara aceasta, din cauză că nu erai sigur de productele păstrate într'însele.

I-am răspuns atuncea: dacă s'ar întâmplà să fiu prefect în judeţul meu, aş face încercare să restabilesc coşarele de rezervă, măcar la satele mai mari. Kogălniceanu atunci mi-a răspuns: şi eu, dacă aş fi Ministru de Interne, te-aş destituì imediat (Ilaritate). Va să zică, d-lor, înţelegeţi bine că marele bărbat de Stat a avut o raţiune pentru a desfiinţà coşarele de rezervă, şi pentru ce erà duşmanul cel mai mare al reînfiinţării lor?

Pentrucă, în prima linie, studiind chestiunea, aţi văzut că ar fi necesitat construirea coşarelor mai multe milioane, 10—12 milioane; apoi, notaţi că acele pătule trebuesc să fie păzite, căci altfel s'ar furà şi devastà productele păstrate în ele; pază trebueşte chiar la pătula fiecăruia din d-voastră şi tot să fură; ei bine, înţelegeţi că coşarele de rezervă neputând fi bine administrate, nu vor da rezultatul care se aşteaptă dela construirea lor.

Atunci d-l Ministru, cu toată hotărîrea ce o aveà în favoarea reînfiinţării coşarelor de rezervă, văzând-o combătută de chiar amicii d-sale, a renunţat la idea reînfiinţării pătulelor de rezervă şi ajunge la idea legii ce este astăzi în discuţiune. Să se facă în ţara aceasta o societate pe principiul mutual, adică ţăranii între dânşii să contribue fiecare pe an cu 5 lei, ca să se formeze un fond cu care să se vină în ajutorul celor cari vor suferì din cauza secetei. D-l Iarca însă ne spune: cum aţi putut ajunge la idea că numai ţăranii să fie impuşi şi de ce nu toată lumea, fiind în ţara aceasta un milion de contribuabili.

Aşà ar fi, însă este o chestiune. Cine formează societatea şi cine are să profite de roadele ei? Se înţelege că cei cari se asigură, că acei cari pun fondul, acei cari suferă de lipsă, şi aceştia sunt în ge-

neral ţărani, deci ei sunt aceia cari trebue să constitue societatea, şi ei vor vărsà fondul.

Dar, d-lor, să presupunem cum că ar trebuì să contribuească şi ceilalţi. Dar oare nu contribuesc ?

Iată ce spune legea, d-lor:

Dintr'o subvenţie a Statului de patru milioane, cari se vor luà din banii datoriţi de locuitorii săteni pentru porumbul ce li s'a distribuit în 1904—1905.

Din darurile şi legatele ce se vor face, şi dacă Statul a dat locuitorilor porumb, pentru 4 milioane, el este în drept ca să iea aceste 4 milioane, căci ele sunt din punga Statului, din punga tuturor contribuabililor, prin urmare şi din punga marilor proprietari şi industriaşi, nu numai din punga ţăranului. Iată dar, d-lor, că şi marii proprietari, industriaşi şi comercianţi contribuesc şi ei prin acest fond de 4 milioane, care se va vărsà la fondul Societăţii pentru asigurarea ţăranilor.

Dar vă voiu mai spune ceva: prin darurile ce s'ar face de către legatari cu averi mari, aceste daruri nu se vor face de ţărani, căci sunt nevoiaşi, se va găsì un filantrop mare care va da 2—3—10 mii de lei; prin urmare, şi cu legatele acestea vor contribuì acei cari nu sunt în asociaţie.

Este netăgăduit că tăranul este lipsit de prevedere, nu vrea să ştie ce are să se întâmple în ziua de mâine; atunci el este în o stare de minor, şi prin urmare alţii trebue să îngrijească de el, şi îngrijirea trebue să fie nu dându-i ci luându-i, ca la nevoie să-i poţi da înapoi. Prin urmare, ca să nu lungesc discuţiunea, din două mijloace cari se impuneau s'a primit această asigurare în locul coşarelor de rezervă, şi fiindcă o găsesc bună, negreşit că teoriile d-lui Iarca se pot aplicà în Anglia, Franţa, că s'a putut aplicà când erà legea lui Ştirbei, şi se va îmbunătăţì soarta, dacă d-l Iarca va găsì de cuviinţă să facă acest proiect de lege ca să îmbunătăţească legea muncilor agricole şi o să facă ca raporturile dintre marii cultivatori şi muncitori să fie mai echitabile şi într'o măsură aşà încât fiecare să fie avantagiat.

Pentru aceasta vă rog să binevoiţi ca, având în vedere că legea aceasta e tot ce poate fi mai bun, să o votăm. Eu declar cà am să votez legea. (Aplauze).

D-l *Preşedinte:* Deoarece d-l Buţureanu a renunţat la cuvânt, d-l Ministru al Domeniiler are cuvântul.

D-l *Ion Lahovari*, *Ministrul Domeniilor:* D-lor deputaţi, am constatat că cu chestiunea aceasta asupra principiului suntem cu toţii aproape de acord şi ca dovadă este că din membrii opoziţiunii acestei Adunări, o fracţiune întreagă, junimiştii, văd că nu au cerut cuvânt şi n'au formulat nici o critică în contra proiectului supus deliberărilor d-voastre, iar din partea opoziţiunii liberale — să nu se supere d-l Iarca — dar, în sfârşit, nu tocmai dintre *dei majores*, ci tot dintre zei, ce e drept, face parte, dar din cei *minores*, este acela care a luat cuvântul ca să critice legea.

Aşà dar, pot constatà, că în realitate este o unanimitate asupra ideii că trebue să facem cevà ca să remediem relele, a căror manifestare a mers din ce în ce agravându-se, şi că dacă este un lucru de mirare, este anume aceasta că am stat aşà multă vreme nepăsători şi nu ne-am gândit mai dinainte, din orice partid am fi, căci este vorba, nu de o chestiune politică, ci de o chestiune socială; — nu ne-am gândit mai dinainte, ca să aducem un remediu unei stări de lucruri deplorabilă, periculoasă şi absolut vătămătoare pentru interesele clasei celei mai numeroase a populaţiunii noastre.

Va fi, d-lor, cred, o onoare şi un titlu nou la recunoştinţa ţerii, ca partidul conservator să fi luat această chestiune în mână şi să-i fi adus o soluţiune. (Aplauze).

Cu această lege, d-lor, să ne înţelegem bine, nu avem pretenţiunea, — nici Ministrul, nici Guvernul care vă prezentăm proiectul, nici Camera care îl va votà, că vom rezolvà chestiunea mare, chestiunea ţărănească. Nu, dar eu cred, d-lor, că în materie de reforme nouă trebue să cam luăm exemplu din ţerile cari au inaugurat în lume regimul adevărat parlamentar al legislaţiunii înţelepte şi apropiate nevoilor populaţiunii lor.

Dintre aceste ţeri Englitera este cel mai tipic exemplu. Acolo nu s'a procedat niciodată pe cale de revoluţiune, ci pe cale de evoluţiune. Nu au avut legiuitorii acelor ţerii ambiţiunea de a rezolvà odată în câtevà zile cu un număr oarecare de articole de lege o situaţiune sau de a reformà o legislaţiune întreagă. Ci au luat fiecare chestiune în parte, pe serii, au examinat pe rând fiecare nevoie, au adus un remediu când la un rău, când la altul, au făcut un progres intr'un sens şi o îmbunătăţire într'altul, şi aşà prin o lucrare continuă, prudentă şi înţeleaptă au ajuns acel mare popor englez, veşnic obiect de admiraţiune pentru orice om politic care cugetă, de a

duce Imperiul Britaniei la un grad de putere, de cultură, de civilizaţiune şi de prosperitate, pe care nici o altă naţiune în analele lumii, nici în trecut, nici în prezent nu ni l-a prezentat vreodată.

Şi, d-lor, când vine onoratul d. Iarca şi zice: A! d-voastră v'aţi gândit numai la secetă şi la lipsa de porumb în timp de secetă. Aş vrea ca d-voastră să aduceţi o soluţiune la toate chestiunile, să veniţi cu reforme socialiste, cum foarte bine a arătat d-l Barbu Catargiu, cu o lege care să pună maximum la învoelile agricole şi care să facă ca eu să nu mai fiu stăpân pe moşia mea. Şi să vie în fiecare perioadă electorală fiecare candidat la colegiul ţărănesc să se facă supraoferte în paguba proprietăţii mele de către candidaţii cari ar căută să ademenească pe ţărani şi să capteze voturile lor.

Ei bine, d-lor deputaţi, astfel de soluţiuni noi nu le primim, nu. Mi-ar fi lesne, — dar nu este locul aci, căci nu discutăm, încă odată, chestiunea învoelilor agricole, — mi-ar fi lesne să arăt cât de greşite erau calculele onorabilului d. Iarca, şi cum neglijase d-lui un element absolut important în comparaţiunea ce o face între situaţiunea ţăranilor sub legislaţiunea lui Ştirbei Vodă şi situaţiunea ţăranilor sub glorioasa domnie a Regelui Carol în ajunul jubileului, cum ziceà d-lui.

Dar cu toate acestea, cu oareşcare bucurie sufletească constat un lucru: că d-l Iarca, membru al acelui partid liberal, care a umplut Europa, care a umplut lumea întreagă de declamaţiuni şi de lamentaţiuni asupra tiraniei şi barbariei cu care fostele clase privilegiate ale acestei ţeri explotau într'un mod neomenos pe ţărani şi l-a reprezentat, — şi câte cărţi n'am cetit eu scrise de străini în acest sens! L-au reprezentat în ochii lumii civilizate ca un popor asuprit, despoiat şi desbrăcat de toate drepturile şi tratat în modul cel mai nemilos, astăzi vine un membru al acelui partid şi aduce trecutului o scuză şi un regret, — aş puteà zice şi regretele şcoalei liberale al cărei discipol este d-sa. Eu cred, d-lor, că acesta este un început de revanşă pentru trecutul acestei ţeri, pe care multă vreme şcoala liberală l-a defăimat în modul cel mai odios, l-a zugrăvit cu colorile cele mai mincinoase şi cu cea mai mare nedreptate; astăzi pe măsură ce se depărtează acea vreme, pe măsură ce se uită şi se alină pasiunile cari altădată turburau dreapta judecată, ajung chiar liberalii să recunoască că nu erà aşà de rău şi sub aceşti

despoţi cari se numiau altădată Vodă Ştirbei sau Vodă Bibescu. Imi pare bine că au ajuns la această idee.

Dar să lăsăm trecutul şi să vedem lucrurile în prezent. D-l Iarca ne zice: adevărata cauză a lipsei în care se află în mod periodic ţăranul nu este seceta, ci este greutatea învoelilor, şi din pricină că acele învoeli sunt nedrepte, prea împovărătoare, ţăranului nu-i mai rămâne decât mizeria şi de aceea orice an de lipsă îl găseşte în stare de cumplită sărăcie. Uită un lucru, onor. d. Iarca, în calculele d-sale. Uită legea din 1864, care a făcut pe ţărani absoluţi proprietari pe două treimi din moşiile proprietarilor mari, în unele părţi, pe jumătate în alte părţi. Uită de asemenea că, de atunci până în prezent, la 1879, 1889, o serie de alte legi a chemat succesiv la beneficiul proprietăţii absolute, fără învoeli, un număr din ce în ce mai mare de familii de ţărani. Şi astăzi, d-lor, iată care este proporţiunea proprietăţii mari şi mici în această ţară. Avem ca proprietate mică sub 50 hectare — şi o să vă arăt imediat cifrele statictice — avem 679.000 de proprietari mici cari stăpânesc până la 5 hectare. Notaţi bine cifra, d-lor deputaţi: 900.000 sunt aproape şefii de familii rurale contribuabili şi 679.000 au proprietăţi mici până la 5 hectare, adică până la 10 pogoane; 183.000 au dela 5 la 10 hectare—iarăş suntem aici în clasa ţărănească cu proprietate mică între 10 şi 20 pogoane; 37.000 numai au dela 20—50 pogoane,—aici ne apropiem de proprietatea mijlocie; şi 8.000 au dela 50 hectare în sus.

Acestea sunt, d-lor, cifrele, iar ca întindere, iată întinderea proprietăţii mici: proprietatea mică ţărănească sub 50 hectare—compusă din aceste trei elemente—reprezentă în Ţara-Românească o întindere totală de 4.351.501 hectare, pe când proprietatea mare toată—şi în aceasta intră şi întinsele proprietăţi ale Eforiilor spitalelor, ale aşezămintelor publice, este de 1.787.000 hectare.

Aşà dar, d-lor, dacă lipsă a fost, nu a fost fiindcă prin aceste părţi de proprietate, cari au rămas în mâinile proprietarilor mari, dijma sau învoelile au fost prea grele, fiindcă 4.580.000 hectare au fost cultivate în deplină libertate, după voia absolută a proprietarului care cultivă pământul său, proprietatea sa, care n'are să facă învoeli cu nimeni, care n'are să dea dijmă nimănui, şi care n'are să primească salarii mici sau mari dela nimeni, pentru cuvântul că el este proprietar iar nu salariat, şi dacă cu toate acestea

anul trecut lipsa a fost așà de mare, încât Statul a trebuit să deschidă lăzile visteriei și să scoată 32.500.000 de lei — nu 36.000.000 de lei cum s'a zis — ca să vie în ajutorul țăranilor, va să zică că onorabilul d. Iarca n'a studiat bine chestiunea, când ne zice că dacă s'ar fi ieftinit învoelile pe acea fracțiune de proprietate, care a rămas în mânile proprietarilor mari, n'ar fi fost lipsă în această țară și că ar fi fost belșug în anul 1904.

Acestea sunt moduri superficiale, absolut fantastice de a rezonà; realitatea este cu totul alta și vă voiu da realitatea cu cifre, cu statistici. Veți vedeà concordanța perfectă între cifrele ce ne dă *in abstracto* știința meteorologică și între cifrele cari ni le dau *in concreto* rezultatele anchetelor noastre agricole asupra producțiunii porumbului în anii de nenorocire, cari în mod periodic se ivesc în țara noastră.

D-lor, adevărul este acesta: populațiunea noastră, după cum toți știm, a dat și dă cea mai mare extensiune culturii porumbului, pentru cuvântul că porumbul este baza alimentațiunii țăranului, și mă grăbesc a spune, d-lor, că ar fi o nenorocire — vedeți cât sunt de categoric — dacă țăranii noștri ar abandonà această cultură și s'ar lăsà de această alimentațiune.

Nu că n'ar fi bine ca să mai varieze, ca să mai adaoge și altceva, dar este o fericire că clima și solul nostru ne permite ca să producem porumbul în condițiunile in cari îl cultivăm.

Știința modernă, cu analize chimice, ne-a dovedit că alimentațiunea prin porumb este una din cele mai complete, din cele mai sănătoase și din cele mai prielnice pentru omul supus la o muncă grea.

Nu alimentațiunea azotată, carnea, face puterea omului care muncește mult; ceea ce îi trebue sunt alimentele de combustiune, adică grăsimile și corpurile zaharoase, pe cari le conține într'o proporțiune notabilă mămăliga țăranului, și iată de ce țăranul nostru duce la muncă grea și se hrănește, când are porumb în cantitate îndestulătoare și de calitate bună, se hrănește cu porumb, e vegetarian. Muncește muncă grea toată săptămâna, spre pildă la seceră, la sapă, la treierat, și Dumineca îl vedem că joacă la horă de dimineața până seara, nu ca un om surmenat, prăpădit, ci se dă la petrecerea lui favorită cu o vigoare neobosită, toată ziua, încât vă mărturisesc, dacă aș trebuì să iau parte un ceas numai la jocul lor, n'aș mai puteà de oboseală și ar trebuì să mă culç istovit. (Ilaritate).

Acel om, deci, pe care-l reprezentă mulţi ca surmenat, nenorocit, după ce a muncit de dimineaţa dela 4 şi jumătate şi până seara târziu, joacă la horă toată ziua în zilele de odihnă.

Zic dar, d-lor, că este o utopie absolută ca să cerem ca ţăranul nostru să părăsească această cultură şi să schimbe modul său de alimentaţiune.

Indată ce nu s'ar mai hrănì cu mămăligă şi i-ar substituì pâinea, ca principal alimentar, ar trebuì să-şi procure materiile grase, pe cari le găseşte în mămăligă, de aiurea şi am vedeà şi la noi ceea ce se întâmplă la Unguri cari mănâncă pâinea ca aliment principal, dar cari au nevoie să adaoge la pâine slănina şi carnea, de unde iau materiile grase fără de care organismul lor nu s'ar puteà susţineà. De aceea el care mânâncă pâine are trebuinţă de slănină. Al nostru este vegetarian, dar, din fericire, mămăliga lui este un aliment aproape complet. Iată adevărul.

Acum, d-lor, acest aliment are încă un avantagiu enorm: dă şi nutreţ pentru vitele ţăranului, şi mai are avantagiul că semănându-se primăvara se stabileşte în cultura, la care se dedă ţăranul, un just echilibru între cultura de toamnă a grâului şi cultura de primăvară.

Orice om care practică agricultura ştie foarte bine că ar fi absolut cu neputinţă să se concentreze toate culturile toamna, iacă adevărul.

Am văzut, d-lor, cu ocaziunea acestei chestiuni, cum toate ideile, toate paradoxele şi toate utopiile şi-au dat curs liber. Am văzut încă dela început declarându-se: vom lucrà, vom muncì ca ţăranul să se lase de porumb, să înceapă să cultive cartofi, bunăoară, sau să se hrănească altfel decât cum este învăţat din moşi strămoşi! Aceasta este o utopie absolută.

Altul, d-lor, a scris o broşură asupra acestei chestiuni, criticând foarte mult proiectul meu primitiv asupra pătulelor de rezervă. Am căutat la sfârşitul cărticelei să văd concluziunea la care ajunge, să văd ce propune, şi iată ce am găsit: remediul adevărat nu ar fi în aceste măsuri de asigurare, remediul ar fi să schimbăm în mod radical — prin şcoale şi prin institutori — moravurile, ideile şi obiceiurile ţăranilor noştri!

Iată dar, d-lor, unul din remediile ce ni se propun: foarte simplu, cum vedeţi, aşà încât în loc să fac o lege de asigurare,

n'aveam decât să mă duc la colegul meu d-l Vlădescu, şi să-l rog să trimită de urgenţă o circulară la toţi institutorii dela sate, invitându-i ca cât mai în grabă să schimbe în mod radical moravurile ţăranilor (ilaritate), şi iată că atunci am resolvat chestiunea!

D-lor, aceasta este propunere de oameni serioşi? Oamenii cu judecată nu se pot pune pe un astfel de tărâm. Ei trebue, atunci când văd un rău, să caute cauza adevărată.

Şi, d-lor, am văzut care este acea cauză, şi dacă odată am aflat care este cauza adevărată, atunci leacul nu este tocmai greu de găsit; căci păcătos este acel doctor, care dacă suferi de ficat, te caută pentru stomac; sau dacă ai boale de piele te caută pentru friguri.

Asemenea şi în boalele sociale trebue să ne silim să vedem care e adevărata cauză a răului şi îndată ce vom fi găsit-o, vom aplicà remediul. Or, d-lor, care este adevărata boală de care suferim? Este că deşì cultura porumbului are atâtea avantagii, are însă un inconvenient foarte mare, adică, fiind cultură de primăvară şi ţara noastră fiind o ţară expusă la secete periodice, e mai puţin sigură cultura lui decât bunăoară cultura grâului de toamnă; căci grâul de toamnă având o fază de vegetaţie foarte lungă şi profitând de marea umiditate pe care clima noastră septentrională în timp de iarnă o procură pământului, grâul de toamnă este o cultură mult mai asigurată decât orice cultura de primăvară. Şi se întâmplă, prin urmare, cu toţii o ştim, că dacă din nenorocire avem o primăvară secetoasă şi vine seceta de vară prea repede, se poate întâmplà ca recolta să fie cu desăvârşire pierdută, ori cât de bine ar fi lucrat pământul, în regiuni întregi sau, cum s'a întâmplat anul trecut, chiar în ţeara întreagă. Iată răul. Aceasta provine din două cauze: una, asupra căreia nu avem influenţă, este situaţiunea geografică a ţerii noastre, care e cam depărtată de curenţii cei mari ai oceanului şi, prin urmare, mai expusă la secetă, fiindcă avem ceea ce se numeşte o climă continentală. A doua cauză, d-lor, e rezultatul napriceperii şi neprevderii omeneşti.

In ţara aceasta ne-am pus cu o lăcomie nesupusă să defrişăm pădurile.

Am transformat toată câmpia Ţerii-Româneşti într'un câmp imens du cultură. Şi toată lumea ştie, că pierderea pădurilor, defrişarea lor, că debrasarea terenurilor are cu consecinţă că clima

devine mai extremă, că evaporaţiunea ploilor se face prea repede şi seceta devine din ce în ce mai intensă. Am aci tabloul secetelor, alcătuit de institutul meteorologic. Veţi vedeà că, din nenorocire, din perioade de 20 în 20 de ani, secetele devin şi mai grave şi mai apropiate unele de altele. Iată dar cele dintâi cauze, cele adevărate. Am aci într'un tablou datele ştiinţifice. Am dincoace în alt tablou concluzii, notele luate de Institutul meteorologic, care mi-a dat statistica pentru cantităţile de apă căzute.

Ştiţi că la institut se fac observaţiuni, prin cari se măsoară cu preciziune cantităţile de apă căzută în fiecare zi şi aşà se fac statisticile pluviometrice.

Ei bine, să căutăm cantitatea de apă căzută în lunile de Aprilie, Maiu şi Iunie, cari sunt tocmai lunile cele mai importante, cele mai critice pentru vegetaţiunea porumbului, şi iată ce vom găsì: In anul 1870, am avut în aceste luni numai 51 % din cantitatea normală de apă care trebuià să cadă; prin urmare, un deficit de 49 %.

In anul 1887 am avut numai 36 %, prin urmare, un deficit de 64 % din cantitatea normală de apă.

In anul 1894 am avut 41 %, prin urmare, un daficit de 59 %.

In anul 1899 am avut 33 %, deci 67 % dificit.

In anul 1904 am avut numai 44 %, deci un deficit de 56 %.

Vedeţi dar, d-lor, ce ne spun observaţiunile meteorologice, că în unii ani deficitele în lunile de primăvară au trecut peste 50 % din cantitatea normală de apă.

Iată acum tabloul celălalt: în cel dintâi se măsoară cantitatea de apă căzută, în acesta se constată cantitatea de porumb care s'a produs în ţară, şi veţi vedeà dacă s'ar face un grafic, un paralelism exact între curba de deficit de apă şi curba de deficit de porumb, anii în cari au fost 59%, 60% şi 66% deficit, iată ce găsim:

In 1894 deficit de ploaie 59 %. *Producţiunea* de porumb în toată ţara şase hectolitri la hectar, abià trei saci la pogon; în opt districte mărginaşe ale Dunărei răul însă e mai mare, producţiunea e abià 3 hectolitri $^{6}/_{10}$ la hectar; în alte opt, abià 3 hectolitri $^{9}/_{10}$; în Dobrogea 1 hectolitru, 8! Numai în Moldova-de-Sus şi de mijloc recolta se apropie 1 chilă la pogon.

In anul blestemat 1899, deficitul de ploaie e de 67 %; mijlocia recoltei de porumb în toată ţara e abià de 4 hectolitri $^{8}/_{10}$

la hectar, 2 1/2 saci la pogon, iar cele 8 districte dela Dolj la Brăila au abià 3 hectolitri 2/10 la hectar, 1 1/2 sac la pogon; Dobrogea n'are nici un sac chiar la pogon, trei districte numai au aproape 1 chilă la pogon.

In 1904 ştim ce a fost! Deficit de ploaie 56 %, mijlocia în toată ţara 3 hectolitri 3/10 la hectar, sunt districte unde nu s'a recoltat nici 1/2 sac la pogon.

Este dar un lucru cert, incontestabil, că la noi seceta este un rău periodic, că acel rău nimiceşte munca omului, şi că, fie omul harnic sau leneş, fie munca bună sau rea, în astfel de ani totul se pierde.

A! Da, în anii normali este altceva; atunci vom vedeà la câmp pământul omului netrebnic, care are porumb rău, şi alături pământul altuia cu un porumb de toată frumuseţea. De ce? Unul s'a sculat mai de dimineaţă, altul mai târziu, unul a fost la cârciumă, altul la muncă, şi în astfel de cazuri, fiind condiţiuni aproape normale de temperatură şi de ploi, diferenţa se stabileşte între bunul şi răul muncitor.

Dar sunt ani dezastruoşi, în cari şi cel bun şi cel rău, şi cel harnic şi cel nemernic, cel prevăzător şi cel uşurel, toţi sunt puşi absolut pe aceeaş linie de către soarta nemiloasă şi îşi văd recolta nimicită deopotrivă şi fără deosebire între cel bun şi cel rău.

Aceasta fiind experienţa, acestea fiind cunoştinţele cari le avem asupra unui rău cu care trebue să trăim, căci nu este probabil, d-lor, nici că clima noastră să se schimbe, nici că vom replantà alte păduri ca să înlocuim cele devastate de noi. Este evident că trebue să ne gândim să găsim un leac. Remediul cel mai natural e acela pe care îl aveau părinţii noştri şi pe care un popor vecin îl are şi în momentul de faţă, vorbesc de Serbia, modul adoptat de bătrânii noştri erà un mod patriarhal, asigurarea obligatorie în natură: tu, care ai făcut anul acesta o chilă 1/2 la pogon şi ai mai mult decât îţi trebue, pune la o parte în timp de belşug porumbul pe care dealtminteri l-ai vinde şi l-ai cheltuì, şi vei fi foarte fericit peste 4 sau 5 ani, când va fi lipsă şi vei găsì porumbul păstrat.

Aceasta erà idea legii, şi ştiţi foarte bine, şi n'am nevoie să vă aduc aminte, aceasta a fost şi ideea mea dela început

D-lor, pot să vă fac această mărturisire: idea mea şi acum

este că acest sistem erà, cu toate greutăţile ce se prezentau şi pe cari le recunosc, erà după mine sistemul cel mai bun, mai bun decât celălalt. (Aplauze).

Dar, d-lor, ce să vă spun? In regimul parlamentar, un ministru nu guvernează singur. Avem, într'adevăr, între noi un om foarte distins, care s'a făcut celebru tocmai prin faptul că înţelege altfel regimul parlamentar, ca o turmă şi un păstor, un şef şi gogomani, cari toţi trebue să asculte de ordinele lui.

„Roma locuta, cauza audita est", a vorbit papa, nimeni nu mai poate să vorbească. (Aplauze, ilaritate).

Noi, d-lor, nu suntem de această şcoală, şi eu în particular nu sunt. Noi credem, că deşi este adevărat că Guvernul care nu este absolut altceva decât expresiunea majorităţii, şi ca atare împărtăşeşte şi reprezentă ideile majorităţii, că Guvernul este în drept şi este dator să dea o direcţiune prietenilor săi politici şi să nu se lase să fie balotat în toate sensurile de opiniile partizanilor săi. Dar nu este mai puţin incontestabil, că un guvern adevărat parlamentar trebue să ţină seamă de opiniunea majorităţii şi a prietenilor săi, cari îl susţin, şi de aceea vă declar că în faţa opoziţiunii înverşunate pe care a declarat-o opoziţiunea liberală în contra proiectului pătulelor de rezervă, eu niciodată n'aş fi dat îndărăt; ceea ce m'a pus pe gânduri, a fost aceasta: când am văzut prieteni de ai noştri dintre cei mai devotaţi, fideli şi leali, în cari nu puteam bănuì nici un fel de idee de ostilitate faţă de persoana mea, nici vreun gând ascuns sau de ambiţiune nesatisfăcută.

Când am văzut că un mare număr din amicii noştri, în mai multe consfătuiri ce am avut, nu am putut să-i fac să împărtăşească convingerea mea, ci bine, după cum de altminteri declarasem dela început, când am lansat această idee, dacă văd că majoritate crede că celălalt sistem este mai bun, încerc şi pe celălalt sistem. (Aplauze prelungite).

Incă dela început, d-lor, v'am citat pasagiul în expunerea de motive, în broşura pe care am scris-o în 1904, concluziunea mea erà aceeaş şi ziceam: dacă cu toate acestea nu voiu izbutì ca să fac ca opiniunea publică să primească această idee, nu ezitez de a declarà un singur moment că adopt ideea cealaltă, a rezervei în bani; dar ceea ce nu pot să primesc este să mai rămânem în starea în care suntem, fără să luăm nici o măsură în viitor.

De aceea, d-lor, de vreme ce s'a înlăturat idea rezervei în natură, a trebuit să căutăm idea unei asigurări în bani. Aci aveam să alegem între două sisteme și imediat a trebuit să înlăturăm unul: un sistem erà acesta, asigurarea individuală în bani, cum erà și asigurarea în natură, care erà individuală; căci acela care cultivă mult, pune mult și acela care cultivă puțin, pune puțin.

Acesta erà mecanismul asigurării în natură: când se deschideà pătulul, fiecare luà ceea ce pusese în pătul și nu se duceà să ceară dela altul porumb ca să-l ajute la vreme de nevoie. Vedeți dar că în acel sistem asigurarea erà individuală, proporțională cu munca și cu mijloacele fiecăruia.

Dacă am fi voit să facem sistemul de asigurare în bani tot pe aceste baze, erà absolut insuficient. Pentru ce? Pentrucă nu puteam să punem o dare prea mare și erà o comptabilitate din cele mai complicate, să facem 8—900.000 de livrete individuale, să facem să fructifice cele 8—900.000 de depuneri, să ținem compt exact de sumele vărsate și de dobânzile cuvenite și la vreme de nevoie, după 3—4 ani, unui om care ar fi depus 3—4 lei pe an i-am fi dat în mână 15—18 lei. Ce puteà el să facă numai cu această sumă, când îi trebuià de 5—6 ori mai mult, căci în timpurile de lipsă porumbul poate să ajungă la 60—80 lei chila, cum a fost anul trecut. Prin urmare, sistemul de asigurare în bani cere alte baze; trebuià să facem o asigurare mutuală, generală, asupra întregii clase țărănești, astfel încât, fiindcă, din norocire, calamități ca aceea de anul trecut sunt mai rari, încât se întâmplă rar ca dela un capăt la altul al țerii să lipsească porumbul, când lipsa este regională și numai 7, 8 și 9 districte sunt bântuite, iar celelalte sunt în belșug, banii părților cari au fost favorizați de soartă în acel an vor ajutà pe cei cari sunt în lipsă, și pe urmă viceversa, cnnd se va mutà nenorocirea în altă parte a țerii, am tabloul secetelor, și văd că uneori a fost în Moldova lipsă și abondență în Muntenia, și vice-versa, după 2—3 ani lipsă la județele de pe marginea Dunării și abondență în Moldova.

Astfel riscurile compensându-se, vom ajunge la dreptate, prin aplicarea sistemului de asigurare generală și mutuală.

Dacă în anul de lipsă cel izbit primește mai mult decât ceea ce a depus, pentrucă primește și din banii acelor cari nu au trebuință de ajutor în acel an, vice-versa cel care în anii precedenți

a plătit şi n'a primit nimic, va primì la rândul lui din banii celor cari nu au avut lipsă de astădată. (Aplauze). Şi de aceea, onor. d-le Iarca, cum foarte bine a spus unul din oratori, aţi confundat, aţi făcut o confuziune neiertată, când aţi confundat prima de asigurare cu un impozit, şi când aţi avut această idee ciudată să ziceţi că înfiinţăm azi o capitaţiune.

Şi s'a vorbit de diferenţă, de tendinţe între noi.

Vedeţi ce se întâmplă când pleacă omul dela o idee greşită, sau mai bine zis când nu înţelege ceea ce ceteşte, căci dacă ar fi cetit legea, ar fi văzut că nu poate fi vorba de capitaţiune. (Aplauze).

Vedeţi ce concluziuni a tras imediat din această eroare onor. d. Iarca. D-lui a recunoscut acì două tendinţe contracdictorii în Guvern. Pe de o parte, tendinţa democratică a d-lui Take Ionescu, care nu poate uità că altădată a fost adăpat de ideile lui Ioan Brătianu, şi pe de altă parte tendinţa reacţionară a elementului conservator pur, aşà încât pe când Ministrul cu tendinţe democratice a redus din capitaţiune, din contribuţiunea personală, vine partea reacţionară a Guveraului şi restabileşte capitaţiune pe altă cale.

Se înşeală d-l Iarca, suntem absolat de acord cu onor. şi distinsul nostru coleg d-l Take Ionescu, asupra acestei chestiuni şi suntem cu toţii absolut de aceeaş părere.

Nu este vorba de o capitaţiune, de un impozit, căci foarte bine vi s'a zis: impozitul nu se restitue niciodată, Statul ţi-l iea şi nu-l mai vezi, la vreme ce aici se plăteşte 3—4 ani dearândul 15—20 lei şi se poate întâmplà ca în vreme de lipsă să-ţi dea valoarea de porumb de 60 — 80 lei, adică de 3 şi de 4 ori mai mult decâs ai dat.

Aceasta impozit se poate numì? Această capitaţiune este?

Nu vă aduceţi aminte, d-le Iarca, când aţi avut vreo casă asigurată în contra focului sau vreo recoltă în contra grindinii, fiindcă ziceţi că sunteţi arendaş; nu vi s'a întâmplat că atunci când aţi plătit prima şi în urmă v'a ars casa, sau v'a bătut piatra, nu vi s'a dat de 20, de 50 ori mai mul decât prima plătită de d-voastră?

Ei bine, tot aşà va fi şi acì.—Mă mir că dacă aţi cetit legea ca să luaţi cuvântul şi să criticaţi, nu aţi înţeles aceasta, şi nu v'aţi dat seama că alta este o primă de asigurare şi alta este un impozit sau o capitaţiune.

Acum, pe de altă parte vorbiţi de spiritul de solidaritate,

care trebue să existe între noi toţi şi ziceţi că ar trebuì şi pe proprietar să-l puneţi să contribue la această asigurare, fiindcă îl consideraţi ca patron.

D-lor, eu nu admit un singur moment asimilarea între proprietar, care tratează cu ţăranul, care şi el la rândul său e proprietar pe mica lui moşie—şi mai mult de 80% din aceşti ţărani sunt proprietari—cu patronul, care are de a face cu muncitorii din centrele industriale.

Dar cu toate acestea, noi am făcut un sacrificiu şi am adus un omagiu spiritului de solidaritate socială, fiindcă pe lângă cotizaţiunea ce va plătì fiecare ţăran, care va profità de această asigurare, am contribuit şi noi, Statul român, cu o sumă de 4.000.000 lei din banii fiscului, din banii colectivităţii întregi, şi pe lângă aceasta, ca să putem mai cu înlesnire să percepem această primă de 5 lei de familie, am uşurat contribuţiunea căilor de comunicaţiune cu 2 lei, cari împreună cu zecimile fac 4 lei, cu cari se scade fiecare cap de familie de ţăran.

Aşà dar, d-lor, numai cu un leu se îngreunează situaţiunea lui de până acum, şi fiindcă parte din deficitul ce l-a făcut acel scăzământ de 2 lei din Cassa Statului, trebue să-l acoperim, am stabilit acel impozit personal, bazat pe evaluaţiunea chiriei şi încă cu o mică scară, reprezentând nu idea impozitului progresiv socialist, dar o idee de proporţionalitate mai justă.

Astfel şi noi vom contribuì cu toţii în parte la alimentarea acestei casse, fiindcă numai graţie sacrificiilor la cari ne-am supus, numai graţie acelor sacrificii se va puteà face cu înlesnire perceperea acestei prime de asigurare, dela aceia cari au să beneficieze.

Iată, d-lor, toată economia legii. (Aplauze).

Acum, în foarte puţine cuvinte, vă voiu expune şi pericolul posibil al acestui sistem; pericolul în contra căruia am luat toate precauţiunile, constă tocmai în faptul că, acì fiind vorba de asigurare mutuală, acel care în timp de lipsă va primì ajutor mai mult decât ceea ce a vărsat, va primì aceasta din banii cu cari au contribuit alţii, cari în schimb nu vor primì nimic.

Acì este, în adevăr, d-lor, pericolul, căci fără îndoeală, atunci când va fi o lipsă într'un judeţ sau într'o regiune mică, se poate întâmplà ca să vină prefectul—organul natural al populaţiunii, — să vie deputaţii şi senatorii, cari iarăş sunt organe naturale pentru

apărarea intereselor localităţii pe care o reprezentă, este posibil ca ei să vină şi să ceară, ca imediat să se deschidă Cassa de asigurare. Dacă s'ar admite acest sistem, nu s'ar puteà niciodată ajunge la un rezultat util.

Sistemul legii, ca să fie eficace, este ca să acumulăm, să punem deoparte vreo câteva milioane în câţiva ani, şi aceste milioane să producă dobândă. Şi numai la caz de nevoie mare şi absolută, cam peste 4—5 ani— fiindcă s'a constatat că la 5 ani aproape revine seceta adevărată—atunci numai să ne atingem de această rezervă. De aceea am multiplicat, după cum aţi văzut, toate precauţinile în această privinţă, ca nu cumva să să se facă prea des apel la această Cassă de asigurare.

D-lor, să-mi permiteţi să spun ceea ce am cetit într'o carte a unui călător care voiajease în Indo-China, şi adeseori mi-am zis : păcat că nu putem să avem şi noi acelaş sistem.

In acea carte se spuneà, că un sultan dintr'un imperiu din Indo-China găsise un mijloc foarte sigur pentru a-şi păstrà tezaurul, şi de a nu mai aveà nici cassieri, nici comptabili prea mulţi. Işi puneà rezeva tezaurului său în nişte lăzi mari, pe cari le aruncà într'un eleşteu adânc plin de crocodili. Oricine ar fi vrut să se atingă de acest tezaur, erà înhăţat de aceste fiare sălbatice, aşà încât tezaurul erà bine păstrat şi sultanul nu mai aveà nevoie nici de casse Wertheim, nici de cassieri, nici de comptabili, nici de garanţii.

Aş vrea, d-lor, pentru această Cassă de asigurare să pot să găsesc un eleşteu plin de crocodili, în care să pun aceste milioane, ca nu îndată ce se va umpleà această cassă, să nu se vie la fiecare moment, ca să se ceară să deschidem lăzile, ca să începem să facem distribuiri de ajutoare din venitul acela.

Această cassă, aceste rezerve, cari sunt constituite numai pentru ţărani, trebue să servească numai la caz de nevoie generală pe regiuni întregi. Şi fac apel la d-voastră toţi, cari voiţi ca această instituţiune nouă să-şi dea foloasele ei, să-şi aducă aminte că trebue să fie foarte sgârciţi şi să aibă curajul moral, tăria de inimă, de a rezistà la toate solicitările cari nu vor fi absolut justificate. Dar, d-lor, îndată ce această cassă îşi va puteà produce efectele, fiţi siguri că vom face un mare pas pentru îmbunătăţirea soartei populaţiunii rurale.

D-lor, răul cel mai mare pentru țăranii noștri în anii de lipsă nu este numai că, până să le vie ajutorul așteptat, dânșii nu știu ce să facă, răul cel mare e că, după fiecare an de secetă, țăranul este împovărat cu grele datorii către arendasi și proprietari — căci până să vie în ajutor Statul, îi ajutase dânșii cu porumb din recolta lor proprie — și în sfârșit și către fisc și știți că anul trecut sunt țărani cari au fost încărcați cu 150, 160, 200 lei, ca să se hrănească ei și cu familiile lor, fiindcă chila de porumb s'a socotit peste 80 lei, căci atât a costat și pe Stat și pe proprietarul care a cumpărat din banii săi. Ei, acești nenorociți, 4, 5 ani de zile având și biruri de plătit, până să ajungă să achite această datorie de 160—200 lei, va venì altă secetă și din nou vor cădeà în alte datorii. Iată răul cel mare pe care îl aduc aceste secete periodice: că până să fie achitată vechea datorie, vine alt an de nevoi și din nou dă de fund pe nenorocitul de țăran.

Din lipsa mare din 1899, grație anilor de abundență 1901, 1902 și 1903, țăranul erà aproape achitat de datoriile sale, a venit însă 1904 și ați văzut că numai la Stat, fără a socotì datoriile către proprietari și arendași, numai la Stat țăranul român a ieșit dator cu 32 milioane, din cari a putut plătì până acum abià 960.000 de lei. Din această colosală datorie dela 5.000.000 de țărani s'a încasat mai puțin da 1.000.000 lei, în anul acesta, care de altmintrelea a fost destul de bun, și mai rămân neachitați încă 31.000.000 lei.

Iată, d-lor, răul cel mare, la care această cassă, dacă va funcționà bine, va aduce un remediu. Țăranii, când vor fi ajutați, nu vor mai aveà să restitue, și anul de lipsă nu-i va ruinà pentru anii următori.

Vă rog, dar, pentru aceste motive, să binevoiți a votà această lege. (Aplauze).

D-l *Președinte:* D-lor deputați, d-l Iuniu Lecca îmi comunică că dacă Camera consimte să vorbească în discuția generală, nu va mai vorbì la articole.

Camera consimte?

Voci: Da, da.

D-l *Președinte:* D-l Iuniu Lecca are cuvântul.

D-l *Iuniu Lecca:* D-lor deputați, la art. 5 se zice:

„Această distribuţiune.... (ceteşte) şi art. 11 este în concordanţă cu acesta, pentrucă zice: .... (ceteşte).

Din aceste două articole se pare că numai atunci se poate venì în ajutorul populaţiunii rurale, când este lipsă în mai multe judeţe.

Acum s'ar puteà întâmplà lucrul următor: ca un judeţ întreg sau o jumătate de judeţ să fie lipsit, şi sunt în ţară judeţe cari au mai multe sute de mii de locuitori, s'ar puteà întâmplà, zic, ca o parte a judeţului să fie lipsită şi pentrucă este un singur judeţ, nu se poate venì în ajutorul lui.

Dar s'ar puteà întâmplà şi lucrul invers, ca la marginea unde se hotărăsc 2 sau 3 judeţe, să fie 2 sau 3 comune din fiecare lipsite şi atunci fiind lipsă în mai multe judeţe, legea le vine în ajutor. In realitate însă cei lipsiţi ar fi numai câteva mii de oameni. Mi se pare deci că este o mică lacună, sau nu am înţeles bine, care s'ar puteà îndreptà.

Aş dorì să am un răspuns dela d-l Ministru. Şi pun întrebarea:

Dacă se plăteşte sau li se dă un ajutor şi nu se mai restitue?

D-l *Ion Lahovari, Ministrul Domeniilor:* Nu se mai restitue.

D-l *Iuniu Lecca:* Dacă nu se mai restitue, aş vrea să vă atrag atenţiunea asupra lucrului următor:

Noi toţi ştim că de câte ori s'a distribuit porumb s'au făcut multe abuzuri şi am văzut oameni urmăriţi pentru a plătì cereale cari în realitate nu le primise. Este o sumă mare de deficite şi puteţi aveà cunoştinţă despre aceasta. Dar atunci tot erà o greutate, căci se cereau banì pentru cereale dela oameni cari puteau reclamà că nu au primit, nu au să plătească, pe când acum, dacă nu ar fi un control serios şi ar fi numai aşà un fel de acte justificative că s'a distribuit o sumă, atunci de sigur că trebue un control foarte mare, pentrucă acei cari au primit, sau nu au primit, nu au să vină să reclame, căci nu are să li se ceară nici o plată pentru aceasta; şi trebue un control foarte mare în această privinţă.

Văd că în art. 15 se zice: un Regulament de administraţie publică, etc. Am ţinut să vă atrag atenţiunea asupra acestui lucru, că ştiţi ce abuzuri s'au făcut atunci când se plătià; acum când nu se plăteşte se pot face mai mari.

Dacă se va administrà bine acest fond, va ajunge, după un număr de ani, a constituì *un mare tezaur*, care poate aduce chiar

şi foloase incalculabile ţerii, la vreme de grea cumpănă a neamului român. Acestea aveam de spus.

D-l *Ion Lahovari, Ministrul Domeniilor:* D-lor, în ceea ce priveşte chestiunea întâi, am onoare a repetà încă odată — am mai spus-o în discursul meu în discuţiunea generală — că nu am înţeles de loc ca micile secete locale să dea loc la deschiderea cassei. De ce, d-lor? Fiindcă atunci ar fi aproape în toţi anii cassa deschisă şi nu s'ar puteà niciodată capitalizà, cum ar trebuì, sumele adunate, şi ar fi mari abuzuri posibile, căci în adevăr când ţăranii ar vedeà că primăvara nu este favorabilă şi nu promite o recoltă bună, l-ar lăsà nesăpat şi ar recurge la cassă.

De aceea am şi zis: să fie porumbul cultivat în condiţiuni normale şi de aceea am cerut să fie mari secete.

Baza mea am luat-o din statistici: am acì tabloul secetelor începând din 1865, spre exemplu, în acel an în 9 districte din Moldova, 9 din Oltenia şi 3 din Basarabia a fost secetă, iată o secetă regională mare. In anul următor, 6 districte din Moldova-de-Jos au fost bântuite de secetă şi o parte din Oltenia, care avusese recolta bună în anul precedent, a fost la rândul ei izbită, aşà încât, când am vorbit de mai multe judeţe, nu am înţeles că în caz când numai câteva comune dintr'un judeţ şi câteva din alte judeţe limitrofe ar fi bântuite, să fie loc la deschiderea cassei.

Şi iată pentru ce nu admit aceasta: întâiu, pentrucă nu voim să deschidem cassa ori şi când, căci nu am puteà ajunge niciodată, după cum am spus, a acumulà o sumă îndestulătoare, cu care să facem faţă la adevăratele nevoi. Al 2-lea, fiindcă o secetă mică, locală, este mult mai lesne de lecuit, o lipsă de câteva localităţi nu influenţează asupra preţului porumbului. Se găseşte porumb cu preţuri obicinuite în restul ţerii şi atunci va fi poate loc, dacă este în adevăr lipsă în câteva comune, la intervenţiunea autorităţii judeţene, la intervenţiunea consiliului general, care să vie în ajutor cu forma veche de a cumpărà porumb şi de a-l distribuì, cu obligaţiune de restituire.

Aşà dar, pentru mici secete locale, nu este cazul ca să se aplice această lege. O declar formal şi o repet ca să se ştie bine că aceasta este idea fundamentală a legii. A doua observaţiune a d-lui Iuniu Lecca este destul de întemeiată. D-lui ziceà : fiindcă de acum înainte nu se vor restituì sumele ce se dau ţăranilor pentru

ajutor, va fi mai multă posibilitate de abuzuri. In primul rând vor fi stăruinţele oamenilor politici din localitate, cari, ca să-şi facă popularitate printre alegătorii ţărani, vor cere ca să li-se dea porumb. Eu am prevăzut acest lucru şi în limita posibilului am luat toate precauţiunile şi am instituit un control serios, ca să se ştie dacă este secetă în anumite regiuni. Acest control este triplu.

Intâiu se primesc rapoartele dela autorităţile locale, pe urmă se îndatorează prefectul a se duce personal la faţa locului pentru a face constatare, după aceea vine autoritatea centrală dela Bucureşti, compusă din funcţionari superiori, din cei mai înalţi, bunăoară secretarul general al Ministerului de Interne, şeful serviciului agronomic din Ministerul de Domenii, directorul Cassei centrale a băncilor populare, toţi sunt datori să se transporte la faţa locului, ca să controleze afirmaţiunile cari vin dintr'o localitate oarecare, ca nu cumva, cum vă spusei, dorinţa de a favorizà pe concetăţenii şi conjudeţenii săi, să nu fi alterat, până la un punct oarecare, sinceritatea constatărilor şi relaţiunilor cari vin din localitatea bântuită de secetă.

Cât pentru alcătuirea listelor individuale, iarăş avem diferite mijloace de control, şi am dispus, pe lângă verificarea listelor de către inspectorul comunal, ca ele să fie examinate şi de comisiunea centrală dela Bucureşti, care va venì pe neaşteptate în mai multe localităţi, să verifice listele şi să vadă dacă nu cumva s'au trecut în ele oameni cari nu trebuiau ca să fie trecuţi, dacă s'a făcut distribuţiunea într'un mod regulat.

Mai multe precauţiuni nu se puteau luà. Evident că sistemul celălalt, cu pătulele în fiecare comună, da loc la mai puţine abuzuri. Acolo abuzul erà posibil în timpul când se păstrà porumbul în pătule, la manipularea lui, dar la distribuire aveau să fie mai puţine abuzuri posibile decât în sistemul acesta; dar fiecare sistem are avantagiile şi inconvenientele lui.

D-l *G. Bădescu:* La art. 2, alin. IV, se zice că se exceptează dela cotizaţiunea anuală de 5 lei (ceteşte). In cazul când s'ar ivì foamete în acele localităţi, din ce fond se vor ajutà locuitorii? N'ar fi mai bine ca cotizaţiunea aceasta să fie generală pentru toată ţara şi în caz de foamete şi aceşti locuitori să aibă dreptul de a fi ajutaţi dela Cassa de asigurare?

D-l *Ion Lahovari, Ministrul Domeniilor:* D-lor, iată de ce

n'am pus pe locuitorii dela munte: întreb, când ar fi venit pentru ei momentul ca să primească cevà în schimbul cotizaţiunii pe care ar da-o? Căci, d-lor, eu am un criteriu pentru celelalte localităţi: ţăranul care cultivă porumb plăteşte mai mulţi ani, se constată că într'un an nu s'a făcut porumb, şi atunci i se dă, după ce s'a constatat pierderea recoltei sale. Dar unui ţăran dela Sinaia sau Buşteni, unde niciodată nu se cultivă porumb, când ar fi venit momentul pentru dânsul de a i se distribuì porumb? Cum, spre pildă, o să mă asigur în contra focului când nu am casă? Aş plătì prima, fără a aveà vreodată dreptul la vreo despăgubire. De aceea, d-lor, nu am pus pe locuitorii dela munte.

— Se pune la vot luarea în consideraţiune şi se primeşte.

— Art. 1 se adoptă fără discuţiune.

— Se ceteşte art. 2.

D-l *Pascal Toncescu:* Cer cuvântul.

D-l *Preşedinte:* D-l Toncescu are cuvântul.

D-l *Pascal Toncescu:* D-le Preşedinte, am un amendament la art. 2, alin. III. In articolul 2 se prevăd excepţiunile persoanelor cari nu vor plătì asigurarea şi deci nu vor participà la binefacerile acestei legi. Iată amendamentul: cred că aţi făcut rău că aţi exceptat pe locuitorii cari sunt servitori la proprietari şi arendaşi, pentrucă nu toţi sunt servitori în mod permanent. Se poate întâmpla ca un locuitor să fie la proprietar învoit pe vară, să păzească holdele, şi în restul timpului să nu fie servitor, de ce nu sunt băgaţi în lege, pentrucă şi ei sunt săraci şi au absolută trebuinţă să participe la aceste beneficii ale legii.

In acelaş timp, d-le Ministru, văd că n'aţi exceptat dela această lege pe primari, pe cârciumari şi pe notari. Pe de o parte scoateţi dela beneficiile legii pe nişte nenorociţi de servitori şi pe de altă parte lăsaţi să beneficieze pe primari, pe cârciumari şi pe notari, cari sunt bogaţi şi cari poate să n'aibă nevoie să profite.

Iată de ce propun amendamentul următor la art. 2 alin. III:

Să se scoată din excepţie servitorii şi să băgaţi în excepţie pe primari, pe cârciumari şi pe notari, cari n'au trebuinţă.

D-l *Preşedinte:* Amendamentul este iscălit de numărul cerut de regulament?

D-l *Ion Lahovari*, *Ministrul Domeniilor:* D-lor deputaţi, orice lege de această natură are un pericol, că numărul acelora cari vor

să profite de lege, să nu fie așà de mare, încât să covârșească resursele acelora care vor plătì. Și dacă băgăm prea mulți în această categorie, atunci o să fim debordați în fața unei nenorociri și nu vom puteà da cu îndestulare acolo unde trebue să dăm. Care a fost principiul de care m'am condus, când am exceptat pe servitori? Aceștia sunt oamenii pe cari îi hrănește stăpânul, la care sunt băgați, și care are datoria să-i hrănească.

Arendașul la care servesc, proprietarul în curtea căruia trăesc, sunt datori să-i îndestuleze. Și anul trecut știti ce s'a întâmplat, când s'au format listele de distribuire, s'au înscris mulți servitori cari erau în serviciu, plătiți și hrăniți de stăpân, au luat porumb și s'au dus de l-au vândut. De aceea am zis—nu că nu sunt săraci, ca și cei cari cultivă porumb, sau mai puțin avuți decât dânșii,—dar i-am exclus fiindcă am zis că sunt în condițiunile tuturor servitorilor pe cari proprietarul la care servesc trebue să-i hrănească; iar nu să facă apel la cassa Statului. Pe primar și pe notar i-am băgat, fiindcă primarii și notarii la sate cultivă porumb, sunt țărani ca și ceilalți. Și pentru ce, cultivând porumbul, dacă le lipsește recolta, să nu-i ajutăm?

Pe preoți și învățători i-am lăsat în afară. Dar recunosc că mai trebue să fie cineva lăsat pe din afară, este cârciumarul, Acesta nu este un agricultor, este comerciant patentar. Prin urmare, el are mijloace destule, și cred că dacă este de adăogat vreun amendament acestui articol, cum am vorbit și cu membrii majorității înainte de a intrà în discuțiunea legii, este ca să lăsăm pe cârciumar afară.

Pe servitori să-i lăsăm în sarcina acelora cari îi hrănesc.

D-l *N. Cincu:* D-le Ministru, primiți cel puțin ca să intre în excepție servitorii angajați cu anul.

D-l *Ion Lahovari, Ministrul Domeniilor:* Dacă nu cultivă porumb?

D-l *P. Toncescu:* Ba cultivă.

D-l *Ion Lahovari, Ministrul Domeniilor:* Puneți atunci servitorii angajați cu anul.

D-l *Președinte:* D-le Toncescu, amendamentul d-voastre nu este semnat decât de trei d-ni deputați; sunt cinci cari îl susțin?

Voci: Da.

D-l *Raportor:* Iată amendamentul propus şi pe care comitetul delegaţilor l-a admis:

„La art. 2, alin. 4, ultima parte, propun să se şteargă persoanele cari sunt în serviciul proprietarilor şi arendaşilor, rămânând astfel redactat:

„Se exceptează preoţii, învăţătorii, cârciumarii, servitorii angajaţi cu anul, precum şi locuitorii din părţile ţerii unde nu se cultivă porumb".

Pascal Toncescu, A. Darvari, G. Bădescu.

— Se pune la vot amendamentul şi se primeşte.

— Se pune la vot articolul 2 astfel amendat şi se primeşte.

— Articolele 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 şi 10 se adoptă succesiv fără discuţiune.

— Se ceteşte art. 11.

— La acest articol la al. 3, rândul al 2-lea, după cuvântul „anticipate", s'au adăogat cuvintele „chiar prin bună învoeală".

— Se pune la vot articolul 11 cu această modificare şi se admite.

— Art. 12 şi 13 se admit fără discuţiune.

— Se ceteşte articolul 14.

D-l Pascal Toncescu: La acest articol am de propus un amendament. In acest articol s'a prevăzut o măsură foarte fericită în ceea ce priveşte împiedicarea ţăranilor de a luà cu o mână şi de a da ceea ce au luat cu cealaltă la cârciumă. Pentru ca acest articol însă să fie mai complet şi să împiedice absolut de a se înstrăinà de către ţărani ceea ce li-se dă de către Cassa de asigurare, propun şi rog pe d-l Ministru să accepte următorul amendament:

„La art. 14 să se adauge şi schimbul şi amanetul".

Pascal Toncescu, B. Catargi.

D-lor deputaţi, obiceiul în comunele rurale este următorul: Se duce ţăranul cu o baniţă, două de porumb şi cârciumarul în schimb îi dă rachiu sau altceva.

Vă mai rog încă ceva: acì aţi pus o sancţiune, închisoarea şi amenda. Or, adesea tribunalele sunt indulgente şi, cu aplicarea art. 60 din Codul penal, vor condamnà pe cârciumarii cari vor comite infracţiuni la acest articol la 5 lei amendă. Astfel că foarte

mulţi vor plătì cu bucurie 5 lei amendă şi vor continuà a cumpărà sau primì în schimb porumb, câştigul la aceste cumpărări depăşind mica amendă la care ar puteà fi condamnat.

De aceea propun un amendament, ca în acest caz să nu se aplice articolul 60. O dispoziţiune identică există şi la legea băncilor agricole. Aceasta ca să putem da o sancţiune mai severă.

D. Ion Lahovari, Ministrul Domeniilor : D-lor deputaţi, în ce priveşte prima parte a amendamentului d-lui Toncescu, sunt dispus a o primì. M'am gândit la cazul cel mai frecuent, la ceea ce am văzut din nenorocire acum un an când dam sătenilor în lipsă porumb de La Plata, şi pe urmă vedeam Ovreii din Bârlad şi Tecuciu că pun în vânzare acel porumb, care erà lesne de recunoscut. Prin urmare, este bine să se completeze şi să se prevadă, nu numai schimbul dar şi amanetul, cum îmi atrage atenţiunea colegul meu dela Ministerul Justiţiei.

In ce priveşte a doua parte, să-mi dea voie d-l Toncescu să-i spun că orice dispoziţiune penală trebue să fie pusă în armonie cu regulile fundamentale ale dreptului penal. Or, articolul asupra circumstanţelor uşurătoare, este un articol fundamental al dreptului penal, şi în această materie nu înţeleg să fac derogaţiuni. Ar fi un ce absolut anormal.

Rămâne ca onoratul meu coleg dela Ministerul Justiţiei, sau cel care are să vie în locul său pe această bancă când se va ivì seceta, să dea magistraţilor instrucţiuni severe, şi Ministerul public să uzeze, — ceea ce nu face destul de des — în caz de indulgenţă nejustificată, să uzeze de dreptul său de apel la instanţa superioară, ca să se pună un frâu la aceste abuzuri. Să mă credeţi, d-lor, că deşì în adevăr tribunalele noastre uneori confundă slăbiciunea cu indulgenţa, în caz însă când se vede un pericol social ameninţător, atunci reintră în posesiunea energiei necesare şi judecă cu mai multă asprime, proporţionând severitatea represiunii cu gravitatea pericolului social ce este de reprimat.

De aceea nu sunt de părere a se admite această derogaţiune la un principiu aşà de important, cum este acel înscris la art. 60.

Imi spuneà onorabilul d. Pascal Toncescu că în legea Creditului agricol s'a făcut aceeaş derogaţiune ce propune. Nu eram eu Ministru când s'a propus legea, nici dintre aceia cari au votat-o,

căci, dacă aş fi fost, m'aş fi opus la o asemenea abatere dela principiu.

In Franţa sunt o mulţime de legi speciale cari prevăd penalităţi pentru anume delicte; în totdeauna însă — aceasta e o regulă absolută — se prevede aplicarea art. 465 din Codul penal, corespunzător cu art. 60 al Codului nostru. Nu se poate admite ca să fie o categorie excepţională de delicte; că dacă ai omorît pe tatăl sau pe mama ta să poţi să obţii circumstanţe atenuante, şi dacă ai vândut porumb cârciumarului să nu ţi se poată da o uşurare a pedepsei. Ar fi o dispoziţiune absolută şi care nu s'ar puteà justificà.

Remediul este aiurea: în vigilenţa Ministrului de Justiţie, în vigilenţa parchetului şi în spiritul de apărare socială al instanţelor noastre judecătoreşti.

— Se pune la vot amendamentul d-lui Pascal Toncescu şi se admite.

Se pune la vot art. 14 astfel modificat şi se admite.

Art. 15 şi 16 se admit fără discuţiune.

Se pune la vot legea în total cu bile şi rezultatul votului este cel următor:

Votanţi	72
Majoritate regulamentară . .	47
Bile albe	72

D-l *Preşedinte*: Adunarea a adoptat proiectul de lege în unanimitate. (Aplauze).

. . . .

Desb. Ad. dep. 1906, pag. 667—678.

3. Şedinţa din 20 Fevruarie 1906 a Senatului.

. . . .

D-l *Raportor*, *N. Cesianu*, ceteşte următorul raport şi proiect de lege:

Domnilor senatori,

Proiectul de lege pentru înfiinţarea unei Casse de asigurări ţărăneşti în contra lipsei de porumb provenită din secetă, votat şi adoptat de Adunarea deputaţilor în şedinţa dela 13 Fevruarie 1906

şi adus în deliberarea Senatului cu Mesagiul regal No. 603 dela 15 Fevruarie 1906, secţiunile d-voastre, luându-l în cercetare, l-au admis toate, numind delegaţi:

Secţiunea I pe d-l dr. Florea Teodorescu;
„ II „ „ Toma Marocneanu;
„ III „ „ I. Găvănescu;
„ IV „ „ N. Cesianu, şi
„ V „ „ Moise N. Pacu, cari, întrunindu-se în ziua de 16 Fevruarie 1906, s'au constituit în comitet al delegaţilor, sub preşedinţa d-lui Toma Marocneanu, şi, luând din nou în cercetare sus arătatul proiect de lege, l-a adoptat pe următoarele considerante:

Domnilor senatori,

Ştiti cu toţii că în anii când se întâmplă să fie secetă şi să nu se facă porumb, ţăranii noştri sunt ameninţaţi de foamete şi Statul este nevoit să vină în ajutorul lor.

Seceta revine la noi periodic, şi din cauza configuraţiunii ţerii noastre, ea îmbrăţişează dela 30—40 la sută din suprafaţa Regatului.

Săteanul nostru nu este încă pătruns de spiritul de economie şi de prevedere. In anii cei buni el nu economiseşte nimic pentru timpurile grele, aşà că dezastrele agricole îl ating cu deosebire pe dânsul.

Statul nu-l poate lăsà să piară şi este nevoit, când îl vede lipsit de hrană, să distragă dela altă destinaţie resursele sale bugetare spre a-l ajutà.

Această stare de lucruri, dacă ar dăinuì, este de natură să aducă perturbaţiune şi în echilibrul cheltuelilor Statului, în anii de secetă, şi în acelaş timp să perpetueze la ţăranul nostru idea că stăpânirea nu-l va lăsà să piară în caz de lipsă şi să întârzieze desvoltarea spiritului de economie şi de prevedere într'însul.

Este dar o necesitate absolută, recunoscută de toţi oamenii patrioţi, ca să se iea dinainte măsuri de precauţiune spre a prevenì efectele dezastruoase ale anilor de secetă ce s'ar mai puteà repetà. De aceea Guvernul actual, în solicitudinea sa pentru populaţia noastră rurală, a propus măsuri ca să se preîntâmpine pe viitor neajunsurile din trecut.

Pentru a atinge acest scop ce urmărim sunt două feluri de mijloace: 1) pătulele de rezervă în natură, cum a mai fost odată la noi în ţară; 2) crearea unui fond în bani, din care să se cumpere la trebuinţă porumb şi să se împartă la ţăranii în nevoie.

Primul sistem a fost abandonat din cauza risipei ce s'ar face, fie cu adunarea, fie cu distribuirea productelor, precum şi a cheltuelilor prea mari ce ar necesità construirea magaziilor de rezervă şi paza lor.

S'a adoptat cel de al doilea, care consistă în a înfiinţà o rezervă în bani.

D-l Ministru al Agriculturii, Industriei, Comerţului şi Domeniilor a studiat cu o rară râvnă această însemnată chestiune şi a arătat pe larg în expunerea sa de motive, care însoţeşte proioctul de lege dejà votat de Adunarea deputaţilor, modul de funcţionare al acestui sistem. Mă voiu mărginì dar a spune în rezumat că s'a stabilit de a se obligà fiecare sătean din regiunile unde se cultivă porumb de a contribuì în fiecare an cu suma de 5 lei pentru crearea fondului de rezervă. Cu acest chip el va şti că ajutorul ce i se va da la caz de lipsă provine din economiile lui adunate din prisosul muncii sale, iar nu din mila altora; de altă parte, ţăranii noştri se vor deprinde cu idea ajutorului mutual, care va întărì solidaritatea lor şi va da o impulsiune spiritului de asociaţiune între dânşii, nu numai în faţa nevoii, dar şi pentru sporul avuţiei lor în timpuri bune.

Adaug că fondul se va alimentà şi cu o subvenţiune a Statului de 4 milloane lei, care se va luà din banii datoriţi de locuitorii săteni pentru porumbul ce li s'a distribuit în 1904—1905, precum şi din darurile şi legatele ce i s'ar face.

Pentru aceste motive, comitetul delegaţilor vă roagă prin subsemnatul, d-lor senatori, să binevoiţi a votà următorul proiect de lege.

Raportor, *N. St. Cesianu.*

Lege pentru înfiinţarea unei Casse de asigurări ţărăneşti în contra lipsei de porumb provenită din secetă.

Art. 1. Se institue o Cassă de asigurare ţărănească în contra lipsei de porumb provenită din secetă.

Fondul acestei Casse este desinat la cumpărarea de porumb,

spre a fi distribuit, în caz de lipsă, populaţiunilor rurale din regiunile bântuite de secetă.

Art. 2 Fondul se va alimentà:

1) Dintr'o subvenţiune a Statului de 4 milioane, care se va luà din banii datoriţi de locuitorii săteni pentru porumbul ce li s'a distribuit în anul 1904—1905;

2) Din darurile şi legatele ce i s'ar face;

3) Dintr'o cotizaţiune anuală de 5 lei de fiecare sătean, cap de familie, cultivând personal sau cu ajutorul membrilor familiei sale mai puţin de 15 hectare.

Se exceptează preoţii, învăţători, cârciumarii, servitori angajaţi cu anul, precum şi locuitorii din părţile ţerii unde nu se cultivă porumb.

Art. 3. Banii proveniţi din cotizaţiuni se vor încassà, conform legii de urmărire, de perceptorii fiscali, ca şi impozitele Statului.

Art. 4. Cu administrarea fondului Cassei de asigurare în contra secetei se însărcinează Cassa centrală a băncilor populare. Dânsa va încassà şi centralizà toate sumele destinate a alimentà fondul şi le va face să fructifice prin plasare în efecte publice ale Statului român, sau în acţiuni sau obligaţiuni ale instituţiunilor de credit puse sub controlul Statului.

Dobânda produsă se va adăugà la capital şi se va întrebuinţà în acelaş mod.

Art. 5. In caz când într'o regiune a ţerii, din pricina unei secete persistente, recolta de porumb ar fi ori pierdută, ori redusă într'o proporţie care ar trece de $^2/_3$ a unei producţiuni mijlocii, locuitorii cari au plătit contribuţia prevăzută în art. 2 alin. III din legea de faţă, vor aveà dreptul să primească un ajutor prin distribuţiuni în natură, cari se vor face prin îngrijirea şi prin agenţii Cassei de asigurare.

Aceste distribuţiuni de porumb nu se vor face niciodată pentru pierderi individuale sau locale ale recoltei, cum sunt cele provenite din grindină, furtuni, inundaţii sau rea cultură, ci numai în caz când în mai multe districte ale ţerii porumbul, deşi cultivat cu îngrijirea şi în condiţiunile normale, e pierdut, din cauza secetei, în totalitate sau în proporţiunea indicată mai sus.

Art. 6. Spre a se constatà dacă o regiune din ţară se află în

condiţiunile prevăzute de articolul precedent, prefecţii judeţelor bântuite, în urma raporturilor ce vor primì dela primarii comunelor respective, vor face îndată cunoscut Ministerului de Interne lipsa ce ameninţă populaţiunile, după ce se vor fi transportat personal în localităţile bântuite de secetă, şi vor arătà câte şi cari anume comune din judeţele lor sunt în caz de a primì ajutorul Cassei de asigurare şi în ce proporţiuni au fost atinse.

Art. 7. Ministerul de Interne, primind raporturile prefecţilor, va trimite la faţa locului imediat o comisiune, compusă dintr'un funcţionar superior al Ministerului de Interne, dintr'un funcţionar delegat al Ministerului de Agricultură, din directorul general, subdirectorul sau un membru din consiliul de administraţie al Cassei centrale a băncilor populare şi un membru al Institutului meteorologic, delegat de Ministerul de Agricultură.

Această comisiune va vizità toate comunele indicate, făcând această constatare în completul ei, ori prin trimiterea în diferite localităţi a unuia din membrii săi spre a accelerà lucrarea.

Această comisiune va fi prezidată de funcţionarul cel mai înalt în grad, şi la egalitate de cel mai vechiu în funcţiune.

Comisiunea îşi va da seama astfel:

1) Dacă este loc de a se venì în ajutorul unora sau mai multor comune;

2) In ce măsură şi în ce proporţie au fost atinse diferitele localităţi ce va fi vizitat spre a se proporţionà ajutoarele cu nevoile.

Art. 8. Indată după săvârşirea constatărilor comisiunii, Consiliului de Miniştri, în urma raportului adresat de Ministrul de Agricultură, va decide în ce districte şi comune se vor face distribuţiuni de producte de către Cassa de asigurare.

Art. 9. Indată după determinarea localităţilor ce au nevoie de ajutoare, Cassa de asigurare va luà toate măsurile necesare:

1) Pentru a constatà în fiecare comună numărul acelora căror li se cuvine a se distribuì produse şi cantităţile necesare pentru fiecare familie;

2) Pentru a cumpărà, a transportà şi a distribuì porumbul în localităţile bânduite de secetă, având grija, spre a evità risipa, a face distribuţiunile în mai multe serii, iar nu toate deodată.

Art. 10. Constatarea în fiecare comună a numărului familiilor în drept a fi ajutate şi a cantităţilor ce se cuvin a se da fiecărui cap de familie după numărul membrilor ei se va face în modul următor:

Perceptorul va întocmì, după registrele şì scriptele sale, lista celor cari au fost înscrişi şi au plătit cotizaţia prevăzută la art. 2, alin. III, precum şi numărul membrilor cari compun familia contribuabilului.

Aceste liste se vor dresà în dublu exemplar, din cari unul va rămâneà la inspectoratul comunal, iar celălat se va înaintà prin prefectură la Cassa de asigurare.

După revizuirea şi atestarea lor de către primarul comunei, aceste liste se vor trimite inspectorului comunal, care se va transportà în localitate spre a controlà veracitatea lor.

Listile se vor centralizà la prefecturile respective.

Prefectul va încunoştinţà de urgentă comisiunea prevăzută în articolul 7, care, spre a controlà alcătuirea listelor şi a evità abuzurile, va trimite membrii de a-i săi la faţa locului.

Art. 11. Cassa de asigurare, primind listele din judeţele bântuite de secetă, va determinà cantităţile ce poate trimite în fiecare localitate spre a îndestulà nevoile în limitele resurselor de cari dispune şi va procedà în consecinţă la cumpărarea porumbului necesar.

Aceste cumpărări se vor face de către consiliul de administraţie al Cassei centrale a băncilor populare, sub rezerva ratificării Ministrului de Finanţe.

Consiliul de administraţie este autorizat să facă şi cumpărări anticipate, chiar prin bună învoeală, în vederea unei lipse ameninţătoare, cu facultatea de reziliere în schimbul unei indemnităţi fixate de Ministerul de Finanţe.

Asemenea contractele de cumpărătoare ce vor fi reziliate se vor puteà face cu scadenţe de predare diferite, spre a se puteà face transportul şi distribuirea porumbului pe măsura trebuinţelor şi la diferite epoci.

Transportul pe căile ferate se va face cu preţul de regie.

Art. 12. Cassa centrală a băncilor populare este autorizată, în momentul când se iveşte necesitatea de a venì în ajutorul populaţiunilor lipsite de hrană, a numì numărul de funcţionari vremelnici de care va aveà nevoie până la terminarea operaţiunilor de constatare, de cumpărare şi de distribuire.

Cheltuelile ce se vor face cu plata funcţionarilor angajaţi adhoc, cu indemnizările de transport şi de şedere ale membrilor comisiunilor şi ale celorlalţi agenţi ai Cassei de asigurare, precum şi

toate celelalte cheltueli necesitate de transportul şi de distribuirea produselor, se vor prelevà din fondurilor Cassei de asigurare.

Art. 13. In caz de nevoie, se vor puteà cumpărà, în loc de porumb, şi alte cereale spre a se distribuì locuitorilor în lipsă.

Art. 14. Aceia cari vor vinde sau vor cumpărà, vor schimbà, amanetà sau vor primì în schimb sau amanet porumbul sau celelalte produse distribuite în virtutea acestei legi se vor pedepsì: vânzătorul, schimbătorul sau amanetătorul cu amendă până la 100 lei, iar în caz de insolvabilitate se va transformà în închisoare, şi cumpărătorul *de rea credinţă*, amanetătorul sau schimbătorul cu amendă până la 500 lei şi cu închisoare până la o lună.

Art. 15. Cassa centrală a băncilor populare va aveà dreptul pentru îndeplinirea misiunii ce-i este încredinţată prin prezenta lege, să ceară concursul agenţilor dependenţi de diferite ministere şi să le delege totul sau parte din puterile ce-i sunt conferite.

Un regulament de administraţie publică va determinà amănuntele de aplicarea acestei legi şi în special modul şi controlul distribuţiunilor productelor, precum şi persoanele însărcinate cu operaţiunile de distribuţiune a productelor.

Art. 16. Această lege va intrà în vigoare cu începere dela 1 Aprilie 1906.

Această lege s'a votat de Adunarea deputaţilor în şedinţa dela 13 Fevruarie anul 1906 şi s'a adoptat cu unanimitate de *şaptezeci şi două* voturi.

Preşedinte, *Gr. Triandafil.*

(L. S. A. D.) Secretar, *St. Gheorghiu.*

EXPUNERE DE MOTIVE.

Populaţiunea noastră rurală este învăţată să se hrănească aproape excluziv cu porumb.

Această plantă, când dă un produs de bună calitate şi în cantitate îndestulătoare, constitue un aliment de prima ordine. In adevăr, din ultimele cercetări ale ştiinţei rezultă că principalul izvor de energie pentru omul supus la o muncă grea consistă în materiile de combustiune ale alimentelor (corpuri grase şi zaharoase, hidrate de cărbune), cari tocmai se găsesc în proporţiuni însemnate în porumb.

A încercà să înlocuim porumbul din alimentaţiunea sătenilor ar fi o întreprindere zadarnică.

Nu se pot schimbà, în scurt timp, obiceiurile adânc înrădăcinate în populaţiune rurală.

Este cunoscut, de altă parte, că în anii buni recolta porumbului nu numai acopere cu îndestulare trebuinţele interioare, dar formează, în acelaş timp, unul din articolele principale de export, înfăţişând aproape un sfert din valoarea totală a exportului nostru.

Deşi solul şi clima României sunt, în general, favorabile acestei culturi, dovadă extensiunea ce a luat şi importanţa ei economică, nu e mai puţin adevărat însă că, la perioade cu intervale scurte, ţara noastră a fost şi este bântuită de secete cumplite, cari produc efecte dezastruoase, cu deosebire asupra recoltei porumbului.

Grâul de toamnă scapă mai lesne de efectele acestor secete, fiindcă beneficiază de rezervele de umiditate înmagazinate de cu toamnă şi peste iarnă, prin precipitaţiuni de ploi şi de zăpadă abundentă.

Nu e tot aşà cu porumbul, cultură de primăvară, care este mai expusă a suferì de lipsa de apă a vegetaţiunii sale; ea se compromite cu desăvârşire ori de câte ori, după o primăvară fără ploi abundente, urmează imediat şi înainte de vreme seceta de vară, apucând porumbul tocmai la epoca legatului.

Neajunsurile cari provin din chiar natura acestei culturi şi, de altă parte, din cauza climei ţerii noastre continentale şi excesive sunt, însă, cu prisosinţă intrecute de foloasele necontestate ce trage populaţiunea noastră rurală din porumb. In adevăr, pe lângă că el constitue un aliment uşor de preparat şi sănătos, de care ţăranii n'ar consimţì niciodată a se lipsì, cultura lui servă, în acelaş timp, să alterneze cultura grâului şi, ca plantă prăşitoare, curăţă pământul, îl pregăteşte şi îl îmbunătăţeşte pentru recoltele următoare.

Pe lângă acestea, porumbul este un element de o necesitate absolută, mai ales în agricultura noastră şi pentru o altă consideraţiune: cocenii constitue un nutreţ bun şi ieftin pentru vitele sătenilor.

Cu cât foloasele culturii porumbului sunt mai însemnate în anii de recoltă îmbelşugată, cu atât mai mari sunt relele ce decurg în anii de secetă, când recolta se compromite cu desăvârşire.

Din nenorocire, seceta care, din pricina climei ţerii noastre, este

un rău inevitabil, cunoscut în toate vremile, pare a se repetà la intervale scurte și, după cum am arătat mai sus, porumbul este expus a suferì cu mai multă intensitatate de efectele lipsei de ploaie.

Statistica agricolă, confirmată de observatiunile meteorologice, ne dovedește că, în intervalul dela 1862 până la 1876, cultura porumbului a fost compromisă în patru ani: 1865 și 1866, 1873 și 1874, iar dela 1886 și până astăzi s'au înregistrat patru ani când recolta porumbului a fost slabă sau chiar pierdută cu desăvârșire, anume anii: 1887, 1894, 1899 și 1904.

Astfel, pornind dela 1862, de când posedăm date statistice regulate în privința recoltelor, găsim o primă secetă în 1865, în care 11 districte ale Moldovei, 2 districte din Basarabia și districtul Brăila au dat o recoltă de porumb mizerabilă, variând între 0,1 hectolitru la hectar în Botoșani și 5,4 hectolitri în Fălciu; mijlocia acestei regiuni a țerii de pe șesurile Siretului și Prutului nu atinge decât cifra de 3,8 hectolitri la hectar.

Nu mai departe, în anul următor 1866, apare a doua secetă cu caracter mai acut; de astădată Oltenia, Moldova și Basarabia sunt bântuite, și în 10 județe recolta porumbului a variat între 1,1 hectolitru și 4,6 hectolitri la hectar; în alte 6 județe s'a ridicat abià peste 5 hectolitri la hectar, iar media țerii întregi nu trece peste 6 hectotitri.

In anul 1873 recolta porumbului oscilează între 0,3 hectolitri și 1,8 hectolitri în Basarabia; între 3,9 hectolitri (Dolj) și 6,5 hectolitri (Mehedinți) în 6 districte ale Olteniei și Munteniei-Mari, iar media producțiunii generale a țerii se fixează la 9.1 hectolitri la hectar.

Un an în urmă, 1874, apare iarăș seceta și recolta porumbului este pierdută cu deosebire în Oltenia și Basarabia, în parte în Muntenia-Mare, iar mijlocia țerii întregi este și mai mică decât în anul precedent, de abià 8,4 hectolitri la hectar.

Pentru perioada 1877—1885, în care lipsesc datele statistice agricole, găsim alte izvoare unde se semnalează lipsa de ploaie, și, ca consecință, recolta slabă și cu desăvârșire pierdută a porumbului.

In publicațiunile economice de pe vremuri ale d-lui P. S. Aurelian cetim că, în 1879, lipsa de ploaie din a doua jumătate a anului a fost pricina unei foarte slabe recolte de porumb, din care cauză, în 1880, județele au fost silite să cumpere porumb pentru țărani.

In 1883 porumburile au fost nimicite în Oltenia şi Muntenia; „sunt judeţe întregi unde porumbul ţăranilor n'a produs mai nimic".

La 1887 statistica agricolă ne semnalează din nou seceta în Moldova, în Dobrogea şi în judeţul Brăila, unde recolta porumbului n'a dat decât 2,8 hectolitri la hectar.

Media generală a ţerii s'a suit, anul acesta, numai la 8,8 hectolitri.

In fine, secete generale se manifestă în anii 1894, 1899 şi 1904, în cari producţiunea porumbului dă ca medie în ţară 6.0 hectolitri, 4,8 hectolitri şi 3.3 hectolitri la hectar.

Dacă, în loc de a luà media la hectar, cercetăm cifra totală a producţiunii porumbului în anii secetoşi citaţi mai sus, găsim următoarele cifre:

In anul 1865. . . .	8.809.180	hectolitri
„ „ 1866. . . .	5.845.500	„
„ „ 1873. . . .	11.666.070	„
„ „ 1874. . . .	11.471.494	„
„ „ 1887. . . .	15.150.900	„
„ „ 1894. . . .	10.533.800	„
„ „ 1899. . . .	9.768.800	„
„ „ 1904. . . .	6.906.400	„

Or, trebuinţa ţerii, în vremile din urmă, pentru consumaţiunea internă se ridică la 17—18 milioane hectolitri de porumb; deficitul lăsat, deci, de recolta de anii de mai sus este considerabil.

Dar chiar raportat la timpurile anterioare, când populaţiunea României erà mai mică ca cea de azi şi, prin urmare, consumaţiunea interioară de porumb mai slabă, totuş lipsurile provenite din cauza recoltei rele erau destul de însemnate şi suferinţele sătenilor se manifestau cu destulă tărie.

Prin urmare, în interval de 34 ani, statistica ne arată opt ani de secetă cumplită, care a distrus parţial sau total cultura porumbului.

La această periodicitate scurtă a anilor de lipsă se mai adaogă împrejurarea că, din cauza configuraţiunii ţerii noastre, seceta se întinde ori peste toată ţara, ori cel puţin, după cum statistica a demonstrat, pe regiuni întregi, îmbrăţişând 30—40 % din suprafaţa Regatului. Efectele acestei secete le cunoaştem cu toţii: sute de mii de familii de săteni sunt lipsite aproape absolut de hrană şi nevoite să facă apel desesperat la ajutorul Statului.

Este evident că dacă prevederea şi spiritul de economie ar fi

mai răspândite în sânul populaţiunii rurale, nenorocirea din anii de secetă ar găsi-o pregătită cu rezerve adunate din timpul anilor de belşug.

Experienţa însă, nu numai cea recentă din ani 1894—1899 şi 1904, dar şi aceea din timpurile mai vechi, ne dovedeşte că, din nenorocire, suntem încă departe de a puteà comptà numai pe înţelepciunea şi pe spiritul de prevedere al sătenilor spre a combate efectele restriştei.

In starea actuală de lucruri, Statul este silit adeseori să consacre resursele bugetului său, cari au altă destinaţie, spre a întâmpinà nevoile ţăranilor în anii de lipsă; căci fireşte, în faţa unei asemenea calamităţi, nici un Guvern nu poate rămâneà nepăsător. Este dar de absolută necesitate ca Statul să iea mai dinainte măsuri de precauţiune în scopul de a preveni răul şi a mărginì efectele dezastruoase ale anilor de secetă şi de lipsă.

Imperiul german, după iniţiativa unui genial bărbat de Stat, Bismarck, găsindu-se în faţa unei probleme de aceeaş natură. provenită tot din lipsa de prevedere şi spirit de economie a claselor muncitoare, din centrele industriale, n'a ezitat să introducă în legislaţiunea sa principiul asigurării obligatorii a lucrătorilor.

Prin o serie de legi, votate în urma discursului imperial din 17 Noemvire 1881, s'a instituit în Germania asigurarea obligatorie a muncitorilor de tot felul, atât în contra boalei şi a accidentelor, cât şi contra invalidităţii şi pentru vreme de bătrâneţe.

Aceeaş idee de prevedere socială, care apasă lucrătorul contra consecinţelor funeste ale propriei sale nepăsări, trebue să ne călăuzească în rezolvarea problemei sociale ce se pune la noi.

Trebue să instituim o asigurare obligatorie a sătenilor contra efectelor secetei şi lipsei de porumb.

Asupra principiului credem că toată lumea e de acord.

Recunoaştem cu toţii că nu mai putem merge înainte cu sistemul actual, în care totul e lăsat la voia întâmplării şi nici o măsură preventivă nu există în vederea întoarcerii periodice a unui rău inevitabil, care sdruncină până în temelie starea economică a populaţiunii celei mai numeroase din regat, care atinge în mod grav stabilitatea şi securitatea finanţelor Statului.

Toată chestiunea este dar de a se şti în ce chip trebue instituită această măsură de prevedere şi de preservare socială, care interesează soartea a cinci milioane de săteni. Mai înainte de toate urmează

să înlăturăm sistemele cari presupun, fie transformări adânci în moravurile ţăranilor sau în felul de cultură a pământului, fie acele sisteme cari nu-şi pot produce roade decât după serii îndelungate de ani.

Este vorba de un rău iminent pentru care legiuitorul trebue să caute un remediu practic, lesne de aplicat şi producând efecte imediate.

Asemenea măsuri nu trebuesc, bine înţeles, să împiedice şi căutarea tuturor mijloacelor prin cari s'ar desvoltà şi s'ar propagà în ţară o mai mare varietate de culturi, o muncă mai raţională a pământului şi o îndrumare a moravurilor sătenilor spre economie, asociaţiune şi cooperaţiune ; dar ori ce bărbat de Stat, vrednic de acest nume, trebue să ştie că nimic nu cere mai multă vreme, răbdare şi muncă, ca transformarea obiceiurilor şi a stării culturale şi sufleteşti într'o întreagă populaţiune. Ar fi o utopie să aşteptăm, cum de altminteri facem dela 1864 încoace, de când s'au desfiinţat pătulele de rezervă, o transformare radicală a mentalităţii ţăranilor noştri, pentru ca să-i vedem din nou peste 5—6 ani luptând cu lipsa de hrană şi sărăcie.

Aşà dar, ca măsură practică şi cu efecte repezi, trebue să alegem între sistemul constituirii unor magazii de rezervă, în cari să se depună în anii de abundenţă o parte din recolta porumbului făcută de ţărani şi între sistemul organizării unei Casse de asigurare contra secetei, alimentată printr'o contribuţiune în bani, impusă în acest scop fiecărui cap de familie, cultivator mic.

Deşi prima mea idee a fost în favoarea pătulelor de rezervă, totuş, în faţa obiecţiunilor ce mi-s'au ridicat din sânul majorităţii Corpurilor noastre legiuitoare, şi în urma consfătuirilor ce au avut loc, am adoptat sistemul asigurărilor în bani, înfiinţând o Cassă de asigurare contra secetei.

Această soluţie a fost, de altminteri, indicată de mine încă din momentul când am început studiul acestei chestiuni în toamna anului 1904, căci iată ce ziceam la pagina 21 din broşura mea intitulată: „Pătulele de rezervă“: „Dar ţinem să declarăm că în cazul când n'am puteà să izbutim să convingem pe oamenii noştri politice despre superioritatea acestui sistem (rezerva în natură), n'am ezità a adoptà al doilea sau al treilea sistem, căci un singur lucru nu admitem: Să rămânem în starea de azi fără a face nimic“.

Sistemul ce-l propunem este, deci, cel al asigurărilor în bani pe următoarele baze:

Nu am voit să instituim un impozit, pentrucă înţelegem ca de foloasele acestei Casse de asigurare să se bucure cei ce vor contribuì la alimentarea fondului ei; ceea ce facem este numai o asigurare obligatorie, ca aceea ce s'a făcut şi în alte State pentru a venì în ajutorul lucrătorilor.

In acest chip, săteanul va aveà conştiinţa că cotizaţia ce i se percepe îi va folosì tot lui şi că prin obligativitate i se creează aceea ce prevederea lui nu-i poate asigurà. Ca consecinţă a acestui principiu, am înlăturat dela legea de faţă pe locuitorii oraşelor şi pe locuitorii părţilor ţerii unde nu se cultivă de obiceiu porumb, fiindcă ar fi cu totul nedrept ca aceşti oameni să contribue la formarea capitalului unei casse de foloasele căreia ei nu vor fi nici-odată chemaţi să beneficieze.

Totdeodată am admis ca, pe lângă săteni, să contribue şi Statul la formarea capitalului Cassei de asigurare, fiindcă alinarea suferinţelor ce rezultă din secetă în anumite regiuni este o chestiune de solidaritate generală, care nu poate să lase nepăsător Statul şi constitue un caz de intervenţiune, asupra căruia toată lumea este pretutindeni de acord.

Al doilea principiu pe care e bazat proiectul de faţă e cel al asigurării mutuale.

Consideraţiunea care ne-a îndemnat să ne oprim la acest sistem este faptul că printr'însul singur se poate venì în ajutor tuturor.

Deoarece din statisticile stabilite rezultă că în ţara noastră secetele sunt de obiceiu regionale, şi că atunci când e secetă în Moldova nu e secetă în Oltenia, şi când e în Oltenia nu e în Muntenia, aşà încât, rând pe rând, fiecare parte a ţerii va ajutà pe cealalta şi nu se va puteà aduce învinuirea că numai unii duc sarcina ţerii întregi. Mai mult, aceasta este singurul mijloc pentru ca, cu fondurile de cari vom dispune, să facem faţă nevoilor, căci, pentru ca sistemul ce propunem să ne dea roadele ce i se cer, ar trebuì să presupunem o criză agricolă generală, o secetă care ar bântuì asupra tuturor părţilor ţerii deodată, fapt care nu s'a întâmplat decât în 1904 şi cu mai puţină intensitate în 1899; astfel încât o legislaţiune nu poate fi alcătuită în vederea unor cazuri absolut excepţionale, şi e destul ca să fie întocmită aşà, încât să facă faţă nevoilor în marea majoritate a cazurilor.

De sigur că, în principiu, sistemul asigurării individuale ar

fi mai bun, căci idealul e ca fiecare contribuabil să primească ajutoare în proporţie cu contribuţiunea sa. Ceea ce ne-a hotărît însă a înlăturà acest sistem e, pe de o parte, greutăţile nesfârşite ce ar fi rezultat din constituirea a aproape un milion de livrete individuale, şi pe de altă parte, faptul că secetele repetându-se la intervale foarte scurte, sumele la cari ar fi avut dreptul contribuabilii ar fi fost neîndestulitoare pentru a acoperì nevoile lor. Pe când cu sistemul asigurării mutuale, partea ce se cuvine celor în lipsă este suficientă, căci ea se formează şi din contribuţiunile acelora cari, de data aceasta, nu au nevoie de ajutor, precum de asemenea alteori cei ce au fost ajutaţi azi vor contribuì pentru cei ce vor aveà nevoie mâine.

De altmintrelea erà şi firesc să procedăm astfel, când scopul nostru erà să alinăm prin această Cassă de asigurare numai suferinţele colective, numai cele ce rezultau dintr'o secetă care aveà caracterul unei calamităţi regionale.

Dacă ar fi să venim în ajutorul fiecărui sătean individual, care s'ar plânge de o lipsă locală, pe de o parte am fi deschis porţile tuturor abuzurilor, şi pe altă parte am fi instituit un fel de primă pentru lenevie şi nepăsare, care ar fi fost de o potrivă dăunătoare şi sătenimii şi Statului.

De aceea am şi luat în legea de faţă toate măsurile pentru ca nu cumva să se distribue produse până ce nu se va fi dovedit pe deplin că ne găsim în faţa unei secete care are, în adevăr, caracterul acela de generalitate, fără de care nici o distribuire de produse nu s'ar justificà.

Afară de aceasta, Cassa de asigurare mai prezentă două foloase însemnate: întâiu că nu mai pune Statul în obligaţie, atunci când bugetul său este dejà desechilibrat printr'o criză agricolă, să mai facă sacrificii grele, pentru a puteà venì în ajutorul sătenilor în lipsă şi să creeze deodată o organizaţie de asistenţă publică, care în totdeauna funcţionează cu greutate şi sufere de toate relele unor organizări improvizate; şi al doilea avantaj e că ţăranii nu vor fi siliţi să dee înapoi Cassei de asigurare valoarea produselor cu cari li-s'a venit în ajutor, cum o făceau până acum. Aşà încât, cu toată cotizaţiunea obligatorie ce li se impune, ei tot vor fi mai favorizaţi decât acum când nu lise impune această sarcină.

In adevăr, azi când Statul distribue sătenilor produse, el este silit să ceară înapoi valorea lor. Rezultatul e că sătenii ies din anii de

criză cu datorii grele, că trebue să muncească mai mulţi ani până să le plătească şi că, de obiceiu, ajung la un nou an de secetă fără ca să fi reuşit încă să scape de datoriile ce contractaseră cu prilejul crizei precedente. Acest inconvenient dispare cu desăvarşire în sistemul de faţă şi aduce astfel un folos real populaţiunii noastre rurale.

Modul de funcţionare a acestei Casse de asigurare e foarte simplu:

Cotizaţiunile se vor incassà de perceptorii fiscali, conform legii de urmărire, întocmai ca şi în impozitele Statului. Banii astfel adunaţi, precum şi subvenţia de 4 milioane lei ce Statul va formà cu sumele cari se vor incassà din distribuţiunile de porumb făcute în anii 1904 — 1905, se vor plasà în efecte publice sau în acţiuni şi obligaţiuni ale institutelor de credit puse sub controlul Statului.

Acest capital se va mărì cu dobânzile lui şi se va administrà de Cassa centrală a băncilor populare.

Când seceta se va manifestà în vreo regiune a ţerei, prefecţii vor avizà, după o cercetare personală, Ministerul de Interne, care va instituì o comisiune, compusă dintr'un funcţiunar superior al Ministerului de Interne, dintr'un funcţionar superior al Ministerului de Agricultură, din directorul general sau subdirectorul general al Cassei centrale a băncilor populare şi dintr'un membru al Institutului meteorologic, delegat de Ministerul Agriculturii.

Rolul acestei comisiuni va fi de a pregătì toate elementele, pentru ca să se vază dacă o regiune este în condiţiunea cerută pentru a beneficià de ajutoarele Cassei de asigurare. Pentru acest scop, membrii comisiunii vor trebuì să viziteze comunele menţionate în raportul prefectului şi dacă în adevăr pierderile sunt generale şi nu locale, dacă recolta de porumb este pierdută sau redusă într'o proporţie de $^2/_3$ a producţiunii mijlocii din cauza secetei, căci orice altă cauză nu poate da loc la ajutoarele acestei Casse de asigurare.

Dacă seceta are aceste caractere, după raportul comisiunii, Consiliul de Miniştri va hotărì regiunile şi comunele cari sunt în condiţiunile cerute pentru a li se distribuì produse prin Cassa de asigurare. De îndată ce Consiliul de Miniştri se va fi pronunţat, Cassa de asigurare va pune să se întocmească în fiecare comună listele sătenilor ce au dreptul să primească ajutoare, precum şi numărul membrilor din famila lor şi cantitatea de care au nevoie.

Fiindcă perceptorii încassează cotizaţiile Cassei de asigurare, i-am însărcinat tot pe ei cu întocmirea acestor liste, cari vor trebuì

pe urmă să fie atestate de primar şi verificate personal de inspectorul comunal, care le va şi înaintà la prefectură. Prefectul le va comunicà Cassei centrale a băncilor populare, care, în baza lor şi a resurselor de cari dispune, va procedà la cumpărările de porumb.

Aceste cumpărări se vor face de către consiliul de administrrţie al Cassei centrale a băncilor populare, sub rezerva ratificării Ministrului de Finanţe.

Pentru a se puteà profità de preţuri mai bune, am prevăzut şi dreptul pentru acest consiliu să facă cumpărări anticipate, cu facultatea de reziliere în schimbul unei indemnităţi fixate de Ministerul de Finanţe. Este evident că aceste cumpărări anticipate vor trebuì să fie făcute cu cea mai mare circumspecţiune, însă nu e mai puţin adevărat că nu e prudent a se aşteptà ridicarea preţurilor, astfel încât Statul să fie nevoit pe urmă să cumpere, ca în Septemvrie 1905, cu 80 lei chila de porumb, care în Iunie se vindeà numai cu 49 lei.

Am dat atribuţiunile acestei Casse de asigurare Cassei centrale a băncilor populare, pentru a evità cheltuelile unei administraţiuni deosebite, care, în cazul de faţă, ar fi fost cu atât mai inutilă, cu cât atribuţiunile prevăzute prin legea de faţă nu sunt permanente, ci numai vremelnice.

In acelaş timp am prevăzut dreptul pentru Cassa centrală de a numì un personal special pentru timpul cât vor durà distribuirile de produse, precum şi dreptul de a cere concursul agenţilor diferitelor ministere şi de a delegà puterile ei, pentrucă fără aceşti agenţi, şi mai ales fără concursul agenţilor administrativi, distribuirea produselor nu ar fi putut să se facă cu celeritatea necesară.

Nu erà cu putinţă să însărcinăm cu această misiune băncile populare, deoarece aceste bănci sunt, în multe părţi ale ţerii, prea începătoare pentru a fi la înălţimea unei sarcini atât de grele, şi pe urmă fiindcă, chiar acolo unde ele sunt puternice şi bine organizate, experienţa făcută cu ocazia distribuirilor de porumb din 1904—1905 a dovedit că ele nu pot aduce foloase reale nici sătenilor şi nici Statului, fiindcă conducătorii lor, în deobşte preoţi şi învăţători, nu dispun nici de mijloace, nici de vremea necesară pentru a luà parte la distribuirile de produse.

Ministrul Agriculturii, Industriei, Comerţului şi Domeniilor,

I. N. Lahovari.

CULTURA PORUMBULUI IN ANII

JUDEȚELE și grupele de județe	SECETĂ PARȚIALĂ 1873			SECETĂ PARȚIALĂ 1874			SECETĂ PARȚIALĂ 1887		
	Intinderea	Producțiunea		Intinderea	Producțiunea		Intinderea	Producțiunea	
		Mijlocie la hectar	Totală		Mijlocie la hectar	Totală		Mijlocie la hectar	Totală
	Hectare	Hectolitri		Hectare	Hectolitri		Hectare	Hectolitri	
1. Dorohoiu	30.273	14,7	443.573	33.920	15,3	519.456	42.100	14,5	608.400
2. Botoșani	31.531	16,4	516.067	38.699	16.8	650.818	43.800	9,4	412.800
3. Iași . .	34.008	10,6	360.115	34.660	14.1	487.934	42.000	6,4	269.800
4. Roman .	31.812	14.4	457 771	31.340	14,5	453 557	35.000	14,4	504.400
5. Vasluiu .	31.560	11,7	368.405	33.194	9.9	328.930	34.900	4.0	138.400
6. Fălciu .	28.739	5,0	143.213	25.119	10,3	259.161	33.900	3,7	123.900
7. Tutova .	31.330	7,3	229.095	30.479	8,6	262.219	38.200	2,7	102.900
8. Covurluiu	26.991	5,2	140.606	28.125	7,7	215.534	40.400	6,0	243.700
9. Tecuciu	41.368	5,5	227.611	36.045	10.2	367.978	47.800	4.7	222.300
10. R.-Sărat	44.673	9,6	426.025	40.528	9,7	393.677	56.900	5,5	311.000
Grupa I .	332.285	10,0	3.312.481	332.109	11.9	3.939.264	415.000	7,1	2.937.600
1. Suceava	20.738	19,9	413.083	25.540	15.6	398.198	27.200	7,1	193.700
2. Neamțu	29.110	13,4	390.288	27.213	14,9	406.061	29.300	4.2	124.300
3. Bacău .	50.912	9,0	459.211	50.175	15.8	795.139	49.200	4.7	230.500
4. Putna .	28.870	11,2	323.419	28.188	11.1	313.181	29.400	2.5	75.500
Grupa II .	129.630	12,2	1.586.001	131,116	14.6	1.912.579	135.100	4,6	624.000
1. Buzău .	29.985	7,4	223.026	28.292	6,5	183.744	60.700	7.1	433.300
2. Prahova	48.062	15.2	726.571	56.584	8.3	472.509	55.000	10,2	563.600
3. Dâmbovița	39.425	20,7	814.267	55.928	10.9	609.716	58.700	10.2	600.500
4. Muscel .	14.551	13,4	194.700	14.839	12.9	191.576	17.400	12,7	220.900
5. Argeș .	34.298	13.7	471.323	36.452	11,2	409.468	44.500	15,0	666.300
6. Vâlcea .	40.503	10,9	441.574	39.278	13,8	541.573	32.900	16,8	552.900
7. Gorj . .	43.168	9,0	388.776	38.447	15,5	595.570	47.900	11,8	561.600
8. Mehedinți	54.214	6.0	326.473	64.648	7,5	480.700	85.500	17,1	1.462.000
Grupa III .	304.206	11.8	3.586.710	334.468	10,4	3.484.856	402.600	12,6	5.061.100
1. Dolj .	90.860	3,9	350.613	110.059	2.6	294.292	140.200	11,4	1.594.100
2. Romanați	64.952	5,5	300.166	45.760	3,3	152.295	80.800	7,4	594.600
3. Olt . . .	41.017	8.5	347.598	41.100	5.4	222.762	51.100	8,3	427.900
4. Teleorman	57.286	7,7	439.717	78.488	3.0	233.665	112.900	10,3	1.159.400
5. Vlașca .	71.610	6,6	469.636	75.502	3,0	231.874	101.900	9.7	991.000
6. Ilfov . .	59.483	10.1	596.410	76.384	5,0	380.803	98.000	8,5	829.300
7. Ialomița	41.899	5,3	221.292	48.801	3,5	167.776	93.100	6,2	574.100
8. Brăila .	44.179	8,9	394.860	47.110	6,1	287.003	49.300	2,8	136.300
Grupa IV .	471.286	6.6	3.120.292	523.204	3.8	1.970.470	727.300	8.7	6.306.700
1. Tulcea .	—	—	—	—	—	—	17.900	5,1	91.800
2. Constanța	—	—	—	—	—	—	28.200	4,6	129.700
3. Cahul .	30.250	1,8	55.252	27.280	3,5	95.746	—	—	—
4. Bolgrad	7.084	0,6	4.420	14.780	3,8	55.776	—	—	—
5. Ismail .	2.670	0,3	921	2.014	6.4	12.806	—	—	—
Grupa V	40.004	1.5	60.593	44.074	3.7	164.328	46.100	4.8	221.500
România .	1.277.411	9,1	11.666.077	1.364.971	8.4	11.471.497	1.726.100	8.8	15.150.900

DE SECETĂ PARŢIALĂ ŞI TOTALĂ.

SECETĂ PARŢIALĂ 1894			SECETĂ TOTALĂ 1899			SECETĂ TOTALĂ 1904			JUDEŢELE şi grupele de judeţe
Intinderea	Producţiunea		Intinderea	Producţiunea		Intinderea	Producţiunea		
	Mijlocie la hectar	Totală		Mijlocie la hectar	Totală		Mijlocie la hectar	Totală	
Hectare	Hectolitri		Hectare	Hectolitri		Hectare	Hectolitri		
47.600	16,8	799.500	55.300	12,1	669.800	57.600	9,9	568.800	1. Dorohoiu.
51.400	11,8	606.500	51.300	7,2	375.500	56.000	8,9	498.700	2. Botoşani.
40.500	11,0	443.800	50.200	8,0	403.200	59.200	5,9	349.900	3. Iaşi.
34.500	13,4	461.900	34.900	10,0	348.900	34.500	5,8	199.300	4. Roman.
40.500	15,7	637.300	49.400	6,8	335.400	42.800	2,3	99.000	5. Vasluiu.
35.300	12,4	436.400	36.800	3,9	144.300	39.600	1,7	66.200	6. Fălciu.
36.900	11,5	425.700	43.800	4,3	187.400	49.400	1,5	75.100	7. Tutova.
40.400	8,5	344.400	54.100	1,6	85.200	49.300	0,5	23.400	8. Covurluiu
47.900	7,0	336.500	52.300	1,5	76.600	50.300	2,6	130.300	9. Tecuciu.
46.900	3,6	166.600	58.200	1,6	92.300	69.100	1,6	109.200	10. R.-Sărat.
421.900	11,0	4.658.600	486.300	5,6	2.718.600	507.800	4,2	2.119.900	Grupa I.
30.700	11,0	338.400	28.700	10,2	291.500	30.000	8,5	256.300	1. Suceava.
28.700	12,1	347.400	36.400	7,3	266.900	32.200	7,3	236.600	2. Neamţu.
47.200	11,3	534.000	53.300	6,8	364.000	51.800	5,1	264.500	3. Bacău.
29.600	7,3	217.000	32.500	1,1	37.100	35.900	3,0	109.000	4. Putna.
136.200	10,5	1.436.800	150.900	6,4	959.500	149.900	5,8	866.400	Grupa II.
69.900	3,4	237.700	84.000	3,4	288.400	76.500	1,3	98.500	1. Buzău.
53.600	4,1	216.900	63.100	7,4	469.100	67.800	2,4	161.300	2. Prahova.
61.100	4,6	277.700	64.100	7,2	461.700	61.700	2,1	128.500	3. Dâmboviţa
17.200	4,3	73.900	16.400	9,9	162.900	19.200	2,8	53.900	4. Muscel.
52.000	2,8	146.700	54.000	4,7	256.000	59.300	3,4	204.100	5. Argeş.
47.600	3,8	179.500	54.000	7,9	427.400	51.400	3,4	177.300	6. Vâlcea.
47.700	4,2	201.700	55.100	7,8	431.500	52.300	3,5	182.700	7. Gorj.
82.500	4,3	351.600	83.300	9,9	825.500	97.400	7,8	756.800	8. Mehedinţi
431.600	3,9	1.685.700	474.000	7,0	3.222.500	485.600	3,6	1.763.100	Grupa III.
140.700	4,0	557.000	159.500	5,5	869.600	171.700	4,7	811.800	1. Dolj.
87.200	3,9	337.800	91.400	2,1	191.100	99.400	1,3	131.800	2. Romanaţi.
49.800	2,0	99.100	68.000	2,5	170.300	68.100	0,8	53.900	3. Olt.
117.500	3,6	420.100	132.200	1,8	236.800	126.900	2,6	327.400	4. Teleorman
109.300	4,1	452.800	113.200	3,0	334.500	111.000	3,1	341.400	5. Vlaşca.
105.200	5,5	582.200	113.900	3,1	445.500	106.000	1,6	170.900	6. Ilfov.
86.000	1,9	167.400	108.000	2,6	284.100	123.300	1,1	130.100	7. Ialomiţa.
46.300	1,6	72.100	52.900	2,3	123.900	60.700	1,3	77.400	8. Brăila.
742.000	3,6	2.688.500	839.100	3,2	2.655.800	867.100	2,4	2.044.700	Grupa IV.
17.400	1,4	23.800	19.300	0,9	16.600	26.700	0,2	5.700	1. Tulcea.
18.400	2,2	40.400	47.500	2,0	95.800	56.600	1,9	106.600	2. Constanţa.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3. Cahul.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4. Bolgrad.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	5. Ismail.
35.800	1,8	64.200	66.800	1,7	112.400	83.300	1,3	112.300	Grupa V.
1.767.500	6,0	10.533.800	2.017.100	4,8	9.768.800	2.093.700	3,3	6.906.400	*România.*

STATISTICA AGRICOLĂ PENTRU PORUMB.

JUDEȚELE	SECETA PARȚIALA 1865 Intinderea	Producțiunea Mijlocie la hectar	Producțiunea Totală	SECETA TOTALA 1866 Intinderea	Producțiunea Mijlocie la hectar	Producțiunea Totală
	Hectare	Hectolitri		Hectare	Hectolitri	
1. Dorohoiu	27.800	2,5	57.070	29.490	6,6	195.500
2. Botoșani	26.710	0,1	24.010	28.340	7,1	200.700
3. Iași	24.930	1,8	44.320	30.160	8,4	254.400
4. Roman	25.130	5,2	131.450	27.970	6,0	167.200
5. Vasluiu	22.490	3,1	68.700	26.450	6,6	174.000
6. Fălciu	20.200	5,4	109.880	21.740	5,6	123.700
7. Tutova	22.040	4,8	105.980	22.720	5,0	111.300
8. Covurluiu	17.290	4,5	77.850	20.840	4,4	92.200
9. Tecuciu	23.500	4,0	93.430	31.610	2,6	82.900
10. R.-Sărat	26.380	7,2	190.700	28.140	2,1	59.600
	236.470	3,8	903.390	277.460	5,3	1.461.500
1. Suceava	23.000	5,1	116.530	22.710	5,8	132.100
2. Neamțu	15.600	8,7	135.300	21.090	6,4	135.200
3. Bacău	44.180	4,9	217.300	46.680	5,4	249.800
4. Putna	18.000	7,0	125.610	24.000	2,0	48.600
	100.780	5,9	594 740	114.480	4,9	565.700
1. Buzău	39.870	10,6	422.300	31.740	1,4	43.300
2. Prahova	24.220	9,5	229.400	35.010	5,7	198.300
3. Dâmbovița	39.550	16,9	669.000	31.440	13,1	410.400
4. Muscel	11.420	11,7	133.600	10.890	9,1	98.900
5. Argeș	36.420	10,4	380.200	31.630	6,2	196.000
6. Vâlcea	38.680	15,4	594.200	31.500	9,7	306.800
7. Gorj	31.255	20,3	635.100	32.720	15,8	518.100
8. Mehedinți	51.290	13,7	705.200	43.470	7,1	309.800
	272.700	13,8	3.769.000	248.400	8,4	2.081.600
1. Dolj	58.620	16,7	976.500	70.910	8,3	587.100
2. Romanați	27.630	16,1	444.600	36.930	1,1	41.500
3. Olt	26.570	17,8	473.400	20.350	1,9	39.100
4. Teleorman	35.010	17,0	593.800	42.360	4,6	195.200
5. Vlașca	34.660	9,2	317.600	43.040	7,2	309.300
6. Ilfov	37.260	10,8	403.800	45.080	7,4	332.800
7. Ialomița	20.480	9,5	193.600	24.410	2,9	71.300
8. Brăila	10.210	4,5	46.360	13.930	1,4	19.800
	250.440	13,8	3.449.660	297.010	5,4	1.596.100
1. Cahul	14.460	4,0	57.380	20.000	5,1	102.900
2. Ismail-Bolgrad	11.430	3,1	35.010	12.500	3,0	37.680
	25.890	3,6	92.390	32.500	4,3	140.580
România	886.280	9,9	8.809.180	969.850	6,0	5.845.500

D-l *Vicepreşedinte N. Economu:* Discuţiunea generală este deschisă.

D-l C. Dissescu are cuvântul.

(Acì urmează discursul d-lui C. G. Dissescu, discurs care nu s'a trimis).

D-l *Ion Lahovari, Ministrul Domeniilor:* D-lor, sunt fericit când văd asemenea desbateri în Parlament.

Iată, d-lor, o lege de mare însemnătate, o lege importantă socială, şi constat cu bucurie că pasiunile noastre politice, atât de arzătoare şi cari îşi dau curs cu ocazia aproape a tuturor chestiunilor, pasiuni cari provoacă adeseori scene de violenţă atât de regretabile, astfel încât s'ar puteà crede că între fiii aceleiaş ţeri, fraţi cum suntem toţi, există ură înverşunată, iată că acele pasiuni par a desarmà azi, iată o lege care are darul fericit de a lăsà ca atmosfera cea mai senină să planeze în Parlament şi ca nici o notă discordantă să se audă. Dovadă, d-lor, spre onoarea neamului nostru, că, cu toate diviziunile şi pasiunile noastre în chestiuni mari, pentru cari toţi simţim aproape în acelaş mod, ne găsim cu toţii uniţi aproape, în aceleaşi sentimente de dragoste pentru ţară şi de iubire pentru pătura cea mai numeroasă a neamului nostru.

Opoziţiunea liberală ieri — vă aduceţi aminte, — mi-a cerut amânarea discuţiunii legii pentru ca să o poată studià, şi astăzi, după ce a examinat-o cu atenţiune, şefii autorizaţi ai acelor fracţiuni, mi-au declarat că nu combat legea şi că n'au nici o obiecţiune de făcut.

Onoratul meu amic politic, d-l Disescu, cu marele său talent, a venit să vă întreţie despre această chestiune importantă, şi, cum vedeţi, a rămas de acord cu mine asupra tuturor punctelor, afară de unul în care d-sa crede că e bine să se facă un pas înainte şi ne-a propus — de altmintrelea, fără ca şi d-sa să-şi facă vreo iluziune, pentru un senator vârsta iluziilor a trecut de mult, — a propus pentru viitor o măsură, sperând că dacă vom aveà vieaţă lungă, o vom realizà cu siguranţă.

Cred, d-lor, că d-l Dissescu este rău profet, şi nu cred, d-le Dissescu, că ceea ce ai propus se va realizà vreodată, pentrucă ceea ce d-ta ai propus nu e just şi nu e întemeiat, căci să fii încredinţat, când am examinat — şi aceasta a făcut obiectul reflecţiunilor mele de mai bine de 2 ani, — când am examinat cu aten-

țiune toate elementele problemei de rezolvat și diferitele soluțiuni, m'am gândit și la această concepțiune a asimilării proprietarului mare cu patronul și a impunerii lui la o contribuțiune — am examinat chestiunea, și după matură reflexiune, am crezut că nu erà bine să se introducă acest principiu, nu dintr'un punct de vedere oportunist, că aceasta ar face ca legea să fie mai greu primită și mai cu anevoință votată, dar pentrucă am crezut că în realitate nu erà just, ca asupra proprietarului să se pună o sarcină nouă după atâtea altele ce le suportă. De ce? Care este principiul acestei legi?

Principiul, d-lor, este asigurarea obligatorie generalizată la o întreagă clasă, cea mai numeroasă a Țerii-Românești și bazată pe principiul mutualității.

Acesta este caracterul acestei legi.

Și din moment ce se părăsià soluțiunea magaziilor de rezervă, eram în mod fatal duși aci — căci asigurarea în bani nu puteà să fie decât obligatorie, mutuală și generală. Asigurarea în natură, prin firea ei, erà o asigurare individuală și mai proporțională, pentru cuvântul că în acel sistem fiecare cultivator puneà în pătul o cantitate oarecare din producțiunea sa, adică 5%, o baniță din 20, prin urmare, dacă cultivase mult, puneà mai mult, dacă cultivase mai puțin, puneà puțin, și când se deschideau pătulele, distribuțiunea se făceà în proporțiune cu ceea ce depusese fiecare.

Vedeți că asigurarea erà individuală, și mai bine proporționată cu nevoile fiecăruia. Prezentà însă dificultate de aplicare, care a speriat pe membrii majorității, și cum foarte bine o arătà un onor. orator preopinent. Eu, văzând că în diferite consfătuiri cari am avut cu d-voastră, că în conștiința majorității nu pătrunsese convingerea mea, și vă mărturisesc că nici acum nu s'a schimbat acea convingere, că acel sistem încercat printr'o experiență de 30 de ani în țara noastră, și funcționând și astăzi în Serbia, nu erà nicidecum imposibil de aplicat, cu toate acestea, văzând că această convingere nu pătrunsese în spiritul majorității prietenilor noștri, m'am raliat, cum de altmintrelea declarasem dela început că eram gata a face, la cealaltă soluțiune, care, prin forța lucrurilor, nu puteà să iea altă formă decât aceea a unei asigurări generale, obligatorie și mutuală, în care riscurile se împărțesc, și când se întâmplă o nenorocire, — afară numai de un caz absolut extraordinar, cazul unei nenorociri care se întinde dela Dorohoiu până la Me-

hedinţi, afară de acest caz excepţional, riscurile fiind limitate, banii ţerii întregi contribue ca să vină în ajutorul celor cari în unele regiuni au fost izbiţi de nenorocirea care a distrus roadele muncii lor.

De altmintrelea, avem exemple de aceste asigurări obligatorii, nu vorbesc de exemple mai recente, cum este acela al asigurării muncitorilor industriali, creată în Imperiul german de împăratul Wilhelm II, şi imitat mai în toată Europa.

Avem în toate ţerile un exemplu foarte vechiu al acestui fel de asigurare. Ştiţi care este? Nu e altceva decât legea pensiunilor. Ce este dânsa altceva decât o asigurare mutuală forţată a funcţionarului în contra propriei sale neprevederi şi a risipei sale?

Statul şi-a zis că cu micile salarii ce este silit să dea funcţionarilor săi, dacă nu le impuneà în mod obligatoriu o reţinere destinată a le asigurà la vreme de bătrâneţe, lor, soţiilor şi copiilor lor, un ajutor, erà să aibă acest spectacol nenorocit, nedemn pentru o ţară care se respectă, de a vedeà pe vechii servitori ai Statului reduşi la vreme de bătrâneţe şi de neputinţă la o stare socială mizerabilă, la sărăcie, la mendicitate. Aceasta nu erà demn pentru Stat şi nu erà admisibil pentru clasa numeroasă a acelora cari, în cursul vieţii lor consacrate serviciului public, reprezentaseră autoritatea Statului, avuseseră în mâna lor o parte din puterea publică a neamului românesc.

De aceea în toate ţerile este sistemul reţinerilor obligatorii. Dacă ai întrebà pe funcţionar când îi faci reţinerea de 10%, destul de grea, el gândindu-se că poate nu va profità de aceste reţineri, fiindcă e posibil ca să nu împlinească anii de serviciu, că din o cauză oarecare să nu ajungă la momentul când va profità de pensiune, funcţionarul lăsat la liberul său arbitru niciodată n'ar fi destul de prevăzător să primească reţinerile şi ar preferì să iea leafa imediat, gândindu-se numai la trebuinţele zilei de azi. Dar Statul a zis: nu, vrând nevrând îţi impun o reţinere lunară, plus sporul de leafă la fiecare înaintare, plus 1/2 din salariu la numire, şi capitalizând acele reţineri, adăugând şi partea contributivă a acelor cari plătesc fără să ajungă a aveà pensiune, ajunge astfel că poate servì văduvelor, orfanilor şi bătrânilor pensiuni cari sunt cu mult mai mari decât suma reţinerilor ce s'au făcut în cursul anilor de serviciu.

Iată un exemplu ce găsim în lumea întreagă a unei asigurări mutuale şi obligatorii. Aici partea celor cari nu vor profità contribue şi ajută partea acelora cari se vor bucurà de pensiune.

Eu, d-lor, mi-am făcut socoteala şi am găsit că mi-ar trebuì să fiu încă 20 de ani ministru, pentru ca să am dreptul la pensiune cu reţinerile ce mi se fac; şi fiindcă nu e probabil să fiu 20 de ani pe această bancă, nu s'a pomenit vreodată un asemenea caz de longevitate ministerială, cu multă filozofie, când mi se fac reţinerile, zic: nu am să profit eu de ele, dar are să profite cutare mic funcţionar, care va aveà astfel o pâine asigurată la vreme de bătrâneţe, şi primesc bucuros acest sacrificiu ce mi se impune.

Este acelaş sistem în asigurările acestea obligatorii şi mutuale pe cari le creem acum. Veţi vedeà aici încă un alt principiu ce-l găsim în legea pensiunilor.

Statul, când serveşte pensiuni funcţionarilor săi, nu le dă numai ceea ce a adunat din reţinerile făcute la tot corpul funcţionarilor cu dbânzile capitalizate, n'ar fi de ajuns. Statul, după cum ştim toţi, contribue cu o sumă destul de însemnată, cu o subvenţiune, care altădată nu erà fixă, dar care dela legea lui Paladi este fixă; Statul contribue cu o subvenţiune de peste 7 milioane la alimentarea acestui fond. Iată dar că, pe lângă cotizaţiunea vărsată de cei ce sunt meniţi a profità de aceste depuneri, intervine şi sacrificiul bănesc al întregului popor românesc, într'un spirit de solidaritate socială în favoarea acelei clase a funcţionarilor Statului.

Tot àşà am pus în această lege şi principiul intervenţiei întregii colectivităţi, prin darea unei subvenţiuni de 4 milioane. Onor. d. Disescu, aţi văzut, fără a se fi consultat cu mine, ajunsese la o cifră aproape identică, d-lui propuneà 5 milioane, în astfel de materie 1 milion mai mult sau mai puţin nu însemnează vreo deosebire de vederi între noi.

Unde începe dar diverginţa? D-l Disescu ne zice: trebue să faceţi un pas mai mult, să cereţi o contribuţie şi proprietarilor, pe moşiile căurora muncesc ţăranii.

Acì începe deosebire între noi.

D-lor, şi ca chestiune de principiu şi ca chestiune de oportunitate, eu sunt contra unei asemenea contribuţii din partea proprietarilor de moşìi.

D-lor, în Statul nostru, astfel cum e organizat, proprietar de moşie nu este numai proprietarul mare, ci pentru fericirea noastră proprietar este şi ţăranul. Acì nu e vorba de patroni şi salariaţi, după cum susţineà d. Iarca la Cameră, acì avem numai proprietari, unii mari, alţii mici, dar proprietari şi unii şi alţii.

Dar, ziceà d. Dissescu, pentru ţărani proprietatea este numai o aparenţă, o ficţiune.

Ciudată aparenţă, d-lor. Să-mi permită d. Dissescu să-i arăt din ce se compune această aparenţă. N'am pentru aceasta decât să fac proporţia moşiilor ţăranilor noştri faţă cu moşiile proprietarilor mari, sunt lucruri cunoscute, dar e bine ca să le amintim din când în când.

Ştiţi, d-lor, că Ţara-Românească este una din ţerile din Europa, în care proprietatea mică este răspândită mai mult decât ori unde, şi în care proporţia între proprietatea cea mare şi cea mică este mai mare în favoarea celei din urmă, decât chiar în Franţa democratică. In adevăr, d-lor, în Statul francez, unde revoluţia cea mare dela 1793, care a sguduit din temelie acest Stat, a stabilit o nouă ordine de lucruri, acolo proprietatea mare are o întindere relativ mai mare decât în Ţara-Românească.

In adevăr, iată cifrele:

La noi proprietatea cea mică — şi prin proprietatea mică se înţelege cea care este dela 20 pogoane în jos — are o întindere de 4.547.000 hectare, din cari 1.711.000 au fost date ţăranilor cu ocaziunea legii rurale dela 1864; de atunci încoa, legea însurăţeilor le-a dat 228.000 hectare, iar legea vânzării domeniilor Statului, dela 1888, votată de un Parlament conservator — şi sunt fericit că Ministrul care a făcut de s'a votat această lege, acel Ministru poartă numele familiei noastre, este ilustrul şi regretatul nostru frate, Alexandru Lahovari. (Aplauze).

Prin efectul acelei legi 589.000 hectare, până acum, au fost date ţăranilor în loturi mici de 5 hectare. Iată dar, d-lor, 3 mari serii, mai sunt şi altele mici, cari au mai adăugat câteva mii de proprietăţi mici, mai sunt cele din Dobrogea; în total sunt 4.547.000 hectare proprietate mică, sub 10 hectare, în Ţara-Românească; mai vine, d-lor, şi proprietatea mijlocie, care cuprinde câteva sute de mii de hectare şi în sfârşit rămâne pentru proprietatea mare 1.787.000 hectare, cifre destul de cunoscute. Aşà dar, proporţiunea între proprietatea mare şi proprietatea mică este de 1 la 2 1/2. Prin urmare,

cum puteţi d-voastră să-mi ziceţi că ţăranul român, care posedă un patrimoniu de 2 ½ ori mai mare decât marii proprietari, are numai o simplă aparenţă de proprietate, şi că relaţiunile dintre dânsul şi proprietar trebue să fie regulate ca cele dintre patron şi salariat?

Aşà dar, ţăranul nu cultivă porumb numai pe pământul ce-l iea dela proprietarul mare, ci şi pe pământul său propriu, şi acel porumb îl cultivă fără să fie supus la nici o condiţie grea, fiind stăpân absolut pe munca şi pe proprietatea sa; nu plăteşte alte dări decât ceea ce plăteşte oricine posedă pământ în Ţara-Românească.

Ne-aţi mai zis că contribuţia pentru asigurare constitue în realitate o nouă dare, specială pentru ţărani.

Cum v'am arătat, d-lor, Statul român vine în ajutorul Cassei de asigurare cu 4 milioane lei. Dar, afară de acest sacrificiu, Statul a mai făcut unul, asupra căruia atrag deosebita atenţiune a Senatului. In adevăr, d-lor, pentru ca să facem mai uşoară pentru ţărani plata cotizaţiunii de 5 lei pentru Cassa de asigurare, am redus, cum ştiţi, cu 2 lei principalul contribuţiunii căilor de comunicaţie, care, cu zecimile judeţene şi comunale, face o uşurare de 4 lei. Aşà dar, am impus Statului român, adică colectivităţii cetăţenilor ţerii, un sacrificiu de 1.600.000 lei, care permite a face mai uşor încassarea primei de asigurare, şi astfel partidul conservator a fost şi de astădată fidel principiilor sale, ca atunci când este vorba de binele public, cele dintâi sacrificii noi trebue să le facem; acesta este titlul nostru de fală şi mândrie, că n'am aşteptat niciodată ca acele sacrificii să ne fie smulse prin violenţă de către cei de jos, ci noi cei de sus am dat nobilul exemplu de a ni le impune spontaneu pentru binele public. (Aplauze). Astfel am pus noi asupra noastră sarcina nouă, prin înfiinţarea impozitului personal pe care aţi votat-o alaltăieri, pentru ca să acoperim o parte din golul creat prin uşurarea taxei de căi de comunicaţie acordată ţăranilor şi noi, clasa diriginte conservatoare, clasa celor avuţi, am fost cei dintâi a luà asupra noastră o sarcină de vreo 800.000 de lei, în acest scop de solidaritate socială, ca să ajutăm clasa ţărănească. Mai departe vă mărturisesc că nu puteam merge; această sarcină am pus-o nu numai pe cei cari au această formă de avuţie numită moşie, ci şi pe ceilalţi cari au case, valori imobiliare, etc. Mai departe nu puteam merge şi ca chestiune de oportunitate, căci proprietatea a fost izbită la noi în cei din urmă 5 ani în mod

grozav; am făcut socoteala cu condeiul în mână şi am constatat că: cine altădată plătià 85 lei impozite pentru o întindere de pământ, astăzi plăteşte 120 pentru aceeaş întindere de pământ, deci în ultimii 6 ani s'au urcat sarcinele asupra proprietăţii de moşii cu aproape 50%, am ajuns să avem un număr de zecimi mai mare decât principalul, şi pe când în Franţa, unde proprietatea se bucură de atâtea înlesniri, de cele mai perfecte căi de comunicaţie, de o reţeà admirabilă de şosele comunale, vicinale şi judeţene, pe lângă cele naţionale, plus canale; pe când în Franţa mijlocia impozitului funciar e de 4%, la noi e de $6\frac{1}{2}$%, adică cu 50 la sută mai greu decât în Franţa, şi cu zecimile a ajuns îndoit.

Iată de ce nu am crezut oportun de a mai pune o nouă sarcină asupra proprietăţii, cum a cerut d-l Dissescu. Vă rog dar să votaţi acest proiect de lege aşà cum este. (Aplauze).

— Nemai cerând nimeni cuvântul, se pune la vot luarea în consideraţiune a legii şi se primeşte.

— Art. 1—10 se primesc fără discuţiune.

— Se dă cetire art. 11.

D-l *C. G. Dissescu:* D-lor, acest articol este în legătură cu dispoziţia articolului I, care s'a votat şi nu-l voiu mai discutà acum; în treacăt, însă, aş rugà pe d-l Ministru să suprime cuvântul *resurse*. Mi se pare impropriu acì, cel puţin din punctul de vedere al Codului civil.

D-l *Ion Lahovari, Ministrul Domeniilor:* Da, consimt, si din punct de vedere literar lasă de dorit.

D-l *C. G. Dissescu:* Dar iată ce voiam să mai spun. Aţi avut mare dreptate ca să prevedeţi cine sunt aceia cari nu se pot bucurà de dispoziţiunile acestei legi. Un lucru însă aţi pierdut din vedere, şi să căutăm să vedem dacă se poate îndreptà acum, sau se poate face ceva în viitor.

Ştiţi că împroprietărirea s'a făcut în comunele rurale, unele din aceste comune au devenit urbane, în realitate însă sunt, din punctul de vedere al vieţii economice, adevărate comune rurale, dar se folosesc de principiul constituţional că alienabilitatea poate să aibă loc în condiţiuni speciale.

In această situaţiune se găseşte Drăgăşanii, Alexandria şi altele.

Ce s'a întâmplat?

In timpurile de foamete — foametea nu s'a uitat că e comună urbană — mărginaşii au suferit, şi a trebuit să se vie şi în ajutorul

acestor mărginaşi. Pe cât mi-aduc aminte, d-l Matache Constantinescu, care e din localitate şi e un om foarte aprig în a observà aceste lucruri, a luptat foarte mult pentru Drăgăşani.

Ei bine, ce facem cu acei mărginaşi, în caz când trebuesc ajutaţi şi dânşii?

Intră ei în textul acestei legi prin explicaţiunea că, în realitate, sunt comune rurale în originea lor, sau va trebuì să facem un amendament în privinţa aceasta?

D-l *Ion Lahovari*, *Ministrul Domeniilor*: D-lor, această chestiune s'a ridicat dejà acum un an şi jumătate, în momentul când se făceà distribuirea de porumb, şi să-mi permită onor. d. Dissescu să-i spun un lucru. Răspunsul care s'a dat atunci, trebue dat şi acum.

Nu putem, d-lor, să lungim peste măsură cadrul acestei legi, pentru cuvântul că atunci nu ştim unde ne oprim, deoarece nu sunt numai câteva comune de acestea cari din rurale au devenit urbane, ci sunt o mulţime şi cu vremea de sigur că vor mai devenì multe.

Vă aduceţi aminte, că atunci când s'a adus această chestiune înaintea Parlamentului, tocmai în urma petiţionării făcute de locuitorii din Drăgăşani, Guvernul care ne-a precedat se găsià într'o dilemă cam ciudată, deoarece, în afară de locuitorii comunelor rurale devenite urbane, mai solicità intervenţia Statului şi populaţiunea mărginaşe a oraşelor, adecă populaţiunea mixtă, care locueşte la marginea oraşelor. A fost atunci discuţiune dacă această populaţiune mixtă poate sau nu intrà în cadrul legii şi s'a hotărît că ea nu poate intrà, deoarece ea fiind în apropierea oraşelor îşi poate câştigà existenţa, nu numai din beneficiile câmpului, dar prin faptul că face parte din comunele urbane, îşi poate câştigà — într'un mod sau într'altul — mai cu înlesnire pâinea zilnică.

Şi acest lucru îl spunem şi noi, cu ocaziunea discuţiunii de faţă.

Noi nu am putut să ne gândim, făcând această lege, decât la populaţiunea ţărănească, care trăeşte exceluziv din munca pământului, şi prin urmare, în cadrul acestei legi nu poate să intre decât această populaţiune.

Dar, neapărat, acum se naşte întrebarea dacă Ssatul, în momente de grea criză, va venì sau nu şi în ajutorul populaţiunii mărginaşe a oraşelor?

Evident că da, este răspunsul meu în această privinţă.

Aşà, în momentul în care a izbucnit criza cea mare din anii

trecuţi, vă aduceţi aminte cu toţii, că consiliul comunal al urbei Drăgăşani erà în mâna conservatorilor din localitate, în frunte cu d-l senator Matache Constantinescu, şi ca atare erà perzecutat de Ministrul de Interne liberal.

Ei bine, cu toate acestea, comuna Drăgăşani a găsit mijlocul de a venì în ajutorul locuitorilor în lipsă de hrană din acel oraş, făcând un împrumut şi afectând acel împrumut pentru acest scop. Ministerul de Interne, în cele din urmă, nemai având ce face, a aprobat hotărîrea consiliului comunal al oraşului Drăgăşani.

Vedeţi, prin urmare, d-lor senatori, că fără a intrà pe calea periculoasă de a şti până unde se întinde populaţiunea rurală sau unde începe cea urbană, sunt mijloace de a venì în ajutorul populaţiunii suferinde în caz de nenorocire. Vă rog, dar, să lăsaţi acest articot aşà cum a fost prezentat.

D-l *C. G. Dissescu:* Atâta vreau să pun în vedere d-lui Ministru al Domeniilor, că este în eroare, în ce priveşte prima informaţiune, deoarece Statul, pentru ca să poată să ajute şi pe mahalagii, a modificat legea băncilor populare în acest sens.

Acum, din răspunsul d-lui Ministru, tot am oarecare satisfacţiune, nutrind speranţa că, în urma declaraţiunii ce ne-a făcut, ne vom gândì şi la acea populaţiune mărginaşe a oraşelor, precum şi la populaţiunea acelor comune rurale cari au devenit sau vor devenì comune urbane şi în timpuri grele nu le vom lăsà să moară de foame.

Voci: Inchiderea discuţiunii.

— Se pune la vot închiderea discuţiunii şi se primeşte.

— Se pune la vot art. 11 şi se admite.

— Se dă cetire art. 12, 13, 14, 15 şi 16, cari punânduse la vot se primesc succesiv şi fără discuţiune.

— Se procede la votarea legi în total cu bile.

D-l *Vicepreşedinte N. Economu:* Rezultatul votului:

Votanţi	38
Majoritatea regulamentară	32
Bile albe	38

Legea a fost admisă cu unanimitate [1]).

Desb. Senat. 1906, pag. 591—607.

---

[1]) A se vedeà decretul de sancţionare a legii Cassei de asigurări contra secetei, în acest volum, pag. 355.

CUPRINSUL

Pag.

I. Infiinţarea Cassei centrale a băncilor populare.

II. Dispoziţii legislative privitoare la obştiile săteşti.

III. Legea pentru înfiinţarea societăţii naţionale de agricultură şi a comiţiilor agricole.

IV. Legea Cassei de asigurări ţărăneşti contra secetei.

